

श्री विजयदेवसूरिप्रन्थमालाया ग्रन्थाङ्कः १९

उपाध्यायश्रीमेघविजयगणिरचितम्
लघुत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरितम् ॥

— : संपादक : —

पूज्याचार्यश्री विजयदेवसूरि शिष्य पूज्याचार्यश्री
विजयहेमचन्द्रसूरि शिष्य

पं. प्रयुम्नविजयो गणिः ॥

— : प्रकाशकयित्री : —

श्री श्रुतज्ञान प्रसारक सभा
अमदाबाद-३८०००२

वीर संवत् २५१९,

विक्रम संवत् २०४९

कार्तिक शुक्ल पञ्चमी.

श्री विजयदेवसूरिग्रन्थमाल्या प्रथाङ्कः १९

उपाध्यायश्रीमेघविजयगणिरचितम्
लघुत्रिषष्टिशलाकापुरुषचरितम् ॥

— : संपादक : —

पूज्याचार्यश्री विजयदेवसूरि शिष्य पूज्याचार्यश्री
विजयहेमचन्द्रसूरि शिष्य
पं. प्रशुभ्नविजयो गणिः ॥

— : प्रकाशकथित्री : —

श्री श्रुतज्ञान प्रसारक सभा
अमृदाबाद-३८०००२

बीर संवत् २५१९,

कार्तिक शुक्ला पञ्चमी.

विक्रम संवत् २०४९

प्रकाशक —

श्री शुतङ्गानग्रसारक सभा
 C/o महेशकुमार शान्तिलाल भगत
 दर्शन ट्रैडर्स, ६०८, रेलवे पुरा,
 जूना रेलवे स्टेशन सामे,
 अमदाबाद—२

प्राप्तिस्थान :—

शेठ डोलाभाई अमेचन्दनी पेढी
 C/o अनन्तराय घेटीबाला,
 सुरेशचन्द्र अरविन्दरायनी कम्पनी
 राधनपुरी बजार, भावनगर—३૬૪૦૦૧

मूल्य : रु. १०० (एक सौ रुपिया)

प्राप्तिस्थान

सरस्वती पुस्तक भण्डार
 हाथीखाना, रतनपोल,
 अमदाबाद—३૮૦૦૦१
 ४१८३२४

अशोकभाई हिमतलाल शाह
 ३२, अमूल सोसायटी,
 नवा शारदामन्दिर रोड, पालडी
 अमदाबाद—३૮૦૦૦७
 ३५६६९२

सम्पादकस्य गुरुपर्वक्रमः ॥

पूज्यपादः शासनसम्राट् आचार्यश्रीविजयनेमिसूरीश्वराः
 तत्पट्टालङ्काराः पूज्यपादा आचार्यश्रीविजयामृतसूरीश्वराः
 तत्पट्टालङ्काराः पूज्यपादा आचार्यश्रीविजयदेवसूरीश्वराः
 तत्पट्टधराः पूज्यपादा आचार्यश्रीविजयहेमचन्द्रसूरीश्वराः
 तेषां शिष्यः

पं. प्रद्युम्नविजयो गणिः ॥

मुद्रक :

शानचन्द्र जैन
 कहान मुद्रणालय, सोनगढ—३६४२५०

କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ କାହିଁ

પ્રકાશકીય નિવેદન

શ્રી શ્રુતજ્ઞાન પ્રસારક સભાના ૧૮મા પ્રકાશનદેપૈ આ લઘુત્રિષ્ટિશલાકાપુરુષ-
ચરિતમને પ્રકાશિત કરતાં અમને અસંદર્ભની લાગણી થાય છે.

આ અન્ય પહેલી જ વાર પ્રકાશિત થાય છે. એની હસ્તલિખિત એક માત્ર
અને તે પણ—અરથાથી ઉપરનો ભાગ—કર્તાના હાથે લખાયેલી મળે છે. તેના ઉપરથી
આ સંપાદન થયેલું છે. પૂજ્યપાદ આ. મ. શ્રી વિજયહેવસૂરિલું મહારાજના પદ્ધતિના
પૂજ્યપાદ આ. મ. શ્રી વિજયહેમચન્દ્રસૂરિલું મહારાજ તથા પૂજ્ય પણ. શ્રી પ્રધુમન-
વિજયલું મહારાજ દ્વારા આવા પ્રાચીન અંથી પણ સંપાદિત થઈને અમારી સંસ્કાર
દ્વારા પ્રકાશિત થતો રહે તે અમારા માટે ગૌરવની ઘટના છે.

આ અન્થના પ્રકાશનમાં—શેઠ ડાસાલાઈ અસેચંદ્રની પેઢી— (ભાવનગર)એ
જ્ઞાનદવ્યને સાર્થક કરવા જે અનુમોદનીય લાલ લીધે છે તેથી અમારી આધીક
ચિંતા હળવી થઈ છે. અમે તેઓની ઉદારતાની અનુમોદના કરીએ છીએ અને ધન્યવાદ
આપીએ છીએ. “અન્ય સંબોધે પણ આ રીતે જ્ઞાનદવ્યને પ્રાચીન અંથીના પ્રકાશન-
સેખન—સંરક્ષણ દ્વારા સાર્થક કરવું બોઈએ” તેવો મૂંગો બોધ આપવા અહલ તેઓની
પ્રશંસા કરીએ છીએ.

આ અન્થના મુદ્રણમાં કહોન મુદ્રણાલય, સોનગઢના જ્ઞાનચંદ્ર નૈને પણ
પોતાનાં અનેક કામો હૃથ ઉપર હોવા છતાં આ અંથતું મુદ્રણું યથારાક્ય શુદ્ધ કરી
આપ્યું છે તે માટે તેઓનો આભાર માનીએ છીએ.

પૂજ્ય મહારાજ સાહેથ વિહારમાં ગામોગામ વિચરતા હતા ત્યારે પૂર્ણ વગેરે
વાંચવાનું કામ અંતરૂર્વક નિયમિત રીતે કરવા અહલ પ્રો. પી. સી. શાહ (રાજકોટ)નો
અમે ખૂબ ખૂબ આભાર માનીએ છીએ.

૨૦૪૮, આસો સુદ્દિ-૧.

—પ્રકાશક

શ્રી ઋષભદેવસ્વામિને નમઃ ।

શ્રી શાન્તિનાથાય નમઃ ।

શ્રી શંखશ્વરપાર્વતિનાથાય નમઃ ।

શ્રી મહાવીરસ્વામિને નમઃ ।

શ્રી ગौતમસ્વામિને નમઃ ।

કિંચિતું વક્તાંય

અનંત ઉપકારી અશિહ્નંત પરમાત્માની દેશના સર્વ દેશ તથા સર્વ કાળમાં સુખ્યતયા પ્રણ વિષયો ઉપર ડેન્ડ્રિટ થયેલી હોય છે. સંસારમાં જીવો કેમ બંધાય છે, બંધાય પછી જીવો સંસારમાં કેવા કેવા અનેક અનેક કલેશોને પામે છે, તેમ જ જીવો આ બંધનો તથા કલેશોમાંથી કેવી રીતે મુક્તિ પામે. જહા જીવા બજ્જાંતિ, મુદ્રચંતિ, જહા ય કિલિસંતિ ।¹

આ દૃષ્ટિએ કૈન ધર્મકથાનુયોગ જગતના જીવોના કલ્યાણની ખાખતમાં વિશ્વમાં અત્યંત મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. જીવો રાગ-દ્રેષ-મોહ રહિત થઈને વીતરાગમાર્ગના ઉપાસક અનીને સંસારના કલેશો તથા બંધનોમાંથી કેવી રીતે મુક્તિ પ્રાપ્ત કરે એ જ આ સમય ધર્મકથાનુયોગનો સુખ્ય વિષય છે. ધર્મિહાસ એ આ ધર્મકથાનુયોગનો સુખ્ય વિષય નથી, છતાં જરૂરી ધર્મિહાસ પણ આમાં આવી જાય છે.

આ દૃષ્ટિએ વિધારતાં, કૈનકથાસાહિત્યમાં પ્રાકૃતભાષામાં શ્રી શીલાંકાર્ય વિરચિત ચરૂપન્નમહાપુરિસચરિયં તથા સંસ્કૃતભાષામાં કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીહેમચાંડાર્ય વિરચિત ત્રિષિદ્જશલાકાપુરુષચરિતમ् અત્યંત મહત્વના અંથો છે કે કેમાં ૨૪ લીધીંકર કણવાન, ૧૨ ચક્રવર્તી, ૬ અલદેવ, ૬ વાસુદેવ, તથા ૬ પ્રતિવાસુહેવોનું જીવનચરિત, બીજુ પણ નાની-માટી વૈજ્ઞાનિકસંગ્રહિત અનેક અનેક કથાઓ, અને ઉપરેશરૂપ તથા પ્રાજ્ઞાંગિક અનેક અનેક વાતો સંક્ષેપ અથવા વિસ્તારથી વર્ણિયેલી છે.

વિક્રમની ૧૩મી શતાબ્દીના પ્રારંભમાં રચયેલું ત્રિપથિશલાકાપુરુષચરિત કૈનસંઘમાં અત્યંત સુપ્રસિદ્ધ છે, તેના અનેક ભાષામાં અનુવાદો પણ થયેલા છે. વિક્રમની ૧૦મી શતાબ્દીમાં પ્રાકૃતભાષામાં રચયેલું ચુટ્ટિપન્ન મહાપુરિસચરિયં આંધુ પ્રસિદ્ધ છે અને ૩૦ વર્ષ પૂર્વે ૫ પ્રકાશિત થયેલું છે. આ અને અંથોમાં કૈન સંધનો મહત્વનો ધર્મિહાસ પણ આવી જાય છે. પરંતુ આ અને અંથો માટે સમુર જેવા છે.

પરંતુ આ બધી વાતોને સંક્ષેપમાં સમાવે એવું પણ લધુ ત્રિપથિશલાકાપુરુષચરિતમનામનું અંથરતન છે કે કેથી રચના પ્રસિદ્ધ વૈયાકરણ તથા પ્રસિદ્ધ સાહિત્યકાર મહોપાધ્યાય

મેધવિજ્ઞયણ મહારાજે કરેલી છે અને જે હજુ સુધી અસુદ્રિત-અપ્રકાશિત છે. આ અંથની વિકાસોમાં પણ બહુ એણી પ્રસિદ્ધ છે. આમાં શ્રીહિમચંદ્રાચાર્યવિરચિત ખૂબાં ત્રિભિષણલાક્ષ-પુરુષચરિતની ઘણી ગધી વાતો સંશોધમાં આવી ગયે છે.

આનો હસ્તલિભિત પ્રતિચો બહુ મર્યાદિત પ્રમાણમાં મળે છે તેમ જ અશુદ્ધિઓથી લિપન હેઠાને કરણે તથા કુચિતું કુચિત હેઠાને કરણે અંથ એવો દુર્ભેદી બની ગયો છે કે બાયે જ કોઈ આ અંથ વાંચવા ઉત્સાહિત થાય.

પં. શ્રી પ્રધુભ્નવિજ્ઞયણ મહારાજની નજર આ અંથ તરફ ગઈ. અને તેમણે આનું સંશોધન-સંપાદન કાર્ય હાથ લીધું. સુદ્રિત અંથો જ વાંચવા ટેવાચેલી વ્યક્તિને પ્રાય: કુચારે પણ સંપૂર્ણ રીતે આચો ખ્યાલ આવી શકે તેમ નથી કે હસ્તલિભિત અંથને આધારે સંશોધન કરીને સુદ્રણ કરનાર સંપાદકને કેટલો કેટલો મહાપરિશ્રમ કરવો પડે છે. હસ્તલિભિત અંથામાં નથી હેતા પહરણે, નથી હેતા આપણી પહૃતિના અદ્યવિરામ, કે પૂર્વવિરામ, નથી હેતા પ્રક્ષયિણ આહિ ચિહ્નો, નથી હેતા જુદા જુદા પેરેઅણો. આદ્યથી અંત સુધી એક સરખું લાભાણું ચાલ્યું જ આવે છે. કેટલીક વાર તો લાભાણું ગદ્ય છે કે પદ છે તે પણ નાણી કરખું (ખાસ કરીને અવતરણોની ખાખતમાં) મુશ્કેલ થઈ પડે છે. લિપિની દુર્ભેદીતા, અશુદ્ધિઓ, તથા વિવિધ પાઠોનો વળી આ! કિલાઠતામાં ઘણો ઘણો ઉમેરો કરે છે. માત્ર દેવ-ગુરુ કૃપાજન્ય પ્રતિલાથી જ આવા કાર્યો ઉત્તમ રીતે પાર પડી શકે છે.

પં. શ્રી પ્રધુભ્નવિજ્ઞયણ મહારાજે લધુત્રિષ્ટિંત્રું કામ તો હાથમાં લીધું, પરંતુ અશુદ્ધિઓ અને ત્રુટિત પાડોના કરણે ઘણીવાર કંટાણી ગયા અને આ કાર્ય સ્થગિત કરી હેવાના વિચાર ઉપર પણ આવી ગયા. આ વાત મારા જાણવામાં આવી એટલે મેં એમને ખાસ જણાયું કે આ કામ ચાલુ જ રાખશો. કે તમે આ કામ ચાલુ નહિ રાખો તો લાગ્યે જ કોઈ આવું કિલાઠ કામ હાથમાં દેશો અને જતે હિવસે આ અંથ ઉપયોગમાં ન આવણથી કાગાંતરે નામશેષ થઈ જશો. અને વાયડોને સંશોધમાં યોગ થાય એ માટે મહેપાદ્યાય શ્રીમેધવિજ્ઞયણ મહારાજે કરેલો પરિશ્રમ વિદ્ધા જશો. એટલે ગમે તેવું કાટદાયક લાગે તો ચે, અને પ્રતિચોની અશુદ્ધિ તથા ત્રુટિઓને કરણે કદાચ કોઈ અશુદ્ધિઓ રહી જાય તો ચે સંશોધન કરીને જેવો છે તેવો પણ અંથ પ્રકાશમાં લાવો.

મને જણાવતાં ઘણો આનંદ થાય છે કે તેમણે ઘણી મહેનત લઈ ને પણ આ કાર્ય સુંદર રીતે પાર આડ્યું છે અને શ્રુતજ્ઞાનની મોટી સેવા કરી છે.

સંશોધનચિન્હાને આ અંથ ઘણો ઉપયોગી બનશો. અંથકાર મહેપાદ્યાયશ્રી મેધવિજ્ઞયણ મહારાજ વિધે ઐતિહાસિક લાભાણું તો પં. શ્રી પ્રધુભ્નવિજ્ઞયણ મહારાજ પોતે જ કરવાના છે.

ઘણીવાર વિસ્તારથી લખવું સહેલું હોય છે, પણ ઘણી ઘણી વિસ્તૃત વાતોને સંશોધમાં

દખનાતું કામ ઘણું જ કહિન હોય છે. મહોપાધ્યાયશ્રી મેધવિજયજી મહારાજે આ કામ સુંહર રીતે કરીને આપણુંને આપ્યું છે.

અંહત ત્રિપણિ કરતાં આમાં કુચિતું નામલોહ તથા વર્ણનલોહ જોવામાં આવે છે, આની પાછળ કોઈ સોત છે, કે કલ્પના જ છે કે સ્મૃતિલોહ છે તે સંશોધનનો વિષય છે.

અનેક અંથો વિવિધ કારગ્રાસર કણાત્તરે કૂટ થઈ ગયેલા છે. આવા ચંદ્રલેખાનાચિકા નગેર કેટલાડ કૂટ થઈ ગયેલા અંથો પં. શ્રી પ્રદુમનવિજયજી મહારાજ પાસે છે. તેઓ આવા અંથોને શુદ્ધ કરીને -સંપાદન કરીને શીંગ પ્રકાશમાં લાવે એ જ શુલેચ્છા.

દેવ-શુદ્ધકૃપાથી આ દધુ ત્રિભિંશલાકાપુરુષચરિતને શુદ્ધ કરીને તથા તુટિત શલોકને પણ યથામતિ પૂર્ણ કરીને આ અંથને પ્રકાશમાં લાવવા માટે સંપાદકને ભારાં અનેકશા: અલિનંદન.

વિક્રમ સંવત ૨૦૪૮,

આસો સુહિ ૧

તા. ૨૭-૬-૬૨

ચ્યાદસ્થિયાણા-૩૮૨૧૯૮૦

પૂજયપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયસિદ્ધસૂરીશ્રીર પદ્માલિકા-
પૂજયપાદ આચાર્યદેવશ્રી વિજયમેધસૂરીશ્રીરશિષ્યરતન-
પૂજયપાદ શુલેદેવ સુનિરાજશ્રી લુલનવિજયાનનેવારી
મુનિ જ ખૂબુંબિજય

अनुमोदनीयः प्रयासः ।

पूज्याचार्यश्रीविजयदेवसूरीश्वरशिष्यः विजयहेमचन्द्रसूरिः ।

को न हि नाम विपश्चिदाकर्ण्येदं मनस्यामोदमादध्यात्, यद्धुना विविधविषयक-
लघुशुद्धदेवकग्रन्थसूत्रप्रणस्त्रधार-पाठकप्रवर-श्रीमन्मेघविजयगणिविरचितः लघुत्रिष्ठिशलाका
पुरुषचरिताऽऽह्वयो ग्रन्थः प्राकाश्यं नीयते ।

कलिकालसर्वेशश्रीहेमचन्द्राचार्यभगवद्भिः विरचितः त्रिष्ठिशलाकापुरुष-
चरिताऽऽह्वयो ग्रन्थः जैनसंस्कृतसाहित्ये शिरोमणिभावं विभर्ति । दशपर्वातमकेऽस्मिन्
महाग्रन्थे श्रीतीर्थकर-चक्रवर्ति-बलदेव-वासुदेव-प्रतिवासुदेवस्वरूपमहापुरुषाणां नियत-
रूपेणैकस्मिन्नप्रसर्पिणीरूपे तथोपसर्पिणीरूपे च काले जन्म विभ्राणानां चरितानि वर्णयद्भिः
प्रभूताश्चर्थकृद्वृत्तान्तानि, शब्दालाङ्काराः, अर्थालङ्काराः, तत्तद्देशनगरग्रामोद्यानादि-
वर्णनानि तथा च चतुर्विशति तीर्थकराणां देशनासु आहृतदर्शनमौलिकतात्त्विकस्वरूपाणि
च वर्णितानि सन्ति । अयमेक एव ग्रन्थः कलिकालसर्वेशानां प्रकाण्डपाणिंडत्यस्याथ चा—
पूर्वग्रन्थरचनाकौशलस्य प्रख्यापने पर्याप्तः ।

कथासाहित्ये आकरसदशस्यातिबृहतोऽस्य ग्रन्थस्याध्ययनाध्यापनयोः समयाभाव-
मिष्टेणालस्य विद्धतां संक्षेपरुचीनामधुनातनतुल्यजनानामनुग्रहकरणार्थमेव संक्षिप्तरूपेण
ग्रन्थोऽयं विनिर्मितः पाठकप्रवरैः ।

कदा स्वजीवनस्य प्रारंभमध्यान्तिमरूपविभागेषु कस्मिन् विभागे ग्रन्थोऽयं रचितः
इत्यस्य स्पष्टोल्लेखो नैष लभ्यते तथापि ग्रन्थरचनाशैल्यवलोकनेनावगम्यते यद् ग्रन्थोऽयं
नहि निजपरिपक्वकालेऽनेन विद्वन्मूर्धन्येन विनिर्मिते, अपि तु प्रारम्भकाले एव । अत
पैतृतत्कृत्कान्यग्रन्थगतवैदुष्य-रचनाकौशल्य-प्रयोगवैधिकादिगुणवैशिष्ट्यं विद्वज्जनमन-
स्तोषकरं ग्रन्थोऽस्मिन्न वृष्टिपथमवतरति । तथापि प्रयासोऽयमेवश्यमेवानुकरणीयः प्रशंसा-
ईश्वेति नास्त्यत्र शङ्कालेशः ।

यदा तदा अभ्यासिमुनिवरैरथवा विद्रद्भिः सह वार्ताप्रसङ्गे ग्रन्थस्यास्य चर्चा
तु असकृदेव विहिताऽभूत्, तत आरभ्य मनसि ग्रन्थस्यास्य कृते सूक्ष्ममर्याकर्णमुदित-
मासीत्-किन्तु नहि तादशोऽवसरः समाप्तादितः । अनवरताध्ययनलेखनवाचनादिसमर्पित-
योगवित्यस्य पंन्यास श्रीप्रद्युम्नविजयगणिनः सत्प्रयासेन यथाभृति संशोधनपुरस्कारं
ग्रन्थोऽयं प्रकाश्यते । विद्वांस एतद्धययनाध्यापनाभ्यां मूलत्रिष्ठिशलाकापुरुषचरित-
पठनग्राठनयोः सख्यो भवन्त्विति आशास्यते ॥

वि. सं. २०४८ आ. सु. २

जामनगरम् ॥

સંપાદકીય નિવેદન

પૂર્વીકથા : પ્રાસિથી પ્રેસકોપી સુધી.

આમણ લગવાન મહાશીરસવામીના રય લુચનથરિનોનો પરિચય લખવાનો પ્રસંગ આવ્યો ત્યારે આ લઘુત્રિષ્ટિનો પરિચય થયો. નામ મલયું જાનલા અરમાં તપાસ કરી તો આનો અનુવાદ મળ્યો. મૂળથંથ હજુ સુધી અપ્રકાશિત છે તેમ તોમાંથી જણયું! આથર્ય થયું! મૂળ હજુ અમૃદ્રિત અને લાખાંતર છપાઈ ગયું!

હીક છે, તે વખતે તે અંથનો લાખાંતરના આધારે પરિચય – રસાસવાહ તો લખ્યો પણ એક બીજારો પણ થયું. જિજાસા જગી. આ મૂળથંથ કયાં છે? કેવી રીતે ગળે? ડેટલી નકલ છે આ અંથની? આટલા પ્રક્રિયાના ઉત્તર મેળવતાં મેળવતાં હીક હીક સમેય લાગ્યો! આખરે બધો પત્તો મળ્યો. મૂળથંથ પૂના લાંડારકર ઇન્સ્ટિટ્યુટમાં અને તે એક માત્ર પોથી, વળી કર્તાના હાથે લખાયેલી વુદ્ધ! અપૂર્ણ પણ કે ગણેલા તે આ એક જ!

પછી આતું ભાષાંતર કરનાર પંડિત મહિતલાલનો સંપર્ક કર્યો. સધન પૂછપરછ કરી ત્યારે જણયું કે તેમણે મૂળથંથ તો જેણો જ નથી, પણ તે અંથના આધારે કાચી-પાંડી પ્રેસકોપી સ્વરૂપ કે નોટયુકો હતી તેના આધારે આ કામ પાર પાણ્યું હતું. એ નોટયુકનું પગેરું શોધવા નીકળ્યા. પહેલું ડેકાણું મલયું હતું પંડિત લગવાનનાસનું; પણ તેઓ તો સ્વર્ગના પ્રવાસે પદ્ધારી ગયા હતા. વળી પૂછપરછનો હોર સતત જળવી રાખ્યો તો બીજું ડેકાણું મલયું કે પૂજયપાહ આ. મ. શ્રી વિજયકંસુર્સ્ટ્રિલ મહારાજ પસેથી આ નોટયુકો મળી હતી. ત્યાં પૂછાયું તો પૂજય આ. મ. શ્રી ચંદ્રોહયસ્ટ્રિલ મહારાજે ઉત્તરતાપૂર્વક એ બધી નોટો મેઝલી આપી. નેઈ. પણ મૂળ તો જેલું જ પડે. તે વિના ડગલું ન માંડી શકાય. તે નોટમાં કચોંક આગળ પાછળ એક ઉલ્લેખ મળ્યો. તેમાંથી નવો ઇણુંગો કૂટથો કે આ નોટ પણ વિદ્યાશાળાના લાંડારમાંથી પૂજય બાપજી મહારાજ હસ્તક મળેલી પોથીનાં આધારે તૈયાર કરાઈ છે, એનુભે પહોંચ્યા વિદ્યાશાળાએ. પૂ. આ. મ. શ્રી લદ્રંકરસ્ટ્રિલ મહારાજે તુર્ન કૃપા કરીને લાંડારમાં કે વિ. સં. ૧૯૬૫માં લખાયેલી નકલ હતી તે પોથી મેઝલી આપી અને તે જે ૭-૮ વર્ષ કેટલા લાંબા વખત સુધી રાખવા હીધી. એ પોથી જોઈ તો તે મૂળ પૂનાની પોથીની નકલ હતી.

આઠથે પહોંચ્યા પણ મૂળ પોથી તો જોઈએ જ. એ મેળવવાનું કામ, અત્યાર સુધીનાં કામ કરતાં ઘણું અન્યપદ્ધતિ હતું. છતાં એ પોથી પણ લા. દ. વિદ્યામહિસના સૌજન્યપૂર્ણ વ્યવસ્થાપકો ને વિદ્રોનો શ્રી શ્રેષ્ઠિકલાઈ, શ્રી ફલસુખલાઈ, શ્રી કનુલાઈ શેડ, શ્રી લદ્રમણલાઈ લેજાકના ઉભ્યાલર્યા સહયોગથી સુલભ જની.

પ્રત આવી પણ તે થોડા જ સમય માટે. એના પરથી ગ્રેસકોર્પી કરાવવાનું શરૂ કર્યું. ત્યારે અધ્યાત્મ આવ્યો કે પ્રારંભના ઉં (ગ્રીશ) પાનાં લાલિયાએ લખેલાં છે. તેમાં થોડાં પાનાં પરસ્પર ચોંટી જવાના કારણે અક્ષરો અવાચ્ચ બની ગયા છે. શ્લોકો અંગિત બની ગયા છે. ઘણી ઘણી મહેનતના અંતે પણ તે અક્ષરોનો અણુસાર પણ ન આવ્યો. આમાં અઠચાલીસ શ્લોકો * તુટિત હતા તે શ્લોકોના અંગિત વિભાગોને નવેસરથી બનાવીને મૂક્યા. પછીના એટલે ૩૧ થી ૧૦૩ એટલે ૭૨ પાનાં કર્તાઓ પોતે એટલે કે ઉપા૦ શ્રી મેધવિજયલુ મહારાજે લખેલાં છે. જે કે એ ડાયા ખરડા (રદ્દ) સ્વરૂપ છે. એટલે જ ચરિત્રા પણ તુટિત છે. ધર્મનાથ લગવાનના ચરિત્રના માત્ર ચાર શ્લોક જ મળે છે. વળી પાંચમા બળદેવ-વાસુદેવ-પ્રતિવાસુદેવનું ચરિત્ર તથા ગ્રીબા મધવા ચક્રવર્તીનું ચરિત્ર, ચૈથા સનતકુમાર ચક્રવર્તીનું ચરિત્ર —આમાં નથી. આ ખરડા સ્વરૂપ હોઈ અને પહેલા ચરિત્ર પછી ઉમેદવા વિચાર્યું હોય એવું પણ નેટલો થાંથ હતો. તેની પહેલાં ગ્રેસકોર્પી કરાવી લીધી.

ઉત્તરકથા—ઉદ્ઘાટન સુધીની.

જ્યારે સંપાદન માટે આ થાંથ હાથમાં લીધો. ત્યારે શરૂઆતમાં જ તુટિત શ્લોકો અને મૂલ વિષણીથી પાડદેર નામ - પ્રસંગો જોઈને મુંજવણું થઈ. અપૂર્વું શ્લોક પૂરા કેમ કરીને કરવા ? વળી એ પૂર્વું કરતાં થીગડાં જેવું ન લાગતું જોઈએ. મૂળ થાંથકાની રૈલીની નાલુકની. જ એ રૂચના હોવી જોઈ એ. મારી સ્થિતિ તો અલપજ્ઞાનધનો, વાગ્મી, જનોડય અમકાતરઃ । ની છે. એટલે મારા પૂજયપાદ શુરૂ મહારાજને વિનંતી કરી અને તેચોએ એ શ્લોકાની પૂર્તિ કરી.

પછીનું કામ પણ ઘણ્યું જ પરિશ્રમ માંગે તેવું નીકળ્યું.

મૂળાની રૂચના-બૃહત્ત્રિપણિને અનુસરીને ચાલે તો તો કામ સરળતાથી થાય. પણ આ તો કેવો સંશોધ ! લધુ શખદ પણ ગુરુ લાગે તેવો સંશોધ કર્યો છે.

વ્યાખ્યાનમાં કામ લાગે એ હેતુથી જેમ કથાપ્રસંગોના મુદ્દાનું ટંચણું કરવામાં આવે એ રીતે અહીં ચરિત્રા મળે છે. તેથી તેના અણુદ્ધ પહોણી શુદ્ધિમાં, ક્ષ્યોપશમને ઘણી વાર કસોટીએ ચદાવવો પડયો. મૂળાની સાથે મેળવવાનું - બૃહત્ત્રિપણિની સાથે સરખાવવાનું કાર્ય રાજકોટમાં વિ. સં. ૨૦૪૭ના ચોમાસામાં સંજાન વિદ્ધાન પ્રો. શ્રી પી. સી. શાહની સાથે શરૂ કર્યું. શ્રી ધર્મનાથ લગવાનના ચરિત્ર સુધીનો જે લાગ લાલિયાએ લખેલો હતો, વળી, પાનાં ચોંટી જવાના કારણે અક્ષરો પણ ઉખડી ગયા હતા એ અધ્યો અદ્ધિનો વ્યાખ્યામ માંગી કે તેવો લાગ પૂરો થયો. અને રાજકોટનું ચોમાસું પણ પૂરું થયું.

* ૫૦-૫૧-૫૨-૫૩-૫૪-૫૫-૫૬-૫૭-૫૮-૫૯-૫૩-૫૪-૧૧૦-૧૧૩-૧૧૬-૧૨૦-૧૨૧-૧૨૨-૧૨૪-૧૨૫-
૧૨૬-૧૩૧-૧૩૩-૧૩૬-૧૪૪-૧૪૫-૧૪૬-૧૫૨-૨૦૧-૨૦૩.

પછી વિહારમાં-પૂજયપાદ શુરૂમહારાજની ખાસે ઉપાધ્યાય શ્રીમેધવિજયજી મહારાજે - કર્તાને -સ્વહસ્તે લખેલો શ્રી શાંતિનાથચરિત્રથી શરૂ થતો લાગ શરૂ કર્યો. આ બધો લાગ શુદ્ધ હતો પણ મૂળની સાથે તેનો મેળ પડતો ન હતો. પ્રતિ ખરડા સ્વરૂપ હતી તેથી ઉમેરણો, પૂર્તિઓ, રહ કરેલા ખાડ વંગેરેની ચકાસણી કરવી પડી. શક્ય પ્રયત્ને આ અધું સુધારું પણ સંતોષ ન થયો. એહ સાથે નોંધવું પડે છે કે કર્તા બૃહતનિષિદ્ધિને પૂર્ણત્વથા અનુસર્યા નથી. પોતે એવો ઉલ્લેખ જરૂર કરે છે :

શ્રીહેમચન્દ્રોદિતજૈનવાક્યામ્ભોધેર્બિશોધેરિવ શુદ્ધબોધે ।

ઉજ્જ્વલ મેઘેન ભૂતે સુધારાયાઃ કુસ્મોપમે વાઠમદીપિ પર્ય ॥

વળી સમગ્ર અંથ જેતાં એવી છાપ પડી છે કે ને ને પ્રસંગો સંશોધમાં લખાય હોત તો પણ નિર્વાદ ગણ્યાત ત્યાં વિસ્તાર કર્યો છે અને ને પ્રસંગોમાં વાચકને વિસ્તારની અપેક્ષા રહે તેમાં સંક્ષેપ કર્યો છે. આસ કરીને પાછલા ચરિત્રોમાં આવું જોવા મળે છે.

પાર્થનાથચરિત્રમાં તો તેઓ કુલોડિયિ કારણવશાતું હૈમ પાર્થચરિત્રને ન અનુસરતાં શ્રી ઉદ્ધવીરગણિવિરચિત શ્રીપાર્થનાથચરિત્રને અનુસર્યા છે. હૈમ પાર્થચરિત્ર અને ઉદ્ધવીર પાર્થચરિત્રમાં પ્રસંગ ગુંથણી - ચરિત્રલેખનમાં સારો એવા તદ્દાવત છે. કર્તા શા માટે શ્રીઉદ્ધવીરના પાર્થચરિત્રને અનુસર્યા તેનું કોઈ કારણ આપતા નથી. અને આક્ષર્ય તો એ વાતનું છે કે એ જ પાર્થચરિત્રના અંતે શ્રીહેમચન્દ્રોદિતજૈનવાક્યો આ ગ્રલોક તો છે જ. આવું હૈમ અન્યું હોશે ! ન જાને !

બૃહતું નિષિદ્ધિના રચના પ્રવાહ, રસાળતા, પક્ષ-પ્રૌદ્યતાની વાર્તા જ નિરાળી છે. તેની સરખામણી થાય તેમ નથી અને કરવી જ હોય તો તેની સાથે જ કરી શકાય ! તેની સાથે આ અંથને કોઈ સરખાવે તો તેને આ પ્રયત્ન ઘણો પ્રારંભ કરુનો લાગે. અસ્તુ.

લહીયાના લખેલા અશુદ્ધ પાઠો, પાનાં ચોટી જવાના કારણે પ્રારંભમાં જ અહિત પાઠો, રચનાના અપેક્ષા પ્રમાણેના પાડસૌફર્યનો અભાવ — આ બધાના કારણે આતું સંપાદન માંડી વાળાવનું મન થઈ આવ્યું. મૂંઝવણું તો થઈ અને પૂજય સુનિરાજ શ્રી જંબૂવિજયજી મહારાજને વ્યથા જણાવી. તેઓએ પત્રમાં લારપૂર્વક એવા મતલબનું જણાવ્યું કે “આ અંથની નકલ આમે વિરલ મળે છે અને આટલા બધા વર્ષ સુધી તો અપ્રકાશિત રહ્યો છે. જે તમે પણ આ દીતે આતું સંપાદન - પ્રકાશન મુલતાવી રાખશો તો કાયમને માટે આ અંથ આમ જ અપકટ રહેશો. માટે જેવો મળે છે તેને યથામતિ શોધીને પણ અકાશિત કરો જ.”

આવાં વચ્ચેનોથી વળી ઉત્સાહિત વર્દીને આ જેમ છે તેમ એકવાર વિદ્ધાનોના કરકુમલમાં મૂડી હઈ એ - એ દસ્તિએ આતું પ્રકાશન થાય છે.

આનાથી સંતોષ નથી કાન્દણ કે આમાં ૬૩ શલાકાપુરુષનું ચરિત્ર પૂર્ણ નથી આવતું. અને કેટલા પુરુષનું આવે છે તે પણ સંપૂર્ણ અને બૃહત્ત ત્રિપદિં ને અતુસરતું નથી આવતું.

જે જે સ્થળોનો અને પ્રસંગોનો તેમણે અતિદેશ કર્યો છે તે તે કથાઓ અને પ્રસંગો મૂઢીએ તો તે કંઈક પરિપૂર્ણ લાગે પણ એમ કરવા જતાં મૂળાંથી પણ કદ વધી જય એ તો હીક પણ તેથી તેની સણાંગ રચનામાં જે સુદર-અસુદરનું અનુચિકર ભિશણું થાય તેથી અંથની એકદ્વપતા ખાંડિત થઈ જય એટલે એ વિચાર પણ પડતો ભૂલ્યે.

પૂજયપાદ આગરણું મહારાજે શ્રી આચારાંગસૂત્રની ચૂણિના સંપાદનમાં અનુભવેલી વધ્યાને જે શાફ્ટોમાં વાચા આપી છે તે શાફ્ટો અહીં મૂઢીને તેમાં મારે સૂર પૂરવું છું. શાફ્ટો આવા છે :—

પ્રત્નાનામબ્યાદરાનિમાશુદ્ધતમત્વાત् કૃતેऽપિ યથામતિદોધને ન તોષः ।

એરં પ્રવચનભક્તિરસિકતા પ્રસારણેઽસ્યા: પ્રયોજિકેતિ વિદ્વાદ્ધિ:

શોધનીયૈષા ચૂણિઃ । શાસ્યતું ચાપરાધં શુત્રદેવીતિ ॥

શ્રી આચારાંગ ચૂણિની પ્રત તેઓ સામે એકથી વધારે હતી જયારે આ લઘુત્રિપદિંની તો એક માત્ર પ્રત છે. ચૂણિ એ આગમ અંથ છે. આ ચરિત્ર અંથ છે. તથા ચૂણિ અંથની અશુદ્ધિ અનર્થકારક નીવડે. ચરિત્ર અંથની અશુદ્ધિ-ત્રુટિ અન્ય ચરિત્રોથી શુદ્ધ થઈ શકે—ત્રુટિની પૂર્તિ થઈ શકે.

હતાં, વિદ્યાધન વિદ્વાનોને કરબદ્ધ પ્રાર્થના કે આ પ્રકાશનને એ સ્વરૂપે જ જુઓ અને તેની અશુદ્ધિ કે ત્રુટિને અન્ય અંથોથી શુદ્ધ અને પૂર્ણ કરે.*

હવે અન્થકારનો પરિયય યથાસંયોગ પ્રાપ્ત સાધનોથી કરીએ.

તેઓશ્રીનો ગુરુપર્વંડમ આ રીતે છે :—

* એક વિદ્વાન પુરુષે રવેલા બ્રહ્મોક્તાં આ લાવ સુંદર રીતે રજૂ થયો છે. હું પણ તે // રજૂ કરીને સંતોષ માતું છું.

આમૂલચૂલમવલોકય વિશોધ્ય નીતં,
પાઠાર્હતાં કૃતધિયાં ચરિતં મયેદમ् ।
તત્ત્ર ભ્રમાત् દ્વાટિતતિર્યદિ દૃષ્ટિમેયાત्,
તાં શોધયેયુરિતિ મે વિનતાડર્થનાડસ્તિ ॥

જગદ્ગુરુ શ્રી હિતવિજયસૂરિલુ

શ્રી કનકવિજયલુ

શ્રી શીલવિજયલુ

શ્રી કમલવિજયલુ

શ્રી સિદ્ધવિજયલુ

શ્રી ચારિત્રવિજયલુ

શ્રી કૃપાવિજયલુ

શ્રી મેધવિજયલુ

આ, શ્રી વિજયગ્રબ્ધસૂરિલુના વરદ હુસ્તે તેમને ઉપાધ્યાય પદ પ્રાપ્ત થયું, તેમની પાસે લણેલા મુનિ શ્રી અજભસાગરલુએ તેઓની સ્તુતિ* રહી છે.

તેમની કૃતિએ વિ. સં. ૧૭૨૭ થી ૧૭૬૦ સુધીની મળે છે. તેમના પ્રાપ્ત અંધ્રા ઉપર દ્વિપાત કરીએ તો તેઓ અન્યોનો આરંભ — ઽં હ્રિં શ્રી કર્લી અહે એ નમઃ। આ મંત્રાક્ષરોથી કરતા હતા.

* શ્રી મેધવિજયઉપાધ્યાય સ્તુતિ

મેધવિજય ઉવળાય શિશ્રેષ્ઠનિ પૂરન સુન્ય નિધાનકે ભારા,
ભ્યાનકે પૂરતેં હુર દીચો સખલોકનકે ભતિકો અંધીયાર;
જા હિન લભિ ઉડુગણુમે રવિ ચંદ અનારત તેજ હૈ સારા,
તા હિન લોં પ્રત્યો સુનિરાજ કહૈ કુલ આજ ભવોદધિ તારા...૧.

ભાનુ ભયો કિનકે તપતેજતૈ મંદ ઉદ્દોત સદા જગતી મૈ,
હુર ગયો મર્દેશશેં નિકરિ મૂહપણો થરદી ધરતીમૈ;
જાહિન તે કુનિ સુંહ કર્યો ઈત કૌં તુમ સુંદર પૂરખીમૈ,
તાહિન તે દુષ રોચ દેશકેં હુર ગયે તજિ કૈ કિનહીમૈ...૨.

નામ જપૈ કિનકે સુખ હેય વનૈ અતિનિકો જગતી મૈ સારૈ,
ભૂરિતરો સખરો ઈતમામ અમામ બધે સુખિધિ હિન લોરૈ;
વાનીમે જાકે મિલી સખ આય સુધાઈ સુધાઈ તજ સુર સારૈ,
મેધવિજય ઉવળાય જગ્યો તુમ જા હિન લો દોકમૈ તારૈ...૩.

મતિ શ્રી ઉપાધ્યાય શ્રી ૫ શ્રીમેધવિજયચંતિજનશિરોમણીનાં સ્તુતિઃ । કૃતા ૨૦
અજભસાગરેણ સ્વકીયવિદ્યાગુરુત્વાન્મહિંદોગીધર્શત્વાચ્ય સં. ૧૭૬૧ શુક્લ ૬ કર્મવાટચા-
મિતિ શ્રેણઃ ।

अथकारे रथेला अन्थेणी विषयवार नोंध X :

(काव्यअन्थेणी)

१. शान्तिनाथवरित्र : तेमां रथना समय नोंधो। नथी आ काव्यमां ‘नैषधीय-महाकाव्य’नी समस्यापूर्ति^१ छे. तेमां सोणमा तीर्थ॑कर श्री शान्तिनाथ भगवान्तु चरित्र वर्णुन छे. वीरविजय मुनि सं. १७१०मां विजयप्रलसूरि अन्या ते पछी आ काव्य रथाचु^२ छे, केम के तेनी प्रशस्तिमां श्री विजयप्रलसूरिनु^३ ‘स्मरणु करेलु^४ छे. आ काव्य ‘जैन विविध साहित्य शास्त्रभाला’मां प्रकाशित थयेलु^५ छे.

२. हेवानंहभङ्गकाव्य : सं. १७२७मां आ काव्य भारताडना साढी नगरमां रथाचु^६ रहेलु^७. आ काव्यमां ‘भाग्यकाव्य’नी समस्यापूर्ति^८ छे अने श्री विजयदेवसूरिनु चरितवर्णुन छे. आ काव्य ‘सिंधी जैन थांथभाला’मां प्रगट थयु^९ छे.

३. किरातसमस्यापूर्ति (?) — आ काव्यतु नाम शु^{१०} छे ते जाणी शकाचु^{११} नथी पछु तेमां ‘किरातार्जुनीयकाव्य’नी समस्यापूर्ति^{१२} तो छे ८. ऐनी एक प्रति आचार्य श्री विजयेन्द्रसूरि पासे हुती. ते ऐएक सर्गात्मक ८ हुती. संलवतः क्यांयथी तेनी पूरी प्रति पछु भणी आवे.

४. भेदहूतसमस्यालेख :—आमां रथना समय आप्यो। नथी. आ काव्य ‘भेदहूत’ काव्यनी समस्यापूर्ति^{१३} होई एक पत्र इपे छे. क्विए भाद्रपद पांचम पछी आ पत्र पेताना गच्छाचार्य श्री विजयप्रलसूरि, ज्ञेयो ते समये हेवपाटणुमां स्थित हुता तेमने नवरंगापुर^{१४}—अवरंगभाद्धी लाघ्यो छे. आ समस्याना अंते क्विए लभ्यु^{१५} छे के

X आ नोंध दिग्विजय महाकाव्यनी, ५, अंबालाल प्रेमचंद शाहनी प्रस्तावनामांथी, सालार उद्धृत करी छे.

१ “गच्छाचीश्वरहीरविजयाऽऽस्त्वये निकाये धियां ग्रेष्यः

श्रीविजयप्रभाऽऽख्यसुगुरोः श्रीमत्तपाऽऽख्ये गणे ।

शिष्यः प्राज्ञमणोः कृपादिविजयस्याऽऽशास्यमानाग्रणी-

श्वके वाचकनाममेघविजयः शस्यां समस्यामिमाम्” ॥

—शान्तिनाथचरित्र, प्रतिसर्गप्रान्ते ।

२ “मुनिनयनाम्बेन्तुमिते (१७२७) वषें हर्षेण सादडीनगरे ।

प्रन्थः पूर्णः समजनि विजयदशस्यामिति श्रेयः ” ॥ ८५ ॥

—देवानन्दमहाकाव्य, प्रान्तप्रशस्ति ।

३ “स्वस्ति श्रीमद्भुवनदिनकृद्वीरतीर्थीभिनेतुः

प्राप्यादेशं तपगणपतेमेघनामा विनेयः ।

વિજ્ઞયપ્રદેવસૂરિની લક્ષ્મિ માટે માધકાવ્યની સમસ્તાપૂર્તિ કરા અને શ્રી વિજ્ઞયપ્રદેવસૂરિની લક્ષ્મિ માટે મેધહૃત કાવ્યની સમસ્તાપૂર્તિ ઇથે તેમની પ્રસંગા કરી છે.^१ આ કથનમાં અંથકારે ચોતાની એ કુણિઓનો અનુકૂળ બતાવ્યો છે તેથી જાણ્યા છે કે માધસમસ્તાપૂર્તિ પછી જ મેધહૃતસમસ્તાપૂર્તિ થાની એટલે સા. ૧૭૨૭ પછી જ તે રહ્યાથું આ અંથ ‘આત્માનંદ કૈનસલા-લાવનગર’ તરફથી પ્રગટ થયેલો છે.

૫ સુમસ્તાધાન મહાકાવ્ય : રચના સમય સા. ૧૭૬૦^૨ આ કાવ્ય કર્તાની શક્તિ માટે આચાર્ય ઉત્પન્ન કરાવે તેવું છે. ડેમકે તેમાં એક જ શ્લોકમાં સાત પુરુષોની કથા કહેવામાં આવી છે. ઋખલહેવ, શાન્તિનાથ, નેમિનાથ, પાર્વિનાથ, મહાવીરસ્વામી, રામચંદ્ર અને કૃષ્ણચંદ્ર—આ સાતે મહાપુરુષોનાં લુખન ચરિત્ર આ કાવ્યના પ્રત્યેક શ્લોકમાં વર્ણિત છે. અંથ પ્રમાણુ ૪૪૨ શ્લોકનું છે. અંથકાર સ્વયં લખે છે કે, “આચાર્ય હેમચંદ્રસૂરિનું બનાવેલું ‘સુપ્તસ્થાનકાવ્ય’ હતું પરંતુ તે હેઠે મળતું ન હોવાથી મેં આ નાચું બનાવ્યું છે આ અંથ “કૈન વિવિધ સહિત્ય શાખમાલા”માં પ્રગટ થયેલો છે અને પૂજન્ય આચાર્ય શ્રી અમૃતસૂરિનું મહારાજે તેના પદ ગીત બનાવી, સુરતથી પ્રગટ કરેલ છે.

૬ દ્વિગુવિજ્ઞ મહાકાવ્ય : આ મહાકાવ્યમાં રચના સમય આપેલો નથી. આમાં શ્રી વિજ્ઞયપ્રદેવસૂરિનું લુખનચરિત્ર છે. તેર સર્ગેનું આ કાવ્ય અંથકારે બનાવેલા કાવ્યોમાંથી સૌથી મોટું છે. સિંધી ભિરીઝમાં પ્રકાશિત થયેલું છે.

૭. ભવિજ્ઞયદૃઢાક્ષથા :—પંચમીમહાત્મ્ય ઉપર ભવિજ્ઞયદત્તની કથા, શ્રીવિજ્ઞય-

દ્વિગુસ્થિતાં પુરમનુસરન् નવ્યરઙ્ઘં સસર્જ

સ્તિનધ્યચ્છાયાતરષુ વસર્તિ રામગીર્યાશ્રમેષુ ” || ૧ ||

—મેઘદૂતસમસ્યાલેખ, પ્રાન્તમે ।

૧. “ માઘકાવ્યં દેવગુરોર્મેઘદૂતં પ્રભાર્મો : ।

સમસ્તાર્થી સમસ્તાર્થી નિર્મમે મેઘપણિડત : ” || ૧૩૧ ||

—મેઘદૂતસમસ્યાલેખ, પ્રાન્તભાગે ।

૨. “ વિયદ્રસમુનીન્દૂનાં (૧૭૬૦) પ્રમાણાત પરિવસરે ।

કૃતોઽયમુદ્યમઃ પૂર્વીચાર્યચચ્યાપ્રતિષ્ઠિત : ” ||

—સપ્તસંધાનમહાકાવ્ય, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

૩. “ શ્રીહેમચન્દ્રસૂરીશૈ : સપ્તસંધાનમાદિમમ્ ।

શચિતં તદલામે તુ સ્તાદિદં તુષ્ટયે સતામ ” ||

—સપ્તસંધાનમહાકાવ્ય, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

રસ્તાસૂરિ સં. ૧૭૫૦માં ગચ્છપતિ બન્યા પછી પદ્ધતે આલેખેલી છે.^૧ આ અંથ
'દાનદયામૃતહિમતશ્રન્થમાલા'માં પ્રગટ થયો છે.

૮. પંચાખ્યાન :—પૂર્ણાલદે રચેતા મૂળ પંચાખ્યાનને ગદ્ધતે સંભૂતમાં
આલેખેલું છે. આ અન્થ મુદ્રિત થયો નથી.

૯. વિજયદેવમાહાત્મય વિવરણ—[દીક્ષાઅંથ] રચના સમય અજાત છે. પરંતુ
આ અંથની લિપિ સં. ૧૭૦૮માં થઈ છે,^૨ તેથી માલૂમ પડે છે કે મૂલઅંથ એની પહેલાં
બન્યો હશે. અને વિવરણ મૂળઅંથની સાથે યા પાછળ બન્યું હશે. મૂળઅંથ બૃહત્પ્રતર-
ગચ્છિય જિનરાજસૂરિસંતાનીય શ્રી જ્ઞાનવિમલશિષ્ય પાઠક શ્રી વલ્લભઉપાદ્યાયે બન્યુંથી. તેમાં
મુખ્ય વિષય શ્રી વિજયદેવસૂરિના જીવનતું સાધિતર વર્ણન છે. ઉપાધ્યાય મેધવિજયલુચે
આ મૂળ અંથ પર વિવરણ કર્યું છે. એટલે કફિન શરૂદોનો અર્થસ્ફોટ કર્યો છે. આ અન્થ
“નૈન સાહિત્ય સંશોધક સમિતિ” તરફથી પ્રગટ થક્કયો છે.

[ન્યાયઅંથ]

૧૦. ચુક્તિપ્રયોગ નાટક—(વાણુસ્વિય-દિગ્ભ્રાત્મત-અંડનમય) આ અન્થ
મૂળ પ્રાકૃત ગાથામાં અને તેના પર સ્વોપ્ન સંસ્કૃત ટીકા સહિત રચેલો છે. તેમાં તેમણે
મુખ્યતઃ બનારસીદાસની^૩ એકાન્તી નિશ્ચયનયની માન્યતાને બનારસીમત—અદ્યાત્મમત

૧ “તપાગણામ્ભોજસહસ્રમાનુઃ સૂર્જિયી શ્રીવિજયપ્રભાહઃ ।

તત્પદ્રીપઃ શ્રમગાવનીપઃ પ્રભાસતે શ્રીવિજયાદિરલઃ ॥ ૭૬ ॥

રાજ્યે તર્દીયે વિજયિન્યજસં પ્રાજ્ઞાઃ કૃપાદેર્વિજયા બભૂતુઃ ।

શિષ્યો હિ મેઘાદ વિજયસ્તદીયોऽન્વભૂતુપાધયાયપદપ્રતિષ્ઠામ् ॥ ૭૭ ॥

ન્યારીરચદ્ ધીરગમીરવાચા સુखાવબોધાય કથાપ્રવન્ધમ् ।

સ વાચકઃ પદ્મામિકાતપસ્યાફલેન ભોકતું શિવરૂપલક્ષ્મીમ् ॥ ૭૮ ॥

—ભવિષ્યદત્તचરિત્ર, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

૨ “લિખિતોऽયં ગ્રથઃ પણિતશ્રી^૪ શ્રીરઙ્ગસોમગણિ-શિષ્યમુનિસોમગણિના સં. ૧૭૦૯ વષે
ચૈત્રમાસે કૃષ્ણપક્ષે એકાદશીતિથૌ શુદ્ધે લિખિતં રાજમારે શ્રીતપાગચ્છાધિરાજ-ભી શ્રીવિજયદેવ-
સૂરીશ્રવિજય (યિ) રાજ્યે ” ।

—વિજયદેવમાહાત્મ્ય, પ્રાન્તપુષ્પિકા ।

૩ “સતરમી સહીમાં બનારસીદાસ નામના શ્રાવક હિન્દીભાગાના શૈક્ષ નૈન કવિ થયા. તેઓ
આગરાના રહેવાસી શ્રામાલી વેશ્ય હતા. તેમને જન્મ સં. ૧૬૪૩માં થયો હતો. તેમના પિતાનું નામ
ખરમભેન હતું. તેમને જવેરાતનો વેપાર હતો. બનારસીદાસ ખરતરણચીય મુનિ લાનુચંદ (મુનિ

જાણું તેનું આવેશપૂર્વક અંદન કર્યું છે. આ મતને સં. ૧૯૮૦માં નીકળ્યો એમ જાણુંથું છે. ‘દ્રવ્ય કિયાયો છે તે કષ્ટકિયાયો છે માટે અધ્યાત્મમાં લીન રહેલું’ એવી તે મતની માન્યતાનું અને હિગમખરો—શૈવતામ્ભરોની ૮૪ બાબતોમાં લિન પડે છે તે હિગમખરમતનું પણ અંદન કર્યું છે. આ અન્યનું પ્રમાણ ૪૩૦. શ્લોકનું છે. ‘આ અન્ય શ્રી વિજય-રતનસુરિના રાજ્યમાં સ’. ૧૭૫૦ પછી અનાવેલો છે.૨ આ અંથ-રતલામ-નૃપલદેવ-કેશરી-મલપેઢી તરફથી પ્રગટ થયો છે.

અભ્યાધમાં ઉપાધ્યાત્મના શિષ્ય)ના સમાગમમાં આવતાં ધાર્મિક કિયાસ્તો સાથે છંદ, અલંકાર, કોપ અને વિવિધ વિષયના ડેટલાક શ્લોકો કંઠસ્થ કર્યા. તેઓએ પહેલો શુંગાર વિષયનો અંથ રચ્યો હતો પણ સં. ૧૯૮૦માં તેમનું ભારે પરિવર્તન થયું. આગામાં અથ ‘મલવજી નામના એક અધ્યાત્મરસિક સંજાન સાથે પરિવ્યય થતાં શ્રી રાયમલવજી અલાવાયોધ સહિત શિંબરાચાર્ય શ્રી કુંદુંદૂત ‘સમયસાર-નાટક’ મનતન્પૂર્વક વાંચતા કવિને સર્વાત્મ નિશ્ચયનય જ સુજવા લાગ્યો. તેમને વ્યવહારનય પરથી અદ્વા જ ડોડી ગઈ, તથી તેમણે ‘જાનપદીસી’, અધ્યાત્મતીસી’, ‘ધ્યાનપતીસી’ ‘શિવમંહિર’ આદિ કેવલ નિશ્ચય નયને જ પોતાની આધ્યાત્મિક કૂતિએ રચી. લગ્નાન પર ચઢેલું નેવેદ (નિર્માલ્ય) પણ તેઓ આતાં ચંદ્રલાણુ, ઉદ્યકરણુ, થાનમલજી આદિ મિત્રોની પણ એ જ દશા હતી. છેવટે તો તેઓ ચારે જણ એક એસરીમાં નગ્ન બની પોતાને પરિયહ રહિત (શિંબર મુનિ) માનીને ફરતા, તથી આવડો અનારસાંદાસને “જોસરામતી” કહેવા લાગ્યા. આ એકાંત દશા સં. ૧૯૬૨ સુધી રહી.

—જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ધ્રતિહાસ પૃ. ૫૭૬-૫૭૮

૨. “કવિ અનારસીદાસના અનુયાયીઓમાંથી કુમારપાલ અને અમરચંદ આદિ, એઓ પોતાને આધ્યાત્મિકો કહેવડાવતા હતા, તેમનો ‘ચ. ઉપા. શ્રી ધરોવિજયજીને આગામાં સાક્ષાત્ પરિવ્યય થયો અને તે મતનું અંદન કરવા તેમણે ‘અધ્યાત્મઅંડન’ મૂળ ૧૮ શ્લોક પર સ્વોપ્નવત્તિ સાથે અને ‘અધ્યાત્મમતપરીક્ષા’ નામે પ્રાકૃતના ૧૧૮ શ્લોકો રચી રહી તે પર સવિસ્તર રીક્ષા પણ રચી.”

—જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ધ્રતિહાસ પૃ. ૫૭૮નું ટિપ્પણી

૩. “ચતુઃસહસ્રીશ્લોકાનાં શતત્રયસમન્વિતમ् ।

પ્રમાણમસ્ય ગ્રન્થસ્ય નિર્મિતં તત્કૃતા સ્વયમ् ॥ ૧ ॥

૪. “તત્પૂર્બૂષા મહસારતિપૂષા સુવર્ણનૈમલ્યવિધાનભૂષા ।

વિરાજતે શ્રીવિજયાદિરત્નઃ પ્રમુઃ પ્રભાધ્યાપિતદેવરત્નઃ ॥ ૪ ॥

તેણાં રાજ્યે સુદારકારિ વાદ્યમય યુક્તિબોધનમ् ।

મેધાદુ વિજયસંતેન વાચકેન તપસ્વિના ॥ ૫ ॥

યુક્તિપ્રબોધનાટક, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

११. છેમ્બાંજૂપા :—આ અંથનો રચનાસમય મળી શક્યો નથી. તેમાં હુંડોના મંતવ્યોનું ખંડન છે. આ અંથ અમુદ્રિત છે, વડોદરા અને આગરામાં તેની પ્રતિચ્છે. છે.

[વ્યાકરણ અંથ]

૧૨. ચંદ્રપ્રલા (હૈમકોસુદી) :—રચનાસમય ૧૭૫૭.^૧ આ અંથ વ્યાકરણનો છે. શ્રી હેમચંદ્રસૂરિ રચિત ‘સિદ્ધહેમચન્દ્રવ્યાકરણ’ને કૌસુદીના રૂપમાં મૂક્ષિને પ્રસ્તુત થાંથ બનાવ્યો છે. આની રચના આગરામાં^૨ થઈ હતી, જેનું થાંથ પરિમાણ ૮૦૦૦ ક્લોકનું છે.^૩ આ અંથ કૌસુદી માઝક પોતાના શિષ્ય લાનુવિજ્ઞય માટે બનાવ્યો^૪ અને સૌભાગ્યવિજ્ઞય તેમ જ મેરુવિજ્ઞયે તપાસ્યે હતો.^૫ આ અંથ ‘મેસાણુ-શ્રેયસ્કર મંડળ’ તરફથી પ્રગટ થયેદેલો છે.

૧૩. હૈમશાણ્યનિદ્રકા :—આ વ્યાકરણથાંથ વિદ્યાર્થીને પ્રાથમિક પ્રવેશ માટે

૧ “ વિજયન્તે તે ગુરવ: શૈલશર્ણીનુષ્ટસરે (૧૭૫૭) તેષામ् ।

આદેશાદ્ર દેશપતે: સ્થિતિ: કૃતા રાજધાન્યન્તઃ ” ॥ ૭ ॥

૨ “ ચાતુર્માસ્યામસ્યાનામના શ્રીઆગરવરણસ્વયાયામ् ।

નાનાયોગૈસચિતૈ રચિતા ચન્દ્રપ્રભા સુધિયા ॥ ૮ ॥

૩ “ સ્વાઙ્ગો સાષ્ટસહસ્રલશ્શળધર: કલૃપ્તાભિષેક: સુરૈ: સેન્દ્રૈ:

સાષ્ટસહસ્રમાનસહિતૈ: કુન્ઘૈશ્ર વૃત્તૈ: સ્તુતઃ ।

ગ્રન્થેઽવ્યષ્ટસહસ્રસમ્મિતતયા સહલ્ષ્ણૈર્લક્ષિતે કુર્યાત्

સોઽભ્યુદ્યં ધિયાં સમુદ્યં વીરાણિલોકીગુરુ: ” ॥ ૧૪ ॥

૪ “ શ્રીમેઘવિજયનામ્નોપાધ્યાયોઽધ્યાયતત્પર: પરમઃ ।

ચન્દ્રચન્દ્રપ્રભાં ચક્રે ભાનૂદ્યબુદ્ધિબુદ્ધિકરી ॥ ૧૧ ॥

મદ્દોજિનામના ભવર્દીક્ષિતેન સિદ્ધાન્તયુક્તા વરકૌસુદી યા ।

શ્રીસિદ્ધહેમાનુગતા વ્યધાયિ સૈવાશ્રિયા ભાનુવિભોદયાય ” ॥ ૧૨ ॥

૫ “ હેમચન્દ્રસુગુરો: વિનયસ્ય સિદ્ધે: શાસ્ત્રાર્ણવોઽલભત પૂર્ણદશાં રસેન ।

દીપોત્સવસ્ય દિષ્ટસે કુશલેન યોઽસૌ સૌભાગ્ય-મેરુવિજયાદિમિરીક્ષ્યમાણ: ॥ ૧૫ ॥

—ચન્દ્રપ્રભાવ્યાકરણ, પૂર્વાર્દ્ધપ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

બહુ જ સંક્ષેપમાં અનાવેલ છે. આ અંથ 'કચ્છ-પત્રી, એતશી ખીયશી તરફથી પ્રગત થયો છે.'

૧૪. હૈમશાળહ્રાંકિયા :—આ વ્યાકરણ અંથ ઉપર્યુક્ત ચંદ્રિકાથી મેટો છે. તેની પ્રતિ પૂનાના ભાંડારકર ધનિષ્ટયુટમાં છે.

[જ્યોતિષ્પ્રાન્થ]

૧૫. વર્ષ્યુપ્રથોધ્ય :—રચના સમય જાત નથી, પરંતુ અન્યની પ્રાન્ત પ્રશસ્તિમાં શ્રી વિજયપ્રભસૂરિના પદ્ધદર શ્રી વિજયરત્નસૂરિની શાસનબુરામાં આ અંથ અનાવ્યો. એવું સ્વયં અન્થકારે જ કાખ્યું છે; તેથી પ્રતીત થાય છે કે આ અંથની રચના સં. ૧૭૩૨માં શ્રી વિજયરત્નસૂરિ આચાર્ય અન્યા તે પણી થઈ; એમ નક્કી થાય છે.^૨ પોતાના શિષ્ય મેરુવિજયનું તેમાં સ્મરણું કથ્યું છે. અંથમાં તેર અધિકાર છે; ઉત્પાતપ્રકરણ, કર્પૂરચંક, પર્ણિનીચક્કબંહલપ્રકરણ, સ્થૂર્ય અને ચન્દ્રના અંદુણું ઇલ, પ્રત્યેક ભાસમાં વાયુને વિચાર, વરસાદ લાવવાના અને બંધ કરવાના મંત્ર-ચંત્ર, સાડ સંવલસ્યોના ઇલ અહોની રાશિઓ ઉપર ઉદ્દ્ય અસ્ત વા વક્તિનું ઇલ, અથન ભાસ પક્ષ અને દિનનો વિચાર, સંઝાનિલિલ, વર્ષના રાજ મન્ત્રી આદિનો, વરસાદના ગર્ભનો, વિદ્વાનો, આચાર્ય-વ્યાયનો વિચાર, સર્વતોલદ્રચક્ક અને વરસાદ જાણવાના શકુન આદિ વિષયોનો સમાવેશ છે. અન્થકારે ઉક્તાથથને

૧ “શ્રી વિજયપ્રભસૂરે: પ્રેષ્ય: શિષ્ય: કૃપાદિવિજયકવે: ।

શ્રીમેઘવિજયવાચકવર: કૃતાં ચન્દ્રિકાં ચક્રે ॥

પ્રૌઢાયા: સરસાભાં વૃથા વિનિર્માણું બાલસ્ય ।

। ભાવા: શર્મદા મુગધાયા રૂપશ્રી: પઠનકૃતી ક્રીડાહેતુઃ ॥]

ટીકા — શ્રીવિજયપ્રભસૂરેરિત્યાદિ સ્પષ્ટમ : શ્રીશ્ર વિજયશ્રી તૌ શ્રીવિજયશ્રી તાભ્યાં યુક્ત પ્રભા ચુદ્ધિસ્તેજઃ પ્રતિષ્ઠા શોભા યરિમન, ઈદ્વશઃ સૂર્યિગપતિસ્તસ્ય સેવક: કૃતપ્રત્યાયાનાં ચંદ્રિકાભિવ ચન્દ્રિકાં પ્રકલ્પશરૂપાં ચક્રે । પ્રૌઢાયા ઇતિ હૈમબૃહદવૃત્તિસ્તસ્યા: । કે કે ભાવા: ? વચનસૂત્રવ્યવસ્થાદય: શર્મ સુખ તસ્ય દાયકા ન સન્તિ, સર્વેપિ સુખદાઃ સદા અસ્યા લઘુત્વાત । મુગધાયા: વૈચિત્રયકલિતાયા: ક્રીડામાત્રપ્રવૃત્તાયા: રૂપશ્રી: રૂપપ્રસાધન સેવ પઠનકૃતાં વિલોકનકૃતાં ક્રીડાહેતુઃ ” ॥

—હૈમશબ્દચન્દ્રિકાવ્યાકરण, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ

૨ “શ્રીમચ્ચાગણવિભુ: પ્રસરત્પ્રભાવઃ પ્રથોત્તરે વિજયત: પ્રભનામસૂરિ: ।

તત્પદૃપદ્યાતરણિવિજયાદિસ્તન: સ્વામી ગણસ્ય મહસા વિજિતદ્યુરલન: ॥

તચ્છાસને જયતિ વિશ્વવિભાસને ભૂદ્ર વિદ્વાન् કૃપાદિવિજયો દિવિજમ્મસેવ્ય: ।

શિષ્યોઽસ્ય મેઘવિજયા�હૃથવાચકોઽસૌ ગ્રન્થ: કૃત: સુકૃતલભકૃતોઽત્ર તેન ” ॥

—વર્ષપ્રબોધ, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

સંખ્યા ‘સ્થાનાંગસૂત્ર’ નામના ગ્રીલ અંગ સૂત્ર સાથે ખલાવ્યો છે. આનું ‘ઝીજુ’ નામ ‘મેઘમહોદ્ય’ પણ છે. આ અંથ સંસ્કૃત-પ્રાકૃત બનને લાપામાં છે, હિંદી-ગુજરાતી લાપામાં અનૂદિત થઈ પ્રગટ થયેલ છે.

૧૬. રમ્ભલશાસ્ત્ર :—યધાપિ આ અંથ મળ્યો નથી પરંતુ ઉપર્યુક્તા ‘મેઘમહોદ્ય’માં તેનો ઉલ્લેખ આવે છે. આ અંથ પણ પોતાના શિષ્ય મેઘવિજ્ય માટે લખ્યો હતો.

૧૭. હસ્તસંજીવન :—આ અન્થના પરય શ્રીલોકો છે. તે ઉપર કર્તાની સ્વેપણ-વૃત્તિ ‘રેખાશાસ્ત્ર’ નામ છે. આ અંથ હસ્તરેખાના વિષયમાં લારતીય જ્યોતિષનું સપ્રમાણું સુરેખ વર્ણન પૂરું પાડે છે. તેનું ‘ઝીજુ’ નામ ‘સિદ્ધજ્ઞાન’ પણ છે. આ અંથ ‘મોહન-લાલજી અંથમાલા’માં પ્રગટ થયો છે.

૧૮. ઉદ્દ્યદીપિકા :—આ અંથમાં પ્રક્ષ કાઢવાની પદ્ધતિ માટેનું વિશદ વર્ણન છે. સ. ૧૭પરમાં આવક મહનસિંહ માટે પ્રશ્નોત્તરદ્વારે રચેલી છે.^૧ આ અંથ છપાયે નથી.

૧૯. પ્રશ્નસુંહરી :—આ અંથમાં પણ પ્રક્ષ કાઢવાની પદ્ધતિનું દૂંકમાં વર્ણન છે. આની પ્રશ્નાની કેટલાક અંથોનો રચનાક્રમ પણ જણાવ્યો છે.^૨ આ અંથ પ્રગટ થયો નથી.

૨૦. વીસાયંત્રવિધિ : આમાં વીસાયંત્રની વિધિનું વર્ણન છે. જે પદ્માવતી સ્તોત્રના અંતર્ગત કાવ્ય વિવરણ પર વૃત્તિ સમાન છે. તેમાં અનુર્જન પતાકા,^૩ વિજયયંત્ર

૧ “નત્વાર્દ્ધન્તં પાર્શ્વભાસ્વદ્રં શહ્લેશ્વરમિથતમ् । શ્રીશ્રાદ્ધમદનાત્ સિહે ધર્મલાભઃ પ્રતંયતે ॥ ૧ ॥

કૃપામૂલેર્દ્હતાં ધર્મે શ્રીમેઘવિજયોद્ય: । ગવાં રસપ્રસારેણ ભૂયાદ જીવનસંપદે ॥ ૩ ॥

—ઉદ્યદીપિકા, પ્રાર્મભ ।

૨ “ ચર્ચાડસૌ પ્રશ્નસુન્દર્યા ધુર્યા માધુર્યશાલિનામ् । વ્યાજકેનીનુકાર્યા (?) ધાર્યા ત્વાર્યાદિભિ: શ્રિયા ॥ ૧ ॥

પ્રેષ્યસ્તપાગણપતેર્ચિયપ્રમાલ્યસૂરીશિતુ: કવિકૃપાવિજયસ્ય શિષ્યઃ ।

ચક્રો વિચાર્ય રચનાં સાર્થકુનિત્યા ભોગશ્રિયે સમન્યોજિતધર્મલાભાત् ॥ ૨ ॥

સૂર્યચન્દ્રમસૌ યાવદ્ યાવન્મેસ્મહીધર: । શ્રીપ્રશ્નસુન્દરીસિદ્ધધૈ તાવત્ ત્રિપુરસુન્દરી ॥ ૩ ॥

પદ્માવતી નાગલોકે મધ્યલોકે પ્રભાવતી । શ્રુતદેવીધરી તૂદ્રધર્વલોકે ત્રિપુરસુન્દરી ॥ ૪ ॥

તદ્વ સુત્ત (?) મેઘવિજયૈ: વત્વકૈ: (વાચકૈ:) પ્રશ્નસુન્દરી ।

વિહિતા ધર્મલાભેન કુરતા ગકંની (મક્ષતીં) શ્રિયા: ॥ ૫ ॥

આદ્ય સામુદ્રિકં નામ્ના દ્વિતીયં લોકવિશ્રુતમ् । સ્ક્રમાશરં તૃતીયં સ્વાત્ તુર્ય ત્રિપુરસુન્દરી ॥ ૬ ॥

પદ્માવત્યમિધાનામ શુદ્ધ પ્રકરણ સ્મરતમ् । પદ્મમં પદ્મમૈર્વાચ્યં સંશોધ્યાધીકધીધનૈ: ” ॥ ૭ ॥

—પ્રશ્નસુન્દરી, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ (આચાર્ય શ્રી ક્ષમાભદ્રસૂરિ પાસેથી પ્રાપ્ત)

૩. “ શ્રી મેઘવિજય: પ્રાપ્તોપાધ્યાયપદવિશ્રુતઃ ।

ભૂવિશ્વેત્યાદિકાવ્યસ્ય ડ્યાલ્યાને ચકૃવાનિદમ् ” ॥ ૧ ॥

વિજયયન્ત્રપ્રમાવે—

બાપરવાળી વિધિ છે. આ સિવાય થીલાં કેટલાંક થત્રો રચ્યાં હોય એમ પણ જણ્યાય છે.^૧
આ અંથ ‘મહાવીર અંથમાલા’માં પ્રગટ થયો છે.

[અધ્યાત્મ]

૨૧. માતૃકાપ્રસાદ : રચના સમય સ. ૧૭૪૭. આ અંથ અધ્યાત્મ વિષયને
છે. આ અંથમાં “ॐ નમઃ સિદ્ધમ्” વર્ણિતાય પર વિવરણ કર્યું છે અને ઓં શાખાનું
રહુસ્ય સ્પષ્ટદૃપે બતાવ્યું છે. પ્રસ્તુત અંથ ધર્મનગર (ધરમપુરી)માં બનાવ્યો એવું સ્વયં
અંથકારે જ લખ્યું છે.^૨

૧. “ એવं શકુનર્વેટાનાં સ્થાનાદ્ વિશતિયન્ત્રકમ ।
નિશ્ચિતં મેઘવિજયશ્રિયા વિભવવૃદ્ધિદમ ” ॥ ૨૧ ॥
- અહેંપદેન વિશયન્ત્રબ્યવસ્થા—
- “ પ્રાचીનાનૂચાનૈભિભાગદાનાદિહૈકશેષેઽપિ ।
કૃતગુणયન્ને રચિતં ખવાળહયત્રે દ્વારે શેષે ॥ ૨ ॥
- “ તન્માર્ગાનુગાતધિયોપાધ્યાયપદસ્થમેઘવિજયેન ।
વિહરજિનયન્ત્રમિહ રૂટીકૃતં વિજયકરમ् ” ॥ ૩ ॥
- “ રેફસ્થ વ્યञ્જનત્વેનોનત્વે પદ્મ વા સ્થિતા: ।
અહેંપદાદ્ વિશયન્ન મેઘાદિવિજયોદિતમ् ” ॥ ૧૨ ॥
- પદ્માવતીસ્તવને કથિતવિશતિયન્ત્રપ્રતિષ્ઠા—
- “ વાચકેમેઘવિજયૈર્વિશદ્યન્ત્રસુસૂત્રતમ ।
શ્રીવીર-પાશ્વયત્પદ્માસુભાવાદસ્તુ સિદ્ધિદમ ” ॥
- વિજયયન્ત્રાષ્ટ્રમગત્યા યવનમતવિશતિયન્ત્રપ્રતિષ્ઠા—
- “ દેવ્યા પદ્માવત્યા ભગવત્યા સ્વાનકથિતયન્ત્રસ્ય ।
સંવાદાર્થ વિવૃતં વાચકમેઘાદિવિજયેન ” ॥ ૧૦ ॥
- “ તપાગચ્છેશસ્તુરીશવિજયપ્રભસેવક: ।
કૃપાદિવિજયધીરાળાં શિષ્યોऽહેંછાસનશ્રિયે ” ॥ ૪૯ ॥
- અનુભૂતસિદ્ધવિશાદિકલ્પસંગ્રહ ।
૨. “ ઓ નમ: સિદ્ધમિત્યાદેર્વણોભ્નાયસ્ય વર્ણનમ् ।
ચક્રે શ્રીમેઘવિજયોપાધ્યાયો ધર્મસાધનમ् ॥
- સંબત્સરે અશ્વબાર્ધીશ્વર્ભૂમિતે (૧૭૪૭) પોષ ઉજ્જવલે ।
શ્રીધર્મનગરે ગ્રન્થ: પૂર્ણશ્રિયમશશ્રિયન ” ॥

—માતૃકાપ્રસાદ, પ્રાન્તપ્રશસ્તિ ।

૨૨. અધ્યાયોધ્ય : આ અંથ યદ્યપિ મળ્યો નથી પરંતુ સંભવતઃ તેમાં આધ્યાત્મિક વિષયોનું વર્ણન હશે, એમ લાગે છે.

૨૩. અહોદૃગીતા : આ અંથના ૩૬ અધ્યાયો છે અને તેમાં કૈન હર્ષનનું વર્ણન રૂપદ્રશે કયું છે. આ અંથ “મહાવીર અંથમાલા”માં પ્રગટ થયો છે.^૧

વળી તેમણે ‘પંચતીર્થસ્તુતિ-સ્તીક’ તેમ જી ‘લક્ષ્મામરસ્તોત્ર’ પર ટીકા રચી છે. આ સિવાય કુવિચે અનેક ગુજરાતી કુતિચો—૧. કૈનધરમ રીપદ, ૨. કૈન શાસનહીપડ, ૨. આહારગવેષણા, ૪. શ્રી વિનયહેવસૂરિ નિર્વાણુરાસ, ૫. કૃપાવિજય નિર્વાણુરાસ, ૬. ચૈવિશ જિનસ્તવન, ૭. પાર્થીનામસ્તોત્ર વગેરે રચેતાં મળી આવે છે.

આ રીતે તેચોશ્રીના સમયકુતિકલાખ ઉપર દૃષ્ટિપાત કરીએ તો તેચો લઘુત્રિષ્ટિંથી શરૂ થયેલી વિદ્યાની ગંગોત્રી ધીરે ધીરે અનેક વિષયોને વ્યાપી મહાનદનું સ્વરૂપ ધારણું કરે છે.

સાહિયમાં કેટલા બધા કાંઠથથોનું નિર્માણ કયું છે. તો મંત્ર-તંત્ર, સામુદ્રિક વગેરે નિમિત્તવિદ્યાની શાખામાં પણ ધાર્યું એડાણું કયું છે. અને સ્વયં એ માર્ગ ગતિ અને પ્રગતિ અને અંતે સિદ્ધિ પણ સાધી હશે એવું તેમના દેવ્યા પદ્માવત્યા ભગવત્યા સ્વપ્નકથિત-ચન્ત્રસ્ય — આવા કથનથી લાગે છે.

પ્રણણ વિદ્યાપ્રીતિ વિના, સતત વિદ્યાની ઉપાસના વિના માધ-નૈષધ જેવા દુર્ભોધ કાવ્યોની પાહપૂર્તિ શક્ય બને નહીં.

આવી વિદ્યોપાસના આજે વિરલ અની છે. શક્તિસંપન્ન શ્રમણુગણ્યાની ડિશ્ય બદલાઈ ગઈ છે. ત્યારે આવા અંથેના પ્રકાશન દ્વારા થતું દિશાસૂચન જરૂર ઉપયોગી બનશે.

તીર્થીકર પરમાત્માના જન્મસ્થળ - હીક્ષાસ્થળ વગેરેનો કોઠો પરિશિષ્ટમાં આપ્યો છે.

શલાકાપુરુષના ચરિત્રોમાં કોટિશિલા સ્થળનો નામોલ્લેખ વારંવાર આવે છે. ધણીવાર આવા સ્થળ અંગે જિજાસા રહે છે કે આ સ્થળ હેવે અત્યારે કચાં અને કયા નામે ઓળખાય છે ? એ સંદર્ભમાં પ્રાચીન અન્થ-વિવિધતીર્થકલ્પમાં આવતું કોટિશિલાનું વર્ણન અને તેના આધારે વર્તમાનમાં થયેલું એ સ્થળનું સંશોધન હર્ષાવિતો હિન્હી લેખ - એ બન્ને પરિશિષ્ટમાં આવ્યા છે.

કાણું રવીકાર

આ અન્થના સંપાદન-સંશોધનમાં અનેક નાનામોટા હૃથ રણિયામણ્યા બન્યા છે. તેનો નિર્દેશ કરવો ઉચ્ચિત છે.

૧. “ ઇતોઽધિક કિળ્ચન માતૃકાયા વયાલ્યાનમાદેશિ મયાપિ તસ્� ।

શ્રીતત્ત્વગીતાહિતસત્પ્રતીતાઽધ્યાયેષુ સદ્ગ્રદ્યેવધિયોત્તરેષુ ” ॥

* પૂના-ભાંડારકર ઇન્સ્ટિટ્યુટની મૂળ પ્રત સુલાલ કરી આપનાર લા. દ. વિદ્યામંહિરના વ્યવસ્થાપકોનો.

* અંથની ડેપી સ્વરૂપે ઉત્તરાચેલી નોટિઝુકો આપવા બદલ પૂજય આ. મ. શ્રી વિજય-ચન્દ્રોદયસૂરિલું મહારાજ તથા પૂજય આ. મ. શ્રી વિજયઅશોકચન્દ્રસૂરિલું મહારાજનોના.

* પૂનાની પ્રત ઉપરથી ઉત્તરાચેલી, વિદ્યાશાળા શાનકાંડારની હ. લિ. પ્રત લાંબો સમય ધીરવા બદલ પૂજય આ. મ. શ્રી વિજયઅશોકચન્દ્રસૂરિલુનો.

* પૂજયપાદ શાંતમૂર્તિં આ. મ. શ્રી વિજયઅશોકસૂરિલું મહારાજની કૃપાપૂર્વું નિશ્ચામાં, સંપાદનમાં પ્રસંગે પ્રસંગે દિવસમાં દશ વાર શક્તિ રથપોમાં, યથોચિત માર્ગદર્શન તથા સક્રિય સહયોગ આપનાર વાતસંબંધમૂર્તિં પૂજયપાદ શુરૂમહારાજ શ્રી વિજયઅશોકચન્દ્રસૂરિલું મહારાજનો.

* અંથના સંપાદનમાં પહેલા જ તથકે ૨૫ પાનાં થયાં ત્યારે સંપાદન માંડી વાગવાના વિચારને ઉત્સાહલદી હુંક્રી આશાનો સંચાર કરીને પુનઃ આ કાર્યમાં સક્રિય અનાવનાર તથા પોતાના મહત્વના પ્રાચીન અંશોના સંરોધન કાર્યમાંથી ડિંમતી સમય દ્રાગવીને આ અંથ માટે 'કિંચિત વફાત્ય' લખી આપનાર સંરોધકવ્યું મુનિગણું શાખુગાર શ્રી શ્રી જંબૂવિજયલું મહારાજનો.

* અનેકવિધ લોખન-વાચન-સંપાદનકાર્યની જેમ આ કાર્યમાં પણ સુનિશ્ચી રાજહેસ-વિજયલુનો પણ સતત સહયોગ રહ્યો જ છે.

* સામે એસીને મૂળના પાઠોની શુદ્ધિની ચકાસણી કરવામાં, અંથના તમામ મુશ્કેલોમાં, યથોચિત વિચાર વિનિમય કરવામાં, સદાય તત્પર રહેતા પ્રો. પી. સી. શાહનો—

જાણું સ્વીકાર કરું છું. આવા સહયોગના સરવાળે આવાં કામ થતાં હોય છે. અને તેનું શ્રેય પણ બધાને ફરજી જરૂર હોય છે.

શ્રી ડૉસાલાઈ અલેયંદ્રની પેટી-ભાવનગરના કાર્યવાહક લાઈઓએ પણ ઉદ્ઘાતાપૂર્વક આ શુદ્ધલાલ લીધે. તેઓને ધ્યાનાં

આ પ્રાચીન અન્થના પ્રકાશનમાં એક નિમિત્ત અનવાના આનંદની અનુભૂતિને વર્ણાળતાં વિરમું છું: —

શ્રી મોહનવિજયજી
કૈન પાઠશાળા,
જી. પી. ઓ. સામે,
જામનગર-૩૬૧૦૦૧

૫. પણુભનવિજય ગણી
આસો સુદ્ધિ-૮, રવિવાર
વિ. સં. ૨૦૪૮

अनुक्रमणिका

विषय	पृष्ठ
प्रकाशकीय निवेदन	३
डिप्टी प्रकाशक पू. मुनिराजश्री जम्बूदिव्यक्ति महाराज	४
अनुमोदनीय : प्रयासः पू. विजयहेमचन्द्रसूरि:	७
संपादकीय संपादक	८
पर्व-१	
श्रीऋषभदेवचरितम्	१-१४
श्रीभरत-प्रथमचक्रिचरितम्	१५-२०
पर्व-२	
श्रीअजितस्वामि-सगरद्वितीयचक्रिचरितम्	२१-३१
पर्व-३	
श्रीसम्भवचरितम्	३२-३४
श्रीअभिनन्दनचरितम्	३४-३६
श्रीसुमतिजिनचरितम्	३७-४०
श्रीपद्मप्रभचरितम्	४१-४३
श्रीसुपाश्वनाथचरितम्	४३-४५
श्रीचन्द्रप्रभस्वामिचरितम्	४५-४७
श्रीपुष्पदन्त (सुविधिनाथ)चरितम्	४८-५०
श्रीशीतलनाथचरितम्	५०-५२
पर्व-४	
त्रिपृष्ठ-अश्वग्रीव-अचलाख्यप्रथम-वासुदेव प्रतिवासुदेवबलदेव-	
चरितसहितं श्रीश्रेयांसजिनचरितम्	५६-६३
द्विपृष्ठ-तारक-विजयाख्यद्वितीयवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवचरितसहितं	
श्रीवासुपूज्यचरितम्	६४-७१
स्वयंभू-मेरक-भद्राख्यतुतीयवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवचरितसहितं	
श्रीविमलनाथचरितम्	७२-७५
पुरुषोत्तम-मधु-सुप्रभाख्यचतुर्थवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवचरितसहितं	
श्रीअनन्तनाथचरितम्	७५-७९
श्रीधर्मनाथचरितम् (अपूर्णम्)	७९

बिषय

पृष्ठ

पंचमवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवतृतीय—चतुर्थचक्रवर्तिनां चरित्राणां

मूलग्रन्थे अभावः ।

पर्व-५

तीर्थकरस्तथा पंचमचक्रिश्रीशान्तिनाथचरितम्

७९-१०७

पर्व-६

तीर्थकरस्तथा षष्ठचक्रिश्रीकुंथुनाथचरितम्

७९-१०७

तीर्थकरस्तथा सप्तमचक्रिश्रीअरनाथचरितम्

१०८-१३३

पुष्पपुण्डरीकबलिआनन्दाख्यषष्ठवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवानां चरितम्

१०८-११०

अष्टमचक्रिसुभूमचरितम्

११०-११२

दत्तप्रहलादनन्दनाख्यसप्तमवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवानां चरितम्

११२-११४

श्रीमलिलनाथचरितम्

११४-११७

श्रीमुनिसुव्रतजिनचरितम्

११७-११८

श्रीमहापद्मनवमचक्रिचरितम्

११९-१२४

पर्व-७

लक्ष्मणरावणपद्माख्यअष्टमवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवानां चरितम्

१२५-१२९

(जैनरामायणम्)

१२९-१३३

श्रीनमिनाथचरितम्

१३३-२१४

श्रीहरिषेण—दशमचक्रिचरितम्

२१५-२१८

श्रीजय—एकादशचक्रिचरितम्

२१८-२१९

पर्व-८

कृष्णजरासंघरामाख्यनवमवासुदेवप्रतिवासुदेवबलदेवानां चरितसहितं

२१९-२२०

श्रीनेमिनाथचरितम्

२२०-२५६

पर्व-९

श्रीब्रह्मदत्त—द्वादशचक्रिचरितम्

२५७-३०२

श्रीपार्वताथचरितम्

२५७-२६९

पर्व-१०

श्रीमहावीरचरितम्

२६९-३०२

परिशिष्ट-१

कोटिशिला विष्यक भाष्टि

३४१

परिशिष्ट-२

तीर्थं क्षेत्रविष्यक औष्टुक

३४८

ॐ ज्ञाने श्रीकृष्ण

महोपाध्याय श्रीमन्मेघविजयविरचितं

लघुत्रिष्टिशलाकापुरुषचरितम् ।

भरतचक्रवर्तीचरितप्रतिबद्धं ऋषभस्त्रामि चरितम् ।

—
महोपाध्यायश्री श्री १०८ श्री मेघविजय गणि तत् शिष्य पण्डित श्री श्रीमेघविजयगणि-
गुरुभ्यो नमः । सरस्वत्यै नमः ।

श्री नाभेयजिनो जीयात् कल्याणश्रीनिकेतनम् ।

यं वाक्सुधाजयादिक्षुरसः शिश्राय पारणे ॥ १ ॥

श्रीशान्तिप्रान्तिभिद् भूया—जिनभक्तिभूतां [सदा] ।

यन्नामध्यानसन्धानात् साध्ये विघ्नविघड्ना ॥ २ ॥

मनः श्रीनेमिना भिन्नं नुन्नं तच्चरणार्चने ।

वद्यास्तस्य श्रियोऽवद्यं स भव्यः सेव्यते सुरैः ॥ ३ ॥

श्रीणार्द्धः शाश्वतो भास्वान् देयात् स कमलोदयम् ।

यस्येह चरणाम्भोजसेवा सर्वार्थसिद्धिदा ॥ ४ ॥

श्रीवर्धमानो भूयान्मे सदा श्रीशिवसम्पदे । केवलज्ञानसम्पन्नः प्रसन्नः सार्वसेवके ॥ ५ ॥

विद्वेः प्रणिदधे सर्वान् अजितादीन् जिनेश्वरान् ।

परमेष्ठिष्ठं प्राप्नान् व्याप्नान् ज्ञानेन विष्टये ॥ ६ ॥

हिता सन्निहिता मेऽस्तु जैनेन्द्रागमभारती ।

उत्पत्तिव्ययसद्ग्रीव्य—पथा त्रिपथगा शुचिः ॥ ७ ॥

श्रीगौतमसुधमादीन् नत्वा तत्त्वार्थसंविदे । वृषभादिजिनेशानां चरितं वच्चिम किञ्चन ॥ ८ ॥

अमृद्धापे जगदीपे विदेहे पश्चिमाश्रिते । 'सुप्रतिष्ठितनाम्ना पूर्गुणीधैः सुप्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥

‘प्रियंकरस्तत्र राजा सार्थवाहो धनाऽभिघः । वसंतपुरमध्येतुं स सार्थं समयोजयत् ॥ १० ॥
धरयः श्रीधर्मघोषास्तोषात् पृष्ठा तमीश्वरम् । सार्थे प्रचलिताः प्रोक्तास्तेनाब्रफलदायिना ॥ ११ ॥
सञ्चितग्रहणं जैनमुनीनां नोचितं मनाक् । अस्मद्भुक्तौ द्विचत्वारिंशद्वौषवर्जनं भतम् ॥ १२ ॥
मत्वा तदुक्त्या तान् शुद्धान् योगीशान् सार्थसङ्गतान् ।

आह्नाय चलितः सार्थोऽन्तराऽटव्यां स तस्थिवान् ॥ १३ ॥
वर्षोत्कर्षात् पक्षिला भूः किलाऽभूदरथसंकरः ।

पदमात्रं सारथिभिः पथि चालितुमक्षमः [मा] ॥ १४ ॥
शंखलस्य वले क्षीणे लोकाः कलभुजोऽभवत् [न्] ।

द्वयस्तु तदा शुद्धाहाराऽलम्भादुपोषिताः ॥ १५ ॥
सार्थेशोनाऽन्यदा दृष्टा साधु[न्] मनसि चिन्तितम् ।

नेमे कलभुजस्तेनाऽमीषां नाहारसम्भवः ॥ १६ ॥
मथाऽऽहूताः सार्थमध्ये परं चिन्ता कृता न तत् ।

धिग् मां स्वाश्रितनिर्वाहाऽक्षममात्मंभरिं परम् ॥ १७ ॥
ध्यात्वेति वंदितुं प्राप्तस्तान् द्वरीन् कोपवर्जितान् ।

दृष्टा तुष्टो मुनीन् स्थाने नीत्वा खण्डघृतान्वितैः ॥ १८ ॥
पिष्टादिभिः प्रासुकान्नैस्तांस्तदा प्रत्यलाभयत् ।

तदा सम्यक्त्वलम्भोऽभूत् पूर्वं साधुषु सङ्गमात् ॥ १९ ॥ (युग्मम्)
वसन्तपुरमागत्य कृत्वा कार्यं क्रयादिकम् ।

धनः ससाधनः प्राप पुरं स्वं सुप्रतिष्ठितम् ॥ २० ॥
वान्त्वा प्रान्ते स सम्यक्त्वं धृत्वा भद्रकभावनाम् ।

मृत्वाऽभूद् युगलीमर्त्यस्ततः सौधर्मभाक् सुरः ॥ २१ ॥
ततश्चयुत्वा विदेहेऽभून्मागधः पद्मिचमाश्रिते ।

विजये मंगलावत्यां^१ चन्द्रकान्तो नृपाङ्गजः^२ ॥ २२ ॥

१. वृ. त्रि. प्रसन्नचन्द्रः । २. गन्धिलावत्याम् (वृ. त्रि.)

३. राज्ञः शतबलाल्पस्य (वृ. त्रि.)

महाबलो भोगरक्तो विषयालीढमानसः ।

परस्त्रीलम्पटः किञ्चिद् धर्मं स्पृशति न क्वचित् ॥ २३ ॥
ततः प्रबोधाय मन्त्रीशः स्वयंबुद्धो विशुद्धधीः ।

सिद्धान्तसिद्धाभपठद् गाथामेकां विवेकवान् ॥ २४ ॥
सद्वं विलवियं गीयं सद्वं नद्वं विडम्बणा ।

सद्वे आभरणा भारा सद्वे कामा दुहावहा ॥ २५ ॥ (उच. अ. १६ गा. १३)
ततः श्रुत्वाऽभाणि भूपेन किमस्मिन् रागसंगमे ।

अप्राप्तावसरं वक्षि मन्त्री प्राहोचितं प्रभो ॥ २६ ॥
चारणो द्वौ मुनी अत्राऽयातौ पृष्ठो च तौ मया ।

मम स्वाभिनृपस्याऽऽयुः कियदस्तीति साम्प्रतम् ॥ २७ ॥
ताभ्यामुक्तं मासमेकं ततस्त्वत्प्रतिबुद्धये । राज्ञाऽभाणि कृतं युक्तं मन्त्रिणः समयानुगाः ॥ २८ ॥
राज्ञि किंकार्यतामृदे मंत्र्यूचे किं विषीदसि । एकस्मिन्नपि चारित्रं दिने पालितमुक्तमम् ॥ २९ ॥
स्वर्गं मोक्षं च जीवाय दत्ते तत् शोचनं वृथा ।

इति तद्वचसाऽर्थिभ्यो दानं दत्त्वा महोत्सवात् ॥ ३० ॥
अष्टाहिकामहं चैत्ये कारयित्वाऽशु भक्तिः ।

सप्तक्षेत्राणि संपोष्य प्रवत्राज स भूपतिः ॥ ३१ ॥ (युग्मम्)
अन्तेऽनशनभाधाय द्वितीयेऽथाऽभवन्नृपः । ईशाने दिवि तस्यैव विमाने श्रीप्रभाभिष्ठे ॥ ३२ ॥
ललिताङ्गः सुरस्त्वन्द्रसमानः पञ्चमे भवे । तस्य स्वयंप्रभा देवी प्राणेभ्योऽप्यतिवल्लभा ॥ ३३ ॥
सुखाऽसक्तस्तया सार्थं गमयामास देवता ।

एकदा तां मृतां मत्वा स शुशोच रुरोद च ॥ ३४ ॥
सद्यः स्वयंबुद्धमन्त्रिजीवस्तत्राऽगमतदा । अवधिज्ञानतः पूर्वग्रीत्या तं चोचिवानिति ॥ ३५ ॥
हे नाथ देव्यास्ते जीवो मया ज्ञातो मिलिष्यति ।

तथाविधिं विधास्येऽहं तन्निवारय शोचन [म्] ॥ ३६ ॥
मृत्वेयं धातकीखण्डे प्राञ्छिदेहे च नागिलः ।
नन्दीग्रामे दरिद्री सा देवी तत्तनयाऽभवत् ॥ ३७ ॥

तस्य षट् पुत्रिकाः पूर्वं सप्तम्येषाऽप्यजायत ।

तददुःखदण्डो नंष्टेव पिता देशान्तरं ययौ ॥ ३८ ॥

मात्रा संवर्द्धिता नामाऽप्यस्या जातं न किञ्चन ।

निर्नामिकेति [ना]मेयं परकर्माण्यचीकरत ॥ ३९ ॥

एकदा धनिनां गेहे शिशून् मोदकधारिणः । दृष्टा साऽप्यर्थयामास मोदकं मातुरनितके ॥४०॥

तथोचे ते पिता देशान्तरे गतोऽस्ति साम्प्रतम् ।

आनेष्यति तदां तुभ्यं दास्यामि गुरुमोदकम् ॥४१॥

साम्प्रतं याहि शैलान्तः काढान्यानय सा ततः । गता शैले केवलिनं युगंधरमुनिं नृता ॥४२॥

केवलज्ञानिनस्तत्र महिमानं सुरोच्चमैः । क्रियमाणं च तं द्रष्टुं गता साऽप्यच्छदञ्जसा ॥४३॥

ममावस्था किभीदक्षा मुनिराख्यदर्थर्मतः ।

तदुक्त्या साऽपि सम्यक्त्वं जग्राहोपाश्रये स्थिता ॥४४॥

तपः करोति सा ब्राह्मं धर्मिणीति प्रतिष्ठितः [ता] ।

ललिताङ्गसुरस्तस्मै मोहनं स्वमर्दशयत् ॥ ४५ ॥

तथा कु [कु]तेऽथ देवेन ललिताङ्गेन धर्मिणी ।

कृत्वा निदानं तपसा देव्यभूत् सा स्वयंप्रभा ॥ ४६ ॥

तया समं यथायुष्कं भुक्त्वा भोगान् ततश्चयुतः ।

जम्बूद्वीपे प्राञ्जिवदेहे विजयः पुष्कलावती ॥ ४७ ॥

ततः पुर्या पुण्डरीकिष्यां स्वर्णजंघनप्रात्मजः ।

वज्रजंघोऽभवत् साऽपि स्वयंप्रभा दिवश्चयुता ॥ ४८ ॥

पुत्री जह्ने वाज्जसेनी सखीभिः संयुताऽन्यदा [तदा] ।

गवाक्षे संस्थिताऽपश्यन् मुनिं केवलशालिनम् ॥४९॥

देवागमनमालोक्य जातिस्मरणमागता । प्राग्रभवेशविव्राहाय पद्मेकं व्यलीलिखत् ॥५०॥

धात्री गता करे लात्वा तं पटं राजसंगमे । लोहार्गलात् समायातो वज्रजह्नो दर्दश तम् ॥५१॥

तत् पद्मलिखितं वृत्तं पश्यन् जातिस्मृतिं भजन् ।

तुष्टं प्राग्रभवभामिन्याः [स्मृत्वा सोऽपि कथां वराम्] ॥५२॥

[निजपुर्वयां हि तद्] रागवन्धे ज्ञातेऽथ चक्रिणा ।

[भूरिद्रिव्यव्ययं कृत्वा] विवाहः कारितस्तयोः ॥ ५३ ॥

ग्रत्याबृत्त्यागते वज्रजंघे राज्ये निवेशिते । स्वर्णजंधोऽप्यथादीक्षां शैक्षं जग्राह सद्गुरोः ॥ ५४ ॥
राज्यसुखं तया सार्द्धं भुज्जानस्य कियानपि ।

कालोऽगाद् भुक्तभोगाद्यं रात्रौ चैवमचिन्तयत् ॥ ५५ ॥

प्रातन्यस्य सुते राज्यं [ग्रहीष्ये व्रतमुत्तमम्] । विषधूमप्रयोगेण पुत्रेणासौ तदा हतः ॥ ५६ ॥
स्त्रिया सह ततो [मृत्वोत्तरकुरी] च युजिनौ ।

त्रिपल्लयायुस्त्रिगद्यूतौ [समौ] देहौ वभूवतुः ॥ ५७ ॥

मृत्वा सौधर्मकल्पे ताववतीर्णौ भवेऽष्टमे । ततश्चयुत्वा विदेहान्तर्जम्बूद्धीपेऽवतेरतुः ॥ ५८ ॥

क्षितिप्रतिष्ठितपुरे सुविधेभिषजः सुतः । आनन्दनामा भगवज्जीवोऽभून्नवमे भवे ॥ ५९ ॥

तत्रैव जीवः श्रीमत्या ईश्वरश्रेष्ठिनः सुतः । केशवाभिधया जडे छिन्न्वा खीवेदर्कम् सः ॥ ६० ॥

चत्वारस्तदिने चाऽपि पुत्रास्तत्रैव जडिरे । राज्ञः प्रसन्नचन्द्रस्य सुतो महीधराभिधः ॥ ६१ ॥

सुनासीरस्य पुत्रोऽभूत् सुबुद्धिर्मन्त्रिणः पुनः । गुणाकरो धनश्रेष्ठिपुत्रः सार्थपतेरपि ॥ ६२ ॥

सागरस्य पूर्णभद्रः पट्जीवा मित्रतां गताः । रमन्ते भुज्जते सत्रा तिष्ठन्ति च सुशेरते ॥ ६३ ॥

[गुणाकरस्तत्र देवात्] कुष्ठिकृभिविमिश्रितः । साधुरगाद् राजपुत्रः प्राहानन्दं सुहृच्छृणु ॥ ६४ ॥

एवं कुरु मुनिसुखं तेनोक्तं नौषधद्वयम् । गृहेऽस्ति येन गौशीर्षचन्दनं रत्नकम्बलम् ॥ ६५ ॥

लभ्नपाकं तु तैलं मे ततः सम्भूय ते गताः ।

इदस्य वणिजो हद्वे प्राहुर्द्रव्यं गृहाण भोः ॥ ६६ ॥

देहि वस्तुद्वयं येन नीरोगं कुर्महे मुनिम् । पृष्ठास्ते वणिजा दत्त्वा चन्दनं रत्नकम्बलम् ॥ ६७ ॥

मुनिप्रयोजनं मत्वा नाऽग्रहोद् वस्तुनोर्धनम् ।

धर्मार्थकृत् स्वयं दीक्षां लात्वा मोक्षं वणिग् यथौ ॥ ६८ ॥

तैलाभ्यंगे मुनेरङ्गे क्रियमाणे विचेतनः । मुनिसत्कृमयः सर्वे निर्गता आकुला बहिः ॥ ६९ ॥

आच्छाद्य वैयः स मुनि रत्नकम्बलवेष्टनात् । कुर्मयः कम्बले लग्नाः क्षिप्तास्ते गोकलेवरे ॥ ७० ॥

गौशीर्षचन्दनं लिप्तस्थापिते विजने मुनौ । एकाभ्यङ्गे तत्कुमयो गता मांसतटे स्थिताः ॥ ७१ ॥

द्वितीयेऽपि तृतीये चाभ्यङ्गे सर्वे विनिर्गताः ।

संरोहिण्या तद्वत्त्वा [नां] साधोः समाधिमादवुः ॥ ७२ ॥

भवे च दशमे जीवा मृत्वा षडपि तेऽभवन् । अच्युते देवलोकेऽतश्चयुताः पुनरवातरन् ॥७३॥
 जग्न्दीपे विदेहान्तर्विजयः पुष्टकलावती । पुर्यां च पुण्डरीकिण्यां रम्यायां विजयश्रिया ॥७४॥
 तस्यां पुर्यां वज्रसेनस्तीर्थकृत् भूमिपालकः । धारणी नाम तद्राज्ञी वभूतुः पञ्च तत्सुताः ॥७५॥
 तत्राऽनन्दवैद्यजीवो वज्रनाभः सचकभूत् । महीधरो बाहुनामा सुबाहुस्तु सुबुद्धिकः ॥७६॥
 महापीठः पूर्णभद्रः पीठोऽभवद्गुणाकरः ।

षष्ठः केशवजीवोऽस्ति सुजसा [सुयशा] नाम सारथिः ॥७७॥
 वज्रसेनो हि भगवान् सांवत्सरिकदानकृत् । दीक्षां लात्वा विजहारापावयन् पृथिवीतलम् ॥७८॥
 [वज्रनाभस्तु भ्रातृभ्यः प्रत्येकं विषयान् ददौ] । सारथिं सुयशः संज्ञं कृत्वा राज्यमपालयत् ॥७९॥
 एकदाऽयुधशालायां चक्ररत्नमजायत । तदैव श्रीवज्रसेनस्तु नुरुपनकेवलः ॥८०॥
 भगवत्केवलज्ञानमहिमानं विधाय सः । चक्रानुगतमार्गेणाऽसाधयत् विजयावनीम् ॥८१॥
 प्रावर्तत पुरे तस्य महो द्वादशशार्थिकः । चक्रित्वं बहुकालं स धृत्वा दीक्षामुपात्तवान् ॥८२॥
 चतुर्भिर्भ्रातृभिः सार्द्धं [पालयन् वरसंयमम्] ।

वज्रनाभो द्वादशाङ्गी विभ्राणोऽबोधयज्जनान् ॥८३॥
 अन्येऽप्येकादशाङ्गानि पेतुश्वरणचारिणः । तेषु बाहुः पञ्चशतमुनीनां भक्तपानदः ॥८४॥
 [गुरु] प्रीत्या श्राद्धगृहादानीय समभोजयत् । चक्रीलक्ष्मीभोगकर्म बद्धवान् भक्तिसाधनात् ॥८५॥
 सुबाहुर्बद्धकच्छः सन् पञ्चशत्या तपस्विनाम् । विश्रामणां वितनुते बद्धं बाहुबलं घनम् ॥८६॥
 स्वाध्यायं कुरुतः पीठमहापीठौ रहःस्थितौ । बाहुं सुबाहुं चाचार्याः प्रशस्तुमुहुर्मुहुः ॥८७॥
 शृणवानौ तौ तत्प्रशंसां निन्दन्तौ गुरुमुतमम् । मायया स्त्रीकर्मवन्धं चक्राते परजन्मनि ॥८८॥
 विशतिस्थानकतपः कृत्वा चक्रभूता पुनः । तीर्थकृत् कर्म भक्त्यैव निर्मितं मायया विना ॥८९॥
 श्रेयांसो भविता सोऽयं सारथिशक्रवर्तिनः । मृत्वा सर्वेऽपि सर्वीर्थसिद्धिं जग्मुरनुत्तराम् ॥९०॥
 बाहुदादीनां च पूर्वाणां षट् लक्षाः समतिक्रमे । सर्वार्थसिद्धिगमनं समभूत् वज्रनाभवत् ॥९१॥
 सर्वीर्थसिद्धौ न स्थित्याऽयुषो गौरवलाघवे । समोत्पादच्यवनतो नार्षभिर्भरतोऽभवत् ॥९२॥
 अयमावश्यकचूर्णौ विमर्शः प्राकृतैः कृतः । ततश्चयुत्वा वज्रनाभो ज्ञानत्रयसमन्वितः ॥९३॥
 श्रीनाभिनामा कुलकृत् मरुदेवी तु तत्प्रिया ।

तस्याः कुशिक्षीरसिन्धौ समुत्पेदे सुधांशुवत् ॥९४॥ युगमम् ॥

तृतीयारकर्यन्ते पल्योपमाष्टमांशके । शेषे कुलकरा आसन् गङ्गासिन्धोस्तदन्तरे ॥९५॥
विदेहे पश्चिमे मेरोर्वणिजौ वसतः क्वचित् ।

एकः सागरचन्द्राख्यः प्रकृत्या सरलः सुखी ॥ ९६ ॥

अनञ्जनामा द्वितीयः प्रकृत्या वक्रदुर्मतिः । तयोर्मिथः प्रीतिरभूदाकृत्यादिगुणाश्रयात् ॥९७॥
सागरेण वने काचित् कुमारी पथि रक्षिता ।

मार्यमाणा तस्करैः साऽलङ्कारग्रहणाश्रया ॥ ९८ ॥
तयाऽपि सोऽनुरागेण पित्रादेशाद् विवाहितः ।

अनङ्गेन कदाप्येषा प्रार्थिता रहसि स्थिता ॥ ९९ ॥
तया निर्भर्तिसतः सत्या स पृष्ठः सागरेन्दुना ।

विमनास्त्वं कुतो आतस्तेनोक्तं ग्रार्थनात् स्त्रियाः ॥ १०० ॥
सागरस्तु तदाऽऽकर्ष्य स्त्रियां भित्रे तथार्जवात् ।

पूर्ववर्त् प्रीतिमाधत्त क्रमात् तेऽथ मृतास्त्रयः ॥१०१॥
स्त्रीपुंसौ युग्मितां प्राप्तौ मायावी हस्तितां गतः ।
जातिस्मृतिमगादधस्ती दृष्टा युगलिनं च तम् ॥१०२॥
स्वस्कन्धे तं समारोप्य चचाल स मतङ्गजः ।

तेनायं रुद्यातिमापन्नो नाम्ना विमलवाहनः ॥ १०३ ॥
कालानुभावात् कल्पद्रुस्वभावपरिवर्तनम् । पूर्वं ते पृथिवीकाया स्युर्वनस्पतयस्ततः ॥१०४॥
ऋषिदत्ताचरित्रादौ कल्पद्रुवीजवापनम् । ग्रोक्तं तद् धटते चैवं पूर्वाम्नायादिर्दं मतम् ॥१०५॥
ततो विशेषात् तद्वानौ पूर्वः कुलकरो द्रुमात् । विभज्य दत्तवान् दण्डं हकारशापराधिनि ॥१०६॥
भार्या कुलकृतश्चन्द्रयशा देहोच्चता पुनः । धनुर्नवशती वर्णः सौवर्णः स्त्रीप्रियङ्गगुवत् ॥१०७॥
चक्षुष्मतश्चन्द्रकान्ता धनुरष्टशती तनुः । प्रियङ्गवर्णः प्रथमं भवेत् संहननं पुनः ॥१०८॥
यशस्विनः सरूपाया धनुः समशती तनुः । प्रियङ्गवर्णः पतिवत् स्त्रीणां संहननं मतम् ॥१०९॥
अभिचन्द्रप्रतिसू[पे] धनुषां सार्धषट्शती । शेतर्वर्णश्च संस्थानं सार्थेशं प्रथमं मतम् ॥११०॥
प्रसेनजिद्धधश्चकान्ताङ्गे चापषट्शती । इयामवर्णो मरुदेवः षष्ठो कुलकरोऽभवत् ॥१११॥
श्रीप्रसेनप्रिया सार्द्धधनुः पश्चशती तनुः ।
स्वर्णवर्णः पुनर्नामिः कुलकृत् प्रथम [सप्तम] स्ततः ॥ ११२ ॥

सर्वदेवी [च तत्पत्नी] नारीदेहः सुवर्णभाः । सपाद्वनुः पञ्चशती देहमानमिहेरितम् ॥११३॥

प्रथमस्य द्वितीयस्य दण्डनीतिर्हकारवाक् । तृतीयतूर्यसमये हः स्वत्पे बहुले च मः ॥११४॥

पञ्चमस्याऽपि षष्ठ्यस्य समये हमधिकत्रयः । दण्डाः स्वल्पेतरोत्कृष्टाऽपराधेषु च सप्तमे ॥११५॥

सर्वेषात्मवसंस्थानं संहननं मुनीरितम् । ख्रियः सर्वा रक्तः [धवाः] प्रियद्वगुद्युतयः समाः ॥११६॥

अथापादासिते पक्षे चतुर्थामवतारतः । प्रभोर्जनन्यपद्यत् सा स्वप्नान् चतुर्दश क्रमात् ॥११७॥

गजर्षभौ मिहलक्ष्म्यभिषेको स्त्रक् शशी रविः ।

ध्वजः कुम्भः सरः सिन्धुविमानं मण्यः शुचिः ॥११८॥

तत्रापि पूर्व वृषभदर्शनं तस्य लाङ्छनात् । भरते धर्मवीजस्य वपनादमितोऽन्वयात् ॥११९॥

गत्वा राज्ञः समीपे साऽपृच्छत् तेषां फलोदयम् ।

राजाऽप्याख्यदतो देवि पुत्रस्तव भविष्यति ॥१२०॥

ग्रीष्मतोः प्रथमे मासे पक्षेऽप्याद्येऽष्टमीतिथौ । प्रथमस्य प्रभोर्जन्मार्द्वरात्रिं परतोऽभवत् ॥१२१॥

ऋषभः प्रथमो राजा॒ अ प्रथमो [निष्परिग्रहः]॑ ।

प्रथमस्तीर्थकृत्व॑ पूर्वः केवली॑ नाम पञ्चधा ॥१२२॥

सुरसञ्चारिताऽगुष्टामृतपायी स शैशवे । ततः परं देवकुरोः फलानि बुध्ने प्रश्नः ॥१२३॥

दीक्षावधिर्विधिर्यं दक्षः शको जिनान्वयम् । चिकीर्षुरिक्षुमादाय पुरस्तार्दहतुः स्थितः ॥१२४॥

पितुरङ्गस्थितः स्वामी करे प्रासारयत्तदा । तद् विमृद्य हरिश्चक्रे वंशमिक्षवाकुसंज्ञया ॥१२५॥

ततो बहु काश्यपस्येष्वुरसस्याधिपानतः ।

गोत्रं काश्यपमित्यासीत् काश्यप्यां मुख्यसम्भवात् ॥१२६॥

इतश्च कश्चिद् युगली मुक्त्वा युग्मं तरोरधः ।

रिंसुर्यद् बहिर्गृहं ययौ वायुस्तदा गतः ॥१२७॥

फलपातात्तरोः पुत्रो मृतः कालानुभावतः । वालिका वर्द्धिता ताभ्यां पितृभ्यां स्वर्गतौ गतौ ॥१२८॥

तां दिव्यरूपां तारुण्ये अमन्तीं वीक्ष्य युग्मिनः ।

राज्ञे निवेदयामास्त् रक्षिता नाभिनाऽपि सा ॥१२९॥

नाम्ना सुनंदा कृष्णपत्नीयं हि भविष्यति । शक्रः पुनर्विवाहार्थमहीनं कृतवान् महम् ॥१३०॥

वरकार्यं सुराश्वकुर्वथूकार्यं सुराङ्गनाः । जाते विवाहे सुनन्दा सुमङ्गला विरेजतुः ॥१३१॥

ताभ्यां विषयसौख्यानि भुज्ञानस्य प्रभोरभूत् । सुमङ्गलायां प्राग्भावाहुर्भरतः प्रथमः सुतः ॥१३२॥

युगलापत्यभावेन ब्राह्मणा सह च चाभवत् । अन्यान्येकोनपञ्चाशत् सुखुवे युगलान्यसौ ॥१३३॥
सुनन्दा बाहुवलिनं सुबाहोर्जीवमुत्तमम् । अजीजनन्महार्पीठजीवं सा सुन्दरी पुनः ॥१३४॥
गिथः कर्लि विदधानाः वृषभं प्रभुमाश्रिताः ।

युग्मिनः प्राहुर्भूपालं समादिश्वतु नीतये ॥ १३५ ॥

[याचध्वं भूपतिं नाभिं स वो दास्यति भूपतिम्] ।

नाभिराजोऽप्यवोचद् वो राजाऽस्तु ऋषभस्त्वति ॥ १३६ ॥

ततः शक्रोऽप्यवधिनाऽवसरङ्गः समेत्य सः ।

राज्याभिषेकं विदधे विभूष्याऽस्त्वरणांशुकैः ॥ १३७ ॥

सिंहासने चोपविष्टे प्रभौ युगलिनो नराः ।

जलार्थ [हि गताः] पूर्वं सरसस्तेऽप्युपागताः ॥ १३८ ॥

सालङ्कारं प्रभूं दृष्ट्वा पादयोर्चिक्षिपुर्जलम् । तद्वीक्ष्य विनयाधीनं हरिष्वनदमूचिवान् ॥१३९॥

विनीतां नगरीं नव्यां विधेहि स्वर्णगेहिनीम् ।

दीर्घां द्वादशयोजन्यां नवयोजनविस्तृताम् ॥ १४० ॥

तन्निर्माणे प्रश्नशक्ते हयहस्त्यादिसङ्क्रान्तम् ।

उग्रा भोगाश्च राजन्याः क्षत्रियाः स्थापिताः पुरम् ॥ १४१ ॥

चतुर्षथांस्तथा चक्रे रत्नस्वर्णादिपूरितान् ।

संरूपयाऽशीतिनाम्नाऽत्र चतुरन्विततया तथा ॥ १४२ ॥

विश्वर्ति पूर्वलक्षणां कुमारत्वे व्यतीत्य सः ।

शिवस्त्रिलक्ष्यपूर्वाणां साम्राज्यमदधाद् विभुः ॥ १४३ ॥

द्वासपतिकलाः पुंसां लेखनाध्ययनात्मिकाः ।

चतुःषष्ठिकलाः स्त्रीणां भगवान् समुपादिशत् ॥ १४४ ॥

अष्टादश लिपेभेदाः हंसलिप्यादिकाः समे । ब्राह्मणापसन्ध्यहस्तेन दर्शिता गणितं ततः ॥१४५॥

सुन्दरीं वामहस्तेन दर्शितं विधिसंयुतम् । शिल्पं पञ्चविधं कुम्भं, लोहं, चित्रकरास्तथा ॥१४६॥

ततः कर्मशतं सिद्धं महतश्रोपदेशतः । आचार्यस्योपदेशेन विना जातं न कर्म तत् ॥ १४७ ॥

शिल्पमध्युपदिष्टं च ततः पुत्रशतं विभुः ।

राज्येऽभिषेचयामास भरतं स्वपदेऽधिपम् ॥ १४८ ॥

राज्यं तक्षशिलापुर्याः श्रीबाहुबलिने ददौ । देशानंगकलिङ्गादीन् शेषपुत्रानदात् स्वयम् ॥ १४९ ॥
कुमारत्वे प्रभोः कल्पवृक्षास्तत् कल्पवृक्षताम् ।

लोकाऽभीष्ठार्थदानेन ध्यायन्तोऽवश्यतां ययुः ॥ १५० ॥

कल्पवृक्षश्रियं देवे साधिकां वीक्ष्य युग्मिनः । अप्राक्षुर्नाथ नो बृत्तेरुपायं कथयाधुना ॥ १५१ ॥
केऽपीक्षुभोजिनः केचित् कन्द॑ मूल॑ फलाशिनः ।

पत्र॑ पुष्पाऽपकथान्याजीणादग्रे स्थिताः विभोः ॥ १५२ ॥

घृद्वाऽन्नं हस्तयोर्भुद्गर्ध्वं निस्तुषीकृत्य तन्दुलान् ।

जलेनाद्रीकृत्य किञ्चिदित्युपादिशदीश्वरः ॥ १५३ ॥

कालान्तरे मिथो वंशधर्षणाद् वह्निमुत्थितम् ।

अज्ञा रत्नमिवापूर्वं गृह्णाना ज्यालिताः करे ॥ १५४ ॥

तस्याऽपराधं देवाय ज्ञापितुं समुपस्थिताः । ततो भगवताऽज्ञायि वह्निर्ज्ञेऽत्र भासुरः ॥ १५५ ॥
स्वयं हस्तिनभास्य मृदमानाय्य तत्करात् ।

कुम्भं विधायाऽप्रतीपाम्नो पक्त्वा भुजन्तां जनाः ॥ १५६ ॥

कृत्वा लोकोपकाराय व्यवहारविधि ग्रभुः । पूर्वत्रिपाणिटलक्षांते प्राद्राजीद् प्रथमो जिनः ॥ १५७ ॥
दानं सांवत्सरं यावद् दत्त्वा चैत्रासिताष्टमे ।

दिने सुदर्शनां दिव्यां शिविकामधिरूढवान् ॥ १५८ ॥

दिनस्य पश्चिमे भागे कृते शकमहोत्सवे । सिद्धार्थोद्यानकंकेलिवृक्षाऽधस्त्यक्तैभवः ॥ १५९ ॥
एकां शक्रोपरोधने जटां ग्रीवाविभूषणाम् । रक्षित्वा कृतवान् लोचं चतुर्मुष्टिकमीशिता ॥ १६० ॥
चतुः सहस्रोग्रभोगराजन्यक्षत्रियैर्नैः । समं समझलध्वानं सामायिकमुपेयिवान् ॥ १६१ ॥
लोको दानमज्ञानानो भगवानपि मौनवाक् ।

स्थातुं न शक्यते भुक्ति विनापि च परस्परम् ॥ १६२ ॥

विमृद्धयापृच्छय कच्छुं च महाकच्छुं महत्तरम् ।

पुनर्गृहाश्रयोऽयुक्तः शिष्याः सर्वे वनं श्रिताः ॥ १६३ ॥ युग्मम्

गङ्गातटे जटावन्तः शटित्रुटितारसम् । पत्रं फलं वा यत् शुष्कं तदाहारं वितेनिरे ॥१६४॥
नमिर्विनभिनामा च भरतस्यावहेलनाम् । कृत्वा पित्रोस्तदादेशात् सिषेवाते जिनेश्वरम् ॥१६५॥
समीकृत्य श्रुतं सिक्त्वा जलेन कुसुर्मैभृताम् ।

त्रिसन्ध्यं प्रणतौ राज्यभागं दत्तेति चोचतुः ॥ १६६ ॥

कालेन कियता तत्राऽगतो धरणनागराट् । भगवद्भक्तिसंतुष्टो ददौ विद्याधरश्रियम् ॥१६७॥
गौर्यादयोऽष्टवच्चत्वारिंशत् सहस्रमितास्तदा ।

ददौ विद्या यातमितो वैताढ्ये स्थितिकारिणौ ॥ १६८ ॥

याभ्यामष्टविकायेषु पञ्चाशब्दगराणि च । रथनुपूरचक्रारूप्यमुख्यानि परिरेजिरे ॥१६९॥

उदीच्यां पष्ठि नगराण्यासन् गगनवल्लभम् । तेषु मुख्यं पण्डकादिवंशालयनिकायशुक् ॥१७०॥
याम्यां नमिश्रोतरस्यां विनमी राज्यशालिनौ ।

मुखेन स्वेच्छाधीशौ वैताढ्याद्रौ समूषतुः ॥ १७१ ॥

भगवान् विहरन् लोके भूषणाद्यैर्निमन्त्यते ।

स्वर्णमौक्तिकमाणिकयेनाऽदत्त किञ्चनाऽप्यथम् ॥ १७२ ॥

कुरुक्षेत्रागमं शम्भोः राज्ञा सोभग्रभेण च ।

श्रेयांसेन मन्त्रिणाऽपि दृष्टाः स्वप्ना अनुक्रमात् ॥ १७३ ॥

महात्मा रिपुभिः सार्द्धं युध्यमानो जयं दधौ ।

श्रेयांससन्निधेमेंरुः इयामो धौतोऽमृतेन सः ॥ १७४ ॥

सूर्यविम्बात् पतद्रोचिः सहस्रं श्रेयसा धृतम् ।

त्रिभिः सभायां सम्भूय लाभः श्रेयसि निश्चितः ॥ १७५ ॥

श्रेयांसः स्वगवाक्षस्थः स्वामिनं वीक्ष्य चाऽस्मरत् ।

प्राग् भवं च्यवतो जातः सारथिश्वकिणोऽस्य वै ॥ १७६ ॥

दीक्षाऽप्यात्माऽमुना साकं वज्रसेनाऽहताऽप्यहम् ।

निर्दिष्टो वज्रनाभस्तु भावी भरतस्तीर्थकृत् ॥ १७७ ॥

मत्वैवं सहस्रोत्थायेक्षुरसं प्राभृतीकृतम् ।

गृहाण भिक्षां ते योग्यामित्युक्त्वाऽकारयद्भुजिम् ॥ १७८ ॥

तेनैव वार्षिकतपः पारणाऽभूजिनेशितुः ।

यज्ञच दिव्यानि चाऽभूवंस्तथा लोकोऽपि दत्तवान् ॥ १७९ ॥
यत्राभूत्पारणा तत्र रत्नपीठं व्यधुर्जनाः । शुद्धते पूजयित्वैतत् पदादिकरमण्डलम् ॥ १८० ॥
स्वामिनो बहलीदेशे गमने रजनीमुखे ।

ज्ञात्वाऽपि बाहुबलिनाऽचिन्ति कार्यो महान् महः ॥ १८१ ॥
प्रातर्महद्वर्धा वंदिष्येऽयोध्यायां भरतेशवत् ।

विजहाराऽन्यत्र देवो राजा बाढं शुशोच तत् ॥ १८२ ॥
ततस्तक्षशिलापुर्यां यत्राऽस्थाद् भगवान् सिते । एकादश्यां तु पूर्वाङ्गे केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ १८३ ॥
भरतस्याऽयुधगृहेऽप्युत्पन्नं दिव्यशक्तिकम् ।

चक्ररत्नं तदा मुक्त्वा कार्यं पूर्वं हि धार्मिकम् ॥ १८४ ॥
मरुदेवीं सहादाय हस्तिस्कन्धाधिरोहिताम् ।

मातस्त्वत्तनयस्यद्दिं दर्शये ह्यधुनाऽखिलाम् ॥ १८५ ॥
प्रत्यासन्नेऽथ समवसरणे देवतागमम् । नेत्रप्रकाशात् पद्मनन्ती शृण्वती देशनागिरम् ॥ १८६ ॥
मरुदेवी भगवती मोहहानिं समीयुषी । अवाप्य केवलज्ञानं तदैव शिवमाप्तं च ॥ १८७ ॥
आद्ये समवसरणे जातो गणभृताऽदिमः । नाम्ना क्रष्णसेनस्तत् श्रुत्वा धर्मोपदेशनाम् ॥ १८८ ॥
ब्राह्मी साध्वी बभूवाऽत्र भरतः श्रावकः पुनः ।

सुन्दरी श्राविकां दीक्षां जिघृष्णुश्रकिवारिता ॥ १८९ ॥
मरीचिप्रसुखा अन्ये कुमाराः प्रावजंस्तदा । तापसास्तेऽपि भगवच्चरणं शिथ्रियुः समे ॥ १९० ॥
भगवन्तं नमस्कृत्य कृत्यविच्छक्षपूजनम् । पूर्जनेन समं चक्रे भूपालस्याऽध्वनाऽनुगः ॥ १९१ ॥
भरतो भरतं जित्वाऽकारयत् स्वानुजानपि ।

लोभक्षोभं विमुच्याऽमी दीक्षां जगृहुरार्हतीम् ॥ १९२ ॥
बली बाहुबली राजाऽसानयन्नास्य शासनम् ।

द्यग्, वाक्, बाहु, मुष्टि, दण्डैर्भरतो नाऽप्य तज्जयम् ॥ १९३ ॥
चक्रं मुक्तं न तद् गोत्रे प्रभवेदिति तत्पदे ।

युद्धेऽजितेऽपि भरते स्नेहान्मुष्टि मुमोच न ॥ १९४ ॥

तेनैव मुष्टिना लोचं चकाराऽलोचनापदुः ।

मुक्ताभिमानं प्रचलन् प्राप केवलमुज्ज्वलम् ॥ १९५ ॥

अथ श्रीऋषभादीनां जिनानां गणभृन्मुखाः । विभूतिर्यत्र रचनावचनादेव बोध्यताम् ॥ १९६ ॥
एकदा स प्रवासार्थीत् प्रभुरष्टापदाचले । शकुटानां पञ्चशतीं निन्ये चक्री स्वभक्तिः ॥ १९७ ॥
तदाहारप्रभुकृत्यर्थं मुनयोऽत्र निमन्त्रिताः ।

माऽधाकर्माशनं भुक्तमित्यवारि जिनेन तत् ॥ १९८ ॥

राजपिण्डोऽभ्याहतं चैतद् दोषत्रयं स्फुटम् ।

ततश्चक्री प्राह—कस्मै देयमेतत्जिज्ञो जगी ॥ १९९ ॥

त्वतो गुणाधिका ये स्युः श्रावका ब्रह्मचारिणः ।

तान् भोजय त्वं जयेति वाचस्तदाऽभवन् प्रभो ॥ २०० ॥

जितो भवान् वर्द्धते भीस्तस्मान् मा हन कञ्चन ।

ख्यातिप्राप्ता माहनास्ते बहवस्ताद्वशा यदा ॥ २०१ ॥

तत्परीक्षाकृते देवगुरुर्धर्मत्रयीस्थितेः । रेखात्रयं च काकिण्या विदधे भरतः स्वयम् ॥ २०२ ॥

इन्द्रेण यतीनां क्षेत्रमादिष्टं भरतावनौ । तथैव चक्रिणाऽज्ञायि विहारोऽप्यार्थखण्डके ॥ २०३ ॥

कदाचिच्चक्रिणा शकः पृष्ठः स्वरूपदर्शने । कनिष्ठाङ्गुलिरिन्द्रेण दर्शिता तेजसा पदुः ॥ २०४ ॥

तां द्रष्टुमक्षमशक्री सोत्सवं समपूजयत् । प्रतिवर्षं ततो लोकेऽभवदिन्द्रमहोत्सवः ॥ २०५ ॥

विहृत्य भरते स्वाभी निर्वाणसमयं विदन् । प्रापाऽष्टापदशैलेन्द्रं तीर्थं करुं स तीर्थकृत् ॥ २०६ ॥

चतुर्दशभक्तरूपाऽनशनेन यथौ शिवम् । तीर्थरक्षोऽस्य यक्षोऽभूद् गोमुखो दक्षिणद्वये ॥ २०७ ॥

बराक्षमाले विभ्राणो वामे वीजं च पाशकम् । हेमवर्णो गजारूढोऽप्रतिचक्राऽत्र यक्षिणी ॥ २०८ ॥

गौराङ्गी गरुडयानो वक्रं पाशं वरं शरम् । दक्षिणे च धनुश्चक्रवज्राङ्गुशधराऽपरे ॥ २०९ ॥

माघाऽसितत्रयोदश्यां शैलेश्याश्रास्य धारणे । अष्टोत्तरं शतं सिद्धिर्महाश्र्यं तदाजनि ॥ २१० ॥

ऋषभो भगवांस्तस्य पुत्रा भरतवर्जिताः । नप्तृणामष्टकं चैवं सिद्धमष्टोत्तरं शतम् ॥ २११ ॥

एकोननवतिपक्षास्तृतीयाऽस्य शेषिताः । तदाऽद्यप्रभुनिर्वाणं सहस्रं दश संयुतम् ॥ २१२ ॥

पञ्चाशङ्कुकोटिसागराणां व्यतिक्रमे ।

द्वितीयोऽजितनामाऽसीद् तीर्थकृत् सिद्धिसार्थपः ॥ २१३ ॥

तत्सिंशलक्षकोटिसागराणां गतेऽन्तरे । तृतीयोऽहंसम्भवोऽभूत् दिग्लक्षकोटिसागरैः ॥२१४॥
 व्यतीतैरन्तरे तुयोऽभिनन्दनजिनोऽजनि । नवलक्षकोटिवार्द्धिप्राप्ते सुमतिनिर्वृतिः ॥२१५॥
 नवत्यान्वितकोटीनां सहस्रे सागरान्तरे । गते पञ्चप्रभस्वामी चामीकरसुचितनुः ॥२१६॥
 नवकोटिसहस्राडिधगमने श्रीसुपार्श्वकः । नवकोटिशताम्भोधिप्राप्ते चन्द्रप्रभप्रभुः ॥२१७॥
 ततो नवत्यजिथकोटिगमने सुविधिर्जिनः । ततोऽपि नवकोट्यजिथप्राप्ते शीतलो विशुः ॥२१८॥
 पद्मषट्वर्षलक्षाश्च वर्षाणां ये सहस्रकाः । पद्मविंशतिभितास्तावदूनाडिथशतकोटिकाः ॥२१९॥
 अस्यां गतायामेकस्यां श्रीश्रेयांसोऽभवज्जिनः ।

चतुःपञ्चाशद्बधीनामन्तरे द्वादशः प्रभुः ॥ २२० ॥

तत्सिंशतसागरान्ते विमलोऽभूत् त्रयोदशः ।

नवाडिधभिरनन्तोऽहं चतुरब्ध्यन्तरे ततः ॥ २२१ ॥

श्रीधर्मोऽस्मात् पल्यतुर्यमाज्यभागत्रिकोनितैः ।

गतैखिभिः सागरैश्च श्रीशान्तिर्भगवानभूत् ॥ २२२ ॥

पल्योपमाद्वान्तरेऽभूत् कुन्थुः काकुत्स्थनामवान् ।

ततः पस्यचतुर्थांशे वर्षकोटयेकयोनिते ॥ २२३ ॥

अष्टादशोऽरनामाऽभूत् वर्षकोटिसहस्रतः । श्रीमल्लिवर्षलक्षाणां चतुःपञ्चाशद्बन्तरे ॥२२४॥

मुनिसुव्रतोऽहन्नेतस्मात् पद्मवर्षलक्षनिर्गते । नमिनामा पञ्चवर्षलक्षान्तरे गते ततः ॥२२५॥

द्वाविंशोऽहन्नेतिनामा ततस्त्रयशीतिरन्तरे । गताः सहस्रवर्षाणां शतानां सार्द्धसप्तकम् ॥२२६॥

एतावदन्तरे पूर्णे श्रीपार्श्वः शाश्वतोऽशुमान् । सार्द्धद्विशत्यतोऽद्वानामन्तरे वीरतीर्थकृत् ॥२२७॥

द्वाचत्वारिंशद्बदानां सहस्रेरुनिताऽभवत् । कोटाकोटिः सागराणामाद्यन्त्यजिननिर्वृतेः ॥२२८॥

नान्तरेष्वाद्यतीर्थेशाष्टकस्य धार्मिकी छिदिः । तथैवान्तिमतीर्थेशां धर्मो नान्तरसप्तके ॥२२९॥

पल्योपमस्य तुर्यांशः प्रथम् एव तत्परे । चतुर्भार्गीकृते पल्ये त्रयो भागास्तृतीयके ॥२३०॥

तुल्ये पल्यचतुर्थांशः पञ्चमेऽपि तृतीयवत् । षष्ठे पल्यचतुर्थांशः स एव सप्तमेऽन्तरे ॥२३१॥

इत्येवं चरितं निरस्तदुरितं किञ्चित् समस्येरितं भक्ताः श्रीवृषभप्रभोर्नृपसभोग्नेयं प्रभोल्लासकम् ।

सौभाग्यं वितनोतु नेतुरमलं तेजो यशो वै भूशमारोग्यं

चिरजीवनं बहुतरश्चेयः श्रियामाश्रयम् ॥ २३२ ॥

॥ इति श्रीप्रथमजिनचरितं सम्पूर्णम् ॥

भरतचक्रिचरितम्

भरतो भरतस्वामी चामीकरसमग्रभः । छाग्रस्थये क्रष्णेशस्य ज्ञेये माण्डलिको नृपः ॥१॥
 एकदाऽऽयुधशालायामुत्येदे चक्रमुद्रम् । तदालोक्य नमश्वके पूजां च साष्टमङ्गलम् ॥२॥
 चतुरङ्गचमूयुक्तश्चालाऽचलकम्पनः । पूर्वं पूर्वाख्यितं तीर्थं मागधं मनसा धरन् ॥३॥
 पुरश्चलति तच्चक्रे रत्नैरन्यैः सयत्नतः । सप्तनान् महसा नग्रान् सहसा कर्तुमुद्यतः ॥४॥
 योजनप्रमितं यानं चलचक्रं पुरःस्फुरत् । दिव्यानुभावतश्वकी तथैवास्थापयद् इलम् ॥५॥
 द्वादशयोजनीदीर्घं नवयोजनविस्तृतम् । मागधं तीर्थमासाद्य बलं गङ्गातटे स्थितम् ॥६॥
 कृतपौषधशालायां ततो वर्द्धकिना स्थितः । कृताष्टमतपाश्वकी सस्मार मागधामरम् ॥७॥
 पवित्रस्त्यक्तशश्वास्त्रो दर्भसंस्तारके नवे । आसीनः पीनधीर्ध्याने न सिद्धिस्तपसा विना ॥८॥
 अष्टमान्ते कृतवर्लिर्यथाविधिसुरार्चनैः । रथमास्थाय जलधौ ययौ सम्प्रेर्य तद्वयौ ॥९॥
 शरं मुमोच तीर्थस्य पुरमुहिद्य भासुरम् । द्वादशयोजनीं गत्वा तत्सभायां स चाप तद् ॥१०॥
 पूर्वं क्रुधायुधान्येव सज्जीकुर्वन् समन्त्रिणा । वाचिकेनाक्षरैषेन मागधेशोन्यवार्यत ॥११॥
 नाथ न तेन समिति र्घटतेस्फुटतेजसा । तदुपायनमादाय प्रसादोऽस्य विधीयताम् ॥१२॥
 इत्युक्त्या विनयादेत्य नत्वा चक्रिणमादरात् ।

आचष्टस्यष्टमीश त्वं दिष्टया दृष्टोऽसि पुण्यतः ॥ १३ ॥
 प्रसन्नीकृत्य वचनैः शरं तं मौलिना समम् ।
 कुण्डले च ददत् राजा विसुष्टः स्वास्पदं ययौ ॥ १४ ॥
 प्रत्यावृत्य बले चक्रे भरतोऽष्टमपारणम् । अष्टाहिकोत्सवं कृत्वा चक्राध्वनि ततोऽचलत् ॥१५॥
 वरदामं दक्षिणस्यां प्रभासं पश्चिमादिशि । तथैव स्ववशीचक्रे गृह्णस्तत् प्राभृतं नृपः ॥१६॥
 कटिष्ठानं रत्नमयं ततोऽन्यरत्नसञ्चयम् ।

लात्वा तं तत्र संस्थाप्य प्रभासाऽभिमुखोऽगमत् ॥ १७ ॥
 तथैवागत्य नग्राङ्गस्तस्मै दत्ते स्म ढौकनम् । कटकानि कटीष्ठानं चूडामणिमुरोमणिम् ॥१८॥
 तस्मात् सिन्धोस्तटं कृत्वा निकटं च क्रमाश्रितम् ।
 साष्टमश्वकभृत् प्राग्वत् सिन्धुदेव्या नमस्कृतः ॥ १९ ॥

रत्नकुम्भसहस्रं सा ददेष्टोत्तरमुच्चम् ।

किङ्करी तेऽस्मि हे राजव् ! न व्याजं व्याहर क्रियाम् ॥ २० ॥

रत्नभद्रासने बाहुरक्षकान् कटकान् पुनः । मृदूर्ण वसनान्येवं तदुपायनमग्रहीत् ॥ २१ ॥

वैताढ्यपर्वतं प्राप्य साष्टमः श्रमवर्जितः । वैताढ्याद्रिकुमारं तं सस्मार स्फारशासनः ॥ २२ ॥

रत्नानि रत्नभूषांश्च देवदूष्याण्युपाददे । भद्रासनानि भूयांसि तदनुग्रहबद्धीः ॥ २३ ॥

चक्रे गुहां तमित्सारुण्यामुद्दिश्य चलितो नृपः । कृतमालवने देवं कृतमालमथाऽत्स्मरत् ॥ २४ ॥

चक्रियोग्यानि वस्त्राणि सोऽप्यदात् कन्द्ररासुरः ।

तत्प्रीतये तविभित्तं विदधेऽष्टाङ्गिकोऽस्वम् ॥ २५ ॥

सुषेणसेनाध्यक्षश्च समाधिकृत् क्षितीश्वरः ।

सिन्धुसागरवैताढ्यं सीमानं सिन्धुनिष्ठकुटम् ॥ २६ ॥

दक्षिणं साधयोत्तीर्य चर्मरत्नेन निम्नगाम् ।

म्लेच्छान् निबद्धय संसाध्य सर्वस्वफलमाहर ॥ २७ ॥ युग्मम् ॥

सोऽप्याज्ञ्याऽस्य सेनानी सैन्यदेन समं तटे ।

चर्मरत्नं द्विस्ताग्रं गत्वा पर्पर्ण तत्करात् ॥ २८ ॥

आतटद्यमास्तीर्णं सैन्यं तदुपरि स्थितम् । विधाय वद्यमानिन्ये प्राभृतान्याददे ततः ॥ २९ ॥

ढौकयामास सेनानीस्तेभ्यः प्राप्तमुपायनम् ।

चक्रिणे सत्कृतस्तेन सोऽपि स्वावासमासदत् ॥ ३० ॥

ततः पुनस्तमिक्षाया द्वारोदधाटनकर्मणे । समादिष्टः स सेनानीश्चक्रेऽष्टमतपः स्मरन् ॥ ३१ ॥

सम्पूज्य प्राप्य भक्त्याऽर्थं कपाटी दण्डरत्नभृत् ।

सप्ताष्टपादापसुर्ति कृत्वा तौ त्रिरत्नायत् ॥ ३२ ॥

हस्तिरत्नमथारुण्य मणिरत्नं सभासुरम् । कुम्भस्थले खलु न्यास्थत् चतुरद्वगुलमुज्जवलम् ॥ ३३ ॥

काकिणीरत्नमुदीप्तं चतुरद्वगुलमादधत् । गोमूत्रिकाक्रमाच्चक्रे मण्डलानि नरेश्वरः ॥ ३४ ॥

योजनान्ते पञ्चधनुः शतायत्यैकयोजनम् । विस्तारतो योजनानि द्वादशान्तस्तमो भिदे ॥ ३५ ॥

जातान्येकोनपञ्चाशत् तानि सर्वगुहान्तरे ।

गुहार्द्दमार्गे च सरित् उन्मग्नाऽन्या निमग्निका ॥ ३६ ॥

ग्रावाप्येकत्र तरति परंस्यां दारु मज्जति ।

पद्ययेदोत्तरार्थे वर्द्धकिप्रतिबद्धया ॥ ३७ ॥ युग्मम् ॥

उत्तराभिमुखद्वारकपाटोदधाटनं स्वतः । प्रवृत्तं पुण्यवृत्त्यास्य निर्ययौ स गुहामुखात् ॥३८॥

उदग्रभरतवर्षाद्विं आपाता नाम दुर्मदाः । किरातास्ते प्रतिग्रामं सङ्ग्रामं चक्रिणा दध्वः ॥३९॥

पराजितास्ते सेनान्या सिन्धोस्तम्भुपाश्रिताः । ध्यानं दधुमेंधमुखा नागामृतभुजां तदा ॥४०॥

तेऽपि तत्पसाकुष्टास्तदैवमाचक्षिरे । नाऽयं चक्रमृदस्माभिर्वायों वीर्यादनुचरः ॥४१॥

तथाऽप्यस्य करिष्यामः इयामलं बहुलं बलम् ।

विकृत्य इयामलान् मेधान् विद्युदुत्पातगर्जितैः ॥ ४२ ॥

जलोपद्रवमत्युग्रं प्लाव्यमानैर्मतङ्गजैः । हयवैजैः पटावासैर्द्वा चक्री परामृशत् ॥४३॥

शक्रस्यैवमारक्ष्या निर्भया जयवाहिनी । मत्वाऽस्पृशचर्मरत्नं चक्री तद् वृथे तदा ॥४४॥

योजनानि द्वादशाधस्तस्मिन् भूपः ससैनिकः ।

तस्यौ पोत इव क्षीरराशौ तरणकारिणि ॥४५॥

उपरिष्टादातपत्ररत्नं चक्रिकराग्रहात् । द्वादशयोजनीमानं संधे रेणुवारणम् ॥४६॥

मणिरत्नं पुनर्धर्वान्तधर्वंसनाय प्रदीपितम् । अन्तरा वृथे धान्यं गृहिरत्नेन वापितम् ॥४७॥

यत् ग्रातरुप्तं तत् सायं भोजनाय जनेऽभवत् । एवं शाकपाकमुखं निरपायमजायत ॥ ४८ ॥

सप्ताऽभूवन्नहोरात्राण्यथातं तत्र वर्षताम् । तेषां नागकुमाराणां तदा कल्पान्तकालवत् ॥४९॥

ततः षोडशसाहस्रथा यक्षाणां तच्चिवारिताः ।

वारितापाद् विरमन्तु नारितापोऽभवद्वितः ॥ ५० ॥

शक्रोऽज्ञास्यतदानीं वोऽभविष्यत् स्थानवाधनम् ।

मैत्रीपात्रं यतोऽस्यावां सुनोः श्रीनाभिजन्मनः ॥ ५१ ॥

समानाकारका देवास्तेऽभवंशक्रिसेवकाः । ते सत्कृताः समादायोपचारं तत्कृतं पुनः ॥५२॥

मिरिसागरमर्यादं सिन्धोरुत्तरनिष्टकुटम् । साधयित्वा सुषेणोऽपि सेनानीशक्रिणाऽमिलत् ॥५३॥

जगाम क्षुद्रद्विभवन्नगेन्द्रं भरतेश्वरः । अष्टमान्ते स चिक्षेप शरमुद्दिश्य तत् प्रभुम् ॥५४॥

द्वासप्तं योजनानि नभोऽवगात्य पक्षिवत् । हिमाचलकुमारस्य देवस्य पुरतोऽपतत् ॥५५॥

ग्राववत् कुदोपशान्तः सन् देवदूष्याणि चन्दनम् ।

शूष्णानि सरत्नानि स सुरस्तमठौकयत् ॥ ५६ ॥

ततो व्यावृत्त्य क्रष्णकूटाद्रावलिखत् सुखम् ।

काकिण्या पूर्वकटके स्वनाम भरताधिपः ॥ ५७ ॥

पुनर्वैताल्यमभ्येत्य प्राहिणोद बाणमात्मनः । नमिर्विनभिरित्येतद्यमुद्दिश्य दिश्यवित् ॥५८॥
द्वादशाङ्गिकयुद्धेन तौ जितौ नेमतुस्ततः ।

विनमिः स्वां सुतां नाम्ना सुभद्रां दत्तवान् मुदा ॥ ५९ ॥

स्त्रीरत्नं तस्य तज्जातं निः सप्तनं गुणाश्रयात् । नमिरप्युपदीचक्रे रत्नानि विविधान्यपि ॥६०॥
न्यविशद् गाङ्गपुलिने स्कन्धावारं विशांपतिः । कृताष्टमतपास्तस्या आराधनकृते कृतो ॥६१॥
सिद्धासिद्धसरित् सधो ददे सिंहासनद्यम् । रत्नकुम्भसहस्रं च साषटकं स्पष्टकान्तिमत् ॥६२॥
भरतं रूपलावण्यादिभिर्मन्मथजित्वरम् । विलोक्य रत्नेहान्तं निनाय नायकं भ्रवः ॥६३॥
तथा सहाभोगभोगाद् अतीत्याङ्गदसहस्रकम् ।

कथञ्चित् तामनुज्ञाप्याचालिद् दक्षिणदिङ्गमुखः ॥ ६४ ॥

खण्डप्रपातसंज्ञायां नाव्यमालं सुरोचमम् ।

अष्टटमे मनसा धृत्वा वशीकृत्याऽविशद् गुहाम् ॥ ६५ ॥

स एव विधिरत्रापि यस्तमिसागमेऽभवत् । पश्चिमे गाङ्गपुलिनेऽसाधयत् स निधीङ्गव ॥६६॥
तेऽष्टचक्रप्रतिष्ठाना उत्सेधे चाषटयोजनाः । नवयोजनविस्तीर्णा दैर्घ्ये द्वादशयोजनाः ॥६७॥
सुषेणशक्रिनिर्देशाद् गङ्गादक्षिणनिष्कृतम् । वशे विधाय क्रमतो हुदौके सर्वदौकनम् ॥६८॥
प्रापाऽयोध्यां निवृत्येशो द्वादशाङ्गदाभिषेकभ्रत् ।

स ध्यायैस्तां राजधानीं कृताष्टमः श्रमापतिः ॥ ६९ ॥

षष्ठित्वर्षसहस्राणि दिग्यात्रायां तदागमन् । यातेऽभिषेके द्वात्रिंशत् सहस्री भूभुजामभूत् ॥७०॥
तमादिशद् विशामीशः स्वस्वस्थानगमाय च ।

पुरोधसं च सेनान्यं वर्द्धकिं व्यसृजत् ततः ॥ ७१ ॥

चक्रं छत्रमसिर्दण्डः स्वपुर्यामस्य जङ्गिरे । एकेन्द्रियाणि चत्वारि तस्याऽयुधनिकेतने ॥७२॥
काकिणीचर्ममण्यो सयक्षा निधयो नव । श्रीगृहे तस्थुरेतस्य वैताढये स्त्रीमणेभर्वः ॥७३॥
पुरोहितश्च सेनानीर्गुहिरत्नं च वार्द्धकिः । एतानि नररत्नानि स्वनगर्यां च जङ्गिरे ॥७४॥
गजाश्वरत्ने वैताढये मूले स्वोत्पत्तिमाश्रिते ।

तस्याऽभवन्नात्मरक्षाः सहस्राः षोडशाऽनिशम् ॥ ७५ ॥

कन्यां नृपा नाटकानि स्युद्विर्णिशत् सहस्रकाः ।

तावन्त एव विषया श्रेणयोऽष्टादश ग्रभोः ॥ ७६ ॥

रथा द्विपा वाजिनोचाऽशीतिलक्षाश्रुर्युताः । द्वासप्ति सहस्राश पुराणामस्य शासने ॥ ७७ ॥

लक्ष्मेरुसहस्रोनं पाता द्रोणमुखान्यपि । पत्तनानां सहस्रांश्चाऽष्टचत्वारिंशतं तथा ॥ ७८ ॥

कर्वटानां मडम्बानां चतुर्विंशसहस्रशः । आकराणां सहस्रान् स विंशतिं बुझुजे जयी ॥ ७९ ॥

असौ खेटसहस्राणां पोडशानां सदाऽविता । चतुर्दशसहस्राणि सम्बाधानां रक्ष सः ॥ ८० ॥

सूदा बभूवुरेतस्य स त्रिष्ठितशतत्रयम् । अन्तर्द्वीपानि पद्युक्तपञ्चाशत् संख्यया बभूः ॥ ८१ ॥

रत्नाकरा यक्षमानाख्निकोटीहलमन्त्रिणाम् । निवासादेशमानेन ध्वजाः स्युर्दशकोटयः ॥ ८२ ॥

द्वीपान्तराणि हलवत् स्युः पण्णवतिकोटयः । ग्रामाश्वपतयः सर्वे त्रिलक्षा दीपधारकाः ॥ ८३ ॥

पञ्चलक्षाः छत्रधराः चतुष्पठितसहस्रकाः । बन्दिनां रमणीनां च लक्षा महानसास्ततः ॥ ८४ ॥

सहस्राः स्वर्णखानीनां नवयुग्नवतिप्रमाः । देशान्तरान्तरद्वीपास्तन्माना एव चक्रिणः ॥ ८५ ॥

कुराञ्ज्यैकोर्नपञ्चाशत् प्रमाणितस्य सेवने । इति चक्रभूतोलक्ष्मीर्विललास सुधांशुवत् ॥ ८६ ॥

स्वसारं सुन्दरीं पद्यन्नेकदाङ्गे कृशां भृशम् ।

नियोगिनः प्राह-किमियमवस्थामीद्दृशीं गता ॥ ८७ ॥

तेऽप्युचुर्नाथ ! दीक्षायां समुत्सुकाऽपि भूमुजा ।

करिष्ये वनितारत्नमेतामिति निवारिता ॥ ८८ ॥

आरभ्य दिरजयदिनमाचामाम्लानि तन्वती । जातेद्वशी कृशीभूय त्वदाज्ञामीहते पुनः ॥ ८९ ॥

हा वृथा विहितो धर्मान्तरायोऽस्या नृपेण तत् ।

दीक्षां जिधृक्षसीत्युक्ता प्रावाजीत् सा तदाज्ञया ॥ ९० ॥

दूताहूता भ्रातरोऽन्ये प्राप्ता भगवदन्तिकम् । प्रशान्ता भगवद्वाचा प्राव्रजन् जनतानताः ॥ ९१ ॥

प्रागुक्तरीत्या वोदाहुबली बाहुबली नृपः ।

जित्वा चक्रधरं चान्तश्चरं जिम्येऽहसां भरम् ॥ ९२ ॥

भरतस्याङ्गो नाम्ना मरीचिर्जगृहे व्रतम् ।

शीतातपतपः वलान्तस्त्रिदण्डत्वमदीधरत् ॥ ९३ ॥

अयं भावी जिनशान्त्यो वर्द्मान इति ग्रभोः ।

वाच ननाम तं द्रव्यजिनं प्रोचे पदव्रयीम् ॥ ९४ ॥

हरिस्त्रिपृष्ठस्त्वं भावी भरते चक्रभृत् पुनः । प्रियमित्रो विदेहेषु चरमोऽहंश्च पूज्यवाक् ॥९५॥
 नास्मत्कुलादन्यदुच्चं कुलं किमपि बोध्यते । भविता यत्र पुण्येन त्रयोविंशतिराहृती ॥९६॥
 पितामहो नस्तीर्थेशः प्रथमश्चक्रभृत् पिता । अहं विष्णुर्भविष्णुश्च नासत्या गीर्यतोऽहताम् ॥९७॥
 नीचैगोत्रमितो बद्धमनेन त्रियता मदम् । कपिलस्य बोधभावे प्रभ्वे धर्माश्रये कुते ॥९८॥
 अत्रापि धर्मस्तत्रापीत्येवं वाक्यं च जल्पता । सागराणां चैककोटाकोटिर्बद्धा भवान्तरैः ॥९९॥
 स्वामिनः प्रथमस्याऽथ निर्वाणोऽष्टापदाचले ।

चैत्यानि कारयामास चक्री वर्द्धकिना तदा ॥ १०० ॥
 आतृणां नवनवत्याः प्रतिमा अप्यकारयत् ।

शुशूष्माणां स्वां मूर्तिं स्तूपानुच्चैर्धर्वजाङ्कितान् ॥ १०१ ॥
 सांसारिकसुखान्येवं भरतोऽभुद्भक्त शक्तिमान् ।

स्वामिनोक्तदिनात् पूर्वपञ्चलक्ष्मीमतीतवान् ॥ १०२ ॥
 अन्यदा स्नातलिपाङ्गोऽलङ्कुतो रत्नभूषणैः । स्वं द्रष्टुं दर्पणगृहे प्रविष्टः शिष्ठीरथ ॥१०३॥
 एकामङ्गुलिकां भूषामुक्तां विलोकयन् नृपः । सर्वाङ्गमनलङ्कारं कुर्वश्चिन्तयति स्म सः ॥१०४॥
 धक् संसारमसारं तद् तनुं बहिस्तु शोभनाम् ।

अन्तर्व्याधिभयाकीर्णां विशराहुं क्षणादपि ॥ १०५ ॥
 एवं भावनयाऽरुदं क्षपकश्रेणिमात्मना । केवलज्ञानमापेदे विजहूरे पूर्वलक्षकम् ॥१०६॥
 कौमारे पूर्वलक्षाणां व्यतीता सप्तसप्ततिः । मण्डलित्वे तु शरदां चक्रिणोऽभ्यगात् ॥१०७॥
 तदूनपूर्वलक्षाणि पद् चक्रित्वे यस्तुतः । मासान्तेऽष्टापदगिरौ प्रवेदे शिवमव्ययम् ॥१०८॥
 श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याभ्योधेविशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेघेन भूते सुधायाः कुम्भोपमेऽत्रादिम पर्व पूर्णम् ॥ १०९ ॥

इति श्रीत्रिष्टीये भरतचक्रिचरितं सम्पूर्णम् । ग्र. १०९ ।

अजितस्वामिसगरचक्रचरितम्

जयवानजितः स्वामी शिवगामी शिवाय नः । शिवायनं तश्चरितं त्वरितं वच्चिम साम्प्रतम् ॥१॥
 जम्बुद्वीपमहीपस्य तलं दक्षिणपाणिनम् । भरतक्षेत्रनाम्नाऽसीत् समुद्रवलयाङ्कितम् ॥२॥
 तत्राऽभूदजितो देवः स प्राग् जन्मनि दक्षिणे । तटे सीतामहानद्या विजये वत्सनामनि ॥३॥
 सुसीमा नगरी नाम्ना विमुक्ता पापतापतः । जिनैचत्यध्वजैदछायामनायासेन विभ्रती ॥४॥
 नृपोऽस्यां विमलः कीर्त्या नाम्ना विमलवाहनः ।

ज्ञाता दाता भयात् त्राता पाता नीत्या च नित्यशः ॥ ५ ॥
 गृहीधर्मे राजधर्मे भोक्षधर्मेऽप्यनुचरे । तद्वैष्णवर्णने मुख्या वृत्तिरेवाऽन्वर्तत ॥ ६ ॥
 संसाराऽसारताऽनेनऽनेनसा भाविताऽन्यदा ।

इन्द्रजालमिवाबोधि बोधियोगाजगतत्रयम् ॥ ७ ॥
 देवात् तदैवाऽप्यायासीद् नाम्नाऽरिदमनो मुनिः ।
 तं वन्दितुं नन्दितुं स्वं गुणैर्भूषोऽप्यगादवनम् ॥ ८ ॥
 प्रारेषे देशनां मूर्खिरितत्त्वविमर्शनैः । भारतीं स्वामलङ्कुर्वन्नुज्ज्वलाननवाससा ॥ ९ ॥
 अधर्मः सर्वथा त्याजयो ग्राहो धर्मो हि धीमता ।
 सार्वपार्षदभित्येतत् राजन्यायोऽत्र साक्षिकः ॥ १० ॥

अन्यायी विषयाददूरेऽपसार्यस्त्वर्यशासनैः ।
 न्यायचारी पुरस्कार्यः स्मार्ये राम इवान्वहम् ॥ ११ ॥

ब्यलीकं विप्रियं कुर्वन्नुवर्णेन निषिध्यते ।
 बाध्यते चैर्यकृत् क्रौर्यकर्मा शर्माऽस्य दुर्लभम् ॥ १२ ॥
 अङ्गतेऽप्येनसि ध्यानात् तन्दुलो नरकंगमी ।

लेखे केवलितां धर्मध्यानाद् भरतचक्रभृत् ॥ १३ ॥
 श्रुत्वेत्यादिवचः स्फुर्दूरैनसोऽभवत् । साप्राज्यं तनये न्यस्य प्रव्रज्यामाददे नृपः ॥ १४ ॥
 त्यजन् स समितीः सर्वाः समितीर्धार्मिकीर्दधौ ।
 विहाय गुमिनिक्षेपं परे स्वं गुमिषु न्यधात् ॥ १५ ॥
 एकावल्यादि विविधं तपस्तप्त्वा महामनाः । प्रान्तेऽनशनतः प्राप विजयानुत्तरस्थितिम् ॥ १६ ॥
 प्रपूर्याऽस्युः क्रमाच्छ्युत्वा भरतान्तरवातरत् । जितशत्रुमहीनाथपुत्रत्वेन सुरोत्तमः ॥ १७ ॥

विनीतायां महापुर्यां भूषा ऋषभंशजाः ।

आसन् सिद्धिंगता संख्याऽतीताः सर्वार्थसिद्धिगाः ॥ १८ ॥

जितशत्रुरपि क्षमापस्तद्दृश्यः तत्प्रिया प्रिया ।

विजयानामभृत् साक्षाद् विजयाख्या सुराङ्गना ॥ १९ ॥

तद्रूपप्रतिरूपत्वे शची साचीकृतानना । कमला कमलङ्कारं न दधे सुपमाविधौ ॥ २० ॥

मुखाद्यवयवैस्तस्या विजितं कमलं किल । चरणौ शरणीचक्रे रेखोल्लेखादधःस्थितम् ॥ २१ ॥

देवेऽवतीर्णे तत्कुक्षी देवी देवीजनाश्रिता । राधशुक्रयोदद्दियां रोहिणीधिष्ठिण्यगे विधौ ॥ २२ ॥

प्रभोः प्रभावान्नरकेऽप्यङ्गिनां स्यात् क्षणं सुखम् ।

देवी चतुर्दशस्वप्नान् ददर्श प्रहरेऽन्तिमे ॥ २३ ॥

ज्ञात्वाऽवतारं देवस्य समीयुः सुरनायकाः । त एवं तत् स्वप्नफलं जगदुर्जगदुत्तमम् ॥ २४ ॥

द्वैतीयीको जिनो भावी तव सुन्दरी ! सुन्दरः ।

इत्युदित्वाऽष्टमद्वीपं तदा प्राप पुरन्दरः ॥ २५ ॥ चतुर्भिः कुलकं

जितशत्रुर्नृपत्राता सुमित्रविजयाह्वयः । तद्वार्या वैजयन्त्यासीद् यशोमत्यपराह्वया ॥ २६ ॥

तयाऽपि दृष्टस्ते स्वप्नाश्चतुर्दश गजादयः । फलमेषां चक्रधरो भावीत्यवादि भूमुरैः ॥ २७ ॥

ततो नवसु मासेषु दिनेष्वर्धाष्टमेषु तु । गतेषु माघमासस्य शुक्राऽष्टम्यां शुभे क्षणे ॥ २८ ॥

ग्रहेष्वच्चस्थितेष्वक्षे रोहिण्यां गजलाजछनम् । असृत विजया स्तुतुं पुण्यं सुकृतं वागिव ॥ २९ ॥

तस्यां रात्रावनुजिनं वैजयन्त्यपि दारकम् । प्रासृत स्वर्णवर्णाङ्गं सुमित्रविजयाङ्गना ॥ ३० ॥

तत्रोत्सवे प्रतिपदं ननुर्तुर्गणिकागणाः । वद्वृषुहर्षतः स्वर्णरूप्यवस्थमणीन् सुराः ॥ ३१ ॥

अर्चा विचक्रिरे चैत्ये तथाऽर्हद्विम्बसञ्चये ।

निर्वेषोऽजनि तूर्याणां स्तुर्याणामपि तुष्टये ॥ ३२ ॥

उत्सवो दिक्कुमारीणां गोत्रारीणां यथागमम् । जातख्यातस्त्रिभुवने स तु वाचामगोचरः ॥ ३३ ॥

अत्र सर्वत्र देवानां घण्टानादेन सङ्गमः । शास्त्रान्तरे तु तद्भेदस्तं वेद जगतां गुरुः ॥ ३४ ॥

तदुक्तम्—संखेण भवणवासी वंतरिया तह य पडहसदेण ।

घण्टाए वेमाणिय जोइसिया सिंहनाएण ॥ ३५ ॥

अत्रैवं स्यात् समाधानं घण्टानादो हि जन्मनि । अन्यत्र देवसमितौ शङ्खादीनां प्रयोजनम् ॥ ३६ ॥

गर्भस्थेऽहंति नो माताऽक्षर्मया विजिता यतः ।

तदस्त्वजित इत्याख्या मम सूनोर्धनोत्सवात् ॥ ३७ ॥

आतुः पुत्रस्यापि संज्ञां विदधे विधिनाऽधिपः ।

सगरोऽयं गरीयस्त्वाद् धैर्यशौर्यादिभिर्गुणैः ॥ ३८ ॥

वृद्धे भगवान् धात्रीप्रेमपात्रीभवन् भृशम् ।

स्वाङ्गुष्ठचारितसुधाधाराभिः प्रीणितात्मना ॥ ३९ ॥

रूपेणाऽप्रतिरूपेण जयन्तुत्तरामरान् । द्वाऽपि कामविजयी भगवानजितो वभौ ॥ ४० ॥

अनध्यायेऽप्युपाध्यायं जिगाय पदवाक्यतः । सगरः स गुरुं कर्तुभियेषाहृतमेव हि ॥ ४१ ॥

मनस्त्विनौ तौ तेजस्विभावेऽप्यनुत्तरौ श्रिया ।

यशस्त्विनौ गुणैः स्वीयैर्विस्मयं निन्यतुर्महीम् ॥ ४२ ॥

उपाध्यायेनाऽप्यभगवान् संशयान् सगरो जिनम् ।

प्रच्छ स्वच्छधीस्तस्मै तन्निर्णयमुपादिशत् ॥ ४३ ॥

पित्रा स्वयंवरा धन्या राजकन्या विवाहिता । विदन् स्वं कर्म तद्वोगफलं देवोऽप्युदूढवान् ॥ ४४ ॥

अथ राज्ये यौवराज्ये क्षमं मत्वा सुतद्वयम् ।

जितशत्रुः प्रबुद्धयात्मा तयोः साग्राज्यमादधे ॥ ४५ ॥

सुमित्रः स्नेहतो भृपमनुव्रजितुमुत्सुकः । आदधर्मं ग्राहितोऽयं प्रतिबोध्य कथञ्चन ॥ ४६ ॥

राज्येऽजितप्रभुः स्थित्वा यौवराज्यं न्यधात् स्वयम् ।

सगरे नगरे नीत्या जगरे लोकरक्षणे ॥ ४७ ॥

ऋषभस्वामितीर्थस्थरथविराद् द्रतसङ्ग्रहात् । जितशत्रुः शत्रुजयं विधाय शिवमासदत् ॥ ४८ ॥

अष्टादशपूर्वलक्ष्म कुमारत्वे व्यतीत्य सः । नृपोऽजितजिनः पृथ्वीं शशास श्रीविलासभाक्ष ॥ ४९ ॥

त्रिपञ्चाशत् पूर्वलक्ष्माऽतिक्रमे रहसि स्थितः । ज्ञानत्रयत्रिनेत्रात्म्यः परमैश्वर्यवानयम् ॥ ५० ॥

भोगकर्माभोगभोगात् भवाद् वैराग्यमाप सः ।

लोकान्तिकसुरगिरोत्साहितः स्वहिते रतः ॥ ५१ ॥

सगरे राज्यमारं चाऽस्त्रोप्य वार्षिकदानकृत् ।

यो यद् यथाचे तत् तस्मै ददौ देवो धनादिकम् ॥ ५२ ॥ त्रिभिर्विशेषकं

चतुःषष्ठिसुशाधीशैः सगरेण कृतोत्सवः । सुप्रभां शिविकां दिव्यामारुद्धोपवनं ययौ ॥५३॥
विहाय रत्नभूषादि रत्नत्रितयलिप्तया । देवदूर्घं शक्रदत्तमंसे न्यस्याऽपरिग्रहः ॥५४॥
कृतषष्ठतपा माघे शुक्ले नवमिकादिने ।

प्राव्राजीत् ब्राह्मणक्षत्रे सप्तच्छदतरोस्तले ॥ ५५ ॥ युग्मं
संसारमूलमासृद्य मोहजालभिवापरम् । उच्चखान कच्च्रातं पञ्चमुष्टिभिरीश्वरः ॥५६॥
सिद्धान् नत्वा स्वीचकार सामायिकमनन्यधीः ।

मनःपर्यवसुत्पेदे तदा ज्ञानं तु तुरीयम् ॥ ५७ ॥
अभूत सहस्रभूपानां दीक्षा श्रीप्रभुणा समम् । पारणा पष्टतपसो ब्रह्मदत्तनृपौकसि ॥५८॥
रत्नपीठादिकं तत्राभवद् वृषभदेववत् । तदभ्यच्यैव भावेन भोजनं कुरुते जनः ॥५९॥
दुष्करं विद्धानोऽर्हन् तपः क्षिप्त्वान्तरं तमः ।

गुणस्थानक्रमारोहात् केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ ६० ॥
पौषस्य शुक्लैकादश्यां पष्ठे तपसि केवली ।

लोकालोकस्थितं वस्तु व्यालोकत सपर्ययम् ॥ ६१ ॥
शक्रादेशाद् वायुदेवाः क्षेत्रमायोजनं व्यधुः । नीरजस्कं मेघदेवाः वद्वृज्जलमुत्तमम् ॥६२॥
सुवर्णसूर्यमणिभिर्बन्धुः पीठमुन्नतम् । ग्रामारामादिनिर्वाधं तदधस्तदवीभवत् ॥६३॥
षड्क्रतवः पुष्पवर्ष सहर्षं ते वितेनिरे । रराज राजतो वप्रः कृतः सभवनामरैः ॥६४॥
कपिशीर्षाण्यस्य हैमान्यभूवन् ज्योतिषां सुराः ।

द्वितीयं तं स्वर्णमयं चक्रुचियकर्मणा ॥ ६५ ॥
रात्नानि कपिशीर्षाणि तस्योपरि वभुः पुनः ।
वैमानिकसुराः सालं वितेनुस्ते त्रुतीयकम् ॥ ६६ ॥
माणिक्यकपिशीर्षाणि ददर्शादर्शवदिशाम् । प्रतिवप्रं च चत्वारि द्वाराणि स्युः शुभागमे ॥६७॥
प्रतिद्वारं चतस्रः स्युर्वाणिकाः स्वादुपाथसां ।

सर्वत्र धूपघटिका देवैर्मुक्तास्ससौरभाः ॥ ६८ ॥
ऐशान्यां मध्यमे वप्रे देवच्छन्दः सुरैः कृतः । विश्रामहेतुदेवस्य सुवर्णमणिकुञ्जिमः ॥६९॥
तत्र सिंहासनं हैमं चामरे चाऽमरैः कृते । रत्नवप्रस्य मध्येऽभाच्चैत्यदुर्घन्तरैः कृतः ॥७०॥

चतुर्दश धनुः शत्याधिकां गव्यूतिमुन्नतः । छत्रत्रयीं जिनपृष्ठे भामण्डलं दधुः सुराः ॥७१॥
पादौ न्यस्यन् सुवर्णाङ्गे पूर्वद्वारे प्रविद्य सः ।

नमस्तीर्थायेति वद्दस्तस्थौ सिंहासने जिनः ॥ ७२ ॥

चतुर्दिक्षु स्वामिविम्बचतुष्टयं चतुष्टये । व्यधुर्देवा व्यन्तरास्ते तादृशं तत्प्रभावतः ॥७३॥
तत्राऽग्नेयां साधुदेवीश्रमण्यः पर्षदि स्थिताः ।

नैर्कृत्यां भवनज्योतिर्व्यन्तरस्तीनिषीदनम् ॥ ७४ ॥

त्रयोऽपि ते सुरास्तस्थुवर्णयव्यामीशदिद्यपि ।

वैमानिका नरा नार्यस्तिष्ठन्ति सम जिनं नताः ॥ ७५ ॥

पञ्चत्रिशदतिशयैर्वाचो वाचस्पतिस्तुतैः । चतुर्ख्निशदतिशयैः परैः स परमेश्वरः ॥७६॥
विहरन् इमातले बोध्यं जिनेषु भावयन् भृशम् ।

जीवन्मुक्तिदशामेत्य शुशुभे स शुभाशयः ॥ ७७ ॥ युग्मं
सगरे वन्दितुं प्राप्ते लोकाकोकप्रस्तपम् । कर्मबन्धकर्ममुक्तिहेतुमारुयज्जिनेश्वरः ॥७८॥
तदानीं च सुमित्रोऽपि पुरा भावयतित्वभृत् ।

दीक्षां जग्राह सोन्तसाहः साहसात् श्रीजिनान्तिके ॥ ७९ ॥
आसन् गणभृतः पञ्चनवतिप्रभिताः प्रभोः ।

इत्यादि बोध्यं पूर्वक्त्यन्त्रन्यासाऽवलोकनात् ॥ ८० ॥

तत्तीर्थरथादक्षोऽभूद् यक्षः इयामश्चतुर्मुखः । महायक्षो गजारुदो भुजाष्टकविराजितः ॥८१॥
पाशीं च मुद्ररीं साक्षसूत्रं पाणिवरं ददत् ।

चत्वारोऽमी दक्षिणाः स्युर्बीजपूराभयाङ्कुशैः ॥ ८२ ॥

शक्त्या युक्ता वामहस्तास्तथाऽजितबला सुरी ।

चतुर्ष्पर्णी स्वर्णवर्णी पाणिता वरदायिका ॥ ८३ ॥

दक्षिणाद्वितये श्रीजपूराङ्कुशधरा परे । आर्हती शासनदेवी बभूव भविनां हिता ॥८४॥

धर्मचक्रं देवकृतं तस्मिंश्च चलिते वरे ।

धर्मचक्री प्रतस्थेऽहन् अद्वितीयो द्वितीयकः ॥ ८५ ॥

इतश्च सगरस्यापि शक्षशालान्तरे स्फुरत् । चक्ररत्नं समुत्पेदे पूजां चक्रेऽस्य चक्रिराट् ॥८६॥

व्यायाममानं तच्क्रं, छत्रं, दण्डं, स्तुतीयकः ।

द्वात्रिंशद्भगुलः सहग्रुष्टुरभगुलमानभृत् ॥ ८७ ॥

सुवर्णकाकिणीरत्नं५ मणिः स्तावान् प्रमाणतः ।

द्विहस्तमानं चमार्डपि७ पुरोहितः गजाश्वविसकम्१० ॥ ८८ ॥

सेना११ गाथा१२ पचिरत्ने वार्द्धकिः१३ स्त्री१४ चतुर्दशः ।

रत्नान्यासँस्तद्वलेनाऽसाधयद् भरतावनीम् ॥ ८९ ॥

यथा जयति चादीशे भरतश्चकभृत् जयी । द्वितीयेऽर्हति तद्रूपो द्वितीयः सगरोऽप्यभृत् ॥९०॥

भरतस्योत्तरार्द्धेऽस्याप्यासीनमेवाद्युपद्रवः ।

शान्ते देवगणे सर्वे भेजुराङ्गां च चक्रिणः ॥ ९१ ॥

द्वात्रिंशतैः सहस्रैश्च वर्षणां समसाधयत् ।

षट्खण्डं भरतं सर्वं सगरः सागरावधि ॥ ९२ ॥

जित्वा भरतवद् भूमि भारतीं सह सेनया ।

विनीतायाः परिसरे शिविरं सर्वं न्यवीविशत् ॥ ९३ ॥

तत्राऽन्यदा दुर्विनीतार्बणा नीतो वनान्तरे । श्रमाधिपन्ने तुरगे सरसि स्नातवानयम् ॥९४॥

ददर्शाऽञ्जदशं काञ्चित् मिथः प्रेक्षणतस्तयोः । अनुरागा कामर्पीडा जब्बे त्रीडापहारिणी ॥९५॥

तस्याः सखी चक्रिपृष्ठा प्राह नाथ कथां शृणु । विद्याधरोऽभूद् वैताढये पुरे गगनवल्लभे ॥९६॥

सुलोचनस्तस्य पुत्रः सहस्राक्षः पराक्रमी । सुकेशा दुहिता सैषा चारुवेषा सुरूपभाक् ॥९७॥

नैमित्तिकेन चैकेन जातमात्राऽपि वर्णिता । स्त्रीषु रत्नं रत्नमेषा भवित्री चक्रवर्तिनः ॥९८॥

रथनुपूरराज्येन पूर्णमेघेन प्रार्थिता । पित्रा न दत्ता तां लातुं पूर्णमेघोऽचलद्वलैः ॥९९॥

जायमाने रणे पूर्णमेघेन हि सुलोचनः । हतस्तत्र सहस्राक्षः प्राणश्यद् वनेष्विह ॥१००॥

चक्रिणोऽभ्यागमं मत्वा सहस्राक्षोऽपि चाऽस्तगतः ।

तां विवाद्य चक्रिणा च तं वैताढयेऽभिनीतवान् ॥ १०१ ॥

चक्री न्यस्य सहस्राक्षं स्वराज्ये पैतृके तदा ।

नवं स शिविरं प्राप्य सुखी स्त्रीरत्नलाभतः ॥ १०२ ॥

अभिषेकोत्सवशके नृपैद्वादशवार्षिकः । ततो द्रेधाऽपि विषयान् बुझें स भुजौजसा ॥१०३॥
एकदाऽजितदेवे च साकेते समवासृते । शके चक्रिण चाऽसीने प्रवृत्ता देशना ग्रभोः ॥१०४॥
तदा वैताढ्यशैलस्थं पूर्णमेघं सहस्रद्वक् । पितृवैरं स्मरन् रोषाज्ज्यान घनसाहसी ॥१०५॥
नंद्वा समवसरणोऽभ्याययौ घनवाहनः । तस्यानुपदमेवाऽगात् सहस्राक्षोऽपि कोपितः ॥१०६॥
पृष्ठः स्वामी चक्रभृता तद्वैरस्य निबन्धनम् ।

प्राह कश्चिद् वणिक् पूर्वमादित्याभे पुरेऽभवत् ॥१०७॥

द्रव्यकोटीपतिनाम्ना भावनः कुलपावनः । हरिदासाय पुत्राय धनं दक्षा तदर्जने ॥१०८॥
पुनर्देशान्तरे गत्वा समुपार्ज्य महद्वनम् । सार्थं पुराद् बहिर्मुक्त्वैकाकीगृहे यियासया ॥१०९॥
प्रविशन् हरिदासेन पुत्रेण चौरशङ्क्या ।

निहतः क्रोधनो मृत्वा कृष्णसर्पभवं ललौ ॥११०॥ सुग्मं
प्रभाते पितृं नत्वा पश्चात्तापपरः सुतः ।

कियत्कालान्तरे मृत्वा भवान् ब्राम भूरिशः ॥१११॥

क्वचित् किञ्चित् पुण्ययोगात् पूर्णमेघो हि भावनः ।

सज्जातो हरिदासोऽसौ समुत्पन्नः सुलोचनः ॥११२॥

तत्पुत्रयोवैरहेतुः पृष्ठः पुनः ग्रभुर्जग्नी ।

प्राभवे त्वं रंभिकार्ह्यः परिव्राइ दानतत्परः ॥११३॥

तव शिष्यः शशी नाम्ना द्वितीयश्वावलिः प्रियः ।

विनीतत्वात् तेन चैका गृहीता द्रविणेन गौः ॥११४॥

अन्तराभेदमाधाय सा धेनुः शशिना धनैः ।

उपात्ताऽतस्योर्युद्धेऽप्यावलिः शशिना हतः ॥११५॥

प्रान्त्वा चिरं भवान् भेदवाहनोऽजनि तच्छशी ।

आवलिस्तु सहस्राक्षः प्राग् विनितस्तव प्रियः ॥११६॥

अत्रान्तरे भीमनामा रक्षःपतिरुवाच तम् ।

घनवाहनमालिङ्ग्याऽसन्देहस्नेहभूर्गिरा ॥११७॥

पुष्करद्वीपभरतक्षेत्रे वैताढ्यभूधरे । विद्युच्चन्द्रः प्राभवेऽहं जातः काश्चनसत्पुरे ॥११८॥

त्वं ममाभूदङ्गजन्मा रतिवल्लभसंज्ञया । वत्स दिष्टथाऽद्य दृष्टस्त्वं गृहाण मद्धनादिकम् ॥१२९॥
 लवणाऽधी देवसेव्यो राक्षसद्विपदीपकः । तन्मध्येऽस्ति त्रिकूटाद्रिस्तुङ्गत्वे नवयोजनी ॥१२०॥
 पञ्चाशदयोजनपृथुर्लङ्का तदुपरि स्थिता । मद्वासिताऽस्ति नगरी नगरीतिगृहान्विता ॥१२१॥
 षड् योजनानि भूमध्यमतिक्रम्य चिरन्तनी । शुद्धस्फाटिकवप्राङ्का नानामणिमयालया ॥१२२॥
 सपादयोजनशतप्रमाणा प्रवरा पुरी । मम पाताललङ्केति सङ्केतितधनोदया ॥१२३॥
 निस्सीमप्रणयाद् भीमस्तस्मै हारं मणीमयम् । ददौ विद्यां राक्षसीं च जिनसेवाफलं छदः ॥१२४॥
 तं राज्ये स्थापयामास भीमः श्रीमानसीमगीः ।

धनवाहनतो वंशो राक्षसाख्यः प्रवृत्तवान् ॥ १२५ ॥

सगरस्य सुताः पष्ठिसहस्रां अभवन् क्रमात् ।

एकनार्थी बहूनां चेत्युद्दिष्टं दृश्यते न यत् ॥ १२६ ॥

ते च तारुण्यलीलायां ललन्तश्चकवर्तिनम् । स्वं तातं प्रार्थयामासुः क्रीडां भरतसीमनि ॥१२७॥

राज्ञादिष्टाः स्वैरममी रमन्ते सम पुरात् पुरे ।

वनाद् वनान्तरं जग्मुर्मनसा रभसा रसात् ॥ १२८ ॥

ग्रामाकरपुरद्रोणमुखलेटादिषु व्यधुः । जिनार्चां विचरन्तस्ते भाला विद्याध्यरा इव ॥१२९॥

भुजाना बहुधा भोगान् ददाना बहुधा धनम् ।

सुहज्जनान् प्रीणयन्तो विनिघ्नन्तो द्विषज्जनान् ॥ १३० ॥

तेर्वृष्टेऽष्टापदगिरौ पृष्ठे चेतस्य कारणे । ऊचिरे सचिवा एवं पुराऽभूद् वृषभः प्रभुः ॥१३१॥

भवद्वंशस्यादिकरः पुण्यनैपुण्यमप्यतः । तस्यात्र निर्वाणमभूद् भरतोऽस्याग्रिमोऽग्रजः ॥१३२॥

याद्ग्र द्रव्यं तथा स्थानं सेव्यते भव्यभावनात् ।

तथैव परिणामः स्यात् ग्राचां वाचां बलादिति ॥ १३३ ॥

धीमतां श्रीमतां मुख्यः प्रासादं सुन्दरं व्यधात् ।

तत्र सिंहनिषद्याख्यमाद्यशक्री प्रसद्य सः ॥ १३४ ॥

प्राणीनां स्मरणं ध्यानं पूर्वं सालम्बनं मतम् । धर्मध्याने वाचनादेरालम्बनमतः श्रुते ॥१३५॥

वाचनाद्यक्षरन्यासाज्जायतेऽस्मात् शुचिर्मतिः ।

निर्दोषा चेन्मनीषा स्यात् तस्यां श्रद्धा रुचिः शुचिः ॥ १३६ ॥

ऋषभस्वामिनो विम्बमहीतां भाविनामपि । स त्रयोविंशते रत्नग्रावभिश्चाप्यकारयत् ॥१३७॥
चारणश्रमणैस्तानि विम्बानि प्रत्यतिष्ठिपत् ।

ब्राह्मवल्यादिबन्धूनां स्तूपान् मूर्तीश्च सोऽकृत ॥ १३८ ॥

कथिदासातको मा भूत् तुच्छधीस्तुच्छकालजः । इत्यष्टसोपानकृतेरष्टपद उदीर्यते ॥ १३९ ॥
नत्वा विम्बानि तेऽभ्यर्थ्य तीर्थरक्षाविधितसया । दण्डरत्नेन परिखां तनयाश्चक्रिरे ततः ॥ १४० ॥
रजःपातान्नागलोकभवनोपद्रवे सति । चुकोप तेभ्यो ज्वलनप्रभश्चक्रिषु चक्रभूत् ॥ १४१ ॥
तस्य प्रसन्निमाधातुं निवृत्ताः खननाच्च ते ।

नागराङ्गपि शान्तोऽगात् स्वं पदं ताक्षिवार्य सः ॥ १४२ ॥

खातमेतज्जलमृते रजसा पूरयिष्यते । तदस्यां गाङ्गसलिलं नयाम इति चिन्तनात् ॥ १४३ ॥
वालिते गाङ्गसलिले जलोपद्रवतोऽहयः । ज्वलनप्रभमाचख्युः सोऽप्येत्यतानदीदहत् ॥ १४४ ॥
तदृ दण्डवा सैनिकाः सर्वे चिन्तयामासुराशु ते ।

मुखानि दर्शयिष्यामः कथं राज्ञेऽक्षतास्तनौ ॥ १४५ ॥

स्वाङ्गान्यग्नौ दधतस्तान् कथिद् विप्रः सुधीरधीः ।

निवार्यानार्यकार्याद् वै विनीतां नगरीं ययौ ॥ १४६ ॥

मृतं वालं समादाय पूत्कुर्वन् नृपतेः पुरः । उवाचाऽवन्तिदेशस्य ग्रामे वसामि साम्प्रतम् ॥ १४७ ॥
गृहं मुक्त्वाऽध्याययकृते गतो ग्रामान्तरेऽन्यदा । तत्राऽरतिरक्षमान्मे प्रादुर्भूता रुजार्तवत् ॥ १४८ ॥
मया गृहं गते नाथाऽश्रावि वृत्तं सुदुःश्रवम् ।

त्वस्त्वनुरहिना दण्डो मृतो यासि क साम्प्रतम् ? ॥ १४९ ॥

अतुच्छमूर्छापचस्तदाहं दाहतोऽधिकम् ।

मेने दुःखं जनः सर्वो व्याकुलक्लेशभागभूत् ॥ १५० ॥

कुलदेवी तदाऽगत्याऽवादीत् किं व्याकुला इह ।

यदृगेहे कोऽपि न मृतस्तद्रक्षातोऽस्य जीवनम् ॥ १५१ ॥

आनन्दा सर्वत्र तद्रक्षाऽप्राप्त्या त्वां समुपस्थितः । तामानय यतः पुत्रजीवनादेधि जीवदः ॥ १५२ ॥

सगरः प्राह हे धीर कातर्य ते किमीदशम् । सर्वं कालवशं लोके नाऽयं केनाप्यतीयते ॥ १५३ ॥

यो जन्मवान् स मृत्युभाग् जगतः स्थितिरीदृशी ।

न लङ्घ्या केनचित् सेयं बलिना छलिनाऽथवा ॥ १५४ ॥

धेहि धैर्यं मा विषीद् सर्वसाधारणे पदे ।

पण्डितानां हि पाण्डित्यं नित्यमेतद् विचिन्त्यताम् ॥ १५५ ॥

एवमुक्ते नृपेणाऽथाऽभिहितः सुतसंक्षयः ।

तं निश्चयं नृपः शोकाक्रान्तोऽरक्षि द्विजन्मना ॥ १५६ ॥

मम धैर्यं धृतिं त्वं चाऽदिशन् स्वयमिहाऽस्पृशन् ।

न लज्जसे महत्त्वं हि महत्ता सद्भनं मतम् ॥ १५७ ॥

त्वमसि क्षमापते विश्वमोहनिद्राविवस्वतः ।

ऋषभस्वामिनो वंश्यो भ्राता चाऽस्यजितप्रभोः ॥ १५८ ॥

ज्ञानात् शोकपिधानेन विधानेनोत्तमाङ्गिनाम् ।

कुतेऽपशोके भूपाले लोकेनाऽलोकि शख्षिणाम् (?) ॥ १५९ ॥

पदे पदे जनपदे जह्ने शोकास्पदं तदा । कांदिशीकाः प्रजाः सर्वाः प्रत्यनीका हव श्रियः ॥ १६० ॥

संसारललितं मोहन्नलितं कलितन्त्रकृत् । विचार्यार्थमतिर्भूषादिकत्यागं तदैहत ॥ १६१ ॥

अस्मिन्नवसरे कथिदैन्द्रजालिकभूसुरः । वार्द्धिसीमानमुलसृज्यागच्छजलमदीदृशत् ॥ १६२ ॥

ततश्च विश्वसंहारशोकाद्राजाऽपि सत्त्वरम् ।

यावद् ज्ञांपां दातुमुत्कोऽबधनाद् वस्त्रं कटेस्तटे ॥ १६३ ॥

प्लवङ्गम इवोत्पत्य यावद् ज्ञांपां चिकीर्षिति । राजा व्याजाद्वते सिंहासनासीनं स्वमैक्षत ॥ १६४ ॥

इन्द्रजालं दर्शयित्वा भवरूपं निस्पयन् । ममोपकारं कर्ता त्वं मोहारोहव्यपोहतः ॥ १६५ ॥

मन्त्रभिः पौरवर्गेश्च नानादृष्टान्तनिर्दर्शनैः ।

ग्रवोधितः सोऽधिगतो बोधिं सगरचक्षृत् ॥ १६६ ॥

त्यक्त्वा पर्यन्तनिस्सारं संसारं स्वार्थमर्जये । विमृद्धयेति स्वविभवं संत्यक्तुं यावदुद्यतः ॥ १६७ ॥

तावद् गाङ्गजलोत्कर्षात् प्लान्त्यमाना जना जवात् ।

एवं विज्ञप्यामाद्य रक्ष रक्ष जलाधितः ॥ १६८ ॥

परिषापूरणान्निर्यत जलं दण्डकृताध्वना । समुद्रं नय हे पौत्र भगीरथ ममाङ्गया ॥ १६९ ॥

कृत्वाऽष्टमं तपो नागराजं तं ज्वलनप्रभम् ।

अभ्यर्थ्य तत्प्रसादेन गङ्गां निन्ये पयोनिधिम् ॥ १७० ॥

तेषां सगरपुत्राणां शरीरास्थीनि तानि च । तेन गङ्गाप्रवाहेन निनियरे तत्र सागरम् ॥ १७१ ॥

प्रत्यावृत्तो वने काऽपि केवलज्ञानिनं मुनिम् । ददर्श नत्वा प्रश्नं पित्रादेयुगपन्मृतिम् ॥ १७२ ॥

पुरा सङ्खः श्रावकाणां तीर्थयात्राकृते चलन् । वसन्निशायामभ्यर्थे कुम्भकारगृहस्य सः ॥ १७३ ॥

तल्लुण्णनाय तद्ग्रामलोकः स्वोकसि सज्जितः ।

कुम्भकारस्तन्निषेधं कृतवान् पुण्यभावितः ॥ १७४ ॥

कुम्भकारे कार्यवशात् तस्मिन् ग्रामान्तरं गते ।

स ग्रामो भूमुजा रुद्रो ज्वालितोऽपि तदाऽग्निना ॥ १७५ ॥

ग्रामलोकः स विषयं जातो जानपदो जनः । विराटविषये सर्वः कुम्भकृत् स वणिग्वरः ॥ १७६ ॥

स वणिग्वेवता भ्रूयमनुभूय भगीरथ । त्वं जडे पुण्ययोगेन प्राप्तेयं भोगभाग्यभूः ॥ १७७ ॥

कश्चिद् रोगी वियोगी वा दद्वशे दुःखमर्शं सः ।

सर्वो ग्रामो भवान् आनन्दा जहनुप्रभृतयोऽभवन् ॥ १७८ ॥

भगवानपि सम्मेतभूधरे समवासरत् । एकाङ्गोनं पूर्वलक्षं दीक्षापालनकर्मणाम् ॥ १७९ ॥

सह व्रतिसहस्रेण कृतानशनभावनम् । शैलेशीमजितस्वामी जगामोद्दामधामभाक् ॥ १८० ॥

चैत्रस्य शुक्लपञ्चम्यां चन्द्रे चान्द्रसमाश्रिते ।

पर्यङ्गस्थो योगरोधात् स शिवः शिवमप्यगात् ॥ १८१ ॥

अष्टादशपूर्वलक्षी कुमारत्वेऽस्य जग्मुषी । त्रिपञ्चाशत् पूर्वलक्षा सा पूर्वाङ्गा नृपश्रियाम् ॥ १८२ ॥

धर्मचक्री द्वादशाब्दीं व्यतिचक्राम नाम सः । छाव्यस्थ्ये केवलज्ञाने पूर्वलक्षमभूत् पुनः ॥ १८३ ॥

स महर्षिः समुद्घातं कृत्वा प्राप परं पदम् । निर्बाणोत्सवमाधाय देवाः स्वं पदमासदन् ॥ १८४ ॥

श्रीहैमचन्द्रोदितजैनवाक्याम्भोधेर्विशेषेरिव शुद्धबोधे ।

उद्गृह्य मेषेन भ्रुते सुधायाः कुम्भोपमे पर्व बभौ द्वितीयम् ॥ १८५ ॥

इति श्री अजितस्वामिचरितं सगरचक्रिचरितसहितं सम्पूर्णम् । ग्रं. ॥ १८५ ॥

श्रीशम्भवचरितम् ।

श्रीशम्भवप्रभोर्वृत्तं नृत्तं कर्तुं शिवाश्रये । पारमेश्वर्यमाधातुं साम्प्रतं प्रतिपाद्यते ॥ १ ॥
द्वितीये धातकीखण्डद्वीपे ऐरावते पुरी । सप्रेमक्षेमनामाऽस्ति नास्तिकैः परिवर्जिता ॥ २ ॥
सोत्साहः साहसे राजमधवा मेघवाहनः । दाता तत्त्वनयो नाम्ना बली विपुलवाहनः ॥ ३ ॥
नयाभिनयतस्तस्य वद्या सर्वेऽपि भूमृतः । नाऽन्यायं प्रतिपक्षं च सेहे शुद्धानुमानवत् ॥ ४ ॥
स्वयं गुणी गुणापेक्षी सगुणं धर्ममादधे । मार्गणेभ्यो लक्ष्योगं कुर्वन्नुवीं शशास सः ॥ ५ ॥
श्राद्धधर्मे द्वादशधा श्रद्धावान् गुरुसङ्गतः । स्वाध्याये जिनपूजायां लग्नचेताः सदाऽभवत् ॥ ६ ॥
सप्तक्षेत्रधनवापे कर्पकान् हर्षयन्निनव । बलिं समादधे नैव तत्त्वं पुण्यं सपुण्यधीः ॥ ७ ॥
राज्ये दिवः सुहृदभूपे शके जाग्रत्यपि ध्रुवम् । कदापि पापि दुर्भिक्षं न्यपसज्जलशोषणात् ॥ ८ ॥
वर्षं न मनाग् मेघो रजोवृष्टेरिवेष्यया । वहु धान्योपकारं तद् विसस्मार महाशयः ॥ ९ ॥
पवनो दक्षिणां मुक्त्वा नाशां पूर्वां तथोत्तराम् ।

भेजे दीननृणां सख्यात् शैत्यात् तापकदद्वतम् ॥ १० ॥
पित्राऽपि पुत्रो विक्रीतोऽनशनाद् व्यसनातुरः ।

प्रमीतः क्षुधया लोकः प्रतीतोऽपि धनं विना ॥ ११ ॥
प्रतिसञ्चराकाणामारवैर्मारवैरिव ।

पूर्णा आशाः परं नाशा धान्यनाशाच्च केनचित् ॥ १२ ॥
तद्भूतं भूपतिर्मत्वा सूपकारान्न्यरूपयत् । अतः परं सङ्ख्युक्तावशेषो भोज्यते मया ॥ १३ ॥
मर्दथं कृतमन्नादि व्रतिनां देयमेव तत् । अहर्निशं नवनवैभौज्यैभौज्या उपासकाः ॥ १४ ॥
अशनैर्बहुधा पानैः खादिमैः स्वादिमैः परैः ।

पोष्यमाणान् श्राद्धवर्गान् द्वा सन्तुष्ट्वान् नृपः ॥ १५ ॥
सर्वसङ्ख्यक्तिभावात् तीर्थकृन्नामकर्मणः । कृतार्जिनो जनाधीशः पात्रदानान्न किं भवेत् ॥ १६ ॥
नृपोऽन्यदोन्नतं मेघमण्डले चण्डवायुना । धुनानं वीक्ष्य संसारं त्यक्त्वा व्रतमथाददे ॥ १७ ॥
स्त्रे: स्वयं प्रभाहस्याऽङ्गया व्रतविधि पुनः । सम्यग्गराध्य विहिताऽनशनक्षामणाकरः ॥ १८ ॥
मृत्वाऽनतदिवं प्राप्य भुक्त्वा तत्र चिरं सुखम् ।

श्रावस्त्यां पुरि भूजानेजितारेस्तनयोऽजनि ॥ १९ ॥

सेनायां गर्भमासाद्य विधौ चान्द्रमसे स्थिते । फाल्गुने धवलाष्टम्यां शम्भवोऽहं बातरत् ॥२०॥
स्वप्नदर्शनदेवादितत्कलाशं सनादिकम् । वाच्यं प्राच्यजिनस्येव रत्नस्वर्णादिवर्षणम् ॥२१॥
मार्गशुक्लचतुर्दश्यां मृगाङ्के मार्गमाश्रिते । अरायुरक्तप्रभृतिवर्ज सा सुषुवेऽङ्गजम् ॥२२॥
दिक्कुमार्यश्चतुःषष्ठिरिन्द्राश्च भगवत् पिता । व्यधुर्जन्मोत्सवविधि वृद्धे भगवांस्तथा ॥२३॥
उद्वाश कन्याः साम्राज्यं प्रयद स्वपितुर्वते । ज्ञानत्रयधरोऽध्युक्त भोगी योगोद्यमी शमी ॥२४॥
स्वयं बुद्धोऽपि संसिद्धलोकस्थित्या सुरैः परैः ।

लोकान्तिकैः स विज्ञप्तः संवत्सरिकदानकृत् ॥ २५ ॥

अष्टलक्षयुतां कोटिं स्वर्णस्य प्रत्यहं ददत् । यथेष्टं भगवाँशके मेदिनीमनृणां तदा ॥ २६ ॥
त्रीणि कोटिशतान्यष्टाऽशीतिशोपरि कोटयः । लक्षाशीतिः सर्वदानं प्रभुः संवत्सरेऽकरोत् ॥२७॥
मिलितेषु सुरेशेषु दीक्षाकल्याणकोत्सवे । मार्गशीर्षे मृगविधौ पूर्णायां व्रतमग्रहीत् ॥ २८ ॥
भवमूलं तनुस्तस्या मूलं केशा अमी ध्रुवम् । अहन्त्युत्खननं तेन लोचो युक्तोऽहंतां मते ॥२९॥
भद्राकरणवद् भद्राकरणं नोचितं ततः । कर्तनं छेदपर्यायाद् वर्जनीयं दयापरैः ॥ ३० ॥
भववृद्धये केशवृद्धिस्तल्लोचनमशोचनम् । आलोचनमिदं सम्यक् शमिनां मुक्तिगामिनाम् ॥३१॥
देवदूष्यमिन्द्रदत्तं समादाय दयापरः । विहारं चक्रवान् सर्वदेशेषु क्लेशवर्जितः ॥ ३२ ॥
सुरेन्द्रदत्तस्य गृहे परमान्नेन पारणा ।

षष्ठस्याऽभूद् वृष्टी रत्नद्वादशस्वर्णकोटिजा ॥ ३३ ॥

जगर्जं गर्जवदिव्यो दुन्दुभिः सुरभिः पुनः । पुष्पवृष्टर्महामोदो वस्त्रोत्क्षेपस्तदा क्रमात् ॥३४॥
अहो दानमहो दानमिति शाधा सुरैः कृता । दानस्थाने स्वर्णपीठपूजां चक्रे स भक्तिभाक् ॥३५॥
अतितीवतयाऽस्थाय विषयेषु विहारतः ।

क्षिप्त्वा धातीनि कर्मणि लेखे केवलबोधनम् ॥ ३६ ॥

कार्त्तिके बहुले पक्षे पञ्चम्यां मार्गमे विधौ । कृतं षष्ठतया सर्वज्ञातोऽभूद् भुवनत्रये ॥३७॥
प्राच्यवत् समवसरणस्थितिरस्य प्रभोर्बभौ । उपदेशेन भव्यानां बोधाद् बोधं स निर्ममे ॥३८॥
चारित्रं ग्राह्यमास कांश्चित् श्रावकसंयमम् ।

सम्यक्त्वं कांश्चन पुनः सुधाधाराश्रिया गिरा ॥ ३९ ॥

द्वियुक्तशतं गणभूतामित्याद्योऽस्य परिच्छदः । ज्ञेयः प्रागुपस्यन्त्रोत्क्षश्रिते प्रथमार्हतः ॥४०॥

निर्वाणसमयं मत्वा सम्मेतादिं जगाम यः । तृतीयोऽहंस्तत्र शमिनां सहस्रेण सह प्रभुः ॥४१॥
 प्रपद्याऽनश्ननं प्राप्य पादपोषगमस्थितः । योगाभियोगं त्रिविधं रुन्धनवृययसम्पदम् ॥४२॥
 कुमारत्वे पञ्चदशा पूर्वलक्षा नृपत्रियम् । चतुश्चत्वारिंशदेते सपूर्वाङ्गचतुर्दश्याः ॥ ४३ ॥
 पूर्वलक्षं तु दीक्षायां चतुःपूर्वाङ्गवर्जितम् । आयुःषष्ठिं पूर्वलक्षा शंभोर्जाता अमुष्य तत् ॥४४॥
 यक्षस्त्रिनेत्रविमुखः खडगाब्जेन कुलं गदाम् । दक्षिणे वीजपाशाक्षसूत्राणि निदधत् परे ॥४५॥
 वरदं साक्षसूत्रं च दुरितारिश्च दक्षिणे । वामे सप्तर्षभयदौ दधाना स्वभूजौ वरा ॥ ४६ ॥

॥ इति लघुत्रिषष्टीयचरिते श्रीशंभवचरितम् ॥ ग्रं. ४६ ।

श्रीअभिनन्दनचरितम् ।

अथाऽभिनन्दनविभोश्चरितं भुवि । प्रारम्भ्यते सभ्यमुदेयथावगममागमात् ॥ १ ॥
 जम्बूदीपे पूर्वमहाविदेहे मङ्गलावती—। विजयस्तत्र नगरी रुयाताऽभूद् रत्नसञ्चया ॥ २ ॥
 महाबलस्तत्र बली भूपो रिपुस्वरूपहा । शक्तित्रये समासक्तशोपायांश्च चतुरो दधौ ॥ ३ ॥
 ज्ञानतत्त्वः स तत्त्वेन सातिरेकविवेकधीः । प्रबुद्धः शुद्धसिद्धान्ते जैनधर्मे स्थिरोऽभवत् ॥४॥
 भवोद्विग्नो धर्ममग्नः प्रव्रज्य विमलस्य सः । सूरेः समीपे प्रशमी वनं पावनमीयिवान् ॥५॥
 खिद्यते न निद्यमानः पूज्यमानो न रज्यते । साम्यमेव साधुकाम्यं ग्रपेदे विजितेन्द्रियः ॥६॥
 कोपं कृतोपसर्गेऽपि प्रमोदं सोदरादिषु । न भेजे तेन चारित्री रेजे राजेव सत्कलः ॥ ७ ॥
 कुर्वन् गुवांज्या नित्यं सत्यं ततोऽपि दुस्तपम् ।

तीर्थकृत् कर्म चावधनाद् विशस्थान्यां प्रधानधीः ॥ ८ ॥
 बधनाति कर्म तत्त्वेषु पदैः कतिपयैरपि । मृत्वा सुरोऽभूद् विजयविमाने मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 जम्बूदीपस्य भरतक्षेत्रे सा कौशलापुरी । इक्ष्वाकुवंश्यः क्षमानाथस्तस्यां संवरसंज्ञया ॥ १० ॥
 मार्गणाऽभिमुखः कोशाद्यश्शोधनप्रकाशनात् । चन्द्रहासं स्फुटीचक्रे चन्द्रहासं न कोशतः ॥ ११ ॥
 जगत्युपरि तस्यैकः प्रतापतपनोऽतपत् । रिपावसङ्गं तत् तेजो वनसेवनमातनोत् ॥ १२ ॥

सिद्धार्थाऽस्य प्रिया राज्ञी शीललीलानुशालिनी ।

चयुत्वाऽनुत्तरदेवः स तत्कुक्षाववतीर्णवान् ॥ १३ ॥

राधे शुक्ले तुर्यतिथौ चन्द्रे चाऽभिजिता युते । स्वप्नांश्चतुर्दश गजबृषभादीन् दर्दश सा ॥१४॥
सम्पूर्णे गर्भसमयेऽभिजितस्थेन्दौ तपस्ययम् ।

शुक्लद्वितीयायामिन्यां माताऽसूत सुतं जिनम् ॥ १५ ॥

अधोलोकाद् दिक्कुमार्योऽभ्युभीग्निरादयः । अष्ट संवर्त्तवातेनायोजनं शोधनं न्यधुः ॥ १६ ॥

ऊर्ध्वलोकादृष्टमेघंकराद्याशेलुरुत्सुकाः । नत्वा समातृकं देवं वृषुर्गन्धवारिभिः ॥ १७ ॥

आजानु ताः पञ्चवर्णपुष्पवर्षं वितेनिरे । प्राग्दिशो रुचकादासा अष्टौ नन्दोत्तरादयः ॥ १८ ॥

अपाग्रूचकतोऽष्टैव समाहारादयोऽपि ताः । आगत्य धृतभृजारास्तस्थुर्गीतिरसा वशाः ॥ १९ ॥

पश्चिमाशारुचकतोऽष्टाविलाद्यास्तदैयरुः । पाणी न्यजनमादायऽष्टावुदग्रूचका गताः ॥ २० ॥

अलम्बुसांदयः पाणी दधानाशामराङ्किताः । एवं चतस्रश्रित्राद्या विदिग्रूचकदेवताः ॥ २१ ॥

एत्य दीपकरास्तस्थू रूपाद्यादिकुमारिकाः । रुचकद्वीपमध्यस्थाः प्राप्ता नालक्रियाकृतः ॥ २२ ॥

निधाय भूम्यन्तर्नालं तदूर्ध्वं रत्नपीठिकाम् ।

कृत्वा गायनमाचक्रुः प्रत्यग्वर्जं दिशां त्रये ॥ २३ ॥

कदलीसदनान्येताः विधाय पाणिना जिनम् ।

जिनाम्बां दक्षिणगृहे नीत्वा सिंहासने न्यधुः ॥ २४ ॥

अभ्यंग्य तैलेन तयोद्वर्त्तनेन सुगन्धिना ।

उद्वृत्य नृत्यकृत्याद्यैर्भक्त्याऽभ्यरञ्जयस्तराम् ॥ २५ ॥

पूर्वगेहान्तरे न्यस्य जिनं मात्रा समं जलैः ।

सुगन्धिभिः प्रमोदेनाऽस्नपयँश्वामृजन् सिचा ॥ २६ ॥

गोशीर्षचन्दनेनाङ्गं विलिप्योत्तमवाससा । परिधाप्य भूषणानि दिव्यानि पर्यधारयन् ॥ २७ ॥

नीत्वोत्तरगृहे देवं मातरं चाऽसनोपरि । ब्रह्मवह्नाय जुहुबुश्चन्दनं विश्वनन्दनम् ॥ २८ ॥

भस्मग्रन्थं तयोः पाणी बद्धवा ता एवमूचिरे ।

पर्वतायुर्भवेत्युक्त्वाऽस्फालयन् ग्रावगोलकौ ॥ २९ ॥

ततः ब्रह्मिगृहे देवमभिनीय समातृकम् । रङ्गाद् रत्नेण गानं च कृत्वा जग्मुः स्वमात्रयम् ॥ ३० ॥

मेरौ नीत्वा सुरेन्द्राश्च चक्रुज्ञन्मोत्सवं समे ।

सिंहासने न्यस्य पाण्डुकम्बलायां जिनेश्वरम् ॥ ३१ ॥

प्रातः पित्राऽप्युत्सवेन नाम चक्रेऽभिनन्दनम् । प्रवर्द्धमानश्वन्द्र इव कलाकौशलमाश्रयत् ॥ ३२ ॥

वैराग्यात् संवरे राज्ञि प्रब्रह्यामाश्रिते प्रभुः ।

साम्राज्यं बुधुजे नीत्या स्वं भोगकर्म चिन्तयन् ॥ ३३ ॥

भोगान् भुक्त्वा चिरं देवैर्विज्ञप्तो वोधितः स्वयम् ।

द्वादश्यां माघशुक्लस्य प्राव्राजीत् परमोत्सवात् ॥ ३४ ॥

विहरन्नगर-ग्रामपुरश्चैलेषु च क्रमात् । उन्मुक्तविषयोऽप्येवं वद्राम विषयान् बहून् ॥ ३५ ॥

घातिकर्मणि चोन्मूल्य केवलज्ञानमाप्तवान् । पोषशुक्लचतुर्दश्यां सौरभातिशयादभात् ॥ ३६ ॥

वप्रत्रयचतुर्द्वारदेवच्छन्दायिकाः श्रियः । अशोकदुश्मराद्यतिशयास्तस्य रेजिरे ॥ ३७ ॥

प्रतिबोध्य बहून् जीवान् वज्रनाभादिसंयुतः । संमेताचलमागत्य प्रपेदेऽनशनं प्रभुः ॥ ३८ ॥

अष्टम्यां राधशुक्लस्य पुष्ये चन्द्रेण सङ्गते । समं मुनिसहस्रेणाऽप्युनरावृत्यगात् पदम् ॥ ३९ ॥

सार्द्धद्वादशपूर्वाणां लक्षाः कौमारनिश्चिताः ।

लक्षाः सार्द्धश्च षट्प्रिंशद् राज्येऽष्टाङ्गयुता अपि ॥ ४० ॥

पूर्वलक्षं तदष्टाङ्गन्यूनं दीक्षाप्रपालने । सर्वायुः पूर्वलक्षाः स्युः पञ्चाशदभिनन्दने ॥ ४१ ॥

बृष्टि चक्रुर्मधेदेवाः बह्विमयिकुमारकाः । वायुदेवा देवमुनिदेहसंस्कारमादधुः ॥ ४२ ॥

निर्वाणोत्सवमाधाय ययुः शक्राद्योऽमराः ।

नन्दीश्वरद्वीपमध्ये कर्तुं तत्र जिनार्चनम् ॥ ४३ ॥

पूजैव परमो धर्मो विनयस्तपसो यथा । दयानामागमे सम्यक् प्रश्नव्याकरणे स्मृतम् ॥ ४४ ॥

यक्षेश्वरो मातुलिङ्गमक्षस्त्रं च दक्षिणे । नकुलं चाङ्गकुशं वामे दधानस्तीर्थरक्षकः ॥ ४५ ॥

कालिका वरदं पाशं दक्षिणे सर्पमङ्गकुशम् । वामे दधाना सान्निध्यं कुरुते शासने सुरी ॥ ४६ ॥

इति श्रीलघुविष्णवटीये श्रीअभिनन्दनतीर्थकरचरितं सम्पूर्णम् ॥ ग्रं. ४६ ।

श्रीसुमतिजिनचरितम् ।

नमः पञ्चमदेवाय पञ्चमज्ञानदायिने । पञ्चमीं गतिमाप्ताय कृत्वा तच्चरितं ब्रुवे ॥ १ ॥
 अत्र चित्रकरः स्थित्या जग्मूढीपे समुद्दिमान् । प्राग् विदेहेऽस्ति विजयः प्रथितः पुष्टकलावती ॥ २ ॥
 सुधावलिमप्रासादैर्नार्दैर्मङ्गलतूर्यजैः । नभोऽवगाही ग्रोत्साही जेतुं दिवमिवोन्नतः ॥ ३ ॥
 वर्द्धमाना वर्द्धमानाः स्वस्तिकाः स्वस्तिकारणाः ।

नन्दावर्ती घनानन्दावर्तकाः प्रतिमन्दिरम् ॥ ४ ॥
 स्थाने स्थाने सुमनसां स्त्रजोऽजस्त्रं विलम्बिताः ।
 लोकान् सुमनसः प्राहुनित्यं सुमनसां स्थितिम् ॥ ५ ॥
 वसुधा वसुधाभोगं व्याचष्टे स्म पयोभरैः ।
 विवुधास्तद्विष्टुप्ता नाम सिंशन्ति नित्यशः ॥ ६ ॥

तत्र शङ्खपुरं नाम्ना दक्षिणावर्तशङ्खवत् । नृणामनृणतां कर्तुं दक्षिणावर्तनं दध्ये ॥ ७ ॥
 वृपतिर्विजयसेनस्तस्य शास्ता प्रशस्तधीः । सुदर्शनाऽस्य महीषी सखीकृतशचीश्रिया ॥ ८ ॥
 साऽन्यदा धन्यदानद्वर्या नगरोद्यानमीयुषी ।

वदान्यं मार्गणाजुष्टं कुर्वती हस्तिनीं श्रिता ॥ ९ ॥
 तत्रैकां कामिनीमष्टयोषिज्जुष्टां ददर्श सा ।

विस्मिता दर्शनाम्भोजदर्शनेऽस्याः शुचिस्मिता ॥ १० ॥
 जनानुयोजनाद् ज्ञातं यदियं स्त्री सुलक्षणा ।

श्रेष्ठिनो नन्दिषेणस्याऽटस्तुषापरिवारिता ॥ ११ ॥

अस्याः पुत्रद्वयं नार्यश्वतस्थतुराशयाः । प्रत्येकं तदियं धन्या धिङ्मां या पुत्रद्वन्न हि ॥ १२ ॥
 वल्लीब फलनिर्मुक्ता न प्रशस्या वनश्रिये । क्षेत्रभृद्दृश्यते नैव यस्यां शस्योदयो न यत् ॥ १३ ॥
 चिन्तयेति म्लानमुखी स्नानाशनपराङ्मुखी ।

पिण्डतैर्मनसा दुःखैः सा शून्यहृदयाऽभवत् ॥ १४ ॥

राजा विज्ञाय तां दूनामनूनां प्रणयादिभिः । पृष्ठा कारणमालिन्यधारणं किमिदं प्रिये ॥ १५ ॥
 अत्याग्रहादुवाचैषा नाथ दुःखं न किञ्चन ।

परं पुत्रं विना सर्वं मन्येऽधन्यं मदुत्सवम् ॥ १६ ॥

मा विषीदं तवाभीष्टं करिष्ये प्राणनायिके ।

प्रसाद्य सद्यः पूजाभिः कुलदेवीं वरार्पणात् ॥ १७ ॥

देव्याः स्थानमथाविश्य तस्यक्त्वाऽन्नं सपानकम् ।

राजोपवासे पष्ठेऽभूत् कुलदेवी वरोन्मुखी ॥ १८ ॥

भाग्यसौभाग्यभोगाद्यैर्भावी तव सुतः श्रुतः ।

सर्वोत्कृष्टः स्पष्टतेजास्तुष्टस्तस्या गिरा नृपः ॥ १९ ॥

ऋतुस्नाता राजपत्नी गर्भमाधत्त सोत्तमम् ।

देवः कोऽपि दिवश्चयुत्वाऽवतीर्णः शीर्णपातकः ॥ २० ॥

दृष्टः स्वप्ने सिंहशिशुः प्रविशन् वदनोन्मुखः ।

राज्ञे तत्कथने पुत्रो भावी सिंह इवेत्यवक् ॥ २१ ॥

पूर्यमाणे दोहदेऽस्याः पुत्रस्तु समयेऽजनि । महोत्सवान्नाम पित्रा दधे पुरुषसिंहकः ॥ २२ ॥

तस्योद्भवे दयाधोषः प्रतिस्थानं जिनार्चनम् ।

विद्येऽष्टाहिकां यावत् प्रतिचैत्यं महीपतिः ॥ २३ ॥

ननन्दं नन्दनो नन्दने कल्पशाखिवत् ।

लताभिरिच सोऽष्टाभिः कन्याभिः स परीवृतः ॥ २४ ॥

एकदा वनशोभार्थी तत्राऽगान्नृपनन्दनः । दृष्ट्वा हृष्टस्तत्र स्तुरि नाम्ना विनयनन्दनम् ॥ २५ ॥

तद् वन्दने ददौ सूरिर्धर्मलाभाशिषां वराम् । षट्टोऽनेन मुनिश्चित्रं नवे वयसि यद् व्रती ॥ २६ ॥

विषया विषवत् त्याज्या इति मन्ये भवाद्वशाः ।

नैपुण्यभाजोऽव्याजेन तत्यजुस्तान् मनीषिणः ॥ २७ ॥

संसारतारणोपायं वद् कोविदं साम्प्रतम् । कुमारेणेति भणिते दीक्षाशिक्षां गुरुर्जगौ ॥ २८ ॥

सावद्ययोगत्यागेनासावेकथा द्विधा पुनः । देशतः सर्वतस्त्रैधा ज्ञानद्वक् त्यागभेदतः ॥ २९ ॥

चतुर्धाज्ञानद्वक् त्यागतपसां च विकल्पतः ।

पञ्चधा सौदिताऽहिंसा स्त्रृताऽस्तेयमीलनात् ॥ ३० ॥

ब्रह्म किञ्चन भेदेन पोदा षट्कायरक्षणात् । चतुः कषायदण्डाख्यत्रयत्यागेन सप्तधा ॥ ३१ ॥

अष्टधा गुप्तिसमितिसंसर्गात्त्रवधा तथा । पञ्चाश्रवाद्विरतियुक्तचतुः कषायनिर्जयात् ॥ ३२ ॥

संसारतारणोपाय उत्तराध्ययने श्रुतः । तस्यैव मोक्षमार्गत्वात् दीक्षामोहन्यपोहकृत् ॥ ३३ ॥

सपत्नी मेऽनपत्याऽसौऽपत्यसौख्यं सनातनम् ।

भुज्जाना वर्द्धितः स्नेहादनया तनयस्तु मे ॥ ५० ॥

रक्षितः पक्षपातेन परन्तु मे शिशुः पशुः । जनर्णी पालिकां वेति न वेच्यद्वग्ग्रप्रसङ्गतः ॥५१॥

बभाषे महिषी श्रुत्या तयोर्वाचं तथोच्चरम् । भावी मदद्वग्गजो ज्ञानत्रयधारी स तीर्थकृत ॥५२॥

पञ्चमज्ञानसमये निर्णेता सदसद्गिरः । उभेऽपि च प्रतीक्षेथां विमात्रा स्वीकृतं तु तत् ॥ ५३ ॥

जनयित्री विलम्बं तु न सेहे बोधिनिर्णये । राश्या सुतोऽस्या नेयं मन्यते च प्रतीक्षणम् ॥५४॥

याहि गेहं तव पुत्रोऽसावित्युक्त्वाऽस्य मातरम् ।

परां निवार्य दुष्कार्याद् भर्त्रोऽशंसि प्रियामतिः ॥ ५५ ॥

वैशाखध्वलाष्टम्यां मधायां पुत्रजन्मनि । कृत्वोत्सवं नाम चक्रे भूशकः सुमतिः सुतम् ॥५६॥

दिक्कुमारीकृतः सर्वो विधिदेवेन्द्रनिर्मितः । अभूत्तथैव तारुण्ये राजकन्या उपाययत् ॥५७॥

पूर्वलक्षा दशातीताः कौमारे राज्यभाक् ततः । एकोनत्रिशृद्वै पूर्वलक्षा अर्काद्वग्गसद्वगता ॥५८॥

दत्त्वा सांवत्सरं दानं लोकान्तिकविबोधितः । स्वयंबुद्धो निश्चयतः सुरेन्द्रैर्विहितोत्सवः ॥५९॥

नवम्यां राधशुक्लस्य मधायां व्रतमग्रहीत् । पूर्वाह्ने भगवान् सेहे परीषहमहाविधिम् ॥ ६० ॥

मनःपर्यववान् षष्ठपारणां पञ्चभूपतेः । विदधे परमान्ने परमेष्ठिबुभूषया ॥ ६१ ॥

चैत्रस्य शुक्लैकादश्यां पैत्र्ये चन्द्रे जिनेशिता ।

केवलज्ञानवान् जडे कृतषष्ठतपाः क्रमात् ॥ ६२ ॥

धनुःषोडशशत्यग्रे क्रोशोच्चं चैत्यपादपम् । प्रदक्षिणां स्वतः कुर्वन् सिंहासनमिहाश्रयत् ॥६३॥

अशोकदुपुष्पवृष्टिदिन्यध्वनिविशेषिता । छत्रचामरसिंहाद्यासनभामण्डलैः समम् ॥ ६४ ॥

दुन्दुभिध्वनितैर्नित्यं जागरा सागरावधि ।

अनाहार्यग्रातिहार्यलक्ष्मीः प्रवद्वतेराम् ॥ ६५ ॥ युग्मं

तुम्बुरुर्मुरुदयानो वरं शक्तिं च दक्षिणे । गदां पाशं दधद्वामे महाकाली च यक्षिणी ॥ ६६ ॥

विहारेण प्रतिग्राममिन्द्रियग्रामजित्वरम् । प्रतिबोध्य बहून् जीवान् संमेताद्रौ शिवंगमी ॥६७॥

आगत्य मासक्षणी सहस्रमुनिभिः सह । नवम्यां चैत्रशुक्लस्यादित्ये नित्यपदं ललौ ॥ ६८ ॥

दीक्षायां च पूर्वलक्ष्मीमङ्गौर्दीदशभिर्विना । चत्वारिंशत् पूर्वलक्ष्मी सर्वायुः पञ्चमार्हतः ॥६९॥

इति श्रीलघुत्रिषष्ठीये चरिते सुमतिजिनचरितं सम्पूर्णम् ॥

श्रोपद्मप्रभचरितम्

निश्छलग्नमुनिहृत्पद्मपदवन्धोर्जगद्गुरोः । पदप्रभस्य चरितं वक्ष्ये सक्षेमसम्पदम् ॥ १ ॥

द्वीपेऽस्ति धातकीखण्डे प्राग्विदेहेषु मण्डलम् ।

वत्साख्यविजयो दानी जातकीर्तिर्ण पातकी ॥ २ ॥

सुसीमाख्या पुरी तस्मिनसीमद्युतिभासुरा । भूपोऽपराजितोऽस्यां न पराजितः पराजितः ॥ ३ ॥

सम्यक्त्वशाली तत्त्वज्ञः सदा प्राज्ञालिसंसदा ।

परीतः प्रीतचेतस्को राजा राजेव रोजिवान् ॥ ४ ॥

चलाचलं जगदलं चिन्तयनुचितं नृपः । बृद्धत्वे कृपयाविष्टः स्पष्टं वैराग्यमाप्तवान् ॥ ५ ॥

भोगभोगा इवैकान्तभीमा अपि न चेतसः ।

सीमानं मे त्यजन्त्येते तावत् त्याज्या इमे मया ॥ ६ ॥

प्रव्रज्येयं मुनिज्यायान् गुणैस्तपसि निदिचितः ।

विशस्थान्यां कतिष्यैः स्थानैः कर्माऽर्जयत् शुभम् ॥ ७ ॥

सुबद्धरीर्थकृत्कर्मा दुष्कर्माणि विधूय सः । नवमेऽनवमे जडे देवो ग्रैवेयके ततः ॥ ८ ॥

तत्राऽभुक्त सुखं दिव्यं तदा भरतभूषणे । जम्बुद्वीपेऽस्ति कौशाम्बी पुरी सुरीतिशालिनी ॥ ९ ॥

आसीद् दासीभवच्छत्रुस्तत्र भूपो धराह्यः ।

निष्प्रकम्पो धर इव दाता धाराधरोदधुरः ॥ १० ॥

यस्याऽसिधारा तीक्ष्णाऽपि रिपूद्यक्रे मृदून् भृशम् ।

दानधारा मृदून् दीनाननप्रान् बहुधा श्रिया ॥ ११ ॥

निस्सीमश्रीमती नाम्ना सुसीमा स्त्रीर्धरापतेः । स्वरूपादप्सरोवर्गं जयन्ती शुशुभे शुभैः ॥ १२ ॥

षष्ठीदिने माषकृष्णे चित्राचन्द्रे दिवश्चयुतः ।

अपराजितजीवोऽस्या गर्भेऽवतीर्णवान् जिनः ॥ १३ ॥

चतुर्दशस्वप्नदृष्टिर्विष्टः स्वर्णमयी भुवि । तदाऽजनि जिनजनिर्दोदश्यां कार्त्तिकेऽसिते ॥ १४ ॥

दिक्षुमारीमहो मारीन्यवारीद् भुवि संभवाः ।

हरिमेहं प्रश्नं नीत्वा स्वाङ्के विन्यस्तवान् मुदा ॥ १५ ॥

तत्राऽच्युतादयोऽपीन्द्राः सर्वेऽप्यस्नपयन् महैः ।

देवं तथाऽर्चयैऽश्चानु ज्येष्ठं ते सोदरा इव ॥ १६ ॥

ईशानाङ्गस्थितं शकोऽप्यानच्यैनं यथाविधिम् ।

सन्तुष्टाः तुष्टुष्टुर्भक्त्या भासुराश्च सुराऽसुराः ॥ १७ ॥
 कृत्वा महान्तं तु महमुपमात् समानयत् । वर्द्धमानः स्पर्द्धमानः शशिनाऽरुचदीश्वरः ॥ १८ ॥
 सार्द्धधन्वद्विशत्युच्चः प्रभुलोकानुरोधतः । मातापित्राग्रहाद् दधे दारोदारपरिग्रहम् ॥ १९ ॥
 गतेषु पूर्वलक्षेषु सार्द्धाष्टमेषु जन्मतः । राजलक्ष्मीं दधौ पित्रा दत्तां वित्तां तदाज्ञया ॥ २० ॥
 शशास पृथिवीं सार्द्धपूर्वलक्ष्मीकविंशतिः । पूर्वाङ्गानि षोडशाऽपि प्रवत्राज ततः परम् ॥ २१ ॥
 दत्त्वाभिकं दानमीशो जृम्भकैः परिपूरितः ।

शिविकां निर्वृतिकरीमारुहथाऽम्रवणं ययौ ॥ २२ ॥

उर्जं कृष्णत्रयोदश्यां पष्ठी स्पष्टीभवन्मनाः । सह राजसहस्रेणाऽपराह्ने ब्रतमाददे ॥ २३ ॥
 ब्रह्मस्थले सामदेवनृपगेहे सपारणाम् । पायसेनाऽकरोन्नाकिकृते दिव्यार्थपञ्चके ॥ २४ ॥
 षण्मासीं विहरन् भूमौ सहस्राम्रवणं पुनः । आजगाम प्रकामश्रीरनिश्रीकृतवास्तवः ॥ २५ ॥
 पष्ठः शम्भुः पष्ठतपा वटाधः प्रतिमास्थितः । चित्राभे चैत्रपूर्णायां केवलज्ञानमादधे ॥ २६ ॥
 वप्रत्रये देवकृते पूर्वद्वारा प्रविद्य सः । सार्द्धक्रोशोच्चैत्यद्रोरधस्तस्थौ महासने ॥ २७ ॥
 प्रकाश्य धर्ममार्गं द्राग् विहृत्य मेदिनीं प्रभुः ।

स्थिरीकृत्य जनान् धर्मे ह्यधर्माच्च न्यवारयत् ॥ २८ ॥

भवस्थितिं प्राणभृतां दुःखं गतिचतुष्टये । निवेद्य भगवान् काँथिदृष्टिमग्राहयत् शुचिम् ॥ २९ ॥
 देशतो विरतिं केचिज्जगृहुर्जिनशासनात् ।

केचित् पुनर्भवाद् भीता दीक्षां साक्षात् प्रपेदिरे ॥ ३० ॥
 तत्तीर्थरक्षां कुसुमयक्षराजः प्रपञ्चवान् । नीलाङ्गो मृगयानोऽयं चतुष्करविराजितः ॥ ३१ ॥
 दक्षिणः फलभृद्दस्तस्तथैवाऽभयदः परः । वामशैकः सूत्रधारी परो नकुलजीवभूत् ॥ ३२ ॥
 इयामाङ्गी चाऽच्युता नाम व्यन्तरी नरवाहना ।

तस्य शासनदेवी यं धने पाणिचतुष्टयम् ॥ ३३ ॥

वाम एककरो धन्वी परइचाभयदानकृत् । दक्षिणो वरदशैकः परो वीणाविचक्षणः ॥ ३४ ॥
 एकलक्ष्मीं केवलित्वे षोडशाङ्गया तद्वनितम् । षण्मास्याऽपीति सर्वायुरभूत् पञ्चप्रभप्रभोः ॥ ३५ ॥
 त्रिंशत् ते पूर्वलक्ष्मीश्च निर्वृतेः समयं विदन् ।

मासिकानशनात् प्राप संमेताद्रौ शिवश्रियम् ॥ ३६ ॥

एकादश्यां कृष्णमर्गे चन्द्रे चित्रास्थिते जिनः ।
सार्वं त्रियुक्ताष्टशत्या निर्वौ व्रतिनां तदा ॥ ३७ ॥
सुरेशानां चतुःषष्ठिः कृत्वाऽङ्गदाहनादिकम् ।
नन्दीश्वरे च निर्वाणमहोत्सवमपि व्यधुः ॥ ३८ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठिये पद्मप्रभचरितं सम्पूर्णम् ॥

श्रीसुपार्श्वनाथचरितम्

श्रीसुपार्श्वभोवृत्तं प्रस्तुवे वस्तुतः सुधाम् । भाग्यान्नराणां वसुधामवतीर्णं रसैरिव ॥ १ ॥
धातकीखण्डसंज्ञाने द्वीपे पूर्वविदेहजे । विजये रमणीयाख्ये नगरी क्षेमसंज्ञिता ॥ २ ॥
नन्दिषेणः क्षितिपतिस्तस्यां वद्यां सृजन् प्रजाम् ।
नीत्या रीत्या गुणप्रीत्या धनैर्घनदवद् भुवि ॥ ३ ॥
तत्कलाशकलं मन्ये हरिणा क्षपितं किमु । धत्ते धनुर्गुणैर्युक्तं नृपः शक्रस्तु निर्गुणम् ॥ ४ ॥
नृपैर्वरप्रदानेन कोशोऽस्य त्रियते धनैः । करवालस्ततः कोशसन्निधायी रिपुक्षयात् ॥ ५ ॥
वीतरागेऽपि रागेण शम्भौ हृच्छयजित्वरे ।
हृच्छय त्वं ध्रुवं ध्यानाद् विदधे विधिसन्निधेः ॥ ६ ॥
संसारं स्वार्थसंलीनं मलिनं पापकर्मणा । संत्यज्याऽर्दिदमाचार्यान्तिके व्रतमुपाददे ॥ ७ ॥
अहङ्करत्यादिना विशस्थान्यां केनाऽपि चार्जयत् ।
स्थानेन तीर्थकृत्कर्मराजपिंड्योजवर्जितः ॥ ८ ॥
प्रान्ते समाधिना मृत्वा पष्ठे ग्रैवेयके सुरः । भवे तृतीये भरते काशिदेशे सुरोङ्गवः ॥ ९ ॥
काशिः प्रकाशितज्ञानाज्जिनचैत्येषु नित्यशः ।
मिलद्वधूनां वक्त्राऽज्ञेः कमलाकरतां दधौ ॥ १० ॥
न्यायनिष्ठः प्रतिष्ठाख्योऽवनीशस्तत्र मित्रवत् । प्रतापेनाच्छन्नजाडर्थं करसङ्करधारिणा ॥ ११ ॥
तस्कान्ता पृथिवीदेवी देवीव पृथिवीस्थिता ।
उच्चस्तनस्तनगिरिकाठिन्यं मृदुता गिरि ॥ १२ ॥

षष्ठ्यैवेयकात् च्युत्वा सुरस्तत्कुशिभासुरः ।

अवातारीत् ततः स्वप्नाइचतुर्दश तयेष्ठिताः ॥ १३ ॥

सुतमेकफणैः पञ्चफणैर्नवफणैरपि च । स्वं नागतल्पे ददशे राज्ञी गर्भे प्रवर्त्तिनि ॥ १४ ॥

द्वादश्यां धवलज्येष्टे विशाखायां निशाकरे । असूत पुत्रमष्टम्यां कृष्णभाद्रेऽवतारिणम् ॥ १५ ॥
कृतसर्वोत्सर्वं वज्री मुमोचाऽलक्षितं जिनम् ।

मातुः पार्श्वे फणिस्वप्नान् सुपार्श्वत्यभिधाघरम् ॥ १६ ॥

यौवने यौवनेच्छुः सन् विरागी पित्रभिग्रहात् । नृपपुत्रीकृपायंस्त जानन् भोगफलोदयम् ॥ १७ ॥

शैशवेऽस्य पञ्चपूर्वलक्षीराज्ये चतुर्दश । पूर्वलक्षा अङ्गविंशत्यधिका द्यतिचक्रमुः ॥ १८ ॥
लोकान्तिकसुरैर्बुद्धो बोधितो भगवान् स्वतः ।

कृत्वा सांवत्सरं दानं महैः सामायिकं दधौ ॥ १९ ॥

त्रयोदश्यां सितज्येष्टे राधायामपराह्निके । सहोर्वीशसहस्रेण प्राव्राजीह देवतार्चितः ॥ २० ॥

महेन्द्रभूपसदने पायसात् षष्ठपारणम् । चक्रे प्रभुः परं सेहे क्षुत्तुष्णादिपरीषहान् ॥ २१ ॥

सहस्रप्रवणे भूयः प्राप्तः शिरीषभूरुहे । षष्ठेन प्रतिमास्थायी केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ २२ ॥

फाल्गुनस्य कृष्णषष्ठ्यां विशाखा शशिनाश्रिता ।

तदा जाते च सार्वज्ये सार्वाः सर्वेन्द्रपूजितः ॥ २३ ॥

धनुश्चतुर्दशशती युक्तैकक्रोशमुन्नतम् । नैत्यद्रुमं परीत्यामुक्तुल्या सिंहासनं दधौ ॥ २४ ॥

मात्राहृतो यथादृष्टः फणी स्वप्नेऽपि तादृशः ।

हरिणा विहितः शीर्षे भक्तिभाक् छत्रधारकः ॥ २५ ॥

पूर्वसिंहासने शम्भौ स्थिते शेषदिशान्तरे ।

तिसो दधुस्तत्प्रतिमाः सांमुख्याय सुराः श्रिया ॥ २६ ॥

तीर्थं चतुर्थ्यां संस्थाप्य विधाय धर्मदेशनाम् ।

विहरन् मोहसाम्राज्यं शिथिलीकृतवान् भूवि ॥ २७ ॥

गणिनां पञ्चनवतिः प्रभोर्धर्मोपदेशकृत् । मातङ्गतीर्थरक्षाकृत् मातङ्गयानवान् सुरः ॥ २८ ॥

पाण्योर्दक्षिणयोर्बिल्वं पाशं विभ्रत् स वामयोः ।

नकुलं चाढकुशं शम्भोरभूच्छासनदेवता ॥ २९ ॥

शान्तादेवी स्वर्णवणी सौम्याक्षी गजवाहना । वरं दधानाऽक्षमालां दक्षिणेतरयोद्दिये ॥ ३० ॥

मुद्रामभयदां शूलं दधती वामहस्तयोः । मनोरथं साधयन्ती भगवद्भक्तचेतसाम् ॥३१॥
पूर्वलक्षे च विंशत्याः नवमास्यापि वर्जिते ।

कैवल्येऽधिगते स्वार्थी सम्मेतादिं समीयिवान् ॥ ३२ ॥

प्रपद्यानशनं साधुपञ्चशत्या समं जिनः । मासान्ते कृष्णसप्तम्यां कालशुनस्य ययो शिवम् ॥३३॥
हीने विंशतिपूर्वाङ्गया पूर्वलक्षे गते व्रते । सर्वायुः पूर्वलक्षाणां विंशतिर्भगवत्यभूत् ॥३४॥
कल्याणकेऽत्र निर्वाणस्यावसेयो विशिर्षुधीः । शेषो विशेषात् पूजादिः स्थानान्तरसमीरितः ॥३५॥
इति श्रीत्रिषष्ठीये लघुचरिते सुपार्थचरितं सम्पूर्णम् ॥

श्रीचन्द्रप्रभस्वामिचरितम्

पापसन्तापहरणं करणं दर्शनोन्नतेः । चन्द्रप्रभार्हचरणं शुद्धं चन्द्रप्रभोपमम् ॥ १ ॥
इतो द्वितीये धानक्यालक्षिते द्वीपपुङ्गवे । विजये मङ्गलावत्यां नगरी रत्नसञ्चया ॥ २ ॥
सद्यकीर्तेः पद्मराजस्तां शास्ति स्वस्ति सम्पदम् ।

पदं रूपस्य हरिवत् गोरक्षायां ततोऽधिकः ॥ ३ ॥

एतद् गन्धर्वगानेन विग्रानं देवगायनः । प्राप शायमिवापत्तौ हा हा वाच्यस्तदादिमः ॥ ४ ॥
सङ्गीतप्रीतचेतास्स संरतेऽप्यरसां गणे । अवज्ञां कृतवान् पाने नृत्यप्रेक्षणसक्षणः ॥ ५ ॥
चाल्यमाने राज्यभारे मन्त्रिभिस्तन्त्रिभिश्चिरम् ।

रागमनो धराधीरः शिश्राय भरतप्रभाम् ॥ ६ ॥

भाग्यथोगात् सोऽपि लेखे वैराग्यं भवसम्भवम् ।

वैभवं क्षणिकं ज्ञानन् भवे द्रव्याच्च भावतः ॥ ७ ॥

दत्त्वा स्वस्थनवे राज्यं हित्वा सान्तःपुरं पुरम् ।

युगन्वरगुरोः पार्श्वे संबृतो व्रतमग्रहीत् ॥ ८ ॥

विविधाभिग्रहरतो विग्रहं दूरतस्त्यजन् । निग्रहं कर्मणां कर्तुं विग्रहं तपसाऽक्षिपत् ॥ ९ ॥

तीर्थकृष्णामकर्माऽपि कृत्वाऽहंदक्तिरागतः । स्वायुःक्षये वैजयन्ते विमानेऽनुत्तरेऽजनि ॥ १० ॥

इतश्च जम्बूदीपान्तर्भरतक्षेत्रमध्यगा । चन्द्रानना पुरी रत्नैर्भासुरीकृतदिव्यमुखा ॥ ११ ॥

सुखानां खानिरेवैषा वेषालङ्कृतपूर्जना । दृजनानां सर्वशमपि न चक्रे दर्शनं कुतः ॥ १२ ॥

महासेनस्त्र भूपः स्वरूपेण स वासवः ।

तदाधिपत्ये न द्वूतं न चौर्यं नाऽपि वाऽसवः ॥ १३ ॥

तस्याऽसीलक्षणादेवी लक्ष्मीरिव सुलक्षणा । दक्षिणा न्यायधर्मादौ शीलरक्षाविचक्षणा ॥ १४ ॥

जीवः पद्मनृपस्याऽस्या उदरे समवातरत् । पञ्चम्यामनुराधायां विधी हाधवले तिथी ॥ १५ ॥

चतुर्दशस्वप्नराजीं सा ददर्शाऽनुभावतः । पूर्णे दोहदसंदोहे सुनुं साऽसृत पूतधीः ॥ १६ ॥

१मैत्रे पौषस्य कृष्णस्य द्वादश्यां निजजन्मना ।

मनागपि न दुःखं स्यान् नरके नारकेष्वपि ॥ १७ ॥

पूर्ववत् सर्वमाख्येयं देयं हेयं च गेयवत् । नाटकानि प्रवृत्तानि वृत्तान्याहुर्दिवौकसः ॥ १८ ॥

गर्भस्थितेऽस्मिन् मातुश्च चन्द्रपानस्पृहाऽभवत् ।

इति पित्राऽभिधा दध्रे महैश्वन्द्रप्रभोऽस्त्वयम् ॥ १९ ॥

प्रपन्ने यौवने स्वामी सार्द्धधन्वशतोन्नतः । कौमारेऽपि पूर्वलक्षद्वयं सार्द्धं व्यतीयिवान् ॥ २० ॥

पैतृकं राज्यमाशास्त सार्द्धन् पट्पूर्वलक्षकान् ।

ततो लोकान्तिकैरुक्तस्त्यक्तवान् सपरिग्रहम् ॥ २१ ॥

दत्त्वाऽर्हदुचितं दानं सुरासुरसमागमे । महोत्सवात् सहस्राप्रवणेऽलंकरणं जहो ॥ २२ ॥

पौषकृष्णत्रयोदश्यां मैत्रभे प्रावजज्जिनः । षष्ठेन तपसा सार्द्धं सहस्रक्षितिनायकैः ॥ २३ ॥

पद्मखण्डपुरे सोमदत्तभूपतिसद्गनि । पारणा परमानेन त्राऽभूद् दिव्यपञ्चकम् ॥ २४ ॥

परीषहसहःशक्त्या भक्त्या भक्त्या च तुत्यधीः ।

पुरे शरण्येऽरण्ये वा मित्रेऽस्मित्रे पवित्रवाक् ॥ २५ ॥

तार्णे सुवर्णे छायायामातपे जातसाम्यभाक् । स्थितः प्रतिमया देवः पुन्नागतरुनिश्रया ॥ २६ ॥

फालगुनाऽसितसप्तम्यां मैत्रभे पष्ठवान् विभुः । केवलज्ञानलाभेन तस्थौ वप्रत्रयोपरि ॥ २७ ॥

छत्रत्रये धार्यमाणे वीज्यमानः स चामरैः । अमरैर्गीयमानश्रीराख्यद्वमोपदेशनम् ॥ २८ ॥

साध्या नरभवे मुक्तिस्तुल्यं मानं द्वयोरपि । यावद् द्वृतं नरक्षेत्रं तावन्मुक्तिशिला पृथुः ॥ २९ ॥

समश्रेण्या सिद्धगतिस्तदन्योपाधिसाधिता । मुक्तेर्कर्जुर्गतिर्विका स्मृता संसारवासिनः ॥ ३० ॥

देशनान्ते प्रभोः स्थाने नाम्ना दत्तो गणाग्रणीः ।

अर्थाविस्मृतयेऽदत्त देशनां पेशलां रसैः ॥ ३१ ॥

जिनातिशयतः कश्चिद्ग्र प्रश्नं कर्तुमीश्वरः ।

सोऽप्यत्र पृच्छां युक्तां वा कृत्वा छिन्तु संशयम् ॥ ३२ ॥
दत्तादयो दयोपेता प्रभोऽस्मिनवतिर्मता ।

गणिनः शेषमत्रत्यं चिन्त्यं यन्त्रनिरीक्षणात् ॥ ३३ ॥
तत्तीर्थरक्षी विजयो यक्षप्रत्यक्षसञ्चिधिम् । हंसयानश्चकधारी दक्षिणेऽन्यत्र मुद्ररी ॥ ३४ ॥
नराश्रया कृशाङ्गी च भुकुटी नाम यक्षिणी ।

दधन्ती दक्षिणौ पाणी खड्गमुद्ररशालिनौ ॥ ३५ ॥
वामपाणौ दधानेयं फलकं परशुं तथा । अहन्मतस्थभव्यानां पूर्यन्ती मनोरथान् ॥ ३६ ॥
त्रिमासोनं पूर्वलक्षं चतुर्विंशाङ्गवर्जितम् ।

विहृत्य केवले स्वामी सम्मेताद्रिमगात् क्रमात् ॥ ३७ ॥
सर्वयोगनिरोधेन प्रतिमावत् स्थिरीभवन् ।
नभस्य कृष्णसप्तम्यां श्रवणे मासिकवती ॥ ३८ ॥
सहस्रमुनिभिः सार्द्धं प्रपेदे परमं पदम् । पूर्वलक्षा दश स्वायुः परिपूर्योऽष्टमः प्रभुः ॥ ३९ ॥

श्रीनाभेयजिने त्रयोदश मुनिश्रीनेभिनाम्नोर्नवे
शान्तेद्वादश् वर्द्धमानकविभोः सप्तोत्तरा विशतिः ॥ ४० ।
श्रीपार्थे दश् सप्तते च शशिनः शेषाऽर्हतां ते त्रयः
स्मर्यन्ते भवकैः मुखैकरसिकैरित्थं भवाः शाम्भवाः ॥ ४० ॥
श्रीवर्मा, वनिपालिकः सुरवरः, सौधर्मकल्पे ततः
सञ्जातोऽजितसेनचक्रिनृपतिः, कल्पेऽन्तिमे वासवः ।
यः श्रीपद्मधरापतिः, समजनि श्रीवैजयन्ते सुरः,
स श्रेयः प्रतनोतु वः प्रतिदिनं चन्द्रप्रभस्तीर्थपः ॥ ४१ ॥ एतन्मतान्तरं
इति श्रीलघुत्रिष्ठीयचरिते श्रीचन्द्रप्रभस्वामिचरितं सम्पूर्णम् ॥

श्रीपुष्पदन्तचरितम्

अवधिर्वानिनां भाग्यसेवधिर्विधिना नतः । तस्याऽथ सुविधेश्वारु चरितं क्रमतः स्तुते ॥ १ ॥
 पुष्करोर्ध्वग्राग् विदेहे विजदः पुञ्जलावती । समृद्धः सम्पदा बृद्धो युसदां भूसृष्टां स्थितेः ॥ २ ॥
 महापवस्त्रं सद्य गुणानां क्षमापत्तिर्वली । महापव दृढ़ इव गभीरो ह्रीनिकेतनम् ॥ ३ ॥
 तेनाऽधारि दृढं धर्मः शैशवे यौवनेऽपि च । प्रियाणां विरतावस्य न प्रिया विरतिस्ततः ॥ ४ ॥
 आराधयन् धर्मपतिं साधयन् सकला दिशः ।

उभयत्र भयत्राणात् सोऽभवद् विनयी नयी ॥ ५ ॥

स्वप्राणातिक्रमेऽप्यस्थाद् धर्मे शर्माक्षयाय सः । विरतः स्थिरतत्त्वज्ञः परप्राणातिपाततः ॥ ६ ॥
 नासत्यरूपवान् नित्यमलीकश्रीधरोऽप्यसौ । अरेदत्तदुर्गाद्याहकोऽदत्तवर्जकः ॥ ७ ॥
 परानुरक्तां भूनारीं भूञ्जानोऽन्यस्त्रियं जहौ ।

दिशः सर्वात्मना कीर्त्याऽवगादस्तत्प्रमाणभाक् ॥ ८ ॥

परिग्रहं प्रमाणेव जहौ सर्वं परिग्रहम् । भोगस्य मोक्षा कतिचिद् भोगवानपि नादरात् ॥ ९ ॥
 जगच्चन्द्रगुरोः पार्श्वे प्रब्रज्य तपसाऽनिशम् । तीर्थकृत्तामकर्माऽपि निश्चिकायावसायधीः ॥ १० ॥
 विमाने वैजयन्तेऽगात् मृत्वाऽनशनशासनात् ।

त्रयस्त्रिशत् पयोधीनां तत्रोत्कृष्टायुरन्वभूत् ॥ ११ ॥

काकन्दीपुरि सुग्रीवभूपदेवी मनोरमा ।

रामाख्या ख्यातिमान् देवस्तत्कुक्षौ समवातरत् ॥ १२ ॥

नवम्यां फालगुनाऽशुक्ले चन्द्रे मूलानुकूलगे ।

तप्रभावात् स्वप्नदृष्टिर्वृष्टिर्मणिमयी गृहे ॥ १३ ॥

मार्गस्य कृष्णपञ्चम्यां मूले जन्माजनि प्रभोः । दिक्कुमारीशक्रमहादिकं पूर्वजिनेन्द्रवत् ॥ १४ ॥
 सुविधिः पुष्पदन्तश्रेत्यभिधानद्वयं विभोः । धनुःशतोच्चं धवलमङ्गं चन्द्रप्रभानुगम् ॥ १५ ॥
 तथैव दानं दीक्षा च षष्ठ्यां मार्गेऽसितेऽभवत् । मूले राजसहस्रेण पुष्पसवनि पारणम् ॥ १६ ॥
 छायस्थयेऽस्य चतुर्मासी मूलभे कार्त्तिकाऽसिते ।

तृतीयायां केवलत्वं श्रीमालूरतरोस्तले ॥ १७ ॥

तत्राऽभूद् द्वादशधनुःशतोच्चश्रेत्यपादपः । स्थित्वा सिंहासनेऽदत्त देशनां पेशलामिति ॥ १८ ॥

मानुष्यं सफलं कार्यं वार्यं पापप्रवर्तनम् । स्मार्यं मुक्तिपदप्राप्तिकरणं चरणं सदा ॥ १९ ॥
भक्तिरहस्यु सिद्धेषु गुरुषु स्थविरेषु च । बहुश्रुते च गच्छे च श्रुतज्ञाने तपस्त्रिषु ॥ २० ॥
आवद्यके व्रतशीलेष्वप्रभादो विनीतता ।

ज्ञानाभ्यासस्तपस्त्यागो मुहुर्ध्यनं प्रभावना ॥ २१ ॥
सङ्के समाधिजननं वैयावृत्यं च साधुषु । अर्पवृज्ञानधरणं विशुद्धिर्दर्शनस्य च ॥ २२ ॥
आद्यन्तीर्थनाथाभ्यामेते विशतिराश्रवाः ।

एको द्वौ वा त्रयः सर्वेऽप्यन्यैः स्पृष्टा जिनेश्वरैः ॥ २३ ॥
अष्टाशीतिर्वराहाद्या जडिरे गणधारिणः । तत्तीर्थरक्षो यक्षोऽपि चतुष्करः सुरोऽभवत् ॥ २४ ॥
मातुलिङ्गमक्षमूलं स्थितं दक्षिणहस्तयोः । नकुलं च तथा कुन्तं स दधौ वामहस्तयोः ॥ २५ ॥
कूमीं वाहनमेतस्य सुताराख्याऽत्र यक्षिणी ।

गौराङ्गी वृषभारुढा वामेऽस्याः कलशाङ्कुशौ ॥ २६ ॥
वरदानं चाऽक्षमालां साऽधत्त दक्षिणद्वये ।
विजहे भगवान् भूमि पावयन् भावयन् जनान् ॥ २७ ॥
अष्टाविंशत्यज्ञमानैर्हीनं मासचतुष्टयात् । पूर्वलक्षं केवलित्वे व्यतीयाय जयश्रिया ॥ २८ ॥
नवम्यां भाद्रकृष्णस्य मूले भे योगरोधनात् । साहस्रमुनियोगेन विहिताऽनशनो जिनः ॥ २९ ॥
समेताचलमासाद्य शिवं लेभे जिनेश्वरः ।

नवमोऽभवज्ञानी शुक्लध्यानो दिवानिशम् ॥ ३० ॥
कौमारे पूर्वलक्षार्द्धं तदेव राज्यपालने । अष्टाविंशत्यज्ञयुक्तं त्रते तद्वीनलक्षकम् ॥ ३१ ॥
सर्वायुः पूर्वलक्षे द्वे सज्जातं नवमार्हतः । निर्वाणात् परतो साधुमार्गोच्छेदस्तदाऽभवत् ॥ ३२ ॥
स्थविरश्रावकाः पृष्टाः धर्ममूर्च्छयारुचि ।

शास्त्राण्यासूत्र्य दानानि विविधान्याचचक्षिरे ॥ ३३ ॥
गोकन्यायास्तिलगानां च स्वर्णायोरूप्यसवनाम् ।
शश्यायास्तुरगेभानां दानानि श्रेयसेऽभ्यधुः ॥ ३४ ॥
स्वस्मिन्नेव च पात्रत्वं तदन्यस्मिन्नं पात्रताम् ।
भणन्तः सर्वलोकेषु गौरवं लेभिरे परम् ॥ ३५ ॥

आशीतलस्वामि तीर्थं धर्मच्छेदोऽप्यवीकृतत् ।

जिनान्तरेषु पदस्वेवं तीर्थच्छेद इहाऽभवत् ॥ ३६ ॥

मिथ्यादशो ब्राह्मणास्ते ह्यपथ्यमार्गचारिणाम् ।

अभद्र्यवाचोकथकास्तथा वद्विधिरे वृथा ॥ ३७ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्ठीये चरिते श्रीपुष्पदन्तचरितं संपूर्णम् ॥

श्रीशीतलनाथचरितम् ।

अथ शीतलशीतांशोराचारः पापतापहृत् । कूरग्रहविकारच्छित् दर्शनीयः सुदर्शनैः ॥ १ ॥

द्वीपाद्वेषु पुष्करवरे प्राग्विदेहे सुखाश्रयः ।

विजयो वत्सनामाऽस्ति सुसीमा नाम तत्पुरी ॥ २ ॥

पद्मोत्तरस्तत्र धराधिषोऽनुत्तरविक्रमः । करुणा 'बरुणाऽनेन वीरशान्तौ रसौ धृतौ ॥ ३ ॥

उज्जागरोऽस्य धर्मेऽभूत् प्रख्यातिः सागरावधिः ।

नागराणां नागरोनिर्विवृद्धे स्वांशमोचनात् ॥ ४ ॥

तित्यक्षुर्मक्षुसंसार प्रपञ्चं निष्प्रपञ्चधीः । प्राज्यसाग्राज्यमुत्सृज्य प्रव्रज्याऽस्तोऽवस्थितः ॥ ५ ॥

निरतीचारचारित्राद् विशतिस्थानसाधनात् ।

आराधना तपोवृत्तेभववृत्तिं न्यवारयत् ॥ ६ ॥ युग्मं

मृत्वाऽभवत् प्राणतेशः च्युत्वा तात्त्विकचन्द्रमाः ।

शीतलः कलयन् धर्मे दशमस्तीर्थपोऽभवत् ॥ ७ ॥

पिताऽस्य भद्रिलपुरे नाम्ना दृढरथो नृपः ।

माता नन्दा कृतानन्दा विषयैर्विषये जये ॥ ८ ॥

जीवः पद्मोत्तरस्यैष स्वर्गादशमतद्व्युतः । नन्दोदरे समुत्पेदे भेदाद् ज्ञानत्रयीमयः ॥ ९ ॥

चतुर्दशस्वप्नदशा षष्ठ्यां राधेऽसिते तदा ।

पूर्वोषाढास्थिते चन्द्रेऽवतीर्णेऽहति सा व्यभात् ॥ १० ॥

द्रादद्यां कुरुणमाघस्य स्वर्णाङ्गं भुवनप्रियम् ।

सुषुवे नन्दनं नन्दा तथैवाऽभूत्महोत्सवः ॥ ११ ॥

तथाहि—

हरिरेत्य ददौ निद्रामवस्वापनिकां नमन् । जिनाम्बां रत्नकुक्षिधारिकेऽस्तु नमो गिरा ॥ १२ ॥

पञ्चरूपी स्वयं भूत्वा तत्रैकश्छत्रधारकः ।

द्वौ चान्तचामरावेकः पवित्रः पविभृत् पुरः ॥ १३ ॥

हस्ते चैको जिनधरः परैरपि सुरैर्युतः । देवशैलस्थातिपाण्डुकम्बलायां शुभासने ॥ १४ ॥

अङ्गस्थापिततीर्थेशः स्थित्वाऽच्युतेन्द्रशासनात् ।

शक्रो जयारं द्वं कुर्वन् स्नापयामास तीर्थयम् ॥ १५ ॥

सर्वतीर्थसमानीतैरौषधीमृज्जलादिभिः । अच्युतेन्द्रादयश्चक्रुद्देवदेवाभिषेचनम् ॥ १६ ॥

ईशानाङ्के जिनं न्यस्य शक्रोऽप्यस्नपयत्ततः ।

विकृतस्फाटिकवृषशङ्गान्विर्यतपयोभरैः ॥ १७ ॥

विलेपनैर्विलिप्याङ्गं भूषणं पर्यधापयन् ।

स्तुत्वा काव्यैर्नवैरीशमानिन्ये मातुरन्तिकम् ॥ १८ ॥

देवानामुद्गवे न्यायोऽभिषेकः श्रुतविश्रुतः ।

तत् किं देवाधिदेवस्य तद्विधानेऽद्भुतं भवेत् ॥ १९ ॥

देवागमवन्दनादिप्रयोजननिरूपणम् । भक्तिर्धर्मजातपदैरयं धर्माय भाव्यताम् ॥ २० ॥

गोशृङ्गनीरसनानं यत् तत्क्षमाचार्यसूचकम् ।

योगः क्षमाग्रधानोऽयं जिने मुख्यतया मतः ॥ २१ ॥

राजोऽपि सोत्सवं स्वामिदृष्टेः शीतलता हृदि ।

तदस्तु शीतलो नाम्ना शीतलादोषहृजितः ॥ २२ ॥

विहितोपयमोऽप्येष लिप्स्यशोपयमं जिनः । गता पूर्वसहस्राणां कौमारे पञ्चविंशतिः ॥ २३ ॥

जग्राह पित्राग्रहतः साग्राज्यं क्षान्तिशीतलः ।

क्षितेस्वाता क्षमानन्दी द्विधा विश्वाभिवन्दितः ॥ २४ ॥

पञ्चाशत् पूर्वसमयसहस्रीं राज्यशासने ।

व्यतीत्याचिदकदानेनाऽग्रहीद् व्रतविधि सुधीः ॥ २५ ॥

मस्तकाभरणं केशा देहालङ्कारवत् ततः ।

तानत्प्याक्षीत् जगत्साक्षी सोऽपुर्नर्भवभावतः ॥ २६ ॥

माघस्य कृष्णद्वादश्यां पूर्वांषाढास्थिते विधौ ।

दीक्षायां ज्ञानमुत्पन्नं मनःपर्यायसंज्ञया ॥ २७ ॥

षष्ठ्यस्य पारणा जडे पुनर्वसुनृपालये । स्वर्णवृष्टशादिदिव्यानां पञ्चकं प्रकटं ततः ॥ २८ ॥

क्षिप्तघातिमहारातिः केवलज्ञानवान् जिनः ।

पौष्टकृष्णचतुर्दश्यां नक्षत्रे मूलतः परे ॥ २९ ॥

प्राग्वदत्रापि समवसरणं चक्रिरे मुराः । चैत्यदुरस्याशीत्यग्रदशधन्वशतोन्नतः ॥ ३० ॥

प्रतिबोध्य बहून् भव्यान् सुधाशीतलवाग्रसैः ।

मोहन्यपोहमाधाय केवलित्वे न्यराजत ॥ ३१ ॥

ब्रह्मनामा तीर्थरक्षो यक्षस्त्यक्षश्चतुर्मुखः । अष्टवाहुर्मातुलिङ्गमुद्राऽभयपाशभृत् ॥ ३२ ॥

वामभागे नकुलयुक्त गदाङ्कुशाक्षस्त्रवान् । देव्यशोका चतुर्बाहुर्वामेऽङ्कुशफलान्विता ॥ ३३ ॥

दक्षिणो वरदः पाशी युजस्तस्याः प्रशस्यते ।

आभ्यां सेत्यद्विमास्योनपूर्वाणां पञ्चविंशतिः ॥ ३४ ॥

सहस्रान् स्वविहारेण कैवल्येऽतीत्य जग्मिवान् ।

संमेतगिरिभिन्द्रादैः स्तूयमानः पदे पदे ॥ ३५ ॥

द्वितीयायां राधकृष्णेऽलश्वके पदमन्ययम् ।

मासिकानशनस्थायी पूर्वलक्षोऽस्य चाऽऽयुषि ॥ ३६ ॥

कौमारे च व्रते पूर्वसहस्राः पञ्चविंशतिः ।

तद् वैगुण्यं राज्यवासे देवेऽभूद् भूविभूपणे ॥ ३७ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याम्भोधेर्विशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्भृत्य मेघेन भ्रते सुधायाः कुम्भोपमे पर्व वभौ तृतीयम् ॥ ३८ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्टुपीयचरिते श्रीशीतलस्त्रामिचरितं संपूर्णम् ॥

प्रथम वासुदेवोत्पत्तिसहितं श्रीश्रेयांसजिनचरितम् ।

श्रेयान् श्रेयः श्रियं लोके श्रयते तमुपाश्रितः ।

तदीयाख्यानकं सम्यक् शृणवतां पठतामपि ॥ १ ॥

श्रीपुष्करवरस्याद्वे प्राग्विदेहे स्वनामतः । कच्छो विजय उदयी तत्र क्षेमपुरी वरा ॥ २ ॥

पुष्पगुल्म इवामोदमोदकः पृथिवीधवः ।

नलिनीगुल्मनामास्या रक्षणे दक्षिणः क्षितेः ॥ ३ ॥

विरक्तात्माऽपि पित्रादेर्मित्रादेश्वानुरोधतः ।

कलयन् बोधतो भोगकर्मणा राज्यमन्वशात् ॥ ४ ॥

स्वस्मृनवे नवं राज्यं दक्ष्वा तत्त्वावर्मर्शधीः । वज्रदत्तमुनेदीर्क्षामाददे शिवसम्पदे ॥ ५ ॥

निबध्य तीर्थकृत्त्वाम कर्म धर्ममनाः सना । तपांसि कुर्वन् सर्वत्र यशांसीव समर्जयत् ॥ ६ ॥

सम्यक् साम्यमनौपम्य दधानो ध्यानमुज्ज्वलम् ।

प्रान्ते भ्रान्तमनाः लेखे महाशुक्रदिवं क्रमात् ॥ ७ ॥

ततश्च जम्बूदीपान्तर्भरते वरतेजसि । पुरं पुरं दरपुरीसख्यभाक् सिंहनामकम् ॥ ८ ॥

प्रभविष्णुविष्णुराजः क्षमापः पापनिवर्तकः ।

पत्नी रूपात् सपत्नीव शक्या रुचा पुनर्नवा ॥ ९ ॥

साऽपि प्राप विष्णुशब्दं नाम्ना धाम्ना श्रिया समा ।

पतिव्रतत्वस्मृत्यै समवायैकभूषणम् ॥ १० ॥

इतः शुक्रसुरः स्वायुः प्रपूर्य सूर्यकान्तिभाक् ।

तस्या गर्भेऽवतारेण भुवं सर्वामर्दीपयत् ॥ ११ ॥

षष्ठ्यां तिथौ ज्येष्ठकृष्णे चन्द्रे अवणसङ्गते ।

स्वप्नान् गजादिकान् राज्ञी तदैक्षिष्ट विशिष्टधीः ॥ १२ ॥

द्वादश्यां फाल्गुनीकृष्णे जन्माऽजनि जिनेशितुः ।

दिवकुमार्यः सर्वदेवा व्यधुः कार्यं निजं निजम् ॥ १३ ॥

सर्वत्र श्रेयसां वृद्धया मातुः श्रेयसि दोहदात् ।

श्रेयांस इत्युदाज्ज्ञे नाम्ना राजा निजाङ्गजम् ॥ १४ ॥

शक्रोन्नीतसुधाङ्गुष्ठपानान्ननन्द नन्दनः ।

ज्ञानत्रयथरो येनाङ्गुष्ठे स्युर्योगजद्वयः ॥ १५ ॥

वतारः प्रथमोङ्गुष्ठे देवानां स्यात् तदागमे ।

स्पष्टं प्रश्नद्याकरणस्वरूपस्य निरूपणे ॥ १६ ॥

मातुस्तन्यं न पिवन्ति यदेषां वपुषः स्मृता ।

शुक्लताऽसुग्रामांसनिष्ठा वीतरागातिशायिनाम् ॥ १७ ॥

अकारुण्ये च तारुण्ये राजपुत्रीरुपायत । वर्षलक्ष्मीकिंशत्यां गतायां भूपरूपभाक् ॥ १८ ॥

फाल्गुनस्य त्रयोदश्यां कृष्णायां श्रवणे विधौ ।

लोचयन्निव कृष्णं भवं केशेषु सोऽत्तनोत् प्रभुः ॥ १९ ॥

सिद्धार्थनगरे नन्दनृपगेहेऽस्य पारणा । षष्ठ्य परमान्नेन वृष्ट्यादि तत्र पूर्ववत् ॥ २० ॥

इतश्च प्राग्विदेहान्तर्नगरी पुण्डरीकिणी ।

तस्यां चतुर्वलो राजा राज्यं कृत्वा व्रतं ललौ ॥ २१ ॥

प्रपाल्य संयमं मृत्वा विमानेऽनुचरे सुरः । च्युत्वा राजगृहे पुत्रः प्रियङ्गु-विश्वनन्दयोः ॥ २२ ॥

विशाखनन्दीति नाम्ना कुमारः ख्यातिमादधे ।

विश्वनन्दाऽनुजो नाम्ना विशाखभूतिरित्यभूत् ॥ २३ ॥

तद्भार्यायां च धारिण्यां तनयो विश्वभूतिः ।

मरीचिजीवः प्राक् तस्य स्पर्द्धा विशाखनन्दिना ॥ २४ ॥

वनेऽस्य रमणे स्त्रीभिरसहिष्णुतया पतिः । विज्ञप्तो यदयं विश्वभूतिः स्वयं नुपायते ॥ २५ ॥

प्रवेशं न वने रंतुं दत्ते विशाखनन्दिनः । ततो राजा निर्गतोऽगात् छलात् सामन्तसाधने ॥ २६ ॥

विनयाद् विश्वभूतिस्तं निवार्य सह सेनया ।

अचालीत् तन्निशम्याग्रे सामन्तोऽप्यानमत् स्वयम् ॥ २७ ॥

अनेकविनयाधानैर्धनैरश्वादिवाहनैः । उपादाय रख्जाशु सामन्तस्तं कुमारकम् ॥ २८ ॥

प्रत्यावृत्यागतो विश्वभूतिर्विशाखनन्दिनः ।

भृत्यैर्निवारितो मध्ये वनं क्रीडति राजसुः ॥ २९ ॥

तन्मत्वा कुपितः कञ्चित् कपित्थं मुष्टिकमिष्टम् ।

चालयंस्तत्फलैर्मूर्मिं छादयन्नदमन्नवीत् ॥ ३० ॥

रीत्याऽनया शिरःपातं कर्ता वोऽत्र निवारणात् ।

परं तन्न भवेद् भूपभक्तिर्म हृदि भूयसी ॥ ३१ ॥

एवं गृहविरोधेन विमुखो विषयादरात् । द्वेधा ततः स मेधावी सम्भूताद्वतमाददे ॥ ३२ ॥
तपः कुर्वन्नष्टमादि स्त्रार्थाद्ययनोद्यतः ।

संयतोऽगात् स मथुरां पुरीमाहारलिप्सया ॥ ३३ ॥

विशाखनन्दयपि तदा तस्यामुद्गोद्गुमागतः ।

गोचर्या पर्यटन्तं तं ब्रस्ता गौर्भुद्यपातयत् ॥ ३४ ॥

विशाखस्तदवेक्ष्येदं विश्वभूतिं हसन् जगौ । कपितथपातनबलं तवेदार्नीं क निर्गतम् ॥ ३५ ॥
विश्वभूतिरमर्थेण तां गां चोत्पाद्य शङ्खयोः ।

गगने ब्रामयामास दर्शयन्नचलं बलम् ॥ ३६ ॥

अनेन तपसाऽत्युग्रवीर्यो भूयासमित्यपि । निदानात् कोटिवर्षायुर्महाशुक्रे सुरोऽजनि ॥ ३७ ॥

इतश्च पोतनपुरे रिपुशत्रुमहीपतिः । भद्रेति तस्य महिषी सखीभूता शचीजनैः ॥ ३८ ॥

अन्यदा सुप्तया तल्पे गजोऽक्षेन्दुसरांस्यथ ।

ददशे सुदृशा दिष्ट्या तुष्ट्या स्वप्नचतुष्ट्यम् ॥ ३९ ॥

शुभेऽहनि प्रसूतस्य सूनोरचल इत्यधात् । महीपतिर्नाम धाम विभूत्या धामधारिणः ॥ ४० ॥

अचलस्यानुजाप्याऽसीद् दासीकृतशची श्रिया ।

मृगावती मृगाङ्कास्या मृगाक्षी रतिरूपभृत् ॥ ४१ ॥

तस्या वरविमर्शाय पुत्रीं भद्राऽप्यमोचयत् ।

भूषणैर्भूषितां सर्वैर्दूषणैः क्वाऽप्यदूषिताम् ॥ ४२ ॥

तदर्शनादङ्कभागे स्पर्शनादविमर्शनः । विद्वः पञ्चशरोळासवाणैस्त्राणैर्विवर्जितः ॥ ४३ ॥

अध्यक्षान् श्रेष्ठिनां पक्षान् दक्षान्न्यक्षानपि प्रभुः ।

भूवः पप्रच्छ तुच्छात्माऽनार्यकार्यविधित्सया ॥ ४४ ॥

ममाधिपत्यविषये विषये यदुदीयते । तस्य रत्नस्य कः स्वामी वदन्तु विनयास्पदम् ॥ ४५ ॥

भवांस्तत्रभवानेव देव तद्रत्नर्महति । शिष्टैरिति समुद्दिष्टे सुतां सौवक्षियं व्यधात् ॥ ४६ ॥

अनर्थभाक् कृतार्थं स्वं मन्यमानस्तया समम् ।

सुभुजे विविधान् भोगान् भद्रया द्रागुपेक्षितः ॥ ४७ ॥

कामयँस्तनयां प्रास्तनयोऽभूत् प्राक् प्रजापतिः ।

ततोऽस्याऽप्यभिधा साऽस्तु मास्तूत्पथपरः परः ॥ ४८ ॥

अचलो मातरं पृष्ठा पुरीं माहेश्वरीं नवाम् । वासयामास स व्यासां प्रस्तस्तत्रैव तस्थुपी ॥४९॥
मृगावत्यां समुत्पेदे देवः शुक्रदिवश्चयुतः ।

सिंहश्रीरविकुम्भाङ्गिरहत्नौघार्णीन् दर्दश सा ॥ ५० ॥

तत्फलं भूपतिः प्राह सोत्साहः स्वप्नगीश्व्रुतेः । अर्द्धचक्री देवीषु नुर्भविता सवितांशुभिः ॥५१॥
अशीतिथनुरुचाङ्गं कृष्णं प्रासृत सा सुतम् ।

पृष्ठे वंशत्रयस्थित्या त्रिष्टुप्त्याख्यया श्रितम् ॥ ५२ ॥

महाभूजौ द्वारस्कौ धनुर्धरौ समन्ततः । अचलोऽग्रज एवास्मात् त्रिष्टुप्त्व वभूवतुः ॥ ५३ ॥
नीलपीताम्बरौ तालगरुडध्वजसुन्दरौ । असहयविक्रमौ लोके चन्द्रार्काविव रेजतुः ॥ ५४ ॥
इत्थाऽसीत् पुरीरत्नपुर्यो पूर्वशदीपकः । अश्वग्रीवः प्रतिविष्णुस्त्रिखण्डभरताधिपः ॥ ५५ ॥
मयूरग्रीवराजस्य पुत्रो नीलाङ्गजनात्मजः ।

चतुरशीत्यब्दलक्षसर्वायुष्मान् महाबलः ॥ ५६ ॥ युग्मं

चिंत्रं तद्विक्रमस्येव चक्रं रेजेऽर्कवान्धवम् । तत्करप्रकराद् वृष्टिवैरिकान्तादशोर्भूशम् ॥ ५७ ॥
श्रेष्ठौ जिते अनेनाद्रेवैताढ्यस्य महीजमा ।

तीर्थत्रयी मागधादिस्तस्य वश्यैव नित्यशः ॥ ५८ ॥

कः स्याद् इयामलः कीर्त्या मम धातकपातकी ।

अश्वविन्दुर्निमित्तज्ञः पृष्ठोऽनेनेत्यवक् च सः ॥ ५९ ॥

धर्षयिष्यति यो दूतं चण्डवेगं क्रुधारुणः ।

दारुणं वारुणाशास्थं सिंहं यो वा हनिष्यति ॥ ६० ॥

तवान्तकर्ता॒सौ भावीत्यश्रौपीद् वाचमुद्गुराम् ।

शालिक्षेत्रं समारोप्य जिज्ञासुः सिंहधातकम् ॥ ६१ ॥

तद्रक्षाविधये शरान् आदिक्षत् शालिपालिनः । नृपषोडशसाहस्री क्रमात् तस्थौ सविक्रमा ॥६२॥
प्रजापति क्षमाप वाऽरेऽप्यरे किं ते प्रभूतधीः । चण्डवेगं दूतमितः प्राहिणोत् तञ्जिमन्त्रणे ॥६३॥
तदा प्रजापतिः क्षमापः सर्वगान्धर्वविद्यया ।

नृत्यकृत्यं दिव्यशुः सन् सालङ्कारः सदस्यगात् ॥ ६४ ॥

जायमाने नः समाने सङ्गीते पात्रनर्तने । प्रेमणा प्रमोदमापन्नतत्कर्म सनर्मधीः ॥ ६५ ॥
तत्राऽस्याते चण्डवेगे सभाक्षोभोऽभवत् महान् । कुद्धो कुमारावचलत्रिपृष्ठौ रसभङ्गतः ॥ ६६ ॥
पितुः पार्श्वेः ह्रिया किञ्चित् तं वक्तुमप्यशक्तिः ।

अन्तः संरम्भधरणात् फणिनाविव तस्थतुः ॥ ६७ ॥
पित्राऽभ्युत्थान-सन्मानदानादैः परितोषितः ।
चण्डवेगः शालिभूमिरक्षादेशमचीकथत् ॥ ६८ ॥
ओमित्युक्त्वा स्वर्णवेषहेषकाद्यपि भूरिशः ।

दत्त्वा विसर्जितः पित्रा स च चालाऽध्वनोऽन्तरे ॥ ६९ ॥
रोषणी धर्षणं तस्य कुमारौ तौ प्रचक्रतुः । ताडनात् तर्जनादन्ते घिकारादपमानितः ॥ ७० ॥
तदाऽस्त्रख्यौ स राजानं सर्वं कुमारधर्षणम् ।

हयग्रीवो हृदि ध्यायन् सेहे रोपातिपोषतः ॥ ७१ ॥
उपस्थिते शालिपालिरक्षार्थं च प्रजापतौ । विधेयमेतदावाभ्यामिति पुत्रौ विचेलतुः ॥ ७२ ॥
शालिक्षेत्रसभीपे तौ स्कन्धावारं निवेद्य च ।

स्वयं त्रिपृष्ठोऽभिययौ रथस्थः सहसारथिः ॥ ७३ ॥
कन्दरान्तः सुप्तसिंहोत्थाने कोलाहलाद् वलैः ।
जाते प्रीतस्तत्र चक्रेऽद्वचक्री समभूत् पुरः ॥ ७४ ॥
उत्पपात जिधांसुस्तं सिंहो नभसि यावता । ओष्ठौ गृहीत्वांशुकवत्तं पपाट त्रिपृष्ठकः ॥ ७५ ॥
बालेनाऽपि निरखेण हा हतो हन्त मेषवत् ।

चिन्तयन्निति सिंहोऽपि ग्रोक्तः सारथिना पुनः ॥ ७६ ॥
नरेषु सिंहो बालोऽर्थं सिंहः पशुषु त्वं किल । ग्राणत्यागे शोचयसे किमखर्वोऽगर्वधीः ॥ ७७ ॥
ततः शान्तो मृतः सिंहस्तुरीयनरकं ययौ ।

त्रिपृष्ठः स्पष्टमाचष्ट हयग्रीवाय साम्प्रतम् ॥ ७८ ॥
भृहक्ष्व शालीनिमान् हर्षात् पाटितः कण्टकस्तु ते ।
चर्मेदं गृहयतामस्य किमन्यन्नृप नोदनैः ॥ ७९ ॥
इत्यनापृच्छ्य तुरग्रीवं स्वाग्रजसंयुतम् । त्रिपृष्ठः पोतनपुरं प्रापयित्वा कृतोत्सवः ॥ ८० ॥

वैताह्ये दक्षिणश्रेणी रथन् पुरपूर्वरम् । चक्रवालपुरं तत्र च जटीज्वलनो नृपः ॥ ८१ ॥
तस्य स्वयंप्रभा नाम्ना पुत्री च विदिता भुवि ।

रूपातिशयतः साक्षाद्रतेररतिकारिणी ॥ ८२ ॥

तस्या वरकृते पृष्ठः सम्बिन्नश्रोतसाहृयः ।

नैमित्तिको जगद्वित्तः प्राह विवाहसाधनम् ॥ ८३ ॥

मयाऽश्रावि भावि वृत्तं नृपपुत्री स्वयंप्रभा । त्रिष्टुपासुदेवस्य महिषी भाविनी पुरा ॥ ८४ ॥
श्रुत्वा नैमित्तिकगिरं हयग्रीवोऽस्य शङ्खया ।

उपेत्य पोतनपुरं सौधेऽसौ तस्थिवान् सुखी ॥ ८५ ॥

प्रजापतिस्तं सत्कृत्य सम्मुखं गमनादिभिः । विचार्य कार्यं प्रच्छ तेनाऽपि जगदेष्टदे ॥ ८६ ॥
भवत्पुत्राय मत्पुत्रीं दातुमत्राऽऽगमं समम् । परिवारेण सारेणोपयामोऽस्तु ततो द्वयोः ॥ ८७ ॥
तयोः पाणिग्रहे जाते ज्वलनं बद्धुमुद्धताः । हयग्रीवाङ्याऽभ्येयुर्भटासतत्र मदोत्कटाः ॥ ८८ ॥
कुरुद्यैस्तेभ्यो युध्यमानो ज्वलनो ज्वलनोपमः ।

दृष्टस्तैर्यमवद् रोधान् मध्याह्नार्यमवन्विषा ॥ ८९ ॥

प्रभोः समीरणादुग्रे रणे समीरणेन ते । प्रतिकूलेन रजसा विहिताः पिहितेक्षणाः ॥ ९० ॥
अन्योन्यमन्धवच्छलैर्भिर्यमाना रजोभरैः ।

क्षणात् क्षीणबला नेशुः दधतो ज्वलने यशः ॥ ९१ ॥

ज्ञातेऽवदातेऽश्वग्रीवः स्वयं शत्रुजिधांसया । चतुरङ्गचमूरुक्तश्चचालाऽचलकम्पनः ॥ ९२ ॥

मन्त्रिभिर्वर्यमाणोऽपि निषिद्धः शकुनैः पुनः ।

जायमाने महोत्पातेऽश्वग्रीवः प्रस्थिति दधौ ॥ ९३ ॥

भूचरैः खेचरैर्भूपैः सबलैः ग्रबलैरथ । सैन्ये प्रवर्द्धमानेऽस्य सीमाऽकारि तदाभिना ॥ ९४ ॥

श्रुत्वा सागरमुद्देलमिवायान्तं महाबलम् ।

त्रिष्टुपं साचलं ग्रोचे विद्याभृद् ज्वलनः पुनः ॥ ९५ ॥

भवद्गाम्यं ससौभाग्यं जयस्त्रिभुवनेऽपि वः ।

तथापि विद्याः सद्योऽत्र साध्या काशन सिद्धये ॥ ९६ ॥

गारुडी रोहिणी विश्वक्षोभणी कामरूपिणी ।

मोहनी स्तम्भनी व्योमचारिणी जयधारिणी ॥ ९७ ॥

स्थित्वा रहोऽग्निजटिना दत्ता विद्याः प्रसाधिताः ।

अचलेन त्रिपृष्ठेन ततः प्रस्थानमाश्रितम् ॥ ९८ ॥

शुभे मुहूर्तेऽद्वि शुभे सुभग्निविहगैरपि । प्रेयमाणस्तूर्यनादैराशीवैद्विजन्मनाम् ॥ ९९ ॥

महारूढैर्गजैरश्वै रथैर्मनोरथैरिव । उपस्थितैरग्निजटप्रमुखैराश्रितः श्रिया ॥ १०० ॥

रथावर्त्त समासाद्य वायनिधोर्षपोषणैः । त्रिपृष्ठः सरसस्थाने स्कन्धावारं न्यवीविशत् ॥ १०१ ॥

मिथः सुनासीरसङ्गे भड्गे वा विजये द्रयोः । संदिहाने लेलिहाने भूमिभारासहे कृते ॥ १०२ ॥

स्वस्वविद्यासाधनानि वैरिणां बन्धनानि च ।

उभयोः सुभटाश्चकुर्नानायुधमहोत्सवैः ॥ १०३ ॥

सेनान्योरभिषेकोऽभूत उपधानं द्रयोर्द्रयोः ।

निशातशस्त्रवृन्दानां ददुर्दानं यथोचितम् ॥ १०४ ॥

त्रिपृष्ठस्याग्रसैन्येन हयग्रीवबलं रणे । भग्नं पराङ्मुखीभूय भूयोऽश्वग्रीवपृष्ठगम् ॥ १०५ ॥

विद्याधरा महाशस्त्रैदिन्द्यैर्युयुधिरेतराम् । रुधिरेण वहावाहो वाहैस्तीर्णः कथञ्चन ॥ १०६ ॥

पेतुः शिरांसि शूराणां गृध्राः पादपरिग्रहात् ।

निनियरे गगनं तानि दिवः किमिव लिप्सया ॥ १०७ ॥

शस्त्राशस्त्रि रणे वृत्ते नृत्तैकवन्धवन्धुरे । सिन्धुरे रुधिराम्भोधौ दधाने यानपात्रताम् ॥ १०८ ॥

खेचराः खेचरनृपैर्विद्ययैव पराजिताः । भूचरैर्भूचरा भूपाः कृता शस्त्रैर्निरायुधाः ॥ १०९ ॥

रणद्विकुन्तयष्टित्रस्ता अस्ताचलाचलम् । निन्युरश्वा सूर्यरथं बलयो रणवारणम् ॥ ११० ॥

पुनर्नवीने सेनान्यां दिव्युरिव तद्वलम् । दूरतोऽपासरत् युद्धदश्वार्कः शस्त्रभीधरः ॥ १११ ॥

रजोन्धकारे विस्तीर्णे समुत्तीर्णेऽसृजां वहे । कुन्तस्फुरितताराभिररात्रीयत तद्विनम् ॥ ११२ ॥

भूवनक्षयमाशङ्क्य मिथो रणनिवृत्तये । निश्चिक्युरमरा युद्धमश्वग्रीवत्रिपृष्ठयोः ॥ ११३ ॥

तयोः शराशरि महद्युद्धं क्रुद्धात्मनोरिह ।

पद्यतां मरुतां चित्तं चकम्ये किं पुनर्नृणाम् ॥ ११४ ॥

हरिः प्रतिहरेः पूर्वं धनुषो गुणमच्छनत् ।

पौनः पुन्येन तद्ग्राहे तच्छेदेऽयं तथोदयतः ॥ ११५ ॥

गुणधंसादिनोऽद्विग्नस्तन्मृत्यै शक्तिमामुचत् ।

देवैर्दत्तां गदां लात्वा तां जघानाऽनयो हरिः ॥ ११६ ॥

विष्णोः पुण्यानुगुण्येन ददुर्देवास्तदा मुदा ।

शाङ्कर्गं धनुः पाञ्चजन्यं शङ्खं कौमोदिकीं गदाम् ॥ ११७ ॥
नन्दकं नाम खड्गं चाचलायापि हलं ददुः ।

संवर्तकं स सौनन्दमुशलं कुशलं दधत् ॥ ११८ ॥
अश्वग्रीवेण नागाखे मुक्ते भियुक्तधीः ।

गारुत्मतं हरिः शखं प्रायुद्धकं तद्विनाशनम् ॥ ११९ ॥
संग्रामेऽस्त्रग्रामहानौ प्रतिविष्णुः स साहसात् ।

हसन्नाह शिशो याहि न चेचकाद् हनिष्यसे ॥ १२० ॥
जिष्णुर्विष्णुरपि प्रौढयोवाच मुञ्च यद्यच्छया ।

तदुक्त्या दुरितं चक्रं स समारेष्टदेववत् ॥ १२१ ॥
करं प्राप्ते उवलच्छके चक्रे शक्रे च पद्यति ।

मुमोच शोचमुन्मुच्याऽश्वग्रीवश्चकमुल्बणम् ॥ १२२ ॥
पुण्यानुगुण्यात् तदपि हरेरसि ताडनम् ।

विधाय तत्करे तस्थौ रेखोऽल्लिखितचक्रवत् ॥ १२३ ॥
मूर्च्छितं वाधपास्यैवं वीक्ष्य विष्णुं तदा बलः ।

स्वपक्षो उवलनादिश्च हाहास्वपरोऽभवत् ॥ १२४ ॥
हयग्रीवं चूर्णयामि यामि बन्धो समादिश ।

मासित्युक्त्वाऽचलो यावद् धावति क्रोधदुर्द्धरः ॥ १२५ ॥
तावत् त्रिपृष्ठ उत्थाय समं सैन्यजयारवैः । प्रतिचक्रं ससर्जाशु चक्रं च प्रतिमोचनात् ॥ १२६ ॥

छित्त्वाऽश्वग्रीवगलकं तच्छिरोऽधात् करे हरेः ।

पुष्पवृष्टिः कृता तुष्टैः सुर्जयजयारवैः ॥ १२७ ॥
स वासुदेवः प्रथमोऽभिविक्तः सकलैन्त्रैः ।

स्वयं मागधमुख्यानि विष्णुस्तीर्थान्यसाधयत् ॥ १२८ ॥
वैताळ्यश्रेणियुगलं वशीकृत्य शिलां पुनः । शीर्षे छत्रमिव हरिदधार कोटिपूर्विकाम् ॥ १२९ ॥

यथास्थानं निवेश्यैनां दशाणांचलपार्श्वगाम् ।

प्रविवेश महैर्विष्णुः स्वं पोतनपुरं स्फुरत् ॥ १३० ॥

छागस्थये विहरन् देवः श्रेयांसः श्रेयसां निधिः ।

सहस्राप्रवणे प्राप केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ १३१ ॥

पञ्चदश्यां माघकृष्णे श्रवणेन्दौ तदा जिनः ।

दिदेश देशनां पर्षन्मोदसम्पादनीं ध्रुवम् ॥ १३२ ॥

त्रिपृष्ठः केवलज्ञानं श्रुत्वा स मुमुदेतराम् । जातं समवसरणं श्रीपोतनपुरे प्रभोः ॥ १३३ ॥

निशम्याऽगमनं विष्णुः कोटीरर्द्धत्रयोदश ।

रूप्यस्य वनपालाय ददौ तदौचितीमितिः ॥ १३४ ॥

सद्यः सिंहासनं हित्वा पादुके परिमुच्य च ।

स्वामिदिकं संमुखं स्थित्वा ववन्दे स्वामिनं हरिः ॥ १३५ ॥

कद्दूशा महत्या सहितो बलभद्रेण शार्ङ्गभृत् । प्रापत्समवसरणं शरणं सर्वदेहिनाम् ॥ १३६ ॥

तत् प्रविश्योत्तरद्वारा नत्वाऽहन्तं यथाविधि ।

सोऽनुशक्रं निषसाद समं मुशलपाणिना ॥ १३७ ॥

अभ्रावयद् धर्मरूपं सुखं स्वपरयोर्हि तत् ।

सम्यक्त्वं हन्ति मिथ्यात्वं शुद्धश्रद्धानुमोदनात् ॥ १३८ ॥

अन्त्यं श्रद्धातुमशुभं मातेव रक्षिकाऽनयोः ।

कियैव धार्या सम्यक्त्वक्रिया वार्याऽपरस्य तत् ॥ १३९ ॥

ज्ञानाभ्यासान्मोहजयः प्रत्याख्यानेन चाऽश्रवाः ।

संवरणभवकर्मणि नाश्लिष्यन्ति मनागपि ॥ १४० ॥

तपसा निर्जरा सर्वकर्मणां तत्र मानवे ।

हुंकारो विनयाजजेयः स्वाध्यायात् सुखशीलता ॥ १४१ ॥

द्वया सकामा यमिनामकामा त्वन्यदेहिनाम् ।

सकामनिर्जरायोगाद् बन्धोऽल्पो निर्जरा गुरुः ॥ १४२ ॥

अध्यात्मभावनाज्जीवस्वरूपं प्राप्यते ध्रुवम् । अजीवाद् अन्यतावोद्ये परिग्रहनिवर्त्तनम् ॥ १४३ ॥

तस्माज्जीवादितत्वानि नव भाव्यानि चाऽगममात् ।

व्याख्यागमस्य सुगुरोः सापारं पर्यशीलनात् ॥ १४४ ॥

स्याज्जीवस्य परोऽजीवो तत्यागे सुखभाग् भवेत् ।

पातकं पुण्यशत्रुः स्यात् संवरस्याश्रवो रिषुः ॥ १४५ ॥

निर्जरा वेदनाद्वैतः द्वैतं तद् बन्धमोक्षयोः । प्रदेशवेदना नित्या न नित्या रसवेदना ॥ १४६ ॥

एवं देवगिरा केचित् श्रावका व्रतिनोऽपरे । सम्यक्त्वं प्रतिषेदाते बलभद्रहरी पुनः ॥ १४७ ॥

पूर्णायामादिपौरुष्यामत्यजत् देशनां प्रश्नः ।

त्रिपृष्ठपुंभिश्चानिन्ये चतुःप्रस्थमितो वलिः ॥ १४८ ॥

स्वान्यग्रे तत्र चोत्क्षप्तः सोऽग्राहर्द्द्व सुरैः पतन् ।

शेषस्य पतितस्याद्द्व राजान्यदितरैर्नैः ॥ १४९ ॥

आकेचलात् द्विमासोनवर्षलक्ष्मैकविंशतिम् ।

विहृत्य भुवि निर्वाणं मत्वा सम्मेतमागमत् ॥ १५० ॥

गृहीत्वाऽनशनं मासमेकं सहस्राध्युक् । तृतीयायां नभःकृष्णे वासरे शिवमासदत् ॥ १५१ ॥

कौमारे वर्षलक्षाणामेकविंशतिरीशितुः । द्वित्वार्द्धशद्बदानां लक्षाण्यवनिपालने ॥ १५२ ॥

वर्षलक्ष्मैकविंशत्यां व्रती सर्वायुरहतः । चतुर्युक्ताऽशीतिवर्षलक्षाण्येवमजायत ॥ १५३ ॥

षड्विंशतिसहस्राग्रवर्षषट्पृष्ठलक्षकैः । शरतशतेन चोनाया अडकोटेव्यतिक्रमे ॥ १५४ ॥

श्रीमच्छ्रीतलनिर्वाणाक्षिर्वाणं श्रेयसः प्रभोः । स्वयंप्रभायां तनयो जडेऽर्द्धचक्रिणस्तदा ॥ १५५ ॥

नाम्ना श्रीविजयो जीवः श्रीशान्तेरहतः स तु ।

तस्याऽनुजः पुनः सूतस्तथैव विजयाद्वयः ॥ १५६ ॥

अन्यदा दक्षिणदिशो गान्धर्वा विष्णुमोहनम् ।

उपनीतैः सदा गीतैश्चक्रिरे रागभावनात् ॥ १५७ ॥

एकदा निशि गायत्सु तेषु विष्णुः समादिशत् ।

निद्राणे भृत्यभी गानाद् वार्या निद्रासुखक्षिदः ॥ १५८ ॥

इत्यादिद्वय प्रमीलाया^१ लीलायां विवशे नृपे ।

शृण्यापालेन नावारि सरसध्वनिर्वारिधेः ॥ १५९ ॥

शृण्यापालं प्रबुद्धः सन् अपृच्छत् किमिति त्वया ।

निवारिता न वेत्यूचे सोऽपि स्वामिन् वारिताः ॥ १६० ॥

१. प्रमीला = निद्रा

को हेतुरिति पृष्ठोऽयमारव्यत् सरसगानतः ।

ततः प्रातस्तं निगृह्याऽस्य श्रुत्योत्तपु चाऽक्षिपत् ॥ १६१ ॥
तप्तकस्तीरं निक्षेपाऽच्छयापालो मृतः क्षणात् ।

तदा कर्म ववन्धोग्रं वेदनीयं जनार्दनः ॥ १६२ ॥
अतुच्छमूर्च्छया राज्ये विषयेषु निषक्तधीः ।

कूरत्वाजीवहिंसायां रसातिशयतः स्वयम् ॥ १६३ ॥
मृत्वा त्रिपृष्ठोऽप्यादिष्टपौर्ययावधोगतेः ।

सप्तम्यां नारकक्षमायां मायां तत्याज नो यतः ॥ १६४ ॥ युग्मं
कौमारेऽस्य यंयुर्वर्षसहस्राः पञ्चविंशतिः ।

तावन्तो भूपसामान्ये दिग्जयेऽब्दसहस्रकम् ॥ १६५ ॥
अशीतिवर्षलक्ष्मैकोनपञ्चाशत् सहस्रयुक्त । विष्णुभावे चतुरशीत्यब्दलक्षायुरित्यसौ ॥ १६६ ॥
अस्तोकशोकप्रागभारादचलोऽपि चलाचलः ।

प्रिये वा यामि यामिन्यां काऽपि पापिपुरस्सरः ॥ १६७ ॥
इदैः प्रबोधितः सोऽधिचक्रे धैर्यमवकधीः ।

धर्मघोषगुरोः पार्श्वे दीक्षां जग्राह साहसी ॥ १६८ ॥
जपैस्तपोभिः स्वाध्यायैध्यायन्नेकाकिनं निजम् ।

पञ्चाशदब्दलक्षाणि व्यतीत्य नित्यसंवृतः ॥ १६९ ॥
निर्वृतः केवलज्ञानं प्राप्य कर्म समाप्य च ।

विशुद्धबुद्धवृत्तीनां कल्याणपदमग्रगम् ॥ १७० ॥

इति श्री लघुत्रिष्णिशलाकापुरुषचरिते श्रीश्रेयांसजिनचरितम्
प्रथमवासु देवोत्पत्तिसहितं सम्पूर्णम् ॥

श्रीवासुपूज्यचरितम् ।

द्वादशार्हचरित्रेण पवित्रीक्रियते मतिः । द्वीपस्यार्द्धपुष्करस्य प्राग्विदेहेष्वभाज्ञिरम् ॥ १ ॥
 तदन्तर्विजयः श्रीमान् नाम्नाऽस्ति मङ्गलावती । गुणैरनुगुणैः पूर्णा तत्र पूर्णं रत्नसञ्चया ॥ २ ॥
 सद्भायितः सप्ताया तत्र पद्मोत्तरो नृपः । दधानः शासनं जैनं मनसा येन निर्णयात् ॥ ३ ॥
 तस्य भावयतः सर्वं क्षणिकं भवत्वैभवम् । रागोपशान्तिरजनि जनिता रुचिरेतया ॥ ४ ॥
 वज्रनाभगुरोरात्तचरणः शरणं नृणाम् । अर्हद्वक्त्यादिभिः स्थानैर्जिननामार्जयज्जयी ॥ ५ ॥
 सप्तन्तोषं त्यक्तदोषं व्रतमाराध्य शुद्धधीः । विषय सद्यो देवोऽभूद् दशमे त्रिदशालये ॥ ६ ॥
 जम्बूद्वीपस्य भरते स्फुरिते भरतेजसा । स्वर्गं सर्वर्गं कुरुते चम्पा कम्पा नृणां पुरी ॥ ७ ॥
 प्राज्यनीत्याऽत्र साग्राज्यभोक्ता वसुमतीप्रियः ।

ईक्ष्वाकुवंशजो नाम्ना वसुपूज्यो महामहाः ॥ ८ ॥
 जयाऽस्य महीषी रूपान्मूर्तेव जयवाहिनी^१ ।
 स्थाने राजां यतो नित्यं वल्लभा जयवाहिनी ॥ ९ ॥
 जीवः पद्मोत्तरस्याऽथ ज्येष्ठस्य नवमीदिने ।
 ध्वले वारुणे चन्द्रे तस्याः कुक्षौ ललौ भवम् ॥ १० ॥
 स्वप्नदर्शनभत्राऽपि वाच्यं प्राज्यजिनेशवत् ।
 चतुर्दश्यां फाल्गुनस्य इयामायां सुषुवेऽङ्गजम् ॥ ११ ॥
 महोत्सवः कुमारीणामरीणा शक्रपूजनी ।

जिनोऽन्वभूद् वासुपूज्य इति नामाऽपि सान्वयम् ॥ १२ ॥
 व्यतीते शैशवे तुङ्गः स सप्तिधनुर्मितः । यौवनेऽपि वने यातुमुत्सुको योगरागतः ॥ १३ ॥
 पितरौ तं तथाभूतं साकृतं पृतकर्मणि । आहूय वाचाऽब्रुवतामलं कोमलया रहः ॥ १४ ॥
 पुत्रं चित्रं नृपाः सर्वे स्वपुत्रीं दातुमुत्सुकाः । तुभ्यं सभ्यगुणै रूपलावण्यादैर्वशीकृताः ॥ १५ ॥
 दूताः प्रभूता आयान्ति युगपत् क्रमतोऽपि च । तद्विवाहविधि वत्सामन्यस्वाग्रहेण नः ॥ १६ ॥
 पूर्वं मद्वंशे मुक्तामणिः श्रीष्टुषभप्रभुः । तेनाऽपि कन्ये धन्ये व्यूहाते परमोत्सवैः ॥ १७ ॥
 अस्मन्मनोरथानेवं पूरयाऽशु विदूरय । स्वजनानां पूर्जनानां चेतश्चिन्तां वचोऽमृतैः ॥ १८ ॥

१. जयवाहिनी—ईद्राष्टु, सेना।

अभिधाय विरतयोः पित्रोद्देवस्तदोचिवान् ।

भवयुक्तं भवेद् युक्तं वत्से वात्सल्यसूचनात् ॥ १९ ॥
परं तात भवे आम्यन् जातः कुत्र स्थले न वै ।

अहमस्मि ततः श्रान्तः कान्तो न विषयो भुवि ॥ २० ॥
डोलालोलाः श्रियः सर्वाः सम्पदः पदवी भियाम् ।

ह्रेयः परिजनः कार्येऽरिजनः स्नेहवन्धनात् ॥ २१ ॥
तदलं मे विवाहेन तुच्छं मे कर्म साम्प्रतम् ।

हित्वा भोगफलं मत्वा तत्त्वामृतरसं भृशम् ॥ २२ ॥
शङ्के मनः पङ्के मज्जामि ज्ञाते ज्ञानेन संवरम् । वरं तदाग्रहस्तात नातः कार्यो हितेच्छुना ॥ २३ ॥
मल्लिनेमिः पार्श्व इति भाविनोऽपि त्रयो जिनाः ।

अकृतोद्वाहसाग्राज्याः प्रवजिष्यन्ति मुक्तये ॥ २४ ॥
श्रीर्वीरश्वरमश्वार्हनीष्वद्भोगयेन कर्मणा । कृतोद्वाहोऽकृतराज्यः प्रवजिष्यति सेत्स्यति ॥ २५ ॥
ततश्च कर्मवैचित्र्यात् पन्था नैकोऽहतामपि ।

विचार्येत्यनुजानीथ माऽभृत प्रेमकातराः ॥ २६ ॥
एवं प्रबोध्य पितरौ वर्षलक्षेषु जन्मनः । गतेष्वष्टादशस्वर्हन् जज्ञे दीक्षाग्रहोत्सुकः ॥ २७ ॥
सुराऽसुरनरैः सर्वाङ्गीण्यवर्त्तस्वे पुनः । क्रियमाणे कालगुनस्यामावस्यां व्रतमाददे ॥ २८ ॥
अन्याऽपि षट्शती राज्ञां प्रवत्राज सहाऽमुना ।

सुनन्दभूपतेर्गेहे सञ्जाता षष्ठपारणा ॥ २९ ॥
चक्रवानवर्णी पादन्यासेनाधिकपावनीम् ।

भव्यान् प्रबोधयन् १कावम्बुजानीव २गवां भरैः ॥ ३० ॥
इतश्च पृथिवीपुर्यां नृपो न्याये विशिष्टधीः ।
नाम्ना पवनवेगोऽभूद् भूशास्ता स्वस्तिकृन्तृणाम् ॥ ३१ ॥
स तु श्रमणसिहर्षेहर्षेण व्रतमग्रहीत् । तप्त्वाऽसौ दुस्तपतपोऽनुत्तरेऽभृत्सुरोत्तरः ॥ ३२ ॥

१. कौ = पृथिव्याम् २. गवाम्-वाचाम्, किरणानाम्.

इतश्च दक्षिणे क्षेत्रभरताद्दें महीपतिः । विन्ध्यशक्तिर्विन्ध्यपुरे सुरेशं देशपेशले ॥३३॥*

तदैव दैवतस्थानसद्वशं सुन्दरं भृशम् । साकेतं कृतसङ्केतं शुभार्थेनगरं वरम् ॥ ३४ ॥

पर्वतः सर्वतः श्रेयान् धैर्यवान् पवर्तोपमः ।

ऊर्ध्वस्थिर्मितिमतामतिशायी स दोषमताम् ॥ ३५ ॥

तस्यावद्यं वद्यचेता वेद्याऽस्ति गुणमञ्जरी ।

स्वर्णभरणकान्त्येव पिञ्जराङ्गी मनोरमा ॥ ३६ ॥

पूर्णचन्द्राङ्गति कर्तुं कृती चक्रे तदाननम् ।

विधिस्तथाऽपि नो साम्यात् तत्राङ्गं निदधेऽधिकम् ॥ ३७ ॥

राहुर्महाचाहुरपि न शक्तस्तपराभवे । पार्श्वे वेणिमिषात् तस्थौ सुभनोबन्धनाग्रहात् ॥३८॥

स्तनयोर्मांसलत्वेन तथा हारावतारतः । मध्यं भारभरात् क्षामं बद्धं त्रिवलिभिरततः ॥३९॥

रागः कण्ठेऽधरे पाणी पादेन नृत्यमोहने । तेन रागमयी सैषाऽकरोद् रक्तं नृणां मनः ॥४०॥

तौर्यत्रिकोऽपि साधुर्यो माधुर्याद्वचसां पिकी ।

सा धुर्या भावमुद्भाव्य रजनेन मनस्त्विनाम् ॥ ४१ ॥

तया विना तु ते राज्यं मन्ये कैतवसन्निभम् ।

इत्याकण्यामुच्चन् मन्त्रिमुख्यं सख्येन पर्वते ॥ ४२ ॥

तत्र गत्वाऽवदन् मन्त्री स्वामिन् कामितसङ्गमः ।

सखे सखेदं मा विद्धि सिद्धिः सर्वा त्वदागमे ॥ ४३ ॥

राजकार्यवशान् मित्रानागमे त्वत्पण्याङ्गना । प्रेष्या तदगुणगीतान्मां प्रीणाति गुणमञ्जरी ॥४४॥

विन्ध्यशक्तेर्वस्तु शस्तं त्वद्वस्तेऽवेहि तावकम् । तन्ममेत्येव जानाति स त्रेषुं समाचर ॥४५॥

इति मञ्जुगिराऽप्येष सविशेषकुधा ज्वलन् । दासीमपि न दास्यामि किं पुनर्गुणमञ्जरीम् ॥४६॥

को विन्ध्यशक्तिरव्यक्तस्त्यक्ता मैत्र्यपि तेन मे ।

यो वाञ्छति जीवितं मे वेश्यां तां गुणमञ्जरीम् ॥ ४७ ॥

* —बृहत्त्रिष्ठौ—एकदा सर्वसामन्तामात्याद्यः परिवारितः ।

स अस्थान्यामुपाविक्षत् सुधर्मोयामिवाद्रिभित ॥

आजगाम चरश्चैको वेत्रिणा च प्रवेशितः ।

नमस्कृत्योपविद्यामे व्यजिङ्गपदिदं शनैः ॥

मज्जीवितवियोगेन स एवायातु तन्मनाः । तज्जीवितप्रहात् कुर्वे सङ्गतां गुणमञ्जरीम् ॥४८॥
निशम्य सम्यक् तां वार्ता पवेतात् गर्वपवेतात् । अभ्यषेणयदेनं स विन्ध्यशक्तिरवंध्यवाक् ॥४९॥
सङ्ग्रामागतयोः सैन्येऽन्योन्यं युद्धविधायिके ।

विन्द्रे भिन्ने सुरलोके नृपयोः सङ्गरोऽभवत् ॥५०॥
प्रौढे तत् पर्वते किञ्चिद् बलं चलति कस्यचित् ।

विन्ध्यशक्तेर्वले भग्ने स्वं सेनान्यमतिष्ठिपत् ॥५१॥
तं पर्वतं विन्ध्यशक्तिर्निर्विर्यं च निरायुधम् । चक्रे वक्रेतरमिव स पलायत सर्वतः ॥५२॥
हस्ताहस्तिकया लुट्टय साकेतं गुणमञ्जरीम् ।

विन्ध्यशक्तिर्गृहीत्वा च यथौ स्वं नगरं जयी ॥५३॥
पराभूतः पर्वतोऽपि सम्भवाचार्यसन्निधी । प्रत्रज्य दुस्तपतपः कृत्वाऽन्तेऽनशने स्थितः ॥५४॥
विन्ध्यशक्तेर्निहन्ताऽहं भूयासमपरे भवे । निदानमकरोदेवं देवोऽपि प्राणतेऽभवत् ॥५५॥
च्युतोऽतो विजयपुरे श्रीधराधिपक्षमिनी । श्रीमत्यस्यां स्वप्रयोगात् सङ्गातस्तनयोऽनयोः ॥५६॥
नामाऽवतारकः स्फारकर्मा यौवनसम्भवे । स सप्ततिधनुषकाङ्गत्रिखण्डभरतेश्वरः ॥५७॥
इतश्च द्वारकापुर्या पश्चिमाद्विषयोभरैः । स्नातायां तद्विनिर्यद्विर्भूषितायां मणीगणैः ॥५८॥
ब्रह्मा नृपतिरेतस्यास्तस्याङ्गना द्वयी प्रिया ।

आद्या सुभद्रा भद्राङ्गी तस्या उमाऽपरा स्मृता ॥५९॥
पूर्वं पवनवेगस्य जीवोऽनुत्तरतश्चयुतः । सुभद्रायाः कुक्षिरत्नं स जडे सुप्रसाधनम् ॥६०॥
स्वप्नैश्वतुर्भिर्भूजानिर्विवेद वलसम्भवम् । साहचर्यादार्थपुत्रं विष्णुं चामंस्त भाविनम् ॥६१॥
पुत्राभिधां विजय इत्यादधे समयान्तरे । उमाऽथ गर्भमाधत्त जीवं पर्वतभूपतेः ॥६२॥
सा सुप्ता सप्त स्वमान् सप्तसप्तसमग्रभान् । दद्वाऽचष्ट प्रमोदेन प्रणम्य ब्रह्मभूमुजे ॥६३॥
पृष्ठे वंशद्वयं दद्वा जातस्याऽस्य प्रशस्यधीः । द्विष्टुष्टु इति नामांमुमभाषिष्ठ नरेश्वरः ॥६४॥
विजयः प्रणयोदेशात् सदेशाद् भ्रातरं लघुम् ।

मुमोच नेषत् पाथोजलोचनं भवने वने ॥६५॥
दोर्बलं विपुलं बुद्धिं वृद्धिं प्रवर्द्धमानयोः ।

ययोर्जितद्वयोः श्रुत्वा तारकः कम्पधारकः ॥६६॥
ब्रह्मराजं धृतद्वयाजं व्याजहार भवत्सुतौ ।
प्रेष्यौ सेवाकृतेऽस्माकमिति दूतगिराभरात् ॥६७॥

दूतवाचं विचार्यैनां सिंहसेवां किमिच्छति ।

शृगालबालौ नालस्यः स्वबलं श्वबलं धरन् ॥ ६८ ॥

आयातु स्वयमेवाऽयं कायं त्यजतु मत्करात् ।

सम्परायं विधायेह कोऽन्तरायं करिष्यति ॥ ६९ ॥

द्विपृष्ठगर्जितैरेव विजयेऽत्रानुवादिनि ।

वर्जितः सदसौ लोकैर्भीत्याऽगात् स्वामिनोऽन्तिकम् ॥ ७० ॥

तारकः शकुनैर्मित्रैर्वर्यमाणोऽप्यनार्यधीः । आयाते चार्द्धभार्गेण रणप्रेरणमातनोत् ॥ ७१ ॥

शूनां पश्चनामिव तां रणभूमिं क्रुधाऽरुणः । भट्टवर्गोऽमृशत् स्वर्गवासाभ्यासमसुत्र यत् ॥ ७२ ॥

कतिभिर्दिवसैर्भग्ने बले तस्य दिशोऽदिशं । तदोद्विष्मना मानी ढौकयामास तारकः ॥ ७३ ॥

एकपृष्ठो द्विपृष्ठात् किं कदापि बलवान् भवेत् । विजये प्रातिकूल्येन तारकोऽतारको यतः ॥ ७४ ॥

मर्मविद्धः शरैः शीघ्रं हरिणा प्रतिमाधवम् । अशक्तस्तं विजेतुं स हेतुमन्विष्ट तारकः ॥ ७५ ॥

देवदत्तां सप्तरत्नां द्विपृष्ठस्यातिदुर्जयाम् । पश्यन्नस्य जयोपायं चक्रे स्वमदविस्मितः ॥ ७६ ॥

मुधा ताम्यसि किं सम्यग् याहि पाहि शिशोः कुलम् ।

आम्यता तेन चक्रेण संहर्ता तेऽन्यथासम्यहो ॥ ७७ ॥

इत्येवं निगदङ्गश्चकं मुमोच शोचनं विना ।

तत तस्य हृदये धातं किञ्चित् कृत्वा करे स्थितम् ॥ ७८ ॥

तद्वयथामूर्च्छितं विष्णुं विलोक्य विजयः क्रुधा । उदायुधाः सैनिकाशोपतस्थुस्तारकक्षये ॥ ७९ ॥

विष्णुरुत्थाय तच्चकं मुमोच तारकच्छिदे । कण्ठमस्याक्षणोत् तूर्णं जातं विष्णोर्यशो भृशम् ॥ ८० ॥

देवैरस्य शिरस्याशु पुष्पवृष्टिर्वर्धीयत । विष्णुर्जातो द्वितीयोऽयमद्वितीयपराक्रमः ॥ ८१ ॥

त्रिखण्डीभारतीं सम्यक् संसाध्याभ्येत्य चाधरत् ।

आललाटं कोटिशिलां दशाणीचलसन्निधी ॥ ८२ ॥

द्वारकामागतस्यास्य विष्णोर्जज्ञेऽभिषेचनम् । लोकस्तेन गलच्छोकस्तदाज्ञां प्रतिपन्नवान् ॥ ८३ ॥

वासुपूज्यो मासमेकं छाद्यस्थये विहरन् भुवि । दीक्षोद्याने पाटलाधः केवलज्ञानवानभूत् ॥ ८४ ॥

द्वितीयस्यां माघशुक्ले वारुणेन्दौ चतुर्थकृत् । सर्वज्ञः सर्वदर्शी सः भव्यजीवानबूद्धत् ॥ ८५ ॥

षट्षष्ठिर्गणनाथानां सूक्ष्मादीनां विभोरभूत् । यक्षः कुमारो तीर्थेऽस्य हंसयानश्चतुर्भुजः ॥ ८६ ॥

बीजपूरं शरं विभ्रहदक्षिणे पाणवामले । वामद्वये हु नकुलधनुर्धरणतत्परः ॥ ८७ ॥

देवता इयामवणीऽभृच्चंद्राभा हयवाहना । दक्षिणो वरदः शक्तिधारी तस्याः करः स्मृतः ॥८८॥
वामहस्तद्वये पुष्पं गदां च दधती सुरी । सर्वा समवसरणस्थितिः पूर्वे रेजुषी ॥८९॥
बलभद्रो द्विष्टुष्टु श्रुत्वा जिनवरागमम् । रागमन्त्रैरिवाकुष्टः प्राग्वन्नत्वा जिनं स्थितः ॥९०॥
धर्मः क्षमादिर्दशधा सर्वज्ञाभिविनिश्चितः ।

पारम्पर्यात् तमाचर्याऽचार्यादेः सिद्धिमाश्रयेत् ॥ ९१ ॥
इत्यादिदेशनां जैनीं श्रावं श्रावं सदाश्रवाः । श्रावका व्रतिनशान्ये परे सम्यग्दशोऽभवन् ॥९२॥
अथ दशविधो धर्मो मिथ्यादग्निर्भर्न लक्ष्यते ।

योऽपि कश्चित् कचित् प्रोचे सोऽपि वाङ्मात्रनर्तनम् ॥ ९३ ॥
तत्त्वार्थो वाचि सर्वेषां केषाङ्गन मनस्यापि । क्रियायामपि नर्नर्ति नित्यं जिनमतस्पृशाम् ॥९४॥
वेदशास्त्रं पुरस्कृत्य ये धर्मं निर्दिशन्ति च । तदप्रामाण्यमादिष्टं यतो भागवतोदितम् ॥९५॥
‘तथैव राजन्मुरुगार्हमेधवितानविद्योरुविजूमितेषु ।

न वेदवादेषु हि तत्त्ववादः प्रायेण शुद्धो तु चकास्ति साधुः ॥ ९६ ॥
हिंसाजनितपापानि गोमेधाद्यानि मन्यवः । न निवर्त्यितुं शक्ता इति भागवते वचः ॥९७॥
‘यथा पङ्केन पङ्काम्भः सुरया वा सुराकृतम् । तथा हत्याकृतं पापं न यज्ञेर्मार्घ्वमहस्ति ॥९८॥
क्रष्णसामिनो वृत्ते यत् तत्रैवोक्तमङ्गिनाम् । दयायां हृदयं योज्यमित्यं सहृदया जगुः ॥९९॥ यतः—
‘सर्वाणि मदिष्टण्यतया भवद्विश्वराणि भूतानि सुता ध्रुवाणि ।

सम्भावनीयानि पदे पदे वै विविक्तदग्निस्तदुर्हार्णं मे ॥ १०० ॥
शौचमुक्तं ब्रह्मचर्यं ब्रह्मचारी सदा शुचिः ।

इत्युक्तेस्तत्परित्यक्ते न शौचं मृज्जलादिभिः ॥ १०१ ॥
सत्यं शौचं तपः शौचं शौचमिन्द्रियनिग्रहः । सर्वभूतदया शौचं पञ्चमं जलशौचकम् ॥१०२॥
‘महत्सेवां द्वारमाहुर्विमुक्तेस्तमोद्वारं योपितां सङ्ग्रिसङ्ग्रहम् ।
‘महान्तस्ते समचित्ताः प्रशान्ताः विमन्यवः सुहृदः साधयो ये ॥ १०३ ॥
इति भागवतस्योक्तेनशौचं मैथुनात् परम् । इति भत्वा ब्रह्मचर्यमाचार्याः प्राहुरुचमम् ॥१०४॥

१. भागवत पु० स्कंध. ५ अ० ११

२. भागवत पु० स्कंध. १ अ० ८

३.-४. भागवत पु० स्कंध ५ अ० ५

ऋतुकालव्यतिक्रान्तौ ब्रह्महत्यां च येऽभ्यधुः ।

तेषामधर्मे किं वाच्यं ब्रह्मचर्यापलापिनाम् ॥ १०५ ॥

आदित्सतोऽपि सर्वस्वं यजमानात् जिघृक्षताम् ।

अर्थार्थे ह्यजतां प्राणान् काऽऽकिञ्चन्यं द्विजन्मनाम् ॥ १०६ ॥

स्वल्पेष्वव्यपराधेषु क्षणाच्छापं प्रयच्छताम् । लौकिकानामृषीणां न क्षमालेशोऽपि दृश्यते ॥ १०७ ॥

गृहिणीगृहपुत्रादिपरिग्रहवतां सदा । द्विजन्मनां कथं मुक्तिलोभैक्षुलवेद्मनाम् ॥ १०८ ॥

ये तु रागादिभिर्देविः कलुषीकृतचेतसः ।

न तेषां सूनृता वाचः प्रसरन्ति कदाचन ॥ १०९ ॥

तथाहि यागहोमादिकर्माऽपीष्टादि कुर्वताम् ।

वार्षीकूपतडागादिनाऽपि पूर्तान्यनेकशः ॥ ११० ॥

संसारविधिलुभ्यानां संसारस्यैव वर्द्धनम् ।

तदैव मूर्तेः कैवल्यं पूज्यते न सह स्त्रिया ॥ १११ ॥

यतः—मुमुक्षुवो घोररूपान् हित्वा भूतपतीनथ ।

नारायणकलां शान्तां भजन्ते हृचनस्ययवः ॥ ११२ ॥

भागवते—योगजन्मा मतो धर्मः सर्वः सिद्धिनिबन्धनम् ।

तत् पारमेश्वरी मूर्तिः सेव्या योगस्य मुद्रया ॥ ११३ ॥

यतः कुमारसम्भवकाव्ये—

पर्यङ्कबन्धस्थिरपूर्वकायमृज्वायतं संनमितोभयांसम् ।

उत्तानपाणिद्रयसन्निवेशात् प्रफुल्लराजीवमिदाङ्गमध्ये ॥ ११४ ॥

पशुधातनतः स्वर्गो यदि स्यान्नरकः कुतः? ।

न हेककारणापत्तौ कार्याणां स्यादनेकता ॥ ११५ ॥

धृतयोत्पादिकरणे प्रायश्चित्तोपदेशिनः । पञ्चस्वापत्सु नारीणां पुनरुद्धाहकारिणः ॥ ११६ ॥

अपत्यासम्भवे स्त्रीषु क्षेत्रजाऽपत्यवादिनः ।

सदोषाणामपि गवां रजसा शुद्धिवाचिनः ॥ ११७ ॥

श्रेयो बुद्ध्याऽध्वरहतच्छागशिस्नोपजीविनः ।

सौत्रामण्यां ससप्ततौ मद्यपानविधायिनः ॥ ११८ ॥

नैतेषु मानसो धर्मो न वा वाचनिकोऽप्ययम् । गृहिलङ्घप्रवृतेषु मोहारोहविलासिषु ॥ ११९ ॥

अनन्तकायकन्दाद्यशनैरदायको नरः । निधेश्वाऽधोगति याति यतस्तस्य मनोऽस्त्यधः ॥ १२० ॥

मांसं मद्यं नवनीतं पक्षिवान्तं तथा मधु । महाविकृतयस्त्वेताः सचेता वर्जयेदिति ॥ १२१ ॥

एवं जैनं वचः पीत्वा मुनयः केऽपि सुव्रताः ।

जडिरे बलवान् विष्णुर्बलः सम्यक्त्वमाश्रयत् ॥ १२२ ॥
वर्षलक्ष्यतुःपञ्चाशतं मासविवर्जितम् ।

आकेवलाद् विहारेण पुनाति स्म जिनोऽवनीम् ॥ १२३ ॥
चम्पायामागमत् मत्वा मोक्षमासन्नमात्मनः ।

सहैव मुनिषट्टशत्या प्रपन्नोऽनशनक्रियाम् ॥ १२४ ॥
शुचेः शुब्लचतुर्दश्यां विधूतरभाद्रयोगे । योगरोधेन मासान्ते वासुपूज्यः शिवं ययौ ॥ २५ ॥
अष्टादशाब्दलक्ष्याणि कुमारत्वे व्रते पुनः । चतुःपञ्चाशदित्यायुर्लक्ष्मद्वासपतिः प्रभोः ॥ १२६ ॥
द्विष्टष्टवासुदेवेऽपि जातघातादिपातकात् । पपात षष्ठे नरके विजयो व्रतमग्रहीत् ॥ १२७ ॥
अब्दलक्ष्म कुमारत्वे हरेः पादोनवर्जितम् । तदेव मण्डलिकत्वे दिग्जयेऽब्दशतं तथा ॥ १२८ ॥
राज्ये सम्पत्यष्टलक्षी तथा नवशताधिका ।

वत्सरैकोनपञ्चाशत् सहस्रीत्यायुरुर्जितम् ॥ १२९ ॥
पादोनकोटिमब्दानां बलो जीवन् व्रतीभवन् ।

विजयाह्वयसूरीन्द्रात् प्रान्ते मुक्तिमुपेयिवान् ॥ १३० ॥

इति श्री त्रिषष्टीयचरिते विनयविलासापरनाम्नि वासुपूज्यचरितं सम्पूर्णम् । ग्रं. १३० श्लोकाः

श्रीविमलनाथचरितम् तथा तृतीयविष्णुचरितम्

अधोक्ष्यते क्रमाक्रान्तं कान्तं त्रयोदशाऽर्हतः । चरितं परितस्तस्य ज्ञातुः प्रभावसम्भवः ॥१॥
 धातकीखण्डसंज्ञातद्वीपे दीपे जगत्त्रये । प्राग्विदेहास्पविजयो विजयो भरताह्यः ॥२॥
 महापुर्यां पुरि इमापः प्रतापयग्वान्धवः । पश्चसेनः सेनयेव सेवितोऽयं नयन्त्रिया ॥३॥
 अभ्यासीत् स धर्मगुणमजिह्वगपरादरात् । लक्षं योजयितुं धाम्ना मेधाविभिरुपासितः ॥४॥
 निसर्गादेव संसर्गं तित्यक्षुर्विषयस्थितेः । सर्वगुप्तगुरोर्दीक्षामादायाभूत् तपस्विराट् ॥५॥
 तीर्थकृन्नाम कर्मायमार्जयज्जयदक्षिणः । अहंद्वक्त्यादिभिः स्थानैविंशत्या सत्यवाक् पदुः ॥६॥
 त्यक्त्वाऽङ्गं तत्त्वविधिना सहस्रारेऽभवत् सुरः । काम्पील्यनगरे जम्बूद्वीपे भरतभूषणे ॥७॥
 कृतवर्माभीरतक्षा वर्मेव गुणसेवधिः । अस्याऽश्यामा परिणामात् श्यामा नामाऽजनि प्रिया ॥८॥
 अन्तर्वत्नी सा बभासेऽवतीर्णे तत्सुरे तदा । राधस्य शुद्धद्वादश्यां पूर्णसम्पूर्णदोहदा ॥९॥
 गजाऽक्षसिंहलक्ष्म्यादीन् स्वगांश्चतुर्दशाऽवशा । ददर्श समये ज्ञाते सुषुवे सुभ्रुवाङ्गजम् ॥१०॥
 प्राग्वद् ज्ञेयो दिकुमारीचतुष्टीन्द्रनिर्मितः । महोत्सवस्ततः पित्रा विमलेत्यभिधा दधे ॥११॥
 क्रमाद् वृद्धौ षष्ठिधन्वोन्नतस्तारुण्यमास्पवान् । भगवानुपयेमेऽसौ राजकन्या अनेकशः ॥१२॥
 कौमारे पञ्चदशाद्वलक्ष्मीं व्यतीत्य राज्यभाक् । सवितुर्वचसा मान्या गुर्वाङ्गा खहेतामपि ॥१३॥
 विशद्वन्सरलक्षेषु राज्यमाशास्य शस्यधीः ।

लोकान्तिकसुरागत्या स्वयम्बुद्धया महोत्सवैः ॥ १४ ॥

कृत्वा वार्षिकदानं द्राक् सहस्रनृपसङ्गतः ।

चतुर्थ्या माघशुक्लांशे प्रावाजीत् षष्ठधारकः ॥ १५ ॥ युग्मं

जयराजगृहे धान्यकटारुण्यनगरे विभोः । पारणा परमाङ्गेन पञ्चदिव्ययुताऽभवत् ॥१६॥

चिजहार चतुर्व्वानी शुक्लध्यानी पुरादिषु । दानस्थले स्वर्णकोटिर्वर्षणाद्वर्षकृनृणाम् ॥१७॥

आद्वीपान्तरे पूर्वविदेहविजयान्तरे । पुर्यानन्दकरी तस्यां चक्षुषमान् अवनीश्वरः ॥१८॥

स स्वभावाद् भवाजज्ञे विरक्तात्मा कृपानिधिः ।

राज्यं विहाय जग्राह व्रतं सुव्रतसद्गुरोः ॥ १९ ॥

चरणं सकलविश्वाभरणं दुष्करं तपः । समाराध्याऽनशनतोऽनुत्तरे सुरतां दधी ॥२०॥

भरते प्रथमद्वीपे श्रावस्त्यां पृथिवीपतिः । धनमित्राख्यया ख्यातः प्रजातः स सुरश्चयुतः ॥२१॥

तन्मित्रं बलिभूपालः सोऽपि तत्रैव तस्थिवान् ।

अमुख्यमुख्यसख्यस्य रसावेशाद् विदेशमुक् ॥ २२ ॥

अनयोर्धूतरमणात् धनमित्रः पणीकृतम् । राज्यं हारितवाँस्तेन निःश्रीकश्चाप्रमद् भुवि ॥ २३ ॥
लोकेऽवमाननां प्राप्य लज्जयाऽदर्शयन् मुखम् ।

सुर्दर्शनमुनेर्दीक्षां लेखेऽदम्भमनाः क्रमात् ॥ २४ ॥

अनेन तपसा हन्ता भूयासं बलिभूपतेः । एवं कृतनिदानोऽगादुत्कृष्टायुस्तोऽच्युते ॥ २५ ॥
जैनीदीक्षां बलिरपि स्वीकृत्य नित्यसुब्रतः ।

सुरो भूत्वा च्युतस्तस्माद् भरतेऽवातरत्तराम् ॥ २६ ॥

सानन्दनन्दनपुरे भूपः समरकेसरी । सुदेवी वनितारत्नं तयोः पुत्रः पवित्रधीः ॥ २७ ॥
षष्ठिधन्वोक्तः पष्ठिवर्षलक्ष्यायुरुत्तमः । प्रतिविष्णुर्मेरकारव्यक्षिखण्डभरताधिपः ॥ २८ ॥
भरते द्वारकापुर्यां रुद्रनामा महाबलः । सुप्रभाद्या द्वितीयाऽस्य पृथिवीनामतः प्रिया ॥ २९ ॥
जीवो नन्दिसुमित्रस्य सुप्रभाकुक्षिभूषणम् ।

बलभद्रश्चतुः स्वप्नलक्षितो भद्र इत्यभूत् ॥ ३० ॥

धनमित्रस्य जीवोऽपि पृथिव्या उदरे हरेः । अवतारेण चोहन्पेदे सप्तस्वप्नोपलक्षितः ॥ ३१ ॥
स्वयम्भूरिति नाम्नाऽयं प्रसिद्धो धैर्यशौर्यतः ।

सङ्गतिर्नामुच्चतस्य प्रेम्णा भद्रोऽतिशायिना ॥ ३२ ॥

पुर्या बहिर्बलकीडारसेनाऽभ्यागतौ वने । सेनां ददृशतुर्गुर्वीं हस्त्यश्चरथसङ्कुलाम् ॥ ३३ ॥

शृष्टः सेनापतिस्ताभ्यां के यूयं कस्य सेवकाः । तेनोचे मेरकबलं राजदण्डार्थभागतम् ॥ ३४ ॥

हरिणाऽवाचि को भ्रष्टो वराको मेरको भुवि ।

योऽस्मद् याचते दण्डं तद् धातिनोऽस्माक्ष वेद किम् ? ॥ ३५ ॥

इत्युदित्वा क्रुधा सर्वमग्रहील्लुण्टनेन सः । तन्मत्वा मेरकः स्मागादनीकैः परभागतः ॥ ३६ ॥

हरिः प्रतिहरिं श्रुत्वाऽभ्यागतं चाऽभ्यषेण्यत् ।

वादमानेषु वादेषु दारुणोऽभूद् रणोऽनयोः ॥ ३७ ॥

भटानां कोटिरपतत् यद् विभृश्य मिथो द्वयोः ।

जायमाने सम्पराये नाऽसीत् कोऽप्यन्तरायकृत् ॥ ३८ ॥

चक्रे मुक्ते मेरकेण ताडितोरःस्थलो हरिः । मूर्च्छित्वा पुनरुत्तरस्थौ जातो जयजयारवः ॥३९॥
तस्यैव चक्रमादायाऽच्छिनत् मेरककण्ठकम् ।

पपात भूमौ तत् सैन्यं दैन्यमेवाश्रयत् तदा ॥ ४० ॥

सुरैः कृता पुष्पवृष्टिः स्वयम्भूरद्वचकभृत् । उत्पन्न इति निर्धोषः प्रससार भुवस्तले ॥ ४१ ॥
प्राग्वदेवाऽस्य सम्बन्धः प्रज्ञेयो भगवानथ । छब्दस्थो वत्सरयुग्मं भूयो दीक्षावनं ययौ ॥ ४२ ॥
जम्बूतरुतले पोषसितषट्यांशषष्ठकृत् । धातिकर्मक्षयादाप केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ॥ ४३ ॥
गणेशाः सप्तश्चाशत् मन्दराज्या वभूविरे ।

यक्षो द्वादशहस्रोऽस्य विदिता च चतुःकरी ॥ ४४ ॥

दक्षिणैः फलचक्रेषु खड्गपाशाक्षसूत्रिभिः । वामैर्नकुलचक्राभीदाद्यद्वकुशफलान्वैः ॥ ४५ ॥
स धनुभिरर्थं नाम्ना पण्मुखो यक्षिणी पुनः । धनुनागधरा वामे बाणपाशधरा परैः ॥ ४६ ॥
द्वारकायां च समवसृतं मत्वा जिनेश्वरम् । स्वयम्भूर्भद्रसहितो ववन्दे नन्दिताशयः ॥ ४७ ॥
देशनाऽप्याहृती जडे मानुष्येऽमुष्यभूषणम् । भूषणं विश्वपद्मस्य धर्मं कुर्याद् विशुद्धीः ॥ ४८ ॥
उपस्तीर्थकृता धर्मकल्पद्रुग्णधारकैः । वर्द्धितस्तद्योग्यपात्रैः शोभमानः शिवं फलेत् ॥ ४९ ॥
भेजे स्वयम्भूः सम्यक्त्वं श्रावकत्वं बलोऽप्यधात् ।

तदेशनाशनात् पुष्टोऽनूक्ताद् गणभूताऽपि हि ॥ ५० ॥

द्विवर्णीनां पञ्चदशलक्षीमाकेवलात् परम् ।

न्यतीयिवान् जिनः प्राप्तः संमेताचलमुत्तमम् ॥ ५१ ॥

साधुभिः षट्सहस्रैश्चाऽनशनं प्रत्यपद्यत ।

मासान्तेऽशुचिसप्तम्यां शुचौ मासे शिवं ययौ ॥ ५२ ॥

कौमारे पञ्चदशाब्दलक्ष्मिशद् भुवोऽवने ।

त्रते पञ्चदशेत्यायुः प्रभोः षष्ठ्यद्वद्लक्ष्यभृत् ॥ ५३ ॥

श्रीवासुपूज्यनिर्वाणात् विमलस्वामिनिर्वृतिः । सागराणां त्रिशता तु न्यतीतायामजायत ॥ ५४ ॥
षष्ठिवत्सरलक्ष्माणि स्वायुः सम्पूर्य माधवः । स्वयम्भूः षष्ठनरकं ययौ दुष्कर्मसङ्गतेः ॥ ५५ ॥
द्वादशाब्दसहस्राणां कौमारे राज्यशासने । तावतां वर्षनवतिर्व्यतीयाय दिशां जये ॥ ५६ ॥
एकोनषष्ठिवर्षाणां लक्षाः सहस्रकाः पुनः । पञ्चसप्ततिरधिका दशग्रैर्नवभिः शतैः ॥ ५७ ॥

मुनिचन्द्रगुरोरात्तदीक्षोऽतन्दः स भद्ररात् ।

आयुर्वेत्सरलक्षणां पर्णिट कृत्वा शिवं यथौ ॥ ५८ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठियचरिते श्रीविमलनाथचरितं तृतीयविष्णुचरितसहितं संपूर्णम् ॥

श्रीअनन्तनाथचरितम् ।

प्राग्भवेऽभून्नृपः पद्मरथः श्रीमदनन्तजित् ।

धातकीखण्डमध्यस्थप्राग्विदेहविभूषणे ॥ १ ॥

ऐरावतारुण्ये विजयेऽरिष्टापुरि पार्थिवः । बाह्यानिवान्तरान् शत्रून् जेतुमैच्छतुच्छधीः ॥ २ ॥

कृती प्रकृतिरक्षायै प्रावर्धिष्ट गृही यथा । तथा षट्कायरक्षायै चित्तरक्षाद् व्रतं ललौ ॥ ३ ॥
तीर्थकृन्नामकर्माऽर्हद्वक्त्यादिस्थानविंशतेः ।

बद्धवा प्राणतके पुष्पोत्तरे सोऽभूत सुरोत्तरः ॥ ४ ॥

दक्षिणे भरतार्द्धे जम्बूद्वीपान्तरे स्थिते । ईक्ष्वाकुवंशगिरिभूरयोध्या नगरी वरा ॥ ५ ॥

पराक्रमी सिंह इव सिंहसेनो नरेश्वरः । सुयशा नाम तत्पत्नी निःसप्तनीयिता गुणैः ॥ ६ ॥

तस्याः कुक्षिसरोहंसोऽवर्तसः स सुपर्वणाम् ।

नभस्य शुभ्रसप्तम्यां पौर्णलीने निशापतौ ॥ ७ ॥

विशत्यम्बुद्धिमानायुद्धच्युत्वा ज्ञानत्रयीधरः ।

अवातारीत् ततः स्वप्नाँश्रतुर्दश ददर्श सा ॥ ८ ॥

ऋदद्यां कृष्णराधे रेवत्यां सुवशा सुतम् ।

अजीजनजनहितं तं चाऽनन्तं पिताऽभ्यधात् ॥ ९ ॥

जन्मोत्सवात् समारभ्य यावता छबता त्रिता ।

प्राच्याऽर्हद्वत् वाच्यमत्र चरितं सकलं कलम् ॥ १० ॥

जन्माऽहनि व्रतादानं वर्द्धमानपुरे पुनः । पारणा षष्ठतपसो मेहे विजयभूपतेः ॥ ११ ॥

जम्बूद्वीपान्तरे पूर्वविदेहेष्वस्ति नन्दिका ।

पुरी महाबलस्तस्याऽवद्योऽथ धरणीधवः ॥ १२ ॥

विरक्तो व्यक्तधीं राज्यात् वृषभर्षेवतादरात् । तदाराध्यानशनकृत् सहस्रारे सुरोऽजनि ॥१३॥
 भरतेऽत्रैव कौशाम्ब्यां समुद्रदत्संज्ञया । नृपः समुद्रवचिते गभीरः क्षीरसद्यशाः ॥ १४ ॥
 नन्दा पत्नी कृतानन्दा न मन्दा पतिमोहने । मलयादिभुवो नाथस्तत्राऽगाच्छण्डशासनः ॥१५॥
 स नन्दारूपमालोक्य स्मरप्रसरजर्जरः । मैत्रीकपटमुद्ग्रुथं समतिष्ठदनिष्टव्यीः ॥ १६ ॥
 गमागमप्रसङ्गेन विश्वास्याशास्य नृपम् । वशीचक्रे तदा नन्दां रसी मन्मथकर्मणि ॥ १७ ॥
 समुद्रदत्ते कुवाऽपि गते नन्दामपाहरत् । तदृश्वत्तान्तं निशम्येति तदपतिर्वतमग्रहीत् ॥ १८ ॥
 तपः सन्तप्य तद्वैरान्निदानमकरोदयम् । नन्दाहर्तुरहं हन्ता भूयासं तपसाऽमुना ॥ १९ ॥
 विपद्य स सहस्रारे देवो जातस्ततः परम् ।

ब्राम विषयासक्तेर्भवान् स चण्डशासनः ॥ २० ॥
 आमं आमं योनिचक्रे क्षिप्तकर्माऽत्र भारते ।

पृथ्वीपुरे विलासस्य ख्यां स तनयोऽप्यभूत् ॥ २१ ॥
 गुणवत्यात्मजो नाम्ना मधुर्मधुरिमान्वितः । पञ्चाशद्वनुरुत्तुज्ञो यौवने कृतदिरजयः ॥२२॥
 जित्वा भरतवर्षाद्वंशक्रो वज्रमिवादधे । चक्रं मूर्त्तं सहस्रां स्वदोर्बलमिवाखिलम् ॥ २३ ॥
 तस्याऽभूत् कैटभकोटेर्भटानां विजये क्षमः ।

आता त्राताऽपि 'सुत्राम्णखस्तस्याऽमृतभोजिनः ॥ २४ ॥
 तदैव देवतासेव्यः सोमः स्तोम इव श्रियाः ।

पुर्यां च द्वारकाख्यायां पृथुधीः पृथिवीपतिः ॥ २५ ॥
 सुदर्शनाद्या तस्य खी सीताऽन्याऽनन्यसामधीः ।

महाबलोऽशुमान् देवः प्रथमार्भमाश्रयत् ॥ २६ ॥
 उदैक्षत चतुःस्वप्नान् बलोत्पत्तिप्रदीपकान् ।

तस्य सुप्रभ इत्याख्यां जातस्य विदधे पिता ॥ २७ ॥
 जीवः समुद्रदत्स्य सहस्राराद् दिवइच्युतः । सीताकुक्षाववतीर्णो हरिर्हरिपराक्रमः ॥ २८ ॥
 सप्तस्वप्नेक्षणात् क्षोणीपतिस्तामित्यवोचत ।

पुत्रस्ते भविता विष्णुः प्रभविष्णुर्दिवां जये ॥ २९ ॥
 पुरुषोत्तम इत्याख्यां प्रस्तुतस्य शुभे दिने । चकार जनको देहोऽजनपुञ्जसमद्युतिः ॥ ३० ॥

१. सुत्रामन् = इन्द्र

बलस्यं लाङ्गलादीनि हरेः शङ्खमुखानि च ।

रत्नानि ददिरे देवाः सेवाहेवाकिनो हरेः ॥ ३१ ॥

अविरामं चरेमाते तौ मिथः प्रणयाशयात् । नारदस्तद्वलमलं तुष्टुवे मध्यपर्षदि ॥ ३२ ॥

प्रतिविष्णुस्तदैत्याह बलीयाआस्ति मत्परः ।

मन्त्रेजसा यत् त्रिदिवं वश्यं देवा वशीकृताः ॥ ३३ ॥
ततः स नारदोऽप्यूचे विस्मयो न धरातले ।

विनयान्न यतो भाव्याद् भवन्त्यत्राधिकाऽधिका ॥ ३४ ॥
साम्प्रतं प्रतिविष्णुस्त्वं विष्णोस्त्वतोऽधिकं बलम् ।

पुरुषोत्तमनामाऽस्ति विष्णुर्भावाऽस्य सुप्रभः ॥ ३५ ॥
मधुः सिन्धुरवन्मत्सं जेतुं प्रचचाल च ।

चलाचलां सा चलां स्वामचलां विदधद्वलैः ॥ ३६ ॥
जेष्याम्येनं यंमगृहं नेष्यामि सह सुप्रभम् ।
इति मानात् स्वसीमानमाप्तं मत्वा हरिंगां ॥ ३७ ॥

कोऽयं वराकः काको वा स्वपक्षबलतश्चलन् ।

आयातोऽस्ति तदा कुर्वे शरैरेवाऽपसारणम् ॥ ३८ ॥
नास्य प्रजानुरागः स्याद् बहुशः परसेविनः ।
यथा मूले तथा यूथे रतिमाचरति स्म सः ॥ ३९ ॥
ततः सम्मुखमागत्य संख्यावान् संख्यमादधौ ।

जायमाने रणे नित्यं सामन्तानां क्षयोऽभवत् ॥ ४० ॥
ततोऽन्योन्यं प्रतिहर्िर्हरिश समरोद्धुरौ । शराशरि प्रकुर्वाणौ द्युषद्विरपि शङ्खितौ ॥ ४१ ॥
चापधातं वितन्वानौ धुनानौ धन्वदुर्दरम् ।

भृकम्पान्नगराद् भीत्यै शब्दान्नाशाय भूस्पृशाम् ॥ ४२ ॥
चक्रे क्षीणे युधा चक्रं मुमोच हरिमृत्यवे । उरस्ताडनमाधाय ततस्तस्थौ हरेः करे ॥ ४३ ॥
मृच्छायां तु हरेः सोमः सुप्रभविन्तयातुरौ । प्रयत्नं चक्रतुयोद्दुमधुना मधुना सह ॥ ४४ ॥
हरिरुत्थाय तस्थौ च चक्रेण तच्छिरोऽलुनात् ।

जातस्तुयोऽर्धचक्रीति दिव्या गीर्वृष्टिरप्यभूत् ॥ ४५ ॥

कैटभः कोटिजेताऽपि तापिच्छबदनः शुचा ।

निहतो विष्णुसेनान्या श्रीपतिः शिश्रियेऽपरैः ॥ ४६ ॥

शिलां कोटिनरोत्पाटयां भगधेष्वथ माधवः ।

उद्धृत्य भारतीं भूमि त्रिखण्डां वशमानयत् ॥४७॥

कृतदिग्बिजयो विष्णुद्वारिकायां समाययौ । अहंनन्तजित् वर्षत्रयं छब्दस्थतामधात् ॥४८॥

सहस्राम्रवणेऽशोकतरोरधोऽहसां क्षये । चतुर्दश्यां राधकृष्णे रेवत्यां षष्ठनिष्ठधीः ॥४९॥

केवलज्ञानमापन्नो देशनामादिदेश सः । पञ्चाशदेव गणिनो न्यास्थत् प्रभृतिकानपि ॥५०॥

पातालत्रिमुखो यक्षस्तीर्थे मकरवाहनः । रक्तो दोर्भिः षड्गप्तपाशिभिर्दक्षिणैस्त्रिभिः ॥५१॥

नकुलं फलकं चाक्षसुत्रं वामत्रये दधत् । देवयद्वकुशा खड्गपाशो दक्षिणो दधती द्वये ॥५२॥

वामेऽद्वकुशं च फलकं विभ्राणा त्राणकृन्तृणाम् ।

द्वारवत्यां च समवस्तुते नाथे जना जगुः ॥ ५३ ॥

स्वामिन् ! कामितदातार्हन्नाययौ भवतां पुरे ।

इति वद्धीपितस्तेभ्यो ददौ दानं हरिमुदा ॥ ५४ ॥

सार्द्धद्वादशरूप्यस्य कोटिकोटीररानृपः ।

नत्वा तान्त्रिकनेतारं विष्णुः सदसि तस्थिवान् ॥ ५५ ॥

प्रभोः प्रथमपौरुष्यां देशनाविरतौ गणी ।

तस्या अनूक्तिमेवाख्यद् द्वितीयपौरुषीस्थितौ ॥ ५६ ॥

सार्द्धसप्तवर्षलक्षी त्रिवर्षोनाऽजनिष्ट सा । आकेवलात् सदासन्निर्वृतिर्भगवान् ययौ ॥५७॥

सम्मेताद्रिं प्रतिपद्याऽनशनं साधुभिः समम् ।

सहस्रैः सप्तभिर्मासं प्रत्याचर्यौ च योगभृत् ॥ ५८ ॥

मधाबुज्जलपञ्चम्यां सिद्धिमासेदिवान् दिवा ।

विमलस्य शिवादस्य शिवं नवाभिधनिर्गमे ॥ ५९ ॥

आयुत्तिंशद्वर्षलक्षी प्रपूर्य पुरुषोत्तमः । बभूव तारकः षष्ठ्यां धरायामुद्धुरांहसा ॥ ६० ॥

कौमारेऽब्दसप्तशती त्रयोदशशती पुनः । वर्षाणां मण्डलिकत्वेऽष्टाशीतिर्दिशां जये ॥ ६१ ॥

सुप्रभः पञ्चपञ्चाशलक्षाण्यस्थान् सृगाद्वकुशाद् ।

गुरोर्व्रती शिवं लेखे सिद्धानन्तचतुष्टयः ॥ ६२ ॥

तनिनवीणपदे भक्त्या स विष्णुः पुरुषोत्तमः ।

सेवार्थं पुरमावात्सीत् पालगञ्जाऽख्ययाऽधुना ॥ ६३ ॥
कौमारे समलक्षणि साद्वानि शरदां विभो ।

अब्दलक्षा: पञ्चदश शासनेऽस्य भुवोऽभवन् ॥ ६४ ॥
साद्वीष्टमावर्षलक्षा श्रामण्यपरिक्षणे ।

जडेऽनन्तजितस्त्रिशद् वर्षलक्षायुरद्धुतम् ॥ ६५ ॥

इति श्रीलघुत्रिपटीये अनन्तचरितं संपूर्णम् ॥ ग्रंथाग्रं ६५ श्लोक

श्रीधर्मनाथचरितम्

प्राग्विदेहेषु धातक्या भरते वरतेजसि । भद्रिलं नगरं श्रेयः श्रियामेक इवाश्रयः ॥ १ ॥

तत्र भूपो दृढरथः प्रसुरन्नीतिसत्पथः ।

यशसां महसां वार्द्धिः शक्रेण स्पर्द्धनः पुनः ॥ २ ॥

विषयानुपशुज्ञानो न वैषयिकसौख्यभाक् । सुमना अप्यसुमना शासनेऽनन्यशासनः ॥ ३ ॥

राज्यमुत्सृज्य साग्राज्यं निदधे योगिनां नृपः ।

* स क्रुपः पालयामास वद्धवाऽहन्नाम कर्मयुक् ॥ ४ ॥

श्रीशांतिनाथचरितम्

श्री शान्तिः पञ्चमश्क्री शिवतातिः सतां मुदे ।

योऽरिष्टतानिधिः पाति जापातिशयतो जगत् ॥ १ ॥

घरीकृमस्तचरित्रं सुवोर्धं मन्दमेधसाम् ।

निर्विघ्नतास्तु तत्कार्ये स्मार्ये तन्नामिन संस्तुते ॥ २ ॥

जम्बूनामिन वरदीषे क्षेत्रे भरतनामनि । श्रीमद् रत्नपुरं नाम्ना पत्तनं तद्विरन्तनम् ॥ ३ ॥

* चरितमेतदेनावन्मात्रमेव प्राप्यते ।

क्षमापालः प्रजापालस्तत्राऽसीत् त्रासिताऽहितः ।

हितः पितेव सर्वासां प्रकृतीनां शुभाकृतिः ॥ ४ ॥

श्रीषेणनामा तस्य द्वे भार्ये धार्ये हृदम्बुजे ।

एकाऽभिनन्दिता राज्ञी तत्परा सिंहनन्दिता ॥ ५ ॥

दृष्टौ प्रथमया स्वप्नेऽन्यदाऽतिसुप्तया निशि ।

सूर्याचन्द्रमसौ ध्वस्तसमस्तश्यामतामसौ ॥ ६ ॥

ग्रातस्तत्कथने भर्तुः पुरस्तादूचिवान् नृपः । विचार्यं सुचिरं देवि ! तनयौ सनयौ तव ॥ ७ ॥

भविष्यतो शुभि ख्यातौ ततः प्रमुदिता प्रिया ।

इन्दुषेणविन्दुषेणौ साऽसूत तनुजौ क्रमात् ॥ ८ ॥ युग्मं ॥

प्रवर्द्धमानौ सोत्साहमाश्र्यैश्वर्यचर्यया । आचार्याध्यापितौ ग्राज्ञौ तौ यौवनमुपेयतुः ॥ ९ ॥

इतोऽचलपुरे विश्रो नाम्नाऽभूद् धरणीजटः ।

यशोभद्राङ्गजो नन्दिभूतिः श्रीभूतिरित्यपि ॥ १० ॥

पुत्राध्यायेऽस्य दासेरोऽप्यपाठीत् कपिलः श्रुतिम् ।

अन्यदा जीविकां कर्तुं यथौ रत्नपुरे क्रमात् ॥ ११ ॥

तत्र सात्यकिनाऽरक्षि दक्षत्वेनाऽधिकारिणा ।

उपाध्यायेन तनया सत्यभामा विवाहिता ॥ १२ ॥

अन्येद्युः क्षाऽपि पर्वादी कपिलो नृत्यवीक्षणे ।

गतः प्रत्यागच्छतोऽस्याऽजनिष्ट इष्टिरम्बुदात् ॥ १३ ॥

किलच्चे मे वसनेऽभूतामेति कक्षाहिताम्बरः ।

नग्नीभूयाऽऽगतो गेहे पृष्ठः स्वप्रियया तथा ॥ १४ ॥

आद्रिवासः प्रहाणेनाऽन्ये वस्ते संगृहाण च ।

तेनोक्तं विद्यया किलच्च न वासो मे मनागपि ॥ १५ ॥

विद्युत्कान्त्या नग्नभावं वीक्ष्य क्षुब्धा वधूरितः ।

न कुलीनोऽनया बुद्ध्या मन्दप्रीतिः प्रियाऽभवत् ॥ १६ ॥

इतो दरिद्रवान् वसा तत्राऽगाद्वरणीजटः ।

पृथग्भोजनपात्राद्यैस्तत् पृष्ठः स्पष्टमुज्जगौ ॥ १७ ॥

स्वरक्षणाय भूमीशस्तयाऽवाचि प्रभो ! न मे ।

अमुना गृहवासेन पर्याप्तं तेन रक्ष माम् ॥ १८ ॥

सम्बोधितोऽपि नाऽबुद्ध तदा तां च द्विजाधमात् ।

विमोच्य राज्ञि पार्श्वस्थां स्वस्थां तां प्रत्यपालयत् ॥ १९ ॥

स्त्रिर्विभलबोधाख्यस्तत्राऽगादन्यदा गुरुः ।

श्रीषेणभूपतीरागात् तत्राऽगाद् वन्दितुं प्रभुम् ॥ २० ॥

ततः सभायां गुरुणा करुणापूर्णचेतसा । उपदेशो गतक्लेशः प्रारेष्मे भविनां हितः ॥ २१ ॥

प्राप्य मानुष्यजन्माऽपि सुकुलेऽत्र विवेकिना ।

जैनधर्मविधौ यत्यं पारं प्राप्तुं भवोदधौ ॥ २२ ॥

धर्मचिन्तामणिः सोऽयमिहाऽमुत्र सुखप्रदः ।

स्थान मङ्गलादिकलशश्रेष्ठिवत् स्वेष्टसिद्धये ॥ २३ ॥

(अत्र मङ्गलकलशदृष्टान्तः । श्रीबृद्धशान्तिचरित्राद् ज्ञेयः ।)

श्रुत्वा धर्मविधिं राजा श्रीषेणः श्रावकक्रियाम् ।

सम्यक्त्वनियतां प्राप पापव्यापचलापहाम् ॥ २४ ॥

कौशाम्भ्या बलभूपेन श्रीकान्ता श्रीमती सुता ।

प्रेषिताऽगादिन्दुषेणविवाहाय स्वयंवरा ॥ २५ ॥

तथा सहाङ्गनां वेद्यामनङ्गमतिकाऽभिधाम् । दृष्टा रिंश्च तारुण्यादुद्यानं समुपेयतुः ॥ २६ ॥

आतरौ युद्धतोऽन्योन्यं तद्विवाहकृताग्रहौ ।

अनिवार्यौ नृपेणाऽपि धिग् मोहान्ध मोहताम् च ॥ २७ ॥

लज्जमानो विषाम्भोजाद्वाणान् मृत्युमवाप सः ।

राजा समन्ततो राज्यौ सत्यभामायुते मृते ॥ २८ ॥

श्रीषेणाद्यप्रियाजीवौ युग्मिनौ तौ वभूवतुः ।

द्वितीयं मिथुनं सिंहनन्दितासत्यभामयोः ॥ २९ ॥

१. श्री अजितप्रभसूरिरचिते प्रथमप्रस्तावे ।

तौ राजपुत्रौ तत्रैत्य बोधितौ चारणर्षिणा ।

दीक्षां लात्वा तपः कृत्वा कैवल्यान्मुक्तिमीयतुः ॥ ३० ॥

श्रीषेणमुख्या युगलद्वितीय च्यवनात् ततः ।

सौधर्मेऽभूत् त्रिपल्यायुरेवं जाता भवत्रयी ॥ ३१ ॥

इति श्रीत्रिषष्ठीये लघुचरिते श्रीशान्तिनाथस्य प्रथम-द्वितीय-तृतीयभवाः ।

अत्रैव शैलवैताद्ये रथनूपुरसत्पुरे । विद्याधरेन्द्रो उवलनजटी नाम्नोचरालिगः ॥ ३२ ॥
वायुवेगा प्रिया तस्याः कुक्षौ स्वप्नेऽर्कवीक्षणात् ।

सुतोऽर्ककीर्तिनामाऽसीत् स्वसाऽस्यैव स्वयंप्रभा ॥ ३३ ॥

सुश्राविकाऽसावृष्टम्यां पौषधं विधिना दधौ । तत्पारणादिने गेहे प्रतिमामार्चदाहृतीम् ॥ ३४ ॥
दत्त्वा सदाशिषं राज्ञे स्वयंप्रभा स्थले गता ।

तदा तदूपमालोक्य चक्रे राजा वैषणाम् ॥ ३५ ॥

सर्वामात्येषु विद्वत्सु नानादेशात् गतामतैः ।

मिथो विचारं कुर्वत्सु कोऽपि नैमित्तिकोऽभ्यगात् ॥ ३६ ॥

ज्ञात्वा तदुक्त्या कन्यायास्त्रिष्ठं भाविनं वरम् ।

दूतप्रेषण्याऽकार्षीत् सम्बन्धं पोतनेशिना ॥ ३७ ॥

इतश्चाश्रीवनामाऽश्वविन्दुं पृष्ठवान् पुनः । नैमित्तिकं कुतो मृद्युर्मम भावीति भावय ॥ ३८ ॥
चण्डवेगं तव दूतं धर्षयिष्यति कोपनः ।

हनिष्यति च यः सिंहं क्षेत्रे पालितशालिनि ॥ ३९ ॥

ततः प्रेषितवान् दूतं प्रजापतिनृपं प्रति । स ययौ पोतनपुरे राज्ञि नृत्योत्सवे स्थिते ॥ ४० ॥
नृत्यभङ्गेन भूपाले तत् सत्कारं वितन्वति ।

अचलश्च त्रिपुष्टोऽपि रुष्टौ स्वोत्सवनाशनात् ॥ ४१ ॥

सत्कृत्य बहुधा राजा चण्डवेगे प्रचालिते । अन्तराध्वनि तत्पीडां चक्रवांसौ कुमारकौ ॥ ४२ ॥
तद् विमृश्य पुनर्दीनसन्मानादिविधानतः ।

दूतं प्रभूतविनयैः रञ्जित्वा विसर्ज तय् ॥ ४३ ॥

प्रतिविष्णुनिंशम्यैतदश्वीवः सरोषधीः । शालिक्षेत्रस्य रक्षायै प्रजापतिमुपादिशत् ॥ ४४ ॥
राजा तदाज्ञाकरणे पदुना पुत्रवाक्यतः । चक्रे स्थितिः कुमारौ तु चालितौ बलसंयुतौ ॥ ४५ ॥

त्रिष्टुः शिष्टधीः सिंहवृत्तं पृष्ठाऽथ रक्षकान् ।

निरस्त्रो रथमुत्सुज्य सिंहमाहूतवान् गिरा ॥ ४६ ॥

गिरेरुत्पत्य सिंहोऽपि तं जिधांसुः कृतोत्क्रमः ।

आगच्छन्निनहतस्तेनौष्ठयोः स्फाटनकर्मणा ॥ ४७ ॥

सिंहः साहसवान् दूतः शिशुनाऽहं हतो महान् ।

सारथिर्नरसिंहोऽयमिति किं दूयसे पशो ॥ ४८ ॥

इत्युक्तिश्रवणात् सिंहो विपन्नः सन्नगात्रवान् ।

भ्रातरौ जग्मतुः कार्यं कृत्वा सवितुरन्तिके ॥ ४९ ॥

त्रिष्टुँ छन्नमाकार्यं स्वयंप्रभा विवाहिता । समीहितविधीं को वा विलम्बं कुरुते सुधीः ॥ ५० ॥

ततः क्रुद्धेन भूपेनादिष्टा दिष्टाऽवलम्बिता ।

सामन्ताः सचिवाः बद्धा आनेया उच्चलनादयः ॥ ५१ ॥

लीलयैव जितेष्वेषु त्रिष्टुः श्वसुरालये । गत्वाऽयुद्धयत सेनाऽस्य राक्षसाद्यैरभज्यत ॥ ५२ ॥

त्रिष्टुः शङ्खनादेन पट्टचक्रे स्वसैनिकान् । स्वसेनानाशने रुष्टोऽश्वग्रीवो रणमीयिवान् ॥ ५३ ॥

दिशस्तमोभिः संरुद्धा जगर्ज गर्जगर्जितैः । नभस्तलं सूरकोटिः पतितेति शुक्रीष्यया ॥ ५४ ॥

विष्णुश्च प्रतिविष्णुश्च युयुधाते परस्परम् । चक्रमध्यग्रीवमुक्तं त्रिष्टुस्य करे स्थितम् ॥ ५५ ॥

तेनाऽश्वग्रीवभूपस्य ग्रीवा छिन्नाऽथ विष्णुना ।

जातो जयजयारावस्तत्सैन्येऽन्यत्र दैन्यवाक् ॥ ५६ ॥

पुष्पवृष्टिः कृता देवैर्वासुदेवोऽयमादिमः । देवसान्निध्यतः सर्वामुर्वीमिसाधयद्वरिः ॥ ५७ ॥

छत्रीचक्रे कोटिशिलामभिषिक्तः सुरैनृपैः ।

उच्चलनः श्वसुरः स्वीयः स्थापितः खेटपुङ्गवः ॥ ५८ ॥

ज्योतिर्मालाऽक्कीर्तेश्वाभवत् प्रिया तदाज्ञया ।

पुत्री सा मेघमालिन्याः स्वसा विद्युत्प्रभस्य सा ॥ ५९ ॥

श्रीषणजीवश्वयुत्वाऽगात् ज्योतिर्मालोदरान्तरे ।

दूचितो रविणा स्वप्ने समयेऽस्तुत सा सुतम् ॥ ६० ॥

नामाऽस्याऽप्यमिततेजाः पिता चक्रे पराक्रमात् ।

क्रमात् सर्वान् रिष्टू जित्वा जातश्वानन्दकृत् पितुः ॥ ६१ ॥

ज्वलने श्रमणे जाते सत्यभामाऽप्यवातरत् ।

ज्योतिर्मालाऽभिधाकुक्षौ सुतारा नामतः सुता ॥ ६२ ॥

जीवोऽभिनन्दितायाश्च च्युत्वा तस्याऽद्वृचक्रिणः ।

पत्न्याः स्वयंप्रभानाम्नः कुक्षौ पुत्रत्वमाप्तवान् ॥ ६३ ॥

श्रीस्वप्रदर्शनात् तस्य पित्रा श्रीविजयाभिधा । विदधे सोत्सर्वं सूनोर्यूनोऽनूनोचितश्रियः ॥ ६४ ॥

पुनस्तदनुजो जह्ने ग्राज्ञो विजयभद्रकः । पुत्री ज्योतिःप्रभा सिंहनन्दिताङ्गी हरेः स्नुषा ॥ ६५ ॥

तस्याः स्वयंवरमहे सुताराऽपि समागता । पुरुहूताः समाहूताः सर्वेऽप्यूद्यर्याः सुपर्वणि ॥ ६६ ॥

ज्योतिःप्रभा सभासूर्यं वंत्रे साऽभिततेजसम् । सुताराऽपि श्रीविजयं प्रसवद्वरमालया ॥ ६७ ॥

भुक्त्वा राज्यश्रियं भूयः समाः क्रमाद् व्रतं ललौ ।

संस्थाप्य स्वपदे पुत्रमर्ककीर्तिरनर्तिभाक् ॥ ६८ ॥

त्रिपृष्ठेऽपि उपुपरते श्रीश्रेयांसजिनेशितुः । शिष्याः सुवर्णकलशाआयुः [ऐयुः] पोतनपत्तने ॥ ६९ ॥

बलदेवोऽचलः श्रुत्वाऽनमत् ताँस्तत्वबोधये ।

देशना क्लेशनाशाय तदीया शुश्रुवेऽमुना ॥ ७० ॥

कनिष्ठो मम बन्धुर्यस्तिष्ठुः सृष्टकर्मणा ।

कां गर्ति लब्धवानेवं पप्रच्छ स्वच्छमानसः ॥ ७१ ॥

गुरुणाऽवादि सारम्भः स गतः सप्तमीं भुवम् ।

विललाप निशम्यैतत् किं आतुर्नरकौचिती ॥ ७२ ॥

स्वयं श्रीविजयं राज्ये निवेश्य स्वाश्रयेऽङ्गजम् ।

अभिषिद्याऽचलस्तत्र प्रावाजीद् गुरुसन्निधौ ॥ ७३ ॥

मा विषादीस्तव आता भावी चरमतीर्थकृत् ।

वर्द्धमान इह क्षेत्रे गुरुकृत्येति स हृष्टवान् ॥ ७४ ॥

भूये श्रीविजये राजसभायां संस्थिते सति । नैमित्तिकोऽवक् संपातं विद्युतः पोतनेशितुः ॥ ७५ ॥

तन्निशम्य परे प्राहुः किं पतिष्यति मूर्धिन ते ।

एष स्पष्टमभाषिष्ट मच्छीर्णे बहुधा धनम् ॥ ७६ ॥

बलदेवस्य दीक्षायां दीक्षां लेखेऽहमप्यथ । दुष्करां तां परित्यज्य जातो नैमित्तिकस्ततः ॥ ७७ ॥

वेदि भूतभवद्वाविभावान् गुरुप्रभावतः । अवधार्य यथा कार्यं त्वं कुरुष्व समाधये ॥ ७८ ॥

विचारैर्विविधैर्भूदे गृहेऽर्थे कोऽप्यथाऽवदत् ।

राजाऽन्यः स्थापनीयोऽस्मिन् प्रभुस्तिष्ठतु पौषधे ॥ ७९ ॥
यक्षो दृष्टन्मयो राजा कृतः श्रीविजयो नृपः ।

रहः पौषधमाधाय तस्थौ स्वस्थीकसि क्वचित् ॥ ८० ॥
सप्तमेऽहनि पाथोदाच्छंपासंपाततः क्षणात् । यश्वक्षये सर्वलोकशक्ते नवनवोत्सवम् ॥ ८१ ॥
भूभुजा स्वभुजाशीर्षे राज्यधूराऽधिरोपिता ।

तस्मै विस्मयतो दत्त्वा दानं स्वर्णाम्बरादिकम् ॥ ८२ ॥
यक्षमूर्तिं नवां चक्रे विधिना जिनपूजनम् । जने प्रवर्त्यामास स साधर्मिकभोजनम् ॥ ८३ ॥
ज्योतिर्वनवरोद्यानेऽन्यदा क्रीडन् सह खिया ।

सुतारया यादुक्तः स्वर्णङ्गमृगवीक्षणात् ॥ ८४ ॥
एनं समानय स्वामिन् ! कामिन्नामितशात्रव ।

राज्ञि तत्र गते सोऽगाद् गगनेऽदृश्यतां मृगः ॥ ८५ ॥
दण्डा कुकुटसर्पेण सुतारा तारपूल्कुति । क्षणादीक्षणसङ्कोचाज्जाता सा गतचेतना ॥ ८६ ॥
यावन् मुमूर्षुस्तत्सनेहात् नृपस्तत्रागता स्वयम् ।

स्वयंप्रभा तद्वृत्तान्तं मत्वात्मजमबूबुधत् ॥ ८७ ॥
किं न धन्त्से वत्स ! धैर्यं शृणु दीपशिखोदितम् ।

नैमित्तिकोऽयं संभिन्नश्रोतो नाम्नोऽङ्गजः सुधीः ॥ ८८ ॥
सुताराऽपहता खेटाशनिवेगेन दुर्धिया । छलितोऽनेन मत्कान्तोऽमृतमेति विमर्शतः ॥ ८९ ॥
सुतारयैव प्रहितस्तद् याहि रथन् पुरे । इत्यम्बावचसा तत्र सत्कृतोऽमिततेजसा ॥ ९० ॥
आगतेः कारणे पृष्ठेऽशनिवेगाय मुक्तवान् ।

दूतं मुञ्चाऽचिरादेनां स्वसारमिति वादिनम् ॥ ९१ ॥
तथाऽप्यमोक्षे पद्माक्ष्याः विद्याद्वितयसाधनम् ।
चक्रे श्रीविजयः शखैरभेदो बन्धमोचकः ॥ ९२ ॥
ततः क्रमेण सङ्घामे जायमानेऽशनिर्हतः । अशनिद्वितयी जडे रूपवृद्धौ वधेऽधिकम् ॥ ९३ ॥

१. वृद्धचरिते 'अशनिद्वितय' इति ।

निर्विण्णेऽथ श्रीविजयेऽमिततेजा उपागमत् ।

विद्यावलेन तन्मायां निराकुत्साऽवदत् सुरी ॥ ९४ ॥

यत्रैत्यशनिधोषोऽयं पापिष्ठस्तं समानय ।

पृष्ठे लग्ना सुरीत्युक्त्या क्रमात् सीमानगे ययौ ॥ ९५ ॥

तत्र श्रीवृषभचैत्ये प्राप्तः केवलमुज्जवलम् । बलदेवोऽचलस्तस्य शरणेनाशनिः स्थितः ॥ ९६ ॥

देव्या गिरावगत्येदं सुतारामानयद्रयात् । दूतेन सर्वे संभूय बलदेवान्तिकं ययुः ॥ ९७ ॥

चक्रुर्मिथः क्षामणकं केवल्यादेशलेशतः । सुताराग्रहपृच्छां चाऽशनिवेगस्ततोऽकरोत् ॥ ९८ ॥

केवली ग्राह पूर्वस्मिन् भवे त्वं कपिलोऽभवः ।

सुतारा सत्यभासेयं निःस्नेहा ग्रामभवे त्वयि ॥ ९९ ॥

भूमान् अमिततेजाश्च श्रीषेणः ग्रामभवेऽप्यसूम् ।

ररक्ष सत्यभासां तत् प्रेमाऽप्यतिशयी द्वयोः ॥ १०० ॥

पुनरप्यमितक्षमापः पप्रच्छ स्वभवान् पुरः । भगवानाह नवमे भवे चक्री च पञ्चमः ॥ १०१ ॥

षोडशस्तीर्थकृद् भावी तव श्रीविजयो नृपः । भविष्यति गणेशश्च गणेशश्च प्रियंकरः ॥ १०२ ॥

आदृः श्रीविजयो जज्ञेऽमिततेजोऽन्वितस्ततः । स्वयंप्रभा च व्रतिनी तपोधनससाधना ॥ १०३ ॥

विरक्तोऽशनिवेगोऽपि राज्ये संस्थाप्य चाऽत्मजम् ।

नीत्वा चमरचञ्चायां गुरुं दीक्षामुपाददे ॥ १०४ ॥

पञ्चवर्णरत्नमयः कारितोऽमिततेजसा ।

प्रासादः प्रतिमा जैन्यः स्थापितास्तत्र सोत्सवम् ॥ १०५ ॥

तत्पार्थं पौषधस्थानं कारयित्वा स तत्त्ववित् ।

श्रमणोपासकैः सार्द्धं सद्धर्मं पर्यपूषुपत् ॥ १०६ ॥

आदृधर्मोऽयमेवोक्तो ज्ञानिभिर्जिनपूजनम् । देवधर्मो देवगतेर्दीता त्राता भवार्णवात् ॥ १०७ ॥

प्रथमं दर्शनं धार्यं तच्छुद्धिर्जिनपूजनात् ।

नारम्भस्तत्र नो हिंसा मान्या सुमनसा मनाग् ॥ १०८ ॥

यत्याहारविहारादौ क्रियास्थाने त्रयोदशे । सावद्येऽपि यथावादी तथाकारी जिनागमे ॥ १०९ ॥

व्रताचारात् पूर्वमेव विनयो वन्दनादिकः ।

वन्दनं पूजनं सम्यक् सत्कारादिर्मुनीहितः ॥ ११० ॥

तचारणाद्या क्रषयो यान्ति नन्दीश्वरादिषु ।

चैत्यवैयावृत्त्यकृत्यं तपोऽभ्यन्तरमुच्यते ॥ १११ ॥

इतस्त्रागतं व्योम्नोऽवतीर्य चारणद्वयम् ।

जयी राजा तत् प्रणामं कृत्वा धर्मं ततोऽशृणोत् ॥ ११२ ॥

नृभवं दक्षिणावर्त्तशङ्खवद् दुर्लभं विदन् । निःप्रमादधिया धेयमत्राऽमुत्र हितावहम् ॥ ११३ ॥

निरन्तरायधर्मेण निरन्तरसुखोदयः । अपायतः सुखापायो मत्सोदरनिर्दर्शनात् ॥ ११४ ॥

अग्राऽपि तत्कथा बृद्धश्रीशान्तिचरितात् ज्ञेया । ( )

तच्छूल्वाऽमिततेजाः स तथा श्रीविजयो नृपः ।

द्वौ प्रसिद्धौ धर्मकार्ये चक्रतुस्तीर्थवन्दनम् ॥ ११५ ॥

द्वे यात्रे शाश्वते तीर्थे तदन्यत्र तृतीयिका । एका चैत्रे शुक्लपक्षेऽष्टाहिकायां पराश्विने ॥ ११६ ॥

तद्वर्मदर्शनादन्ये भूचरा भूभृतस्तथा । तीर्थपूजां स्वस्वदेशो चक्रुर्गुरुपदेशतः ॥ ११७ ॥

ताभ्यामचलदेवस्य केवलस्थानयात्रया ।

पवित्रं स्वं विधायोच्चेष्टरौ नन्तुं जिनान् गतम् ॥ ११८ ॥

चारणश्रमणादायुः पद्मिंशति दिनावधिः । मत्वाऽभिनन्दनमुनेः पार्श्वे जगृहत्प्रतिम् ॥ ११९ ॥

तत्र श्रीविजयेनैवं निदानं कृतमीदशम् । पितुस्तुल्यं बलं मेऽस्तु संस्तुतं वस्तुतः सुरैः ॥ १२० ॥

द्वावपि प्राणते कल्पे सुरावमिततेजसौ ।

जीवोऽभूबन्दिकावर्त्ते दिव्यचूलाख्ययाऽमरः ॥ १२१ ॥

जीवः श्रीविजयस्याऽपि स्वस्तिकावर्त्तनामनि ।

मणिचूलसुरो जडे सुदृष्टिस्तीर्थरक्तधीः ॥ १२२ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीये शान्तिचरिते चतुर्थपञ्चमभववचनम् ॥

जम्बूद्वोपेऽत्र पूर्वस्मिन् विदेहे विजयेऽभवत् ।

रमणीयाद्ये नाम्ना सुभगा नगरी वरा ॥ १२३ ॥

भूपः प्रतापी सत्कीर्तिर्नवी स्तिमितसागरः ।

सागरावधिविख्यातविधी रज्जितनागरः ॥ १२४ ॥

वसुन्धराद्याऽनुद्वरी च ख्ययी तस्य मनोहरे ।

वसुन्धरायामुत्पेदे जीवोऽथाऽमिततेजसः ॥ १२५ ॥

गजाऽब्जेन्दुसरश्चारुचतुःस्वप्नैश्च सूचितः ।

समये तनयो जातो धाम्ना नाम्नाऽपराजितः ॥ १२६ ॥

मणिचूलोऽप्यतश्च्युत्वाऽनुद्धरीकुक्षिमीयिवान् ।

सिंहार्कपूर्णकलशः लक्ष्मीरत्नोच्चयाऽध्ययः ॥ १२७ ॥

हुताशनश्च सप्तैते तथा स्वप्ना विलोकिताः ।

प्रविशन्तो मुखे तेन वासुदेवोऽप्यबुद्धयत ॥ १२८ ॥

पूर्वोऽपूर्वस्वर्णवर्णः परः परमरामरुक् ।

द्वितीयस्यानन्तवीर्य इत्याख्याऽधायि भूषुजा ॥ १२९ ॥

क्रमाद् वृद्धौ प्रसिद्धौ तौ समृद्धौ सर्वविद्यया ।

अगण्यपुण्यलावण्यौ सनैपुण्यौ महावलौ ॥ १३० ॥

एकदा तत्पुरोद्याने तीर्थराजः स्वयंप्रभः ।

हर्षकृत् समवासार्षीत् नृपोऽकार्षीन् महोत्सवम् ॥ १३१ ॥

राज्ञि स्थिते यथास्थानं तदाऽभाषिष्ठ मृष्टवाक् ।

कषायाः परिहर्तव्याः बोधात् क्रोधादयः समे ॥ १३२ ॥

तत् फलं सकलं दुष्टमनिष्टं शिष्टवर्जितम् ।

तद् वृन्दं निर्जितं येन तर्जितं तेन पातकम् ॥ १३३ ॥

महानन्दाध्वनि क्रूरा दूरात् मोक्ष्या अमी सता ।

भवाऽभ्रमी शमी नूतं न श्रमी यः शिवंगमी ॥ १३४ ॥

क्रोधो माया मदो लोभश्चतुरश्चतुरोऽप्यमूर् ।

जेता नेता शिवश्रीणां स गेयो दैवतैः प्रगे ॥ १३५ ॥

दशा पोडशधाऽभीषामाद्योऽनन्तानुबन्धकः ।

अग्रत्याख्याननामाऽन्यः प्रत्याख्यानस्तृतीयकः ॥ १३६ ॥

तुर्यः संज्वलनः क्रोधः एवं माया स्मयः सृहा । मित्रानन्द इवानन्दभेदकाश्रेदकारणम् ॥ १३७ ॥

(अत्र मित्रानन्दकथाऽपि वृद्धाद् श्रीशान्तिचरित्राद् ज्ञेया ।)

स्वयंप्रभजिनाभ्यर्णे समाकर्ण्य विबोधभाक् ।

अनन्तवीर्यं संस्थाप्य यतिः स्तिमितसागरः ॥ १३८ ॥

दीक्षां लात्वा विराध्यैनां किञ्चिच्चाऽसुरनायकः ।

चमरेन्द्रोऽभवत् कर्मक्रीडापीडा हि दुस्त्यजा ॥ १३९ ॥
वासुदेवोऽनन्तवीर्यो बलदेवोऽपराजितः ।

स्वराज्यस्थौ खेटहार्दात् प्राप्तौ विद्यां खगामिनीम् ॥ १४० ॥
तत्र द्वे वर्दीनामा चिलाती नाटयगीतयोः ।

दास्यौ विशारदे तद्गीर्लीनौ तौ सुखमासतुः ॥ १४१ ॥
नारदाऽनादरेऽन्येद्युः प्रतिविष्णुः समादिशत् ।

दमितारिर्नारदोक्त्या प्रैष्ये दास्यौ सुनर्तने ॥ १४२ ॥
दूतं प्रवास्य मिथ्योक्त्या मोक्ष्यामः सम्यगादरात् ।

ताभ्यां विमृष्टं विद्याभृदयमावां न तादृशौ ॥ १४३ ॥
इति स्मरणतः सर्वाः विद्याः प्राग्भवसाधिताः ।

स्वयं परिणता देहे क्रिया इव क्रतोर्भुवि ॥ १४४ ॥
दमितारिसुतां स्वर्णश्रियं श्रुत्वा मनोहराम् । अपहर्तुं स्वयं चेटीरूपौ तत्रेयतुः पुरे ॥ १४५ ॥
आदेशात् प्रतिविष्णोस्तौ कन्यास्थानगतौ रथात् ।

माधुर्याद् गिरि चातुर्यात् कलायां तां ररञ्जतुः ॥ १४६ ॥
कुतो युवां समायाते इति प्रश्ने तदोचर्तुः । तिष्ठावोऽनन्तवीर्यस्य राज्ये कौशलशालिनः ॥ १४७ ॥
स कीदृग् गुणवानेवं पृच्छ्याऽवदतां ततः ।

तत्पूर्णभाग्यसौभाग्यकलां को वक्तुमीशिता ॥ १४८ ॥
तत्तद्वर्णनमाकर्ण्य रक्ता व्यासक्तचेतसा ।

कन्याह नेता मां तत्र कः क्षमः प्राज्यविक्रमः ॥ १४९ ॥
अपहृत्य कर्नीं व्योम्निं यावो येऽत्र मदोत्कटाः ।
भटा योदुं समायान्तु येषां पहष्पौरुषम् ॥ १५० ॥
यावद्वावन् प्रतिविष्णुः खड्गाखड्गिविधावपि ।

दुर्जयं तं रिषुं मत्वा चक्रं सुमोच सत्वरम् ॥ १५१ ॥
जयान तेन चक्रेण तमेव धर्मसेवधिः । वधिरीकृतदिक्क्षकं जातो जयजयारवः ॥ १५२ ॥
ल. त्रि. १२

तं वासुदेवं विज्ञाय प्रणयात् प्रणता नृपाः ।

स नेमे जिनचैत्यानि पश्यन् कीर्तिंधरं मुनिम् ॥ १५३ ॥

एवं क्रमेण रत्नानि सिद्धान्येवार्द्धचक्रिणः ।

वनमाला, गदा, खद्गं, चतुर्थः कौस्तुभो मणिः ॥ १५४ ॥

पञ्चमः पाञ्चजन्याख्यः शंखः^५ शार्ङ्गं धनुस्तथा^६ ।

चक्रं^७ तैर्द्वयभरतं साधयामास साहसी ॥ १५५ ॥

वर्षोपवासी सत्कीर्तिः स्तुतो विद्याधराधिपैः ।

उत्पन्नकेवलज्ञानो यात्रां चक्रेऽस्य विष्णुना ॥ १५६ ॥

शुश्राव देशनोद्देशं संसाराऽसारतादशः ।

राजन् भिष्यात्वमाद्यं तद्द्वितीयाऽविरतिर्जने ॥ १५७ ॥

कषाया दुरुपायास्ते योगा वाक्चित्तकायजाः ।

प्रमादाः सर्वजीवानां पञ्चैते बन्धकाः स्मृताः ॥ १५८ ॥

सम्यक्त्वाद् याति भिष्यात्वं रवेरिव धनं तमः ।

नद्येदविरतिः प्रीत्या प्रत्याख्यानविधानतः ॥ १५९ ॥

कपायाः कर्मसंसर्गहेतवो देहिनां मताः । विभीतकं स्फाटिकी च वस्त्राणामिव रञ्जने ॥ १६० ॥

ये वाङ्मनःकाययोगाः प्रयोगास्ते भवत्रभात् ।

दत्तसादाः प्रमादाश्च हेयाः स्युर्विषयाः सताम् ॥ १६१ ॥

प्रतिविष्णुसुताऽप्राक्षीत् कनकश्रीः प्रभो ! कथम् ।

मन्त्रिमित्तः पितुर्मृत्युर्वियोगोऽभूत् स्वबन्धुभिः ॥ १६२ ॥

मुनिरुचे शृणु श्राद्धि ! धातकीखण्डमध्यगे । भरते प्राग्भवे शंखपुरं स्वःपुरभासुरम् ॥ १६३ ॥

श्रीदत्ता काऽपि तत्राऽभूत् दारिद्र्योपद्रुताङ्गना ।

परकर्मकृताजीवा सा धर्ममशृणोन्मुनेः ॥ १६४ ॥

तेषे तदुक्त्याऽसौ धर्मचक्रवालाहृयं तपः ।

आदौ प्रान्तेऽष्टमं तत्र त्रिशत् 'सप्तोत्तरान्तरे ॥ १६५ ॥

१. सप्तोत्तरा त्रिशत् सप्तत्रिशत्

'चतुर्थीनि विधीयन्ते भक्तिदेवे गुरौ श्रुते ।

पारणे शक्तिः कार्या वार्या मिथ्यात्वसङ्गतिः ॥ १६६ ॥ (युग्मम्)

एवं तपः प्रभावेन मान्याऽभूद् भोजनाभ्वरैः । पापस्थानविशुद्धैव लेखे बहुतरं धनम् ॥ १६७ ॥

सुव्रतर्पिः पारणायामनया प्रतिलाभितः । मासोपवासी तेनाऽपि श्राविता धर्मदेशना ॥ १६८ ॥

अत्र नरसिंहकथा—

श्रीदत्ता प्राप्य सम्यक्त्वं पालयामास सद्वतम् ।

सन्देहमन्यदा दधे फलं भावि न वाऽस्य मे ॥ १६९ ॥

सा श्रीदत्तावतीर्णाऽत्र विजये सुरसुन्दरे । पुरे वैताढ्यशैलस्थे राजा कनकपूजितः ॥ १७० ॥

तत्प्रिया सुभग्नावेगा तयोः सुनुरनूनभाः ।

नाम्ना कीर्तिधरोऽहं चाऽनलवेगा च मतप्रिया ॥ १७१ ॥

गजकुम्भवृषस्वप्नत्रयदर्शनसूचितः । प्रतिविष्णुर्दमितारिस्तत्सुता त्वमभूरिह ॥ १७२ ॥

श्रीदत्ताया भवे धर्मफले संशयभागभूः । तेनाऽत्र सवितुर्मृत्युज्ञातो बन्धुवियोगकृत् ॥ १७३ ॥

ततोऽपराजिताऽनन्तवीर्यौ तौ सुभगापुरि । गत्वा स्वयंप्रभं तीर्थकरं नेमतुरुत्सवात् ॥ १७४ ॥

कनकश्रीः प्रवत्राज एकावस्थादिसत्त्वपः ।

कृत्वा केवलभाग् भूत्वा लेखे श्रीशिवसम्पदम् ॥ १७५ ॥

अपराजितभार्यायाः विरतायाः सुताऽभवत् ।

सुमतिः शुद्धधर्मात्मा पित्रा तस्याः स्वयंवरे ॥ १७६ ॥

प्रारब्धे समहे सर्वेष्वायातेषु नृपेष्वपि । समये वरभालाया देव्याऽसौ प्रतिबोधिता ॥ १७७ ॥

देवी स्वसा प्राग्भवे सा दीक्षां जग्राह तद्विरा ।

सुमतिः प्राप्य कैवल्यं शिवसम्पदमासदत् ॥ १७८ ॥

इतशानन्तवीर्योऽपि स्वायुश्चतुरशीतिकाम् । प्रपूर्य पूर्वलक्षणां धर्मायां नारकोऽभवत् ॥ १७९ ॥

द्वित्वारिंशद् वर्षमानसहस्रायुरभूदयम् । बलदेवोऽपि निःशोकः क्रमादापे मुनिव्रतम् ॥ १८० ॥

यशोधरगुरोः पार्थे तपस्तप्त्वा विष्ट्य सः ।

अच्युतेन्द्रो बभूवाऽतश्चयुत्वा वैताढ्यपर्वते ॥ १८१ ॥

दक्षिणो दक्षिणश्रेष्ठां पुरे गगनवल्लभे । मेघवाहननामाऽभूत् तत्कान्ता मेघमालिनी ॥ १८२ ॥ युग्मं

अनन्तवीर्यजीवोऽभूत मेघनादस्तयोः सुतः । संप्राप्तदीक्षे पितरि जड्बे श्रेणिद्वयीप्रभुः ॥१८३॥
एकदा स सुरेन्द्रेण नीतो नित्यजिनौकसि ।

प्रतिमास्त्र लक्ष्मीवत्या पूज्यामास शाश्वतीः ॥ १८४ ॥
तत्र देवाः समाजमुर्जिनपूजां चिकीर्षवः ।

तन्मध्ये सोऽच्युतेन्द्रोऽपि तं द्वाष्टलापयन् मिथः ॥ १८५ ॥
तयोः स्वभवृत्तान्तकथनाज्ञातसख्ययोः ।
गतेऽच्युतेन्द्रे राजाऽपि प्रापद् गगनवल्लभम् ॥ १८६ ॥
गुरोः अमरसूर्याख्यात् चारित्रं प्रतिपन्नवान् । पर्वते नन्दने गत्वा तेषे दुस्तपनं तपः ॥ १८७ ॥
तत्राऽप्यश्वग्रीवसुता सुरेणोपद्रवे कृते । अक्षुञ्जधेताः सदृध्यानात् प्रतिमामेव संदधे ॥ ८८ ॥
तस्थिवान् निशि तत्रैव प्रातर्विहृतवान् भुवि ।

प्रबोध्य भव्यान् वचसा रसाद्वर्ममदीदिपत् ॥ १८९ ॥
प्रान्ते समाधिमाधाय ध्यायन् श्रीपरमेष्ठिनः । सुरोऽभूदच्युते कल्पे पुण्यनैपुण्ययोगतः ॥ १९० ॥

इति श्री लघुत्रिषष्ठीये चरिते श्रीशान्तिजिनषष्ठसप्तमभवर्णनम् ॥
जम्बूद्वीपेऽथ विजयः प्राग्विदेहेषु भासुरः ।

सीतोदायास्तटे तत्र नाम्नाऽसीन् मङ्गलावती ॥ १९१ ॥
रत्नैर्द्युरत्नसापत्न्यात् सपत्नैस्तज्जये भृता ।

भासयन्ती दिशो रेजे नगरी रत्नसञ्चया ॥ १९२ ॥
तत्र क्षेमंकरो राजा भविष्यत्तीर्थकृत् स्वयम् ।

रत्नमाला प्रिया राजस्तकुक्षी समवातरत् ॥ १९३ ॥
अपराजितजीवस्तत्सम्भवात् स्वप्नसञ्चयम् । अपद्यजननी हस्तप्रमुखं ज्वलनान्तिमम् ॥ १९४ ॥
चतुर्दश महास्वप्नानन्तरं वज्रमुत्तमम् । द्वष्टा हृष्टाऽतितुष्टात्मा भर्ते सर्वानचीकथत् ॥ १९५ ॥
पुत्रशक्धरो भावीत्यादिष्टा भूभुजाऽर्हता ।

सुषुवे साङ्गं राजा व्यधाद् वज्रायुधाभिधाम् ॥ १९६ ॥
जग्राहाऽनाप्रहादष्टवर्षोऽयं सकलाः कलाः ।
लक्ष्मीवती नाम कन्यां यौवने परिणीतवान् ॥ १९७ ॥
अनन्तवीर्यजीवोऽपि लक्ष्मीवत्युदरं श्रितः । क्रमात् प्रसूतः समये सहस्रायुधनामभृत् ॥ १९८ ॥

उपयेमे यौवनस्थः स कर्नीं कनकश्रियम् । तस्यां शतब्दलः सूनुरासीद् राशीभवद्गुणः । १९९।
इतश्च चित्रचूलाख्यः सुरो राज्ञि सभास्थिते ।

ईशानवासी मिथ्यात्वं प्रपञ्चः समुपेयिवान् ॥ २०० ॥
नास्ति जीवोऽप्यजीवो वा पुण्यं पापं ततः कुतः ।

कुतस्तरां परो लोकः सिद्धौ कथं कुतस्तमाम् ॥ २०१ ॥
वज्रायुधकुमारोऽस्मै प्रत्युत्तरमदादिति । कथं विश्वस्य वैषम्यं सुखदुःखादिना कृतम् । २०२।
प्रकृतेभेदतश्चेत् तद्भेदकृत् कोऽपि निश्चितः ।

स एव जीवोऽजीवोऽन्यस्तन्मान्ये पुण्यपातके ॥ २०३ ॥
त्वमेव प्राप्तवे देवगुरुर्धर्मविधेरभूः । साम्रतं साम्रतं चलं रक्तं रागप्रसङ्गतः ॥ २०४ ॥
एवं प्रबुद्धो देवोऽपि दन्वाऽस्मै भूषणं वरम् ।

ईशानेशपुराः स्तुत्या सोऽप्यागत्यैनमस्तवीत् ॥ २०५ ॥
षोडशस्तीर्थकुद्धावी जम्बूभरतमध्यगः ।
इत्याख्याय तमभ्यर्थं सुरेशोऽगात् त्रिविष्टपम् ॥ २०६ ॥

स देवो दमितारेश जीवो प्राप्तवैरतः । भवान् कृत्वा बहूँस्तत्रोपद्वाव भवान्तरे ॥ २०८ ॥

बबन्ध नागपाशेन कुमारं वापिकाऽपि सा ।

शैलेन पिहिता दूरीचक्रे तत्क्षणतोऽप्ययम् ॥ २०९ ॥
अत्रान्तरे बलप्रेक्षाविस्मितो भाविनं जिनम् ।

विज्ञाय प्रणतः शक्रो यियासुरन्तुर्मर्हतः ॥ २१० ॥
इतो लोकान्तिकैदैवदीक्षासमयबोधनात् । धर्मतीर्थं वर्त्यस्वेत्युक्त्या क्षेमकरो जिनः । २११।

वज्रायुधं न्यस्य राज्ये सांवत्सरिकदानकृत् ।

ग्रासदीक्षो विहृत्योर्व्यां केवलज्ञानमाप्तवान् ॥ २१२ ॥

निर्मितं तत्र समवसरणं भक्तिः सुरैः ।

तत्र स्थित्वा जिनो धर्मदेशनां च दिदेश सः ॥ २१३ ॥

भव्यैः ॑ सद्यासमासेव्यो धर्मः शर्मविधायकः ।

सम्यक्परीक्षितो दक्षैर्न पुनश्चापरीक्षितः ॥ २१४ ॥

दुग्धं पेयमिति श्रुत्वा यस्तत्त्वात्त्वविज्ञ वै । तस्याक्ंदुग्धपानेनांत्रशाटाद् ॒ खमुद्गवेत् ॥ २१५ ॥

गोदुग्धपानतः स्पष्टं तुष्टिः पुष्टिर्विशेषतः ।

अविचार्य कृतं कार्यं दोषायान्यत् तदन्यथा ॥ २१६ ॥

अत्र रोगप्रयोगस्य नाशकः सहकारकः । तदुच्छेदननिर्वेदी नृपस्तस्य कथाश्रुतिः ॥ २१७ ॥

तदन्तरे देवराजवत्सराजादिभिः कृता । कथा षष्ठाङ्गसुस्पष्टा वक्तव्या वोधिशोधये ॥ २१८ ॥

क्षेमंकरप्रभोर्वाचामाचामाद् बहवो जनाः । बुद्धाः शुद्धाशयास्तीर्थं ततः प्रववृतेतराम् ॥ २१९ ॥

वज्रायुधनृपस्याविर्बभूवे चक्रमुज्जवलम् ।

आयुधालयमध्येऽपि पद्मखण्डौ सोऽप्यसाधयत् ॥ २२० ॥

एकदाऽस्मिन् सभासीने कंप्रांगोभयरुद्गमीः ।

विद्याधरो धरामेत्य शरणं तं प्रपेदिवान् ॥ २२१ ॥

तत् पृष्ठे खचरश्चैको गदां विश्रदद्व्रधीः । विद्याधरी पुनश्चैका खडगखेटकधारिणी ॥ २२२ ॥

ऊचे विद्याधरश्चकिन् सुकच्छविजये पुरी । शुक्राऽमिधा शुक्लदत्तनामा तत्र मृहीधवः ॥ २२३ ॥

पुत्रः पवनवेगोऽहं सुकान्ता मम गेहिनी ।

तत्कुक्षिसम्भवा शान्तिः पुत्री चित्रीयितप्रजा ॥ २२४ ॥

प्रज्ञप्तिविद्यां महत्तां साधयन्तीमपाहरत् ।

तां चैतस्याऽपि संसिद्धा विद्या तद्विक्तिरजिता ॥ २२५ ॥

अहमप्यागतो ज्ञात्वा श्रितं त्वच्छरणेऽप्यमुम् ।

मुञ्चैनं पापिनं येन गदया हन्म जन्मिनम् ॥ २२६ ॥

अवधिज्ञानतश्चक्री तत्पूर्वभवचेष्टितम् । स्मृत्वा प्रोवाच तद्देतुं शृणु खेचर साम्प्रतम् ॥ २२७ ॥

जम्बूमध्यैरावताख्ये क्षेत्रे वन्ध्यपुरप्रभुः ।

वन्ध्यदत्तः प्रियाऽस्याऽभूत् सुलक्षणा विचक्षणा ॥ २२८ ॥

पुत्रो नलिनकेतुश्च तत्पुरे सार्थनायकः । धर्ममित्रः पवित्रात्मा श्रीदत्ता चित्तरङ्गजनी ॥ २२९ ॥

सुतो दत्ताभिधोऽस्य स्त्री प्रभंकरा मनोहरा । वसन्तसमयेऽन्येत्युः सा दृष्टा नृपस्तुना ॥२३०॥
तद्रूपाक्षिप्तमनसा हृता नलिनकेतुना ।

दत्तोऽपि मुनिपादान्ते प्रब्रज्य तपवान् तपः ॥ २३१ ॥
मृत्वा सुकच्छविजयेऽजितसेनो महेन्द्रभूः ।

जातः स वायुवेगायां तस्य स्त्री कमलाऽभवत् ॥ २३२ ॥
एकदा स गवाक्षस्थो नलिनो मलिनाम्बुदम् ।

उत्पन्नं तत्क्षणाद् भिन्नं वीक्ष्य वैराग्यमाप्तवान् ॥ २३३ ॥
स्वं निन्दनं नन्दने राज्यं न्यस्य क्षेमंकराहृतः ।

पार्श्वे दीक्षां प्राप्य तपः कृत्वा मोक्षे च जग्मिवान् ॥ २३४ ॥
गणिन्याः सुव्रताख्यायाः व्रतं लब्ध्वा प्रभङ्करा ।

चान्द्रायणं तपस्तप्त्वा शान्तिस्त्वत्तनयाऽभवत् ॥ २३५ ॥
मिथः क्षामणकात् पश्चाज्जगाद् जगदीश्वरः ।

पितृभ्यां सहिता शान्तिमती व्रतमवाप्स्यति ॥ २३६ ॥
रत्नावलीतपः कृत्वाऽपीक्षानेन्द्रत्वमेष्यति ।

वायुवेगाऽजितसेनौ प्राप्तारौ केवलप्रभाम् ॥ २३७ ॥
ईशानेन्द्रस्तन्महिमां कृत्वा स्वायुःक्षये क्रमात् ।

मनुष्यभवमासाद् सद्यः सिद्धिं गमिष्यति ॥ २३८ ॥
सहस्रायुधकान्ताया जयन्त्याः कुक्षिसम्भवः ।

जह्ने कनकशक्त्याद्वैत्युः स्त्री कनकमालिका ॥ २३९ ॥
वसन्तसेनाऽन्या योषित् ताभ्यां क्रीडनकेऽमुना । पतनोत्पतने कुर्वन्नदर्शि पुरुषो वने ॥२४०॥

पृष्ठे तत्कारणे विद्यापदं मे विस्मृतं ततः ।

व्योम्निं गन्तुं न शक्तोऽस्मि इत्युक्तवति खेचरे ॥ २४१ ॥
मां पाठ्य पुनर्विद्यां तुभ्यं दास्ये पदान्विताम् ।

पदानुसारिलब्धैतत् प्रपूर्येतां प्रदाय सः ॥ २४२ ॥
कृतोपकारः कुमारः स्वेच्छया विचरन्नगे ।

मुर्विं विपुलमत्याख्यं भार्यायुग्मेन नेमिवान् ॥ २४३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्

कुर्ल रूपं कलाभ्यासो विद्यालक्ष्मीवराङ्गनाः । ऐश्वर्यं सप्रभुत्वं च धर्मेणैव प्रजायन्ते ॥२४४॥
पुण्यसारः सनैपुण्यः पुण्यकृत् सुखभीयिवान् ।

तद्वदन्योऽपि धन्यात्मा प्राप्नोति विपुलां श्रियम् ॥ २४५ ॥

अत्र पुण्यसारकथा—

पुण्यसारकथां पुण्यां श्रावं श्रावं स भावतः । कुमारो व्रतमादाय विजहे कनको भुवि ॥२४६॥
प्रतिमायां सिद्धिशैले प्रपन्नायां तमेकदा । हेमचूलः प्रतिकूलः सुरोऽकार्षीदुपद्रवम् ॥२४७॥
निवारिते खगैस्तस्मिन् स मुनी रत्नसञ्चयाम् ।

प्राप्य सूरनिपाताख्ये तस्थौ प्रतिमया वने ॥ २४८ ॥

उत्पन्ने केवलज्ञाने श्रीवज्रायुधचक्रिणा । चक्रे महामहस्तस्य देवैर्विद्याधरैः सह ॥ २४९ ॥
श्रुत्वा क्षेमङ्करजिनं समायातं पुरीवने । प्रज्ञापकजनायादात् प्रमोदात् पारितोषिकम् ॥२५०॥
निविष्टे चक्रिणि पुरो नत्वार्हन्तं सदोऽन्विते । कुमारोऽपृच्छदर्हन्तं सहस्रायुधसंज्ञितः ॥२५१॥
मतृपित्रा वायुवेगादेरज्ञायि चरितं कुतः ।

जिनोऽप्याख्यत् तन्निबोधोऽवधिज्ञानादजायत ॥ २५२ ॥

मति, श्रुता, ऽवधि, मनःपर्ययं, केवलं, पुनः ।

ज्ञानं पञ्चविधं जन्तोर्मतिरेष्यनिन्दोधनी ॥ २५३ ॥

वर्तमानज्ञता बुद्धेरतीते स्मृतिगोचरः । कालत्रयज्ञा प्रज्ञा स्यात् प्रथमं ज्ञानमीदशम् ॥२५४॥
यदि वौत्पातिकी बुद्धिर्द्वितीया विनयोहित्थता ।

तृतीया कार्मिकी तुर्या सैव स्यात् पारिणामिकी ॥ २५५ ॥

औत्पातिकी रोहकवत् इत्यत्र रोहककथा ह्रेया ।

मतिज्ञानात् श्रुतज्ञानं श्रुताभ्यासात् प्रजायते ।

त्रिकालविषयं चेदं लोकालोकसमक्षतः ॥ २५६ ॥

यतः—उद्गमहतिरियलोए जोहस-वेमाणिया य सिद्धी य ।

सब्बो लोगालोगो सज्ज्ञायवित्स्स पञ्चक्खो ॥ २५७ ॥

तृतीयमवधिज्ञानं रूपिमात्रप्रकाशकम् । लोकाकाशे ये प्रदेशास्तत्प्रमाणाश्च तद्विदः ॥२५८॥

एषामावरणे ज्ञानावरणं कर्म भण्यते । दर्शनावरणादीनामेवं रूपं प्रसूपितम् ॥ २५९ ॥

किमष्टकर्मतर्केण मायैवैका निरूप्यताम् । परेषामाशयः सोऽयं परामृष्यो गुरोग्निरा ॥२६०॥

ज्ञानावरणं मन्दो दर्शनावरणं तमः । वेदनीयं बुधो मोहो मङ्गलप्रकृतिर्मतः ॥ २६१ ॥
आथुर्जीवो रविनाम गोत्रकर्म हिमद्युतिः ।

शुक्रो विघ्नभिति ज्योतिःशास्त्रादेवोत्तरं भवेत् ॥ २६२ ॥

श्रुत्वा॒३गमवचो जैनं पुत्रं राज्ये न्यवेशयत् । सहस्रायुधनामानं जिनोयान्ते व्रतं ललौ ॥ २६३ ।
चक्रिणा सह भूपालाश्चतुःसहस्रसम्मिताः । तथा सप्तशती पुत्रा जगृहृत्वमुत्तमम् ॥ २६४ ॥
विहरन्नन्यदा सिद्धिशैलोपरि शिलातले । स्थितो वैरोचनस्तम्भे प्रतिमायां स चक्रमृत् ॥ २६५ ॥
तत्राऽश्वग्रीवतनयौ मणिकुम्भमणिध्वजौ । आन्तवा बहुभवान् देवावुपनिहृत्वमृशम् ॥ २६६ ॥
व्याघ्रेभसर्पपैशाचरूपैर्नकैरनेकशः । उपसर्गे कृते किञ्चित्त्र चुक्षोभ क्षमाक्षमः ॥ २६७ ॥
तावत् तत्रेयतुर्देव्यौ रम्भातिलोत्तमे मुनिम् । नन्तु तयोर्दर्शनतः काकनाशं प्रणेशतुः ॥ २६८ ॥
कृत्यं कृत्वा भृशं स्तुत्वा नत्वा ते दिवमीयतुः ।

वार्षिकीं प्रतिमां कृत्वा वज्रायुधमुनिर्यौ ॥ २६९ ॥

श्वेतकरजिने मोक्षं प्राप्ते स्वनगरे क्रमात् । सहस्रायुधभूपालस्तं ननाम महोत्सवैः ॥ २७० ॥
पुत्रं शतब्दं भूयं कृत्वा प्रत्राजनं श्रितौ ।

ईष्टप्रागभारशैलस्थौ तातो जातश्च तेष्टुः ॥ २७१ ॥

पादपोपगमेनाऽथाऽशनेन क्षिप्तदुष्कृतौ । ग्रैवेयकं चानवमं नवमं सममाश्रितौ ॥ २७२ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठृये शान्तिनाथस्य अष्टमनवमभवर्णनम् ॥

अस्यैव जम्बूद्वीपस्य प्राग्विदेहेषु सुन्दरे । विजये पुष्कलावत्यां नगरी पुण्डरीकिणी ॥ २७३ ॥

राजा ब्रनरथाख्योऽर्हन् प्रिया प्रीतिमती तथा ।

मनोहरा द्वितीयाऽस्य तत्राद्याकुक्षिमाश्रयत् ॥ २७४ ॥

एकविंशतिसागरायुव्वज्रायुधः प्रपूर्य सः ।

मेघस्वप्नादनिवताह्वो नाम्ना मेघरथः सुतः ॥ २७५ ॥

सहस्रायुधजीवोऽपि मनोहराङ्गजोऽजनि ।

नन्दनौ नन्दमानौ तौ जातावानन्दकौ पितुः ॥ २७६ ॥

कलावलाख्यामाक्षिष्ठटौ शिष्टटौ प्रकृतिसंस्कृतौ ।

तारुण्यपुण्यलावण्यात् सूर्याचन्द्रमसाविव ॥ २७७ ॥

निहतारिनृपस्य द्वे प्रियमित्रामनोरमे । पुत्र्यौ मेघरथस्यास्तां पत्न्यौ प्रीतिरतिप्रभे ॥२७८॥
कनिष्ठा तनयाऽस्यैव सुता सुमतिनामिका ।

भार्या दृढरथस्याऽसीद् दासीकृततिलोचमा ॥ २७९ ॥

सभासीने मेघरथे पुत्रपौत्रसमन्विते । प्रश्नोत्तरविधिर्जडे मिथो विद्यापरीक्षणे ॥ २८० ॥

कथं सम्बोध्यते ब्रह्मा दानार्थे धातुरस्ति कः ।

कः पर्यायश्च योग्यायाः को वालंकरणं नृणाम् ॥ २८१ ॥

कलाभ्यासः ।

दण्डनीतिः कथं पूर्वं महाखेदे क उच्यते ।

कोऽवलानां गतिलोकपालः कः पञ्चमो मतः ॥ २८२ ॥

महीपतिः ।

किमाशीर्वचनं राज्ञां किं शम्भोस्तनुमण्डनम् ।

कः कर्ता सुख-दुःखानां पात्रं च सुकृतस्य किम् ॥ २८३ ॥

अज्ञानादन्यलोकस्य तत्र मेघरथोऽब्रवीत् । प्रस्तुतं वस्तुतो राज्ञा प्रस्तुतं च तदुत्तरम् ॥२८४॥

जीवरक्षाविधिः ।

सुखदाता शशाङ्के का मध्ये वा भुवनस्य कः ।

निषेधवाची कः शब्दः का संसारविनाशिनी ॥ २८५ ॥

स्वयं तीर्थकृता राज्ञाऽवादि वादिजनेऽस्यने ।

सभ्यैः पुण्यबलालभ्यैरीडितं च तदुत्तरम् ॥ २८६ ॥

भावना ।

इतश्च काचिद् गणिका प्राप्ता राजसभान्तरे । लक्षद्रव्यं पणीकृत्य कुकुटोपरि युद्धतः ॥२८७॥

तद्रणेरणमुद्धीक्ष्य राजा ज्ञानत्रयीमयः ।

अवोचनाऽनयोः कोऽपि मध्ये जेता भविष्यति ॥ २८८ ॥

पृष्ठे तत्कारणे प्राह इमौ रत्नपुरस्तिथतौ । बलीवर्दं वाहयन्तौ भरते वणिजौ पुरा ॥२८९॥

मिथ्यादशौ वशनया कुर्वाणौ कलहं मृतौ । सुवर्णकूलापुलिने जज्ञाते वन्यवारणौ ॥ २९० ॥

यूथलोभेन युद्धाय सज्जौ मृत्वा वभूवतुः ।

अयोध्यायां नन्दमित्रगृहे द्वौ महिषौ रुषा ॥ २९१ ॥

राजपुत्रप्रेरणया रणकारणतो मृतौ । मेषो द्वेषविशेषेणाभूतां रोषारुणेक्षणौ ॥ २९२ ॥

राटे: प्रस्फोद्य शीर्षं स्वं जातौ कुक्कुटकौ स्वयम् ।

श्रुत्वा सम्यग् मेघरथोऽवधिज्ञानात् तदोचिवान् ॥ २९३ ॥

ताते तौ मत्सराक्रान्तौ खेचराधिष्ठितावुभौ । अवधारय तद्देतुं वैताढ्येऽत्रैव भारते ॥ २९४ ॥

स्वर्णनाभपुरे चोदकश्रेणिस्थे गरुडो नृपः ।

तत्सुनुश्न्द्रतिलकोऽन्यः स्त्रतिलकोऽनुजः ॥ २९५ ॥

नन्तु शाश्वततीर्थानि खेचरौ चारणं मुनिम् ।

क्षाऽपि सागरचन्द्राख्यं नेमतुः प्रेमनिर्भरात् ॥ २९६ ॥

पूर्वावतारं पृष्ठोऽयमाख्यदैरवतान्तरे । धातकीखण्डमध्यस्थमासीद् वज्रपुरं वरम् ॥ २९७ ॥

शंखो भूपः प्रिया पृथ्वी पृथ्वीसेना तदङ्गजा ।

स्वयंवरां परिणिन्येऽभयधोषनृपोऽथ ताम् ॥ २९८ ॥

वसन्ते प्रिययादर्शि स दांतदमनो मुनिः ।

दीक्षाता तद्वचः श्रुत्वाऽनुज्ञाप्य स्वप्रियं नृपम् ॥ २९९ ॥

अन्यदाऽगाद् गृहे तस्याऽनन्तनामा जिनेश्वरः ।

प्रासुकैरन्नपानाधैर्भूपेन प्रतिलाभितः ॥ ३०० ॥

विवृद्धैः पञ्चदिव्यानि चक्रिरे तीर्थचक्रिणः ।

प्रभावादथ तत्पार्थे धर्मं श्रुत्वाऽग्रहीद् ब्रतम् ॥ ३०१ ॥

स सुतद्वितये जातेऽभयधोषस्तपोरतः । विंशतिस्थानकैस्तीर्थकरकर्माऽत्र बद्धवान् ॥ ३०२ ॥

उत्पद्याऽच्युतदेवत्वे च्युत्वा हेमाङ्गदात्मजः ।

वभूवाऽभयधोषात्मा जिनो धनरथस्त्वकम् ॥ ३०३ ॥

च्युत्वाऽच्युतदिवोऽभूतां भवन्तौ खेचरौ वरौ ।

सुतावभयधोषस्य चन्द्रपूराभिधाविति ॥ ३०४ ॥

त्वद्विनार्थमायातौ विद्याधरकुमारकौ ।

कुक्कुटावप्यधिष्ठाय स्थितौ स्तः कौतुकोत्सुकौ ॥ ३०५ ॥

स्पष्टीभूय खगौ नत्वा प्राञ्जन्मपितरं जिनम् ।

स्वस्थानं जग्मतुस्ताम्रचूडावप्याहतुर्जिनम् ॥ ३०६ ॥

समादिश दिशां नाथाऽस्माकं सौख्यं भवेद् यया ।

कुरुतां धर्मकर्मणि प्राणिरक्षामतः परम् ॥ ३०७ ॥

इत्यहद्वचसा शान्तावभूतां भूतनायकौ । प्राञ्जली जिनमानम्य विमानेन गतौ पदम् ॥ ३०८ ॥

लोकान्तिकसुरैरेत्य धर्मतीर्थं प्रवर्त्तय । तेरित्युक्तः स्वं समयं मत्वाऽर्हन् ब्रतमाददे ॥ ३०९ ॥

विजहार धरापीठे भव्यजीवान् विवोधयन् । राजा दृढरथो देवरमणोद्यानमाययौ ॥ ३१० ॥

तत्र भूतैः समुद्भूतैश्चके प्रेक्षणकं पुरः । तदा नार्या सह प्राप्तस्तत्र कथन खेचरः ॥ ३११ ॥

वैताढ्यादुत्तरश्रेणरलकापुरभूपतेः । विद्युद्रथस्य तनयो नाम्ना सिंहरथोऽस्त्ययम् ॥ ३१२ ॥

वेगवत्या स्वप्रियया समं नन्तु जिनान् गतः ।

द्वीपे च धातकीखण्डे बलमान इहाऽगमत् ॥ ३१३ ॥

देवया पृष्ठो नृपः प्रोचे तस्य प्राप्तभवैभवम् ।

क्वचित् सिन्धुपुरे राजा सुगुप्तस्तत्र नीतिमान् ॥ ३१४ ॥

कुलपुत्रः पुरे कथित् तत्पुरे शंखिकापतिः । निर्धनो धनवद्गेहे कर्मकुद्वृत्तिमाश्रयत् ॥ ३१५ ॥

तेन धर्मः कृतः श्रुत्वा साधोः कस्याऽपि सन्निधौ ।

कल्याणकतपस्तेपे तस्यादावष्टमत्रयी ॥ ३१६ ॥

चतुर्थास्ततपरं कार्या द्वाविंशद् विधिरीदशः ।

तत्पारणादिने साधुभक्तिः कार्या स्वशक्तिः ॥ ३१७ ॥

सुगुप्तः सहितस्तेन चारित्रं प्राप्य सत्तपः ।

आचाम्लवर्द्धमानाख्यं चक्रे शक्रेण वन्दितः ॥ ३१८ ॥

ब्रह्मलोके सुरो भूत्वा मृत्वा सिंहरथोऽभवत् ।

शंखिकाऽपि तपः कृत्वाऽभवद् वेगवती प्रिया ॥ ३१९ ॥

स्वं चरित्रं समाकर्ण्य पुत्रं राज्ये निवेद्य सः ।

सिंहरथः प्रवत्राज कैवल्यात् सिद्धिमीयिवान् ॥ ३२० ॥

अथ मेघरथोऽन्येद्युर्गृहीत्वा पौष्टिं सुधीः । योगासनेनोपविश्य विदधे धर्मदेशनाम् ॥ ३२१ ॥

अत्रान्तरे कोऽपि कंप्रः कपोतः पोतवद् रुदन् ।

नृपोत्सङ्केऽपतत् भीतो रक्ष रक्षेति गीः पुरः ॥ ३२२ ॥

तावद्रसेन इयेनोऽपि पृष्ठगः काममागमत् ।

मुधा शुधातुरस्यैतद् भक्ष्यं मा रक्ष मे नृप ॥ ३२३ ॥

निशम्य सम्यक् तद्वाचमुवाच शरणागतः ।

रक्षणीयो मया पक्षी कक्षीकृत्य दयां भयात् ॥ ३२४ ॥

क्षतात् त्राणं मम ग्राणं क्षत्रियस्य न वेत्सि किम् ? ।

रक्षतात् त्वं निजप्राणं धन्याऽजीविक्याऽन्यथा ॥ ३२५ ॥

परप्राणैर्निजप्राणधारणं पापकारणम् । नरकप्रापकं चैतत् कर्म नो शर्मणे क्वचित् ॥ ३२६ ॥

यतः—हिंसाविष्यस्ततयैव साहिं बदन्ति यस्तं प्रतिपाति साहिः ।

स पाति साहिर्भुवि पादसाहिः स्यात् पादशब्दस्य हि पूज्यतोक्तेः ॥ ३२७ ॥

शरण्यः पुण्यनैपुण्याद् गण्यते धुरि धर्मिणाम् ।

यः परप्राणहत् ग्राणी त्राणीभवति कोऽस्य यत् ॥ ३२८ ॥

यदि ते विपदि त्राणमुचितं मम साम्प्रतम् । नूनं सुनापलात्तुप्तो भूया इत्यवदननृपः ॥ ३२९ ॥

इतः परं न मे ग्राणाः स्थातुं क्षणमपि क्षमाः ।

सुनापलात्र मे कार्यं धार्यं मांसं तु सत्वरम् ॥ ३३० ॥

इयेनाभिहिते चैव छित्वा मांसं निजोरुजम् । कपोततुलितं दातुं प्रवृत्तश्चित्साहसात् ॥ ३३१ ॥

भाराधिक्यं कपोतेऽस्मिन् नाशंकथाशक्थविक्रमः ।

क्रमात् स्वाङ्गं विनिक्षेप्तुमुद्यतोऽभून्नराधिपः ॥ ३३२ ॥

लोका अस्तोकशोकेन तदालोकात् किलाऽकुलाः

अविचार्यं किमेतत् त्वं कुरुषे पुरुषेश्वर ! ॥ ३३३ ॥

बदत्येवं रुदत्युच्चैः पौरे राजा जगाविदम् ।

निषादवानरीत्वां हिंसाऽहिंसाफलोक्तिकम् ॥ ३३४ ॥

अत्र वानरीनिषाददृष्टान्तः—

इयेनोऽप्याह न निर्वाहः ग्राणानां यद् बुधुक्षिते । प्रियदर्शनसर्पस्यात्रार्थे ज्ञेयं निर्दर्शनम् ॥ ३३५ ॥

अत्राऽपिदृष्टान्तः—

अज्ञी स्वाङ्गीकृतं धर्मं तन्वन्नन्वयभूषणम् । दूषणं तदनिर्वाहे इत्यारोहन्नपस्तुलाम् ॥ ३३६ ॥

प्रादुर्बभूवे देवेन तावतेशानवासिना ।

धन्यस्त्वं सत्त्वपाथोथे नाथो धैर्यवतां सताम् ॥ ३३७ ॥

रथादुदीरथन्नेवं मयैवैतावधिष्ठितौ । त्वत्परीक्षार्थमीदक्षं दृष्टान्तं कृतवानहम् ॥ ३३८ ॥

अनयोः पक्षिणोर्वैरं कुतः पृष्ठो महीभुजा ।

जगाद सादरं देवस्तद्वं सोत्सवे जने ॥ ३३९ ॥

अत्रैव सागरवणिक प्रिया विजयसेनिका ।

धनश्चाद्यो नन्दनोऽन्यः पुत्रौ पित्रोरनुज्ञया ॥ ३४० ॥

सार्थेन धनवृद्धै तौ श्रीनागपुरमागतौ ।

वाणिज्यविधिना प्राप्तौ रत्नमेकं महार्घकम् ॥ ३४१ ॥

अन्योन्यं कलहायन्तौ पतितौ निम्नगाजले ।

मृत्वा पक्षिभवं प्राप्तौ मथा पश्चादधिष्ठितौ ॥ ३४२ ॥

गते सुरे जनैः पृष्ठो कोऽयं देवोऽहितैषकः । राजाऽवादीत् पञ्चमके भवेऽहमपराजितः ॥ ३४३ ॥

अग्रजोऽनन्तवीर्यस्य बलदेवोऽर्द्धचक्रिणः । दमितारिः प्रतिहरिरावाभ्यां तत्सुता हता ॥ ३४४ ॥

हतः सोऽपि रणे कोऽपि भवान् आन्त्वा बहुनसौ ।

भरताद्देऽष्टापदाद्रौ सञ्चातस्तापसाङ्गजः ॥ ४४५ ॥

तपस्तप्त्वाऽऽयुषः प्रान्तेऽभूदीशाने सुरो महान् ।

मत्प्रशंसामिन्द्रकृतां श्रुत्वाऽभ्युदितमत्सरः ॥ ३४६ ॥

मत्परीक्षार्थमायातो मायातोयधिरुद्धधीः । स्ववृत्तदेववृत्तश्रुतपक्षिणौ बोधिमीयतुः ॥ ३४७ ॥

भूपोक्त्यानशनान्मृत्वा जडाते भवनामरौ ।

भूमान् मेघरथः पूर्णदुर्जपापौषधःपौषधः ॥ ३४८ ॥

एकदाऽष्टमभक्तेन वैराग्यात् प्रतिमास्थितः । ईशानेशस्तं ननाम नमस्ते भाविनेऽर्हते ॥ ३४९ ॥

प्रभेऽन्येषां जगाविन्दः प्रतिमास्थस्य भूपतेः ।

धीरस्याऽयं नमस्कारो मयाऽकारि शुभाय तत् ॥ ३५० ॥

असहिष्णुः सुरुपाऽन्याऽनुरूपा द्वे प्रिये हरेः । अनुकूलोपसर्गेण तं क्षोभयितुमीयतुः ॥ ३५१ ॥

अूष्मित्रमकटाक्षेषां प्रयवाहनृत्यकृत्यतः ।

लोभितोऽपि न चुक्षोभ तदा नत्वा गते दिवम् ॥ ३५२ ॥

कृतपारणकर्माऽयमन्यदोद्यानपालतः । शुश्राव आवकोत्तंसः श्रीमद्भवनरथागमम् ॥३५३॥
चचाल सेनया युक्तो दत्त्वाऽस्मै पारितोषिकम् । गर्जयैस्तूर्यनिघोषैरम्बरं तर्जयन् रिपून् ॥३५४॥
जिनं नत्वा यथास्थानं मत्वा तत्त्वार्थबद्धीः ।

तस्थौ स्वस्थमनाः श्रोतुं गिरं श्रीत्रिजगद्गुरोः ॥ ३५५ ॥
जगाद श्रीजगन्नाथः पाथष्पतिगभीरगीः ।

यः पुण्यकृत् सुखानि स्युः स्वरस्येवास्य भूरिशः ॥ ३५६ ॥
अत्र वत्सराजकथानकम्—

निशम्य नृपतिर्धर्मं मेधसेनाङ्गजं निजे ।

राज्ये तथा यौवराज्ये न्यास्थत् दृढरथात्मजम् ॥ ३५७ ॥
चतुःसहस्र्या भूपानां सप्तशत्या तनूभ्रुवाम् ।

स बान्धवो धवः पृथक्याः लेखे मेघरथो व्रतम् ॥ ३५८ ॥
जिनेन सार्द्धं कर्तिचित् समाविहृत्य सत्यभाक् ।

सिद्धोर्हति घनरथे तत्पथे सत्कथे स्थिरः ॥ ३५९ ॥
वपैकलक्षं दीक्षायां विशतिस्थानकं तपः ।

कृत्वाऽहन्नामकर्माऽपि निश्चिकाय मुनीश्वरः ॥ ३६० ॥
सिंहनिष्ठकीडिततपः ग्रान्ते कृत्वा शनैः शनैः ।

कृताऽनशनतः प्राप सर्वार्थसिद्धिदेवताम् ॥ ३६१ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठटीये श्रीशान्तिचरिते दशमैकादशभवर्णनम् ॥ श्रीः
अथ श्रीवृषभस्याऽसीदर्हतः कुरुसंज्ञया ।

समाज्ञया जगद्गेयः स्थेयः सर्वनयाश्रये ॥ ३६२ ॥
तस्येशस्य प्रशस्यश्रीदेशो गङ्गाप्रदेशभाक् ।

पुण्यः पुण्यनृणां कृत्यैः शरण्यः शरणार्थिनाम् ॥ ३६३ ॥
स्वस्तिभाग् हस्तिनामाऽस्य तनयः सनयः क्षितौ ।

निवेशितं तेन राजा नगरं हस्तिनापुरम् ॥ ३६४ ॥
शशद्विश्वजयरूपातः प्रज्ञावज्ञातवाक्षपतिः । विश्वसेनः पतिः पुर्याशातुर्यात् राजहंसवत् ॥३६५॥
अचिरारुचिराकृत्या शचीव पीवरस्तनी । अधस्तनीकृताः सर्वा नामकन्याऽनया नयात् ॥३६६॥

मासे भाद्रपदे कृष्णपक्षे सप्तमिकातिथौ ।

भरणीस्थे चन्द्रमसि गर्भे मेघरथोऽजनि ॥ ३६७ ॥

चतुर्दशाऽनया स्वप्नाः दृष्टा गर्जर्भभौ पुरः ।

सिंहो लक्ष्मीर्दीमचन्द्रौ स्वर्यध्वजघटास्ततः ॥ ३६८ ॥

सरः पद्माख्याम्भोधिर्विमानो रत्नसञ्चयः ।

शिखी सुखीकृतोदेशाः प्रवेशा इव सुश्रियाम् ॥ ३६९ ॥

उपदेशा इवाप्तानां लेखहल्लेखकारिणः ।

सुपर्वपर्वभिः पूर्णाः पूर्णा चन्द्रकला इव ॥ ३७० ॥ त्रिभिर्विशेषकम्

तान् वीक्ष्य दक्षाम्भोजाक्षी साक्षीकृतमहामहा ।

भर्भे निवेदयामास स जगौ सुभगौचिती ॥ ३७१ ॥

पुत्रः पवित्रस्ते भावी वल्लभत्रिजगत्यपि । सुराऽसुरनृणां जन्म सफलीकर्तुमीक्षणात् ॥ ३७२ ॥

क्षणादभूद् रत्नवृष्टिस्तुष्टिः सर्वपुरौकसाम् ।

रसाऽपि सरसा धान्यैर्बहुधान्यैः सुकर्मभिः ॥ ३७३ ॥

प्रभाते जातहर्षेण नृपेणाऽमन्तिता द्विजाः । तथैवानूचिरे वाचं साधनं धनसम्पदाम् ॥ ३७४ ॥

नगरे शान्तिरुत्पेदे दुष्टारिष्टस्य नाशनात् ।

शासनं रिपवो राज्ञः प्राप्ता दुर्वासना अपि ॥ ३७५ ॥

एतत्स्वप्नप्रभावेण जिनो वा चक्रभूद् भुवि ।

भविष्यतीति विप्रोक्तेर्वपोऽपि मुमुदेतराम् ॥ ३७६ ॥

नातिस्तिनग्धं नातितीवं नातिक्षारकषायकम् ।

नातिसृष्टं नातिकुदु बुधुजे सा चिराचिरात् ॥ ३७७ ॥

पूर्णे दोहदसंदोहे ज्येष्ठाऽसितचतुर्थिकाम् ।

भरण्यां जन्मना देवः पुपाव शुभभावतः ॥ ३७८ ॥

षट् पञ्चाशद् दिक्कुमार्यो जैनं चक्रुम्होत्सवम् ।

चतुःषष्ठि सुराधीशा निन्युर्मेहं जिनेश्वरम् ॥ ३७९ ॥

जन्मोत्सवविधिर्जम्बूद्वीपप्रब्रह्मित्सूत्रतः ।

वाच्यः प्राच्यवचोयोगात् प्रातस्त्यश्च नृपोचितः ॥ ३८० ॥

चन्द्रर्थदर्शनादि कारितं सोत्सवं भृशम् ।

नामादधे विधेः पित्रा शान्तिरित्यहतोऽन्वयात् ॥ ३८१ ॥

अङ्गुष्ठाऽमृतपानेन पुष्टः शिष्ठश्च दक्षिणः । वृद्धे भगवान् रम्यलक्षणैः कृतलक्षणः ॥ ३८२ ॥
कारुण्यपूर्णस्तारुण्ये धन्याः कन्या अनेकशः ।

पित्रा विवाहितास्तासां मध्ये मुख्या यशोमती ॥ ३८३ ॥

पञ्चविंशतिर्वर्षाणां सहस्राणि यर्युर्यदा । पित्रा कुमारः स्वे राज्ये भगवान् विनिवेशितः ॥ ३८४ ॥
अथ दृढरथस्याङ्गी च्युतः सर्वार्थसिद्धितः ।

चक्रस्वप्नाद् यशोमत्याः कुक्षाववातरन्निशि ॥ ३८५ ॥

जातस्य समये सूनोश्चक्रे चक्रायुधाऽभिधा ।

चक्रिणा राजतनया विनयात् परिणायिता ॥ ३८६ ॥

चक्रमायुधशालायामुत्पेदे क्रमतोऽर्चनाम् ।

कृत्वा तदीयां षट्खण्डं भरतं स्ववशेऽनयत् ॥ ३८७ ॥

षट्खण्डीं भारतीं जित्वा प्राविशद्वस्तिनापुरम् ।

देवोऽस्य भूपैर्विदधेऽभिषेको द्वादशाब्दिकः ॥ ३८८ ॥

पञ्चविंशतिर्वर्षाणां सहस्राँश्चक्रिता कृता ।

शान्तिनाम्ना स्फुरद्वाम्ना षोडशेनाऽहेता ततः ॥ ३८९ ॥

लोकान्तिकब्रह्मलोके रिष्टप्रतरवासिनः । सारस्वतादयोऽभ्येत्य चक्रुर्जयजयारवम् ॥ ३९० ॥

दीक्षासमयविज्ञप्त्या स्वयमप्यवगत्य तम् । कर्तुं सांवत्सरं दानं प्रवृत्तः सुरसन्धिः ॥ ३९१ ॥

सर्वार्थसिद्धि नाम्नाऽत्र शिविकामाश्रितो जिनः ।

कृताभिषेकः सर्वेन्द्रैर्गीतिर्गीतश्च गायनैः ॥ ३९२ ॥

पात्रैर्नटद्विः सुभट्टैः परीतः स्फीततेजसा । वायमानेषु वायेषु स समाल्यविलेपनः ॥ ३९३ ॥

सहस्राग्रवने सिद्धान् नमस्कृत्याग्रहीद् वतम् ।

कुन्तलांश्च सहस्राक्षश्रिक्षेप क्षीरनीरधी ॥ ३९४ ॥

ज्येष्ठासितचतुर्दश्यां भरणीचरणे विधोः ।

दीक्षां जग्राह सोत्साहः सहस्रेण सह प्रशुः ॥ ३९५ ॥

सुमित्राख्यगृहे पष्ठपारणाऽभूत् तदाहृती ।

पञ्च दिव्यान्यजायन्त भूमा भूमावतिश्रियाम्^१ ॥ ३९६ ॥

मनःपर्यवमुत्पर्णं चतुर्ज्ञानधरस्ततः । विजहार धरापीठे भगवान् निर्मलाशयः ॥ ३९७ ॥

सत्त्ववान् तत्त्ववित् पौष्ट्रवदातनवमीतिथौ ।

याम्येन्दौ पष्ठतपसि धातिकर्मक्षयं न्यथात् ॥ ३९८ ॥

प्रपेदे केवलज्ञानं पुरे तत्रैव तद्वने । इन्द्राः सर्वे महं ज्ञात्वा चक्रः पञ्चमचक्रिणः ॥ ३९९ ॥

वप्रवर्यां स्वर्णरूप्यस्फुरन् मणिमयीं व्यधुः ।

यथायोगं सहायोगं पीठच्छत्रादि देवताः ॥ ४०० ॥

द्वाराणि विहितान्यस्यां चत्वारि तोरणान्यपि ।

मध्येऽशोकः प्रभोदेहात् स्याद् द्वादशगुणस्तरः ॥ ४०१ ॥

सिंहासनानि चत्वारि प्रत्येकं छत्रचामरे ।

प्रविश्य पूर्वद्वारेण तीर्थं नमन् स्थितो जिनः ॥ ४०२ ॥

शेषासनेषु प्रतिमाः पृष्ठे भामण्डलं ज्वलत् ।

जानुप्रमाणा पुष्टपाणां वृष्टिस्तुष्टैः कृताऽसुरैः ॥ ४०३ ॥

नेदुर्दुन्दुभयो व्योम्निं पर्षदः सालमध्यगाः ।

उपाविशन् द्वादशाऽपि शुश्रुवुर्जिनवाक्सुधाम् ॥ ४०४ ॥

द्वितीयवग्रान्तराले तिर्यक्षस्तस्थुरुन्मुखाः ।

वाहनानि तृतीये च वप्रे स्थाप्यानि चान्तरे ॥ ४०५ ॥

यक्षोऽस्य तीर्थरक्षायां गरुडो गजवाहनः ।

कोडास्यः इयामलो वीजपुराङ्गे दक्षिणे दधत् ॥ ४०६ ॥

वामेऽक्षसूत्रं नकुलं विभ्राणो यक्षिणी पुनः ।

निर्वाणी दक्षिणे पुस्तमुत्पलं दधती सती ॥ ४०७ ॥

वामेऽस्याः कमलं पाणौ कमण्डलु च तत्परे ।

चक्रायुधाद्याः पट्टिंशज्जाता गणधराः प्रभोः ॥ ४०८ ॥

१. अतिश्रियां भूमा बाहुल्यं भूमौ पृथिव्यां ।

श्रुत्वा चक्रायुधो भूपस्स महोत्सवमागमत् ।

नत्वा निषणः पुरतो मसुणामशृणोद् गिरम् ॥ ४०९ ॥

शुद्धाः शुद्धाशया श्रुत्वा वाचं वाचंयमाग्रिमाः ।

केऽप्यभूवन् परे श्राद्धाः केऽपि सम्यक्त्वमादधुः ॥ ४१० ॥

विहृत्य भगवानेवं सम्मेताद्रौ च मासिकम् ।

प्रपद्यानशनं साधुनवशत्या ययौ शिवम् ॥ ४११ ॥

श्रीधर्मनिर्वृतेरहृत् श्रीशान्तिप्रभुनिर्वृतिः । पादोनपत्यन्यूनेषु सागरेष्वभवत् त्रिषु ॥ ४१२ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्यास्मोधेविशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेधेन भृते सुधायाः कुम्भोपमे पञ्चमर्पवं रेजे ॥ ४१३ ॥

अयमतिशयपूर्णस्तूर्णमापन्निहन्ता

जयति जगति नाम स्थापनाद्रव्यभावैः ।

त्रिदशगणनिषेष्यः पोडशः शान्तिनामा

समवगमविशेषाद् व्यापकस्तर्वलोके ॥ ४१४ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्णटीये विनयविलासनाम्नि श्रीशान्तिनाथचरिते प्रस्तावः ॥ श्रीः

ग्रं. श्लोकाः १८९२ ऋषभचरितादारभ्य श्रीशान्तिचरितं यावत् ।

टिप्पणी—श्रीशान्तिनाथचरितान्तर्गतकथाशृंखला

१. मंगलकलशकथा
२. मत्स्योदर
३. अमरदत्तमित्रानन्द
४. जिनपालितजिनरक्षित
५. नरसिंहकथा
६. देवराजवत्सराजकथा
७. तत्राव्यन्तरकथा
८. धनदत्त
९. अमृताश्र-पालकथा
१०. शुभंकरबटुककथा
११. शृण्यवत्सरकथा
१२. ज्ञातकथित
१३. शृण्यतुष्ट्यकथा
१४. पुण्यसारकथा
१५. शुद्धौ रोहकथा
१६. वानरीनिषादकथा
१७. द्वितीयवत्सराजकथा
१८. शुणधर्मकथा ।

श्रीकुंथुनाथचरितम् ।

अथ पृथुयशः कुन्थुस्तीर्थकृत् प्रार्थितार्थदः । प्रस्तूयते चरित्रार्थं स्वार्थं साधयता मया ॥१॥
जम्बूद्वीपे प्राग्विदेहेष्वावर्तविजये पुरी ।

खड्गिकेति श्वितख्याताऽवदाता रत्नतेजसा ॥ २ ॥

सिंहावहस्तन्नरेशः सदेशः पुण्यतेजसाम् ।

संसारासारतां मत्वा वैराग्याद् व्रतमाददे ॥ ३ ॥

बद्धाऽहन्नामकर्मायं निर्मायं स्थानविंशतिम् ।

तपसाऽऽराध्य सर्वार्थसिद्धौ देवत्वमाप्तवान् ॥ ४ ॥

जम्बूद्वीपान्तरे ख्याते भरते हास्तिनंपुरम् । शूरः कल्पद्रुमाङ्कुरस्त्यागे रागेण भूयसा ॥५॥

भूमुजो महिषी नाम्ना श्रीधर्मना श्रीरिवाङ्गिनी ।

सिंहजीवस्ततश्चयुत्वा तस्याः कुक्षाववातरत् ॥ ६ ॥

नवम्यां श्रावणाशुक्ले कृत्तिकेन्द्रौ तदागमात् ।

चतुर्दशस्वप्नदृष्टिः स्वर्णबृष्टयादि चाऽभवत् ॥ ७ ॥

राधकृष्णचतुर्दश्यां साऽसृत सुतमुच्चमम् ।

कौस्थुडत्वात् कुन्थुरिति प्रफुल्लतरुदर्शनात् ॥ ८ ॥

नामाऽस्य विदधे प्रेमणा जनकः कनकवज्रैः ।

वर्षन् जहर्षं पार्षदैः स्तूयमानो घनैर्जनैः ॥ ९ ॥

राजयोगविधानेन ककुत्स्थ इत्युदीर्यते ।

दिक्कुमार्यागमेन्द्रादिपर्वं प्राग्वत् तदाऽजनि ॥ १० ॥

पुष्टोऽहगुष्टसुधापानात् पञ्चत्रिंशद्धनून्नतः । अनुरोधात् प्रभुः पित्रोरुपयेमे नृपाङ्गजाः ॥११॥

पितुराङ्गावलात् राज्यमपि स्वीकृत्य मण्डली ।

चक्ररत्नादिरत्नानां साहार्याच्चक्रवर्त्यभूत् ॥ १२ ॥

त्रयोर्विंशत्यब्दरूपसहस्राणां व्यतिक्रमे । सार्द्धाष्टमशतीयोगे चक्रित्वमभवद् विभोः ॥१३॥

लोकान्तिकसुरैर्वाचा ग्रोत्साहितमतिः स्वयम् ।

बुद्ध्वा ददौ दानमाङ्कं सिद्धानन्त्वा व्रतं ललौ ॥ १४ ॥

वैशाखकृष्णपञ्चम्यां कृतिकायां स पष्टकृत् ।

पारणा व्याघ्रसिंहस्य गृहे चक्रपुरेऽभवत् ॥ १५ ॥
छाग्रस्थे पोडशान्दानि व्यतीयुः पुनराययौ ।

सहस्राम्रवणे स्वामी चैत्राऽसितानले तिथौ ॥ १६ ॥
प्रभोः केवलमुत्पेदे चतुःषष्ठिसुरेश्वराः । विद्युर्मधुरां वप्रत्रीर्ण रैरूप्यरत्नजाम् ॥ १७ ॥
कृतं देवैश्च समवसरणं हरणं शुचाम् । अवतस्थे यथास्थानं श्रीमान् सद्वश्वतुर्विधः ॥ १८ ॥
ज्ञात्वा च समवसृतं प्रभुमागात् कुरुद्वहः । नमस्कृत्यामुशक्रं च निषसाद् कृताञ्जलिः ॥ १९ ॥
ग्रारेभे भगवान् धर्मदेशनां पापनाशिनीम् ।

विश्वप्रकाशनीं मोहव्यपोहात् तत्त्वभासिनीम् ॥ २० ॥
ध्यानं रौद्रं तथैवार्त्तं त्याज्यं भवनिवन्धनम् ।

ग्राद्यमागृह्य धर्मस्य ध्यानं शुक्रलं शिवश्रिये ॥ २१ ॥
तदियं मनसः शुद्धिर्दारं मुक्तेविधीयताम् ।
अशुद्धया मनसो मत्स्यस्तन्दुली नरकं गमी ॥ २२ ॥
मनःशुद्धया गुणाकीर्णः श्रेष्ठी जीर्णः प्रदत्तवान् ।
भगवत्पारणं बुद्धया तत् पुण्यं चित्तशोधनम् ॥ २३ ॥

मुनिर्गतो गोचरार्थीं कुर्यात् स प्रतिसेवनाम् ।
आलोचनार्थीं प्रियते तथाऽप्याराधकः स्मृतः ॥ २४ ॥
नाऽमुख्यं मुख्यं मानुष्यं रागद्वेषवशंवदः । यस्तपः कुरुतेऽत्युग्रं कवायकलुषात्मना ॥ २५ ॥
भगवदेशनादेशाद् देशाधीशाः सुधाशिनः ।
तुष्टुवुस्तुष्टिमाधाय तां गिरं त्रिजगद्गुरोः ॥ २६ ॥

पौरुष्यां देशनापूत्तौं स्वयम्भूर्गणभृत्य ताम् । ददौ द्वितीयपौरुष्यां ययुः स्थानं सुरादयः ॥ २७ ॥
गन्धर्वयक्षस्तत्तीर्थरक्षः इयामस्स हंसगः । दधद्विष्णदोर्दण्डौ वरदं पाशधारिणम् ॥ २८ ॥
मातुलिङ्गं चाऽकृशं च दधनो वामहस्तयोः ।

देवी बला शासनस्य गौराङ्गी केकिवाहना ॥ २९ ॥
बीजपूरं तथा शूलं तस्या दक्षिणहस्तयोः । मुसण्डीं कमलं वामहस्तयोः कृतशस्तयोः ॥ ३० ॥
गतेष्वबद्दसहस्रेषु त्रयोविंशेषु केवलात् । चतुर्श्विशत्सहितेषु शतेष्वपि च सप्तसु ॥ ३१ ॥

समेतादिमुपेत्यायं शिश्रियेऽनशनक्रियाम् ।

मासान्ते राधकृष्णादितिथौ शिवपदातिथिः ॥ ३२ ॥

कौमारराज्यचक्रित्वदतेषु समभागकम् । आयुः पञ्चनवत्यच्छस्त्राण्यभवत् प्रभोः ॥ ३३ ॥

श्रीशान्तिनाथनिर्वाणादर्द्धपत्न्योपमे गते । निर्वाणमभवत् कुन्थुनाथदेवस्य निश्चितम् ॥ ३४ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीये चरिते श्रीकुन्थुनाथचरितं सम्पूर्णम् ॥ श्रीः ग्रं. ३४ श्लोकाः

श्रीअरनाथचरितम् ।

अरोऽहन् शिवारोहाक्रियारत्नौधरोहणः ।

तस्य प्रशस्यचरितात् स्वां पुनाम्यधुना गिरम् ॥ १ ॥

द्वीपे जम्बूनामतरोः प्रसिद्धयाश्रयतः स्थितिम् ।

प्राग्विदेहेषु सीताया नद्या उत्तरदिक्षते ॥ २ ॥

विजयो वत्सनामाऽस्ति सुसीमाऽस्मिन् महापुरी ।

नृपो धनपतिस्तस्यावश्यास्तस्याऽखिला श्रियः ॥ ३ ॥

द्विपतां बाधनैः सर्वैः गजाऽश्वरथसाधनैः । पूर्णस्तूर्णमव्ययस्य साधनं ब्रतमाददे ॥ ४ ॥

संवरं संवराख्यानसूरेविज्ञाय तत्त्वतः । साधयन् जिनदासेन रसेन प्रतिलाभितः ॥ ५ ॥

विशतिस्थानतपसा जपसाहाय्यतः सुधीः । अर्हन्नामाऽर्जयत् कर्ममार्जयन् मोहकर्दमम् ॥ ६ ॥

विषय काले नवमग्रेयके सुरः स्फुरन् । सुखान्यनुबभूवेऽसौं सर्वावयवसुन्दरः ॥ ७ ॥

जम्बूद्वीपभुवि क्षेत्रे भरते न रत्नैऽहसि । इहास्ति हास्तिनपुरं चतुरङ्गकैः ॥ ८ ॥

सुदर्शनस्तत्र नृपस्तन्वा धन्वादिकौशलात् । सुदर्शनधरः साक्षादवतीर्णः शिताविव ॥ ९ ॥

देवीव रूपभाक् देवी महिषी तस्य बलभा । अलञ्जके गर्भभुवं जीवो धनपतेरपि ॥ १० ॥

तया देव्या दिव्यगजप्रमुखः सुखदायकः । चतुर्दशस्वप्नगणः सुप्तया दद्वशेऽन्यदा ॥ ११ ॥

द्वितीयस्यां फाल्गुने स शुक्लपक्षेऽवतारकृत् ।

रेवन्यां तत्प्रभावेन देवीं देव्यो निषेविरे ॥ १२ ॥

दशम्यां शुद्धमार्गेऽहंजन्मना दिक्कुमारिकाः ।

सूतिक्रियाः प्रियाश्वकुरिन्द्राः शैलेऽभिषेचनम् ॥ १३ ॥

चक्रासेकं किरणैः सातिरेकं निशान्तरे ।

स्वप्नेऽपश्यत् प्रद्वस्तस्मादर इत्यभिधाऽभवत् ॥ १४ ॥

परिणीता राजकन्याः पित्रोराग्रहतोऽमुना । तथैव राज्यं स्वीचके त्रिशद्दन्वसमुन्नतः ॥ १५ ॥
चक्रोत्पत्तौ स चक्रीशश्चतुर्वर्षशतीं विभुः ।

दिशां जयेन साम्राज्यं शशासाऽतुलशासनः ॥ १६ ॥

लोकान्तिकानुवादेन स्वयंबुद्धो ब्रतं ललौ ।

एकादश्यां मार्गशुक्ले पौष्णे पश्चिमगे रवौ ॥ १७ ॥

षष्ठस्य पारणा गेहेऽस्याऽपराजितभूपतेः ।

भूयो दीक्षापदं प्राप्तस्योत्पेदे केवलं प्रभोः ॥ १८ ॥

छुते द्युसङ्गिः समवसरणे करणे श्रियाः ।

पष्ठियुक्त शतधन्वोच्चचैत्यवृक्षस्तदाऽरुचत् ॥ १९ ॥

दिक्क्रये प्रतिभाः पूज्या विहिता व्यन्तरामरैः ।

भगवत्सहिता रेजुश्चतुराशा यशःश्रिये ॥ २० ॥

निशम्याऽगमनं जैनं भक्तिसक्तः कुरुद्वहः ।

नत्वा स महामासीनोऽनुशक्तं श्रुतये गिराम् ॥ २१ ॥

भगवानादिशद् भव्यो जीवस्तद्वौ सुखी भवेत् ।

दोषत्रयं चेत् त्यजति रागं द्वेषं च मोहनम् ॥ २२ ॥

पारदोऽङ्गी भवाम्भोधी रागोऽत्र भलमेचकः ।

यथा यथा 'रसामशोऽङ्गुलिः स्यात् इयामला तथा ॥ २३ ॥

नाग्निस्थायी रसो यद्वत् तथा द्विष्टोऽस्थिरो भुवि ।

मोहनाद् घातमूर्छादिर्भवेद् दुःखातिशायिता ॥ २४ ॥

भावना ज्ञानद्वय् वृत्तप्रवृत्तिरौषधीसमा ।

तपोऽग्नौ नरतन्वान्तच्छीर्षिकायां (?) सुसिद्धता ॥ २५ ॥

सिद्धो रसः काच्कुंप्यामृदर्धवः स्यान्नालिकामुखे ।

तथा जीवस्तनालीमूर्धि तिष्ठेत् स निर्मलः ॥ २६ ॥

१. रसः पारदः तस्य आमशः ।

यथा व्रीहिसमायुक्तस्तन्दुलः पुनरुद्धवेत् । जीवस्त्यक्तबहुव्रीहिरनङ्गस्त्वपुनर्भवः ॥ २७ ॥
एवमेते त्रयो दोषा नातो दोषान्तरं परम् । तैरभी जन्तवः सर्वे आम्यन्ते भववारिधौ ॥ २८ ॥
इति श्रुत्वा विभोर्वाचं वाचंयमविधिं दधुः ।

श्रद्धामात्रं श्राद्धपात्रं जाताः केऽपि विवेकिनः ॥ २९ ॥
प्रभोऽर्थात्यानोपरतौ कुम्भो व्याख्यानभातनोत् ।

यक्षोऽत्र षण्मुखस्त्वयक्षो द्विःषड्भुजबलोऽभवत् ॥ ३० ॥
मातुलिङ्गं शरं खड्गं मुद्रं पाशमुल्यणम् । अभयं दक्षिणे पार्श्वे वामे तु नकुलं, धनुः ॥ ३१ ॥
चर्म, शूल, मक्षमूत्र, मद्कुशं, कुशली दधौ ।

देवी चतुर्थुजा नाम्ना धारणी कमलासना ॥ ३२ ॥
मातुलिङ्गोत्पलधरा दक्षिणे भुजयोर्द्वये ।

वामेऽक्षमूत्रं पञ्चं च दधाना भधुराधरा ॥ ३३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्
कौमारराज्यचक्रित्ववतेषु समभाजनात् । चतुर्थुक्ताऽशीति वर्षसहस्राः सकलयुषा ॥ ३४ ॥
सम्मेताद्रौ समागत्य दशम्यां शुक्लमार्गगे ।

पौष्णोऽव्ययपदं लेखे मासिकानशनीं प्रभुः ॥ ३५ ॥
वर्षकोटिसहस्रोने पल्यतुर्यां शके गते । श्रीकुन्त्यमोक्षान्मोक्षोऽभूदरनामाऽर्हतः शिवः ॥ ३६ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्टुप्तीयचरिते श्रीअरनामाऽर्हत्वरितं संरूपम् ॥ श्रीः ग्रं. ३६ श्लोकाः

श्रीषष्ठबलभद्रमाधवयोश्चरितम् ।

सुदर्शनः क्षमाधीशः पुरे विजयनामनि । मुनेर्दमधराद्दर्मं श्रुत्वाऽजनि महातपाः ॥ १ ॥
त्रिदशोऽभूत् सहस्रारे स मृत्वा तेजसाऽधिकः ।

त्रियमित्रः पोतनाख्ये नृपः कोऽप्युदित श्वितौ ॥ २ ॥
सुकेतुः स्वेच्छरो जडे निर्दीक्षतस्य गेहिनीम् ।

निमज्य सज्जलज्जाऽवौ वसुभूते प्रियो व्रती ॥ ३ ॥

द्विष्टोऽपहारके नार्या अनार्याशयतस्तपन् ।

अनालोच्य निदानेन मृत्वा तुयेदिवि द्युसत् ॥ ४ ॥

सुकेतुरपि तत्पापाद् ब्रान्त्वाऽनेकभवानिह ।

वैताढये प्रतिविष्णुत्वं लेभे विजयभूतपुरे ॥ ५ ॥

बलिर्नाम्ना इदस्थाम्ना सर्वत्रोदितशासनः ।

इयामपञ्चाशददानां सहस्रात्स्य जीवितम् ॥ ६ ॥

षट्त्रिंशद्दुरुत्तुज्ञो दक्षिणार्द्धं सभारतम् । अनारतं शिष्टलोकं निःशोकं कृतवान् नयात् ॥ ७ ॥

समयेऽत्रैव सद्ग्रामे भरतार्द्धं च दक्षिणे । चक्रावर्ते पुरे राजाऽजायत श्रीमहाशिराः ॥ ८ ॥

पत्नीद्वयमभूदस्य वैजयन्ती पुरस्सरा । लक्ष्मीवती परा रूपादन्योन्यमुपमां गते ॥ ९ ॥

सहस्रारदिवश्चयुत्वा जीवः सुदर्शनस्य सः ।

वैजयन्त्या गर्भभूवं शिथ्रियेऽन्वयिनां श्रिये ॥ १० ॥

समयेऽस्त सानन्दं चतुःस्वप्नावलोकनात् ।

एकोनत्रिंशद्दुन्वोक्त्वमानन्दाऽभिधया बलम् ॥ ११ ॥

प्रियमित्रस्य यः प्राणी तुर्यकल्पात् परिच्छयुतः ।

लक्ष्मीवत्याः कुक्षिरत्नं हरिः समुदपद्यत ॥ १२ ॥

स्वप्नसप्तकदृष्टयैव दिष्टयादिष्टा नृपेण सा ।

विष्णुस्तव सुतो भावी तुष्टेति सुषुवेऽङ्गजम् ॥ १३ ॥

पित्राऽधत्ताऽस्य पुरुषपुण्डरीक इति स्फुटा ।

आख्या व्याख्यानतः शौर्यमनाहार्यं विवृण्वता ॥ १४ ॥

तौ मिथः प्रणयस्थानं सत्रा जगृहतुः कलाम् । नीलपीताम्बरौ तालविशालगरुलध्वजौ ॥ १५ ॥

राजेन्द्रपुरभूनाथः पुण्डरीकाय पुत्रिकाम् । पश्चावर्तीं ददौ प्रीत्योपेन्द्रसेनो महीपतिः ॥ १६ ॥

संजहे प्रतिविष्णुस्तां जानकीमिव रावणः । रणे रणे तच्चिमित्ते सैन्ययुद्धमुपास्थित ॥ १७ ॥

चक्रेणातिरुषा स्वस्य मुक्तेन प्रतिविष्णुना । उरस्ताऽनतो विष्णुर्मूर्छाऽतुच्छविक्रमः ॥ १८ ॥

अलुनात् तच्छिरस्तेन जडे जयजयारवः ।

उद्धे मगधासन्नां ततः कोटिशिलां बलात् ॥ १९ ॥

पञ्चषट्टिसहस्राणि वर्षाणामस्य जीवितम् ।

तदा पूर्यभूवं षष्ठीं नरकाणां स चाश्रयत् ॥ २० ॥

वर्षषष्ठाऽस्य दिग्यात्रा चतुःषष्ठिसहस्रयपि ।

राज्ये चत्वारिंशदद्वाः शेषं कौमारधारणे ॥ २१ ॥

पञ्चाश्चीत्यच्छसाहस्रीमायुरापूर्य बोधवान् । सुमित्रस्त्रेर्दीक्षायां सिद्धः केवलतो बलः ॥ २२ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्ठीये चरिते षष्ठबलभद्रमाधवयोश्चरित्रं संपूर्णम् ॥ ग्रं. २२

श्रीअष्टमचक्रिसुभूमचरितम् ।

श्रीमद्द्वटादशस्पष्टाऽहंतस्तीर्थे बभूवतुः । बलो हरिस्तच्चरित्राच्चक्रिणस्तदनूच्यते ॥ १ ॥

इह श्रीभरतक्षेत्रे विशालपत्तनेऽभवत् । भूपालः पञ्चमो लोकपाल एवाऽवनिस्थले ॥ २ ॥

अन्यदारिपुरं लिप्सुः पराभूतो रिपुत्रजैः । परिवर्जयामुपादत्त सम्भूतगुरुपादतः ॥ ३ ॥

साभोगभोगानां भोक्ता भूयासं तपसाऽमुना । निदानमकरोदेवं महाशुक्रं दिवं ययौ ॥ ४ ॥

इतः प्रथमतीर्थेशः कुरुनामाङ्गजोऽजनि । तत्पुत्रोऽन्यूनशौर्येण हस्तीव हस्तिराऽभूत ॥ ५ ॥

स्थापितं हास्तिनपुरं स्वनाम्ना तेन भूभुजा ।

वंशेऽस्याऽनन्तवीर्योऽभूदार्यधीर्थ्यसेवधिः ॥ ६ ॥

वसन्तपुरवास्तव्यो दग्निनामाऽतिदुर्गतः । निसर्गतो दुःखपात्रं समागात् तापसाश्रमे ॥ ७ ॥

जमो नाम्ना कुलपती रक्षारक्षवच्च तम् ।

जमस्य दग्निनामाऽयं शिष्यस्तज्जमदग्निकः ॥ ८ ॥

तपसा ख्यातिमापन्नो धन्वंतरिरुपासकः ।

श्राद्धो वैश्वानरः पूर्वभवे कोऽपि सुरः स्फुरन् ॥ ९ ॥

धर्मे शैवे तथा जैने परीक्षायै च तावुभौ । अमन्तौ मुनिमद्राष्टां नृपतिं नवदीक्षितम् ॥ १० ॥

अभ्याहृते भक्तपाने दीयमाने तदा मुनिः ।

नैच्छत् क्षुधातुषापूर्णस्तप्तरथ्याज्वलत्क्रमः ॥ ११ ॥

आनुकूल्यात् प्रातिकूल्यात् ताभ्यां कृतोपसर्गभाक् ।

नृपः पश्चरथः क्षुद्धो न मनाङ्ग सुमनावतात् ॥ १२ ॥

तं प्रशस्य गतौ तौ च जमदग्निं परीक्षितुम् ।

तस्याऽस्य केशजालान्तश्चटको नीडमाधित ॥ १३ ॥

पतिः प्रियां समाचष्ट त्वयादिष्टो व्रजाम्यहम् ।

शपथात् प्रत्ययो मे स्यात् पुंसामेकत्र नो रतिः ॥ १४ ॥

यदि त्वमेतत् पापेन निष्क्रयं कुरुषे तदा ।

याहीत्युक्त्या ततः क्रुद्धोऽधृताऽसौ विहगद्वयम् ॥ १५ ॥

किं पापं मयि तद्वाच्यमाह तन्मधुनं मुनेः ।

निरपत्यस्य ते सर्वे तपोन्तर्गद्व साम्प्रतम् ॥ १६ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्
जमदग्निर्विवाहार्थं जितशत्रुं महीधवम् ।

उपास्थित नृपोऽप्याख्यत् कार्यमार्य ! समादिश ॥ १७ ॥
कन्यादानाय हे भूप ! भवत्पाश्च ममाऽऽगमः ।

कन्याशतस्य मध्ये या त्वामिच्छति गृहण ताम् ॥ १८ ॥

अन्तःपुरे काऽपि नैच्छहू रेणुव्याप्ततनुं कनीम् ।

बीजपूरप्रदानेन वद्यां लात्वा नृपादगात् ॥ १९ ॥

इमां क्रमात् सतारुण्यां पुण्यलावण्यधारणीम् । उपयेमे जमदग्निरग्निसादकरोद् व्रतम् ॥ २० ॥

ऋतुकाले चरुं मन्त्रैः साधयामीति तापसः ।

तां प्रच्छ यतो भूयाद् ब्राह्मण्यसुतसम्भवः ॥ २१ ॥

मत्स्वसाऽनन्तवीर्यस्य प्रिया तस्याः कृते चरुम् ।

क्षात्रं प्रसाधयेत्युक्तोऽसाधयत् स चरुद्वयम् ॥ २२ ॥

बलवान् मत्सुतो भूयादिति क्षात्रं चरुं स्वयम् ।

अभक्षयत् ब्राह्मणचरुं स्वस्त्रेऽप्रैषीद् विपर्ययात् ॥ २३ ॥

रेणुकायाः सुतो रामो भगिनीकृतवीर्यस्तः । वृद्धाते मिथः प्रीत्या क्रीडक्रीडनसादरौ ॥ २४ ॥

विद्याधरः कोऽपि रोगाद् रामेणाऽयं पटूकृतः ।

भेषजादैः सन्तुष्टस्सन् विद्यां पारसवीमदात् ॥ २५ ॥

रेणुकाऽन्येद्युरौत्सुक्यात् स्वसुः सङ्गमकैतवात् ।

गृहागताऽनन्तवीर्यत् सुतं प्राप्तत नूतनम् ॥ २६ ॥

प्रत्यागतां तामवधीत् पर्शुरामः सहाङ्गजम् ।

तस्मिश्याऽनन्तवीर्यो भाङ्गक्षीत् तं तापसाश्रमम् ॥ २७ ॥

तदुषा पर्शुरामोऽपि जघानाऽनन्तवीर्यकम् । कृतवीर्योऽङ्गजस्तस्य राज्ये लोकैर्निवेशितः ॥२८॥
विद्याधरसुतां तारां परिणीय भुजौजसा ।

बुध्ने राज्यलक्ष्मीं सः सलक्ष्मीकां प्रजां सृजन् ॥ २९ ॥
पितुवैरात् कृतवीर्यो जमदग्निममारयत् ।

रामोऽपि हतवानेन ताराऽगात् तापसाश्रमम् ॥ ३० ॥
तस्याः कुक्षाववतीर्णो जीवो भूपालभूमृतः ।

महाशुक्राच्छ्युतोऽस्याऽभूजजन्माऽपि तापसाश्रमे ॥ ३१ ॥
भूम्यां गृहं विधायैतं तापसाः पर्शुरामतः ।

भीताख्यातार एवाऽसन् पुण्यप्रागुण्यमीदशम् ॥ ३२ ॥
रामपर्शुः स जज्वाल पृष्ठास्ते तापसाः समे ।

अत्रास्ते क्षत्रियः कोऽपि तेऽप्यूचुः क्षत्रिया वयम् ॥ ३३ ॥
धरित्रीं सप्तकृत्वोऽसौ निःक्षत्रां विदधे बलात् ।

तापसा वर्द्धयामासुः कार्तवीर्याख्ययाऽथ तम् ॥ ३४ ॥
चतुर्दशमहास्वप्नसूचितोऽस्याः सुतोऽधुना ।

भूगृहस्य चतुःकोणसाधनान् मातरं जगौ ॥ ३५ ॥
साधिता सकला भूमिर्मयेत्युक्ता प्रस्तुरपि । तमाह ते पितुर्हन्ता रामो राज्यमशिश्रियत् ॥३६॥
रामेण पृष्ठो मे मृत्युः कस्मादिति निमित्तवित् ।

प्राह क्षत्रियदंष्ट्राणां यदृष्टो पायसं भवेत् ॥ ३७ ॥
भूमिवेदमनि वृद्धत्वात् सुभूमो नंदति स्म सः ।

अष्टाविंशतिधन्वोच्चः सस्मार पितृमारकम् ॥ ३८ ॥
मेघनादोऽस्य विद्याभूत् नैमित्तिकगिराऽभवत् ।

भृत्यः कन्यां निजां दत्त्वा निर्ययौ स ततो बली ॥ ३९ ॥
सभास्थं स्थालमादाय पायसं क्षुधयाऽपिवत् ।

रामभृत्यास्तदारक्षाः सज्जितास्तद्विद्यातने ॥ ४० ॥
बाणानुदण्डकोदण्डा मुमुक्षुर्गुटिकाः स्फुटाः ।

अस्यसिद्धन्दवद्वाशाः मेघनादेन ते हताः ॥ ४१ ॥

रामेण मुक्तः परशुः सोऽपि विद्यातरुक् तदा ।

अन्यशस्त्रासत्त्वभावे स्थालशक्रं बभूव सः ॥ ४२ ॥

सुभूमस्तेन चक्रेण रामशीर्षं समाच्छिनत् ।

चक्रवर्त्त्यष्टमः स्पष्टः पुष्पवृष्टया सुरैः क्रुतः ॥ ४३ ॥

निर्ब्राह्मणामिमां भूमिमेकविश्वतिवारकान् । व्यधत्त मत्तः क्रोधेन वाहयन् शोणितापगाः ॥ ४४ ॥

चक्रावकाध्वना चक्री साधयामास मेदिनीम् । भारतीं सारतीर्थादिदेवा सेवाहिताचिंषा ॥ ४५ ॥

कौमारेऽब्दसहस्राः स्युः पञ्चपञ्चशतीयुताम् । मण्डलित्वे वर्षपञ्चसहस्रीं निरवाहयत् ॥ ४६ ॥

वर्षपञ्चशतीन्यूनमर्द्दलक्षसमाः क्रमात् । चक्रभृत्वे निनायैष रौद्रध्याननिधानधीः ॥ ४७ ॥

धातकीखण्डभरतपटखण्डीसाधनाशया ।

ममज्जाऽब्धौ सप्तमीं च स ययौ नरकावनीम् ॥ ४८ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीयचरितेऽष्टमचक्रिसुभूमचरितं सम्पूर्णम् ॥ श्री ग्रं. ४८

श्रीदत्तचरितम् ।

श्रीअराहतीर्थमध्ये दत्तनामाऽभवत् हरिः ।

क्रमाक्रान्तं तच्चरित्रं कथयते तथ्यया गिरा ॥ १ ॥

जम्बूद्वीपस्य यः पूर्वविदेहस्तत्र पूर्वरा । सुसीमा क्वाऽपि नो भीमा तस्या राजा वसुंधरः ॥ २ ॥

विरक्तो विषयान् भुक्त्वा श्रीसुधर्मान्तिके व्रतम् ।

लात्वा मृत्वा ब्रह्मलोके देवोऽभून्मध्यमर्द्दिकः ॥ ३ ॥

अत्रैव जम्बूद्वीपेऽस्ति दक्षिणं भरतार्द्दक्षम् । तस्य शीलपुरे भूपोऽभवन् मन्दरधीरकः ॥ ४ ॥

तद्भ्राताऽवरजः ख्यातो महाभुजाह्यो जयी । सनुर्मन्दरधीरस्य नाम्ना ललितमित्रकः ॥ ५ ॥

खलमन्त्रिगिरा न्यास्थद् राजा राज्ये निजानुजम् ।

ललितश्चलितस्तत्राऽपमानात् कलितः क्रुधा ॥ ६ ॥

बोधसेनमुनेरात्तदीक्षः कुतमहातपाः । खलमन्त्रिवधेऽकार्णीचिदानं निन्दनादिना ॥ ७ ॥

सौधर्मेऽसौधर्मरूचिरुत्पेदे सचिवः खलः ।

भवान् आन्त्वाऽत्र वैताद्ये जातः प्रतिहरिमहान् ॥ ८ ॥

प्रह्लादः सिंहनादेनोचादयन् सांबरं दिशः । उत्तरश्रेणितिलके पुरे सिंहपुरेऽधिषः ॥ ९ ॥
वाराणस्यामग्निसिंहः क्षमाभृदिक्षवाकुवंशजः ।

तस्य खियो जयन्त्येका शेषा शेषवती वरा ॥ १० ॥
जीवो वसुन्धरस्याद्यात्मजोऽभूद् बलभद्रकः ।

अपद्यच्चतुरः स्वप्नात् माता ख्याता गुणोदयैः ॥ ११ ॥
पिता न्यधान्नन्दनारव्यां सर्वेषां धननन्दनात् ।
सप्त स्वप्नाँश्च पद्यन्ती शेषवत्यपि गर्भिणी ॥ १२ ॥
दत्तनामादधौ तस्य पिता वद्यः स तद्गुणैः । नीलपीताम्बरधरौ तौ पद्विशधनूचतौ ॥ १३ ॥
मिथः स्तिर्घौ विदर्घौ तौ कलां जगृहतुर्गुरोः ।

जीवो ललितमित्रस्य हरिः इयामो बलोऽन्यथा ॥ १४ ॥
अनयोः शासनेऽनेकपावकेऽनेकपः शुभः । सुलक्षणाङ्गस्तं मत्वा प्रतिविष्णुरयाचत ॥ १५ ॥
अदानाद् वैरमुत्पन्नं प्रह्लादश्राम्यषेणयत् । अदैन्यसैन्ययोर्युद्धे जयश्रीराप चापलम् ॥ १६ ॥
प्रह्लादचालितं चक्रं चक्रं जडेऽस्य पाप्मना ।

मनागपि हरेवक्षः स्पृष्टाऽस्थात् तत्कराम्बुजे ॥ १७ ॥
हरिणा प्रतिमुक्तं तत् प्रतिविष्णुमहन्नहो ।
पुण्यानुगुण्यादन्योऽपि स्वः स्यात् स्वोऽप्यन्यथा परः ॥ १८ ॥

अर्द्धचक्री सप्तमोऽयं त्रिखण्डीं भरतार्द्धजाम् ।

स्वीकृत्योदधृत्य च कोटिशिलां ययौ स पञ्चमीम् ॥ १९ ॥
कौमारे द्वे वर्षशते मण्डलित्वे शतार्द्धकम् ।
वर्षाणां दिग्जयेऽप्येतत् व्यतीयाय हरिः सुखात् ॥ २० ॥

षट्पञ्चाशतमज्जदानां सहस्राण्यायुरप्यभूत् ।

सीरभूत् पञ्चषष्ठ्यद्दसहस्रान्ते ययौ शिवम् ॥ २१ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्ठीयचरिते दत्तचरितं सम्पूर्णम् ॥ श्रीः ग्रं. २१ श्लोकाः

श्रीमल्लिनाथचरितम् ।

अथ श्रीमल्लिनाथस्य चरितं समयोदृष्टतम् ।

वाच्यं प्राच्यगणाधीशां स्मारं स्मारं गिराम्भरम् ॥ १ ॥

सर्वद्वीपान्तःसुवृत्तं द्वीपं जग्नुपलक्षितम् । तत्र पथिमदिग्द्वृत्तिविदेहेषु विभूषणम् ॥ २ ॥

विजयः सलिलावत्याख्यया तस्मिन् सविस्मया ।

वीतशोकाऽन्विता नाम्ना युक्ता लोकैश्च तादृशैः ॥ ३ ॥

बलवान् बलनामास्याः पुर्याः स्वामी महामनाः ।

महाबलं सुतं राज्ये न्यस्यादत्त स्वयं व्रतम् ॥ ४ ॥

महाबलस्याऽपि सूनुर्बलभद्र इति क्षितौ । जातः सदावदातश्रीः प्रातःसूर इव श्रिया ॥ ५ ॥

यौवराज्ये नियोज्यैनं मित्रैः षडभिः 'सहाऽन्यदा ।

शुश्राव श्रावकाचीर्णं धर्मं शर्मनिवन्धनम् ॥ ६ ॥

उन्मूखीभूय स सखीन् जगादाहं भवाद् भयम् ।

प्राप्तोऽस्मि प्रव्रजिष्यामि जेष्यामि चान्तरद्विषः ॥ ७ ॥

तेऽप्यूचुर्नं वियोगं वः सोढारः क्षणमप्यतः । सहैव प्रव्रजिष्याम इति तैर्निश्चितं मिथः ॥ ८ ॥

स्वस्वपुत्रेषु राज्यानि न्यस्य पट् ते समागताः ।

तदा महाबलः सार्दूं प्रावाजीत् तैः सुसङ्गतैः ॥ ९ ॥

यत् तपः कुरुतेऽत्रैकस्तत्कार्यं सखिभिः परैः ।

एवं प्रतिज्ञातमेभिः सप्तभिः समलिप्सया ॥ १० ॥

अस्मिन् भव इवाग्रेऽपि स्यामहं हि महद्दिभाक् ।

महाबलो विमृद्धयेति तपोऽकार्षीत् ततोऽधिकम् ॥ ११ ॥

यदा चतुर्थं ते चकुरस्पष्टं पष्ठवानयम् । महाबलः पष्ठभृत्सु तेष्वभूदृष्टमी स्वयम् ॥ १२ ॥

शिरार्त्तिर्मेऽद्य जठरे यद्वा बाधा ममाऽधुना ।

इत्याद्युत्तरयाँश्चक्रे वक्रेणाऽयं स्वचेतसा ॥ १३ ॥

सास्वादनगुणेऽभ्येत्य मायया कर्म बद्धवान् । खीवेदवेदी येनाऽभूदग्रे जाते भवान्तरे ॥ १४ ॥

१. अचलः, धरणः, पूरणः, वस्तुः, वैश्वरणः, अभिचन्द्रः ।

जिनभक्त्यादिभिः स्थानैविंशत्या जिननाम च ।

अवधनात् तान् समापृच्छ्य तदैकाकी मिषान्तरात् ॥ १५ ॥

पूर्वलक्ष्यचतुरशीत्यायुष्काः सप्त ते व्रतम् । धृत्वा चतुरशीत्यब्दसहस्रीमायुषः क्षये ॥ १६ ॥

विष्णुनानशनेनैतेऽनुजरे दक्षिणाश्रिते^१ ।

देवा बभूवुः सप्ताऽपि सम्यक्त्वाद्धृतनिश्चयाः ॥ १७ ॥

इतश्चाऽत्रैव भरते मिथिलानगरी बभौ । यस्याः श्रिया जिता लङ्गाऽलङ्गारं पयसां दधौ ॥ १८ ॥

रक्षोनिवासाद् दुर्वर्णा सुवर्णं वप्निश्चितम् । अथत् चित्तखेदेन तदस्या रावणः पतिः ॥ १९ ॥

जनस्य नश्यद्रूपत्वं वर्णतेऽस्यां किमद्भृतम् ।

विभीषणोऽस्या नाथत्वे स्वयं रामेण निश्चितः ॥ २० ॥ युग्मम्

अदम्भः कुम्भनामाऽस्याः स्वार्मी चार्मीकरप्रभः ।

पत्नी ग्रभावती राजस्तन्वां चित्तेऽन्विताह्या ॥ २१ ॥

वैजयन्ताच् च्युतो जीवो महाबलतपस्विनः । फाल्गुनश्चेततुर्याहे तस्या गर्भेऽवतीर्णवान् ॥ २२ ॥

बन्धादवाधा स्त्रीवेदेऽब्दपञ्चदशशत्यहो । तदस्य तनयारूपं किं जातमियदन्तरे ॥ २३ ॥

अत्रोच्यते स्त्रीवेदोऽयं भेदो मोहस्य कर्मणः ।

अनुच्चरसुरेऽप्येष भाव्यो मुक्तोऽद्वत् स्वरैः ॥ २४ ॥

योन्यादिर्द्रव्यतो नारीवेदोदय इहोच्यते ।

स चौदारिकतन्वङ्गोपाङ्गजन्माऽन्य एव सः ॥ २५ ॥

तद्वन्धोऽनुच्चरसुरे सम्यक्त्वेऽपि न दुर्लभः । यद्वा प्रकृतिवैषम्येऽप्याश्रयादुत्तरं स्फुटम् ॥ २६ ॥

गर्भेऽप्येऽस्या उद्भूत तृतीये मासि दोहदः ।

मछिमाल्ये ददर्शेषा स्वप्नांश्चतुर्दशाऽपि च ॥ २७ ॥

पूर्णे काले मार्गशुक्लैकादश्यां भेऽश्चयुज्यथ ।

प्राग्जन्ममायासहितस्त्रीकर्मत्वेन कन्यकाम् ॥ २८ ॥

एकोनविंशर्महन्तं साश्रयं कुम्भलाङ्गनम् ।

नीलत्विषं सर्वशुभलक्षणं सुषुवे च सा ॥ २९ ॥ युग्मम्

उत्सवों दिक्कुमारीणां मेरौ शकाभिषेचनम् ।

तथैव बोध्यं नामाऽपि दोहदानुगमादभूत् ॥ ३० ॥

कायदुमे पल्लववत् कर्ता तत्राङ्गुलोऽमलः । तद्रसामृतमेवाऽपात् ज्ञानभूलविवक्षणात् ॥ ३१ ॥
इतश्चाऽचलजीवोऽपि वैजयन्तात् परिच्छ्युतः ।

साकेते भरते जडे प्रतिबुद्धथभिधो नृपः ॥ ३२ ॥

पद्मावत्याऽस्य प्रिययाऽभ्यर्थितो नृपतिर्यौ ।

नागविम्बस्य पूजायां सोऽपश्यत् पुष्पमुद्रम् ॥ ३३ ॥

पृष्ठः सुबुद्धिर्भूपेन क्वाऽपीद्वक् पुष्पमुद्रः ।

खीरत्नं वा दृष्टचरं सोऽप्युवाच कृताङ्गालिः ॥ ३४ ॥

कुम्भराजाङ्गजा मल्लिः कल्पवल्लीव सुन्दरी । पुष्पमुद्रकस्तस्या आयुर्ग्रन्थौ स यादशः ॥ ३५ ॥
तादग्र नाऽन्यत्र नाकेऽपि खीरत्नं वा न तादशम् ।

श्रुत्वा पूर्ववप्रेम्णा दूतं प्रैषीत् तदिच्छया ॥ ३६ ॥

तथा धरणीजीवोऽपि च्युतः सन् वैजयन्ततः ।

चन्द्रच्छायाऽभवद् भूयश्चम्पायां पुरि दीप्तिमान् ॥ ३७ ॥

तत्राऽर्हश्रयनामाऽभूत् श्रावको भक्तिभाग् जिने ।

तस्याऽधीं पोतयात्रायां सुरः सम्यक्त्वमैक्षत ॥ ३८ ॥

उत्पातवात्संपातेऽप्यक्षुब्धं कृतसंवरम् । अर्द्धमें दृढं मत्वा शक्रः श्लाघां शशंस सः ॥ ३९ ॥

दत्त्वाऽस्मै कुण्डलद्वन्द्वे दिव्ये देवस्तिरोदधे ।

उपदीकृतमेकं तद् वणिजा कुम्भभूषजः ॥ ४० ॥

वालुभ्यान्मल्लये पुच्छै पित्रा दत्तेऽथ कुण्डले ।

चन्द्रच्छायाय सोऽदत्त चम्पायामन्यकुण्डले ॥ ४१ ॥

तत्राऽपि प्राञ्जवदाख्यानात् वर्णनान्मलिलरूपजात् ।

प्राहिणोददूतमेतस्याः पित्रे पाणिग्रहेच्छया ॥ ४२ ॥

परणोऽपि ततश्चयुत्वा श्रावस्त्यां पुरि भूपतिः ।

रुक्मी तस्य सुता नाम्ना धारिणी रूपसारणिः ॥ ४३ ॥

रुपं विलोक्य तत् पित्रा चित्रान्मज्जनसज्जने ।

आचष्ट कञ्चुकी पृष्ठस्तुष्टो मङ्गलिनिरीक्षणात् ॥ ४४ ॥

वसुजीवः शंखराजः काद्यां वाराणसीपुरे ।

मिथिलायां तदा मल्लेः कुण्डलेऽभूद् विघट्टना ॥ ४५ ॥

स्वर्णकारास्तु तत्सन्धावशक्ता भूसुजा पुरात् ।

निर्वासिता गताः काद्यां मल्लिरूपमवर्णयन् ॥ ४६ ॥

तां वरीतुं कुम्भभूपमुद्दिश्य दूतमादिशत् । अदीनशत्रुनाम्नाऽसीन् महीशो हस्तिनापुरे ॥ ४७ ॥

जीवो वैश्रवणस्याऽयं प्रजाः शास्ति महास्तिकः ।

तस्मिन्ब्रवसरे मल्लेनुजोऽचित्रयत् सभाम् ॥ ४८ ॥

सुरलब्धवरस्तत्र चित्रकूपमालिखत् । दृष्टाऽद्वयुष्टं तदा मल्लेः कुम्भस्तदवैक्षत ॥ ४९ ॥

रमभाणः प्राणतुल्यप्रियाभिर्मङ्गलिर्दर्शनात् ।

लज्जमानः स्वीयधात्रीगिरा त्रीडाभपाकरोत् ॥ ५० ॥

कोपान्मल्लकुमारोऽपि समारोपितदूषणम् । तच्चित्रलेखकाद्वयुष्टं छित्रा तं निरवासयत् ॥ ५१ ॥

स हस्तिनपुरेऽभ्येत्य मङ्गलरूपादि तुष्टुवे ।

तच्चित्रपद्माद् व्यामुख दूतं साकूतमादिशत् ॥ ५२ ॥

षष्ठोऽभिचन्द्रजीवोऽपि कांपील्यनगरे सुहृत् । जितशत्रुर्वृपो जह्ने राज्ञीसहस्रनायकः ॥ ५३ ॥

मिथिलायां तदा पुर्यां चोक्षा नाम तपस्विनी ।

तपस्विनीव राङ्गेहप्रियाऽधर्मं दिदेश सा ॥ ५४ ॥

दानं शौचं मृदादिभ्योऽभ्यस्यन्ती सभ्यभावनाम् ।

प्राप्ताऽनाप्ताऽपि श्रीमल्लेः पुरो धर्मचीकथत् ॥ ५५ ॥

शौचं वाचनिकं सत्यं तन्नास्ति तव दर्शने । यदीश्वरकृतं विश्वं प्राहुः किं न पुरातनाः ॥ ५६ ॥

आत्मदिक्कालमनसामाकाशस्याऽपि नित्यता ।

परमाणुषु भूम्यादेस्तैरवाऽस्त्वयायि तन्मृषा ॥ ५७ ॥

कार्यं चेदीश्वरकृतं घटाद्यध्यक्षबाधितम् ।

अग्नेरनौष्ठयवत् चौर्ये मतिश्वौरस्य चेश्वरात् ॥ ५८ ॥

दण्डश्रीरेऽनीतिरेव यतस्तन्कारको हरः । पश्यतो हरताऽप्यत्र नेत्रवैषम्यमप्यतः ॥ ५९ ॥

मानसे मानसं शौचं यजवनां नोचितं यतः ।

यज्ञे भावयतां हिंसां कृतुदानाश कायिकम् ॥ ६० ॥

तीर्थस्नानाश पाविश्यं तपःक्षान्त्याद्यनन्विते ।

केवलाज्जलशौचाच् चेन् मत्स्यादिव्यभिचारि तत् ॥ ६१ ॥

इत्याद्युक्त्या पराभूता भूताविष्टेव मौनभाक् ।

काम्पील्यनगरेऽभ्यगात् मानिता जितशत्रुणा ॥ ६२ ॥

पृष्ठं ममाऽवरोधात् किं क्वाऽपि दृष्टं त्वयाधिकम् ।

अन्तःपुरं महीभर्तुः साऽप्याख्यत् मल्लिवर्णनम् ॥ ६३ ॥

ततो भवान्तरस्नेहाद् दूतप्रेषण्याऽमुना । प्रार्थितः कुम्भनृपतिर्मद्यं देया त्वयाऽङ्गजा ॥ ६४ ॥

एवं पद्मिरपि क्षमापः स्वस्वस्वाम्यर्थमर्थितः ।

जगादानादरादेषा स्त्रीरत्नं नोचितं हि वः ॥ ६५ ॥

कौशल्यं शस्यवद् वाचामाचमामः प्रयात तत् ।

विसर्ज समं दूतान् प्रस्त्र्य कृतसत्क्रियान् ॥ ६६ ॥

स्वनाथकोधमुक्तोधं निर्वर्मन्युकरोक्तिभिः ।

संभूय भूयो वाहिन्या रुधुर्मिथिलां खलाः ॥ ६७ ॥

कुम्भः स्तंभ इवोद्दिग्नः शिरो मृत्युमुपस्थितम् ।

मन्यमानो मानसान्तर्दृष्टो दषाधरः कुधा ॥ ६८ ॥

एत्य पादप्रणामार्थं पित्रे चित्रगिराऽवदत् । मल्लिस्तात् समाहृय प्रत्येकं वद पद्म नृपान् ॥ ६९ ॥

तुभ्यं दास्यामि मत्पुत्रां रणायोपस्थितोऽसि किम् ? ।

मम मोहनशालायां पद्मारायां पृथक् पृथक् ॥ ७० ॥

बोधनीयाः समानीय रहःस्थास्तात् ! ते मया ।

इत्याख्याय पितुः पाश्चाज्जगाम धाम सा स्वयम् ॥ ७१ ॥

मोहगेहे पुरा ज्ञानात् कारिते प्रतिमा निजा । हिरण्मयी मणिमर्यैर्भूषणैः सहिताऽहिता ॥ ७२ ॥

स्वभोज्यकवलक्षेयं कारं कारं भृतान्तरा । पिहिता शिरसि छिद्रे पद्मेनमणिजन्मना ॥ ७३ ॥

आहूतास्ते नृपा राज्ञा पडीयुः पृथगध्वना । कमलोद्धाटनाद् गन्धप्रबन्धो निर्ययो ततः ॥ ७४ ॥

आगताः सम्मुखास्तेऽथ जाताः सर्वे पराङ्मुखाः ।

दुःखाकरोति गन्धोऽस्या न स्थास्यामोऽधुना क्षणम् ॥ ७५ ॥

मल्लिर्वचः पल्लवैस्तान् किं यूयं रसिका बहिः ? ।

अन्तःस्वरूपं रूपस्य पश्यन्तूपश्यया धिया ॥ ७६ ॥

इत्यादिवाक्यैः सम्बोध्य तृतीयभवनिर्मिताम् ।

तपःक्रियां च संस्मार्य चक्रे मल्लिर्विरागिणः ॥ ७७ ॥

तेऽपि जातिस्मृतिं प्राप्य व्रतायोत्सुकतां दधुः ।

भगवानपि दीक्षायां लीनोऽदाद् दानमान्दिकम् ॥ ७८ ॥

कुताऽष्टमतपा जन्मदिनेऽभूत् व्रतसंग्रही ।

मल्लिर्मनः पर्ययभाक् केवल्यपि तदाऽभवत् ॥ ७९ ॥

चतुःषष्ठीन्द्रसंयोगात् स दिदेशोपदेशनम् ।

भव्याः प्रमादं मा धत्त धत्त धर्मेविमं शमम् ॥ ८० ॥

तीर्थरक्षाकरो यक्षः कुवेरो गजवाहनः । चतुर्मुखश्चाष्टहस्तो वरदोऽभयदो द्वये ॥ ८१ ॥

पर्शु शूलं दक्षिणतः शक्तिमुद्गरयोर्द्वयम् । मातुलिङ्गं चाक्षसूत्रं वामे दधत् प्रशान्तधीः ॥ ८२ ॥

वैरोटयाशासनसुरी इयमाङ्गी कमलासना । अक्षमालां वरदानं दधाना दक्षिणे द्वये ॥ ८३ ॥

वामे शक्तिं मातुलिङ्गं विभ्राणा करयोर्द्वये ।

संघस्य विघ्नसङ्ख्यातं वातयन्ती जिनेशितुः ॥ ८४ ॥

पञ्चपञ्चाशत् सहस्राः संबन्धसरशतोनिताः । कैवल्येन यथुः वर्षशतं कौमारधारणे ॥ ८५ ॥

स साध्वीनां पञ्चशत्या तावत्यैव तपस्विनाम् ।

सहैवानशनीभूय सम्मेतादौ शिवं यथौ ॥ ८६ ॥

द्वादश्यां फालगुने शुक्ले मासान्ते शिवयायिनः ।

चक्रुः कल्याणकमहं देवाः स्थानं प्रपेदिरे ॥ ८७ ॥

निर्वाणादरतीर्थेशः श्रीमल्लजिननिर्वृतिः । वर्षकोटिसहस्रान्ते जाता समयनिश्चयात् ॥ ८८ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्ठीयचरिते मल्लिचरितं संपूर्णम् ॥ श्रीः ग्रं. ८८ ॥

श्रीमुनिसुव्रतजिनचरितम् ।

प्रतीच्येषु विदेहेषु जम्बूद्वीपविभासिषु । विजये भरते चंपा निष्कम्पा नगरी वरा ॥ १ ॥
 महाबाहुस्तन्महीशः सुरश्रेष्ठोऽभिधानतः । वरिष्ठधीः श्रेष्ठनिष्ठप्रतिष्ठोऽनिष्ठवारकः ॥ २ ॥
 भवभावनया तत्त्वज्ञानानन्दनसाधुतः । व्रतीभूय तपो विशस्थानकैश्चकुवान् स यः ॥ ३ ॥
 कृत्वाऽर्हन्नामकं कर्मबन्धं मृत्वाऽभवत् सुरः । प्राणते प्रणताशेषत्रिदशः परमायुषा ॥ ४ ॥
 च्युत्वा ततोऽसौ भाव्यर्हन् यत्र तद्वंशसम्भवः ।

कौशाम्भयां मूलमभवत् सुमुखो नाम भूपतिः ॥ ५ ॥
कामान्धेनाऽमुनाऽग्राहि गृहिणी वनमालिका ।

दस्युवीरकुविन्दस्य तां चिक्षेपाऽवरोधने ॥ ६ ॥

प्रत्यानेतुमशक्तः सन् वीरो ग्रथिलवत्पुरे । भ्रमन् हृष्टः क्षितीशेन स्थितेन वनमालया ॥ ७ ॥
किञ्चिद् विषयभोगेन प्रणये शिथिलीकृते ।

• दम्पती कार्यमात्मीयं निन्दयामासतुर्मिथः ॥ ८ ॥

धन्यास्ते ये नरा मोहन्यपोहाद् ब्रह्मचारिणः ।

कामं वामासु वामासु विरताश्रितापतः ॥ ९ ॥

एवं चिन्तयतोमृत्युर्जातस्तयोरथोऽद्वः । हरिवर्णे मिथुनित्वे हरिणी स्त्री हरिः पुमान् ॥१०॥

बीरजीवोऽपि सौधर्मे जातः किल्बिषिकाभरः ।

तज्जघांसः पूर्ववैराद् विमर्शं पुरः सुरः ॥ ११ ॥

एतावत्र सूत्युमाप्तौ सरौ क्षेत्रानुभावतः । भविष्यतः सरौ तस्मात् नेतृत्यौ नरकं मया । ३ ।

उत्थाय भरतक्षेत्रे चिक्षेपाक्षेपतः सरः । तौ दम्पती कल्पवक्षैः समं संतकामकौ ॥ १३ ॥

मृते नपे चन्दकीर्तिरामि सहतजवर्जिते ।

॥१४॥

तीर्थे श्रीनलतीर्थेऽग्ने हरिगामीन महीपतिः । मलं स हरिवंशस्य भगेकवचित्प्रभाना ॥ १६ ॥

गत्सतः द्वितिपो नामना पश्चीपतिर्याः पथः ।

तदो महागिरिस्त्रमाल्पो हिमगिरिसंहान ॥ १६ ॥

राज्ये वसगिरिः पत्रः सतो मित्रगिरिन्पः । एवं क्रमादसंख्येया भपा वंशोऽत्र उजिते ॥१६॥

तपस्तप्त्वा केऽपि शिवं दिवं वाऽपुर्महौजसः ।

क्रमाद् राजगृहे पित्रादेशाद् देशाधिपोऽभवत् ॥ १८ ॥

सुमित्रनामा ग्रामाणां कोटिर्यच्छासने शुभा ।

वदान्यानन्यसामान्या प्रकृतिर्यत्र तस्थुषी ॥ १९ ॥

पश्चाल्यया तस्य राज्ञी प्रीतिपात्रं गुणोदयैः ।

रूपातिशयतः साक्षाज्जयन्ती जयवाहिनीम् ॥ २० ॥

सुरश्रेष्ठस्य जीवोऽथ तद्गर्भेऽवातरद् दिवः ।

स्वप्नांश्चतुर्दशाऽपीक्षाश्चके माताऽब्जलोचना ॥ २१ ॥

पूर्णायां नभसो जैनावतारे सुखिनोऽङ्गिनः ।

नरकेऽप्यभवन् यावन्मुहूर्चं तमसः क्षयात् ॥ २२ ॥

अष्टम्यां कृष्णशुक्रस्य जन्माऽजनि जने हितम् ।

देवयो देवा व्यधुः सेवां पुण्योदयसमीहया ॥ २३ ॥

गर्भेऽवतीर्णे मुनिवत् सुव्रता जननी बभौ । मुनिसुव्रतइत्यस्य विदधे स नृपोऽभिधाम् ॥ २४ ॥

ज्ञानत्रयधरो बाल्याद् विशधन्वसमुच्चतः । प्रभावतीप्रभृतिकाः परिणिन्ये नृपाङ्गजाः ॥ २५ ॥

प्रभोः पुत्रः प्रभावत्यां सुवर्तोऽजायत क्रमात् ।

सार्द्दसप्तसहस्रीति कौमारे शरदां गता ॥ २६ ॥

पित्राऽगृह्याऽहितं राज्यं प्रपद्याष्टानलंघयत् ।

सहस्रांस्तिथिभिर्मेयान् ददौ दानं च वार्षिकम् ॥ २७ ॥

लोकान्तिकानां विज्ञप्त्या द्वादश्यां सितफालगुने ।

प्रात्राजीदिन्द्रविहितमहोत्सवपुरस्सरम् ॥ २८ ॥

ब्रह्मदत्तो भहे राजगृहेऽस्य जगृहे धनम् । पारणे वृष्टमुत्कृष्टं सार्द्दं द्वादशकोटिकम् ॥ २९ ॥

मासानेकादश स्वामी छद्मस्थो विहरन् शुचि ।

प्राप्तो बालगुहोद्यानं चम्पकाधोऽप्रकम्पधीः ॥ ३० ॥

द्वादश्यां फालगुने कृष्णे केवलज्ञानमासदत् ।

चैत्यद्रुमाद् विशतितुङ्गथत्वारिंशत्त्र धन्वनाम् ॥ ३१ ॥

शक्रसुवतयोः स्तुत्यां पूर्णायां देशनां ददौ । अनन्तशर्मणे भव्यैर्धर्मः कार्योऽयमाहेतः ॥ ३२ ॥

निरीहो निजदेहेऽपि स्त्रस्मिन्नपि हि निर्ममः ।

समाशयशोपकुर्वत्यपकुर्वति वाऽनिशम् ॥ ३३ ॥

नितान्तभीश्वरः सोद्गुप्तसर्गपरीषहान् । मैत्र्यादिभिर्भावनाभिनित्यं भावितमानसः ॥ ३४ ॥

क्षमावान् विनयी दान्तः श्रद्धालुर्गुरुशासने । सत्यादिगुणसंपन्नो यतिर्थर्माय कल्पते ॥ ३५ ॥

सम्यक्त्वमूलानि पश्चाणुव्रतानि गुणात्मयः ।

शिक्षापदानि चत्वारि धर्मोऽयं गृहमेधिनाम् ॥ ३६ ॥

न्यायसम्पन्नविभवः शिष्टाचारप्रशंसकः । कुलशीलसमैः सार्द्धं कृतोद्ग्राहोऽन्यगोत्रजैः ॥ ३७ ॥

पापमीरुः प्रसिद्धं च देशाचारं समाचरन् ।

अवर्णवादी न क्वाऽपि राजादिषु विशेषतः ॥ ३८ ॥

अनभिन्न्यक्तगुप्ते च स्थाने सुप्रातिवेशिमके । अनेकनिर्गमद्वारविवर्जितनिकेतनः ॥ ३९ ॥

कृतसङ्गः सदाचारैर्मातापित्रोश्च पूजकः । त्यजन्तुपन्तुतं स्थानमप्रवृत्तश्च गर्हिते ॥ ४० ॥

द्वयमायोचितं कुर्वन् वेषं विचानुसारतः ।

अष्टभिर्भागगृण्युक्तः शृण्वानो धर्ममन्वहम् ॥ ४१ ॥

अजीर्णे भोजनत्यागी काले भोक्ता च सात्म्यतः ।

अन्योऽन्याऽप्रतिबन्धेन त्रिवर्गमपि साधयन् ॥ ४२ ॥

यथावदतिशौ साधौ दीने च ग्रतिपत्तिकृत् । सदाऽनभिनिविष्टश्च पक्षपाती गुणेषु च ॥ ४३ ॥

अदेशकालयोश्चर्या त्यजन् जानन् बलावलम् ।

त्रतस्थज्ञानवृद्धानां पूजकः पोष्यपोषकः ॥ ४४ ॥

दीर्घदर्शी विशेषज्ञः कृतज्ञो लोकवल्लभः । सलज्जः सदयः सौम्यः परोपकृतिर्कर्मठः ॥ ४५ ॥

अन्तरङ्गारिषड्वर्गपरिहारपरायणः । वशीकृतेन्द्रियग्रामो गृही धर्माय कल्पते ॥ ४६ ॥

इन्द्रादयो गणधराः अष्टादश ततोऽभवन् । यक्षोऽस्य तीर्थे वरुणखिनेत्रश्चतुराननः ॥ ४७ ॥

बीजपूरं गदां वाणं शक्ति करचतुष्टये । दक्षिणेऽन्यत्र पर्शुं च धनुर्नकुलमालिके ॥ ४८ ॥

स दधानः प्रभोध्यानाननरदत्ताऽस्य यक्षिणी ।

दक्षिणे पाणियुगले वरदात्री समालिका ॥ ४९ ॥

वासे शूलं मातुलिङ्गं विभ्राणा तीर्थरक्षिणी ।

न कोऽपि कुरुते वाधां सङ्घस्य तत्प्रभावतः ॥ ५० ॥

भृगुकच्छपुरेऽन्येद्युर्द्युसदीशः स पृष्ठवान् ।

धर्मं प्रपेदे कः ग्राणी भगवान् न्यगदत् ततः ॥ ५१ ॥

जितशत्रुनृपस्याऽश्वः प्राप्तवे श्रेष्ठयं पुरा । जिनधर्माभिधानेन पश्चिनीखण्डपत्तने ॥ ५२ ॥

सुहृत् सागरदत्तोऽस्याऽश्वोत् साधुजनादिदम् ।

कारयेच्चैत्यविम्बानि यः स स्याद्भवपारगः ॥ ५३ ॥

यो यादशं सेवतेऽत्र स्वामिनं लभते भवी ।

भवान्तरे हि तादूप्यमीलिकाऽत्र निर्दर्शनम् ॥ ५४ ॥

श्रुत्वा सागरदत्तोऽपि सौवर्णं विम्बमार्हतम् ।

कारयित्वा महाकुद्धया साधुभिः प्रत्यतिष्ठिपत् ॥ ५५ ॥

अनेन कारितात् पूर्वं शिवायतनतो घटान् ।

कर्षयद्द्वयः स शैवेभ्यो मृतास्तत्रोपदेहिकाः ॥ ५६ ॥

पद्यन् सागरदत्तोऽपि ध्यातवान् निर्दया अमी ।

शैवा न सेवामर्हनित शुद्धोऽर्हद्वर्म एव तत् ॥ ५७ ॥

दानशीलो न सम्यक्त्वी प्राणत्राणपरायणः ।

अप्रत्याख्यानसन्धानात् जात्योऽश्वोऽभून्महीशितुः ॥ ५८ ॥

प्राग्जन्मकारितजिनप्रतिमायाः प्रभावतः । धर्मोपदेशनं श्रुत्वा संबुद्धोऽयं क्षणादिह ॥ ५९ ॥

अश्वावबोधं तत् तीर्थं पश्यते तुरगोऽप्ययम् ।

तीर्थयात्राकृताद् वैयावृत्त्याद् दिवि सुरोऽजनि ॥ ६० ॥

प्रभोः समागमे देवैः क्रियमाणे महोत्सवे ।

हस्तिनापुरवास्तव्यः प्रावाजीत् कार्तिको धनी ॥ ६१ ॥

मासोपवासिना नाम्ना गैरिकेण तपस्विना । पराभूतः पृष्ठनिष्ठस्थालपायसभक्षणात् ॥ ६२ ॥

अष्टोत्तरसहस्रेण वणिजां स्वोपजीविनाम् । सहैव त्रतमादाय सौधर्मेऽभूत् सुरेश्वरः ॥ ६३ ॥

परिवेष्यानिच्छयाऽपि श्रेष्ठी निर्वेदभावतः ।

समं वणिक्सहस्रेण स्वाम्यन्ते प्रावजत् तदा ॥ ६४ ॥

दैवयोगाद् गैरिकोऽपि कोऽपि योगेन वाहनम् ।

जडे चैरावणारुयं तज्ज्ञानेतरतपःकलात् ॥ ६५ ॥

शकं निरीक्ष्य सोऽहंसुः पलायिष्ट बलादमुम् ।

ग्राहयित्वा सुरैसं चारुरोह पाकशासनः ॥ ६६ ॥

विचके स शिरोद्वेतं द्विमूर्तिर्वासवस्तदा । एवं शीर्षाणि कुर्वाणे तावन्मूर्तीरधाद्वरिः ॥ ६७ ॥
विज्ञायाऽवधिना वज्री वज्रमुल्लालयन् करे ।

तं धिक्कुत्य वशीचके यथा जडे विमत्सरः ॥ ६८ ॥

व्यतीता सार्द्धसप्ताब्दसहस्री व्रतपालने । कौमारेऽपि तथैवान्या राज्ये पञ्चदशैव ते ॥ ६९ ॥
क्रिशद् वर्षसहस्राः स्युः सर्वायुः सुव्रतो दधौ ।

सम्मेतश्चलेऽनशनी मासान्ते मुक्तिमासदत् ॥ ७० ॥

श्रीमहिनाथनिर्वाणान् मुनिसुव्रतनिर्वृतिः । चतुःपञ्चाशीतिसमालक्षेष्वतिगतेष्वभूत् ॥ ७१ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीयचरिते श्रीमुनिसुव्रतजिनचरितं संपूर्णम् ॥ श्रीः ग्रं. ७१ श्लोकाः

श्रीमहापद्मचक्रवर्तिचरितम् ।

मुनिसुव्रततीर्थेशो विहरत्यपि चक्रभूत् । महापद्मोऽभवत् तस्य जम्बूद्वीपे पुरा भवः ॥ १ ॥

सुकच्छे प्राग्विदेहेषु विजये जयभाजनम् । पुरं श्रीनगरं नाम्ना नगरंगदगृहाऽन्वितम् ॥ २ ॥

प्रजापालो महीनाथः स भुक्त्वा भोगसङ्गमम् ।

निरीक्ष्य विद्युत्संपातं विरज्य व्रतमाददे ॥ ३ ॥

समाधिगुप्तस्वगुरोः ग्रपन्नानशनक्रियः ।

अच्युतेन्द्रो विपद्याऽभूद् द्वाविंशत्यच्छिजीवितः ॥ ४ ॥

च्युत्वाऽतो हास्तिनपुरे पश्चोत्तरनृपाङ्गजः । ज्वालादेव्यां समुत्पेदे नद्यामिव महाम्बुजम् ॥ ५ ॥

चतुर्दशस्वप्नवीक्षा पुण्यदोहदसम्भवात् ।

पित्रोः प्रमोदेन समं लेखे जन्म शुभेऽहनि ॥ ६ ॥

महापद्माभिधानेन पित्रा दत्तेन सान्वयम् ।

ननन्दाऽनन्दनो लोके विष्णुनामाऽस्य चाऽग्रजः ॥ ७ ॥

समयेऽस्मिन्नुज्जयिन्यां श्रीवर्माऽजनि भूपतिः ।

पुरोहितोऽस्य नमुचिर्विद्यया गर्वपर्वतः ॥ ८ ॥

आचार्याः सुव्रता ईयुस्तस्यां तेषां नमस्यया । स्वपावनाशया लोका गमागमौ वितेनिरे ॥ ९ ॥

तद्विज्ञाय गते राज्ञि नत्वाऽचार्यान् पुरःस्थिते ।

मत्सरी नमुचिः प्रोचेऽनूचाने मौनमाश्रिते ॥ १० ॥

न किञ्चनाकिञ्चनोऽयं वेत्ति गौरिव गौरवात् ।

श्रुत्वेति स्वरयो यावदुत्तरं कुर्वते तदा ॥ ११ ॥

तावच्छिष्यो नमुचयेऽवादीद् वादीन्द्रवद् रथात् । पूर्वपक्षं कुरु गुरुर्मदस्ते भजयते मया ॥ १२ ॥

सोऽप्यवोचदशौचाः स्थः त्रयीबाह्याश्च सर्वदा ।

न रक्ष्या मण्डले राज्ञा कीशलं वाञ्छता सता ॥ १३ ॥

ब्रह्मचारी शुचिर्नित्यमशौचं मिथुनं मतम् । ब्रह्मचर्यपरिभ्रष्टा अशौचा यूयमेव तत् ॥ १४ ॥

पशुक्रिया कामकेलिः कन्यादाने शुभोक्तिः ।

प्राधान्यमस्या युष्मासु वाच्यास्तद्वाङ्वा द्विजाः ॥ १५ ॥

मध्यमांसाशिनां यज्ञे युक्तैवाऽशुचिता भवेत् ।

सूना पञ्च प्रपञ्चेन येषां ते शुचयः कथम् ? ॥ १६ ॥

कंडनी पेषणी चुल्ली जलकुम्भः प्रमार्जनी । पञ्चसूनाधरा यूयं वेदचाह्याः कथं न हि ॥ १७ ॥

ब्राह्मणो ब्रह्मचर्येण यथा शिल्पेन शिल्पिकः ।

अन्यथा नाममात्रं स्यादिन्द्रगोपककीटवत् ॥ १८ ॥

इत्यादियुक्त्या शास्त्रैश्च क्षुलकेन निराकृतः ।

रात्रौ मुनिविधातार्थी देव्याऽस्तंभि स्फुटासिभृत् ॥ १९ ॥

राज्ञोऽवज्ञावलात् तस्माद् ययौ स हास्तिनापुरे ।

महापद्मो यौवराज्ये तस्मिन् मन्त्रित्वमादधे ॥ २० ॥

अन्यदाऽनेन सामन्तः श्रीसिंहवलसंज्ञितः ।

अवशोऽपि वशीचक्रे तुष्टः पद्मोऽप्युवाच तम् ॥ २१ ॥

वरं वृणीष्व तेनाऽपि प्रत्यूचे समये मया ।

वरो ग्राहस्ततः पश्य एवमस्त्वति चाऽलपत् ॥ २२ ॥

पश्य मात्रा पूजार्थमहेदथः पद्मकृतः । लक्ष्म्या ब्रह्मरथोऽकारि राजाऽवारि द्वयोर्ग्रेमः ॥२३॥
अपमानात् भगवान् निशि निर्गत्य तत्पुरात् ।

ब्रमन्नटव्यां संप्राप ब्रमवांस्तापसाश्रमम् ॥ २४ ॥
तत्रैका स्त्री नागवती चम्पाभूपश्य साश्रमे ।

दुहिता मदनावल्या समं तिष्ठति भीतिभाक् ॥ २५ ॥
युद्धे कालनृपादेशान्ननाश जनमेजयः ।
नागवत्यथ तत्राऽस्थान् नन्दा तापसयोगतः ॥ २६ ॥
पश्चेन मदनावल्या अनुरागं विमृश्य सा ।

नैभित्तिकोक्तं विस्मरसि चक्रिप्रिया भविष्यसि ॥ २७ ॥
पुरुषे यत्र वा तत्र माऽनुरागं वृथा कृथाः ।
इत्युक्ता नागवत्याऽयं चचाल तापसाश्रमात् ॥ २८ ॥
गतोऽसौ सिन्धुसदने स्त्रीणां हल्लीसके गजात् ।
रक्षिते तं वशीकृत्य राजाऽबोधि कुलोद्धवः ॥ २९ ॥
कन्याशतं स्वतः प्रीत्या पद्मेन पर्यणाययत् ।
समयं गमयामास भुजानो विषयान् पुनः ॥ ३० ॥

वेगवत्याऽन्यदा सुप्तोऽपजेहे राजसूर्णिशि । वैताढ्ये नगरे सूरोदयाख्येऽनीयत जया ॥३१॥
विनीयास्यान्तिकं तं चेन्द्रधनुः खेचरेशितुः ।

श्रीकान्तात्मभुवा कन्या स्वपुञ्च्या परिणायितः ॥ ३२ ॥
एतस्यो जयचन्द्राया विवाहे मातुलाङ्गजौ । योदुकामौ समायातौ गङ्गाधरमहीरहौ ॥३३॥
तौ पद्मेन जिताविन्द्रधनुरादिष्टविद्यया । तत्रैवोत्पन्नचक्रादिरत्नैः पद्मो नृपैः श्रितः ॥३४॥
मागधादिकमाद् भूर्मि भारतीं समसाधयत् ।

पद्मखण्डराज्यमप्राज्यं भेने स्त्रीरत्नवर्जितः ॥ ३५ ॥
आश्रमे पुनरागंत्रे चक्रिणे मदनावलीम् । जनमेजयराजोऽपि ददौ तस्मै स मण्डलम् ॥३६॥
सुव्रते गणराजेऽपि मुनिसुव्रतदीक्षिते । पद्मोत्तरः प्रवव्राज विष्णुना सह सात्त्विकः ॥ ३७ ॥
द्वादशाद्वाभिषेकेण स्थापितः पद्मचक्रभृत् । आर्हतं रथमुत्साहान्वगरेऽभ्रमयत्तराम् ॥ ३८ ॥
चैत्यान्यकारयत् सर्वनगरग्रामसङ्गमे । पद्मोत्तरे सिद्धिमाप्ते नमुचिर्वरमस्मरत् ॥ ३९ ॥

यजामि यज्ञे तावन्मे राज्यं देहीति चक्रभृत् ।

प्रसद्यादात् स्वयं चान्तःपुरेऽस्थाद् गुप्तरत्नवत् ॥ ४० ॥

चतुर्मास्यां स्थितान् स्त्रीन् मत्वाऽसौ सुव्रताभिधान् ।

पुरान्निर्गत्य नमुचिर्दीक्षितः कुधियाऽशुचिः ॥ ४१ ॥

सम राज्याभिषेकार्थं सर्वे भिक्षाचरा अयुः ।

श्वेताम्बरा न केऽपीयुर्मन्तसरात् तान् जगाविति ॥ ४२ ॥

यान्तु सन्त्यज्य मद्राज्यं न चेन्नेष्यामि निग्रहम् ।

नमुचेर्वचसा चिन्तां चक्रवान् स गणाग्रणीः ॥ ४३ ॥

न विष्णुना विनाऽत्राऽयमुपसर्गो विलीयते ।

शिष्यः प्रेष्यस्तदाहृत्यै ध्यात्वेति मुनिमभ्यधात् ॥ ४४ ॥

तेनोक्तं भगवान् विष्णुमेंरूपरि तपस्तपन् । कथमानीयते शक्तिर्गतौ मे नागतौ ततः ॥ ४५ ॥

त्वामानेता विष्णुरेव नभश्वरणलिङ्घभाक् ।

गुरुकृत्या स गतोऽनैषीदागच्छन् विष्णुरेवं तम् ॥ ४६ ॥

विष्णुनाऽप्येष साम्ना प्रागुक्तस्त्यक्तविविक्तधीः ।

राज्ये निवसतामेषां नमुचे याति किं तव ॥ ४७ ॥

पुरं मुक्त्वा त्वमप्येषामाज्ञापय मुनिस्थितिम् ।

कुधाऽभ्यधात् पुरोधास्तु वास्तुं दशो न कुत्रचित् ॥ ४८ ॥

प्रस्त्रोवाच महं भो प्रयच्छ त्रिपदीमपि । विष्णुनोक्तः प्रयेदे तद्वा वस्त्रिपदी मया ॥ ४९ ॥

लक्ष्योजनमानोऽभूद् वर्द्धमानः स मेरुवत् ।

किरीटी कुण्डली स्त्री धनुर्वज्रकृपाणभृत् ॥ ५० ॥

नमुचेरमुचत् शीर्षं पादमेकं दयालुधीः ।

मध्ये पूर्वोपराम्भोधिः सोधितां ह्री च वैक्रियैः ॥ ५१ ॥

तत्प्रसादाय गान्धर्वा इन्द्रादेशात् प्रशान्तिकृत् ।

गीतं कणीभ्यर्णनिष्ठा गायन्ति सम सविस्मयाः ॥ ५२ ॥

चक्री पद्मोऽपि निच्छङ्खा क्षमयन् मन्तुमात्मनः ।

निपत्य क्रमयोस्तस्थौ तद्वत् सङ्खश्वतुर्विधिः ॥ ५३ ॥

कालेन कियता शान्तकोपः सोऽपश्यदानतम् । संवं तदनुरोधेनामोच्चि तन्मुच्चिः पुनः ॥५४॥
ततः प्रभृति तस्याख्या त्रिविक्रम इति क्रमात् ।

प्रथे तत्पथेनाऽभूलोके गोवर्द्धनाक्रमः ॥ ५५ ॥

कौमारे पञ्चशत्याङ्गी सैव माण्डलिकश्रियाम् ।

दिग्जये त्र्यब्दशतिका व्रते दशसहस्रिका ॥ ५६ ॥

अष्टादशसहस्री च वर्षसप्तशतीयुता । त्रिंशद्वर्षसहस्रायुः सकलं पञ्चचक्रिणः ॥ ५७ ॥

तपांसि तथ्यताऽनेन चक्रिणाऽलंभि केवलम् ।

योधयित्वा भृव्यजीवान् संप्रापि पदमव्ययम् ॥ ५८ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याम्भोधेर्विशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेधेन भृते सुधायाः कुम्भोपमे षष्ठमदीपि पर्व ॥ ५९ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीयचरिते विनयविलासनाम्नि महापञ्चरितं संपूर्णम् ॥ ग्रं. ५९ श्लोकाः

श्रीपञ्चचरितम् ।

नत्वा श्रीनाभिजन्मानमिक्ष्वाकुवंशकारणम् ।

भृव्यनिषेद्य श्रीपार्श्व वर्द्धमानं गुणश्रिया ॥ १ ॥

मुनिसुवततीर्थेशः शासने भासने भ्रवः । जातयोश्चरितं वच्चिम पञ्चलक्ष्मणयोः श्रिये ॥ २ ॥

जम्बूद्वीपे जगदीपे भरतं तस्य वृत्तिमत् । दिदीपे नगरी तत्र धात्री नाम्नाऽत्र कौशला ॥३॥

तत्र चक्री द्वितीयोऽभूत् अद्वितीयः स तेजसा ।

सगरः सागरं जेता गाम्भीर्यन्मात्रयाऽधिकम् ॥ ४ ॥

तत्पृष्ठेऽजिततीर्थेशे विद्यमाने महाम्बुधौ ।

घनवाहननामाऽस्थाद् भीमस्य रक्षसः स्थले ॥ ५ ॥

तदवृत्तं पूर्वमेवोक्तं राजाऽथ घनवाहनः । न्यास्थन् महारक्षसं स्वं युत्रं राज्ये महौजसम् ॥६॥

स्वयं चाऽजिततीर्थेशाद् व्रतीभूय यथौ शिवम् । महारक्षा देवरक्षस्सु तेराज्यमदीधरत् ॥७॥

राक्षसद्वीपनाथेषु व्यतिक्रान्तेष्वसंख्यया । एकादशाऽहंतीर्थेऽभूत् कीर्तिधवलसंज्ञितः ॥ ८ ॥

वैताद्येऽतीन्द्रनामाऽसीत् तदा मेघपुराऽधिषः ।

श्रीमत्यां तत्सुतो नाम्ना श्रीकण्ठो देविकात्मजा ॥ ९ ॥

देव्याख्यां कीर्तिंधवलराजाय दत्तवान् पिता ।

पुष्पोत्तरेणाऽर्थमानां पुत्रार्थं रोषमाप सः ॥ १० ॥

पुष्पोत्तरस्य दुहिता पद्माख्या रागिणी स्वतः ।

श्रीकण्ठस्तां तु नभसाऽपहृत्याऽगान्नगान्तरे ॥ ११ ॥

पुष्पोत्तराद् रक्षितुं तामशक्तस्त्यक्तभूधरः । बलिनं शरणं कीर्तिंधवलं श्रैमतोऽश्रयत् ॥ १२ ॥

पद्मया घोधितो लेखप्रेषणेन पितर्मया । नाऽमुनाऽपहृताऽस्मीति मनोलग्ने ममाऽमुना ॥ १३ ॥

श्रीकण्ठं कीर्तिंधवलं प्राह वैताद्यपर्वते ।

मायाऽसीद् द्विषतां रोषात् तिष्ठात्रैव ममान्तिके ॥ १४ ॥

अस्यैव राधसद्वीपस्याऽदूरेण मरुदिशि । विद्यते वानरद्वीपो योजनत्रिशतीमितः ॥ १५ ॥

समुद्रान्तः परे सन्ति द्रीपाः श्रीसिंहलादयः ।

मदाज्ञायां राजधानीं कृत्वा स्वैरं सुखी भव ॥ १६ ॥

सौहार्दात् कीर्तिंधवलः श्रीकण्ठं बहुधाग्रहात् । तत्रैव वानरद्वीपे सभीपस्थे न्यवासयत् ॥ १७ ॥

पर्वतो वानरद्वीपे किञ्चिकन्धोऽस्मिन् महापुरीम् ।

किञ्चिकन्धां नाम संवास्य तद्राज्ये तं न्यवीविशत् ॥ १८ ॥

वानरानन्नपानादैः पुपोष घोषणां व्यथात् ।

न हिंस्या वानरा द्रीपाख्यातस्याऽत्र प्रतीतये ॥ १९ ॥

यत्र तत्र ध्वजच्छत्रवस्त्रादिषु जनास्ततः । कपीनामाकृतिं चक्रुः तत्रस्थाः खेचरा अपि ॥ २० ॥

प्रापुर्वानररूढिं ते श्रीकण्ठो वज्रकण्ठस्तुः ।

नन्दीश्वरेऽन्यदा यातुं श्रीकण्ठोऽन्वचलत् सुरान् ॥ २१ ॥

विमाने स्वलिते तस्य मानुषोत्तरपर्वते । अहं हा बहुलंहास्तचिर्वेदात् प्राव्रजत् तदा ॥ २२ ॥

घातिकर्मशयं कृत्वा श्रीकण्ठः सिद्धिगम्यभूत् । तद्विशेऽनेकभूपेषु व्यतीतेषु क्रमादभूत् ॥ २३ ॥

मुनिसुव्रततीर्थे च घनोदधिरथो नृपः । तडित्केशस्तु लङ्घायां पुरावत् प्रीतिरेतयोः ॥ २४ ॥

एकदा च तडित्केशे क्रीडितुं नन्दने वने ।

गते कोऽपि कपिर्वृक्षादुत्तीर्य वीर्यचापलात् ॥ २५ ॥

श्रीचन्द्रायास्तन्महिष्या विलिलेख नसैः कुचौ ।

तडित्केशस्तं जघान वाणेन प्राणहारिणा ॥ २६ ॥ युग्मं

जर्जराङ्गः शरायातात् पपाताऽयं मुनेः पुरः । तदत्ताच्च नमस्कारादभूदञ्चिकुमारकः ॥ २७ ॥

अन्यानपि तडित्केशभट्टैर्निहतवानरान् । दृष्ट्वा क्रुधा लोष्टखण्डैरुपदुद्राव राक्षसान् ॥ २८ ॥

तेनोपयाचितशतैः प्रसाद्य सुरमुच्चकैः । तडित्केशो मुनिं प्राप्य पप्रच्छ वैरकारणम् ॥ २९ ॥

दत्तो नाम मन्त्रिसुतः श्रावस्त्यां त्वं सुरोऽप्ययम् ।

काश्यां लुब्धक एवाऽभून्मुनित्वं त्वमुपात्तवान् ॥ ३० ॥

यथि दृष्टो मुनिस्तेनाऽशकुनोऽयमिति क्रुधा ।

मारितः स्वरगात्तुर्य च्युत्वाऽस्मात् त्वमभूर्नृपः ॥ ३१ ॥

कपिरेषो लुब्धकस्तु तद्वैरमभवद् द्रयोः ।

तं प्रणम्य क्षमयित्वा मिथः स्वस्थानमीयतुः ॥ ३२ ॥

तडित्केशः सुकेशं स्वं न्यस्य राज्येऽभवन्मुनिः ।

कृत्वा तपःसिद्धिमगात् तथैवाऽभूद् घनोदधिः ॥ ३३ ॥

राज्यं शशास किञ्चिकन्धर्षनोदधिमुतस्ततः । इतशाशनिवेगोऽभूद् वैताढ्ये रथन् पुरे ॥ ३४ ॥

तत्पुत्रस्वासिताऽमित्रः श्रीमान् विजयसिंहकः ।

विद्युद्देगो द्वितीयस्तु तेजसा यशसाऽग्रिमः ॥ ३५ ॥

आदित्यनगरे तस्मिन् वैताढ्ये खेचराग्रणीः ।

नाम्ना मंदिरमालीति श्रीमालाख्या तदात्मजा ॥ ३६ ॥

स्वयंवरे स किञ्चिकन्धस्तया वत्रे मनोहरः ।

न सेहे विजयसिंहः सिंहवद् गर्जितं सृजन् ॥ ३७ ॥

सुकेशः पक्षे किञ्चिकन्धेः परे विजयसिंहतः ।

अन्योन्यं दारुणं युद्धं चक्रुनीनायुधाः क्रुधा ॥ ३८ ॥

किञ्चिकन्धेरनुजो युध्यन्धकः स्कन्धबन्धुरः ।

शिरो विजयसिंहस्य विहस्येवासिनाऽलुनात् ॥ ३९ ॥

श्रीमालां तां विशालाक्षीं लात्वा किञ्चिकन्धराययौ ।

स्वां पुरीं तदवेत्याशु तत्पिता द्राग् वर्भंज ताम् ॥ ४० ॥

रोषादशनिवेगोऽपि चिच्छेदान्धकमस्तकम् ।

भग्ने वानरसैन्येऽथ नेशुः सान्तःपुरा: भटाः ॥ ४१ ॥

नृपी सुकेशकिञ्चिकन्धी स्वपुराक्रिंगतौच्छलात् ।

पाताललङ्कामाश्रित्य तस्थतुः स्वजनैः समम् ॥ ४२ ॥

लङ्काधिपत्ये निधीतं खेचरं न्यस्य सोऽशनिः ।

जितकाशी रिपुत्रासी समागाद् रथनूपुरे ॥ ४३ ॥

वार्द्धकयेऽशनिवेगोऽपि सहस्रारं न्यवीविशत् ।

राज्ये तदुक्त्योपादत्त श्रामण्यं पुण्यधीस्तदा ॥ ४४ ॥

माली सुमाली तदनु भाल्यवानात्मजास्त्रयः ।

सुकेशस्य प्रियेन्द्राण्यां बभूवुः शकविकमाः ॥ ४५ ॥

किञ्चिकन्धेरपि पुत्री द्वी श्रीमालायां बभूवतुः ।

नाम्नादित्यरजा क्रक्षरजा इति बलोत्कटौ ॥ ४६ ॥

किञ्चिकन्धेः शाश्वतजिनयात्रायै मन्दरे गतः । मधुपर्वतमद्राक्षीक्षिवृत्तः पथि सुन्दरम् ॥ ४७ ॥

तत्रैव नगरं न्यस्य निर्भयस्थानमामृशन् ।

स्थिताः पुत्रास्त्रयस्तत्र सुकेशस्य मदोद्रुताः ॥ ४८ ॥

लङ्कायामेत्य निधीतं निहत्य रणकर्मणा । मालीराजाभवलङ्कामुख्यद्वीपेषु शासिता ॥ ४९ ॥

पुत्रस्याऽशनिवेगस्य सहस्रारस्य कामिनी । सुलक्षणा सर्वगुणैः समूर्णा चित्रसुन्दरी ॥ ५० ॥

कोऽपि देवोऽत्र सौधर्मात् तस्याः कुक्षाववातरत् ।

दोहदोऽप्यभवत् शकसम्भोगलक्षणस्तदा ॥ ५१ ॥

राज्ञा शकस्वरूपेण दोहदोऽपूरि भोगतः ।

समये जन्म तस्याऽसीदिन्द्रनामादधे पिता ॥ ५२ ॥

तारुण्ये चतुरो न्यास्थदिक्पालान् सप्तसैन्यपान् ।

द्विष्टप्यैरावताणं यानं वज्रं हस्ते समादधौ ॥ ५३ ॥

इत्यादि शकसाम्राज्यं कुर्वीणः खेचरेश्वरः ।

माली न सेहे तद्भूतिं वैताढ्येऽगाद् रणाशया ॥ ५४ ॥

परस्परं गाढयुद्धे जायमाने च मालिनम् । इन्द्रो जघान वज्रेण नेशुर्वानरसैनिकाः ॥ ५५ ॥

विश्रवाः सूनवे लङ्कां ददाविन्द्रो जिताह्वः । तदा वैश्रवणाय द्राक् कौशिकाङ्गभुवे ध्रुवम् ॥५६॥
रत्नश्रवाः प्रीतिमत्यां तनयोऽभूत् सुभालिनः ।

पाताललङ्कावास्तव्यो यौवनं प्राप सोऽन्यदा ॥ ५७ ॥
जगाम कुसुमोद्याने विद्यासाधनकर्मणे ।

तत्राऽगात् खगपुड्येकाऽपृच्छद् रत्नश्रवाश्च ताम् ॥ ५८ ॥
काऽसि त्वं किमिह प्राप्ता साऽप्यूचेऽहं तु कैकसा ।

ब्र्योमविन्दोः सुता लघ्वी कौशिका मे स्वसाग्रजा ॥ ५९ ॥
विश्रवा यक्षपूर्नाथस्तेनोदृढास्ति कौशिका । पुत्रो वैश्रवणस्तस्या लंकेशस्त्वन्द्रसेवकः ॥६०॥
रत्नश्रवाश्चोपयेमे तां तदोपस्थितां स्वयम् ।

तथा स्वप्नान्तरैक्षिष्ठ सिंहो गर्भं बभार सा ॥ ६१ ॥
दृढाङ्गी निष्ठुरवचाः अनग्रा मुखरा मुखे । अभूद् गर्भप्रभावेण निर्भया कैकसा तदा ॥६२॥
द्वादशाब्दसहस्रायुस्तया सूनुरजायत । उत्तानशयनाद्बालः सोऽन्यदोत्पादलीलया ॥ ६३ ॥
आददे पाणिना हारं प्राग्दत्तं भीमरक्षसा ।

नवमाणिक्यसंयुक्तं व्यक्तं चिक्षेप तं गले ॥ ६४ ॥ युग्मं
कुलानि नवनागानां यस्य हारस्य रक्षणे ।

तस्योद्धरणतः कण्ठे नवास्यानि चकाशिरे ॥ ६५ ॥
रत्नश्रवास्ततो नामादधे दशाननोऽस्त्वयम् ।

ज्ञानिनोक्तं च सस्मार हारबोद्धाऽद्वचकभूत् ॥ ६६ ॥
भानुस्वप्नाद् भानुकर्णः कुम्भकर्णोऽपराख्यया ।

पुत्रं सूर्पणखां पुत्रीं पुनः प्रासूत कैकसा ॥ ६७ ॥
कालान्तरे सैव चन्द्रस्वप्नसूचितमङ्गजम् । विभीषणं च सुषुवे रेजे तद्वान्धवत्रयम् ॥ ६८ ॥
दशाननोऽथ तारुण्ये धनदं यान्तमङ्गरे ।

महद्यर्थोऽपद्यदेषोऽत्र कश्चेति पृष्ठवान् प्रसूम् ॥ ६९ ॥
पुत्रो विश्रवसो मेऽयं कौशिकायाः स्वसुः पुनः ।

इन्द्राङ्गया पाति लङ्कां राक्षसद्विपनायकः ॥ ७० ॥

तव पूर्वजमाहत्य राज्यं जग्राह वासवः । एवं जनन्या प्रोक्तः सन् ददंशौषुं दशाननः ॥७१॥
राजां शक्तिर्यं सिद्धै भवेदिति सहानुजः ।

विद्यां साधयितुं प्रापद भीमारण्यं दशाननः ॥ ७२ ॥

यथायोगं यथाध्यानं तप्यन्ते आतरस्त्रयः । असाधयन्निष्टदां तां विद्यामष्टाक्षरां पुरा ॥७३॥
दशकोटिसहस्राणां जापात् पापान् निवृत्तिः ।

पोडशाक्षरमन्त्रेणाऽनाहतस्तत्र चाऽगमत् ॥ ७४ ॥

जम्बूदीपाधिपो दृष्टा तान् परीक्षाविधित्सया । दिव्याङ्गनागीतरूप्यनाटकादीनऽदर्शयत् ॥७५॥
देव्योऽप्यूचुश्च किं विद्यासाधनैर्नाऽथ तप्यत ।

सिद्धा वयं हि वः स्वैरमस्माभिः क्रीडत द्रुतम् ॥ ७६ ॥

एवमक्षुद्धचेतस्कांस्तान् यक्षेशः समक्षगीः । भापयामास सिंहेभर्सर्पवह्निभयादिभिः ॥७७॥

रत्नश्रवसि कैकस्यां स्वजने विजने क्षणात् । अगाधवाधासंसर्गेन मनागपि चुक्षुभुः ॥ ७८ ॥

पित्रोर्विलापसन्तापात् कुम्भकर्णविभीषणौ । अन्तश्चकुपतुधर्यानधीरथी रावणोऽधिकम् ॥७९॥

प्रजपतीरोहिणीमुख्यं विद्यासहस्रमाश्रितः ।

रावणे कुम्भकर्णे तु पञ्च विद्या उपाश्रयन् ॥ ८० ॥

संवृद्धिर्जूम्भिणी, सर्वाहारिणी, व्योमगामिनी ।

इन्द्राणी, ति तत्प्रसादात् तुतोष कुम्भकर्णराट् ॥ ८१ ॥

सिद्धार्था, शत्रु-दमनी, निर्व्याघाता, खगामिनी ।

विभीषणश्चतसूणां विद्यानामाश्रयोऽभवत् ॥ ८२ ॥

जम्बूदीपपतिस्तुष्टो रावणाय स्वयंप्रभम् ।

पुरं निवास्य तद्राज्ये स्थापयामास तं पुनः ॥ ८३ ॥

चन्द्रहासमसिं षडभिरुपवासैर्दशाननः । संसाध्य तेजसा पूर्णस्तूर्ण भृत्यान् नृपानधात् ॥८४॥

वैताद्ये दक्षिणश्रेण्यां सुरसङ्गीतपूर्वपः । नाम्ना मयो हेमवत्यां तनयामुदपादयत् ॥ ८५ ॥

मन्दोदरीं सतारुण्यामादाय स स्वयंप्रभे ।

पुरे गत्वा दशास्येन समं तां पर्यणाययत् ॥ ८६ ॥

रावणः क्रीडयाऽगच्छद् गिरिं मेघरवाभिधम् ।

तत्र खेचरकन्यानां सहस्रान् पदुदूढवान् ॥ ८७ ॥

तद् वृत्तान्तमथाकर्ण्य दधावे सुरसुन्दरः । कनकेन बुधाख्येन जनकेन समन्वितः ॥ ८८ ॥
मिथः समागमे युद्धादवरुद्धे पथि क्षितौ ।

नभोगा अप्ययुद्धयन्त च्छेदयन्तः शरान् शरैः ॥ ८९ ॥

अशक्तान् क्रमतः कृत्वा रावणस्तान् रुषारुणः ।

प्रस्वापनाख्वेण सर्वान् मोहयामास निद्रया ॥ ९० ॥

नागपाशैर्निर्बद्धैतान् मुमोच प्रेयसीजनैः ।

याच्चितः पितृभिक्षां द्राग् ययुः स्वं पदमप्यमी ॥ ९१ ॥

स्वयं स्वयंप्रभपुरीमाप प्रतापभासकरः । रावणोऽथ तडिन्मालां कुम्भकर्णस्तदोढवान् ॥ ९२ ॥

महोदरः कुम्भपुरे श्वसुरः प्रियचिन्तकः ।

सुरुपनयनाश्र श्रूसम्बन्धान् मुमुदेतराम् ॥ ९३ ॥

ज्योतिष्ठपुरेशस्तत्रैव वीरो नन्दवतीप्रियः । विभीषणः पर्यणीषीत् तत्सुतां पङ्कजश्रियम् ॥ ९४ ॥

मन्दोदर्यां रावणस्य प्रथमः शक्तिं सुतः ।

द्वितीयः कियता कालेनान्तरे मेघवाहनः ॥ ९५ ॥

लङ्काऽलङ्कारकृत् श्रीदः कुम्भकर्णेन निर्धनः ।

धाव्यादिना सानुजेन स्वभुजेन व्यधीयत ॥ ९६ ॥

धनदादिष्टदूनोक्त्या भृशं रुष्टो दशाननः ।

कृत्वा वैश्रवणं युद्धाशक्तं लङ्कां तदाऽग्रहीत् ॥ ९७ ॥

पराजयाद् वैश्रवणः आमण्यग्रहणात् तपः । तप्त्वा कर्मक्षयं कृत्वा शिवसम्पदमाददे ॥ ९८ ॥

विमानं पुष्पकं तस्याऽधिरूपं नयवानयम् । संमेतशैले प्रतिमा नन्तुं जगाम रावणः ॥ ९९ ॥

प्रहस्तस्याग्रहेणाऽत्रापतन्तं वनकुञ्जरम् । सप्तहस्तोच्चमागृह्याऽध्यारुरोह दशाननः ॥ १०० ॥

एकदा कोऽपि विद्याभृत् पवनः प्राह रावणम् ।

स्वामिक्षामितदुष्टारिः शृणु मद्वाच्चमुल्वणाम् ॥ १०१ ॥

पाताललङ्कानगरात् किञ्चिकन्धां साधितुं गतौ ।

किञ्चिकन्धितनयावर्करजा क्रक्षरजा इति ॥ १०२ ॥

यमस्ताम्यां रणं कृत्वा वबन्ध स्कन्धवन्धुरः ।

उभावपि च कारायां क्षिप्तौ त्वत्सेवकोत्तमौ ॥ १०३ ॥

तन्मत्वा वीर्यवान् तस्यां रावणोऽमोचयद् द्रुतम् ।

नरकान्तःस्थिताँल्लोकान् निजानिव परानपि ॥ १०४ ॥

तन्मत्येन्द्रसंसेवी यमो नियमवर्जितम् । प्रारेषे रणमत्युग्रं दशास्थेन समं कुधा ॥ १०५ ॥

शस्त्राशस्त्रि रणं कृत्वा यमोऽधाविष्ट दण्डभृत् ।

खण्डशो दण्डमुहण्डं व्यथाच्छ्रेण रावणः ॥ १०६ ॥

रणे पराजयान्नेष्वा यमः शक्मुपाययौ । नाथ सम्प्रति जातोऽस्ति दशग्रीवो यमोऽपरः ॥ १०७ ॥

लङ्कां पाताललङ्कां च किञ्चिकन्धां जगृहे पुरीम् ।

ज्वलन्नग्निरिवायं तन्छङ्के भाव्यर्द्धचक्रिराट् ॥ १०८ ॥

इन्द्रो युद्धाय सञ्चदः प्रतिषिद्धः स्वमन्त्रिभिः ।

यमाय सुरसङ्गीतपुरं दत्त्वा स्थिरोऽभवत् ॥ १०९ ॥

आदित्यरजसं न्यास्थत् किञ्चिकन्धायां दशाननः । तथैव क्रक्षरजसे ददावृक्षपुरेशताम् ॥ ११० ॥

आदित्यरजसः कान्ता तदाऽभूदिन्दुमालिनी ।

तस्यां वाली सुतो जह्ने भानुमालीव तेजसा ॥ १११ ॥

तनयावृक्षरजसो हरिकान्ताश्चियां पुनः । अजायेतां नलनीलौ विक्रमाकान्तशाश्रवौ ॥ ११२ ॥

सुग्रीवनामान्यः पुत्रो वलवान् वालिनोऽनुजः ।

वालिनि न्यस्य राज्यं स व्रतमादत् तत्पिता ॥ ११३ ॥

शाश्वतप्रतिमा नंतुमन्यदाऽगात् स मन्दरे । रावणोऽस्य स्वसारं चाऽपजहौ खरस्वेचरः ॥ ११४ ॥

चन्द्रलेखाग्रहात् क्रुद्धं मन्दोदर्द्यप्यवारयत् ।

रावणं तच्चन्द्रलेखां खरेण सो व्यवाहयत् ॥ ११५ ॥

पाताललङ्कासाम्राज्यं भगिनीपतये ददौ ।

निर्वासितस्ततो राजा तेन चन्द्रोदरो नृपः ॥ ११६ ॥

नारी तस्याऽनुराधाख्या प्रययौ गर्भिणी वने । विराधं समयेऽस्त नूतनार्कमिव त्विषा ॥ ११७ ॥

वालिनं बलिनं श्रुत्वा सेवार्थं तमथाहयत् ।

मुक्ता (?) दूतं दशग्रीवो वाली तं चाऽह साहसात् ॥ ११८ ॥

राक्षसवानराः पूर्वे विदग्धाः स्तिग्धस्वेतसः ।

साहायकं मिथश्चकुः न सेवाहेतुना पुनः ॥ ११९ ॥

उक्तर्वेति वालिना दूतो विसृष्टस्तद्विरा भृशम् ।

क्रुद्धो दशाननोऽभ्यागात् कृत्वा सैन्यमदैन्यधीः ॥ १२० ॥

युद्धं गदागदि पुनर्दुमाद्रुमि नगानगि । अभूत् कटकयोस्तीव्रं मिथः कण्टकसङ्कटम् ॥ १२१ ॥

वालीऽप्यालीढर्दर्पस्मन् बभाषे रावणं पुनः । संग्रहारेऽङ्गिसंहारे किमोजः स्यान्महौजसाम् ॥ १२२ ॥

विधेयः ग्रीढवीर्येण विजयः स्वभुजौजसा । आलापादनयोरेवं रणः प्रवृत्ते महान् ॥ १२३ ॥

प्रायुद्धक्त यद् यदस्त्रं सः वाली चिच्छेद तच्छ्रैः ।

रावणो वारुणादीनि मन्त्राख्वाणि प्रयुक्तवान् ॥ १२४ ॥

वाली न्यवारयत् तानि ताक्ष्यद्यैर्लीलया बली ।

ततः कर्षन् चंद्रहासं दधावे रक्षसां पतिः ॥ १२५ ॥

स चन्द्रहासं तं हस्ते धृत्वाहिमिव पक्षिराद् ।

उड्डीय वाद्धर्यत्भुवि वाली ब्राम निःश्रमः ॥ १२६ ॥

तं त्यक्त्वा भुवि येन त्वं मदेनाऽसि विडम्बितः ।

तमेव जेतुं दुःखानां हेतुमत्रोपचक्रमे ॥ १२७ ॥

पूर्वजास्ते तथा मे ये तेषां स्नेहं मिथः स्मरन् ।

अमुञ्चं त्वामतो याहि राज्यं भुद्धक्षव दशानन ॥ १२८ ॥

इत्यादिदृश दशास्यं तं कृत्वा सुग्रीवमीश्वरम् । वाली गगनचन्द्रर्षिपादमूले श्रतं ललौ ॥ १२९ ॥

लब्धीनामविधरभवद् वाली सोऽष्टापदाच्चले ।

नत्वा चतुर्विंशजिनान् कायोत्सर्गं गृहीतवान् ॥ १३० ॥

कायोत्सर्गं च मासान्ते पारणां च पुनः पुनः ।

कुर्वन्नस्थान्मुनिर्वाली गीर्वाणालीनतक्रमः ॥ १३१ ॥

दशग्रीवाय सुग्रीवः प्रायच्छत् श्रीप्रभां सुताम् ।

यौवराज्ये वालिपुत्रं चन्द्रर्षिम न्यवीविशत् ॥ १३२ ॥

क्वचित् छलाद्वलात् क्वाऽपि रावणः खेचराङ्गजाः ।

परिणीय यथाकामं विषयान् बुझुजे चिरम् ॥ १३३ ॥

रत्नावलीविवाहाय नित्यालोकपुरे व्रजन् ।

अष्टापदाद्रौ स्वलिते पुष्पकेऽमंसत रावणः ॥ १३४ ॥

प्रायोजि मन्त्रतन्त्रादि वालिना द्वेषशालिना ।
 विमानस्खलने हेतुर्नान्यः कश्चिन्निरीक्ष्यते ॥ १३५ ॥
 तदुत्पाद्य गिरि मूलात् क्षिपाम्येनं महार्णवे ।
 वीर्याद् विदार्य क्षमां शैलतले दशाननोऽविशद् ॥ १३६ ॥
 मन्त्राऽवधिज्ञानबलाच्छैलं चलमलं मुनिः ।
 रक्षायै तीर्थचैत्यानां स्थिरीचक्रे क्रमाङ्गुलम् ॥ १३७ ॥
 तदाङ्गुष्ठदण्डन्यासाद् गिरिव्यासोऽपि दुर्वहः ।
 अभितः सङ्कुचद्वात्रो दशास्यो वान्तवानसृक् ॥ १३८ ॥
 अरावीद्रावयन्नुर्वीं स दशास्योऽपि रावणः ।
 ख्यातो नत्वा मुनिं स्वागः क्षामयामास दासवत् ॥ १३९ ॥
 घन्द्रहासादिशस्त्राणि मुक्त्वा दूरे दशाननः ।
 सान्तःपुरः स्फुरत्पूजां जिनानां विदधेऽष्टधा ॥ १४० ॥
 तौर्यत्रिके जायमाने तन्त्र्यास्त्रुटनसम्भवे ।
 समाकृष्य स्नसामूरोस्तन्त्रीं कृत्वौपवीणयत् ॥ १४१ ॥
 अब्धनात् तीर्थकृत्त्वाम कर्म तेनाऽतिभक्तिभाक् ।
 रावणः पन्नगेन्द्रेण प्रोक्तो वृणु वरं सखे ! ॥ १४२ ॥
 अमोघविजयां शक्ति तस्मै दत्त्वा तिरोदधे ।
 पञ्चगेशस्त्रिकूटेशो नित्यालोकपुरं ययौ ॥ १४३ ॥
 रत्नावलीं तत्र महैः परिणीय ययौ पुरे ।
 लङ्काकार्यां दशकण्ठोऽपि वैकुण्ठाकुण्ठशासनः ॥ १४४ ॥
 वाली शालीनताशाली क्षिप्त्वा कर्मणि केवलम् ।
 ज्ञानभासाद्य सधोऽभूत् सिद्धानन्तचतुष्टयः ॥ १४५ ॥
 उयोतिःपुरेशज्वलनशिखस्य श्रीमती प्रिया ।
 तारेति तस्मुतां वीक्ष्य चक्राङ्कस्य सुतोऽरजत् ॥ १४६ ॥
 नामनाऽयं साहसगतिः यथाचे ज्वलनश्च ताम् ।
 सुग्रीवोऽपि ततो देया क्वेति चिन्तां पिता न्यधात् ॥ १४७ ॥

स्वल्पायुः साहसगतिरिति ज्ञानिगिरा मृशन् ।

सुग्रीवेण समं तस्या विवाहं ज्वलनोऽतनोत् ॥ १४८ ॥

सुग्रीवस्याङ्गजौ तस्यामजायेतामतोऽङ्गदः ।

प्रथमोऽन्यो जयानन्दो भुजाविव महीभुजः ॥ १४९ ॥

विद्यां साधयितुं लग्नः स साहसगतिः खणः ।

दशास्यो दश दिग्देशान् वशीकर्तुं विनिर्ययौ ॥ १५० ॥

समीपद्वीपभूनाथान् साधयन् वाधयन् रिपून् ।

पाताललङ्कामायासीत् खरेण बहुधाऽर्चितः ॥ १५१ ॥

किञ्चिकन्धायाश्च सुग्रीवोऽप्युपतस्थे समं बलैः ।

चतुर्दशसहस्री चाऽभिलद् विद्याभृतां तदा ॥ १५२ ॥

मार्गे रेवातटस्थाने स्कन्धावारनिवेशने । अर्हत्पूजां दशास्येन रचितां वेण्यपाकरोत् ॥ १५३ ॥

जलप्रवाहः केनाऽयं मुक्तः प्रत्यर्थिना मम ।

इति क्रुद्धदशास्योक्त्या तस्मै विद्याधरोऽप्यवक् ॥ १५४ ॥

माहिष्मती पुरी तस्यां सहस्रांशुर्महीपतिः ।

करोति पयसो रोधं जलक्रीडाविधित्सया ॥ १५५ ॥

तेन मुक्तः पयःपूरः साम्प्रतं विदधे प्लवम् ।

तन्मत्वा रावणोऽप्रैषीचिग्रहायाऽस्य सेवकान् ॥ १५६ ॥

अन्योन्यं रणसम्भारे दशास्यश्छलतः क्षणात् ।

सहस्रांशुं निजग्राह मायामयास्त्रविद्या ॥ १५७ ॥

शतबाहुमुनिस्तत्र सहस्रांशोः पिताऽप्यगात् । चारणश्रमणस्तं च प्रणनाम दशाननः ॥ १५८ ॥

सिंहासनात् समुत्थाय पञ्चाभिगमतत्परः ।

तत्पुरो भुवि चासीनः प्राङ्गलिः स नमच्छिराः ॥ १५९ ॥

धर्मलाभाशिषं दत्त्वा निविष्टो रावणेन च । पृष्ठस्तत्रागतेहेतुं प्राहैतत्त्वग्रे नृपः ॥ १६० ॥

पुराऽहं स्तुरप्येष सहस्रांशुर्माऽक्षमः । इत्युक्तिमात्रादमुच्चत् सहस्रांशुं विनीतगीः ॥ १६१ ॥

दीक्षां निजपितुः पार्श्वे सहस्रांशुः समाददे ।

दशास्याय सुतं दत्त्वाऽधिष्ठिपत्यप्रतिपत्तये ॥ १६२ ॥

तदा च नारदमुनिर्यस्तिथातादिजर्जरः । उपेत्य रावणं चेत्यब्रवीत् द्विजविचेष्टितम् ॥१६३॥
मरुदत्तो राजपुरे यज्ञधर्ममिषान्नृपः । निरागसः पश्चू हन्ति कृपदेशाद् द्विजन्मनाम् ॥१६४॥
कृपदेशप्रपातात् त्वं सूपदेशप्रकाशनम् ।

अहंतां भक्तिः कुर्वन् पुष्टांस्तनुं तनूभृतः ॥ १६५ ॥

आत्मा यष्टा तपोवह्नावह्नाय ज्ञानसर्पिषा । वपुवेदां कर्मसमिधो जुहुधि प्राज्ञपुङ्गव ॥१६६॥
आत्मरक्षासु दक्षो यः पररक्षां करोतु सः । प्रवोधितो मरुदत्तो मन्युं मन्युमिवाजहात् ॥१६७॥
पृष्ठो दशमुखेनाथ जगाद् नारदस्त्वदः । अज्ञानां कुत उत्पत्तिर्यज्ञानां देवं तच्छृणु ॥१६८॥
शुक्तिमत्यां महापुर्यां मुनिसुव्रतवंशभूः ।

अभिचन्द्रोऽभवद्भूपः साक्षात् शकपराक्रमः ॥ १६९ ॥
तत्पुत्रो वसुनामाऽसीत् स च क्षीरकदम्बकात् ।

समं मया पर्वतेन सूनुना ज्ञानमग्रहीत् ॥ १७० ॥

छात्रेषु त्रिषु गन्तैकः स्वर्गं श्वरं परद्वयम् । इति चारणसाधूकत्या परीक्षां चक्रमे गुरुः ॥१७१॥
पिष्टकुकुटघातेन वसुपर्वतकौ क्वचित् ।

गत्वा रहसि तत् कार्यं कुर्वेयतुः पुरो गुरोः ॥ १७२ ॥

न दृष्टा कोऽपि यत्र स्यात् तत्र कार्यमिदं त्वया ।

गुरोरिति गिराऽज्ञायि मया वोधमयाऽस्तमना ॥ १७३ ॥
पद्मयन्ति ज्ञानिनः सिद्धा देवाश्वाहमपि ध्रुवम् ।

न हन्तव्यः कुकुटोऽयमित्येवाज्ञाऽस्ति गौरवी ॥ १७४ ॥

पुत्रस्य राजपुत्रस्य मत्वा दुर्भवसम्भवम् ।

दीक्षां क्षीरकदम्बो द्राग् गृहीत्वा सुगतिं यर्थौ ॥ १७५ ॥

नृपोऽभिचन्द्रो योगेन त्यक्तनिद्रो हृददुवृत् ।

देवत्वं वसुराजस्तु शास्त्राऽभूद् भुवि विश्रुतः ॥ १७६ ॥
एकदा क्वाऽपि चिक्षेप शरं तस्य सखलद्वितिम् ।

बुद्ध्वाऽकाशस्फटिकां च तां शिलामानयत् पुरे ॥ १७७ ॥

तया रहः स्वामास्थानीं घटयित्वा स तस्थित्वान् ।

सत्यवाचो बलादेष स्थाता नभसि नो भुवि ॥ १७८ ॥

इति 'प्रसिद्धया सिद्धमानी एकदा वादसादरैः ।

अज्ञैर्यष्टदयमित्यस्याः पृष्ठोऽप्यर्थं स भूपतिः ॥ १७९ ॥

गुरुवदध्वा दुरध्वानं जानन्नप्यनुरोधतः ।

मैषैरिति मृषा भाषावलान्नरकगाम्यभूत् ॥ १८० ॥

अजास्त्रिवर्षशालीनां कणाः शुद्धवचस्त्विति ।

पर्वतः सर्वतो लोकमपवादं समाप्तवान् ॥ १८१ ॥

महिषानीकनाथेन कालासुरेण स क्रमात् । अधिष्ठितश्चमरेन्द्रसेवकेन महौजसा ॥ १८२ ॥

कालासुरः कोऽयमिति रावणपृच्छया जगौ । नारदो देवनगरं पुराऽभूच्चारणाहृयम् ॥ १८३ ॥

अयोधनो भूधनोऽस्मिन् दितिः कान्ता तयोः सुता ।

सुलसाऽनलसा शीललीलायां सा वयस्यपि ॥ १८४ ॥

तस्याः स्वयंवरे राज्ञः स्वसा सव्ययशास्तदा ।

तुण्बिन्दोः प्रिया पुत्रस्तयोश्च मधुपिङ्गलः ॥ १८५ ॥

तमेव वृणुया मात्रा शिक्षिता सुलसा त्विति ।

मधुपिङ्गलराजोऽपि तन्मत्वाऽमूमुदत्तराम् ॥ १८६ ॥

सगरो नृपतिस्तस्याऽपलक्षणतनुस्थितिम् ।

स्वयंवरान्तर्वाच्यमानां तां जगौ सुलसापुरः ॥ १८७ ॥

व्यरांक्षीन् मधुपिङ्गाख्यात् सा वंत्रे सगरं नृपम् ।

मधुस्तदपमानेन चक्रे वालतपो महत् ॥ १८८ ॥

मृत्वा षष्ठिसहस्रेशो महाकालोऽसुरोऽभवत् । दृष्ट्वा शुक्लिमतीनद्यां पर्वतं मुमुदेऽसुरः ॥ १८९ ॥

तमभ्यधाद् विप्रवेषः शापिडल्यस्त्वत्पितुः सुहृत् ।

धीमतो गौतमाख्यस्य शिष्यः पित्रा सहाऽपठत् ॥ १९० ॥

नारदेन जनेश्च त्वां श्रुत्वा धर्षितभागमम् ।

त्वत्पक्षं पूरयिष्यामि मन्त्रैर्विश्वं विमोहयन् ॥ १९१ ॥

१. अत्र पूवार्थे रचनाशैश्रिल्यं प्रतिभाति, मूलादर्शे यथाप्राप्तं तथैवात्र वर्तते । संपाठ

यज्ञमार्गं समुद्भाव्य तत्र ध्वस्ताङ्गिनां दिवः ।

प्राप्ति प्रदर्शयन् साधुकृतमित्यादिदेश गाम् ॥ १९२ ॥

व्याधिभूतादिदोषांश्च जनानां स न्यवारयत् ।

जातोऽसुरस्य माहात्म्यात् पर्वतः सर्वतः प्रियः ॥ १९३ ॥

सौत्रामण्यां विधानेन सुरापानं न दुष्यति । अगम्यागमनं कार्यं यज्ञे गोमेधनामनि ॥ १९४ ॥

मातृमेधे वधो मातुः पितृमेधे वधः पितुः ।

अन्तर्वेदि विधातव्यो न दोषस्तत्र विद्यते ॥ १९५ ॥

कूर्मस्य पृष्ठे शुद्धार्णिन् निधाय तर्पयेद् भुवम् ।

कूर्मालभे च खलतेः द्विजस्य शिरसि स्थिरे ॥ १९६ ॥

आस्यदध्नेऽवतीर्णस्य मस्तके कूर्मसन्निभे ।

प्रज्वाल्य ज्वलनं दीप्तमाहुतिं निक्षिपेद् द्विजः ॥ १९७ ॥ युग्मं ॥

सर्वं पुरुष एवेदं यद् भूतं यद् भविष्यति । ईशानो योऽमृतत्वस्य यदन्नेनातिरोहति ॥ १९८ ॥

एवमेकत्र पुरुषे किं केनाऽत्र विपाद्यते ।

कुरुताऽतो यथाऽभीष्टं यज्ञे ग्राणिनिपातनम् ॥ १९९ ॥

मांसस्य भक्षणं तेषां कर्तव्यं यज्ञकर्मणि । यायज्ञकेन पूतं हि देवोद्देशेन तंत्रकृतम् ॥ २०० ॥

सलज्जप्रसरोऽकार्षीद् राजस्यादिकानपि ।

असुरोऽप्यध्वरहत्यान् विमानस्थानदर्शयत् ॥ २०१ ॥

मद्दिरा^१ खचरो यज्ञे पश्चन् जहौ दिवाकरः ।

कालासुरस्तु तज्ज्ञात्वा ऋषभप्रतिमां व्यधात् ॥ २०२ ॥

निवृत्तः खचरो यज्ञापायाद् भावि भवेद् भुवम् ।

सगरं सुलसायुक्तं हुत्वा यज्ञे सुरोऽप्यगात् ॥ २०३ ॥

मखान् दशमुखोऽवारीनमरुदत्तं नियोजयन् ।

तेनोक्तं नारदः कोऽयं दशग्रीवस्तदोचिवान् ॥ २०४ ॥

एको ब्रह्मस्त्रिविग्रस्तापसोऽभूत् त्रिया सह ।

कामस्य दुर्निवारत्वात् कूर्मी स्त्री सुषुवे सुतम् ॥ २०५ ॥

१. यवणामे नारदो वक्ति-मम वचनेन दिवाकरनामा विद्याधरः मेषान् जहार । (ग्रन्थकर्तुः टिप्पणी)

साधुभिर्गहितो विप्रः प्रपञ्जिनशासनः ।

दीक्षां जग्राह न व्यग्रः कूर्मी च श्राविकाऽभवत् ॥ २०६ ॥

तया प्रसूतः पुत्रोऽपि जहौ बाल्येऽपि जृम्भकैः ।

तददुःखादिन्दुमालार्यापार्श्वे त्रतमुपाददे ॥ २०७ ॥

सोऽमरैः पालितः शास्त्राण्यधीतः क्रमतः पुनः ।

तस्मै विद्यां ददुव्योमिगामिनीं तुष्टदेवताः ॥ २०८ ॥

अणुव्रतानि विभ्राणः स शिखावान् कुतूहली ।

न मुनिर्न गृहस्थोऽपि देवर्षिर्देववर्द्धनात् ॥ २०९ ॥

मरुदत्तसुतां नाम्ना प्रतीतां कनकप्रभाम् । परिणिन्ये दशग्रीषो जगाम मधुरापुरि ॥ २१० ॥

उपस्थितं नृपं तस्या विनयाद् हरिवाहनम् । शूलायुधेन पुत्रेण समं दशमुखोऽभ्यधात् ॥ २११ ॥

मधुः पुत्रस्तव कथं विभर्ति शूलमायुधम् । चमरेन्द्रेण मे दत्तं पूर्वमित्रेण तुष्टितः ॥ २१२ ॥

तदद्वृत्तान्तमिहाच्चक्षवेत्युक्तो मधुरुवाच तम् ।

द्वीपोऽस्ति धातकीखण्डे वर्षमैरावतं महत् ॥ २१३ ॥

शतद्वारपुरे तत्र सुमित्रो नाम राजसूः । प्रभवः कुलपुत्रोऽस्य मैत्रीपात्रं बभूव च ॥ २१४ ॥

सुमित्रे नृपतौ जाते प्रभवः स्वसमः कृतः । राजाऽश्वापृहतोऽटच्यां वनमालामुपायत ॥ २१५ ॥

तां वीक्ष्य प्रभवः स्मेरस्मरवाणीर्णीडितः ।

कृशत्वमीयिवान् राजा पृष्ठोऽभाषिष्ठ दुर्मनाः ॥ २१६ ॥

नैतद् वाच्यं ततो राजा प्रीत्याऽगृह्य स चोदितः ।

वनमालासहालापपापं निजगदे निजम् ॥ २१७ ॥

राज्ञाऽदिष्टा वनमाला रहस्तेन सहाऽवदत् ।

मम भर्ता त्वदर्थे हि त्यजेत् प्राणानपि क्षणात् ॥ २१८ ॥

घन्यः सखाऽयं यः सायं प्रैषीजु जायां निजामपि ।

धिङ् मां लज्जाविहीनं तद् याहि माताऽसि मे यतः ॥ २१९ ॥

एकान्ते तस्थुषा राजा ज्ञात्वा चरितमद्भुतम् ।

मिथः प्रीतिपरौ राज्यं चक्रतुर्धर्मकर्ममिः ॥ २२० ॥

परिव्रज्य सुमित्रस्तु द्वितीयदिवि देवता । ततश्च्युतो मधुर्नाम्ना हरिवाहनभूरहम् ॥ २२१ ॥

आन्त्वा भवं स प्रभवो विश्वावसुन्नपात्मजः ।

श्रीकुमार इति ख्यातो ज्योतिर्मत्यां महामतिः ॥ २२२ ॥

सनिदानं तपः कृत्वा चमरेन्द्रोऽभवद् भूवि ।

शूलायुधं ददौ मैत्र्यादहो मैत्री महात्मनाम् ॥ २२३ ॥

द्विसहस्र्योजनान्ते शूलं कार्यं करोत्यदः ।

श्रुत्वा दशाननस्तस्मै ददौ कन्यां मनोरमाम् ॥ २२४ ॥

मेरौ पाण्डुकचैत्यानि नन्तुं दशमुखो ययौ ।

शाश्वतार्हतविम्बानि तत्रानर्च महोत्सवैः ॥ २२५ ॥

दुलंघनगरे प्राचीदिक्षपालं नलकूबरम् । कुम्भकर्णादयो जेतुं मुक्तास्त्यक्तजयाक्षयाः ॥ २२६ ॥

वप्रं वह्निमयं कृत्वाऽशालीविद्याबलात् सुखी ।

नलकूबरराजोऽस्थात् तदन्तर्वह्नियन्त्रकृत् ॥ २२७ ॥

तत्रायाते दशमुखेऽनुरागान्वलकामिनी । दूतीमुखादिदं प्रोचे पुण्यप्रागुण्यमप्यहो ॥ २२८ ॥

नलकूबरपत्नी मे मुखाद् विज्ञप्यत्यदः ।

विद्यामाशालिकां स्वामिन् करिष्ये त्वद्वशंवदाम् ॥ २२९ ॥

चक्रं सुदर्शनं सेत्स्यत्यत्रैव तव मे धिया ।

भोक्ष्यसे भरतार्द्धं तन्निःसप्तनं सुयत्नतः ॥ २३० ॥

देवसेवां समीहेऽहमित्यादिदूतिकागिराम् ।

बिभीषणस्तत् प्रमाणमित्युक्त्या विसर्ज ताम् ॥ २३१ ॥

नलकूबरपत्न्येत्य विद्यादाने कृतेक्षणात् ।

प्रशान्तेऽर्नौ पुरीं प्राप्याऽवधनाच्च नलकूबरम् ॥ २३२ ॥

सुदर्शनं चक्रमपि ततः प्राप स रावणः ।

तत्रैव राज्ये तं न्यस्योपरंभां तत् प्रियां जगौ ॥ २३३ ॥

विद्यादानाद् गुरुर्जाता माता सम्प्रति मे हृदि ।

कामध्वजाङ्गजाऽसि त्वं सुन्दर्यो ब्रह्म रक्ष तत् ॥ २३४ ॥

रथन् पुरमुद्दिश्य प्रस्थिते रावणे ततः । इन्द्रोऽभ्यषेण्यल्लोकैर्वर्यमाणो विहङ्गमैः ॥ २३५ ॥

अन्योन्यमान्यसैन्यानां सङ्गमे जङ्गमे भये । प्रलयेऽवेतस्तुरादेरुपतस्थुषि भूतले ॥ २३६ ॥

ऐरावणस्थौ क्रोधाच्चौ योधानां रणवारणात् ।

अढौकेतां मिथः केतावग्रेऽव्यग्रमानसौ ॥ २३७ ॥

चन्द्राकौं हरितः सर्वाङ्गादयाँचक्रिरे निजम् ।

सैन्ययोरुभयोः धावनुरङ्गोत्थितरेणुना ॥ २३८ ॥

अन्योन्यास्त्रविभेदेन मन्त्रविद्यानिबन्धनात् । द्वावप्यजेयौ देवानां भयहेतु बभूवतुः ॥ २३९ ॥

कुर्वतोः करिणोर्दन्तादन्ति युद्धं तदोत्थितः ।

ज्वलनः प्रज्वलँश्चक्रे चक्रे तिमिरनाशनम् ॥ २४० ॥

पुण्यानुगुण्यादिन्द्रेभं समास्त्व दशाननः ।

बन्ध शक्रं तच्चक्रं शिथिलं रणतोऽभवत् ॥ २४१ ॥

जितकाशी दशग्रीवो लङ्घायां पुनराययौ । शक्रं चिक्षेप कारायां सहस्रारस्तमन्वगात् ॥ २४२ ॥

युत्रभिक्षां देहि राजन् ! त्वजिता न त्रपामहे ।

लीलयाऽष्टापदं शैलमुदधार्षीर्महाभुजः ॥ २४३ ॥

रावणोऽप्याह शक्रश्चेत् स दिक्पालः क्षणे क्षणे ।

प्रभार्जनां यद्यभितः कुर्यालङ्घां सुनिर्मलाम् ॥ २४४ ॥

प्रतिप्रभातमम्भोर्दर्गन्धवारि प्रवर्षति । चेलोत्क्षेपं पुरीमेतां परितः कुरुतेऽन्वहम् ॥ २४५ ॥

मालीव पुष्पाप्याभीयालङ्घारयति मालया ।

द्वान् द्वान् गृहादीनि स्थानान्यास्थानकानि च ॥ २४६ ॥

सर्वकर्माङ्गीचकार सहस्रारोऽविकारधीः । सहस्राक्षाय राज्यं च प्रत्यदात् स दशाननः ॥ २४७ ॥

रथन् पुरमागत्य निर्वाणसङ्गमं मुनिम् । पप्रच्छ कर्मणा केन मर्येषाऽभूद् विडम्बना ॥ २४८ ॥

अरिजयपुरे पूर्वं विद्याधरशिरोमणिः ।

नाम्ना ज्वलनसिंहोऽभूत् तत्कान्ता वेगवत्यपि ॥ २४९ ॥

तयोरहल्या दुहिता रम्भादम्भा स्वरूपतः । तस्याः स्वयंवरेऽभ्यागाच्चन्द्रावर्तपुरप्रभुः ॥ २५० ॥

आनन्दमाली तत्सार्द्धं सूर्यावर्तपुरेशिता ।

तडित्प्रभोऽपि चायासीत् मैत्र्यवैचित्र्ययोगतः ॥ २५१ ॥

आनन्दमाली वव्रेऽथाऽहल्यया धृतमाल्यया ।

तडित्प्रभस्तदेष्यालुधर्यात्वांस्तं निजं रिपुम् ॥ २५२ ॥

आनन्दमाली दीक्षित्वा तपस्वी विहरन् शुभे ।

रथावर्तं ययौ तीर्थं तं दर्दशं तडित्प्रभः ॥ २५३ ॥

कायोत्सर्गे निबद्धयेनं ताडनां विदधेऽधमः ।

न कोऽपि कोपस्तस्याऽसीदुदासीनस्य संसृतेः ॥ २५४ ॥

तञ्चाता प्रेक्ष्य तद्रूपं तेजोलेश्यां मुमोच सः ।

कल्याणनामा श्रमणो दुर्द्वरामसुरैः सुरैः ॥ २५५ ॥

सत्यश्रीर्भक्तिवचनैः तडित्प्रभस्य कामिनी ।

क्षामयामास सर्वागः^१ सर्वाङ्गगविनयाशया ॥ २५६ ॥

आनन्दा भवान् भवान् किञ्चिदाचचार तपःक्रियाम् ।

तत्प्रभावात् सहस्रारसुतोऽजनि जनेश्वरः ॥ २५७ ॥

ऋषेष्वाधनतः पार्यं यज्ञातं तत्कलं त्वया । अभोजि मा ततः काषीर्महर्षीणामुपद्रवम् ॥ २५८ ॥

श्रुत्वा पूर्वभवं स्वीयं दन्तवीर्याय सूनवे ।

राज्यं दन्त्वा व्रतं लात्वा तपस्तप्त्वा ययौ शिवम् ॥ २५९ ॥

दशग्रीवोऽनन्तवीर्यं प्राप्तकेवलमानतः । स्वर्णतुङ्गगिरौ तस्य श्रुत्वा वाणीं जहर्षं च ॥ २६० ॥

कुतो मे मरणं भावि पृष्ठश्चेति मुनिर्जग्नौ । पारदारिकदोषेण वासुदेवानमृतिस्तव ॥ २६१ ॥

अनिच्छन्तीं परवधूं रमयिष्याम्यतः परम् ।

नेत्यमिग्रहमादत्तं रावणो राज्यमन्वशात् ॥ २६२ ॥

इतश्च वैतादयगिरौ नाम्नादित्यपुरोऽभवत् ।

प्रलहादो नृपतिः केतुमती तस्याऽङ्गनाऽग्रिमा ॥ २६३ ॥

पुत्रोऽनयोर्नये रक्तः पवनज्जय इत्यभूते ।

तस्मै दितिपुरः स्वामी महेन्द्रोऽदत्तं कन्यकाम् ॥ २६४ ॥

अजातेऽपि विवाहेऽस्या रूपसंपन्निरीक्षणे ।

लात्वा प्रहसितं मित्रं पवनोऽगाद् दितेः पुरे ॥ २६५ ॥

वातां कुर्वन् मिथः स्वैरं सख्युगमं रहःस्थितः ।

अज्जनायाश्चारवृत्त्या शुश्राव पवनज्जयः ॥ २६६ ॥

१. सर्वम् आगः अपराधः ।

एका सखी प्राह वरः पित्रा सख्याश्च मृग्यते ।

विद्युतप्रभः पराऽप्यौचे मोक्षगामी स चाचिरात् ॥ २६७ ॥

तद्वचोरङ्गभङ्गाय प्रथमोचे वरं सखि ! । अमृतं स्तोकमप्यातं विषभारो महानपि ॥ २६८ ॥

अनयोरनयोपेतं वादं श्रुत्वा विषादवान् ।

अहं नाऽस्याः प्रियोऽहंस्या^१ नैते याऽस्त्व्यौ^२ निषेधति ॥ २६९ ॥

विरक्तस्त्यक्तसत्स्नेहो जिघांसुं पवनञ्जयम् ।

निवार्याऽनार्यकार्यात् तं निन्ये प्रहसितः पुरम् ॥ २७० ॥

पित्रादेशाद् विवाहैतां तन्याज राजस्तु रूपा ।

पुरुषाः परुषाः स्वीयहठे कुण्ठधियो यतः ॥ २७१ ॥

निशस्य पुच्यास्तददुःखं महेन्द्रो जनकस्तथा ।

अनङ्गसुंदरी^३ माताऽस्तमनस्यं च मनस्यधात् ॥ २७२ ॥

रावणामन्त्रणे प्राप्ते प्रलहादे चलनोत्सुके ।

निषिध्य तातं पवनो निर्ययौ नगरान्महैः ॥ २७३ ॥

यतिं दिवक्षुः स्वगृहादञ्जनाऽप्यञ्जनानना ।

पाञ्चालिकेव क्वाऽप्यस्थाद् दुःस्था चन्द्रकलाकृशा ॥ २७४ ॥

हीना दीना मलीनाङ्गी रुदन्ती व्यञ्जनेक्षणा ।

कान्तं गृहाद् विनिर्यान्तं ननाम पादयोः पुरः ॥ २७५ ॥

अञ्जना ग्राञ्जलीभूय भूयो विनयतोऽब्रवीत् ।

त्वया संभाषितः सर्वोऽप्यहं तु न मनागपि ॥ २७६ ॥

नाथ ! विजप्यसे नाऽहं विस्मायी सहचारिणी ।

पुनरागमनेनाशु पन्थानः सन्तु ते शिवाः ॥ २७७ ॥

शृण्वन्नेवं सरस्तीरं विश्रान्तः पवनञ्जयः ।

पटालये ददृशैकां चक्रवाक्रीं वियोगिनीम् ॥ २७८ ॥

१. अहंस्या न हंसीरूपा, तस्याः । २. या अञ्जना एते स्त्रे आल्यौ सख्यौ न निषेधति ।

३. आमनस्यं प्रकामदुःखम् ।

क्रन्दन्तीं वेषमानाङ्गीं तटस्थां वीक्ष्य मारुतः ।

तां कान्तां सृतिमानिन्ये राजसूर्विजनेऽज्जनाम् ॥ २७९ ॥

ततः स पुनरावृत्य सह प्रहसितेन च ।

गत्वाऽज्जनापदे द्वारि स्थित्वा मित्रं पुरोऽमुचत् ॥ २८० ॥

निर्जले शफरीवासौ वासौकसि सुदुःखिता ।

सती निःश्वसती दृष्टाऽनेनाऽकृष्टोऽथ राजस्थः ॥ २८१ ॥

निर्दीशां स कलामिन्दोरिवाऽलोक्य प्रमोदभाक् ।

रेमे तथा समं गर्भं वभार सा बलाद्यतोः ॥ २८२ ॥

भीता विनीताङ्गनाऽपि जनापवादशङ्किता । पर्ति ययाचे सङ्केतकेतनं चाहृगुलीयकम् ॥ २८३ ॥

गतो यथागतं स्थानं पवनः स वनस्थले ।

प्रातरुत्थाय चलितः केनाऽप्याऽकलितो न सः ॥ २८४ ॥

अन्तर्वर्तनीं पुत्रपत्नीं श्वसुरौ त्रपयातुरौ । रहोऽहृगुलीयकप्रेक्षायोगान्वैव प्रतीयतुः ॥ २८५ ॥

प्रेषणीया पितुर्गेहे इत्यादिद्य स्वसेवकान् । यानारोहात् प्रेषतुस्तां वसन्ततिलकामपि ॥ २८६ ॥

श्रुत्वाऽज्जनां तथावस्थां पितरौ चिन्तयातुरौ ।

प्रसन्नकीर्तिः कुमारोऽवोचच्छोच्यतः कथम् ॥ २८७ ॥

नाऽस्या अत्रोचितं स्थानं निर्वास्या दूरतोऽप्यसौ ।

इत्युक्ता क्षुधिता श्रान्ताऽज्जनाऽगाद् विजने वने ॥ २८८ ॥

तत्राऽपद्यच्चारणर्षि नत्वा तं निषसाद् सा । धर्मलाभं वदन्नेष कायोत्सर्गं विमुक्तवाच् ॥ २८९ ॥

वसन्ततिलकाऽपृच्छत् तं मुर्नि दुःखकारणम् ।

स चाऽवोचत् भारतेऽस्मिन् भन्दरे नगरे पुरा ॥ २९० ॥

प्रियनन्दी वणिगृज्ञे तस्य नारी जयाह्या ।

दग्धयन्तः सुखी प्राज्ञः श्रेष्ठश्च तनयोऽनयोः ॥ २९१ ॥

धर्मं प्राप्य मुनेः सम्यगाराध्याबाध्यधीस्ततः ।

मृत्वा द्वितीयकल्पेऽभूदेवो देवार्चनापरः ॥ २९२ ॥

च्युत्वा मृगाङ्गनगरे हरिचन्द्रमहीशितुः ।

प्रियहृगुलक्ष्म्यां तनयस्तिसहचन्द्रः प्रसिद्धिभाक् ॥ २९३ ॥

जैन धर्मं प्रपद्यायं विपद्यायुः परिक्षये । देवीभूय च्युतस्तस्माद् वैताढये सिंहवाहनः ॥२९४॥
वारुणे नगरे जातस्तातोऽस्याऽभूत् सुकण्ठकः ।

कनकोदर्घस्य माता विख्याता शीललीलया ॥ २९५ ॥

त्रयोदशाऽर्हतस्तीर्थे लक्ष्मीधरगुरोर्ब्रतात् । तपस्वी लान्तकसुरोऽवतीर्णः सोऽङ्गनोदरे ॥२९६॥
भविता सविता दीप्त्या वीर्यवान् खेचरेश्वरः ।

परमश्वरमाङ्गोऽयं भाग्यसौभाग्यसम्पदा ॥ २९७ ॥

अत्रैव भरतक्षेत्रे पुरे कनकसंज्ञिते । भूपतिः कनकरथः पथिकः स नये पथि ॥ २९८ ॥

लक्ष्मीवती श्राविकाऽर्हद्विम्बं रत्नमयं मुदा ।

अकारयत् तदर्चां च त्रिसन्धयं व्यदधादियम् ॥ २९९ ॥

सापत्न्यात् कनकोदर्या सा हृता प्रतिमा ततः ।

क्षिप्तावकरमध्ये सा दुर्धिया रोषपोषतः ॥ ३०० ॥

जयश्रिया गणिन्यासौ प्रत्यबोधि किमीदशम् ।

पापं विधाय नरकेऽक्षैप्सीरात्मानमात्मना ॥ ३०१ ॥

ततोऽनुतापात् प्रतिमां प्रमृज्याऽस्थापयत् पदे ।

प्रपाल्य जैनधर्मं सा सौधर्मेऽभूत् सुरी शुभा ॥ ३०२ ॥

च्युत्वा क्रमात् तव सखी महेन्द्रस्याऽङ्गजाऽजनि ।

प्राप्तवे भगिनी द्वास्यास्त्वं कर्मसहचारिणी ॥ ३०३ ॥

तदिनाजिजनधर्मे ते रक्ते त्यक्तकुशासने । अपद्यतां च पञ्चास्यमन्यदा भयवेपथुः ॥३०४॥

मणिचूलो गुहास्वामी गन्धर्वः सिंहमेक्ष्य तम् ।

विदार्य सुस्थिते कृत्वा चक्रे सान्निध्यमेतयोः ॥ ३०५ ॥

मुनिसुव्रतदेवार्चां कुर्वाणे ते सुखं स्थिते । अङ्गना जनयामास तनयं शुभलक्षणम् ॥३०६॥

तत्राऽगादेकदा चित्रभानुपुत्रः पवित्रधीः । प्रतिसूर्यो हनुपुरस्वामी कामी नयाध्वनः ॥३०७॥

तयोः स्त्रियोः स्वरूपेऽथ पृष्ठे सम्बन्धबोधने ।

तयोराश्वासनां चक्रे मा रोदिष्टामितीष्टवाक् ॥ ३०८ ॥

अङ्गनामाह जननी तव या मे स्वसाऽस्ति सा ।

मातुलं तं विदित्वा सांऽजनाऽजनि तदोन्मनाः ॥ ३०९ ॥

प्रगच्छ गणकं सार्थेऽभ्यागतं रागयोगतः ।

जन्मनः समयः कीदृक् स प्राहात्युत्तमः क्षणः ॥ ३१० ॥

तिथिश्वेत्रस्य बहुलाऽष्टमी भू श्रवणं रवेः । वासरोऽयं ततः सूर्यो मेषस्थस्तुङ्गतां गतः ॥ ३११ ॥

मृगाङ्कस्तु मृगाङ्कस्थो मध्यं भवनमाश्रितः । वृषे मङ्गलसञ्चारो भीने चरति चन्द्रजः ॥ ३१२ ॥

कर्के गुरुदैत्यगुरुमीने तत्रैव सूर्यजः । भीनलग्नोदये ब्रह्मयोगे जन्मातिसुन्दरम् ॥ ३१३ ॥

अथाञ्जनां समादाय ससखीं तनयान्विताम् ।

विमानान्तर्निवेश्याऽगात् प्रतिसूर्यः पुरं निजम् ॥ ३१४ ॥

मातुरङ्गात् क्रतोत्पालो बालः प्रालभ्वलिप्सया ।

पपात् शैले तद्धाताद् गिरिः स कणशोऽभवत् ॥ ३१५ ॥

प्रतिसूर्योऽक्षताङ्गं तं धृत्वा मात्रे समर्पयत् । महोत्सर्वैर्हनुपुरं प्रावेशयन्महाशयः ॥ ३१६ ॥

जातमात्रो हनुरुहे पुरे यस्मादुपागतः । मातुलो हनुमान् नामादधेऽस्य विशदाशयः ॥ ३१७ ॥

चूर्णितोऽनेन शैलोऽपि श्रीशैलस्तत्पराख्यया ।

वृष्णे स्वजनांस्तुष्यन् पुष्यक्षवनवाः कलाः ॥ ३१८ ॥

सन्धिं विधाय पवनो मोचयन् खरदूषणौ । कारास्थितौ वरुणस्य तोषयामास रावणम् ॥ ३१९ ॥

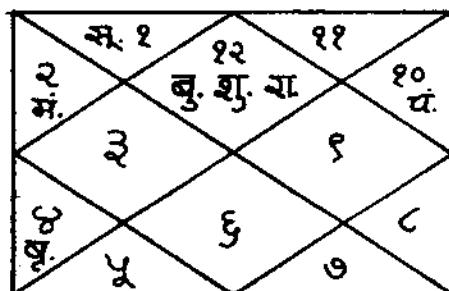
आगत्य स्वपुरे पित्रोः पादावानस्य रम्यधीः ।

अञ्जनावासमागच्छत् तत्र तां नैक्षतोत्सुकः ॥ ३२० ॥

निशम्य प्राग्भवं वृत्तं तां दिव्यक्षुः स मिशुवत् ।

स्थाने स्थाने परिभ्राम्यन् शुशोचाऽम्बुजलोचनाम् ॥ ३२१ ॥

१. श्रीहनुमतो जन्मपत्रम् ॥

वने वा भवने स्वस्याऽवनेदेशे विलोकयन् ।

कान्तानवाप्तौ लोकान्तान्तेतुं चित्तमधत्त सः ॥ ३२२ ॥

वियोगाद् भूतवद् भूतवनं प्राप्य अमन् अमी ।

चितां विविक्षुज्ज्वलनं ज्वालयामास बालधीः ॥ ३२३ ॥

पित्रा पुत्रस्तुषाशुद्धै प्रलहादेन पदे पदे ।

प्रेषिताः पुरुषाः किन्तु शुद्धि नापुः पुरस्सराः ॥ ३२४ ॥

क्रमाद् वहिप्रवेशस्य प्रतिज्ञां शुश्रुवान् जनात् ।

प्रतिसूर्योऽज्जनापुत्रौ गृहीत्वा तद्देऽगमत् ॥ ३२५ ॥

तत्र प्रलहादभूपस्य प्रलहादं प्रतिसूर्यकः । उत्पादयाभास पवनञ्जयादिस्वजनेष्वपि ॥ ३२६ ॥

भावयन् स धनुर्वेदं साङ्गं सांगत्यवान् बुधैः ।

वयः प्राप्य कृतोल्लासं पितुः सवयसामपि ॥ ३२७ ॥

उपस्थिते पुनर्युद्धे सन्धेविंघटनान्मिथः । वरुणो वारुणेयाश्च भूशं युयुधिरे परैः ॥ ३२८ ॥

राक्षसेशदूताहृताः प्रतिदेशं नृपा बलैः । प्रतस्थिरे रणौत्सुक्याद् रावणस्यानुशासनात् ॥ ३२९ ॥

पवनप्रतिसूर्योँ तौ तत्कार्याय धृतोद्यमौ ।

निषिध्य हनुमान् धैर्याद् सानुमानिव निर्भयः ॥ ३३० ॥

सबलश्चाऽचलल्लोकैः कृतप्रस्थानमङ्गलः । कतिचिद्वैरागाद् रागान्मेदेदशाननम् ॥ ३३१ ॥

मिलिते कटके तैस्तैरक्षोभिर्भूधनैर्घनैः । वानरेशैः समं रक्षः प्रतिमध्यर्णमागतम् ॥ ३३२ ॥

श्रुत्वा वारुण्यः पुर्या निर्युः शतमञ्जसा ।

रजसाच्छादयन्तोऽश्रं वरुणोऽप्यन्वगाच्च तान् ॥ ३३३ ॥ युग्मं ॥

रणोत्कर्तृभृद्युद्धे क्रियमाणोऽसुजो वहाः । स्वस्वामिनः प्रतापस्य स्वरूपमाच्चक्षिरे ॥ ३३४ ॥

युध्यमानान् वारुणीस्तान् बवन्ध विद्यया रथात् ।

हनुमान् मानिनां मुख्यः ख्यातिश्चाऽभूद् बलेऽखिले ॥ ३३५ ॥

अस्त्राक्षो दधावेऽस्य वधाय वरुणः क्रुधा ।

तं चारुणद् वानरेन्द्रः सान्द्रीकृतशरव्रजैः ॥ ३३६ ॥

सिन्धुरस्थस्तदिनाशे वरुणः करुणां विना ।

चालयन् करवालं स्वं सुग्रीवाभ्यर्णमीयिवान् ॥ ३३७ ॥

दशग्रीवः स मुग्रीवरक्षायै वरुणं शरैः । र्जराङ्गं विहस्तं च विदधे ध्वस्तपौरुषम् ॥३३८॥
वारणं वरुणस्यैवाऽधिरूपं छलतस्त्वमुम् । बद्धवा स्वशिविरं निन्ये जडे जयजयारवः ॥३३९॥
वशीकृत्य पाशिनं स स्वीकृत्योपायनं ततः ।

तं तत्रैव ऋयवस्थाप्य लङ्काविभुर्यौ ॥ ३४० ॥

हनूमते सत्यवतीं वरुणोऽदान्निजाङ्गजाम् । दशास्यः स्वस्वसुः पुत्रीमनङ्गकुसुमाभिधाम् ॥३४१॥
इतथ मिथिलापुर्या॑ हरिविश्वे महीधनः ।

अभूद वासवकेत्वाहूः प्रियाऽस्य विपुलाऽभिधा ॥ ३४२ ॥

तयोः पुत्रो विचित्रश्रीर्जिनकः कनकप्रभः । तदैव कौशलापुर्या॑ राज्यतः प्रथमाहृतः ॥३४३॥
सूर्यवंश्येषु भूपेषु ऋतीतेषु बहुष्वपि । गतेषु मोक्षं स्वर्गं वा संख्यातीतेष्वनुक्रमात् ॥३४४॥
सुब्रतस्याऽहृतस्तीर्थे वर्तमाने जयालयः ।

विजयो नृपतिः कान्ता हिमचूलानुकूलगीः ॥ ३४५ ॥

तयोः सुतौ श्रुतौ भूम्यां वज्रबाहुपुरन्दरौ । तदानीं नागनगरे रेजे राजेभवाहनः ॥३४६॥
चूडाभणिः प्रिया तस्य सुताऽनयोर्मनोरमा ।

वज्रबाहुः पर्यणीषीत् तां यौवनवतीं क्रमात् ॥ ३४७ ॥

प्रत्यावृत्त्य व्रजनागपुरे मार्गे समैक्षत । मुनिं दृष्टा इयालहासाजगृहे तैः संह व्रतम् ॥३४८॥
मनोरमा स्त्री इयालः श्रीउदयोऽन्यैः कुमारकैः ।

सहादाय व्रतं तेषुविजहे गुणसागरः ॥ ३४९ ॥

विजयोऽपि नृपः श्रुत्वा राज्ये न्यस्य पुरन्दरम् ।

निर्वाणमोहशिष्योऽभूद वैराग्यात् सुगतिं ययौ ॥ ३५० ॥

पुरन्दरोऽपि स्वसुतं पृथिवीकुक्षिसम्भवम् ।

नाम्ना कीर्तिधरं राज्ये न्यस्य क्षेमंकराद् व्रती ॥ ३५१ ॥

अथ कीर्तिधरस्याऽपि तनयोऽभूत् सुकोशलः ।

सहदेवी तेन समं व्रतं जग्राह वार्द्धके ॥ ३५२ ॥

सहदेव्यपि निर्वीडार्त्तध्यानेन निर्पीडिता । मृत्वा ऋयाग्रीरूपमापद् गिरौ तत्रेयतुर्मुनी ॥३५३॥
ऋयाग्री दधावे तौ हन्तुं कायोत्सर्गेण तौ स्थितौ ।

सुकोशलं नखघातैर्दारयामास खादितुम् ॥ ३५४ ॥

शुक्लध्यानेऽधिरूढः स गात्रघातमविन्तयन् ।

केवलज्ञानवान् मोक्षं लेखे धैर्यात् सुकोशलः ॥ ३५५ ॥

धीरो भूधरवत् कीर्तिधरः स्वात्मैकभावनः । विहितानशनः सिद्धिं जगाम प्राप्तकेवलः ॥ ३५६ ॥
चित्रमालाऽसृत सुतं सुकोशलनृपप्रिया । हिरण्यगर्भं तत्कान्ता मृगावती पतिव्रता ॥ ३५७ ॥
तयोः सुतोऽभूत्रघुषस्तप्रिया सिंहिकाह्या ।

सोदासनामा तत्पुत्रस्तं राज्ये न्यस्य दीक्षितः ॥ ३५८ ॥
सोऽष्टाह्विकोत्सवे जैने निषिद्धो मांसभक्षणे ।

तप्तिप्रियो नृपलं भुक्त्वा नृचक्षा इव दुष्टधीः ॥ ३५९ ॥
राज्यअष्टो वने भ्राम्यन् मांसत्यङ्गं मुनिवाकथतः ।
अपुत्रनृपराज्येऽस्थाजिग्ये सिंहरथं सुतम् ॥ ३६० ॥
दत्त्वा तस्मै राज्ययुगं प्रव्रज्याऽगाच् छिं गुरोः ।
सुतः सिंहरथस्याऽपि राजा ब्रह्मरथोऽजनि ॥ ३६१ ॥
चतुर्मुखहेमरथौ नृपः शतरथस्ततः । उदयोऽस्मात् पृथुवीरिरथ इन्द्ररथस्ततः ॥ ३६२ ॥
आदित्यरथमांधात् वीरसेनाः क्रमान्त्रपाः ।

प्रतिमन्युः पञ्चवन्धू रविमन्युस्तु तत्सुतः ॥ ३६३ ॥
वसन्ततिलकस्तस्मात् कुवेरदत्ततः पृथुः । तद्राज्ये रत्नमण्यः प्रादुरासन् धरान्तरात् ॥ ३६४ ॥
शरभो द्विरदः सिंहदशनो हिरण्यपूर्वकः ।

कशिपुः पुञ्जनाम्नाऽतः स्थलः ककुत्स्थ इत्यतः ॥ ३६५ ॥
दिलीपो रघुराजश्वेत्येषां सिद्धिश्च केषुचित् ।
सुरालयोऽन्याऽपि गतिरासीत् कर्मानुसारिणी ॥ ३६६ ॥
अनरण्यो नीतिरीते रज इत्यपराह्यः । पृथव्यां सुतादुभावस्याऽनन्ताच्चदशतो रथौ ॥ ३६७ ॥
अनरण्योऽनन्तरथं सहादाय व्रतं ललौ । सहस्रकिरणे मित्रे दीक्षामार्गमुपेयुषि ॥ ३६८ ॥
अनरण्ये मोक्षमाप्ते भुव्यनन्तरथो मुनिः ।

विजहार हरन् पापं जनानां प्रतिबोधनात् ॥ ३६९ ॥
स्ववंशपरिपाद्याप्तं जैनधर्मं प्रदीपयन् । नृपो दशरथः कन्या उपयेमे महीमृताम् ॥ ३७० ॥

र्दर्भस्थलपुरे राजा सुकोशलः प्रियाऽस्य तु ।

अमृतेति तयोः पुत्रीं कौशल्यां परिणीतवान् ॥ ३७१ ॥

नाम्नाऽपराजितामेतां सुमित्रामपराख्यया ।

कैकेयीं तिलके द्रग्ने पुत्रीं सुघन्धुभित्रयोः ॥ ३७२ ॥ युग्मं ॥

तृतीयां सुप्रभारख्यानां पुष्पयलावण्यशालिनीम् ।

विवाह रेजे राजाऽसौ मूर्त्तशक्तित्रयीयुतः ॥ ३७३ ॥

दशास्यो ज्ञानिनं कञ्चित् प्रकृष्टं निजपञ्चताम् ।

सोऽप्याचर्ख्यौ स्त्रीनिमित्तानमृत्युर्दशरथाङ्गजात् ॥ ३७४ ॥

विभीषणं तद्धाय निर्दिष्टं भारदो मुनिः ।

मत्वा गत्वा तदभ्यर्णे सर्वमाचष्ट शिष्टधीः ॥ ३७५ ॥

रहःसंस्थाप्य प्रतिमां जनकेन समं भयात् । निर्ययौ तीर्थयात्रायै दण्डी दशरथो नृपः ॥ ३७६ ॥

नभसाऽभ्येत्य तमसा व्याप्तां तां प्रतिमां क्रुधा ।

भद्रकृत्वा विभीषणो लङ्घां ययौ निःशङ्कमानसः ॥ ३७७ ॥

तावुत्तरापर्थं यातीं पुरे कौतुकमङ्गले । पुत्रीं शुभमतेः पृथग्यां जातां स व्यूढवान् मुदा ॥ ३७८ ॥

कैकेयीं सारथीभूय आमयन्ती रथं रणे । चक्रे पत्युर्जयं सोऽदाद् वरं दशरथस्तदा ॥ ३७९ ॥

जनके मिथिलां प्राप्ते ययौ दशरथो नृपः ।

राजगृहे च जगृहे राज्यं जित्वा तदीश्वरम् ॥ ३८० ॥

अथेभसिंहचन्द्राकांन् स्वप्ने 'राङ्गपराजिता ।

दद्वशे तानेव लक्ष्मीसिन्धुवह्नितान् परा ॥ ३८१ ॥

कौशल्याऽन्या सुमित्रा च क्रमात् स्वप्नानवोचताम् ।

राजाऽबुद्ध श्राद्धधर्माद् बलविष्णूङ्ग्रहं गृहे ॥ ३८२ ॥

बलस्य पूर्वं कियताप्यन्तरेण हरेरपि । जन्मोत्सवं नृपशक्रे पश्चात्यो ववृधेऽन्वहम् ॥ ३८३ ॥

नामादधे पश्च इति प्रथमस्यानुजन्मनः । लघोनारायण इति तौ मिथः सहचारिणी ॥ ३८४ ॥

कलाकलापं गृह्णन्तौ धनुर्वेदस्य पारगौ । दृष्टा सुहृत् सुहृच्छेतस्तदादरभदीधरत् ॥ ३८५ ॥

१. अपराजितेति कौशल्याया द्वितीयं नाम । सुमित्राया द्वितीयं नाम कैकेयीत्यपि । भरतमाता कैकेयी प्रसिद्धनामा एव ।

कैकेया भरतः स्त्रुः शत्रुघ्नः सुप्रभाङ्गजः । चतुर्भिस्तनयैस्तेजोऽधिकयादशरथो वभौ ॥३८६॥
जम्बूद्वीपान्तरे क्षेत्रे भरते दारुनामनि । ग्रामे द्विजो वसुभूतिरनुकोशास्य कामिनी ॥३८७॥
सुतोऽभिभूतिरनयोस्तत्कान्ता सरसाह्या । क्यानविप्रस्तां रागादपजहृ स्मरातुरः ॥३८८॥
तां विलोकयितुं पुत्रे गते दुःखातुरौ भृशम् । पितरौ व्रतमाधाय विष्णायदिवं गतौ ॥३८९॥
वसुभूतिश्चयुतस्तस्माद् रथन् पुरभूपतिः ।

नाम्ना चन्द्रगतिः स्वेटः पूर्वग्रियाऽप्यभूद् वधूः ॥ ३९० ॥
नाम्ना पुष्पवती रक्ता पत्थौ सा सरसा पुनः ।

ब्रततीव्रतया मृत्वा जातेशाने सुरी वरा ॥ ३९१ ॥
जीवोऽभिभूतेद्वुःखात्तर्मा आन्त्वा बहुभवानभूत् ।

हंसः इयेनहतः साधोर्नमस्कारं च सोऽशृणोत् ॥ ३९२ ॥
विष्णव किञ्चरसुरो जघन्यायुरजायत । ततो विदग्धनगरे प्रकाशसिंहदारकः ॥ ३९३ ॥
जह्ने च प्रवरावल्यां नाम्ना कुण्डलमण्डितः ।

क्यानोऽपि^१ भवान् आन्त्वा पिङ्गलाख्यः पुरोहितः ॥ ३९४ ॥
तत्र चक्रध्वजनृपाङ्गजातिसुन्दरीं छलात् । अपहृत्य विदग्धाख्ये नगरेऽगादगाकुले ॥३९५॥
ततोऽतिसुन्दरीं दृष्ट्वा जहे कुण्डलमण्डितः ।

पितुर्भयाददुर्गभूमौ कृत्वा पर्णीं स तस्थिवान् ॥ ३९६ ॥
अतिसुन्दर्यपहारात् पिङ्गलो विरहादितः ।

आर्यगुप्तगुरोर्दीक्षां लात्वा तपांसि तेपिवान् ॥ ३९७ ॥
मुनिचन्द्रमुनेर्धर्मं श्रुत्वा कुण्डलमण्डितः ।

श्रावको राज्यलिप्सावान् मृत्वाऽभूजनकोत्पजः ॥ ३९८ ॥
सरसाया अपि तदा जीवः कुर्वन् वहून् भवान् ।

प्राक् सम्बन्धाद् विदेहायाः पुत्रीत्वेनोदपद्यत ॥ ३९९ ॥
साऽद्यत युग्मं युग्मत पुत्रं पुत्रीं च सुन्दरम् ।

पिङ्गलोऽपि सुतो देवः सौधर्मदिवमीयिवान् ॥ ४०० ॥
स प्रेक्ष्य पुत्रं वैदेहं सुरो वाल्यादपाहरत । हतातिसुन्दरी मे स्त्री प्रागनेनेति वैरधीः ॥४०१॥

१. क्यानन्नमा विग्रः ।

पुण्यप्रागुण्यतो बालसौकुमार्यात् कृपालुना ।

रथनूपुरपाश्चार्द्री मुमुक्षे स्वरुक्षे: शिशुः ॥ ४०२ ॥

खेचरेशशन्द्रभतिश्वरन् स नन्दने वने । उपाददे नन्दनवत् पालयामास तं पुनः ॥ ४०३ ॥
भामण्डलोऽयमित्याख्यां विदधे दीप्तिमत्तया ।

जनकोऽपि शिशोर्वार्तां न लेभे प्रेषितैर्नरैः ॥ ४०४ ॥

दुहितुर्नाम सीतेति कृत्वा तां समवर्द्धयत् ।

तारुण्येऽस्याः पुण्यवन्तं वरं पग्रच्छ मन्त्रिणः ॥ ४०५ ॥

अत्रान्तरे दैत्यभूपैर्विषयो जनकस्य सः । बबाधे ग्रामनगरवस्तिप्रतिरोधनैः ॥ ४०६ ॥

दूतः स्वाकृतसंवादिपूतोऽभूतधियाऽमुना ।

प्रहितसहितः सर्वोदन्तैर्जनकभूमुजा ॥ ४०७ ॥

स गत्वाऽरुद्धयद् दशरथभूमुजे जनकः सुहृत् ।

त्वां विज्ञापयति स्वामिन् म्लेच्छानां देशभञ्जनम् ॥ ४०८ ॥

दक्षिणस्यां च वैताढयाद् देशो नाम्नार्द्धवर्वरः । मयूरमाले नगरे रसातुङ्गतमो नृपः ॥ ४०९ ॥

तत्पुत्रा अपि देशेशाः प्रतिस्थानं ससैनिकाः ।

भञ्जन्ति दिव्यचैत्यानि लुण्टन्ति पत्तनान्यपि ॥ ४१० ॥

अनारतं तवेष्टस्य धर्मस्य जनकस्य सः ।

तत् त्रायस्व भयादस्मादस्मच्छरणकृत् त्वकम् ॥ ४११ ॥

भूये दशरथे श्रुत्वा प्रवृत्तिं दूतवाक्यतः । कुर्वाणे चलनोद्देशं रामः प्रोक्षे संहानुजः ॥ ४१२ ॥

तात नातः परं म्लेच्छोच्छेदं कर्तुं स्वयं गमः ।

साम्प्रतं साम्प्रतं देया निर्देशा मादशे सुते ॥ ४१३ ॥

एवं निर्वार्यं पितरं यथौ रामः सहानुजः ।

मिथिलायां रणारम्भेऽनाशयत् तान् महाभुजः ॥ ४१४ ॥

म्लेच्छकष्टे रथान्वेष्टे सीतां तुष्टः पिता ददौ ।

रामाय जनकक्षमापः प्राप लोकोऽप्यशोकताम् ॥ ४१५ ॥

सीतारूपमथाऽन्वेष्टु नारदं ग्राप्तमञ्जसा ।

दृष्ट्वा सीता परं भीता दास्यादिस्तं न्यवारयत् ॥ ४१६ ॥

कुदो युद्धोत्सुको रूपं सीतायाः पटलेखितम् ।

भामण्डलाय देवर्षिर्दर्शयन् मोहनं व्यधात् ॥ ४१७ ॥

तन्मत्वाऽयं चन्द्रगतिजनकस्यापहारणम् । अहाय चपलगतिनाऽकारयद् बहुमानतः ॥ ४१८ ॥
यथाचे तं दूनवे मे सीतां देहीति सोऽप्यवक् ।

दत्ता रामाय कन्येण पुनर्दीतुं न साहृति ॥ ४१९ ॥

यदेवं तर्हि मद्गोहे धनुर्दृशं पुराऽस्ति तद् ।

वज्रावतीर्णवावर्त्ताऽख्ययाऽधिज्यं करोति यः ॥ ४२० ॥

स एव परिणेताऽस्या इत्युक्तिः खेचरेशितुः । प्रमाणीकृत्य जनकः स्वयंवरमहं व्यधात् ॥ ४२१ ॥
मण्डपे मञ्चधोरण्यां स्थितेषु सर्वराजसु ।

एत्य सीतोपकोदण्डं मण्डपेऽलङ्घुता स्थिता ॥ ४२२ ॥

तां वरीतुं समुत्तस्थुः खेचरा भूचरा अपि । केनाप्यैश्च धनुः सर्वरूपं वह्निस्वरूपभृत् ॥ ४२३ ॥
रामः स्थामपरः काममधिज्यमकरोद् धनुः ।

एकं तदन्यद् रामाज्ञालक्ष्मणा लक्ष्मणस्तथा ॥ ४२४ ॥

चिक्षेप सीता वरणस्त्रं रामगलस्थले । अष्टादशान्याः कन्याश्च लक्ष्मणाय ददुः खगाः ॥ ४२५ ॥
जाते महोत्सवे तत्र विवाहे रामसीतयोः ।

विलक्षाश्चन्द्रगत्याद्य ययुर्भामण्डलान्विताः ॥ ४२६ ॥

कनको जनकश्राता भरताय सुतां ददौ । भद्रां सुभद्रां भूपोऽन्यः शत्रुघ्नाय स्वयंवरे ॥ ४२७ ॥
अन्यदा जिनचैत्येषु महं चक्रे नाऽरण्यजः ।

शान्तिस्नात्रजलं राममातुः कञ्चुकिनाऽमुचत् ॥ ४२८ ॥

तथा नाप्तं शान्तिजलं परासां शिरसार्चितम् ।

तद् विमृद्ध्याऽपमानेन कौशल्या शस्यमाप्नुषीः ॥ ४२९ ॥

मुमूर्षुर्गलपाशेन दैवात् तत्रागमन्नृपः ।

छिन्ना पाशमपृच्छत् तां वद दुःखस्य कारणम् ॥ ४३० ॥

कञ्चुकी तावदागत्य शान्तिस्नात्रपयोऽर्पयत् ।

नृपस्तस्यां स्वयं सिञ्चन् हिया (?) सा तमवारयत् ॥ ४३१ ॥

इयच्छिचरात् किमायात इति प्रश्ने स चोचिवान् ।

जातो जराजराङ्गः शनैश्चलनमेव मे ॥ ४३२ ॥

निशम्य राजाऽप्यनिशं तस्थौ भवविरक्तधीः ।

अत्रान्तरे सत्यभूतिं तत्राप्तं प्रणनाम सः ॥ ४३३ ॥

रथावर्तगिरौ जैनीः प्रतिमाः खचराधिपः । नत्वा प्रतिव्रज्ञश्चन्द्रगतिरप्याययाविह ॥ ४३४ ॥

भामण्डलस्य सीतायाः प्राग्जन्माऽपृच्छदञ्जसा ।

मुनिराख्यत् तदाख्यानं युग्मजन्मान्तमद्भुतम् ॥ ४३५ ॥

भामण्डलः स्वसारं तां नमश्क्रे प्रबुद्धधीः ।

सीताऽपि हृष्टा आत्रेऽदादाशिषं विहितोदयाम् ॥ ४३६ ॥

जनकश्च विदेहोऽपि मत्वा बालापहारणम् । जहर्षतुश्चन्द्रगतेगिरा भामण्डलोऽनमत् ॥ ४३७ ॥

भामण्डले राज्यभारमारोप्य भवजातभीः । सत्यभूतिगुरोर्दीक्षां श्रीचन्द्रगतिराददे ॥ ४३८ ॥

सत्यभूतिं मुनिं नत्वाऽपृच्छदूदशरथो भवान् ।

सेनापुरे भावनस्य वणिजो दीपिका प्रिया ॥ ४३९ ॥

तयोः पुत्री प्राग्भवे त्वमुपास्तिर्नाम दुर्मतिः ।

साधूनां प्रत्यनीकाऽसौ निन्दायां निरता मुनेः ॥ ४४० ॥

मृत्वा बहुभवान् आन्तवा तज्जीवश्चन्द्रपूर्यभूत् ।

धनो वणिक् सुन्दरी स्त्री तत्सुनुर्वरुणाह्यः ॥ ४४१ ॥

सदाचारः साधुदानतत्परः स क्रमान् मृतः ।

युगली धातकीखण्डद्वीपोत्तरकुरुष्वभूत् ॥ ४४२ ॥

देवो भूत्वा ततश्च्युत्वा विजयः पुष्कलावती ।

पुष्कलानगरी तस्यां राजभूर्नन्दिवर्द्धनः ॥ ४४३ ॥

तनयोऽयं नन्दिधोषनृपृथवीप्रियोऽवः । राज्यं भुक्त्वा प्राप्तदीक्षो यशोधरमुनेरभूत् ॥ ४४४ ॥

ग्रैवेयके सुरस्तस्माश्च्युतः श्रावकजन्मनि ।

व्रतमृद् ब्रह्मलोकेऽपि सुरोऽभूत् स ततश्च्युतः ॥ ४४५ ॥

प्रत्यग्विदेहे शशिषूःस्वामी विद्याधराधिपः ।

रत्नमाली प्रिया विद्युल्लता पुत्रस्तयोरभूत् ॥ ४४६ ॥

सूर्यजयाहृयस्तत्र रत्नमालीरिपोः पुरम् । ज्वालयन् स सहस्रारदेवेनागत्य बोधितः । ४४७।
स देवः प्राग्भवं स्वीयं जगाद् रत्नमालिनः ।

त्वं भूरिनन्दनो राजा प्राग्भवेऽहं पुरोहितः ॥ ४४८ ॥
तत्र राजा मांसभुक्तिः प्रत्याख्याता विवेकिना ।
पुरोधसा तु तद्भज्ञः कारितो भूपतेः पुनः ॥ ४४९ ॥
स पुरोधाः स्कन्दनाम्ना तदैव विनिपातितः ।

गजो वनेऽभूत तेनैव राजा स ग्राहितो बलात् ॥ ४५० ॥
स गजः क्वाऽपि सद्ग्रामे मृतस्तस्यैव भूमुजः ।
गन्धारायां ख्यियां पुत्रोऽभवन्नाम्नाऽरिस्तदनः ॥ ४५१ ॥
जातेऽस्य जातिस्मरणे प्रब्रज्य जिनशासनी । सोऽहं सुरः सहस्रारे पुण्यात् समुदपद्यत । ४५२।
भूरिनन्दनराजोऽपि लेभेऽजगरतां वने । दवाद् दग्धो द्वितीयस्यां संप्राप्तौ नरकावनौ । ४५३।
पूर्वस्नेहाच्चरकेऽपि गत्वा मया स बोधितः । खिस्कर्मा रत्नमाली त्वमभूः खेचराग्रणीः । ४५४।
मांसप्रत्याख्यानभङ्गाद् यद् दुःखं तत् त्वया मया ।

अनुभूतं विरमाऽस्मात् पुरञ्जवालनपातकात् ॥ ४५५ ॥
एवं देवप्रबोधेन रत्नमाली न्यवर्तते । सूर्यनन्दनमाधाय राज्ये संवेगमादधौ ॥ ४५६ ॥
सूर्यज्ञयेन पुत्रेण सह दीक्षां नृपोऽग्रहीत् । मुक्त्वा राज्यं क्रमाद् भेजे गुरुं तिलकसुन्दरम् । ४५७।
महाशुक्रे पितृपुत्रावजायेतां सुरोत्तमौ । च्युत्वा सूर्यज्यो भूस्त्वं राजा दशरथाऽभिधः । ४५८।
रत्नमाली तु जनकः पुरोधाः कनकोऽनुजः । जनकक्षमापतेरेवं सम्बन्धः पूर्वजन्मनि । ४५९।
यो नन्दिवर्द्धनभवे नन्दिधोषः पिता तव ।

सोऽहं ग्रैवेयके भूत्वा सत्यभूतिरिहाऽभवम् ॥ ४६० ॥
स्वं पूर्वभवसम्बन्धं भावयन् भावसाधुवत् । निवृत्तचेताः संसाराद् राज्यस्थितिमृश्वत् । ४६१।
अन्यदा वार्द्धके राजा जिहासुर्भवसङ्करम् । रामे राज्यं समाधातुं मन्त्रं मन्त्रिभिरादधे । ४६२।
कैकेय्याः स्मारितः पूर्वं कोशन्यस्तो वरस्ततः ।

वृणु त्वं यदभीष्टं ते प्रिये दशरथोऽवदत् ॥ ४६३ ॥
देहि राज्यं भरतायेत्युक्तः क्षमापो न्यमन्त्रयत् ।
रामं सलक्ष्मणं चैवं प्रोचेऽदायि मया वरः ॥ ४६४ ॥

तद् राज्यं भरतायादो दत्त्वाऽऽदास्ये स्वयं ब्रतम् ।

रामः कामं साधु तात तथास्तु चिन्तयाऽप्यलम् ॥ ४६५ ॥
ततोऽभ्युपेत्य भरतः ग्रोचे रामाय चोचितम् ।

अग्नुजे राज्यविन्यासः क्रमो येन विभेद्यते ॥ ४६६ ॥
माता ज्ञाता भूषणादेनादेयं तद्वचोऽधुना ।

राज्ये न्यायान्यायतर्कः प्राधान्यं तत्र न हियाः ॥ ४६७ ॥
नाऽहमुत्साहवान् राज्ये वालोऽहं मोहधीर्भूशम् ।

तवाज्ञायां समाज्ञा मे ताततुल्यस्य साम्प्रतम् ॥ ४६८ ॥
अग्नुजे त्वयि विश्वार्केऽभ्युदिते विदिते जने ।

किं प्रदीपश्रभातुल्या मयि स्याद् राज्यधारणा ॥ ४६९ ॥
भरतेऽनारतं सम्यग् विनयोपनयं विदन् ।

रामः पितरमित्याह राज्यं नाङ्गीकरेत्ययम् ॥ ४७० ॥
ममादिश वनादेशं देशं बहुविधं यतः । जाने ज्ञानेन विचरन् सूरे नित्यगतिर्हिंता ॥ ४७१ ॥
एवं नृपमनुज्ञाप्य प्रबोध्य मातरं गिरा । सर्वलोकं यथायोगं रामः सम्भाष्य निर्ययौ ॥ ४७२ ॥
पतिव्रतात्वं निर्णीय सीताऽपि सहचारिणी ।

वभूवाम्बुधरस्येव विद्युद्रामस्य सान्वयात् ॥ ४७३ ॥
लक्ष्मणः स्नेहपरमो विना राममशक्नुवन् ।

स्थातुं भोक्तुं पयः पातुमिति दध्यौ स्वमानसे ॥ ४७४ ॥
नाभुक्ते मयि योऽभुद्भक्त नासुप्तेऽशेत चेतसा ।

रामोऽविरामप्रीत्या मे विरहेऽसहनः स हि ॥ ४७५ ॥
मयाऽनुगम्यस्तत् तातमनुयोज्य च भातरम् ।

द्वरादतेन दिवसः स्थिरः श्रीभाक् च न क्वचित् ॥ ४७६ ॥
अनुज्ञाप्य गुरुवर्गं सोऽन्वयाय वनान्तरे ।

त्रयोऽपि चलिता याम्यां दिशमुद्दिश्य साहसात् ॥ ४७७ ॥
चित्रकूटगिरिं प्राप्य कतिच्चिद्विसान्तरे । उज्जिवन्या जयश्रीमान् सदेशं देशमास्वान् ॥ ४७८ ॥
सिंहोदरवज्रकर्णभूपयोस्तत्र विग्रहम् । रामः प्रशमयामास सन्धि कृत्वा द्वयोरपि ॥ ४७९ ॥

वज्रकर्णोऽभिग्रहोऽभूद् विना देवं गुरुं नतिः ।
 न कार्योऽन्यत्र मुद्रायां कारिता सुव्रताकृतिः ॥ ४८० ॥
 सिंहोदरनमस्यायां सुब्रतं प्रतिमानतिम् ।
 स दध्यौ दुर्जनैर्जात्वा सिंहोदरः प्रकोपितः ॥ ४८१ ॥
 तत् साधर्मिकवात्सल्यं मत्वा रामस्तयोर्मिथः ।
 मंशुक्षामण्यामास वाक्यैरेवं व्यथादयम् ॥ ४८२ ॥
 कन्याष्टकं वज्रकर्णः कुमारीणां शतत्रयम् ।
 ददौ सिंहोदरो रामानुजाय बलशालिने ॥ ४८३ ॥
 साम्प्रतं मलयं शैलं गम्तुमिच्छा ततः कनीः ।
 रक्षणीयाः स्वसदने करिष्यामः करग्रहम् ॥ ४८४ ॥
 मार्गे सञ्चरतां तेषां सीता श्रान्ता पिपासिता ।
 वटाधस्तस्थुषी नीरमानेतुं लक्ष्मणोऽप्यगात् ॥ ४८५ ॥
 सरस्तीरे नृपो दृष्टो नाम्ना कल्याणमालिकः ।
 तदभ्यर्थनया तस्य पुरे जग्मुख्योऽपि ते ॥ ४८६ ॥
 रामेण पृष्ठः स प्रोचे स्ववार्तां कूबरे पुरे ।
 वालिखिल्यो नृपः पत्नी पुरुषी तयोः सुतोऽस्म्यहम् ॥ ४८७ ॥
 मंम गर्भस्थितौ राजा म्लेच्छैर्बद्धोऽस्ति तदगृहे ।
 मज्जन्मनि सुतो जातो राझ्येत्युच्चुश्च मन्त्रिणः ॥ ४८८ ॥
 वाल्यात् पुंवेषधरणे राजव्याजात् प्रवर्द्धिता ।
 तन्मोचयतु मत्तातं ज्ञात्वा रामोऽप्यमोचयत् ॥ ४८९ ॥
 दत्ता कल्याणमालाऽपि लक्ष्मणाय स्थिता गृहे ।
 स्थित्वा दिनत्रयं तत्र काकुल्स्थोऽप्यचलत् ततः ॥ ४९० ॥
 मार्गेऽमिलन् म्लेच्छबलं सीताग्रहणचञ्चलम् ।
 लक्ष्मणस्य धनुःशब्दात् तदीशो भयमादधे ॥ ४९१ ॥
 रामं ननाम विनयात् काकः पल्लीपतिस्त्वहम् ।
 त्वत् किङ्करोऽस्मीति वदन् नत्वाऽगान्गमध्यगः ॥ ४९२ ॥

तापीं सरितमुत्तीर्य रामो ग्रामं जगाम तम् ।

नाम्नाऽरुणं कपिलस्य द्विजस्यालयमाविशत् ॥ ४९३ ॥

सुशर्माऽरुद्या द्विजवधूः सत्कृत्याऽपाययज्जलम् ।

सीतां तदैक्ष्यं भूदेवः कपिलः कोपवान् जगी ॥ ४९४ ॥
किमेतद् विहितं पापेऽग्निहोत्रमशुचीकृतम् ।

लक्ष्मणस्तं द्विं कोपाद् वदधुं विक्रममाश्रयत् ॥ ४९५ ॥

रामेण वारितस्तस्माद् रामोऽरण्यमगान् महत् ।

प्रावृद्धकालशोपतस्थे तस्थौ रामो वटादधः ॥ ४९६ ॥

इभकर्णस्तत्र यक्षः क्षुब्धो रामस्य तेजसा ।

गोकर्णं स्वप्रभुं गत्वा तमाख्यद् रामसंश्रयम् ॥ ४९७ ॥

तेनोक्तः कुरु सेवां भो ! एतौ बलहरी वधूः ।

सीता प्रतीता शीलेन तत्सेवा दुर्लभा सखे ? ॥ ४९८ ॥

तत्राऽगत्य पुरीं नव्यां विचक्रे रामतुष्टये ।

विस्तृतां नवयोजन्यां दैर्घ्ये द्वादशयोजनीम् ॥ ४९९ ॥

नाम्ना रामपुरीत्येषा स्वामी राम भवाऽधुना ।

पुनानोऽस्मानिति जगी गोकर्णो यक्षराद् स्वयम् ॥ ५०० ॥

कपिलः पङ्किलः पङ्क्षेस्तत्राऽगान् मङ्ग्लभिक्षुकः ।

चैत्ये तत्र स्थितान् साधून् नत्वा आद्वोऽभवद्गिरा ॥ ५०१ ॥

राजवेशमगतोऽन्वैषीन् मैथिलीरामलक्ष्मणान् ।

भीतोऽयं तावता प्रोचे लक्ष्मणो धेहि मा भयम् ॥ ५०२ ॥

तस्मै वितीर्य द्रविणं भूरि रामो विसृज्य तम् ।

वर्षान्ते चलितुं यक्षमपुच्छत् स्वच्छमानसः ॥ ५०३ ॥

हारं स्वयंप्रभं सोऽपि ददौ रामाय कुण्डले ।

लक्ष्मणाय च सीतायै दत्त्वा चूडामणिं ययौ ॥ ५०४ ॥

संहृत्य नगरीं यक्षे गते तौ जानकीयुतौ ।

श्रीरामलक्ष्मणौ प्राप्तौ विजयाख्यपुरं पुरः ॥ ५०५ ॥

महीधरस्तत्र भूपः पत्नीन्द्राणी तयोः सुता ।

वनमाला शैशवेऽपि लक्ष्मणस्याऽनुरागिणी ॥ ५०६ ॥

पित्रा दत्ता चन्द्रपुरे वृषभक्षमापसूनवे ।

तद् विमृश्योद्यानमागान् मुमूर्षुः पाशबन्धनात् ॥ ५०७ ॥

तां तथावस्थितां नाम स्मरन्तीं स्वं च लक्ष्मणः ।

छिन्ना पाशं समाश्वास्य तां शशंसाऽग्रजन्मने ॥ ५०८ ॥

महीधरोऽन्वागतोऽस्या उपलक्ष्य प्रशान्तरुद् ।

निजगेहं धृतस्नेहं समानिन्ये त्रयीमपि ॥ ५०९ ॥

अन्येद्युरागतं दूतमतिवीर्यस्य भूपतेः । महीधराह्वानकृते रामोऽपृच्छत् प्रयोजनम् ॥ ५१० ॥

भरतेन समं स्वामी युयुत्सुर्नो निमन्त्रणम् ।

कुरुतेऽस्येति मत्वाऽस्त्वयद् रामो महीधरं नृपम् ॥ ५११ ॥

त्वत्सुतान् सेनया युक्तानादाय तन्मदच्छिदे ।

शास्ये नन्द्यावर्त्तपुरमित्युक्त्वा राघवोऽचलत् ॥ ५१२ ॥

स्त्रीमिर्जितोऽयमित्यस्याऽपयशः कर्तुमुन्मनाः ।

रामः स्वं लक्ष्मणं सैन्यं सर्वं स्त्रीरूपमादधे ॥ ५१३ ॥

अतिवीर्यो निवार्येण स्त्रीसेनेति स्वसेवकान् ।

आदिशन् वाससा बद्धवा लक्ष्मणेन स्वसात्कृतः ॥ ५१४ ॥

स्वीकार्यं भारतीं सेवां मोचयामास जानकी ।

आदत्ता यं व्रतं मानात् सेवेऽस्य भरतं सुतः ॥ ५१५ ॥

रामे विचलिष्टौ तस्मादपृच्छत् वनमालिकाम् ।

लक्ष्मणः पुनरेष्यानि कृत्वा कार्यं च कामितम् ॥ ५१६ ॥

प्रत्येति शपथैर्नानाकृतैरपि न सा यदा । सौमित्रिः शपथं चक्रे रात्रिभोजनपाप्मनः ॥ ५१७ ॥

क्षेमाङ्गलिपुरीं प्रापद् रामः सौमित्रिणा पुरे ।

अश्रावि धोषणापूर्वं यः शक्ति सहते सकृत् ॥ ५१८ ॥

दत्ते राजा सुतां तस्मै इति शौर्यपरीक्षया । राजानं प्राप्य सौमित्रिजगाद् सादरं पुनः ॥ ५१९ ॥

शक्तिघातं सहिष्येऽहं निस्सन्देहं कुरुद्यमम् । नृपश्चिक्षेपेति वाचा साक्षेपं शक्तिपञ्चकम् ॥ ५२० ॥

द्वे कक्षाभ्यां द्वे कराभ्यामेकां दन्तैश्च लक्ष्मणः । अग्रहीजितपश्चायाः स हैव वरणस्तजा ॥५२१॥
पुर्यामानीय काकुलस्थं सीतया लक्ष्मणेन च ।

राजा व्याजाद् विना भर्ति महतीं विदधे पुनः ॥ ५२२ ॥
चलित्वाऽतो पत्तनेऽगात् वंशस्थले स राघवः ।

लोकं सशोकमत्रैष्य प्रप्रच्छाऽच्छधियं नरम् ॥ ५२३ ॥
तेनोक्तं देवश्चैलेऽस्मिन् ध्वनिरुत्पद्यतेऽसहः । सौमित्री रामनिर्देशादारुरोह नगं रथात् ॥५२४॥
मुनी कायोत्सर्गलीनौ दृष्ट्वा भक्त्या ववन्दिरे ।

त्रयोऽपि रामोऽप्ये मुन्योर्वाद्यामास वल्लकीम् ॥ ५२५ ॥
रम्यं गेयं जगौ तत्राऽनुजः सीता ननर्ते च ।

मुन्योरुपद्रवं चक्रे रात्रौ देवोऽनलप्रभः ॥ ५२६ ॥
ताभ्यां जितः सुरः स्थाने गतः केवलमीयतुः ।

ज्ञानं तत्समये साधु देवैस्तन्महिमा कृतः ॥ ५२७ ॥
अथोपसर्गकर्ता यो मुन्यो रामेण निर्जितः ।

स कः केनाऽत्र वैरेणोपससर्जेति चोच्यते ॥ ५२८ ॥
रामपृष्ठोऽब्रवीदेकः स्वाख्यया कुलभूषणः । पविनीनगरे भूपोऽभवद् विजयर्वतः ॥५२९॥
अमृतस्वरस्तु दूतस्तस्य राज्ञोऽतिपण्डितः ।

प्रियोपयोगा तत्पुत्राबुदितो मुदितोऽपि च ॥ ५३० ॥
कान्तादूतस्योपयोगा वसुभूतिद्विजन्मना । आसक्ता तत्पतिर्मार्गे हतश्च वसुभूतिना ॥५३१॥
प्रत्यगात् स तयासक्तेजिघांसुस्तत्सुतावपि । उदितो मुदितश्चेति बुबुधे तत्प्रियामनः ॥५३२॥
उदितो ज्ञापितस्तन्त्र्याऽपीर्ष्यया तेन घाततः ।

वसुभूतिर्हतो मृत्वा म्लेच्छः कुत्राऽप्यजायत ॥ ५३३ ॥
मतिवर्द्धनतो धर्म श्रुत्वा विजयर्वतः । उदितेन समं दीक्षामाददे मुदितेन च ॥ ५३४ ॥
संमेते चैत्यनमने पथि म्लेच्छे वधोद्धते ।

तत्स्वामिना रक्षितौ ताबुदितो मुदितोऽपि सः ॥ ५३५ ॥
म्लेच्छस्वामी पूर्वभवे पक्षीव्याधाद् विमोचितः ।
कृषीबलभवे ताभ्यां तत्कलं तेन रक्षितौ ॥ ५३६ ॥

नत्वा चैत्यानि सम्मेते प्रपाल्य चरणं चिरम् ।

प्रान्तेऽनशनतः शुक्रे सुन्दरोऽन्यः सुकोशकः ॥ ५३७ ॥

सुरौ महदिंकौ जातौ वसुभूतिर्भवान् अमन् ।

क्वाऽपि तापसतामाल्य धूमकेतुः सुरोऽजनि ॥ ५३८ ॥

शुक्राच्छयुतौ तौ तनुजौ प्रियंवदमहीपतेः । पश्चावत्यामजायेतां पूर्वो रत्नरथाह्यः ॥ ५३९ ॥

परश्चित्ररथो धूमकेतुजीवसुरश्चयुतः । तत्रैव कनकाभायां राज्ञोऽनुद्धरवाक् सुतः ॥ ५४० ॥

प्रियंवदे दिवं प्राप्ते राज्ये रत्नरथे स्थिते । अनुद्धरश्चौररीत्याऽलुण्टयत् तत्पुरादिकम् ॥ ५४१ ॥

छलेनाऽपि छलेनाऽपि तं गृहीत्वा विडम्बय च ।

राजा रत्नरथोऽमुञ्चत् तापसोऽनुद्धरोऽभवत् ॥ ५४२ ॥

भवान् भ्रान्त्वा पुनर्भूत्वा तापसः तपसाधिकः ।

मृत्वाऽनलप्रभो ज्योतिर्देवो मिथ्यादगप्यभूत् ॥ ५४३ ॥

प्रब्रज्य भ्रातरौ रत्नरथचित्ररथो तपः । तप्त्वाऽच्युते सुरौ चातिवलस्तथा महावलः ॥ ५४४ ॥

सिद्धार्थनगरे क्षेमंकरस्य नृपतेः सुतौ । विमलायामभूतां तौ भूषणौ कुलदेशयोः ॥ ५४५ ॥

उपाध्यायगृहेऽधीतौ द्वादशवत्सरावधि ।

आगतौ स्वपुरे चैककन्यां दृष्ट्वाऽनुरागिणौ ॥ ५४६ ॥

तामेव मातुर्नमने पार्श्वे दृष्ट्वाऽतिसुन्दराम् । पृष्ठाम्बाऽचष्ट भगिर्णी ह्रिया जगृहतुर्वतम् ॥ ५४७ ॥

क्षेमंकरः पिताऽप्येतद्वियोगे व्रतसंग्रही । गरुडेशोऽभवन्नाम्ना महालोचनसंज्ञया ॥ ५४८ ॥

अनलप्रभदेवस्योपद्रवे सोऽप्युपागतः । पूर्वस्नेहात् तिरश्चके तं देवमनलप्रभम् ॥ ५४९ ॥

अनन्तवीर्यस्य मुनेर्ययौ केवलिनोऽन्तिके । शिष्येण केवली पृष्ठोऽनलप्रभेऽप्युपस्थिते ॥ ५५० ॥

मुनिसुव्रततीर्थेऽत्र कः पश्चात् तव केवली । तेनोचे मम निर्वाणे केवली कुलभूषणः ॥ ५५१ ॥

देशभूषणनामाऽपि भाविनौ केवलान्वितौ । ततोऽनलप्रभेणाऽत्र विदधे ह्यपसर्जनम् ॥ ५५२ ॥

उत्पमावयोस्तत्रोपद्रवेऽपि क्षमावलात् ।

केवलं तत्सन्धिधानाद् रामस्तत्राऽजगाम च ॥ ५५३ ॥

महालोचनदेवोऽपि रामं प्रोचे त्वया कृतम् ।

वारणं चोपसर्गस्य तत् साधु त्वं वरं वृणु ॥ ५५४ ॥

रामेणोक्तं न मे किञ्चित् परं कुरु जिनालयान् ।

तथाकृते सुरेणाऽभूत् तीर्थं रामगिरिस्ततः ॥ ५५५ ॥

अथ वंशस्थलाधीशः सुरप्रभनृपोऽनमत् । रामं पुरोपसर्गस्य हत्तारं सहलक्ष्मणम् ॥ ५५६ ॥

रामाङ्गयाऽर्हच्छैत्यानि शैले तत्राऽप्यकारयत् ।

रामनाम्ना रामगिरिस्तीर्थमासीत् तदादितः ॥ ५५७ ॥

रामः प्रचण्डदोर्दण्डवीर्यः प्राविशदञ्जसा ।

दण्डकारण्यमद्वौ च गुहायां वासमातनोत् ॥ ५५८ ॥

द्विमासीतपसः प्रान्ते पारणार्थमुपागतौ ।

नाम्ना त्रिगुप्तसुगुप्तौ रामादिभिश्च वन्दितौ ॥ ५५९ ॥

चारणर्षी धर्मलाभं दत्त्वा तेभ्यो निषीदतुः । यथोचितैरन्पानैः सीतया प्रतिलाभितौ ॥ ५६० ॥

रत्नगन्धाम्बुद्धिश्च कृता देवैश्च भक्तिः ।

विद्याधरो रत्नजटी सुराभ्यां सह चाऽगमत् ॥ ५६१ ॥

रामाय ते ददुः साक्षरथं गन्धाम्बुतः खगः ।

गन्धाभिधो द्रुमोनीर्णस्तद्वास्तव्यः समीयिवान् ॥ ५६२ ॥

साधुदृष्टेः प्राप्तजातिस्मृतिर्मूर्छां समापिष्ठ ।

सीता जलैस्तं न्यषिञ्चत् संज्ञामाप्य समुत्थितः ॥ ५६३ ॥

साधुपादनमस्कारस्पशौषधीप्रलिघ्निः । नीरोगो रोगवानासीत् पक्षौ हेममयौ ततः ॥ ५६४ ॥

चञ्चुदेशे विद्रुमश्रीः पश्चरागप्रभी पदौ । नानारत्नप्रभो देहो जटारत्नधटार्चिषः ॥ ५६५ ॥

जटायुरिति नामाऽस्य खेचरस्याऽपि पक्षिवत् ।

बभूव भुवि ताद्रूप्याभिरूप्या स्यात् स्थितिर्जने ॥ ५६६ ॥

रामपृष्ठः सुगुप्तर्षिरथाचष्ट विशिष्टधीः । कुम्भकारकटं नाम्ना पुरमत्र पुराऽभवत् ॥ ५६७ ॥

तस्यां राजा दण्डकोऽयं श्रावस्त्यां च तदा नृपः ।

जितशत्रुस्तस्य राज्ञी नाम्नाऽजायत धारिणी ॥ ५६८ ॥

स्कन्दको नाम तत्स्त्रुः पुरन्दरयशाः सुता ।

दण्डकस्तां पर्यणैषीज्ज्ञे स्नेहो महास्तयोः ॥ ५६९ ॥

अन्यदा पालकं दूतं प्रेषयामास दण्डकः । जितशत्रुजैनधर्मीं तद्भर्मं स न्यषेधयत् ॥ ५७० ॥

मिथ्यादिष्टदुष्टविप्रः स्कन्दकेन निराकृतः ।

युक्त्यागभोक्त्याऽपि सभ्यैः प्राङ्मैः प्रहसितस्ततः ॥ ५७१ ॥

वैराग्येणान्यदा पञ्चशतराजसुत्युतः । स्कन्दको व्रतमादत्त श्रीसुवतजिनान्तिके ॥ ५७२ ॥

स्वामिन् यामि पुरं कुम्भकारपूर्वकटं न वा ।

इत्थं पृष्ठः प्रभुः ग्रोचे मरणान्तमुपद्रवम् ॥ ५७३ ॥

आराधकत्वं भविता न वेति प्रश्नतः प्रभुः ।

प्राह स्कन्दकमेकं तु विना ह्याराधकाः परे ॥ ५७४ ॥

मुनिसङ्घं तमायान्तं मत्वा पूर्वपराभवम् ।

पालकसंस्मरन् भूमौ शस्त्राणि प्राक्षिपद् रहः ॥ ५७५ ॥

उद्याने स्कन्दकाचार्यस्तत्रैव समवासरत् । पालको दण्डकनृपं ग्रोचे शणु वचो मम ॥ ५७६ ॥

राज्यलिप्सुरिहाऽऽयातः स्कन्दकः स्कन्दकर्मकृत् ।

सहस्रयोधिभिः पुंभिर्मुनिवेषधरैः सह ॥ ५७७ ॥

कः प्रत्ययोऽत्र राज्ञोचे स शस्त्रक्षेपणच्छलम् ।

दर्शयन् जगृहे भूपादेशं तेषां जिधांसया ॥ ५७८ ॥

राज्ञादिष्टं दैववशाद् रोचते ते कुरुष्व तत् ।

यन्त्रान्तः साधुमेकैकं क्षेपं क्षेपं न्ययीडयत् ॥ ५७९ ॥

स्कन्दको देशनां कुर्वन् तेषामाराधनां व्यधात् ।

एकः शिशुर्वते नव्यः नीतो यन्त्रसन्धौ ॥ ५८० ॥

पालकं स्कन्दकोऽवादीत् पूर्वं मां पीडयाऽन्वमुम् ।

तदृष्टौ दुःखदानायाऽपीडयत्तं शिशुं पुरा ॥ ५८१ ॥

सर्वेऽपि मुनयः सिद्धिं जग्मुराराधनावलात् ।

स्कन्दकः कोधसम्भूत्या निदानमकरोदिति ॥ ५८२ ॥

दण्डकस्य पालकस्य तथा तत्कुलराष्ट्रयोः ।

संदारकारी भूयासमायासस्तपसोऽस्तु मे ॥ ५८३ ॥

कृते निदानेऽस्य क्षेपात् सुरो वह्निकुमारकः ।

मृत्वाऽभूत् स्कन्दकः सर्वं देशमज्वालयत्तराम् ॥ ५८४ ॥

ब्रतेच्छुः सुव्रतविभोः पुरन्दरयशाः स्वसा ।

नीता शासनदेव्याऽहंतपार्श्वे सा ब्रतमाददे ॥ ५८५ ॥

दण्डकारण्यमेतत् तु प्रथितं कथितं तव । दण्डकाद् भूपतेर्जातं विषभृद् कृषिधाततः ॥ ५८६ ॥
दण्डकोऽयं भवान् भ्रान्त्वा नरकादिषु योनिषु ।

गन्धार्ल्योऽथमभूत् पक्षी महारोगी स्वकर्मिभिः ॥ ५८७ ॥

अस्याऽस्मद्दर्शनाज्जातिस्मरणं समजायत ।

अस्मत्स्पशीषधीलव्या रोगाश्च क्षयमासदन् ॥ ५८८ ॥

तच्छ्रुत्वा मुदितः पक्षी श्रावकोऽभूत् मुनी नमन् ।

जीवघातपलाहाररात्रिभोज्यान्यवारयत् ॥ ५८९ ॥

इत्यूचतुर्मुनी राममेष साधर्मिको हि चः ।

साधर्मिके च वातसल्यमुक्तं श्रेयस्करं जिनैः ॥ ५९० ॥

तं जटायुं सहादायाऽरुरोह राघवो रथम् ।

ससीतालक्ष्मणो देशान्तरं प्राप यथोत्तरम् ॥ ५९१ ॥

इतः पाताललङ्घेशखरचन्द्रणखात्मजः । शम्बूकनामा सुंदस्याऽग्रजो विद्यामसाधयत् ॥ ५९२ ॥
सूर्यहासासिसंसिद्धै सा विद्या द्वादशाब्दिका ।

सप्ताहोत्तरिका सिद्धा भवेदेकान्नभोजिनः ॥ ५९३ ॥

विशुद्धात्मा ब्रह्मचारी साधको विजितेन्द्रियः । अधोमुखो वटशाखानिबद्धचरणद्वयः ॥ ५९४ ॥

एवं साधयतस्तस्य द्वादशाब्दी ययौ पुनः ।

चत्वारि दिवसानीयुः सूर्यहासोऽन्तिके स्थितः ॥ ५९५ ॥

अत्रान्तरेऽथ सौमित्रिस्तत्राऽगाद् दैवनोदितः ।

सूर्यहासमर्सि दृष्ट्वाऽलुनात् तेन वनद्रुमम् ॥ ५९६ ॥

वंशजात्याइछेदनेऽन्तः शम्बूकस्य शिरोऽच्छिनत् ।

तत्रायाता चन्द्रणखाऽस्तोकशोकमियाय सा ॥ ५९७ ॥

पश्यन्ती धातकपदश्रेणीं तदनुगामिनी । अग्रे दृष्ट्वा रामरूपं कामिनी वश्यतामगात् ॥ ५९८ ॥

कन्यारूपं विकुर्वणा स्मरबाणाहता सती ।

पृष्ठा रामेण काऽसि त्वमरण्ये कथमागमः ॥ ५९९ ॥

जगाद् साऽवन्ति भूपसुताऽहं भवनोपरि । स्थिताऽपज्हेऽदेवेन न जाने केन हेतुना ॥६००॥
सोऽपहर्ता परेणामा युद्धयमानः क्वचिद् यथौ ।

अहमत्र स्थिताऽनाथा नाथ त्वं भव साम्रतम् ॥ ६०१ ॥
तामूचे राघवो भार्यासहितोऽहं ममाऽनुजः ।

अकलत्रः प्रार्थयैनं तयाऽपि च तथा कृतम् ॥ ६०२ ॥
लक्ष्मणोऽप्याह पूर्वं त्वमार्यं गतेति नोचिता ।

ततो रुष्टा च सा दुष्टाऽऽचष्ट भर्त्रे सुतक्षयम् ॥ ६०३ ॥
विद्याधरसहस्रास्तच्चतुर्दश निशम्य च । दधाविरेऽदैन्यसैन्यैः रामं हन्तुमहंयवः ॥ ६०४ ॥
सज्जिते राघवे ग्रोचे लक्ष्मणेन किमीदृशैः ।

युद्धं वो न्याय्यमसमं समादिशत मां ततः ॥ ६०५ ॥
वत्स याहि जयाय त्वं भारो भवति चेत् त्वयि ।

मदाह्नाने सिंहनादं कुर्या इत्यवदच्च तम् ॥ ६०६ ॥
लक्ष्मणेन वराकैस्तैर्युद्धारम्भे कृते सति । धनुष्टङ्कारवात् केचिन्नष्टा अष्टाश्र केचन ॥६०७॥
इतश्चन्द्रणखा गत्वा दशाननमभाषत । आतर्जामेयशम्बूकः शूकवच्छेदितस्तव ॥ ६०८ ॥
श्रुत्वा दशास्यं सालस्यं मत्वा सीतामवर्णयत् । नेदशी स्वर्वधूर्गर्वसर्वकषास्ति कामिनी ॥६०९॥
त्वर्धमेव निर्याता साहचर्यमिषाद्वने ! न चेदमूर्यपद्या सा नहिरेति कथं गृहात् ॥६१०॥
इत्युक्तो रावणः स्वस्त्रा पुष्पकारोहणो दिवि ।

ययौ सीतां समादित्सुर्दूरेऽतिष्ठत् स रामदृक् ॥ ६११ ॥
अवलोकनिकां विद्यां सस्मार स्मरजर्जरः ।

रावणः साऽपि सङ्केतं ज्ञापयामास च द्रयोः ॥ ६१२ ॥
गत्वोपयुद्धदेशं स सिंहनादमपूरयत् । सीताप्रेरणया रामोऽप्याजग्माम रणान्तरे ॥ ६१३ ॥
रुदतीं जानकीं लात्वा दशास्यो हास्यभृन्मुखः ।

चबले पुष्पकारूढस्तर्णं पूर्णमनोरथः ॥ ६१४ ॥
जटायुर्वायुवद् वेगाद् दधावे रावणोन्मुखः । रे पाप पापं मा कार्षीरुच्चरक्षित्युद्धयत ॥६१५॥
मुखे हृदि नखाग्रेण दीर्घमाणः स चञ्चुजैः ।
प्रहारैर्भिंश्यमानाङ्गोऽस्य पक्षौ स्वासिनाऽलुनात् ॥ ६१६ ॥

जटायौ पतिते भूम्यां शृण्वन् सीताविलापनम् ।

रत्नजट्टर्कजटिनः सुतो रावणमन्वगात् ॥ ६१७ ॥

रणाय प्रेर्यमाणं तं विमृद्ध्य रक्षसां विभुः ।

विद्याः सद्योपजह्नेऽस्याऽपतद् भुवि स पक्षिवत् ॥ ६१८ ॥

विद्यापहारात् पतितः खेचरो रत्नजट्टपि ।

कम्बुद्गीपे कम्बुगिरिमाश्रितः श्रितवत्सलः ॥ ६१९ ॥

किं रोदिषि मृषा कान्ते कान्ते मयि प्रियं वद ।

नभथारिधराचारिपतेरुत्सङ्गमाश्रयः ॥ ६२० ॥

शृण्वन्ती तद्वचः कर्णकदु सीता पदुः शुचा ।

अधोमुखी वाद्धितटे मुक्ताशोकतरोस्तले ॥ ६२१ ॥

यावन् रामसौमित्रिकुशलोदन्तमाप्नुयाम् ।

न भोक्तुमुचितं तावत् सीताऽभिग्रहमग्रहीत् ॥ ६२२ ॥

लङ्घामलङ्घारुचिमचिराच्चकुराश्रिताः । सुखाद् दशमुखे प्राप्नते पौरा गौरवमादधुः ॥ ६२३ ॥

अथाऽयाते रणे रामे लक्ष्मणः प्राह देव ! किम् ।

इहाजग्मे त्वया रामोऽप्यूचे सङ्केतचेतनात् ॥ ६२४ ॥

सिंहनादः कृतः केनाऽप्यन्तरे छलशालिना ।

न मया विहितस्तेन स्तेनेन वशिता वयम् ॥ ६२५ ॥

आर्य ! गच्छ त्वरां कृत्वा त्वमार्यं रक्ष दक्षधीः ।

रामः प्रत्याययौ स्थाने जानकीं न ददर्श च ॥ ६२६ ॥

दुःसहाद् विरहात् तस्या स इयामवदनोऽभवत् ।

मूर्छितः पुनरुत्थाय सुमूर्छाऽतुच्छदुःखवान् ॥ ६२७ ॥

जटायुर्वं प्रियमाणं रामो दृष्टा व्यतर्क्यत् । प्रियापहारकेणाऽयं युद्धयमानः खगो हतः ॥ ६२८ ॥

श्रावयित्वा नमस्कारं तत्संस्कारं चकार सः ।

मृत्वा जटायुर्महेन्द्रे देवलोके सुरोऽजनि ॥ ६२९ ॥

विश्रान्तचेता ब्राम रामः स्थामपराह्ममुखः ।

लक्ष्मणो रणधीरः सञ्चवधीद् रक्षसां विभून् ॥ ६३० ॥

त्रिशिराः खरमाश्रित्य जगाद किमयं चरः ।

कातरः स्थाप्यते भ्रातस्तव लाघवकारणम् ॥ ६३१ ॥

जस्यन्तमेवं सौमित्रिस्तं जयान ततोऽग्रजम् । खरं खरायुर्धीर्युद्दे परासुमकरोद् रथात् ॥ ६३२ ॥
अभेदमहैर्वीरणां तमावेद्य ससैनिकः ।

चन्द्रोदरसुतोऽभ्येत्य विराधः प्राणमत् स्वयम् ॥ ६३३ ॥

स्वामिनादिश मामेतान् वध्यान् मे पितृवैरतः ।

त्वत्तेजसा हनिष्यामि सौमित्रिरवदच्च तम् ॥ ६३४ ॥

पद्म्य रामस्य माहात्म्यं द्विषो हन्म्यचिरादहम् ।

रामस्तव मम स्वामी शरण्यः पुण्यशालिनाम् ॥ ६३५ ॥

पाताललङ्काराज्येऽपि स्थापितोऽसि मयाऽधुना ।

एवं निर्दूषणां कृत्वा पुरीं तस्मै समर्पयत् ॥ ६३६ ॥

विराधेनान्वीयमानः सौमित्रिद्रुतलस्थितम् ।

रामं सीताविरहितं दृष्ट्वा शोकं दधौ हृदि ॥ ६३७ ॥

हित्वा लापं लक्ष्मणेन वार्त्यन् वनदेवताः ।

युष्माभिर्जीनकी दृष्टा तां दर्शयत मां द्रुतम् ॥ ६३८ ॥

विराधज्ञापितं पार्श्वस्थितं लक्ष्मणमेक्ष्य च ।

प्रसन्नचेता रामोऽपि सस्वजे तं निजानुजम् ॥ ६३९ ॥

येन मायामयेनाऽत्र सीता हृता शुचं विना ।

चितायां तद् वपुःक्षेपं शीघ्रं कर्तास्म्यविस्मितः ॥ ६४० ॥

शुद्धेविधानात् दुर्जुद्देरानयिष्यामि जानकीम् ।

मयाऽयं निहितो राज्ये तत्र स्थेयं सुखेन च ॥ ६४१ ॥

ततः पाताललङ्कायां राघवौ तस्थतुः शुचा ।

विराधस्य चराः भ्रान्त्वा प्रतीयुः शुद्धिवर्जिताः ॥ ६४२ ॥

सुन्दः खरात्मजश्चन्द्रणखायुक्तः प्रणद्य च ।

लङ्कां ययौ रावणोग्रे राज्यप्रशं शशंस सः ॥ ६४३ ॥

इत्थ साहसगतेर्विद्या सिद्धा प्रतारणी । ताराभिलाषी सुग्रीवरूपं चक्रे स मायिकः ॥ ६४४ ॥

सुग्रीवे क्रीडितुं पुर्याः कदाचिभिर्गते वहिः । प्राविशत् कूटसुग्रीवः पुरान्तरोपलक्षितः ॥६४५॥
वलिते सत्यसुग्रीवे द्वास्थैरन्तःपुरे गतिम् । न्यवारयद् वालिस्तुरनूनसाम्यतो द्वयोः ॥६४६॥
चतुर्दशाऽक्षौहिणीनां सैनिकाः सङ्गरोत्सुकाः ।

सत्यसुग्रीवतो बाह्या विट्सुग्रीवतः परे ॥ ६४७ ॥
सादिना युयुधे सादी वादीव प्रतिवादिना ।

निषादिना निषादी चाहूतोऽपि रथिना रथी ॥ ६४८ ॥
अन्योन्यतज्जनार्गजगर्जनैरुज्जोऽज्जनैः । सज्जनैर्दन्तिनां क्लृप्तैर्विदधेऽसज्जनै रणः ॥ ६४९ ॥
साहसात् कूटसुग्रीवः कुर्वन्नामैव सान्वयम् ।

सत्यसुग्रीववन्धाय ग्रीवायां स्वं धनुर्न्यथात् ॥ ६५० ॥
उत्प्लुत्य प्लवगाधीशः सगुणं निर्गुणं चिकीः । कूटसुग्रीवरचनां विफलीकृतवान् कृती ॥ ६५१ ॥
विद्यायुदैः शस्त्रयुदैः सेनायुदैश्च दम्भिनम् ।

नाभिनद् वहुधोपायैः सुग्रीवो ग्लानिमासदत् ॥ ६५२ ॥
हनूमन्तं समाहूय भूयस्तेजः प्रदर्शयन् । युयुधे बाह्यसुग्रीवस्तथाऽपि न जिगाय तम् ॥ ६५३ ॥
साहाय्यं कर्तुमत्रार्थे लङ्घाभर्तुः पराक्रमः । परं स परनारीषु रक्तस्त्यक्त्कुलत्रपः ॥ ६५४ ॥
तदा श्रये श्रियां नाथं रामं सौमित्रिणा समम् ।

विचिन्त्येति विराधं प्राक् सुग्रीवः प्राहिणोऽज्जनम् ॥ ६५५ ॥
श्रीरामः शरणं मेऽस्तु रिपोर्भङ्गाय साम्रतम् ।

विराधस्तत्समाचारं श्रीरामाय न्यवेदयत् ॥ ६५६ ॥
भग्ने रिपौ त्वत्प्रभावात् सुस्थितं राज्यमाश्रितः ।
करिष्ये जानकीशुद्धि सुग्रीवोऽभ्येत्य चौक्तवान् ॥ ६५७ ॥
किञ्चिन्नधां राघवो निन्ये सुग्रीवेण सलक्ष्मणः । सुग्रीवौ दारुणरणमारेभाते परस्परम् ॥ ६५८ ॥
सारूप्यमनयोः पश्यन्नधिज्यधन्वनो ध्वनेः ।

रूपान्तरकर्णि विद्यां रामोऽनाशयदङ्गसा ॥ ६५९ ॥
प्रकटं साहसगतिं राघवः प्राह साहसी । धिक्त्वां रिसुमन्यस्योदारदारेषु चौरवत् ॥ ६६० ॥
रामो निहत्य तं पापं राज्ये सुग्रीवभूपतिम् ।

निवेशयामास लोकानन्ददानादिनाऽर्चितः ॥ ६६१ ॥

उद्याने तस्थिवान् रामः सुग्रीवः प्राविशत् पुरीम् ।

तांता^१ वृत्तान्तमाचष्ट भ्रात्रे चन्द्रणखा मुखात् ॥ ६६२ ॥

मन्दोदर्यपि चित्तान्तःस्वास्थाय स्वपतेर्यौ ।

वने सीताविबोधायेत्यवक् मन्नायकं भज ॥ ६६३ ॥

रजस्त्यज वनभ्रान्तेः कान्ते भ्रान्ते तवाऽधुना ।

शान्ते निशान्ते कर्ताऽस्मि दास्यं लास्यं दिवानिशम् ॥ ६६४ ॥

सत्या प्रोचे निःश्वसन्त्याः किं वक्षि सखि दुर्वचः ।

कर्णे कदु पदुत्त्वं ते गिरां वैधक्यहेतवे ॥ ६६५ ॥

याहि पाहि गृहं स्वीयमक्षतं रक्षताद् व्रतम् ।

इत्यादिवाचां घिकारैः गता मन्दोदरी गृहे ॥ ६६६ ॥

उद्याने देवरमण उपसर्गान् भयङ्करान् । दशाननः काननोत्थैर्विदधे व्यालक्रक्षकैः ॥ ६६७ ॥

शीललीलासहायाऽसौ ध्यायन्ती परमेष्ठिनः ।

अभीता निशि सीताऽस्थात् स्मरन्ती रामनाम च ॥ ६६८ ॥

विभीषणेन पृष्ठाऽसौ का त्वं कस्य सुता स्नुषा ।

आमूलं सर्ववृत्तान्तं जानकी रुदती जगौ ॥ ६६९ ॥

तच्छुत्वा रावणं नह्वा बभाषे च विभीषणः ।

नेयं त्वयि रता तेन प्रत्यर्पय विशुद्धधीः ॥ ६७० ॥

दशास्यो हास्यतः प्रोचे आतर्विभेषि किं सुधा ? ।

विभीषण इति स्वाख्यां किं प्रख्यापयसे भुवि ॥ ६७१ ॥

स्त्रीणां वक्रस्वभावत्वाद् वामाङ्गी प्रथिता जने । तदियं वदनानेति वदती मे च रोचते ॥ ६७२ ।

शोचते पतिवार्ता^२ तु पृष्ठे जातं किमित्यसौ ।

शान्तौ हि स्थास्यतस्तत्र आतरौ निर्वलौ स्वतः ॥ ६७३ ॥

अशान्तौ तत्र दुःखेण यदीहायास्यतो रसात् ।

तथापि मेऽसिना धातात् शान्तौ भविष्यतो ध्रुवम् ॥ ६७४ ॥

१. तांता खेदं प्राप्ता ।

२. ल. त्रि. २३

सीताया मानसं तोषं कर्तुं हतुं च रोषणम् ।

अधिरोह विमानं तां क्रीडास्थानान्यदर्शयत् ॥ ६७५ ॥

ग्रेमालापैर्विलापैश्च त्वदते मृतिरेव मे । इत्याद्यैर्देवजापैश्च सा नैच्छत् तन्मुखेक्षणम् ॥ ६७६ ॥
कियत्यपि गते काले प्राहिणोल्लक्ष्मणं पुनः । रामः सुग्रीवनृपर्ति प्रति पातुं निजं वचः ॥ ६७७ ॥
क्रोधात् सुग्रीवबोधाय वचोऽवोचत् स तं प्रति ।

संप्रति प्रतिपन्नं किं व्यस्मार्षीः कपिनायक ॥ ६७८ ॥

रामचापलता दूरे तव चापलतां पलात् । करिष्यति न किं वेतिस रामोपकृतिमात्मनि ॥ ६७९ ॥
ततः सुग्रीवभूपोऽपि सर्वग्रामपुरादिषु । उद्यतः शुद्धिमाधातुं परेऽपि प्रेषिताश्वराः ॥ ६८० ॥
कम्बुद्धीपे रत्नजटी सुग्रीवं प्रेक्ष्य शङ्खितः ।

मद्भधाय दशास्येन प्रेषितोऽयं विमृद्धयते ॥ ६८१ ॥

कथं न कुरुषे मित्राऽभ्युत्थानादिविधिं मयि ।

प्रणयिन्यागते किञ्चिद् वाधितं दृश्यते वपुः ॥ ६८२ ॥

इति प्रश्ने रत्नजटी प्राह सुग्रीवभूपतिम् । न जानासि सुहृत् सीताहरणे रणकारणम् ॥ ६८३ ॥
विद्याः सर्वा मेऽपहृताः रावणेन बलीयसा ।

रामं जगाम सुग्रीवस्तं सहादाय साक्षिकम् ॥ ६८४ ॥

स्वपाक्षिकं तं सच्चक्रे सीतोदन्तप्रमोदतः । सुरसङ्गीतपूर्णार्थं पप्रच्छ रावणाश्रयम् ॥ ६८५ ॥
जगदुर्जगदुत्सेकं नाथ ! तस्य किमुच्यते ।

तदुद्धरतु सौमित्रिः साक्षात् कोटिशिलामपि^१ ॥ ६८६ ॥

स्वपक्षरक्षकाणां स्यान् मनसः ग्रत्ययोऽप्यतः ।

इत्युक्ते सर्वसामन्तैः स्थामेश्यै च लक्ष्मणे ॥ ६८७ ॥

स्फुटं सौमित्रिणोदधे दशार्णभूध्रवर्त्तिनी ।

प्रत्यक्षं सर्वभूपानां तदा कोटिशिलाऽचला ॥ ६८८ ॥

ततो रणप्रेरणायां मिलिता भूभुजो भटाः । शुजौजसा जगज्जेतुं प्रत्यानेतुं च जानकीम् ॥ ६८९ ॥
सुग्रीवो जाम्बवान् भूपौ मन्त्रं चक्रतुरान्तरम् ।

प्रेष्यः प्रथमतो दूतः संधानध्यानसाधनः ॥ ६९० ॥

१. कोटिशिला भाटे 'परिशिष्ठ' जुम्हे।

विभेदो रावणाद् आता विभीषणोऽस्त्यदूषणः ।

सीतार्पणे नः स दक्षो रक्षार्थं रक्षसां पुनः ॥ ६९१ ॥

रामाङ्गया हनुमन्तं मत्वा दक्षं यथोचितम् । समयज्ञः कपिपतिः प्रैषीलङ्कापुरीं प्रति । ६९२।
देव्यै सर्पयेरेतां मुद्रिकां क्षेमशंसनीम् । इत्युक्त्वाव्यसुजद् रामः पवनञ्जयं तदा । ६९३।
व्योम्निं गच्छन् विमानेन मारुतिः प्रेक्ष्य तत्पुरम् ।

मातामहस्याऽप्यस्मार्षीन् मातुः पुराऽप्रवेशनम् ॥ ६९४ ॥

रणभम्भावादनेन मण्डलीचकृवान् भटान् । महेन्द्रनृपतिः पुर्या निर्जगाम रणोच्चया ॥ ६९५॥
परस्परं तयोर्युद्दे भटा रुधिरे निजान् ।

तान् घनतो रुधिरेणाक्तान् रिषूर् विदधिरेऽचिरात् ॥ ६९६ ॥

मातुलोऽपि प्रसन्नादिकीर्तिः पराक्रमातुलः । आञ्जनेयविधाताय यतते स्म महायुधैः । ६९७।
हनुमानपि रामस्य स्वामिनः कार्यसाधने ।

विलम्बं भावयन् नागपाशैर्बन्ध मातुलम् ॥ ६९८ ॥

अग्रहीद् भृशमायुध्य महेन्द्रमपि भूमुजम् ।

नियन्त्याचष्ट स सप्तष्टं मातामह सहस्र मे ॥ ६९९ ॥

आगोऽजनायास्तनयस्याऽयं यद्यपि नोचितम् ।

मातुरातुरताहेतोः सूचकं किञ्च नाट्तम् ॥ ७०० ॥ युग्मं ॥

महेन्द्रोऽपि तमाक्षाध्य स्वामिकार्यं न्ययोजयत ।

स्वयं सैन्यं समादाय यथौ राघवसन्निधौ ॥ ७०१ ॥

व्योम्निं गच्छन् मुनिद्वैतं ध्यानस्थं कन्यकात्रयम् ।

तद्देशं वह्निना क्रान्तं पद्यनवध्येजलं ललौ ॥ ७०२ ॥

तद्वृष्टिकरणाद् वह्निराञ्जनेयेन शामितः ।

विद्यासिद्धिरभूत् तासां तिसृणां तत्प्रभावतः ॥ ७०३ ॥

मुनी नत्वांजनेयोऽपि ताः प्रच्छ समाहितः ।

का यूयमिति ता ऊचुः सुता गन्धर्वभूपतेः ॥ ७०४ ॥

पुरे दधिमुखे पुष्पमालाकुशिसमुद्धवाः ।

वीक्ष्य नोऽङ्गारको मत्तो ववाधेति स्मरञ्जवरात् ॥ ७०५ ॥

पिताऽस्माकं वरार्थं चाऽपृच्छन् मुनिमुवाच सः ।

यः साहसगतेर्हन्ता भाव्येतासां वरः स हि ॥ ७०६ ॥

वरज्ञानाय विद्यानां साधनायोद्यता वयम् । रक्षिता द्विषता दीप्तवह्नेरहाय वृष्टितः ॥ ७०७ ॥
मारुतिः प्राह हतवान् रामः साहसखेचरम् ।

तन्मत्वा तत्पिता रामं जगाम कन्यकायुतः ॥ ७०८ ॥

लङ्कां यथावाञ्जनेयो विद्याणाशालिकापुरः (?) ।

स्थितस्तथाऽभाणि भोजयं मुखे प्रविश तुष्टये ॥ ७०९ ॥

प्रविश्य मारुतिस्तस्या जठरान्निर्ययौ रथात् ।

तत्कृतं वह्निवरणमभावक्षीद् वृष्टिविद्या ॥ ७१० ॥

द्वास्थं वज्रमुखं हत्वा चलितेऽग्ने हनूमति । विद्यावलवती लङ्कासुन्दरी द्वास्थनन्दनी ॥ ७११ ॥
आरेभेऽदम्भसंरम्भं निरस्त्रां प्रविधाय ताम् ।

स्वरूपं दर्शयन्नेतां विमोहोपायतः स्वयम् ॥ ७१२ ॥ युग्मं ॥

तदाऽस्ताचलमारुद्ध शम्पापातात् पयोनिधेः ।

तारामिषा व्योमिनि किं तेऽप्युत्तस्थुरुदविन्दवः ॥ ७१३ ॥

गते भासां विभावस्तं सङ्कुचद्वपुषस्त्विषः ।

तारावतारात् खे तेनुः प्रत्याशं स्वाश्रयाशयाः ॥ ७१४ ॥

आरामसुमनोनन्दि सूरोदयमयं विदन् । प्रविश्य लङ्कां निशशङ्कं विभीषणगृहं ययौ ॥ ७१५ ॥
मोचयैनां रामपत्नीं ऋतुबंधनतो नमन् ।

इत्युक्त्वा देवरमणोद्याने सीतामुपेयिवान् ॥ ७१६ ॥

रुदतीं म्लानवदनामनलङ्कारधारिणीम् । दीनां नदीनां पूरस्य जित्वरीमश्रवारिभिः ॥ ७१७ ॥

जानकीं वीक्ष्य हनुमान्ननु शीलवती द्वसौ ।

रामाङ्गुलीयकं तस्या दधावके जहर्षं सा ॥ ७१८ ॥

रावणाय प्रमोदोऽस्याः ज्ञापितस्त्रिजटाख्यया ।

मन्दोदरी समेत्यैनां प्राह देवि वचः शृणु ॥ ७१९ ॥

कान्तोऽस्त्यनन्यसामान्यः स्थाम्ना धाम्ना दशाननः ।

येन सम्भोगमिच्छन्ति विवशस्त्रिदशाङ्कनाः ॥ ७२० ॥

भजनीयं भजस्वैनं यतस्तेऽप्यप्सरोजनः ।

स्नानालङ्कारकरणैर्दद्यः स्यान् माद्वामपि ॥ ७२१ ॥

तिरस्तुताऽसौ जानकथा पापे शापेन मे तव ।

रावणो नद्यतां सर्वोऽप्यन्वयः किलद्यतां पुनः ॥ ७२२ ॥

निशम्य जानकीवाचं पुरः स्थित्वेदमूच्चिवान् ।

देवि प्रमोदमाधेहि देहि वर्द्धापनं च मे ॥ ७२३ ॥

वियोगेऽपि सकुशलाः रामपादाः सलक्ष्मणाः ।

तैः प्रेषितस्तव ज्ञातुं कुशलं पावनं जयिः ॥ ७२४ ॥

सुग्रीवं साहसगतेर्वधेनाऽनुचरीकृतम् ।

न्यस्य राज्ये स्वयं रामः प्राहिणोऽन् मां सलक्ष्मणः ॥ ७२५ ॥

त्वदुदन्तमतो मत्वा सञ्चात्रयौ रघूद्वहौ । तत्पार्षी मयि संप्राप्ते रिपूच्छेदं करिष्यतः ॥ ७२६ ॥

चूडामणेषरभिज्ञानदानान्मामत्र चाऽगतम् ।

स्वागतं प्रश्नयिष्यन्ति रामपाक्षिकभूम्भुजः ॥ ७२७ ॥

हनुमदाग्रहाद् रामक्षेमवात्तोपलम्भतः । पूर्णोपवासविंशत्या सीता चक्रे फलाशनम् ॥ ७२८ ॥

याहि पुत्र गृहीत्वैनं चूडामणिं ममाञ्जसा ।

पत्युः प्रमोदसम्पत्त्यै पन्थानः सन्तु ते शिवाः ॥ ७२९ ॥

जगाद् मारुतिर्मातः माऽतः कातरतां भज ।

राघवान्तिकमानेतुं बद्धया शक्तोऽस्मि रावणं ॥ ७३० ॥

पराक्रमज्ञापनायां जनेयस्तद् वने घने । रावणोच्छेदसुच्यायै सहकारांस्तदाऽच्छिनत् ॥ ७३१ ॥

तदाकर्ण्य स लङ्केशः क्रुद्धो हनुमतः क्षये ।

रावणिं त्वरयादिक्षिद् दिक्षु प्रक्षिप्तसायकम् ॥ ७३२ ॥

कृत्वा रणं वारणवन् भत्तः करवलादमुम् । आकृष्य पद्धतिं कुर्वन्नवधीद् रावणिं पुरः ॥ ७३३ ॥

ततो आत्रवधामर्षादाययौ द्रुतमिन्द्रजित् । शराशरि प्रकुर्वाणौ तौ विश्वकोभकारणम् ॥ ७३४ ॥

यमस्त्रसञ्चयं क्रोधान्मुमोच मारुतिच्छिदे ।

तमन्तरालनिर्मुक्तैः १ पृष्टकैरच्छिनत् कपिः ॥ ७३५ ॥

ततोऽमुच्चागपाशं दशास्यतनयोऽनयात् ।

बद्धं मारुतिमानिन्ये रावणान्तिकम् ॥ ७३६ ॥

त्वं ममाऽनुचरः कस्माद् भूत्वा मदरिसेवकः ।

कष्टेऽस्मिन् पतितो दौत्यान् वध्यो हनुमन्मम ॥ ७३७ ॥

इत्युक्तेराज्जनेयोऽपि प्रोचे तं भृत्यकृत्यकृत् ।

कदापि नाऽहं न पिता कष्टे साहायकः क्वचित् ॥ ७३८ ॥

त्वं न सेव्यो भट्टरन्यस्त्रीसेवालम्पटः स्फुटम् । वस्तु यत् परभृक्तं तदाचर्यं नार्यपूर्वैः ॥ ७३९ ॥

लङ्कायां प्रतिरथ्यं तद् भ्राम्योऽयं चौरवत् कपिः ।

रावणादेशनं श्रुत्वा त्रोटयन्नागवन्धनम् ॥ ७४० ॥

दशास्यमौलिं पद्धत्या चूर्णकृत्य समुत्पत्तन् ।

जगाम मारुती रामं चूडारत्नं समर्पयत् ॥ ७४१ ॥

तां प्रवृत्तिं समाकर्ष्य रामः सौमित्रिणा समम् ।

सुग्रीवाद्यैर्वृतो लङ्काविजयाय ततोऽचलत् ॥ ७४२ ॥

भामण्डलो नलनीलौ महेन्द्रः पावनञ्जयिः ।

विराधश्च सुषेणश्च जाम्बवानङ्गदोऽपि च ॥ ७४३ ॥

मदनाऽकुरसन्तापप्रतापाकोशनन्दनाः । दुरितानयपुष्यास्त्रविघ्नप्रीतिकरादयः ॥ ७४४ ॥

चेलुव्यालकरालास्ते सद्यो विद्याधराः परे ।

शङ्खादिवादिवरवैः पूरयन्तो दिग्न्तरम् ॥ ७४५ ॥

समुद्रोपरिसञ्चारिरामसैन्यावलोकनात् । वेलंधराचलाधीशावयुद्धयेतां पुरस्सरौ ॥ ७४६ ॥

नलोऽवधनात् समुद्राख्यं नीलः सेतुं गृहीतवान् ।

रामः स्वसेवकीकृत्य तौ तथैव न्यवीविशत् ॥ ७४७ ॥

पूर्वं रावणभक्तौ तौ बद्ध्वा ताभ्यां समं चमूः ।

तदर्शितस्वत्पनीराम्भोधौ चचाल सेतुना ॥ ७४८ ॥

दद्यते चाऽधुनाऽगाधनीरेऽल्पबहुलस्थितौ ।

तदज्ञानिवचनात् पालिवन्धः सिन्धौ न चाद्भृतम् ॥ ७४९ ॥

सुवेलाद्रौ सुवेलं च हंसद्विपपतिं तथा । नाम्ना हंसरथं जित्वाऽनुचरं तं सहाददे ॥ ७५० ॥

लङ्कायामपि रामस्य सशङ्कायां समागमात् ।

हस्तप्रहस्तमारीचा मिमिलुः सेनयान्विताः ॥ ७५१ ॥

रणाय सहसा सर्वेऽप्याजग्मुः सहसारणाः । तूर्णाणि सूर्यतुरंगांश्चासयामासुरारचैः ॥ ७५२ ।
बिभीषणोऽब्रवीद् आतरातिथ्यं कुरु पथ्यवत् ।

भार्यानयनकार्याय रामायौचित्यचिन्तनात् ॥ ७५३ ॥

अनया त्वनयादृत्या सभृत्या कुलसन्ततिः ।

क्षयमाप्स्यति ते रक्षादक्षां शिक्षां विदेहि मे ॥ ७५४ ॥

अधेन्द्रजित् समाचर्ख्यौ किं बिभेषि पितृत्य ते ।

वार्द्धक्यं प्राप्तमाधिक्यं शाधि मुक्तः पितास्य किम् ? ॥ ७५५ ॥

रामं सङ्ग्रामसञ्चद्धं रक्षितुं दक्षताऽक्षता ।

तत्पात्रिकोऽसि याहीतोऽहितेच्छुरहितो त्वकम् ॥ ७५६ ॥

एवं तयोर्जायमाने विवादे क्रोधमन्दधीः । खड्गमाकृत्य सीताहृत् दधावे आत्मृत्यवे ॥ ७५७ ॥

कुम्भकर्णेनेन्द्रजितांतरापच्यनिवारणे ।

मुक्त्वा लङ्कां कलङ्कांकां रामं प्राप बिभीषणः ॥ ७५८ ॥

त्रिशदक्षौहिणीयुक्तमापतन्तं बिभीषणम् । मत्वा रामः स्वविश्वासस्थानं सुग्रीवमैक्षत ॥ ७५९ ॥

जगाद् सादरं स्वामिन् ! आयात्वेष स्वकारणम् ।

वक्ताशक्तास्त्वत्प्रसादानुमिलनेऽवहिता वयम् ॥ ७६० ॥

सविवेकं नरं चैकं प्रैषीत् सन्धानहेतवे ।

सोऽप्यागत्य द्रागवादीद् रावणत्यागकारणम् ॥ ७६१ ॥

निर्वासितोऽयं लङ्कायाः सीतामोचनमुहिशन् । बिभीषणस्त्वां शरणं प्रपद्यताददूषणः ॥ ७६२ ॥

सप्रत्ययं चरेणैत्योक्तां ग्रवृत्तिं निशम्य ताम् ।

द्वास्थप्रवेशितं रामः सामन्तं तं प्रपेदिवान् ॥ ७६३ ॥

सोऽप्यलङ्कारसौवर्णभारहस्त्याद्युपायनैः । प्रसादयन् पद्मपादपद्मयोर्मस्तकं न्यधात् ॥ ७६४ ॥

एहि लङ्केश्वरेत्युक्तिः पद्मस्य निश्चिताऽस्तु मे ।

एवं वदन् नमन् राजा प्रीणितः स्वीकृतेगिरा ॥ ७६५ ॥

दशवक्त्रभट्टौ सेतुसमुद्रौ सागराजिरे । बबन्ध रामश्चिच्छेद सीताशां रावणस्य तु ॥ इति शत्रु जयमाहात्म्ये ॥

हंसद्विषेऽष्टदिवसानतीत्य राघोऽचलत् ।

सैन्यं तदारुद्भूमेः स्थित्वा विंशतियोजनीम् ॥ ७६६ ॥
दशग्रीवस्य सेनायां प्रहस्तप्रमुखाः नृपाः । सर्वे संवर्मयामासुः सुग्रीवाद्याः परत्र च ॥ ७६७ ॥
गजाश्वरशार्दूलसैरभव्याघ्राहनाः । तथा रथाश्रिताः केचित् स्वरा दूरादुदायुधाः ॥ ७६८ ॥
भानुकर्णः शूलपाणिर्वज्रपाणिरपीन्द्रजित् ।

मयः समयवेदी स चेदीशः सारणो नृपः ॥ ७६९ ॥
शुक्लसुन्दादयोऽन्येऽपि खेचरा भूचरा अपि ।

रक्षःपतेः पक्षमीयुर्लक्षणः कोटिशो भट्टाः ॥ ७७० ॥
चन्द्रार्कसिंहशरभगजकेकिमहोरगम् । मार्जारं कुकुटं केतौ दधानाः स्वीयलक्षणम् ॥ ७७१ ॥
कृपाणपाणयः केचिद् धनुर्ननु मनुष्यभित् । मुसण्डीं मुद्ररं शूलं वहन्तो हन्त रेजिरे ॥ ७७२ ॥
जाग्रन्महोभिः कुन्ताग्रै दीपियन्तो रणाङ्गणम् ।

विविशुस्तुरगक्षुण्णरेणुना तमसा वृतम् ॥ ७७३ ॥
तदा मेघः शरधारामयः प्रवृत्ते मिथः । यशोद्रुहृदियायात्राऽपयशः कर्दमोऽपि च ॥ ७७४ ॥
योऽदात् प्रहारं रिपवे तस्मै हारं तदीश्वरः ।

मुक्ताशुवेगान् मुक्तासुदानं प्रवृत्ते विभोः ॥ ७७५ ॥
इभस्य दाने विहिते स्वामीभदानमादिशत् ।
नोदनान्नोदना दित्सा जाता स्वस्वामिनः पुनः ॥ ७७६ ॥
इतो रक्षश्मूः इयामा यमुना कपिवाहिनी ।

न्यायपक्षाश्रयात् शुभ्रगङ्गासङ्गादिव व्यभात् ॥ ७७७ ॥
स्वं स्नानेन पुनाना तत्तीर्थे जह्ने सरस्वती । धारया रुधिरोद्धाराधारया सा रयादपि ॥ ७७८ ॥
स्मारं स्मारं स्वसादद्यं कारं कारमघाहवम् । आहवं सुभटास्तेऽनु तत्यजुस्तनुरक्षणम् ॥ ७७९ ॥
कातराः प्रातराशाय रणं मुक्त्वा यियासवः ।

हास्याद् दास्यान्निजैर्थैर्भोजिता रिपुजाङ्गलैः ॥ ७८० ॥
रणकोलाहलोद्भूती ननुतुः केऽपि सायुधाः ।
नराः सवानरा उच्चैः स्वनामाऽके दिधीर्षवः ॥ ७८१ ॥

जयः पराजयश्वाऽपि निरणायि न केनचित् ।

असंख्याक्षौहिणीयोगे रामरावण्योस्तयोः ॥ ७८२ ॥

दशा दशाननस्यैवं वचसा राघवे जयम् । मेनिरे स्वेऽपरे सर्वे सीताया आनुकूल्यतः ॥ ७८३ ॥
रावणे रुदिधात्वर्थाद् रामे क्रीडार्थभावनात् ।

साक्षाद्वक्षन्तुणां पक्षेऽप्यमंसातां जयाजयौ ॥ ७८४ ॥

नलो नीलः पद्मसैन्यादारेभाते महाहवम् । हस्तं प्रहस्तं तद्भ्लेष्टेण रावणोऽमुचत् ॥ ७८५ ॥
यावदिनं युद्धविधौ विहस्तो हस्तपार्थिवः । नलेन निहतस्तद्वत् प्रहस्तो नीलभूषुजा ॥ ७८६ ॥
दशाननदशां न्यूनां पद्यन्तो हस्तपातनात् ।

लज्जिताः सञ्जिताः प्रेयुमारीचशुकसारणाः ॥ ७८७ ॥

अहंमन्यास्तदन्येऽपि कामाक्षो मकरो ज्वरः ।

स्वयंभूः सिंहजघनो वीभत्सोऽकर्णेऽपि चन्द्रमाः ॥ ७८८ ॥

गंभीरः सिंहरथ्यश्च भटा युयुधिरेतराम् । रौधिरेण प्रवाहेणारुन्धन् खडगाभिघाततः ॥ ७८९ ॥
मदनाङ्गकुरसन्तापप्रतापाक्रोशनन्दनाः । दुरितानघपुष्पास्त्रविघ्नप्रीतिंकरादयः ॥ ७९० ॥
कपयो राक्षसैः सार्द्धं युद्धं चक्रमहाबलाः ।

मारीचरक्षः सन्तापं नन्दनो ज्वरराक्षसम् ॥ ७९१ ॥

उदामराक्षसो विघ्नं शुकं दुरितवानरः । रणायाह्वास्त सादद्यात् प्रतन्वन्तः शराशरि ॥ ७९२ ॥
प्रथितं कपिमाहूय युयुधे बहुधायुधैः । राक्षसः सिंहजघनः क्रमादस्तो दिवाकरः ॥ ७९३ ॥
प्रातः पश्चोदयं शंसन् निशाचरनिरोधकृत् । स्वरः समुदियायोच्चैरुदयाचलभूषणम् ॥ ७९४ ॥
सीतालाभदशाप्रीतः सफीततेजा दिशां तमः । अजन्यं हर्तुमिव तदुद्यतो रसहृदविः ॥ ७९५ ॥
राक्षसास्तमसां मैत्रीं प्रपत्ना इव वानरैः ।

छलात् कलावलात् सर्वे ध्वस्ता गवैक्यर्वताः ॥ ७९६ ॥

रावणः श्रावण इव शरधारा: प्रवर्षयन् ।

मध्यसैन्यं कपिबले दैन्यं दातुं समीयवान् ॥ ७९७ ॥

दृष्टा ययौ दशग्रीवं सुग्रीवः पीवरौजसा ।

तं निवार्याऽज्जनेयोऽगाज्जने योगाय वारिमिः ॥ ७९८ ॥

विलोक्य रावणोऽप्येनं मालिनं तद्विभजने ।

आदिदेश तयोर्युद्धं द्रष्टुं नेशा दिवौकसः ॥ ७९९ ॥

योध्यैल्लीलया तत्र मालिनं हनुमानपि । कृत्वा निरखं व्यमुच्जूरद्रक्षोदयोदयात् ॥ ८०० ॥

अनूनवीर्यस्तत्सुनुर्वजोदरोऽभ्युपागमत् ।

वीर्याद् वीर्यात् समानेऽस्मिन् वाणीः प्राणानमोचयत् ॥ ८०१ ॥

गर्जस्तं तर्जयन् जम्बूमाली रावणशासनात् ।

मारुतेः शासनायाऽगाद् यागाभिमुखमेषत् ॥ ८०२ ॥

विधायाऽमुं सोऽज्जनेयोऽप्यरथ्यरथसारथिम् ।

प्राहार्षीन् मुद्ररेणाऽशु पपात् भुवि पातकात् ॥ ८०३ ॥

जिधांसयाज्जनेयस्य परेऽपि पर्यवेष्यन् । शूरा दूरादेव विद्वाः शरैहनुमता समम् ॥ ८०४ ॥

नष्टा ब्रष्टायुषः केचिदवशिष्टाऽसयो वने । दृष्टा आकृष्टधनुषा भानुकर्णेन रोषतः ॥ ८०५ ॥

रक्षःपक्षस्य रक्षायै व्यगाहत रणांगणम् ।

कुम्भकर्णः शूलपाणिः पातयन् पद्मसैनिकान् ॥ ८०६ ॥

तमापतन्तं सुग्रीवो महेन्द्रः कुमुदोऽङ्गदः । भामण्डलो दधिमुखः समेत्य रुधुर्युधि ॥ ८०७ ॥

प्रस्वापनाल्ले तन्मुक्ते स्वापमाप कपिव्रजः ।

तं सुग्रीवः प्रबोधिन्या विद्यया विदधे पदुम् ॥ ८०८ ॥

हन्तुं सुग्रीवमुत्तस्थौ भानुकर्णः समुद्रः । से समुत्पत्य सुग्रीवस्तस्योपरि शिलां दधे ॥ ८०९ ॥

तूर्णं चूर्णीकृताऽनेन तडिहण्डायुधं पुनः ।

चिक्षेप कपिराजोऽपि निषेध्याऽस्यायुधोच्चयम् ॥ ८१० ॥

मूर्च्छ्या पतिते बन्धावन्धः क्रोधेन रावणः ।

न्यवारीन्द्रजिता देवबलेनाऽलं तवाऽधुना ॥ ८११ ॥

रणोऽवतीर्णे कपयः पेतुः केतुनिर्दर्शनात् । द्रागिन्द्रजिति सुग्रीवोऽभ्याययौ जयहेतवे ॥ ८१२ ॥

प्रारभे दम्भतः संख्यं मुख्यो रावणस्ततः ।

सुग्रीवेण समं कुर्वनुर्दयाः कम्पं पदाहतेः ॥ ८१३ ॥

तस्याऽनुजं भुजबली भामण्डलमहीपतिः । युद्धायामन्त्रयामास मेघवाहनमुग्रधीः ॥ ८१४ ॥

चत्वारोऽभ्योधयो वाणैस्तरङ्गैरिव दुस्तरैः । अस्त्रैर्विद्यामयैः शङ्कां रामरावणयोर्ददुः ॥ ८१५ ॥

न कोऽपि जिग्ये केनाऽपि बलिना छलिनाऽथवा ।

मलिनाननमासीत् तत्सैन्ययोरुभयोरपि ॥ ८१६ ॥

तौ रावणी मुमुच्चतुर्नांगपाशं रिपुद्रये । इतोऽपि कुम्भकर्णेन मारुतिर्गदया हतः ॥ ८१७ ॥
रामं विभीषणः प्रोचे मोचये वितर्यीमहम् ।

देहयादेशं त्रयी यावन्नामीभिर्नीयते पुरीम् ॥ ८१८ ॥

परं विभीषणवचः श्रुत्वाङ्गदो महाभृजः । युयुधे कुम्भकर्णेन तद्भुजोत्क्षेपणे रणे ॥ ८१९ ॥
निर्यौ मारुतिः कक्षापञ्जरात् स्वे समुत्पतन् ।

विभीषणो रावणिभ्यां समं योद्गुमुपाययौ ॥ ८२० ॥

दृष्टा पितृदयमायान्तं रावणी ययतुः पितुः ।

तुल्येनाऽनेन नो योद्गुं साम्प्रतं साम्प्रतं मनाक् ॥ ८२१ ॥

भासण्डलं च सुग्रीवं बद्धं मुक्त्वा तयोर्गतौ ।

रामो 'महालोचनारुद्यमस्मार्पीत् त्रिदशं तदा ॥ ८२२ ॥

देवोऽप्युपेत्य पद्माय ददौ विद्यामनुसराम् ।

सद्यः सिंहनिनादाख्यां स्यन्दनं मुशलं हलम् ॥ ८२३ ॥

लक्ष्मणाय ददे विद्यां गारुडीं तादृशं रथम् । गदां च विद्युद्दनां पाञ्चजन्यं च शङ्खकम् ॥ ८२४ ॥

अन्यानि वारुणाग्नेयवायद्यप्रमुखाण्यदात् । उभयोर्दिंदयवस्त्रादित्रिसिंहासनान्वितम् ॥ ८२५ ॥

ततो गरुडवीक्ष्यातः पक्षगा नाशमैयरुः । जडे जयजयारावः पद्मसैन्ये समन्ततः ॥ ८२६ ॥

पुनः प्रभाते रक्षोभिरक्षोभि रामवाहिनी । जाम्बवत्प्रमुखैस्तेषां चक्रे भङ्गोऽनुषङ्गतः ॥ ८२७ ॥

विलोक्य सेनादौर्बल्यं त्रिलोक्यपदुकषट्कः । स्वयं रामवधप्रेष्मुराजगाम दशाननः ॥ ८२८ ॥

तदागमे मदान् मुक्त्वा कपयो न पर्योऽपिचन् ।

त्रृषिता अपि सम्भ्रान्त्या सर्वे शुद्धिशोदिशम् ॥ ८२९ ॥

रामाभिषेणनं मत्वा रावणेऽथ विभीषणः । क्रुद्धो युद्धाय सब्रद्वस्तं रुरोध स्ववान्धवम् ॥ ८३० ॥

अनयोरनयोत्थानं समरं ग्रेक्ष्य सत्वराः ।

कुम्भकर्णन्द्रजिन्मुख्यास्तत्राभ्येयू रणोत्सुकाः ॥ ८३१ ॥

१. महालोचनः—देशकुलभूषणयोः अपगयोः पिता ।

कुम्भकर्णेन थुयुधे रामो रावणिनाऽनुजः । नीलेन सत्रा श्रीसिंहजघनोऽनघविकमः ॥८३२॥
घटोदरेणऽस्त्रेभे स दुर्मुखः समरं ततः । स्वर्यंभुवा दुर्मतिश्च शम्भुना नलपार्थिवः ॥८३३॥
अमुचल्लक्ष्मणायाऽस्त्रमिन्द्रजित् तामसं स च ।

अवारयत् तापनाऽस्त्रो तं निबद्धयाहिपाशतः ॥८३४॥

रामस्तथा कुम्भकर्णमवधनान् मेघवाहनम् ।

भामण्डलः क्रमादेवं राक्षसाः कपिभिः परैः ॥८३५॥

दशास्ये पद्यति सति निबद्धान् राक्षसाँस्तदा ।

नीयमानान् पद्मनाभशिविरे विस्मिता जनाः ॥८३६॥

सरोषणस्तल्लक्ष्मेशः शूलं चिक्षेप दुष्टधीः ।

विभीषणाय सौमित्रिस्तच्छेदान्तरा शरैः ॥८३७॥

विभीषणवधायाऽथ शर्क्ति दशमुखो दधे ।

तामन्तरैव सौमित्रिग्रहीत् साऽपत्तद् हृदि ॥८३८॥

तद्दिनो लक्ष्मणोऽप्स्तत् भुवि रामः क्रुधान्धितः ।

पञ्चाननरथस्थायी रावणं हन्तुमुद्यतः ॥८३९॥

आतृनाशादस्य नाशो साहचर्याद् भविष्यति ।

विमृशन्निति लङ्घायां प्राविशद् दशकन्धरः ॥८४०॥

लक्ष्मणे मूर्च्छिते पद्मोऽप्यशोचीत् किमतः परम् ।

भावि दैवं च किं कर्तुं आतृनाशे न मे स्थितिः ॥८४१॥

विभीषणो वभाषेऽथ यावत् तिष्ठति यामिनी ।

तावता मन्त्रयन्नादिविधिनाऽसौ प्रशास्यति ॥८४२॥

वप्राँलक्ष्मणरक्षायै सप्तकृत्यो बलाधिका । चतुर्द्वारान् प्रतिद्वारं तस्थौ नृपचतुष्टयी ॥८४३॥

इतः कोऽपि खगः प्राप्तो भामण्डलस्य सेवकः ।

प्राह सङ्गीतपूर्नाथः शशिसुप्रभयोः सुतः ॥८४४॥

प्रतिचन्द्रोऽहमरिणा सहस्रविजयेन सः । शक्त्याहतो लुठन् भूमौ भरतेन पद्मकृतः ॥८४५॥

हे राम ! तव स आता तु जन्माऽस्ति परोपकृत् ।

पृष्ठो गन्धाम्बुमाहात्म्यमभाषिष्ट स मे पुरः ॥८४६॥

विन्ध्यनामा सार्थवाहः प्राप्तो गजपुरात् पुरा ।

भारभुग्नो भूमिपाती ललङ्घे सैरभो जनैः ॥ ८४७ ॥

नृणां पादप्रहारादैरकामनिर्जरावलात् ।

विन्ध्यस्य महिषो वायुकुमारोऽभूत् सुरो महान् ॥ ८४८ ॥

कोपेनोत्पादिता रोगास्तेन श्वेतकरे पुरे ।

दिशांतरे परं व्याप्तात्मन् मातुलगृहे न ते ॥ ८४९ ॥

मया पृष्ठो मातुलोऽवक् द्रोणमेघः स्वसुः सुत ।

शृणु प्रियकुरा पत्नी ममाऽभूद् व्याधिवाधिता ॥ ८५० ॥

गर्भे जाते रुजा नष्टा पुत्री जाता क्रमादियम् ।

नामाऽस्या निदधे तस्माद्विश्ल्या स्नाननीरतः ॥ ८५१ ॥

अजायन्त प्रजास्त्यक्तरुजा जनपदेऽखिले ।

स्नानाम्बुना जना येऽपि तदेश इव सुस्थिताः ॥ ८५२ ॥

आप्रभातात् तदा नेयं विश्ल्या स्नानवारि च ।

भामण्डलोऽङ्गदोऽचालीत् साङ्गनेयोऽपि कौशलान् ॥ ८५३ ॥

प्रबोध्य भरतं सुप्तं तं सहादाय ते ययुः । रात्रावेवाऽशु वेगेन पुरं कौतुकमङ्गलम् ॥ ८५४ ॥

याचितो द्रोणमेघोऽपि विश्ल्यां प्रेषयाङ्गजाम् ।

क्षीसहस्रयुता दत्तेत्यवक् सौमित्रये मया ॥ ८५५ ॥

मुनिनाऽप्युक्तमेतस्याः पतिर्भावीह लक्ष्मणः ।

अस्याः स्नानाम्भसा रोगश्ल्योद्धारो नृणां भवेत् ॥ ८५६ ॥

साकेतं भरतं सुकृत्वा भामण्डलः स पावनिः । ज्वलदीपविमानस्थस्तां निनायोपराघवम् ॥ ८५७ ॥

सुष्टुप्तस्तया च सौमित्रिरुत्स्थावंगपाटवात् ।

अहो महो महत्पूर्वभवेऽपि तपसः कृतेः ॥ ८५८ ॥

तस्या विवाहः सोत्साहो जह्ने सौमित्रिणा समम् ।

तत् तूर्यनादालंकेशो विषादतरमासदत् ॥ ८५९ ॥

ग्राहिणोद् दूतमाकूतं ससाम स्वीयमाश्रयन् ।

रावणोऽरावणोरन्यं भाग्योदयमयं विदन् ॥ ८६० ॥

स गत्वा द्वास्थविजप्तः सुग्रीवादिसमावृतम् ।
 पञ्चनाभं नमस्कृत्य निर्व्याजं व्याजहार सः ॥ ८६१ ॥
 दशास्यस्त्वां वदत्येवं वनधुवर्गं विमुक्त मे ।
 जानकीमनुमन्यस्व राज्याद्वै च गृहण मे ॥ ८६२ ॥
 त्रीणि कन्यासहस्राणि तुभ्यं दास्यामि तेन च ।
 सन्तुष्य नो चेत् ते सर्वं न हेतन्न च जीवितम् ॥ ८६३ ॥
 पदनाभोऽपि निश्छलं प्राह प्रेषय जानकीम् ।
 त्वद्वन्धुनां तदा मोक्षः प्राणमोक्षस्तवाऽन्यथा ॥ ८६४ ॥
 तद् विवृद्ध्य दशग्रीवो विद्यां साधयितुं पुनः ।
 चैत्ये जगाम श्रीशान्तेरहतो भक्तिसक्तधीः ॥ ८६५ ॥
 स्नानं विधाय विधिना गन्धपुष्पाऽक्षतादिभिः ।
 स्तोतुं प्रचक्रमे शक्रपराक्रमधरः प्रभुम् ॥ ८६६ ॥
 जय त्वं नाथ पाथश्रीः भवतापोपशान्तये ।
 सर्वार्थसिद्धिमन्त्राय नमो नाम्नेऽपि शान्तये ॥ ८६७ ॥
 अष्टकमार्यप्राणायाऽणिमाद्यष्टद्विंसिद्धये ।
 अष्टधाऽर्चनमान्नातं सूरिभिश्चाष्टभीतिभित् ॥ ८६८ ॥
 सिद्धाष्टगुणमाहात्म्यं स्पष्टं त्वदत्येव तिष्ठति ।
 भद्रारकस्तारकस्त्वं भवाऽधौ तत् प्रसीदतात् ॥ ८६९ ॥
 स्तुत्वा नत्वा भृशं विद्यां सस्मार वहुरूपिणीम् ।
 दशाननः साक्षमालो वशीकृत्येन्द्रियोच्चयम् ॥ ८७० ॥
 ससम्परायास्तद्वयानेऽन्तरायान् कपयो व्यधुः ।
 स्वामिनो नोभयम्भ्रान्त्या किमारब्धमिति बुवाः ॥ ८७१ ॥
 सीता नीता त्वया चौर्यान्वये मन्दोदरीं तथा ।
 इत्युदीर्याङ्गदस्तां चानैषीन् नालोकयत् स ताम् ॥ ८७२ ॥
 प्रातः प्रसन्ना विद्याऽस्मिन् वद किं करवाणि ते ।
 कार्यं निवेदयेत्युक्त्वा पुरस्तस्थौ च सा सुरी ॥ ८७३ ॥

स्मरणे संनिधौ स्थेयं मातर्याहि यथेच्छया ।

तिरोदधे सा स्वीकृत्य त्रिदशाऽपि दशास्यतः ॥ ८७४ ॥
सीतां प्रोचे वातयित्वा पतिं ते साऽनुजं पुनः ।

आगत्य रागत्यग्भावां त्वां सेविष्ये बलादपि ॥ ८७५ ॥
तद्विरा सीतया चक्रेऽभिग्रहो भीतया हृदि । रामलक्ष्मणयोर्मृत्यौ ममाऽनशनमस्त्वति ॥ ८७६ ॥
प्रातर्दशाननोऽभ्येत्य नाशयन् कोटिशः कपीन् ।

सर्वाभिसारात् सौभिर्त्रिं गाढकाण्डेरताङ्गयत् ॥ ८७७ ॥
अभेद्यं लक्ष्मणं जानन् सस्मार बहुरूपिणीम् ।

विद्यां दशमुखस्तत्र चक्रे रूपाणि लक्षणः ॥ ८७८ ॥
युयुधे लक्ष्मणो वाणैस्ताक्षर्यस्थः स पराक्रमी । जघान रावणान्नैकरूपानपि निरूपयन् ॥ ८७९ ॥
पौलस्त्यो व्याकुलीभूय भूयोऽनुशयवानपि ।

मुमोच चक्रं तद् वक्रं जातं लक्ष्मणपाणिगम् ॥ ८८० ॥
तथापि मानी ज्ञानीशवचसा भाविनो रसात् ।

न मेने जानकीमोक्षं प्रपद्याप्यसुमोचनम् ॥ ८८१ ॥
प्रत्यमुश्चचक्रमुच्चैर्भ्रामयित्वा शिरोऽलुनात् ।
तेन प्रतिहरेजीतो लक्ष्मणो हृष्टमो हरिः ॥ ८८२ ॥
शुक्रासितैकदशाहे यामे दिनस्य पश्चिमे ! मानान् मृतो दशग्रीवश्चतुर्थं नरकं ययौ ॥ ८८३ ॥
देवैः सेवैकरसिकैर्विष्टिनारायणोपरि । कृता सुमनसां प्रीत्यै रामचन्द्रबलश्रियः ॥ ८८४ ॥
विभीषणो नृचक्षणः चक्राणः प्राणरक्षणम् ।

आश्वास्य सर्वान् विदधे सेवकान् बलशार्ङ्गिणोः ॥ ८८५ ॥
शकजितप्रमुखान् मुक्त्वा कुम्भकर्णानुगान् गिरा ।
सपक्षीकृत्य रामोऽपि स्वस्वराज्येऽभ्यषेचयत् ॥ ८८६ ॥
कृत्वा रावणसंस्कारं दत्त्वा तस्मै जलाञ्जलिम् ।
आगतानां कुम्भकर्णादीनां काकृतस्थ इत्यवक् ॥ ८८७ ॥
कुरुध्वं स्वस्वराज्यानि हे वीराः क्षेममस्तु वः ।
तेऽप्याहुर्वाहुभद्गे नः किं कार्यं राज्यधूर्वहे ॥ ८८८ ॥

परिव्रज्यां ग्रहीष्यामः स्मरामः कामशासनम् ।

अप्रमेयबलः साधुश्चतुर्ज्ञानी समीयिवान् ॥ ८८९ ॥

तस्यामेव निशि प्रापत् स केवलमपि व्रती ।

तं वन्दितुं गतौ रामलक्ष्मणौ सेनया समम् ॥ ८९० ॥

कुम्भकर्णादयोऽप्येत्य शुश्रुवर्धमदेशनाम् । प्रच्छतुर्देशनांते रावणी तं निजान् भवान् ॥ ८९१ ॥

कौशाम्ब्यां बान्धवौ जातौ युवां प्रथमपथिमौ ।

भवदत्तमुनेः पार्श्वे व्रतीभूतौ विजहृतुः ॥ ८९२ ॥

कौशाम्ब्यामागतौ भूयः पद्यतः स्म सविस्मयौ ।

नन्दधोषनृपं जायेन्दुमुख्याक्रीडनापरम् ॥ ८९३ ॥

साधुभिर्वर्यमाणोऽपि निदानात्र न्यवर्तत ।

निदानं पश्चिमोऽकार्षीत् भूयासं तनयोऽनयोः ॥ ८९४ ॥

रतिवर्द्धननामाऽसीत् पुत्रो नारीभिरन्वितः । चिक्रीडाक्रीडदेशेषु निदानफलमीढशम् ॥ ८९५ ॥

प्रथमो निर्निदानस्सन् सुरः पञ्चमकल्पगः ।

साधुवेषेण तत्रैत्य बोधयामास बान्धवम् ॥ ८९६ ॥

प्राग्भवारख्यानतः प्राप्तजातिसृतिरिलापतिः ।

रतिवर्द्धनोऽपि तं कल्पं श्रमणीभूय लब्धवान् ॥ ८९७ ॥

च्युतौ ततो विदेहान्तर्विचुद्धनगरे वरे । आतरौ प्रीतितोऽभूतां व्रतान्मृत्वाऽच्युते सुरौ ॥ ८९८ ॥

ततो विष्ट्रय सञ्जातौ रावणी खीन्दुमुख्यापि ।

भवान् आनन्दा प्रेमभरान्मन्दोदरी बभूव सा ॥ ८९९ ॥

प्रावाजिषुः कुम्भकर्णादयो भवविरागतः । प्रवेशितश्च लङ्कायां रामो विभीषणेन च ॥ ९०० ॥

गत्वोद्याने जानकीं सोऽधिरोप्याकं समाप्तिरूपम् ।

जीवितं सफलं मेने राघवः स्वाधवारणात् ॥ ९०१ ॥

अङ्गमस्या वियोगिन्या योगिन्या इव स व्रतम् ।

मन्यमानः स्वीयबाहुपाशं तस्या गले न्यधात् ॥ ९०२ ॥

जीयादियं सतीं सीता श्रीता न रावणोक्तिभिः ।

भीता व्रतविधातिभ्यो नाजन्येभ्योऽपि धन्यधीः ॥ ९०३ ॥

गीयमानां देवदेवीवृन्दैर्वतपरीक्षया । नीयमानाऽवरोधान्तः पत्या सा मुमुदेतराम् ॥१०४॥
आता भामण्डलो भृत्यः पावनिर्देवरः एुनः ।

लक्ष्मणः सहसुग्रीवोऽदूषणां तां विभीषणः ॥१०५॥
दत्ताशिं नमश्चके सामन्तादिः परिच्छदः ।

जानकीं ज्ञानकीन्योर्थं राजधानीं पतित्रताम् ॥१०६॥ युग्मं
रावणावासमाविक्षय मणिस्तम्भसहस्रयुक् ।

चैत्यं दृष्टा शान्तिविम्बमानमद् रामपार्थिवः ॥१०७॥
तत्र देवार्चनं स्नानभोजनादिविधिं सुधीः । विदधे परिवारेण रावणाऽनुजमाननात् ॥१०८॥
राज्यं भुजौजसाऽवाप्तं स्वीकुरुष्वाधुना प्रभो ।

कुर्महे त्वयि तद्राज्याभिषेकं तत्र शासनात् ॥१०९॥
विभीषणप्रार्थनायामूचे देवः स्वसेवकम् । दत्तं प्रथमंतस्तुभ्यं सभ्यानां न वचोऽन्यथा ॥११०॥
रामं रावणगेहर्सं मत्वा सिंहोदरादयः ।

कन्या निन्युः प्राग् विवोदुं स्वीकृताः सुकृतोदयात् ॥१११॥
तद्विवाहं यथायोगं चिदधाते रघूद्वहौ । सुग्रीवाद्यैः सेव्यमानौ षड्बद्दीं तौ व्यतीयतुः ॥११२॥
रावणी विन्ध्यशैलस्य भुव्यनालस्य योगतः ।

प्रापतुः सिद्धिसौधं तद् तीर्थं मेघरवं श्रुतम् ॥११३॥
रेवायां कुम्भकर्णर्षिरलञ्जके शिवालयम् । पृष्ठरक्षितमित्यासीत् तत्तीर्थमभिधाविधेः ॥११४॥
अयोध्यायां बलहयोर्मातरौ दुःखकातरे ।

ऐक्षिष्ठ नारदो द्वीपाद् द्वितीयादागतो व्रती ॥११५॥
नभसोऽपेत्य लङ्घायां रामाय सानुजन्मने । शशंस मातृवर्गस्य दुःखं वियोगधारिणः ॥११६॥
काकुत्स्थस्तन्मिलिषुविभीषणमदोऽवदत् । मातृवर्गश्चिरं मुक्तस्तद्युक्ता तत्र नो गतिः ॥११७॥
नत्वा विभीषणोऽप्यूचे षोडशाहानि तिष्ठतु ।
कुर्वेऽयोध्यां नवां स्वीयशिल्पिभिर्नायकोचिताम् ॥११८॥
षोडशेऽद्वि समारुद्ध पुष्पकं रामलक्ष्मणौ ।

कौशलाऽजग्मतुः शीघ्रं मिलितुं कौशलादिकाम् ॥११९॥

भरतस्तरसाऽभ्यागात् ससैन्यः समहोत्सवम् ।

रामस्य पादयोर्लग्नः प्रणयात् तन्मयाशयः ॥ ९२० ॥

ननाम रामः कौशल्यां परनाम्नाऽपराजिताम् ।

कैकेयीं चापराख्यानात् सुमित्रां चित्रचित्रिताम् ॥ ९२१ ॥

एवं मिमीले सर्वोऽपि स्वजनः सत्कृतो मिथः ।

अन्योन्योपायनैः श्रीतिदानैस्ताभ्यां यथोचितम् ॥ ९२२ ॥

रामं विज्ञप्यामासाऽन्यदा भरतभूपतिः । देवाङ्गया स्थितो राज्ये सम्प्रति प्रव्रजामि तत् ॥ ९२३ ॥

न युक्तमस्मदागत्यां सद्यस्ते व्रतधारणम् ।

गृहे स्थितोऽप्यनाशातो वैराग्यं भरतोऽदधात् ॥ ९२४ ॥

एकदा सरसि ऋदां कृत्वा तस्य तटे स्थितः ।

भरतस्त्र मत्तेभोऽभ्यगादालानभञ्जनात् ॥ ९२५ ॥

शुवनालङ्कारनामा हस्ती भरतदर्शनात् । प्रशान्तो रक्षकैर्निन्ये स्वालानस्थानमञ्जसा ॥ ९२६ ॥

देशभूषणनामैकः परस्तु कुलभूषणः । आगतौ द्वौ मुनी रामादिभिश्च विनयान्नतौ ॥ ९२७ ॥

पृष्ठोऽथाख्यत्केवली स भरतप्राप्तभवस्थितिम् ।

श्रीआदिनाथदीक्षायां प्रपन्ना भूमुजो व्रतम् ॥ ९२८ ॥

आहाराऽप्राप्तितो वन्यास्तापसास्तेषु तापसौ ।

चन्द्रस्त्रौ चिरं आन्त्वा चन्द्रः कुलकरो नृपः ॥ ९२९ ॥

जातो हरिमतेः पुत्रधन्दलेखोदरान्तरे ।

पुरे नाम्ना गजपुरे सूरोऽप्यत्रैव जातवान् ॥ ९३० ॥ युग्मं

विश्वभूतिद्विजस्याऽग्निकुण्डायां तनयः सुधीः ।

नाम्ना श्रुतरतिस्तेन प्रेष्णा सक्ता नृपत्रिया ॥ ९३१ ॥

कुलकरस्तु श्रीमत्या हतः पुरोहितोक्तिः । सविषान्नप्रदानेन राजगृहेऽवतेरतुः ॥ ९३२ ॥

वैरात्तौ कपिलात् पत्न्यां सावित्र्यां तनयावुभौ ।

युग्मिनौ कलहायन्तौ विनोदरमणाभिधौ ॥ ९३३ ॥

रमणोऽन्यत्र वेदांश्च पठित्वाऽगात् पुरान्तिके ।

सुप्तो यक्षगृहेऽकालात् शासा आत्रवधूपि ॥ ९३४ ॥

कृत्वा दत्तेन संकेतं द्विजेन रमणोऽन्तरे । उत्थापितो दत्तबुद्धया तया रेमे यथेच्छया ॥९३५॥
द्रष्टुं निजस्त्रिया रतिविनोदं पृष्ठलग्नवत् । समेत्य चरितं प्रेक्ष्याऽवधीद्रमणमेव सः ॥९३६॥
रमणस्य क्षुरिकया विनोदः शाखया हृतः ।

आन्त्वाऽनेकभवान् क्वाऽपि श्रेष्ठिसुरुद्धनाहृयः ॥९३७॥

धनस्य पुत्रो रमणजीवो भूषणसंज्ञया । विद्वाहितो धनेनाऽयं द्वार्तिशतकन्यकापतिः ॥९३८॥
नन्तु गच्छन् केवलिनं श्रीधरं दुर्द्वाहिना ।

दृष्टः शुभगतीः प्राप्य विदेहेऽप्यवतीर्णवान् ॥९३९॥

चक्री रत्नपुराधीशोऽचलश्च हरिणी प्रिया । सूतोऽभूदनयोः श्रेष्ठः प्रियदर्शनसंज्ञया ॥९४०॥
त्रिसहस्रां मृगदशां परिणीतोऽपि शान्तधीः ।

चतुःषष्ठिसहस्राणि वर्षणां तेपिवाँस्तपः ॥९४१॥

ग्रान्तेऽनशनतो मृत्वा पञ्चमे कल्पके सुरः । विनोदजीवोऽथ धनोऽवतीर्णः पोतनेषुरे ॥९४२॥
शाकुनाऽग्निमुखब्रह्मपत्न्यां मृदुभातिः सुतः ।

धूर्तमुख्यश्रीर्यचर्याचार्यो वेश्यासु रागवान् ॥९४३॥

ग्रान्ते श्रामण्यमास्थाय सुरः पञ्चमकल्पभूः ।

स्त्र्युत्वा पूर्वभवस्नेहाद् भुवनालङ्कृतिर्गजः ॥९४४॥

रावणस्य त्वयाऽग्राहि भरतोऽयं तवाऽनुजः ।

प्रियदर्शनजीवोऽभूद् गजः शान्तस्ततोऽजनि ॥९४५॥

ततः स भरतो भूपसहस्रपरिवारितः । वैराग्याद् व्रतमादाय तपस्तप्त्वा शिवं ययौ ॥९४६॥

राज्ञां सहस्रमध्येऽपि लक्षिपात्राणि जडिरे ।

केचित् केवलिनः केचिद्विज्ञानशालिनः ॥९४७॥

कैकेयी भरतमाता जाता प्रवर्तिनी गणे । तीव्रं व्रतं समादाय प्रपेदे पदमच्ययम् ॥९४८॥

राज्ये विभज्यमानेऽदालङ्कां विभीषणाय सः । कपिद्वीर्यं च सुग्रीवभूपाय लक्ष्मणाग्रजः ॥९४९॥

श्रीशैलाय श्रीपुरं च भामण्डलमहीभुजे । वैताल्यश्रेणियुगलाधिपत्यं सत्यशालिने ॥९५०॥

शत्रुघ्नो मथुराग्राही रामेणोक्तस्तथाऽस्तिवति ।

परं वत्स त्वया साध्या दुःखेनच्छलितः स्थलम् ॥९५१॥

शूलं राजस्तत्र मधोरपिंतं चमरेण तत् । वैरिसैन्यं निहत्यैति पाणौ बाणौघधारिणि ॥९५२॥

मधौ गते पूर्वदिशि कुबेरोद्यानदृष्टये । प्राविशशिशि शत्रुघ्नस्तं चारुणन्मधुर्बली ॥ ९५३ ॥
 परस्परं घोररणः प्रावर्तत तयोस्तदा । कुम्भपातासिधातादैः पत्तिवर्गे विपत्तिदः ॥ ९५४ ॥
 प्रथमं लवणे पुत्रे मधोर्निपातिते क्रुधा । अधाविषत तच्छूराद् दूरात् तर्जनकारिणः ॥ ९५५ ॥
 आयोध्यनं हि शूराणामायोधनमिदं मतम् । योऽभयद्रुततामेति नियमात् सोऽभयद्रुतः ॥ ९५६ ॥
 नारायणप्रदत्तेन धनुषा बाणधाततः । पातितो भूतलेऽध्यासीनमधुर्विधुरिताङ्गभाक् ॥ ९५७ ॥
 मधुः प्रत्रजितः स्वर्गे तृतीये सुरतामधात् ।

चितायां वृष्टुर्देवाः सेवा येषां पुराकृता ॥ ९५८ ॥
 तद्वैराच्च मरेन्द्रेण शत्रुघ्नविषये रुजाः ।

प्रवर्तिताः प्रजावाधात् शत्रुघ्नो दुःखितामधात् ॥ ९५९ ॥
 कुलदेव्याश्च हेतूकौ साकेते सुप्रभात्मजः । यद्यौ देशादिभूषान्तं मुर्नि पप्रच्छ राघवः ॥ ९६० ॥
 स्वामिन्नयं तु मदवन्धुर्मधुराग्रहवान् कथम् ।

मुनिराह पुराऽमुष्यां नैकशोऽभूद् भवे द्विजः ॥ ९६१ ॥
 श्रीधरः साधुसंसेवी दृष्टो मार्गान्तरे व्रजन् ।

रूपवान् ललितादेव्या नीतश्च स्वान्तिके तया ॥ ९६२ ॥
 भूषे समागते राझ्याऽवादि चोरोऽयमीशितः ।

ततो धृत्वा वधस्थाने नीतो व्रतं प्रपञ्चवान् ॥ ९६३ ॥
 कल्याणमुनिना भूपान्मोचितः सोऽचिरात् तपः ।

तप्त्वा देवोऽभवत् तस्माच्छ्युतोऽगानमथुरापुरे ॥ ९६४ ॥
 चन्द्रभद्रनृपस्य स्त्री नाम्नाऽपि काश्चनप्रभा । अचलस्तनयो धैर्यात् प्रथितः पृथिवीतले ॥ ९६५ ॥
 राज्ञोऽस्मिन् बहुधा प्रीर्ति विमृद्धय आतरः परे ।

जिधांसवस्तं मत्वैव मन्त्रिणो निरक्षासयन् ॥ ९६६ ॥
 मार्गे कण्ठकविद्वांहिरङ्गनाम्ना पटूकृतः । कलया कण्ठकाकर्षात् हर्षादङ्गं जगाद् सः ॥ ९६७ ॥
 अचलो मथुराधीशस्त्वया श्रूयेत चेत् तदा । तत्रागम्यं त्वरयैव त्वं मेऽसि हितकारकः ॥ ९६८ ॥
 कोशाम्भ्यामचलो गत्वा लक्षवेधमदर्शयत् । इन्द्रदत्तनृपस्याऽग्रेऽभ्यस्यतश्चापचालनाम् ॥ ९६९ ॥
 अदत्त दत्तां पुत्रीं स्वामिन्द्रदत्तश्चमत्कृतः । अजैषीद् विषयानेष सविशेषवलश्रिया ॥ ९७० ॥
 मथुरामागतो भानुप्रमुखैर्बलरोधिभिः । विधाय युद्धं स्वभ्रातृन् बबन्धाऽष्टाग्रजानपि ॥ ९७१ ॥

चन्द्रभद्रवृपः प्रैषीन् मन्त्रिणस्तेऽचलं नताः ।

प्रत्यावृत्त्य स्वरूपेणाह्याने तं पुर्यवेशयत् ॥ ९७२ ॥

निर्वास्यमानांस्तान् आतृन् पित्राऽप्यदृष्टसेवकान् ।

रक्षेक्षिष्ट नगरेऽचलोऽङ्कं द्वास्थवारितम् ॥ ९७३ ॥

बहुमानात् तमानास्य श्रावस्तीराज्यमप्यदात् ।

समुद्राचार्यपार्श्वे तौ व्रतिनौ विनयंधरौ ॥ ९७४ ॥

सुरौ बभूवतुः कल्पे पञ्चमे सुखशालिनौ ।

ततश्चयुत्वाऽचलजीवः शत्रुघ्नस्तव बान्धवः ॥ ९७५ ॥

अङ्गजीवः स सेनाया नायकस्तव वास्तवः ।

कृतान्तवदनो नाम्ना धाम्नां स्थाम्नां महास्थलम् ॥ ९७६ ॥

इतः श्रीनन्दनो राजा प्रभानामपुरेऽभवत् ।

धारिण्यां तस्य कान्तायां बभूवः सप्त दारकाः ॥ ९७७ ॥

सुरनन्दोऽग्रजस्तस्मात् श्रीनन्दसितलकः शियाः ।

श्रीसुन्दरो जयन्तश्च चमरो जयमित्रकः ॥ ९७८ ॥

राज्ञि श्रीनन्दने दीक्षामाददानेऽङ्गजाः समे । समं समङ्गलं तां च भिक्षवस्ते जिघृक्षवः ॥ ९७९ ॥

पुत्रपुत्रं न्यस्य राज्ये राजा प्रीतिकरान्तिके ।

प्रव्रज्य सिद्धिसाम्राज्यं लेखे क्षोभविवर्जितम् ॥ ९८० ॥

ते सप्ताऽपि तपःक्षिप्तदुष्कर्मणः सलङ्घयः । मथुरां मधुरामेत्याविधुराद्धुराश्रमम् ॥ ९८१ ॥

ग्राष्णं वृषमुदिद्वय मन्यमानाः प्रथीयसीम् । षष्ठाष्टमतपोलीनाः कुर्वाणाः शैलकन्दरे ॥ ९८२ ॥

नभसोत्पत्यते दूरदेशे पारणकारिणः । तत्रभावाद् रुजां भावाविषयात् ध्ययमाययुः ॥ ९८३ ॥

अयोध्यायां पारणायामर्हद्विगृहेऽविशन् ।

श्रेष्ठिना निन्द्यमानास्ते वध्वा तु प्रतिलाभिताः ॥ ९८४ ॥

तत्र द्युतिपतिः स्त्रिर्थ्युः सप्ताऽपि तत्पदे ।

सत्कृताः सूरिणा नत्या तच्छिष्ठैथावहीलिताः ॥ ९८५ ॥

अकाले विहरन्तीमे भूतले जन्तुसंकुले । स्त्रिदत्तासनास्तत्र विधाय पारणां ययुः ॥ ९८६ ॥

आयाता मथुरापुर्यां तच्चिन्दाकरणे द्युतिः । अवदचारणा एते न भूतलविहारिणः ॥ ९८७ ॥

तां स्वरिस्तुतिमापीयार्हदत्तो मासि कार्तिके ।

उपेत्योज्ज्वलसप्तम्यां ववन्दे मथुरास्थितान् ॥ ९८८ ॥

सप्तर्षीणां तत्र वासाद् रोगशान्ति निशामयन् ।

शत्रुघ्नो मथुरामेत्य तस्थौ सुस्थितमानसः ॥ ९८९ ॥

प्राघृडन्ते विचलिषून् सप्तर्षीन् रक्षणेच्छया ।

शत्रुघ्नः प्राह तिष्ठन्तु यूयं रोगनिवारकाः ॥ ९९० ॥

गृहे गृहे त्वं गृहिणां कारयेविष्वमार्हतम् ।

तत्स्नात्रजलसंसर्गान् न व्याधिर्वाधयिष्यति ॥ ९९१ ॥

सप्तर्षीणां चतुर्दिक्षु मथुरायां न्यवेशयत् ।

स्फुरदूरत्नमयी सम्याः प्रतिमा जनपूजिताः ॥ ९९२ ॥

वैताढ्ये रत्नपुर्याश्च स्वामी रत्नरथो नृपः ।

चन्द्रमुखीकुक्षिजाता पुत्री नाम्ना मनोरमा ॥ ९९३ ॥

तत्पुत्रो न स्वसुर्दानं सौमित्रये समैहत । नारदेन समं जज्ञे कलहद्वच्छालिनः ॥ ९९४ ॥

निशम्य सम्यक् तां वार्ता रामथेयाय तत्पुरम् ।

श्रीदामां स्वां सुतां रत्नरथो रामाय दत्तवान् ॥ ९९५ ॥

मनोरमां लक्ष्मणाय तत्स्तौ बलमाधवौ ।

साधयामासतुः श्रेष्ठौ वैताळ्योभयपार्श्वगे ॥ ९९६ ॥

सहस्राः पोडशाऽभूवंलक्ष्मणस्याष्टमुख्यगाः ।

महिष्यस्तासु वात्सल्यं विशल्यायां विशेषतः ॥ ९९७ ॥

वनमाला च कल्याणमाला च रतिमालिका ।

जितपद्माऽभयवती मनोरमाऽष्टमी स्मृता ॥ ९९८ ॥

तनया द्विशतीसार्द्धा तेष्वष्टमहिषीभवाः ।

श्रीधरोऽत्र विशल्याभूः पृथिवीतिलकोऽपरः ॥ ९९९ ॥

रूपवत्या वनमालाकुक्षिजश्चार्जुनाहृयः ।

श्रीकेशोऽजितपद्मायाः कल्याणायास्तु मङ्गलः ॥ १००० ॥

सुपार्श्वकीर्तिरभवन्मनोरमासमुद्भवः । विमलो रतिमालाभूरभया सत्यकीर्तिस्तुः ॥ १००१ ॥

देव्यश्वतसो रामस्य जानकी च प्रभावती ।

रतिप्रभाडपि श्रीदामा रूपेण जयवाहिनी ॥ १००२ ॥

जानक्या शरभद्वैतस्वप्नसंवीक्षणात् सुतौ ।

भाविनौ शंसितौ भर्त्राऽन्तर्वत्नी साऽभवत् तदा ॥ १००३ ॥

सपत्न्योऽपीर्ष्ययाऽन्येयुः मैथिलीं प्राहुरुत्सुकाः ।

दशास्यः सुभगो यद्वा भीषणः कीदृशः स वै ॥ १००४ ॥

साऽप्यार्जवादवादीत् ता दृष्टो नोच्चर्मुखादिषु ।

पादमात्रं मया दृष्टमधोमुख्या तदीयकम् ॥ १००५ ॥

लिखित्वा पादेविन्यासमस्मान् दर्शय साम्प्रतम् ।

यतस्तदनुमानेन प्रतीमस्तत्सुरुपताम् ॥ १००६ ॥

तया लिखितपादाङ्कं गोपयित्वा परक्षियः ।

रामाय दर्शयामासुः सीतारागोऽस्ति रावणे ॥ १००७ ॥

दासीमुखैः परा राझ्यः प्रादुर्थक्रुमहीसुताम् ।

असतीं रामचन्द्रस्तु नामन्यत मनागपि ॥ १००८ ॥

प्राग्वदेव प्रबृत्ते बहुमानासनादिभिः ।

गाम्भीर्यशाली प्रकृत्या न भवेद् विकृतो महान् ॥ १००९ ॥

रामोऽवोचद् वैदेहि देहि वाक्यं मम ग्रियम् ।

तव दोहदपूर्त्यैं स्यां वसन्तकुमुमादिभिः ॥ १०१० ॥

तयोक्तं नाथ ! जैनेन्द्रीं पूजां कारयत द्रुतम् । एतदेव देव मेऽस्ति दोहदं हृदयान्तरे ॥ १०११ ॥

अर्हत्पूजाविधौ सीताचक्षुर्दक्षिणमस्फुरत् । तत्रिमित्तविधाताय तत्परस्त्वभवत् पतिः ॥ १०१२ ॥

गृहे गत्वा जैनपूजारचनं वचनं शुभम् ।

सुपात्रेभ्यो दानविधिः कुरु दानं यथेच्छया ॥ १०१३ ॥

इत्यादिष्टा ददौ दानं ज्ञिनपूजां महोत्सवैः ।

जानकी पटहो घोषात् तोषाच्चक्रे दयोदयम् ॥ १०१४ ॥

इतो नगरवासत्वा श्रेष्ठिनो रामभूमृते ।

व्यजिज्ञपन् देव वाच्यं देहि नोऽवसरं मनाक् ॥ १०१५ ॥

रहस्तदहरासाद्य जगुर्देव्याः समन्ततः । परीवादः प्रबृते तदुपायं विचारय ॥ १०१६ ॥
रिंसया रावणेन सीता माता न दूषिता ।

पतिव्रताऽक्षता यातेऽतिश्रद्धा नास्ति कस्यचित् ॥ १०१७ ॥

तदस्याः इयामलं वासो नोज्ज्वलं चेत् करिष्यसि ।

तदापवादप्रसरः कर्ता सकलमाकुलम् ॥ १०१८ ॥

स्वराजकुलमालिन्यान् मलं मन्यामहेऽखिलम् । भूतलं तथ सूर्यस्थाभ्युदये नैतदर्हति ॥ १०१९ ॥
तान् विसृज्य स्वयं रामो निर्जगाम युरे निशि ।

तत्राऽपि लोके तद्वार्तां शुण्वन् दोदूयते स्म च ॥ १०२० ॥

चरेभ्योऽपि तथा प्राप्तप्रवृत्तेनिश्चिताशयः ।

लक्ष्मणाद्यैर्निषिद्धोऽपि रामस्तां त्यक्तुमैहत ॥ १०२१ ॥

कृतान्तवदनं सद्यः समाहूयेति चाऽदिशत् । सीतां संमेतयात्रायै नय तादृशदोहदाम् ॥ १०२२ ॥
सोऽपि सम्मेताचलस्य यात्रायै मां तवादिशत् ।

इत्याख्याय रथे सीतां निवेद्य प्राचलत् ततः ॥ १०२३ ॥

गङ्गासङ्के सागरस्य वनेऽतिपवने धने ।

विजने जानकीं मुक्त्वा यियासुं साऽवदत् तदा ॥ १०२४ ॥

किं करोषि स चाऽवोच्छ रामशासनभीदशम् ।

तच्छुत्वा भूर्च्छ्याऽऽकान्ता कान्ता कान्ताऽपमानतः ॥ १०२५ ॥

पवनोऽपवनादेत्य तो वितेने सचेतनाम् ।

नाथ मिथ्यादशां वाचा मामत्याक्षीद् यथा तथा ॥ १०२६ ॥

त्यक्तुर्महसि नार्हद्विर्भाषितं धर्ममीशितः । कर्मणां प्रेरणा दद्याद्याऽपि तत्सुखासुखे ॥ १०२७ ॥

स्वस्त्यस्तु वस्तुतो भर्त्रे लक्ष्मणाय सुलक्ष्मणे ।

शिवस्तवाऽपि पन्थाशेत्याशिषं प्रददे पदे ॥ १०२८ ॥

अथ सीता वने धोरे अमन्ती कर्मदूषणम् ।

चिन्तयन्ती नमस्कारं ध्यायन्ती पर्यटचिचरम् ॥ १०२९ ॥

तत्रागतं बलं किञ्चित् तां प्रेक्ष्य भयमाश्रयत् ।

सीताऽपि भीता वाहिन्या व्यलयीद् रोदनातुरा ॥ १०३० ॥

एनां दृष्टा च मूनाथः पश्च च वृच्छमानसः ।

मा भीर्भीरु स्वसुस्तुलयां वात्सस्त्याद् वच्चि साम्प्रतम् ॥ १०३१ ॥
काऽसि त्वं निःसृता कस्मादकस्माद् गर्भधारिणी ।

नृपेण पृष्ठाऽभाविष्ट सा वृत्तं पूर्वसम्भवम् ॥ १०३२ ॥
तन्मन्त्री प्राह वैदेहीं वज्रजंघो नृपोऽस्त्वयम् ।

स्वसारमिव निर्बाधां त्वां रक्षिष्यति धार्मिकः ॥ १०३३ ॥
पुण्डरीकपुरं नीत्वा दत्त्वा सौधं यथेष्टितम् ।

तां रक्ष प्रसूतायां तस्यां चक्रे स चोत्सवम् ॥ १०३४ ॥
युत्रयुग्मं प्रसूताऽसौ नृपोऽथ विदधेऽभिधाम् ।

लावण्याधिक्यमालोक्य लवणः प्रथमोऽस्त्वयम् ॥ १०३५ ॥
द्वितीयेऽप्यद्वितीयत्वात् तेजसा वैरिवारणे ।

भविष्यत्यश्कुश इव दधे नामाङ्कुशस्त्वति ॥ १०३६ ॥
लाल्यमानौ च धात्रीभिः पाल्यमानौ च भूमुजा ।

क्रमात् प्रवृद्धौ शिक्षाहीं कला जगृहतुः शुभाः ॥ १०३७ ॥
तत्राऽभ्युपेतः सिद्धार्थोऽणुवती भूतले भ्रमन् ।

विद्याबलेन सम्पूर्णः स तूर्णं सीतयाऽश्रितः ॥ १०३८ ॥
तेन पृष्ठा समाचष्ट वृत्तं चरितमात्मनि । भविष्यतः स्वतः पुत्रौ नवीनौ रामलक्ष्मणौ ॥ १०३९ ॥
तदाश्रासनया प्रीता सीता तं रक्षति सम वै । पुत्राध्यापनमुहिष्य धनुर्वेदादि सत्वरम् ॥ १०४० ॥
इतः समागते वेगात् सेनान्यां विरहादितः ।

रामोऽपृच्छद् वनस्थानं तदरप्यं समाययौ ॥ १०४१ ॥
तां तत्राऽप्राप्य शोकार्तस्त्यागेऽपि विनयान्वितम् ।

हितं वचः स्मरेश्वके सीतायाः प्रेतकर्म सः ॥ १०४२ ॥
वज्रजङ्घनृपो लक्ष्मीवतीजातां निजाङ्गजाम् । द्वार्तिशतं चान्यकन्या लवणेनोदवाहयत् ॥ १०४३ ॥
पुनरङ्गकुशजामेयविवाहार्थं पृथुर्मृपः ।

याचितोऽपि सुतां नादाद् वंशाङ्गानेन सा स्थितिः ॥ १०४४ ॥

सुतादानाग्रहोऽभूतविरोधात् सैन्ययोमिंथः ।

पृथुयुद्दे जायमानेऽनेशद् वनेऽविशद्भयात् ॥ १०४५ ॥

अज्ञातवंशजाताभ्यामावाभ्यां ज्ञातवंशजाः ।

नश्यन्ति नोचितं तद्वस्ताभ्यां पृथुरहस्यत ॥ १०४६ ॥

ततोऽभ्युपेत्याङ्कुशाय पुत्रीं कनकमालिकाम् ।

प्रदत्त स्वरसेनैव विचार्यावार्यवीर्यताम् ॥ १०४७ ॥

आगतस्तत्र देवर्षिरनयोर्वश्वर्णनम् । जगादाद्यजिनाधीशादारभ्य सभ्यनन्दनम् ॥ १०४८ ॥

प्रत्यक्षावनयोस्तातपितृव्यौ रामलक्ष्मणौ ।

जनापवादात् त्यक्तायां जानक्यां सम्भवोऽनयोः ॥ १०४९ ॥

लबणः पृष्ठवानस्मात् कियद्वरेऽस्ति कौशला ।

षष्ठियुग्मोजनशतमिति मत्वाऽथ सोऽवदत् ॥ १०५० ॥

मातुलादेशयोत्तानाशयप्रायौ तवाऽधुना । रामलक्ष्मणयो रूपं दिवक्षु शत्रियाऽध्वना ॥ १०५१ ॥

शशिचूलपिता वज्रजङ्घः कनकमालिकां । दत्त्वा पृथुरपि तयोर्ज्ञाते सहकारिणौ ॥ १०५२ ॥

साधनं प्रथमं ताभ्यां कृतं लोकपुरोशितुः । कुवेरकान्तभूर्भृतुर्मानिनोऽप्यवनामनात् ॥ १०५३ ॥

एककर्णं चलंपाकेष्वतो भ्रातृशताहृयम् । भूपतिं विजयस्थल्यां वशीकृत्य प्रवेलतुः ॥ १०५४ ॥

नृनाथाः कोटिशश्वके सेवकीभूय सङ्गताः । गङ्गाप्रसङ्गादागत्य सैन्धवाश्च महीधवाः ॥ १०५५ ॥

उपेयतुस्तौ सैन्यानां नानायुधयुधां भरैः ।

उपायोध्यं विशोध्यैतौ रणभूमिपदं स्थितौ ॥ १०५६ ॥

नृणां दशसहस्राणि कुठारायुधधारिणाम् ।

छिन्दनित वनवृक्षादीन् भूमागे समतां व्यधुः ॥ १०५७ ॥

तयोर्निरोधनाय द्रागभ्यमित्रीणतां दधत् । सौमित्रिश्चित्रवच्छेतास्सीमायां समुपाययौ ॥ १०५८ ॥

इतो नारदसंदेशाद् भामण्डलोऽपि जानकीम् ।

पुण्डरीकपुरे नत्वाऽपृच्छद् विदेशकारणम् ॥ १०५९ ॥

स्वपुत्रयोरबोधेन कुपितौ रामलक्ष्मणौ । अनयोरनयोद्भेदं कुर्यात् तां रामलक्ष्मणौ ॥ १०६० ॥

गच्छावस्तावदित्युक्त्वा स्वसारं सह चादधे ।

भामण्डलस्तयोः सैन्ये जगामोद्दामरूपवान् ॥ १०६१ ॥

मातरं जातरंगौ तौ नत्वा भामण्डलं नृपम् ।

सीतोऽत्या मातुलं ज्ञात्वा प्रणयेन प्रणेमतुः ॥ १०६२ ॥

वत्सौ नैवोचितं युद्धं पित्रा सौमित्रिणाऽपि च ।

भामण्डलगिरा चेति तौ प्रत्यूचतुरानतौ ॥ १०६३ ॥

त्वज्जामेयौ रामपुत्रौ आतृद्यौ लक्ष्मणेशितुः ।

स्वजेयातां प्राकृतवत् कथं ह्रीकारणं तयोः ॥ १०६४ ॥

ततः समरसंरम्भे सुनासीरे प्रसर्पति ।

दर्पात् सर्पा इव कोधाद् योधा युयुधिरे मिथः ॥ १०६५ ॥

भामण्डलेन सुग्रीवादयः प्रज्ञापिताः पुरा । बभूवुर्नातुरा युद्धे सीतानमनमादधुः ॥ १०६६ ॥

रामसैन्यं दधैन्यं किञ्चिद् वलितुमाकुलम् । तयोरनीकादायातैर्बाणयतैस्तिरोहितम् ॥ १०६७ ॥

रामः सलक्ष्मणः पश्यन् तयोस्समरकौशलम् ।

तारुण्यात् पुण्यनैपुण्याद् विस्मयं ब्रह्मतुर्हदि ॥ १०६८ ॥

नाऽनयोः पूर्वजैवैरं काविमावागतौ कुतः ।

न विज्ञातौ च दोष्मंतावियताऽनेहसांऽहसा ॥ १०६९ ॥

चक्रं नाक्रमते योद्धुमस्मदीयं मदार्चवत् । अस्मन्मनो विनोदायोन्सहते न हतेर्विधौ ॥ १०७० ॥

हर्षदेवरसावेशादुत्सुकौ वलशार्ङ्गिणौ । आरेभाते मन्दयुद्धं सेनां दद्धशतुः स्थिराम् ॥ १०७१ ॥

प्रवणो लवणो राममियायाऽभिमुखो रणे ।

अरौत्सीलुलक्ष्मणरथं सोङ्कुशः कुशलो विधौ ॥ १०७२ ॥

शराशरि प्रकुर्वाणौ परस्पररिरक्षया । कौतुकं दधतुः द्वरपूरे दूरेण वीक्षितौ ॥ १०७३ ॥

कृतान्तवदनो रामसारथिर्वज्रजंघराट् । लवणस्य सारथित्वं बभार निशितायुधः ॥ १०७४ ॥

विराधो लक्ष्मणरथी पृथुः सारथिराङ्कुशः ।

चत्वारो भ्रामयामात् रथान् भानुरथोपमान् ॥ १०७५ ॥

लक्ष्यमस्पृशतो दाक्ष्यात् क्षत्रियाविव शिक्षणे ।

शरान् मुमुचू रामलक्ष्मणौ लवणाङ्कुशौ ॥ १०७६ ॥

रिक्ते पृष्ठकैस्तूणीरे रामः सारथिनं जगौ ।

लवणाभिमुखो नेयो रथो हन्मि यथा रिपुम् ॥ १०७७ ॥

अब्रवीत् सारथी रथ्याः आन्ता मिथ्याभ्रमश्रमात् ।

तत् किञ्चरः किं करोति रामोऽप्याह पुनश्च तम् ॥ १०७८ ॥

ममाऽपि करशैथिल्यं धनुर्गुणचिछापुनः । मुशलं कुशलं नैतद् वैरिधाताय जायते ॥ १०७९ ।
वैफल्ये सर्वशस्त्राणां शस्त्रशस्त्रविचक्षणौ । अभूतामाकुलधियौ सुधियौ रामलक्ष्मणौ ॥ १०८० ।
अन्नान्तरे कुशोन्मुक्तः पृष्ठको लक्ष्मणोरसि ।

लग्नस्तत्कोपवह्निश्च सौमित्रेः प्राज्वलद् भृशम् ॥ १०८१ ॥

मुमोच चक्रं सौमित्रिरङ्गकुशाय कुशाग्रधीः ।

तत् तं प्रदक्षिणीकृत्य प्रत्यायातं करे हरेः ॥ १०८२ ॥

चक्र विफलतां प्राप्ते विषण्णौ रामलक्ष्मणौ ।

नारदोऽस्येत्य जगदे प्रारब्धं किमिदं सुधा ॥ १०८३ ॥

पुत्रावेतौ तवाऽश्लिष्य स्वोत्सङ्गमधिरोपय ।

सीताङ्गजौ वज्रजह्नवर्धितौ स्पर्दिनौ न ते ॥ १०८४ ॥

इत्युक्तितुष्टः काकुत्स्थः स्वस्थः सर्वाङ्गरङ्गतः ।

लवणाङ्गकुशपार्श्वेऽगात् सह सौमित्रिणा क्षणात् ॥ १०८५ ॥

तावप्युक्तीर्यं रथतः पादचारात् प्रणेमतुः । जडे जयजयारावः पक्षयोरुभयोरपि ॥ १०८६ ॥

वज्रजह्ननृपं रामो मेने भामण्डलोपमम् । वीर्यं धैर्यं विचार्येति जहृषुः सर्वभूमुजः ॥ १०८७ ॥

जानकी ज्ञानकीर्त्यादेवृद्धये शुद्धिमैहत । पुर्यागमे प्रार्थिताऽपि लक्ष्मणाद्यैर्नृपोत्तमैः ॥ १०८८ ॥

रामोऽपि लोकाशंसायै तदेव प्रत्यतिष्ठिपत् ।

सीता शुद्धाऽपि मच्चित्ते वह्नावह्नाय तिष्ठतु ॥ १०८९ ॥

तच्छुद्धये द्विपुरुषीद्वयसं गर्त्तमायतम् । शतत्रयं नृहस्तानामस्तानयत् रघृद्धहः ॥ १०९० ॥

चन्दनेन्धनसम्पूर्णं परितो लोकसङ्गमे ।

विलोकनाय सर्वेषां स्थापयामास मञ्चकान् ॥ १०९१ ॥

वैताढयस्योत्तरश्रेष्यां हरिविक्रमसेनभूः ।

जयभूषणनामाऽसीत् कुमारः स्फारविक्रमः ॥ १०९२ ॥

शताष्टकवधूकान्तः कान्तां किरणमालिकाम् ।

सुप्तां मातुलपुत्रेण समं हेमशिखेन च ॥ १०९३ ॥

द्वा निर्वासयामास तां स्वयं प्रावजत् तदा ।

पत्नी मृत्वा राक्षसी सा विद्युद्धा बभूवी ॥ १०९४ ॥

कौशलाया महोद्याने प्रतिमां जयभूषणः । प्रपञ्चस्तमुपद्रोहुं प्रारेभे राक्षसी कुधा ॥ १०९५ ॥
सहमानस्य तां पीडां केवलज्ञानमुज्ज्वलम् ।

उत्पेदे तन्महं कर्तुं देवाः सेवार्थमाययुः ॥ १०९६ ॥

सीतासन्निधिकार्याय मुक्त्वा पत्तिवलाधिपम् । स्वयं केवलिनः कर्तुं महं प्रावर्तत द्रुतम् ॥ १०९७ ॥
भृत्याः कृत्यार्थमुद्युक्ता ज्वालयाश्वक्रिरे शुचिम् ।

यद्वीक्षणेऽपि नो शक्ता व्यक्ता विद्याधरा अपि ॥ १०९८ ॥

हे लोकपाला लोकाश्व सर्वे शृणुत यद्यहम् ।

अन्यमभ्यलयं रामात् तदग्निर्मांदहन्त्वयम् ॥ १०९९ ॥

अन्यथा तु सुखस्पश्चो वारीवास्त्वत्युदीर्य सा ।

झंपां स्मृतनमस्कारा ददौ तस्मिन् हुताशने ॥ ११०० ॥

तस्याः प्रवेशवेलायां वह्निः सलिलतां यर्यौ ।

तद्गेलया रथात् सर्वेऽप्याप्लुता नगराऽल्लयाः ॥ ११०१ ॥

जय त्वं सत्त्वतटिनि सीते महासति ध्रुवम् । इत्युच्चरन्तः खचरा भूचरास्तां ववन्दिरे ॥ ११०२ ॥

पश्चस्तथोत्पलैस्तत्रोत्पन्नैः सौरभशालिभिः ।

शालिभिः सकलो देशो द्विधाऽप्यामोदवान् बभौ ॥ ११०३ ॥

रामोऽप्यालोक्य तद्वृत्तं मृत्तं कुर्वति नाकिनि ।

उवाच त्रपयाविष्टस्त्रिविष्टपस्तुतां च ताम् ॥ ११०४ ॥

एहि पुष्पकमारुद्ध पावनीक्रियतां वनी ।

विलासस्य मया साद्दं साश्रयैश्वर्यभोगतः ॥ ११०५ ॥

नाथ ते नास्ति दोषोऽत्र न लोकस्याऽपि कस्यचित् ।

कर्मणामेव तदीक्षां प्रेक्षे तत् क्षयसाक्षिकीम् ॥ ११०६ ॥

देहाङ्गामिति वैदेही रामोक्ता केशसञ्चयम् । उच्चखान व्रतादित्सुर्जयभूषणसन्निघौ ॥ ११०७ ॥

गणिन्याः सुप्रभारुद्यायाः सेवने विनयात् तपः ।

कुर्वोणा मोहसन्दोहं भिन्दाना व्रतमाश्रयत् ॥ ११०८ ॥

विलक्ष्य बहुधालापै रामः सुस्थितमानसः ।
 जयभूषणमानम्यापृच्छत् स्वभवैभवम् ॥ ११०९ ॥
 भव्योऽसि केवलज्ञानं प्राप्याऽत्रैव भवे शिवम् ।
 गमिष्यसि तव स्मृत्याऽन्येऽपि सेत्स्यन्ति मानवाः ॥ १११० ॥
 विभीषणो बभाषेऽथ स्वामिन् कामितपूरकः ।
 प्रसादेनाऽस्मदादीनामाख्याहि ग्रामभवस्थितिम् ॥ ११११ ॥
 आख्यदाख्यानकं पूर्वं वृत्तं चित्तं कुरु स्थिरम् ।
 दक्षिणे भरताद्देऽत्र नाम्ना क्षेमपुरं वरम् ॥ १११२ ॥
 नयदत्तो वणिकं तस्य सुनन्दायां सुतद्वयम् ।
 धनदत्तो वसुदत्तो याज्ञवल्क्यस्तयोः सुहृत् ॥ १११३ ॥
 श्रेष्ठी सागरदत्तोऽत्र पुत्रो गुणधरोऽस्य तु । पुत्री गुणवती दत्ता धनदत्ताय तेन सा ॥ १११४ ॥
 मात्रा रहः पितुर्दत्ता पुनः श्रीकान्तवाणिजे ।
 याज्ञवल्क्यद्विजो मत्वा तन्मित्राभ्यां न्यवेदयत् ॥ १११५ ॥
 वसुदत्तः ग्राणमुक्तं श्रीकान्तं विदधे कुधा ।
 म्रियमाणेन तेनाऽपि निहतो वसुदत्तकः ॥ १११६ ॥
 धनदत्तो आत्रदुःखाद् गृहान्निर्गत्य पर्यटन् ।
 मुनेर्वचनतः क्वापि परमः श्रावकोऽजनि ॥ १११७ ॥
 मृत्वा सौधर्मदेवत्वं प्राप्य च्युत्वा सुतोऽभवत् ।
 मेरोः प्रियायां धारिण्यां नाम्ना पद्मरुचिर्विणिक् ॥ १११८ ॥
 अन्यदा गोकुले स्वीये गच्छतादर्दिं मार्गगः ।
 जरदृष्टिषो म्रियमाणोऽश्वादुत्तीर्य कृपालुना ॥ १११९ ॥
 आवितः स नमस्कारं मृत्वाऽयं तत्प्रभावतः ।
 छत्रछायनृपस्याऽसीत् श्रीदत्तायां सुतो वरः ॥ ११२० ॥
 बृषभध्वजनामाऽयं कीडन् महापुरान्तरे । जरदृष्टभूषणेऽर्जातिस्मरणमासवान् ॥ ११२१ ॥
 कारयित्वा तत्र चैत्यमालेख्यालेख्यमस्य च ।
 जरदृष्टस्य जिज्ञासुरारक्षानादिशत् त्विदम् ॥ ११२२ ॥

चित्रमेतदिहालोक्य मोमुदीति विशेषतः ।

स ज्ञाप्यो मम तानेवमनुशास्य यदौ पदम् ॥११२३॥

वैत्यं निनंसुस्तत्रागात् श्रेष्ठी पदारुचिर्जिनम् ।

नत्वाऽर्चित्वा भित्तिचित्रं दृष्टा जडे सविस्मयः ॥ ११२४ ॥

पत्तिभिज्ञापितोऽभ्यागात् त्वरया वृषभध्वजः ।

पृष्ठः श्रेष्ठी समाचष्ट स्ववृत्तं च यथाकृतम् ॥ ११२५ ॥

नृपस्तरपि विज्ञाय तं स्वोपकृतिकारिणम् ।

ममाऽसि त्वं गुरुस्तस्माद् राज्यं भुद्धक्षवेत्यमुं जगौ ॥ ११२६ ॥

श्रावकौ तौ चिरं धर्मं पालयित्वाऽर्हतं गतौ ।

ईशानकल्पेऽतद्द्युत्वा जातः पदारुचिः पुनः ॥ ११२७ ॥

वैताद्यशैले नगरे नन्दावर्ते स नन्दनः । नन्देश्वरस्य कनकप्रभायां नृपतेरपि ॥ ११२८ ॥

नयनानन्दनामाऽयं राज्यं भुक्त्वा चिरं ततः ।

परिव्रज्य तपोयोगान् माहेन्द्रे त्रिदशोऽभवत् ॥ ११२९ ॥

प्राग् विदेहेष्वतद्द्युत्वा क्षेमपुर्यां नृपात्मजः ।

श्रीचन्द्रनामा पदायां जडे वैपुलवाहनिः ॥ ११३० ॥

भुक्तराज्यः परिव्रज्य समाधिगुप्तस्त्रिरितः ।

ब्रह्मलोकेन्द्रतां लब्ध्या पदनाभो बलोऽभवत् ॥ ११३१ ॥

वृषभध्वजजीवस्तु सुग्रीवोऽजनि राजभूः ।

आमं आमं भवान् श्रान्तः श्रीकान्तो नृत्वमासदत् ॥ ११३२ ॥

मृणालकन्दनगरे वज्रकम्बोर्महीभृतः । हेमवत्यां शम्भुनामा सूतुरन्यूनविक्रमः ॥ ११३३ ॥

जीवोऽथ वसुदत्तस्य शम्भुराजपुरोधसः । श्रीभूतेर्विजयी रत्नचूडायामभवत् सुतः ॥ ११३४ ॥

गुणवत्यपि सा पुत्री श्रीभूतेर्वेगवत्यभूत् ।

सरस्वतीकुक्षिजन्माऽनया दृष्टोऽन्यदा मुनिः ॥ ११३५ ॥

पूज्यमानो जनैर्भूपैरनेकैर्हसितसतया । अयं महेलालीलार्थी हेलामर्हति नार्चनाम् ॥ ११३६ ॥

प्रवादेनाऽपवादेऽस्य विषादः शमिनो हृदि ।

उत्पन्नः प्रतिपन्नोऽयं कायोत्सर्गं मुनीश्वरः ॥ ११३७ ॥

विलीने मेऽपवादेऽस्मिन् कायोत्सर्गस्य पारणा ।

इत्यभिग्रहवान् साधुरन्तर्धर्यानं समादधे ॥ ११३८ ॥

ग्रामदेवी वेगवत्या मुखमुच्छूनमादधे ।

निनिदता साऽपि पित्राद्यैर्हासोऽकारीत्यभाषत ॥ ११३९ ॥

मृषा दोषो ममारोपीत्युक्त्या सत्यापितो मुनिः ।

कायोत्सर्गाद् विरराम जगाम ग्राममन्यकम् ॥ ११४० ॥

सुरुपामेक्ष्य जनको याचितोऽपि न शंभवे ।

तामदात् तन्मदात् शम्भुः श्रीभूतिं हतवान् निशि ॥ ११४१ ॥

बलाद् वेगवर्तीं भेजे मन्निमित्तो वधस्तव । भूयाद् भवान्तरे चेति शशाप पापमञ्जसा ॥ ११४२ ॥

हरिकान्ता श्रमणिका प्राव्राजीत् सा तदन्तिके ।

पूर्णायुर्बङ्गलोकेऽगच्छ्युत्वाऽतो जनकान्त्मजा ॥ ११४३ ॥

शम्भुर्ग्रान्त्वा भवान् नैकान् कुशध्वजद्विजाङ्गभूः ।

प्रभासनामा सावित्र्यां तारुण्ये पुण्यधीरभूत् ॥ ११४४ ॥

सूरेविजयसेनाख्यादव्रतमादाय स द्विजः । परीषहसहस्तेषे तपांसि दुष्कराण्यपि ॥ ११४५ ॥

कनकप्रभविद्याभूत् परमद्वया व्रजन्नृपः । द्वष्टोऽनेन निदानं च चक्रे भूयासमीदशः ॥ ११४६ ॥

सम्मेताचलयात्रायै गते विद्याधरेश्वरे । विपद्य तन्मनाः कल्पे तृतीये प्राप देवताम् ॥ ११४७ ॥

ततश्च्युत्वा रावणोऽभूत् सीताहेतुश्च तन्मृतिः ।

सुदर्शनमुनेदोषदानात् सीता कलङ्किता ॥ ११४८ ॥

याङ्गवल्क्यद्विजन्माङ्गी विभीषणस्त्वमप्यभूः ।

श्रीभूतिः शम्भुना ध्वस्तः स्वर्जगाम ततश्च्युतः ॥ ११४९ ॥

पुनर्वसुरभूत् खेटः सुप्रतिष्ठपुरे पुनः । विजये पुण्डरीकाख्येऽपजह्रौऽनङ्गसुन्दरीम् ॥ ११५० ॥

कन्यां त्रिभुवनानन्दचक्रिणोऽपहृतां तदा । अनुग्रान्तैश्चक्रिभैर्युद्धेऽनेश्वर् पुनर्वसुः ॥ ११५१ ॥

वनान्तःपतिताऽनङ्गसुन्दरी चक्रुषी तपः । विहिताऽनशना प्रान्ते जग्रसेऽजगरेण सा ॥ ११५२ ॥

मृत्वा द्वितीयकल्पेऽभूद् देवी साऽपि च्युता ततः ।

विशल्या धृतवात्सल्या सौमित्रेमहिषी प्रिया ॥ ११५३ ॥

पुनर्वसुरनङ्गायां निदानाद् व्रतमाददे । स्वर्गमाप्य च्युतस्तस्मान्नारायणोऽप्यजायुत ॥ ११५४ ॥

यः प्राग् गुणवतीश्वाता आन्त्वा गुणधरो भवान् ।

राजपुत्रोऽवातरत् स नाम्ना कुण्डलमण्डितः ॥ ११५५ ॥

समाराध्य श्रावकत्वं स्वर्गत्वा हृयवतीर्णवान् ।

भामण्डलनृपः सीतासहजन्मा विभात्ययम् ॥ ११५६ ॥

वामदेवद्विजस्यैतौ काकन्द्यां ल्यामलाभवौ ।

वसुनन्दसुनन्दाख्यौ पुत्रौ धार्मिकपुङ्गवौ ॥ ११५७ ॥

ताभ्यां गृहागतो मासोपवासी प्रतिलाभितः ।

साधुर्नीनाशनैः पानैः स्वादिमैः स्वादिमैस्तथा ॥ ११५८ ॥

मृत्वा दानप्रभावेण जातावोत्तरकौरवौ । युग्मिनौ प्राणमुक्तेस्तु सुरौ सौधर्मवासिनौ ॥ ११५९ ॥

अभूतां प्राक् प्रसक्तायां काकन्द्यां तनयौ च्युतेः । रतिवर्द्धनभूपस्य सुदर्शनोदरोद्धवौ ॥ ११६० ॥

प्रियङ्करोऽग्रजस्तस्मादनुजन्मा शुभंकरः ।

राज्यभाजी चिरं भूत्वा व्रताद् ग्रैवेयके सुरौ ॥ ११६१ ॥

जङ्गते च्यवनादेतौ कुमारौ लवणाङ्कुशौ ।

माता सुदर्शना आन्त्वा भवान् सिद्धार्थकोऽजनि ॥ ११६२ ॥

एवं भवविधिं श्रुत्वा प्रवृत्यां केऽपि भेजिरे ।

सम्यक्त्वं श्रावकत्वं च पालयामासुरुचकैः ॥ ११६३ ॥

कृतान्तवदनः सेनाध्यक्षो दीक्षामुणाददे ।

तप्त्वा तपः पञ्चमेऽगात् कल्पेऽनलप्रभावभाक् ॥ ११६४ ॥

जानकी विदधे पष्टिवर्षाणि हर्षतस्तपः । त्रयस्तिशदहोरात्रानशने तस्थुषी ध्रुवम् ॥ ११६५ ॥

द्वादशस्वःपतिर्ज्ञे द्वार्विशत्यर्णवायुषा ।

इतो मन्दाकिनीचन्द्रमुख्योरासीत् स्वयंवरः ॥ ११६६ ॥

आदया लवणो वत्रेऽङ्कुशस्तत्र द्वितीयया ।

श्रीधराद्या लक्ष्मणेयाः उत्तस्थुर्योद्गुमुद्गुराः ॥ ११६७ ॥

तेषां द्वेषाङ्कितं चेतः श्रुत्वैव लवणाङ्कुशौ ।

आहुर्भविता कोऽत्र योद्धा आतुजिधांसया ॥ ११६८ ॥

न तातयोरियत्कालं कोऽपि भेदो निरीक्षितः ।

अस्माकं तद्वदेवास्तु स एव देवशासनात् ॥ ११६९ ॥

इति तद्वचसा शान्ता वीक्षापन्नाः महीजसः ।

लाक्ष्मणेयाश्च वैराग्याद् दीक्षां साधोः प्रपेदिरे ॥ ११७० ॥

इतश्च नगरे स्वीये चन्द्रशालासु लीलया ।

भामण्डलनृपोऽध्यास्य सिंहासनमचिन्तयत् ॥ ११७१ ॥

जातः कृतार्थः सर्वत्र कीर्त्तिर्नर्त्ति विष्टपे ।

अतः परं साध्यमेतत् आमष्यं पुण्यतो भवेत् ॥ ११७२ ॥

एवं चिन्तयतो मूर्धिन शंपाकम्पात् पथात हा ।

देवकौरवयुग्मित्वं स लेखे भद्रकाशयात् ॥ ११७३ ॥

हनुमानपि चेत्यानि नत्वा मेरो निर्वर्तयन् ।

सूर्यमस्तंगतं प्रेक्ष्य तत्राऽस्तं यत्र चोदयः ॥ ११७४ ॥

विमृशन्निति राज्ये स्वं सुतं न्यस्य प्रशस्यधीः ।

धर्मरत्नाचार्यपार्श्वे जग्राह व्रतमुत्तमम् ॥ ११७५ ॥

राज्ञी सार्द्धसप्तशती तेन सार्द्धमुपादित ।

दीक्षां लक्ष्मीवती पार्श्वे स्थिता स्थिरतराशया ॥ ११७६ ॥

श्रीशैलः प्राप शैलेशीं तपसा कर्मनाशनात् ।

भासनात् केवलज्ञानज्योतिषः शिवमीयिवाच् ॥ ११७७ ॥

मुक्त्वा साप्राज्यसौख्यानि किं तीव्रवतमाददे ।

रामस्येत्याशयं शको मत्वा तत्त्वाज्जगाविदय् ॥ ११७८ ॥

स्वार्थीय नोद्यतोऽद्यापि रामः कामवशंवदः ।

स्नेहबन्धो विलम्बाय बन्धो ज्ञानं विसंवदेत् ॥ ११७९ ॥

देवयुग्मं परीक्षायै प्राप्तं रामे वनं गते । उपलक्ष्मणमाक्रन्दस्वरमन्तःपुरे दधत् ॥ ११८० ॥

इत्याकस्मिकशोकेन लक्ष्मणः स्तव्यपक्षमणा ।

दशाऽप्यवीक्ष्य रामं द्राग् जहौ प्राणान् सदःस्थितः ॥ ११८१ ॥

नारायणं मृतं मत्वा रुसदुर्दःखकातराः । अवरोधस्त्रियस्त्यक्तकच्चबन्धाः स्फुटस्तनाः ॥ ११८२ ॥

रामसासातुरस्त्रायासीदायासभीषणः ।

अमङ्गल्यक्रियां सर्वा वारयन् कन्दनादिकाम् ॥ ११८३ ॥

जीवाम्यहं च मद्भ्राता जीवभ्रास्ति प्रमोदताम् ।

रोदनं नोचितं रोगे कार्या भ्रातुः प्रतिक्रिया ॥ ११८४ ॥

प्रयोगे मन्त्रतन्त्रादेः क्रियमाणेऽप्यत्तुत्थितेः ।

शुशोचोलोचनो रामो मूर्च्छन् जाग्रत् पतन् रुदन् ॥ ११८५ ॥

लक्ष्मणस्य परासुत्वे वैकल्ये लक्ष्मणाग्रजे । सुग्रीवाद्या कपिराजाः परे विभीषणादयः ॥ ११८६ ॥

मन्यमाना जगच्छून्यं प्राणत्राणविवर्जितम् ।

कांदिशीका इवासंस्ते शौकाद्वैतातुरे पुरे ॥ ११८७ ॥

अकाममृत्योः सौभित्रेभयेन लवणाङ्गुशौ । श्रामण्यं प्रतिपेदाते मुनेरमृतयोषतः ॥ ११८८ ॥

मोहालुक्ष्मणमात्रष्ट किं न भाष्यसेऽपि माम् ।

त्वदुक्तिर्व्याहता काचिन्न मया कुपितोऽसि किम् ॥ ११८९ ॥

एते सभासदः सर्वे तवाज्ञां कर्तुमीश्वराः ।

ईहंते हंत मोहं तत् कुरुष्व रुषितोऽसि किम् ॥ ११९० ॥

उत्तिष्ठ पित्र पानीयं शयनीयमितोऽधुना ।

आनीय भोजनं सद्यः स्थितोऽस्मि भ्रातरद्वि तत् ॥ ११९१ ॥

भ्रातरं कल्पयन्नेवं जीवन्तं जल्पयन्निव ।

षणमासान् व्यतिचक्राम रामः स्नेहवशीकृतः ॥ ११९२ ॥

श्रुत्वा वृत्तान्तमेवं ते शक्तिसुन्दस्तनवः ।

अयोध्यारोधनं चक्रुजटायुर्दद्वशे च तान् ॥ ११९३ ॥

अपूर्वपूर्वसौहार्दद्व रक्ष सां बलात् । नगरीं नगरीत्यैव शिलावर्षीं सुरस्तदा ॥ ११९४ ॥

इन्द्रजितसुन्दुमुख्यास्ते देवसख्यविमर्शनात् ।

भङ्गात् सङ्गरतो रङ्गविमुखा व्रतमादधुः ॥ ११९५ ॥

जटायुरमरो रामबोधाय शुष्कपादपम् । सिषेच पाथसा बीजान्युवाप दृशदां पदे ॥ ११९६ ॥

आयोजयन् मृतगर्वं लाङ्गले जाङ्गले रजः ।

यन्त्रे प्रक्षिप्य तैलार्थीं प्रायासीत् पीलनं सूजन् ॥ ११९७ ॥

रामस्तमूचे पुरुष कुरुषे गुरुखेदतः । किमेतन्नेतसा किं नो बुध्यसे वस्त्वसम्भवम् । ११९८ ।
जटायुरुचे त्वमपि मृतं स्कन्धे वहन् कथम् ।

न वेत्सि मृढवत् सोऽसि आन्तः आन्तोऽस्य कार्यतः ॥ ११९९ ॥
कृतान्तवदनो देवः खीशबं स्कन्धयोर्वहन् ।

रामेण हसितस्तं च प्रत्याह हसितोऽसि किम् ॥ १२०० ॥
असन्देहं स्नेहमूढ देहं आतुर्मृतं दधत् ।

अज्ञोऽसि तद्वदज्ञोऽहमपि वोढा मृतां ख्रियम् ॥ १२०१ ॥
एवं सम्बोध्य रामं तौ देवौ स्वर्ययतुस्ततः ।

रामशकार संस्कारं सौमित्रेवपुषो रुदन् ॥ १२०२ ॥
राज्यमानन्ददेवाय दत्त्वा लावण्ये स्वयम् । शत्रुघ्नेन समं दीक्षां ग्रहीतुं वनमाययौ ॥ १२०३ ॥
मुनिसुव्रततीर्थेशः सुव्रतं पद्मनायकम् । अर्हदासश्रावकेणादिष्टं रामो ननाम तम् ॥ १२०४ ॥
विभीषणश्च सुग्रीवो विराधोऽन्येऽपि भूमुजः ।

निष्ठकान्तास्ते षोडशाऽपि सहस्रा रामनिष्ठकमे ॥ १२०५ ॥
सप्तप्रिंशत् सहस्राणि खीणामाददिरे व्रतम् ।

श्रीमत्याः परिवारेऽस्युस्तानि शस्तानि शीलतः ॥ १२०६ ॥
तपांसि तप्यतो रामस्योत्पेदेऽवधिवोधनम् ।

लोकमानस्य सकलं लोकं करतलस्थितम् ॥ १२०७ ॥
विवेद मेऽनुजन्मायं कौमारे शरदां शतम् ।

त्रिशतीं मण्डलित्वे च दिग्जयेऽपि चतुःशतीम् ॥ १२०८ ॥
एकादशसहस्राँश्च वर्षाणां राज्यशासने ।

साद्वैऽब्दषष्ठिसंयुक्तान् व्यतीयाय हरेभवे ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥ १२०९ ॥
द्वादशाब्दसहस्रायुः प्रथमं नरकं ययौ । तत् प्राप्य मानुषं जन्म सार्थकं करवै व्रतैः ॥ १२१० ॥
एकदा षष्ठतपसः पारणायां पुरागमे ।

रामस्योत्कष्ठया दित्सुलोकस्य तुमुलोऽभवत् ॥ १२११ ॥
गजा बभञ्जुरालानं हया हेषारवं दधुः ।
निशम्य तुमुलं पौराश्रौरागममभावयन् ॥ १२१२ ॥

विमृद्धयं नगरक्षोभं रामोऽभिजगृहे तदा ।

वने भिक्षामहं लप्स्ये तदात्स्यामि न चाऽन्यथा ॥ १२१३ ॥

प्रतिनन्दी नृपोऽश्वेनाऽप्यहृतस्तत्र कानने । विहिताशनसामग्र्या रामर्हि प्रत्यलाभयत् ॥ १२१४ ॥
नानासनानि कुर्वणो ध्यानाधीनमनाः स ना ।

विहरन् स यथौ कोटिशिलां^१ सौमित्रिणोदधृताम् ॥ १२१५ ॥

रामोऽध्यास्य शिलामेतां क्षपकश्रेणिमाश्रयत् ।

प्रपञ्चयानसन्धानं सीतेन्द्रो नन्तुमायथौ ॥ १२१६ ॥

वसन्तसमयं कामं प्रोद्दीपयितुमादधे । रममाणा गजेन्द्राद्या रेजिरे नर्मदाजिरे ॥ १२१७ ॥

विद्याधरखियो नृत्यं वितेनुसूर्यवादनैः ।

गायन्ति स्म विस्मयेन गान्धर्वां गीतमङ्गतम् ॥ १२१८ ॥

सीतारूपादच्युतेन्द्रः प्रार्थयांचक्रवान् भृशम् ।

रमस्व स्वां वधूं बुद्ध्वा पूर्वं येनाऽपमानितः ॥ १२१९ ॥

नाक्षुभ्यन् मनसा रामो मनागपि विरक्तधीः ।

माघशुक्लद्वादशाहे प्रहरे च निशोऽन्तिमे ॥ १२२० ॥

केवलज्ञानमुत्पन्नं रामर्षेऽच्युताधिपः । महिमानं परे देवा विद्धुर्मधुरस्वरैः ॥ १२२१ ॥

सुवर्णाम्बुजमध्यास्य रामश्रोपदिदेश तान् । पृष्ठः सुरैरभाषिष्ट लक्ष्मणादिगतिं यतिः ॥ १२२२ ॥

रावणो लक्ष्मणोऽन्यश्च शम्बूको नरकावनीम् ।

तुर्यां गता अभी तस्या उद्बृत्तौ भाविनौ पुरे ॥ १२२३ ॥

प्रागूविदेहेषु सनयो विजयो विजयावती ।

तस्मिन् सुनन्दरोहिण्योः पुत्रौ रावणलक्ष्मणौ ॥ १२२४ ॥

अहंद्वर्गपरावेतौ जिनदाससुदर्शनौ । विपद्य सौर्धर्मसुरौ च्युत्वा सुश्रावकौ ततः ॥ १२२५ ॥

मृत्वा तौ हरिवर्षान्तः पुरुषौ त्रिदशौ ततः ।

जयापुर्यां जयकान्तजयप्रभाभिधौ क्रमात् ॥ १२२६ ॥

कुमारलक्ष्म्योः पुत्रौ तौ प्रव्रज्याहृतशासने ।

षष्ठे कल्पे सुरी दिव्यप्रभावौ च भविष्यतः ॥ १२२७ ॥

१. कोटिशिला भाटे जुआ परिशिष्ट

सीतेन्द्रो द्वादशदिवः च्युत्वा चक्री भविष्यति ।

सर्वरत्नमतिराम्ना तौ तदा चक्रिणः सुतौ ॥ १२२८ ॥

इन्द्रायुधो मेघरथो वैजयन्ते स चक्रभृत् ।

इन्द्रायुधो रावणः प्राक् करिष्यति भवत्रयम् ॥ १२२९ ॥

तीर्थकुञ्चाम निर्माय भावी श्रीभगवान् जिनः ।

वैजयन्ताच्युतश्चक्री सीताजीवो गणेश्वरः ॥ १२३० ॥

लक्ष्मणः प्राहूमेघरथो भुक्त्वा शुभभवानपि ।

पुष्टकरे प्राग्विदेहेषु रत्नपुर्यांच चक्रभृत् ॥ १२३१ ॥

भुक्त्वा चक्रिपदं दीक्षां गृहीत्वा तद्वे जिनो ।

भविता सविता विश्वे शुश्रावेत्यच्युताधिपः ॥ १२३२ ॥

श्रुत्वाऽस्ति लक्ष्मणो यत्र सीतेन्द्रः स्नेहतो यथौ ।

तान् निर्णीडयतः प्रोचे परमाधार्मिकानिति ॥ १२३३ ॥

मा कार्षुर्वेदनामेषु विकृतैश्चादिरूपकैः । लक्ष्मणेन समं रक्षःपतेर्युद्धं न्यवारयत् ॥ १२३४ ॥

स्मारयित्वा पूर्वभवं रामाख्यातं निगद्य च ।

उदिधीर्षुरमूनिन्द्रः कण्ठः पततोऽभ्यधात् ॥ १२३५ ॥

न शक्ताः कार्मणं दुःखं स्याजितुं वासवादयः ।

इत्युक्त्वा राममानम्य हरिन्दीश्वरेऽगमत् ॥ १२३६ ॥

शाश्रतार्हद्विम्बपूजां कृत्वा स्तुत्वा दिवं व्रजन् ।

भामण्डलं देवकुरुष्वागत्य प्रत्यबोधयत् ॥ १२३७ ॥

पञ्चविंशतिमठदानां रामर्षिः केवलागमात् । सहस्राः पञ्चदश च सर्वायुः पर्यपूरयत् ॥ १२३८ ॥

शैलेशीं स्थितिमास्थाय योगी योगीश्वरैः समम् ।

शिवं जगाम श्रीरामः स्मरामस्तं मुहुर्मुहुः ॥ १२३९ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठटीयचरिते रामवंशवर्णनं सम्पूर्णम् ॥ ग्रं. १२३९ श्लोकाः

श्रीनमिनाथचरितम्

अथ श्रीनमितीर्थेशश्चरितं वच्चिम तत् क्रमात् । जग्मूप्रत्यग्विदेहेषु विजये भरताह्ये ॥१॥
कोशाम्बीपुरि सिद्धार्थः पार्थिवो विनयी नयी । भुक्तराज्यो व्रती जब्बे सुदर्शनमुनेगिरा ॥२॥
अहन्नामकर्म वद्धवा देवगुर्वोः सुभक्तिः ।

अपराजितेऽनुत्तरे ययौ सम्यक्त्वनिश्चयात् ॥ ३ ॥
विशिष्टा मिथिला नाम नगरी भरतान्तरे । अत्र द्वीपे जगद्वीपे तस्यां विजयभूपतिः ॥ ४ ॥
महीं शासति भूपेऽस्मिन् विजयो वासमासदत् ।

'पराजये न सक्तस्य रिपोरासीत् पराजयः ॥ ५ ॥
विग्रा कान्ता तस्य गुणग्रामविग्रा रसाश्रया ।

तस्य प्रिया क्रिया साक्षात् बोधस्येव विशुद्धधीः ॥ ६ ॥
च्युत्वाऽश्वयुक्तपूर्णिमायामश्चिन्यां समवातरत् । सिद्धार्थजीवस्तत्कुक्षावुत्कृष्टायुः प्रपूर्य तत् ॥७॥
चतुर्दश ददर्शाऽसौ विग्रा स्वप्नान् प्रमोदभाक् ।

राज्ञोक्तं तत्फलं विग्रा अपि प्राहुः सुतोद्भवम् ॥ ८ ॥
समये नभसः कृष्णाऽष्टम्यां दक्षगते विधौ ।

पुत्रं नीलोत्पलांकं सा स्वर्णाभं सुषुवे सुखात् ॥ ९ ॥
कुमार्यः सूतिकाकार्यं दिशां चक्रुर्यथोचितम् ।

शक्रानीतं चतुःषष्ठिरिन्द्राश्चास्नापयन् जिनम् ॥ १० ॥
सुमनोभिः सुमनसो गन्धाद्यैः परिपूज्य च ।

स्तुत्वा निन्युर्मातृपार्श्वे तं देवं देवसेवितम् ॥ ११ ॥
विजयो योजयामास धनं हर्षान्महोत्सवे । द्विषतां नमनान्नाम नमिरित्यादधे विधेः ॥ १२ ॥
वर्द्धमानः पञ्चदशधनुरुचतर्नुर्नु । पर्यणीषीद्राजकन्या रूपान्मान्याः सुरीगणैः ॥ १३ ॥
सहस्रद्वितये सार्द्धे वर्षाणां विगते प्रभुः । न्यस्तः प्रशस्तदिवसे राज्ये विजयभूश्चजा ॥ १४ ॥
सुप्रभे राज्यमारोप्य ददे सांवन्सरं पुनः ।

दानं यथेष्टं दीक्षाया महथक्रेऽस्य वासवैः ॥ १५ ॥

१. पराजये पैरः आजिः संग्रामः तस्यै (न समर्थस्य) ।

पञ्चवर्षसहस्राणां व्यत्यये व्रतमग्रहीत् । लोकान्तिकसुरस्तुत्यो नवम्यामसिते शुचेः ॥ १६ ॥
मनःपर्यवमापनः क्षैरेत्या पष्ठपारणाम् । चक्रे वीरपुरे दत्तनृपत्तेरोकसि प्रभुः ॥ १७ ॥
व्यधीयन्त सुरेः पञ्च दिव्यकर्मणि तदगृहे ।

नव मासान् विहृत्याऽगात् सहस्राम्रवणे जिनः ॥ १८ ॥

तले बकुलबृक्षस्य पष्ठस्थः प्रतिमाधरः । मार्गस्य शुक्लैकादृश्यां केवलज्ञानमाप सः ॥ १९ ॥
अशीतिशतचापोच्चमशोकद्रुममाश्रितः ।

तीर्थाय नम इत्युक्त्वा प्राङ्मुखः स निविष्टवान् ॥ २० ॥

चतस्रः प्रतिमा दिक्षु स्थापिता व्यन्तरामरैः ।

ब्रह्मा चतुर्मुखस्तस्माल्लोके ब्रह्मप्रकाशने ॥ २१ ॥

इदानीमपि लोकानां नयापनयबोधने । चातुर्मुख्यं चतुर्दिक्षु स्थितं लोकोपदेशने ॥ २२ ॥
ततो भक्तामरस्तोत्रे काव्ये बुद्धस्त्वमादिके ।

चतुर्द्वयि पदेष्वृक्ताश्रतस्त्रोऽप्युपमाः समाः ॥ २३ ॥

सङ्ख्यतुर्विधस्तत्राऽस्थायि देवेन योगिनाम् ।

धर्मश्रुतुर्विधोऽभाणि प्राणिनां हितकारणम् ॥ २४ ॥

असारमेतं संसारं जना जानन्तु चेतसा ।

धनं चाऽयतनं भीतेः क्रीडा पीडादिभूषणम् ॥ २५ ॥

विहाय तद्विहायोऽव्यप्रतिभं प्रतिमन्दिरम् ।

गन्तव्यं परलोकेऽत्र के ऋस्ता मृत्युरक्षिताः ॥ २६ ॥

आरुक्षुर्जनस्तस्मात् सर्वतो विरतो भवेत् ।

तत्राशक्तो व्यक्तभक्तिः स्यात् देशविरतोऽपि च ॥ २७ ॥

अवादि प्रभुणेत्यादिधर्मो ज्ञानक्रियामयः । इच्छेननिरामयपदं तदङ्गीक्रियतामयम् ॥ २८ ॥

जिनोपदेशमेवं ते सेवन्ते स्म यथारुचि । सर्वतो विरतिं देशविरतिं दर्शनं जनाः ॥ २९ ॥

अभूवन् गणिनः सप्तदश कुम्भादयः प्रभोः ।

तीर्थारक्षो यक्षराजो भ्रूकुटिः स चतुर्मुखः ॥ ३० ॥

व्यक्षो वृषरथः स्वर्णवर्णोऽष्टभुजराजितः । दक्षिणेऽभयशक्ती च बीजपूरं समुद्रम् ॥ ३१ ॥

वामेन कुलकं पर्शु वज्रमक्षसज्जं दधत् । गान्धारी यक्षिणी गौरा महिषवाहना स्थिरा ॥ ३२ ॥

दक्षिणे वरदं पाणि सखदगमपरं करम् ।

बीजपूरद्वयं वामकरयोर्दधती सती ॥ ३३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्
 सार्वे शरतसहस्रे द्वे नवमास्या विना प्रभुः । विजहै केवलीभूय भूयसां प्रतिबोधकः ॥ ३४ ॥
 शिवस्याऽवद्यसमयं भत्वा सम्मेतभूधरे । प्रपेदेऽनशनं साधुसहस्रेण समं प्रभुः ॥ ३५ ॥
 दशवर्षसहस्रायुरेकविंशो नमिञ्जिनः । निर्वृतः सुव्रतशिवात् षडलक्षशरदन्तरे ॥ ३६ ॥
 ईयुथ्तुःषष्ठिरिन्द्राः कल्याणकचिकीर्षया । आनिन्युर्नन्दनवनादेधांसि चाभियोगिकाः ॥ ३७ ॥
 ग्राच्यां जिनाङ्गसंस्कारहेतवे विकुधाश्रिताम् । रचयामासुरुचुञ्जां वृत्तां गोशीर्षचन्दनैः ॥ ३८ ॥
 दक्षिणस्यां महर्षीणामिक्षवाकुकुलजन्मनाम् ।

त्रिकोणां विद्युश्चित्यां परेषां पश्चिमाश्रिताम् ॥ ३९ ॥
 चतुरसां तां विधाय त्रिदशैस्त्वरितैरितः । परितः क्षीरपाथोद्धेः शक्रो जलमिहानयत् ॥ ४० ॥
 स्नपयित्वाऽर्हतं, देहं गोशीर्षचन्दनादिना ।

विलिलेप हरिश्चान्ये सुराः परतपस्विनाम् ॥ ४२ ॥
 हंसलक्षणवासोभिरशोभि भगवद्गुप्तः । भूषयामासू रत्नौघस्वर्णजातैश्च भूषणैः ॥ ४२ ॥
 सहस्रवाण्डाः शिविकास्तिस्रो वैमानिकाऽमराः ।

विधाय भगवद्देहं शिविकायां न्यवेशयन् ॥ ४३ ॥
 उदधार हरिजैनशिविकां च परेऽपराः । वादेषु वाद्यमानेषु नृत्यलग्नेऽप्सरोगणे ॥ ४४ ॥
 पुरो धूपपटीधूमैर्मालिन्ये विहिते दिशाम् । शोकादिव दिवः पेतुरशूणि कुमुमच्छलात् ॥ ४५ ॥
 यथकर्दमलेषेन शोकतापं पुरादिषु । अपजहूः सुरा मार्गे नाथ नाथेति वादिनः ॥ ४६ ॥
 इन्द्रादेशादग्निदेवाः विचकिरे हरिर्भूजम् । ज्यालयामासुरनिलकुमारास्तं सतेजसम् ॥ ४७ ॥
 चितायां चिक्षिषुर्भूयः कर्पूरादि वृतादि च ।

भारशः कुम्भशश्चान्यत् सुगन्धिवास्तवं^१ ततः ॥ ४८ ॥
 दग्धां चितां मेघसुरा वृष्टिभिः शीतलां व्यधुः ।
 अर्चितुं हरिरादत्त दक्षिणोद्धर्वस्थदाढिकाम् ॥ ४९ ॥
 वामामुपरिभागस्यां दंष्ट्रामैशानवासवः । अधस्तनीं दक्षिणां तामग्रहीचमरोऽसुरः ॥ ५० ॥

१. वस्तूनां समूहः वास्तवम् ।

वामां दंष्ट्रामद्यः स्थानां बली बलिरुपादितः ।

शेषे दन्ताचाकिनोऽन्ये जगृहुसुहुरास्तिकाः ॥ ५१ ॥

श्राद्धानां मार्गणे देवैर्दत्ताः कुण्डत्रयाऽरनयः ।

ततः प्रभृत्यभूवँस्ते ब्राह्मणा अग्निहोत्रिणः ॥ ५२ ॥

यैर्भस्म लघ्वं तल्लेपात् तापसा अपि जड्जिरे । चितास्थाने मणिमयं स्तूपत्रयं दधुः सुराः ॥ ५३ ॥

एवं देवगणः सिद्धकल्याणकमहोत्सवम् ।

निर्माय शाश्वतजिनान् नन्तु नन्दीश्वरे ययौ ॥ ५४ ॥

सुधर्मायां सभायां ते स्तम्भे माणवके शुभे । समुद्रके वज्रमये न्यधुर्दण्डां सुराधिपाः ॥ ५५ ॥

यस्य यावद्भवत्यायुस्तावद् वर्षसहस्रके । गते शाभोगसम्पन्नो हारः स्याद्युसदां तदा ॥ ५६ ॥

प्रतिमा भगवद्दण्डाः प्रपूज्य कुर्वते शनम् ।

मनोगम्यं सुरोत्पत्तौ तासां नानार्चनाविधिः ॥ ५७ ॥

युद्धेऽथवा सुरेन्द्राणां परस्परसुप्यस्थिते ।

दंष्ट्रास्नात्रजलासेकात् शास्त्र्यति क्रोधपावकः ॥ ५८ ॥

तासां काले पुद्रलानां विशीर्णत्वेऽन्यदंष्ट्रिकाः ।

गृहान्तेऽप्यर्हतामेवं नित्या ह्रेया परम्परा ॥ ५९ ॥

इति श्रीलघुत्रिषट्टीये चरिते श्रीनमिनाश्चरितं सम्पूर्णम् ॥ श्रीः ग्रं. ५९ श्लोकाः

श्रीहरिषेणचक्रिचरितम् ।

श्रीनमिविहरनासीत् तदा चक्रधरोऽप्यभूत् । हरिषेणस्तत्प्रबोधोऽप्यत्रैवौचित्यमहृति ॥ १ ॥

भरतेऽस्मिन् अतिस्मेरनरे नरपुरे पुरा । नराभिरामो भूमीशः शमी ख्याताऽवदातधीः ॥ २ ॥

विरक्तस्त्यक्तसंसारः प्रपद्य व्रतमुद्यतः । सनत्कुमारे देवोऽभूत् महदिस्तेजसां निधिः ॥ ३ ॥

पश्चालदेशे काम्पील्यं काम्पील्यास्थां^१ भजत्यदः ।

यत्र राजा हरिः साक्षात् रक्षको दक्षपतिभिः ॥ ४ ॥

तस्य प्रिया नाम मेरा क्रमे राजोऽतिभक्तिभाक् ।

रूपादेराश्रयः स्वैराभिसारोऽस्याः कदापि न ॥ ५ ॥

१. कां । पीछयां पीडायोग्यां आस्थां सभां अदो नारं भजति सेवते न काम्पील्यर्थः ।

नराभिरामजीवोऽस्या गर्भेऽवतीर्णवान् शुभैः ।
 चतुर्दशस्वप्नवीक्षापूर्वं साऽसूत चाङ्गजम् ॥ ६ ॥

हरिषेण इति ख्याता पित्राऽपि स्थापिताऽभिधा ।
 तिथिप्रमाणचापोच्चः पैतृकं राज्यमन्वशात् ॥ ७ ॥

तस्यायुधगृहेऽन्येद्युरुत्पन्नं चक्रमुज्जवलम् ।
 अपराण्यपि रत्नानि यथार्हस्थानि जड्जिरे ॥ ८ ॥

प्रागुक्तचक्रिरीत्यैव भरतं वरतन्त्रवित् । साधयन्नेधयाश्क्रो भूचक्रे शक्रविक्रमः ॥ ९ ॥

पुरुषार्थान् पटुचक्रे चतुरश्चतुराग्रणीः ।
 पद्मसु खण्डेष्वखण्डाङ्गः परस्परानऽचाधया ॥ १० ॥

कौमारे चक्रिणोऽप्यागात् सपादाऽच्छतत्रयी ।
 सैव मण्डलिभावेऽपि सार्द्धं वर्षशतं जये ॥ ११ ॥

चक्रित्वेऽष्टसहस्राणि शतान्यष्ट व्रते पुनः ।
 सार्द्धं शतत्रयं चाच्चं सर्वायुरयुतं समाः ॥ १२ ॥

प्रब्रज्यामाण्य सुगुरोरनतीचारपूर्वकम् । प्रपाल्य केवलीभूय लेभेऽव्ययसुखं क्रमात् ॥ १३ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीये हरिषेणचक्रिचरितं सम्पूर्णम् ॥ ग्रं. १३ श्लोकाः ॥

श्रीजयचक्रिचरितम् ।

समर्थः श्रीनमेस्तीर्थे चक्री जय इति क्षितिम् ।
 भारतीं सारतीवांशुः प्रांशुतेजा अदीदिपत् ॥ १ ॥

स पूर्वजन्मन्यजनि नाम्ना नृपो वसुन्धरः । क्षेत्रेऽप्यैरावते जम्बूद्वीपे श्रीपुरनाथकः ॥ २ ॥

पश्चावत्याः स्वकान्ताया निधनात् स धनादिकम् ।
 समुन्सूज्य परिव्रज्य मृत्वाऽगात् सप्तमे दिवे ॥ ३ ॥

मागधे विषये राजगृहे स जगृहे भवम् । विजयक्षमापतेर्वप्ना प्रियाऽस्याः कुशिसम्बनि ॥ ४ ॥

ऐक्षतेयं गजबृप्तप्रसुखान् स्वप्नकान् निशि । चतुर्दश चातुरन्तचक्रवर्त्तिवस्त्रचक्रान् ॥ ५ ॥

प्रस्ताऽसौ प्रसूः काले तनयं संज्ञया जयम् ।
 धनुद्वादशकोन्नत्या जयन्तं तेजसा जयम् ॥ ६ ॥

राजा मण्डलिकः पूर्वं पैतृकाद् राज्यशासनात् ।
 चक्ररत्नादिसम्भूत्या स भूपश्चक्रितां दधौ ॥ ७ ॥

प्राच्यचक्रभूतां नीत्याऽनीत्या' भरतसाधनात् ।
 सुरासुरैर्नैपविद्याधरैः सेव्यक्रमोऽभवत् ॥ ८ ॥

भुक्त्वा चक्रित्रियं श्रेयः शिश्राय व्रतमार्हतम् ।
 शरच्छतत्रयी पूर्णा कौमारेऽस्य यथौ सुखात् ॥ ९ ॥

मण्डलित्वे सैव पुनर्दिग्यात्राऽब्दशतादभूत् ।
 एकोनविंशतिः शती समानां चक्रिताश्रये ॥ १० ॥

चतुर्वर्षशती दीक्षापर्याये सकलायुषा । समासहस्रवित्यं नीत्वा प्रापाऽन्ययं पदम् ॥ ११ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याभ्योधेविशेषेभिरिव शुद्धबोधे ।
 उद्भूत्य मेधेन भूते सुधायाः कुम्भोपमे सप्तम पर्वं रेजे ॥ १२ ॥

इति श्रीलघुविषष्टीयचरिते विनयविलासनाम्नि श्रीजयचक्रिचरितं सम्पूर्णम् ॥ ग्रं. १२ ॥

रामकृष्णचरित सहितं श्रीनेमिनाथचरितम् ।

प्रणम्य परमानन्दरमानन्दनमद्भुतम् । श्रीनेमिनं जिनं रामविष्णुसेव्यं स्तुवेऽत्र तम् ॥ १ ॥

जम्बूदीपस्थिते क्षेत्रे भरते वरतेजसि । अचलपुरमेतस्य श्रीविक्रमधनो नृपः ॥ २ ॥

यथार्थनामा धरणी मूर्तेव धारणी प्रिया । राजा गुणे प्रियश्रापे हृदि सा स्नग्गुणप्रिया ॥ ३ ॥

तथाम्रः कम्रताशाली स्वालीनालिस्वरैर्वदन् ।

स्वप्ने दृष्टः पुमानिष्टः कोऽप्येत्य तां जगाविति ॥ ४ ॥

त्वदङ्गेण रोप्यतेऽसावन्यत्रान्यत्र चोप्स्यते । नववारास्ततो हृष्टे नृपस्तुष्टाव तं श्रुतेः ॥ ५ ॥

पुत्रे जाते प्रभातेऽस्य पित्रा चक्रे महोत्सवः । धनोऽयमित्यभिदधे ववृष्टे स गुणैः समम् ॥ ६ ॥

हतश्च नगरे नाम्ना कुसुमे सुमनोरमे । सिंहभूपस्य दयिता विमला विमला गुणैः ॥ ७ ॥

कन्या धनवती तस्याः कलाभिः कलिताऽलिभिः^१ ।

उद्याने रममाणा सा धनचित्रे क्षणे रता ॥ ८ ॥

१. न विद्यते ईतिर्यस्यां सा अनीतिस्तथा ।

२. आलिभिः सखीभिः ।

तद् विज्ञाय पिता दूतप्रेषणोऽचलाधिपम् । अनुज्ञाय धनवर्तीं धनेन पर्याययत् ॥ ९ ॥
एकदोद्यानमासीनं चतुर्ज्ञानधरं मुनिम् । वसुन्धरं प्रणम्बैवाऽपृच्छद् विक्रमभूषतिः ॥ १० ॥
राज्याऽप्रवापो नवशः प्रैक्षि तत्कलमादिश ।

ततो मुनिः केवलिनं मनसाऽपृच्छदुद्घतः ॥ ११ ॥

चरितं नेभिनो भावि केवलज्ञानिनोदितम् ।

मनोऽवधिभ्यां विज्ञाय स मुनिर्भूषुजेऽवदत् ॥ १२ ॥

एकत्रोद्यानगः साधुः क्षुत्तद्वाधेन मृच्छितः ।

धनवत्योपचरितो धनेन सममातपे ॥ १३ ॥

मुनिचन्द्रो धर्मलाभं भण्णस्ताभ्यां पट्रकृतः ।

सम्यक्त्वमूलं श्रीजैनं धर्मं दत्त्वा ययौ ततः ॥ १४ ॥

राज्यमासाद्य धर्मिष्ठो धनस्त्रिवर्गसाधनः । प्रान्तेऽनशनकृतं साकं धनवत्य । दिवं ययौ ॥ १५ ॥
अजायेतां च सौधर्मे देवौ सामानिकौ हरेः ।

स्वरतेजःपुरे स्वरविद्युन्मत्योः सुतो धनः ॥ १६ ॥

नाम्ना चित्रगतिर्विद्याधराणामग्रणीरभूत । धनवत्यपि वैताढये नगरे शिवमन्दिरे ॥ १७ ॥

अनङ्गसिंहनृपतेः पद्मराजी शशिप्रभा । तयोः पुत्री रत्नवती बभूव बल्लभा पितुः ॥ १८ ॥

पृष्ठो ज्ञानी को वरोऽस्या यस्ते खडगं हरिष्यति ।

पुष्पवृष्टिर्दुपरिभाविनी सिद्धवेशमनि ॥ १९ ॥

इतशक्तपुरे भूपः सुग्रीवोऽस्य प्रियाद्रयम् ।

आद्या यशस्विनी भद्राऽन्या सुमित्रोऽग्रिमाङ्गजः ॥ २० ॥

राज्याशया विषं प्रादात् सुमित्राय दुराशया ।

भद्रा जातेऽपवादे द्राङ्गनष्टा चौरैरुपद्रुता ॥ २१ ॥

सुमित्रं निर्विषं चक्रे प्राप्तश्चित्रगतिस्तदा ।

मैत्र्यात् ताभ्यां नतः प्रेम्णा सुयशा नाम केवली ॥ २२ ॥

सुमित्रेण सचित्रेण आद्वधर्मं उपाददे । पृष्ठः सुग्रीवभूपेन ज्ञानी भद्रागतिं जगौ ॥ २३ ॥

चौरैः क्रीता वणिकपाशं ततो नष्टा दवान्मृता ।

प्रथमं नरकं प्राप्य चाण्डालीभवभाजनम् ॥ २४ ॥

राज्ये न्यस्य सुमित्रं तं सुग्रीवो व्रतमग्रहीत् ।

भद्राङ्गजः स पश्चात्यो मानी देशान्तरं ययौ ॥ २५ ॥

अत्रान्तरे सुमित्रस्य स्वसा कलिङ्गगेहिनी । अनङ्गसिंहपुत्रेणाऽपहृता कमलेन सा ॥ २६ ॥

ज्ञात्वा चित्रगतिः शौर्यात् कमलस्याऽच्छिनत् शिरः ।

अनङ्गसिंहो युयुधे तच्चित्रगतिना सह ॥ २७ ॥

समरारंभणेऽस्मार्षीत् अनङ्गोऽसिंह सुरार्पितम् ।

तमागतं चापज्ज्ञै चित्रो विद्यात्मोबलात् ॥ २८ ॥

अखण्डशीलमानीय स्वसारं प्रददौ सुहृत् ।

सुमित्राय ततो दीक्षां सुमित्रः प्रतिपञ्चवान् ॥ २९ ॥

पश्चस्तं राज्यवैरेण कायोत्सर्गे निजधिनवान् ।

सुमित्रो ब्रह्मलोकेऽगाद् दष्टः पश्चोऽहिनाऽपतत् ॥ ३० ॥

सप्तमीं नरकक्षमां स प्राप पापातितापभाक् । चित्रः सुमित्रविरहे सिद्धायतनमागमद् ॥ ३१ ॥

अनेकविद्याभृतसङ्गेऽनङ्गेनाप्यागतं तदा ।

सहादाय रत्नवतीं सुरोऽप्यागात् सुमित्रभूः ॥ ३२ ॥

हर्षाद् वर्ष पुष्पाणि शीर्षे चित्रगतेरपि ।

स्वजातेस्तीं स्वजातेश्च पुण्यनैपुण्यजन्मनः ॥ ३३ ॥

स्वपुण्या अनुरागेण ज्ञानिवाक्यं स्मरन् गृहे ।

गत्वा मन्त्रप्रेषणेनाऽनङ्गः सम्बन्धमादधे ॥ ३४ ॥

वृत्ते विवाहेऽथ तयोर्यात्रां नन्दीश्वरादिषु ।

कुर्वस्तया चित्रगतिः पवित्रां गतिमातनोत् ॥ ३५ ॥

धनस्य बान्धवौ नाम्ना देवदत्तौ धनात् परौ ।

देवीभूय च्युतौ चित्रगतेर्बन्धू चभूवतुः ॥ ३६ ॥

मनोगतिश्च चपलगतिर्नाम्नाऽनुजौ क्रमात् । ताभ्यां रत्नवतीयुक्तः सोऽर्हद्वर्मपालयत् ॥ ३७ ॥

पितुवैराग्यमुद्दीक्ष्य वैरं सामन्तपुत्रयोः ।

रत्नवत्याः सुतं राज्ये न्यधाच्चित्रः पुरन्दरम् ॥ ३८ ॥

१. विद्यावलेन अन्धकारं कृत्वा ।

ब्रतं दमधराऽचार्यादादाय ज्ञानवान् नृपः । बन्धुरत्नवतीयुक्तः पादपोपगमं दधौ ॥३९॥
सुरो महद्दिर्माहेन्द्रे तेऽपि देवास्थयोऽभवन् ।

प्रत्यग्विदेहविजये पश्चात्ख्ये तत्समुद्भवः ॥ ४० ॥
सिंहनाम्नि पुरे भूमान् हरिनन्दीति विश्रुतः ।

अम्भोजदर्शना तस्य महिषी प्रियदर्शना ॥ ४१ ॥
सुस्वप्नस्त्रिचितस्तस्याः कुक्षिं चित्रगतिः श्रितः ।

अपराजित इत्याख्यां न्यास्थद् राजाऽस्य सदिने ॥ ४२ ॥
मित्रं विमलबोधोऽस्याश्वस्थौ तावन्यदा वने ।

मिथश्चिन्तयतः स्मेष्टं जातं भूतलदर्शनम् ॥ ४३ ॥
चौरस्त्रस्यंस्तत्र चैकः कुमारशरणं श्रितः । नाशयामास चाऽरक्षान् स तद्घातविधायिनः ॥४४॥
राजाऽपराजितं प्रेक्ष्य रणानन्यवारयद् भटाव् ।

उपलक्ष्य सुहृत्पुत्रं निनाय सोत्सवं गृहे ॥ ४५ ॥
विसर्ज च तं चौरं निषिद्य तत्क्रियामतः ।
तस्थतुस्तौ सुखेनाऽत्र प्रस्थितौ चाऽन्यदा निशि ॥ ४६ ॥

कालिकायतनासनां होतुभिष्ठां द्वियं निशि ।
रुदन्तीं वीक्ष्य विद्याभृत्वं जिगाय राजस्तः ॥ ४७ ॥

खडगप्रहारात् कौमारात् पतितो भृवि खेचरः ।
कुमारं प्राह मद्रस्त्रग्रन्थौ मणिश्च मूलिका ॥ ४८ ॥

मण्डेजलेन धृष्टा तां मदवणे देहि साम्प्रतम् ।

तथा कृते राजसुवा सज्जाङ्गोऽभूत् स खेचरः ॥ ४९ ॥
ऊचे च रत्नमालेयं रथन् पुरभूपतेः । तनयाऽमृतसेनस्याऽपराजिताऽनुरागिणी ॥ ५० ॥

श्रीषेणनन्दनः सूरकान्तोऽहं दृष्टवानिमाम् ।

रक्तोऽस्यां वहुधा विद्या असाधयमहर्निशम् ॥ ५१ ॥
अणहृत्याऽप्यनिच्छन्तीमेतां हिरण्यरेतसि । क्षेप्तुं यावदुद्यतोऽहं त्वयाऽरक्षि विचक्षणः ॥५२॥

इयोरप्युपकर्त्ताऽसीत्युक्त्वा ते मणिमूलिके ।

अदाद्राजसुवे रत्नमालाऽपि मुदिता भृशम् ॥ ५३ ॥

पितरावीयतुस्तस्या विवाहं चक्रतुस्तयोः । स्वरकान्ते सुहृदभूतौ कुमारोक्त्या गतौ पुरे ॥५४॥
तृष्णकुमारशूताधः स्थितो मन्त्री स चोदकम् ।

आनयत् तावता नैक्षि राजस्वस्तेन तत्पदे ॥ ५५ ॥

विलपन् खेचराभ्यां स निन्येऽपराजितान्तिकम् ।

उभे कन्ये च भुवनभानोर्यूढः स राजभूः ॥ ५६ ॥

निर्गत्य निदयनामन्त्र्य श्रीमन्दिरमुपेयतुः ।

नृपस्य क्षुरिकाघातान् नृणां कोलाहलोऽभवत् ॥ ५७ ॥

मण्डजलं नृपोऽपायि मूलिकालेपनाज्जलैः । पटूचक्रे कुमारेण नृपः कृपालुनाऽमुना ॥ ५८ ॥

ददौ चाऽयं सुतां रम्भां कुमाराय तया समम् ।

रममाणस्ततौ रात्रौ निरगान् मन्त्रिणा सह ॥ ५९ ॥

ततः कुण्डपुरेऽनंसीदेकं केवलिनं मुनिम् ।

भव्योऽहं यदि वाभव्य इत्यपृच्छच्च तं तदा ॥ ६० ॥

भविष्यसि त्वं द्वार्विशो जिनः पञ्चमके भवे ।

त्वन्मित्रं च गणधरो जम्बूदीपस्य भारते ॥ ६१ ॥

दिनानि कतिचित् तत्राऽतिवाह्य तौ प्रचेरतुः ।

स्थाने स्थानेऽर्हतां चैत्यवन्दनायोत्सुकौ भुवि ॥ ६२ ॥

जनानन्दपुरे राजा जितशत्रुमहाभुजः । धारिणी स्त्री तयोः पुत्री पुरा रत्नवतीभवे ॥ ६३ ॥

अभूत् प्रीतिमती नाम्ना कलाकौशलशालिनी ।

यो मां कलाबलाऽजेता तस्याऽहं सहचारिणी ॥ ६४ ॥

पणं पुण्या नृपो मत्वा स्वयंवरपदं नवम् । आकारयत् देशभूपान् खेटानाज्जहवज्जनैः ॥ ६५ ॥

अपराजितोऽपि तत्र मन्त्रिणा सममाययौ । गुटिकायाः प्रयोगेण परावृत्तस्वरूपभाक् ॥ ६६ ॥

स्थितेषु सर्वभूपेषु नरयानस्थिता कनी । मञ्चान्तरमवातारीत् प्रीत्या प्रीतिमती ततः ॥ ६७ ॥

जरती स्त्री पुरोभूय देशवर्णनकारिणी । वंशान् नृपाणामभण्त् स्तुवती पौरुषाकृती ॥ ६८ ॥

नृपानेतान् दक्षचेता विभावय वचोरसैः । तयेत्युक्ता प्रीतिमती पूर्वपक्षमवोचत ॥ ६९ ॥

रूपेणाऽस्याः स्वरूपेणाऽलङ्काराणां तनौ गिरि ।

पक्षप्ररूपणादाक्ष्यात् साक्षात् सरस्वती क्षणात् ॥ ७० ॥

व्यामोहान्नोत्तरं दातुं पर्याप्ताः सर्वभूमुजः । तदाऽपराजितोऽभ्येत्य तत्पक्षोत्तरमादधे ॥७१॥
ग्राक् सम्बन्धादतिप्रीतामुपयेमेऽपराजितः ।

युयुत्स्वल् भूपतीन् जित्वा चक्रे नामाऽपि सान्वयम् ॥ ७२ ॥

मन्त्रिपुत्रीं मन्त्रिपुत्रः कुमारः पर्यणायथत् । पितुरत्याग्रहाद् दूतभणितात् स्वपुरं ययौ ॥७३॥
हरिणंदी परानन्दी राज्ये न्यस्याऽपराजितम् ।

प्रब्रज्य तपसां शौर्यात् क्षिप्त्वा कर्म ययौ शिवम् ॥ ७४ ॥

नव्यचैत्यादिसत्कृत्यै रथयात्रामहोत्सवैः ।

भवं च विभवं स्वीयं पुनाति स्माऽपराजितः ॥ ७५ ॥

उद्यानेऽन्येद्युरायातं भद्रद्वारा सार्थपाङ्गजम् ।

रममाणं रमणीभिः पद्यन् राजाऽप्यमूढत् ॥ ७६ ॥

द्वितीयदिवसे तस्य मृत्योः शोकाऽवलोकनात् ।

राजा व्याजाद् विनिर्मुक्तो मुक्तिमैच्छदत्तुच्छधीः ॥ ७७ ॥

प्रीतिमत्याः सुतं पश्च राज्ये नियोज्य स व्रतम् ।

प्रादात् पूर्वं कुण्डपुरे दृष्टकेवलिनोऽनितके ॥ ७८ ॥

प्रिया प्रीतिमती स्त्रः सोमशानुजवान्धवीं । मन्त्री विमलबोधथ तमनु श्रावजँस्तदा ॥७९॥

तपोविद्यानतः सर्वे ययुरेकादशीं दिवम् ।

च्युत्वाऽत्र भरतेऽभूवन् ते हास्तिनपुरे नराः ॥ ८० ॥

राजाऽस्ति तत्र श्रीषेणः श्रीमती महिषी पुनः । पूर्णेन्दुदर्शनात् स्वप्नेऽवतताराऽपराजितः ॥८१॥

अन्तर्वैत्यास्ततः पत्न्याः कुर्वन् दोहदपूरणम् ।

जातस्य समये स्त्रियोः शङ्खस्त्याख्यां दधौ नृपः ॥ ८२ ॥

कलाभ्यासविधावस्य नाऽभ्यासं विजहौ सुहृत् ।

ग्राग् मन्त्रिजीवो नाम्नाऽत्र भवे मतिप्रभाव्यः ॥ ८३ ॥

पल्लयां विशालशङ्खादिवल्लयामथ जिगीषया । श्रीषेणगमने शङ्खकुमारसं व्यजिञ्जपत् ॥८४॥

मामादिश विशामीशविजयेऽस्यामहीयसाम् ।

पराक्रमो नोचितस्तद् राज्ञादिष्टोऽचलत् स्वयम् ॥ ८५ ॥

श्रुत्वा कुमारागमनं पल्लीशो गह्वरेऽविशत् ।

रहः स्थित्वा कुमारोऽपि प्राहिणोत् सैन्यमग्रतः ॥ ८६ ॥

बले दुर्गान्तरं प्राप्ते पल्लीशस्तदवेष्टयत् । कुमारः पृष्ठतो धावन् मध्ये तं बलयोरधात् ॥ ८७ ॥
दासीभूय स पल्लीशो लोष्टं दत्त्वा यथाग्रहम् ।

दण्डं स्वीकार्यं नृपस्थः प्रत्यावृत्त्य स्थितो वने ॥ ८८ ॥

रोदनश्वरणाद् रात्रौ तत्र गत्वा स राजस्थः ।

पग्रच्छाऽद्वजरक्षारीं काऽसि किं दुःखकारणम् ? ॥ ८९ ॥

सा प्राह भूपथम्पाया जितारिरङ्गदेशपः ।

कीर्तिमत्यां तस्य सुता सुयशा हि यशोमती ॥ ९० ॥

श्रीषेणनृपभूः शङ्खस्तदूपे क्षणतो मुदा । निश्चिकाय तमेवेशं सेवे देवेऽपि निःस्पृहा ॥ ९१ ॥
स्पृहयालुः पुनस्तस्यै मणिशेखरखेचरः ।

तामहार्षीन् मन्त्रदेव्या तां लग्नां धात्रिकामपि ॥ ९२ ॥

निशम्य वार्ता शङ्खोऽपि वनान्तस्तं विलोकयन् ।

गतायां निश्चिं तं खेटं गह्वरान्तरवैक्षत ॥ ९३ ॥

यशोमतीं प्रार्थयन् स तया तिरस्कृतोऽप्ययम् ।

कुमारं वीक्ष्य युद्धाय सन्नद्वोऽयुध्यताऽमुना ॥ ९४ ॥

कुमारबाणधातेन पातितो भुवि खेचरः । तमूचे निर्जितोऽस्मीति ममागः क्षम्यतामदः ॥ ९५ ॥
तदभ्यर्थनया शङ्खो वैताळ्यनगमीयिवान् ।

सिद्धायतनयात्राऽपि यशोमत्या समं कृता ॥ ९६ ॥

कुमारं कनकधुरे निनाय मणिशेखरः । दित्सवः स्वसुतास्तस्मै जगुर्विद्याधरा अपि ॥ ९७ ॥

तान् प्रत्यूचे विवाहेनां यशोमतीमनुकमात् ।

अन्याः कन्याः परिणेष्ये ततस्तं खेचरेश्वराः ॥ ९८ ॥

मणिशेखरमुख्यास्ते हर्षत् स्वस्वसुतायुताः ।

निन्युः कुमारं चम्पायां जितारिरपि सोऽभ्यगात् ॥ ९९ ॥

सोत्सवं विहिते पित्रा यशोमत्याः करग्रहे ।

कुमारोऽन्या खेटकन्याः उपायँस्त प्रशस्तधीः ॥ १०० ॥

चम्पायां श्रीवासुपूज्ययात्रां पूजां स सोत्सवम् ।
 विदधे तत्पुराभ्यस्तज्जैनतीर्थनतीः सूजन् ॥ १०१ ॥

स्थिस्वा दिनानि कतिचिच्चम्पायां श्वसुराग्रहात् ।
 श्रीहास्तिनपुरेऽप्यागात् रागाद् द्वां स राजभूः ॥ १०२ ॥

आरण्यवनं प्राप्य सुरसोमावपि क्रमात् ।
 सूरो यशोधरोऽस्यासीद् सोमो गुणधरोऽनुजः ॥ १०३ ॥

शङ्खसे राज्यमनुज्ञाय श्रीषेणो व्रतमाददे ।
 उत्पन्नकेवलोऽप्यागात् स श्रीषेणमहामुनिः ॥ १०४ ॥

शङ्खोऽभिवन्ध तत्पादौ देशनामशृणोत् सुधीः ।
 अप्राक्षीद् भूपतिः प्रेम यशोमत्यां कुतोऽधिकम् ॥ १०५ ॥

आख्यत् प्राप्यभवसम्बन्ध केवली स्वेऽवलीढिमा ।
 भूपरूपं भवस्येद्क धनादारभ्य सम्भवत् ॥ १०६ ॥

मृत्वाऽपराजिते नाम्नाऽनुत्तरेऽनुत्तरस्त्विषा ।
 सुरो भूत्वा परभवे द्वाविशोऽर्हन् भविष्यसि ॥ १०७ ॥

इयं राजीमती रागाद् भाविनी तामतीत्य च ।
 दीक्षां ग्रहीष्यसि कनी त्वामनु प्रवजिष्यति ॥ १०८ ॥

अन्ते प्राप्यति निर्वाणं बान्धवोऽयं यशोधरः ।
 तथा गुणधरश्चैतौ तवैव गणधारिणौ ॥ १०९ ॥

पुण्डरीकं स्वं तनयं राज्येऽभिषिच्य सोत्सवम् ।
 शङ्खः श्रामण्यमाधत्त यशोमत्या समं गुरोः ॥ ११० ॥

बान्धवौ तौ समन्त्री च प्रव्रज्य शङ्खसार्थगौ ।
 चक्रिरेऽमी तपो गाढं बाढं धर्मेऽनुरागिणः ॥ १११ ॥

शङ्खेन तीर्थकृत् कर्माऽप्यजितं जिनभक्तिः ।
 तजितं दुरितं सर्वं गर्जितं शासनं ततः ॥ ११२ ॥

पादपोपगमादन्ते शङ्खोऽयादपराजितम् । यशोमत्यादयोऽपीयुस्तत्रैव विशदाशयाः ॥ ११३ ॥

इत्थ जाम्बवे क्षेत्रे भरते विरते भयात् । मधुरास्ति पुरी जीर्णा न्यायेन तरुणी श्रिया ॥ ११४ ॥

बृहदध्वजाद् वसोः पुत्राद् गतेषु बहुराजसु ।

यदुर्नृपो मृदुलोके यदुत्साहाद् द्युलोकभीः ॥ ११५ ॥

ज्येष्ठः स्त्रः सुवीरोऽन्योऽनुजः पुत्रौ तु यादवौ ।

शौरिर्न्यधात् शौरिपुरं सुवीरो मधुरास्थितः ॥ ११६ ॥

शौरेन्धकवृष्टयाद्यास्तनया नयशालिनः । भोजवृष्णिप्रभृतयः सुवीरधीरसम्भवाः ॥ ११७ ॥

शौरिर्दीक्षापक्षलग्नः सुप्रतिष्ठस्य निश्रया ।

ययौ शिवं सुवीरस्तु सिन्धुदेशमसाधयत् ॥ ११८ ॥

अन्धवृष्णोर्दशाऽभूवन् पुत्राः शत्रुभयंकराः । समुद्रविजयस्तेषु मुख्योऽक्षोभः परस्ततः ॥ ११९ ॥

स्तिमितः सागरस्तस्माद् हिमवानचलस्ततः ।

धरणः पूरणशाभिचन्द्रोऽस्माद् वसुदेववाक् ॥ १२० ॥

अभूताभनुजे तेषां कुन्ती मद्री तदादिमा । वने पाण्डुनृपं मद्री दमघोषमशिष्यत् ॥ १२१ ॥

हरिवर्षानीतयुग्मिर्जातोऽभूद्विंशकः । प्रशस्या भुवि तद्वद्या यादवा यदुभूपजाः ॥ १२२ ॥

इतश्च हास्तिनपुरे ललितः श्रेष्ठिनन्दनः ।

मातुः स वल्लभोऽन्यन्तं साम्बा गर्भवती पुनः ॥ १२३ ॥

गर्भानुभावतस्तापमवाप श्रेष्ठिनी भृशम् ।

चकमे गर्भपातं च न स गर्भोऽपतत् पुनः ॥ १२४ ॥

स पुत्रो जातमात्रोऽपि त्याजितश्चेटिकाकरात् ।

दृष्टः पित्रा स चाऽरक्षि छब्दं संवर्द्धितः परैः ॥ १२५ ॥

गङ्गदत्त इति ख्यातः पितरं ललितोऽब्रवीत् ।

मधूत्सवे समायाते तातानुजमिहानय ॥ १२६ ॥

न जानाति जनन्यस्य न्यस्तस्तथा रहः कवचित् ।

पटान्तरे तातपुत्रौ गङ्गदत्तं च ब्रह्मतुः ॥ १२७ ॥

दृष्टा तद्भोजनं माता कुद्वयित्वाचकर्ष तम् ।

भिक्षार्थमागतान् साधूनप्राणां द्रेषकारणम् ॥ १२८ ॥

साधुज्ञानी जगावेको वान्धवौ काष्ठवाहकौ ।

गन्त्रीं भृत्वा काष्ठभारैर्जग्मतुः पथि सत्वरम् ॥ १२९ ॥

ज्येष्ठेन चक्रलूनां गरक्षिता गन्त्रिका पथः । वाहयित्वा दूरभार्गे माभूदस्य असुव्ययः ॥१३०॥
द्वितीयेनास्थिभङ्गेऽस्याः श्रोतव्यं शब्दितं मया ।

इति मत्वा चक्रलुवं छेदाद् गन्त्रीमवाहयत् ॥ १३१ ॥
ज्येष्ठोऽभूल्लितः पुत्रो मातुः प्रियः परोऽन्यथा ।

श्रुत्वा वभूवः श्रामण्यान्महाशुक्रे सुराख्यः ॥ १३२ ॥
च्युत्वा ततो वसुदेवाद्रोहिण्यां तनुजोऽजनि ।

गजाऽश्वसिंहशशिनां स्वप्नात् सर्वत्र वल्लभः ॥ १३३ ॥
सर्वचेतोऽभिरमणाद् रामाख्यां लब्धवानयम् । विश्वप्रियनिदानेन गङ्गदत्तोऽप्यवातरत् ॥१३४॥
वसुदेवात् स देवक्यां पुराऽसीत् तत्र वार्त्तिकम् ।

यो बद्धवा नयते सिंहं तस्मै दास्ये निजाङ्गजाम् ॥ १३५ ॥
समुद्रविजयं प्राप्य जरासन्धानुशासनम् ।

दूतोऽवदद् वसुदेवं प्रेष्य सोऽग्राहयच् च तम् ॥ १३६ ॥
तुष्टो जीवयशः पुत्रीं जरासन्धः प्रदास्यति ।

कुलद्वयक्षयायैषा पृष्ठो ज्ञानी जगाविति ॥ १३७ ॥
विमृश्येति सुभद्रं द्राव नृषोऽप्याजूहवज्जवात् ।

पत्री तेनार्पिताऽगत्य समुद्रोऽवाचयच्च ताम् ॥ १३८ ॥
औग्रसेनिरयं पुत्रो धारिण्यां दोहदाद् भिया ।

मञ्जूषायां सभूषायां क्षिप्त्वा प्रावाहितोऽभसि ॥ १३९ ॥
यादवोऽयमनेनैव बद्धः सिंहरथस्ततः । जरासन्धो जीवयशः पुत्रीं तेनोदवाहयत् ॥ १४० ॥
ययाचे श्वसुरात् कंसः प्राग्वैरान् मधुरापुरीम् ।

क्षिप्त्वोग्रसेनं पितरं कारायां राज्यमाश्रयत् ॥ १४१ ॥
मासोपवासी राज्ञात्रिनिमन्त्रितोऽपि विस्मृतः ।

परिवाद् विदधे दुःखकृन् निदानं भयावहम् ॥ १४२ ॥
वसुदेवेन विजयमय्यारोप्य विवाहितः । त्रिखण्डाधिपते: पुत्रीं कंस इत्युपकारवित् ॥१४३॥

तं प्रत्युपचिकीर्षुः सन् देवकीं पर्यणाययत् ।
तस्या विवाहस्योत्साहेऽतिमुक्तो मुनिरागमत् ॥ १४४ ॥

गाढालिङ्गनतः प्रेष्णाऽनुचितैर्वाक्प्रपञ्चैः ।

स्वेदितो मुनिरप्यूचे मुग्धे जानासि किं न हि ॥ १४५ ॥

यस्या विवाहः क्रियते तस्या गर्भस्तु सप्तमः ।

हंता पत्युः पितुर्भावी तयाऽत्रावीति दुर्वच्छः ॥ १४६ ॥

ज्ञाते तद्वचने पत्याऽपत्यानि सप्त शप्तवत् । अयाच्चिषत देवक्या वसुदेवः सुहृद्दरः ॥ १४७ ॥

वसुदेवोऽपि तद्वाचं प्रत्यपद्यते शुद्धधीः ।

नावयोरन्तरं किञ्चिन् मैत्रीद्वक् सत्सु निश्चिता ॥ १४८ ॥

देवकी स्वामिवचसाऽनुमेने तददम्भभाक् । जातमात्रं गर्भषट्कं कंसेन जगृहे मुदा ॥ १४९ ॥

तदा नागवणिकृपत्नी सुलसा राधितस्तया । नैगमैषी मृतापत्यं चिक्षेप देवकीपुरः ॥ १५० ॥

पुत्रान् षड् देवकी जातान् सुलसायाः पुरो न्यधात् ।

सुलसायाः सुता एते इत्यऽवर्द्धन्त धार्मिकाः ॥ १५१ ॥

आद्योऽनीकयशोऽनन्तो जितसेनो हतारिकः ।

देवयशाः शत्रुसेन इत्यमी भाग्यभाजनम् ॥ १५२ ॥

ऋतुस्नाता देवकी साऽपश्यत् स्वप्नान् क्रमान्विशि ।

सिंहस्त्र्याम्नीभकेतुविमानान् सरसा च षड् ॥ १५३ ॥

शुक्राच्चयुत्वा गङ्गदत्तो देवकीकुक्षिमागमत् ।

'नभोऽसिताष्टमीमध्यरात्रे साऽसूत दारकम् ॥ १५४ ॥

समये कंससुभटा निद्राणाः सुरसन्निधेः । वसुदेवस्तमादाय निर्ययौ पुरंगोपुरे ॥ १५५ ॥

देवतानि दधुः छत्रं पुष्पवृष्टिपुरस्सरम् ।

दीपाष्टककृतोद्योतस्तन्नासखलदयं क्वचित् ॥ १५६ ॥

पुरो वृषभरूपेण द्वारोद्घाटनतः पुरः । उग्रसेनं पञ्जरस्थं ज्ञापयन् स ययौ बहिः ॥ १५७ ॥

नाकुलो गोकुलं नीत्वाऽर्पयन् नन्दयशोदयोः ।

तत्सुतां तत्क्षणे जातां लात्वाऽगाद् गर्भमन्दिरे ॥ १५८ ॥

विर्ययमिमं कृत्वा वसुदेवः स्वमासपदम् ।

जगाम थामिकाः कंसादिष्टा जागरमासदन् ॥ १५९ ॥

पुत्रीं जातां भटा नीत्वा कंसस्य पुरतो दधुः ।

अचिन्तयज् ज्ञानिवचो मिथ्या भाग्यादभूदिति ॥ १६० ॥

बालहीहननाशङ्की कंसो नासाविकर्तनम् ।

कृत्वा प्रत्यर्पयत् पुत्रीं क्षमो मयि न सप्तमः ॥ १६१ ॥

कृष्णाङ्गत्वात् कृष्ण इति नन्दश्वेतस्य चाभिधाम् ।

रक्ष्यमाणो देवताभिर्वृधे गोकुले शिशुः ॥ १६२ ॥

गवां पूजामिषाद् द्रष्टुं देवकी याति गोकुले ।

तत्र स्वतनयं दृष्ट्वा मुमुदे स्वपदेऽप्यगात् ॥ १६३ ॥

पुत्रिके सूर्पकस्यात् पितृवैरात् समीयतुः । वसुदेवापकाराय कुथा शकुनिपूतने ॥ १६४ ॥

शयालुं बालकं कृष्णं मत्वा शकुनिरादधे ।

शकटं शिशूपरिष्टात् पद्धत्या तज्जहौ शिशुः ॥ १६५ ॥

सविषं स्तनमास्येऽस्य चिक्षेप कटपूतना ।

कृष्णसच्चिदिकारिष्यो देवतास्तां न्यवारयन् ॥ १६६ ॥

पुनः पुनस्तज्जिघांसु खेचयौं मारिते सुरैः । उत्तिष्ठन्त शिशुना चेदं शकटं मारिते इये ॥ १६७ ॥

इति प्रतीतिमापेदेऽनन्तशक्तिः स्वपुण्यतः । परमेश्वर एवैष त्राता हर्ता जगद्गुहाम् ॥ १६८ ॥

अन्यदोलखले बद्ध्वा कृष्णं चापल्यशङ्कया ।

यशोदाऽगात् कापि कार्ये कृष्णो दामोदरो बभौ ॥ १६९ ॥

तत्रैत्य सूर्पकसुतोऽर्जुनो वृक्षद्रयं स्वयम् ।

विधाय विद्यया पेष्टुं कृष्णं स्वान्तरमानयत् ॥ १७० ॥

उन्मूलितौ देवतया सहसा यमलार्जुनौ । कृष्णस्य रक्षणे युक्ता देवाः सेवां वितेनिरे ॥ १७१ ॥

एवं चित्रचरित्रेण ग्राप्यमाणे शिशौ यशः ।

माज्ञासीत् कंसराडेन ज्ञात्वाऽमुं स हनिष्यति ॥ १७२ ॥

विमृद्धयेत्प्रस्य रक्षायै रामभानकदुन्दुभिः ।

रहः समादिशत् सोऽपि गोकुले स्थितकैतवात् ॥ १७४ ॥

अध्यैष्ट कृष्णो रामेण प्रेर्यमाणो धनुःकलाम् ।

गोपैः परीयमाणौ तौ रेमाते गोकुलेऽखिले ॥ १७५ ॥

गोप्यः पार्श्वे जहुर्नास्य सौभाग्येन विमोहिताः ।

गृहकार्यं समुत्सार्याऽन्ववर्तन्त हरिं मुदा ॥ १७५ ॥

एवं गोपैः समं क्रीडापरयोः रामकृष्णयोः । जग्मुरेकादशसमाः कंसेनाऽज्ञातवृत्तयोः ॥ १७६ ॥
इतश्च मुख्यदाशार्हसमुद्विजयप्रिया ।

शिवा भगवती तस्याः कुक्षौ शङ्खोऽवतीर्णवान् ॥ १७७ ॥

स्वप्नाँश्चतुर्दशाऽपद्यद् गजादीन् जिनसूचकान् ।

क्रोष्टुकिश्चारणमुनिरायातौ नृपपर्षदि ॥ १७८ ॥

आचर्यतुः स्वप्नफलं समुद्विजयाऽग्रतः । भावी पुत्रस्तीर्थकरस्तव वासवसेवितः ॥ १७९ ॥

द्वादश्यां कार्त्तिकेऽशुक्लेऽवतीर्णस्त्वपराजितात् ।

श्रावणश्वेतपञ्चम्यां प्रसूतः शिवया जिनः ॥ १८० ॥

कुतोत्सवः प्रथुः सूतौ दिक्कुमारीगणेन सः । चतुःषष्ठिसुरेशानैरभिषिक्तः सुराचले ॥ १८१ ॥

प्रातः समुद्विजयः सर्वाङ्गीणमहामहैः । हष्टैत्कर्षमयं चक्रे पुरं जनपदं दिवम् ॥ १८२ ॥

हृष्टाऽरिष्टपणिमयी चक्रधाराऽम्बया निशि ।

स्वप्नेऽरिष्टनेभिरिति पित्रा नामाऽस्य निर्मितम् ॥ १८३ ॥

अथ कंसोऽपि पश्चच्छ कञ्चिन्नैभित्तिकं पुनः ।

देवक्या तनया सूता गर्भस्थाने च सप्तमे ॥ १८४ ॥

हन्ता न मेऽस्ति कोऽप्यत्रेत्येवमुक्तो जगाद सः ।

अरिष्टं वृषभं ताक्ष्यं केशिनं गर्दभं हुडम् ॥ १८५ ॥

यो हनिष्यति दुर्दीन्तान् स हन्ता तव निर्णयात् ।

चत्वारोऽभी कंसमुक्ता गोकुलं चक्रुराकुलम् ॥ १८६ ॥

गोपा गोप्यः सकोपास्ते भयात् सुरभयो द्रुताः ।

रामकृष्णौ ददृशतुर्मिथो विदध्यतुः कथाम् ॥ १८७ ॥

स्वैरं विचरतो रात्रौ चतुरो हन्व इत्यथ ।

यथा न कोऽपि जानाति नातिस्पष्टं च नौ बलम् ॥ १८८ ॥

विपादितांस्तान् विज्ञाय कंसः स्वधर्मसमापूर्शन् ।

हन्तुरस्पष्टभावेनाऽभाषिष्ट ज्ञानिनं पुनः ॥ १८९ ॥

जाने यथाऽहं हन्तारं तारं तत् कथयाऽध्युना ।

स प्रोचे शार्ङ्गधन्वाऽस्ति यस्तदा रोपयिष्यति ॥ १९० ॥
कालेयाहेद्मनकृत् चाणूरमल्लधातकः ।

पद्मोत्तरं चम्पकं वा यो हनिष्यति सोऽन्तकः ॥ १९१ ॥
परिणेष्यति मे जामि सत्यभामां स भाग्यभूः ।

यः शार्ङ्गधन्वं चाधिजयं विधास्यति महाभृजः ॥ १९२ ॥
अनेके भूभुजोऽभ्येयुर्निशम्योद्घोषणामिमाम् ।

अनादिष्टस्तत्र यातुं गोकुले निशि तस्थिवान् ॥ १९३ ॥
प्रातश्चलन् रथे राममारोप्य पत्तिकृष्णयुक्त । रथे वटजटाबद्धेऽनादिष्टमर्मोचनेऽनलम्^१ ॥ १९४ ॥
कृष्णेनोन्मूलिते मूलाद् क्रजुरध्वा बभूव सः ।

कृष्णस्य तद्वलं दृष्टाऽनादिष्टमुदेतराम् ॥ १९५ ॥
अनादिष्टर्धनुर्दृष्टुमक्षमोऽप्युद्धरन् मदात् । पतितो भुवि लोकानां हासहेतुर्बभूव सः ॥ १९६ ॥
स्वस्वामिपुत्रहासस्याऽसासहिः स हि नन्दस्तः ।

लीलया रोपयामास सत्यभामानिरीक्षितः ॥ १९७ ॥
सङ्कीर्णत्वाऽजन्मैक्षि तदाऽनादिष्टरब्रवीत् । मयैवारोपितं धन्वं वसुदेवस्तदा जगौ ॥ १९८ ॥
त्वां हनिष्यति कंसोऽयं धन्वारोपणजात् पणात् ।

शौर्यात् शौर्यपुरं याहि सोऽप्यगात् सवितुर्गिरा ॥ १९९ ॥
पुनः परीक्षितुं मल्लयुद्देन रिपुमात्मनः । कंसेन मल्ला आहृताः स्वीया देशान्तरात् परे ॥ २०० ॥
अत्रान्तरे स्नातुमेषा यशोदा प्रार्थिता जलम् ।

न कार्यव्यग्रया नीतं रामेणोक्ता रुषा च सा ॥ २०१ ॥
रे दासि ! विस्मृता दास्यं यदा नयसि नो जलम् ।

कृष्णस्य वैमनस्यं द्रागजायत् श्रुतेरतः ॥ २०२ ॥
रामेण पृष्ठस्तद्देतुं सोऽप्याचष्ट भवद्वचः ।

रामेणाऽभाणि सर्वोऽपि वृत्तान्तोऽस्मै यथाऽजनि ॥ २०३ ॥

१. अनलम् असमर्थः ।

दिव्यकू तौ मर्लयुद्धं स्नानाय यमुनां गतौ ।

कालियाहिर्वशीचक्रे कृष्णेनाऽरोहणात् स्वयम् ॥ २०४ ॥

स्नात्वा विशन्तौ मधुरां कंसादिष्टं द्विपद्यम् । महामात्रप्रेरितं तद्वधाय समधावत ॥ २०५ ॥
हतः कृष्णेन मातङ्गः पशोत्तरः क्रमाहतेः ।

चम्पको रामपद्यधातात् कम्पभृत् मृत्युमाप च ॥ २०६ ॥

मल्लाक्षपाटमागत्य क्वाऽपि मञ्चे निर्धारितुः ।

शुञ्च कंसं स्वर्वर्गं च कृष्णायाज्ञापयद्वली ॥ २०७ ॥

मल्लाहृतौ रामकृष्णौ युद्धायोपस्थितौ तदा ।

कृष्णेन लग्नश्चाणूरः सात्वतेन च मुष्टिकः ॥ २०८ ॥

ज्ञात्वा रिषु दशा कंसश्चाणूरं तद्विदेऽदिशत् । तद्वन्मुष्टिकसंज्ञानं कृष्णश्चाणूरमाहत ॥ २०९ ॥

जघान मुष्टिकं रामः क्रुधा हत हतेति सः । वदन् कंसथपेटांहिधातेः कृष्णेन चावधि ॥ २१० ॥
कंसगृह्या जरासन्धपाक्षिकाः सुभटा अपि ।

रामकृष्णवधे सज्जा निषिद्धा यादवैः परैः ॥ २११ ॥

अस्मद्दुर्द्योऽयमस्माभिरेव मृत्युमवापितः ।

निघनत् कृष्णस्य षड्ग्रातृन् नाऽत्राऽन्यस्य प्रयोजनम् ॥ २१२ ॥

मोचितेनोप्रसेनेन सत्यभामा विवाहिता । कृष्णेन सह कंसाय सर्वैर्दत्तो जलाऽजलिः ॥ २१३ ॥

रुदती 'मुदती' साऽथ गता जीवयशा रुषा । जरासन्धं स्वपितरं तद्वृत्तान्तमवीवदत् ॥ २१४ ॥

प्रतिविष्णुस्तदा प्रैषीत् सोमकं नाम पार्थिवम् ।

सोऽप्यागत्य जगावेवं स्वस्थास्तिष्ठन्तु यादवाः ॥ २१५ ॥

कृतापराधौ सम्प्रेष्यौ रामकृष्णौ मदोद्धतौ ।

समुद्रविजयोऽप्यूचे कोऽपराधस्त्वहाऽनयोः ॥ २१६ ॥

कथं न वारितः पूर्वं जामाता प्रतिविष्णुना ।

षड्गभान् मारयन् नास्मत् कुलेऽस्ति शिशुमारकः ॥ २१७ ॥

कृष्णोऽपि कोपमुदीप्य प्राह तं दूतनूतन ।

याहि पाहि स्वराज्यं तद् ब्रूयाः स्वस्वामिने त्विति ॥ २१८ ॥

१ गुदती हर्षरहिता ।

न चेत् त्वदिष्टस्य वधे पञ्चकस्य करिष्यते ।

यथानुबन्धं न्यायेन मया वैरविशेषधनम् ॥ २१९ ॥

मथुरातो गते सोमे होमे नृणां रणानले ।

उपस्थिते विमर्शेऽस्मिन् क्रोष्टुकिः शौरिणाहृत ॥ २२० ॥

पृष्ठः स यादवैः सर्वैः प्रोचेऽर्द्धचक्रिता हरेः । बलदेवरमारामे भाविनी तस्य धाततः ॥ २२१ ॥

प्रतीच्यामधुना गम्यं रम्यं जलनिधेस्तटे । उद्दिश्याऽभ्युदयस्तत्र भावी तत्र भवत्सु वै ॥ २२२ ॥

सत्यभामा पुत्रयुगं प्रस्तुते यत्र चासपदे ।

निवेदय वगरीं तत्र स्थातव्यं सर्वयादवैः ॥ २२३ ॥

एवं समुद्रविजयो निश्चित्य निर्ययौ रथात् । एकादशकुलकोटीसहितो मधुरां जहौ ॥ २२४ ॥

गत्वा शौर्यपुरे समं यदूनां कुलकोट्यः । आदाय चलितः शौरिरुग्गसेनान्वितो द्विधा ॥ २२५ ॥

तन्त्रिग्रहाय तत्पृष्ठे जरासन्धः समादिशत् ।

कालं स्वतनय राजां पञ्चशत्या समं रुषा ॥ २२६ ॥

आनयिष्येऽम्बुधेर्मध्ये प्रविष्टान् यादवान् दवात् ।

प्रतिश्रुत्येति सदसि कालश्चाल बालधीः ॥ २२७ ॥

विन्ध्याचले यदुबलादनन्तरालमागतम् ।

कालं चिमृद्धयैते देवाः कृष्णसेवां रसाद् व्यधुः ॥ २२८ ॥

रुदर्तीं जरतीमेकां रामकृष्णचितान्वितके ।

निरीक्ष्य कालः प्रकृष्ट का त्वं रोदिषि तत् कथम् ॥ २२९ ॥

साऽप्याह कालागमनादविचालाद् भयाकुलौ ।

रामकृष्णो चितामेतां प्रविष्टौ ज्वलितेऽनले ॥ २३० ॥

वदन्तीति स्वयं वृद्धा यपाताऽभ्यौ ज्ञातिन्यपि ।

तावाकृष्टुं स्वयं कालोऽनलान्तरालमाविशत् ॥ २३१ ॥

एवं देवविधानेन प्लुष्टे भ्रष्टे रिपोर्बले ।

जग्मुर्यादवभूपालाः सुखेनाऽम्भोनिधेस्तटम् ॥ २३२ ॥

भामा प्रस्तुता द्वौ पुत्रौ तत्राराध्याम्बुधेः पतिम् ।

सुस्थितं प्रकटीचक्रेऽष्टमकृत् कृष्णपार्थिवः ॥ २३३ ॥

तृतीयरात्रौ देवोऽयं पाञ्चजन्यं पुरो ददौ ।

कृष्णाथ हलिने शङ्खं सुधोषं तोषतः स्वतः ॥ २३४ ॥

कृष्णः प्रसाद्य तं देवं प्रार्थयत् पूर्वशार्ङ्गिणाम् ।

दत्तं स्थानं निवासाय तन्महमनुगृह्यताम् ॥ २३५ ॥

इन्द्राज्ञया पुरीं दिव्यां निर्माय शौरये ददौ ।

द्वारिकां विस्तुतां हैमीं नवभिर्योजनैर्जनैः ॥ २३६ ॥

दीर्घा' द्वादशयोजन्या जन्याऽजनितरोचिषम् ।

अनजन्यास्तत्र तस्थुर्यादवाः सुखशालिनः ॥ २३७ ॥

धनदो नगरीं कृत्वा रत्नैराभरणैरलम् । अपूरयद् देवदूष्यैरदूष्यैर्वर्णवर्णनौ ॥ २३८ ॥

अकलङ्ककलं ध्वस्तसमस्तद्विद्वलं बलम् ।

आपृच्छथाऽनुजमेतस्य कृष्णं राज्ये महाभूजम् ॥ २३९ ॥

समुद्रविजयः क्षमापः स्थापयामास सन्महैः ।

नव्यचैत्यजिनस्नात्रजलैरविरलैरलम् ॥ २४० ॥ युग्मं

अरिष्टनेमिर्भगवान् कल्पद्रुतिव जड्मः । क्रमात् तारुण्यमारुण्यं प्रपेदे विश्वमोहनम् ॥ २४१ ॥

दशचापोन्नतनुराजन्माङ्गजित्वरः ।

न मन्यते स्म विवाहं 'शिवांकनन्दितेऽहितम् ॥ २४२ ॥

भासानादरतः कोपान् नारदः कुण्डनेशितुः ।

भीमाद् यशोमतीजातां रुक्मिणीं कृष्णरागिणीम् ॥ २४३ ॥

विधाय लग्नदिवसे देवर्षिः कृष्णमानयत् ।

पितृर्खसुप्रयोगेण लात्वाऽगाद् रुक्मिणीं हरिः ॥ २४४ ॥ युग्मं

पृष्ठे धावद् रुक्मिराजं रामस्तच्छीर्षमुण्डनात् ।

त्रपितं ग्लपितं भग्नं मुक्त्वाऽगाद्वारिकां पुरीम् ॥ २४५ ॥

तत्राऽपि श्रीगृहे लक्ष्मीरूपां तां रुक्मिणीं स्थिताम् ।

भामागता दिव्यायै ननाम कैतवाद्वरेः ॥ २४६ ॥

१. शिवायाः देव्याः शिवस्य मोक्षस्य वा अंके नन्दितो वृद्धः तत्र अहितः अनुचितस्तम् ।

महिषोऽष्टौ हरेरासन् सत्यभामा, च रुक्मिणी, ।

गौरी_३ जाम्बवती_४ पश्चा_५ सुसीमा_६ लक्ष्मणा_७ ततः ॥ २४७ ॥

गान्धारी_८ चेति काष्ठ्यासां पित्रा दत्ता हृताऽपरा ।

बलभद्रप्रिया नाम्ना रेवती रेवताऽनुजा ॥ २४८ ॥

रामा_९ सीता_{१०} बन्धुमती_{११} प्रमुखा बह्वोऽभवन् ।

रामाङ्गजा उल्मुकाद्याः प्रद्युम्नाद्या हरेरपि ॥ २४९ ॥

साग्राज्यमेवं शुञ्चानीं रामकृष्णीं च यादवाः ।

परं वृद्धिरे पुत्रैर्धनैर्धान्यैश्च वाहनैः ॥ २५० ॥

कियत्यपि गते काले प्राप्ताः केऽपि वणिजनाः ।

विमुच्य द्वारिकामीयू राजगृहपुरान्तरे ॥ २५१ ॥

रत्नकम्बलमूलयेऽद्देहं जायमानेऽत्र ते जगुः ।

विमुक्ता द्वारिका तादग्रनगर्थस्माभिरुत्सुकैः ॥ २५२ ॥

लामाधिकथाऽर्थिभिः प्राप्तं जरासन्धपुरं महत् ।

मूल्याद्देहं लभ्यतेऽत्राऽपि अमोऽयं विश्रमाद् वृथा ॥ २५३ ॥

ते पृष्ठा जीवयशसा मत्पितुः स्थानतोऽधिका ।

का द्वारिका नृपः कोऽस्यां तेऽप्यूचुः कृष्णभूपतिम् ॥ २५४ ॥

पुण्या वाचा जरासन्धः स्कन्धमास्फालयच्यम् ।

शकुनैर्वार्यमाणोऽपि चचाल द्वारिकां प्रति ॥ २५५ ॥

सहदेवादयः पुत्राः^१ तनुत्राणादथायसात् । द्विधा सपक्षतां प्राप्ताः प्रचेलु^२ स्ताक्ष्यवाहनाः ॥ २५६ ॥

चेदिराजः शिशुपालः कालो व्यालोऽथ वारिषुः ।

हिरण्यनाभोऽरिष्टपुराधिपः साधितशात्रवः ॥ २५७ ॥

दुर्योधनाद्याः कौरव्या भूपा रूपाद् यमोपमाः ।

वन्या धन्यास्तदन्येऽपि खेचराः प्रबला बलैः ॥ २५८ ॥

प्रतिविरुद्धोः प्रयाणेऽस्मिन् सङ्गताः के न सङ्गतात्^३ ।

आजन्मवर्द्धितास्तेन स्पर्द्धिता पायसं प्रति ॥ २५९ ॥

^१ तनुत्राणात् कवचात् । ^२ सङ्गतात् मैत्र्यतः । ^३. तादर्थो रथोऽश्वो वा ।

प्रतिप्रयाणमुल्लोलकल्लोल इव वारिधिः । ववृथे चण्डदोर्दण्डैष्ठैः^१ इस्यारभट्टैः स्फुटैः । २६० ।
नारदोऽप्येत्य जगदे जगदेकभयावहम् ।

आहं कृष्णमुख्यानां सुस्थानामप्युपस्थितम् ॥ २६१ ॥
भम्भामताडयन् विष्णोः संरम्भाद्भवजिताः ।

यादवाः नादवाल्लभ्यात् तूर्याणां रणकर्मणि ॥ २६२ ॥
द्विधाऽपि कृष्णवत्मानः^२ क्रुधा युधादिना बुधाः ।

शुभैः शुशुभिरेऽत्यन्तं शस्त्रैर्वस्त्रैरिवोज्जवलैः ॥ २६३ ॥
समुद्रविजयः पूर्वं तनयैरेभिराययौ । महानेमिः सत्यनेमिर्हदाद् रथाच्च नेमिनौ ॥ २६४ ॥
अरिष्टनेमिर्भगवान् जयसेनो महीजयः । तेजःसेनो जयो मेघश्चित्रको गौतमस्ततः ॥ २६५ ॥
फलार्कः शिवनन्दश्च विष्वकृसेनस्तदादयः ।

एवं दशाहीः सर्वेऽपि रणार्थं समुपस्थिताः ॥ २६६ ॥
द्विधाऽपि बलसम्पन्नस्तथैव वसुदेवयुक्तं । समुद्रविजयादेशाद् विष्णुर्जिष्णुरिवाऽचलत् । २६७ ॥
प्रेर्यमाणो निभित्तज्ञैर्विहगैः फलितस्थितैः ।

वाद्येषु वाद्यमानेषु शनिपल्लयां हरिः स्थितः ॥ २६८ ॥
तत्रैत्य स्वेच्छाः केचित् समुद्रविजयं जगुः । वसुदेवं जरासन्धगृह्यस्वेच्छवारकम् ॥ २६९ ॥
शास्त्रविष्णुस्त्रियसंयुक्तं विद्याधरनृपैः सह । प्रेषयाऽन्वेषयाऽस्माकं साकं तैर्युद्दकौशलम् ॥ २७० ॥
नेमिर्ददौ हस्तबद्धामस्त्रवारणमूलिकाम् । जन्मस्नात्रे सुरैर्दत्तां वसुदेवाय नायकः ॥ २७१ ॥
तपादिद्य तथा शौरिरनादृष्टिं तदात्मजम् ।

द्व्यधत्त पद्मबन्धेन सेनान्यं मान्यमाहवे ॥ २७२ ॥
हिरण्यनाभः सेनानीर्जरासन्धबले बभौ । अन्योन्यामर्षसंवर्णैः शरवर्षकराङ्गुभौ ॥ २७३ ॥
अयुद्धथतां समक्षं स्वस्वामिनोः पारगामिनौ ।

रथिनौ सादिनौ तुल्यवादिनाविव नादिनौ ॥ २७४ ॥
शुक्लैरमुक्तैरासक्तैः शक्तैः प्रहरणै रणे ।

जयं प्राप्ताः पराऽनीकैः स्वामिना सल्लृता भट्टाः ॥ २७५ ॥

^१ दण्डः कटकः । ^२ कृष्णः वासुदेवः तन्मार्गवन्तः, पक्षे वह्निरूपाः ।

पत्तिभिः पत्तयो लग्नाः सादिभिः सह सादिनः ।

महामात्रैर्महामात्रा योधा युयुधिरेतराम् ॥ २७६ ॥

जरासन्धः स्वीयसन्धाप्रबन्धाय निजे बले । चक्रव्यूहं विरचयाश्क्रेचक्रेशशासनः ॥ २७७ ॥
वक्रं चक्रं सहस्रारं प्रत्यरं शतदन्तिनः ।

द्विसहस्री स्यन्दनानां सहस्रा पञ्च वाजिनाम् ॥ २७८ ॥

पदातीनां सहस्राणि षोडशैवं स्थिता अराः ।

सपादष्टसहस्राणि राज्ञां परिधिरक्षिणाम् ॥ २७९ ॥

सहस्रैः पञ्चभी राज्ञां जरासन्धोऽस्य मध्यगः ।

पृष्ठेऽस्य सेना गान्धारी सैन्धवी मगधेशितुः ॥ २८० ॥

धार्तराष्ट्राः शतं राज्ञो दक्षिणा दक्षिणा रणे । मध्यदेशे गणनृपाः सर्वे कृपाणपाणयः ॥ २८१ ॥

चक्रसन्धौ च पञ्चाशच्छकटान्यायुधैर्युधे । एवं चक्रव्यूहसिद्धौ तस्य पश्यतत्सु शत्रुषु ॥ २८२ ॥

चैरज्ञात्वा तां व्यवस्थां गरुडव्यूहमादधुः ।

अनादृष्टिमुखा आस्ये लक्षाः पञ्चाशदाश्रिताः ॥ २८३ ॥

रामकृष्णो व्यूहमूर्दिर्धनं रथलक्षं च पृष्ठगम् ।

शौर्यपुर्या मधुरायास्तत्पृष्ठस्थे बले उभे ॥ २८४ ॥

दुर्दान्ताः सूनवोऽकूरादयोऽत्रानकदुन्दुभेः ।

तत्पृष्ठेऽपि पञ्चलक्षा रथानामाहिकः^१ स्थितः ॥ २८५ ॥

तस्याऽपि पृष्ठरक्षायै दक्षास्तस्युः सहात्मजाः ।

सारणो दुर्धरश्चन्द्रः सात्यकी रथलक्षयुक् ॥ २८६ ॥

समुद्रविजयो विष्णोर्दक्षिणं पश्चमायत् । रथानां पञ्चविशत्या लक्ष्मैरन्यैर्नैरपि ॥ २८७ ॥

वामपक्षं रामपुत्राः युधिष्ठिरादिपाण्डवाः ।

शिश्रियुः पञ्चविशत्या रथलक्षैः सुरक्षिताः ॥ २८८ ॥

पाण्डवांस्तांडवविधौ निशिताऽसिकरैर्युधि । दक्षा लक्ष्या तेषु मुक्तौ तत्पृष्ठे सिंहलादयः ॥ २८९ ॥

द्रविडो भूपतिस्तेषां रक्षायै पृष्ठतः स्थितः ।

पृष्ठश्च रथसहस्राणां महासेनोऽस्य पृष्ठतः ॥ ॥ २९० ॥

^१ आहिकः उभसेनः ।

तद्रक्षकाः कृष्णपुत्रा भानुशत्रुजयादयः । आत्ररक्षाविधौ नेमेः शक्रो मुमोच सारथिम् । २९१ ।
प्रतिविष्टुबलं बाणशृष्टयाऽभाङ्गीद् हरेर्बलम् ।

दृष्टाऽनाद्विष्टरग्रस्थो महानेमिश्र पार्श्वतः ॥ २९२ ॥
वामभागादर्जुनोऽपि त्रयो जयविधित्सया ।

अधावन्त शरासारैः कुर्वन्तो घनदुर्दिनम् ॥ २९३ ॥
नष्टेषु पृष्ठभूपेषु चक्रवृद्धस्थितिं त्रयः । सद्यक्षिपथगां चक्रः पुनानां शूरसञ्चयान् । २९४ ।
त्रयो रुहधिरे ताँस्त्रीन् पार्थ दुर्योधनोऽरुणत् ।

रौधिरिस्तमनादृष्टिं महानेमिं च रुक्मिराद् ॥ २९५ ॥
रुक्मी निरस्त्रो विरथः कृतः सामुद्रिणा रणे ।

तद्रक्षायै सप्त भूपाः प्राप्ताः शत्रुन्तपादयः ॥ २९६ ॥
शैवेयस्तद्वनुश्छेदं कुर्वन् शत्रुन्तपेक्षितः । शक्ति चिक्षेप तद्विन्यै शत्रुन्तपनृपोऽकृपः । २९७ ।
वज्रेणाऽपातयच्छक्तिं मातलिनेमिनोदितः ।
बलीन्द्रदत्तां यदवो यदवोचन् जयध्वनिम् ॥ २९८ ॥
एवं रणे जायमाने शत्यं युधिष्ठिरोऽवधीत् । कर्णं पार्थो मरुत्सुनुर्दुर्योधननृपं तदा ॥ २९९ ॥
हिरण्यनाभं सेनान्यमनादृष्टिर्महासिना ।

द्विधा चकार तत्राऽगाज् जरासन्धः स्वयं रणे ॥ ३०० ॥
यवने सारणेनाऽश्च निहते तनये क्रुधा । मागधो शरणारम्भः स्तम्भमाधाद्वर्बलम् । ३०१ ।
रामपुत्रा दश तदा निहताः प्रतिविष्टुना ।

विष्टुना शिशुपालोऽपि तदाऽलोपि शितासिना ॥ ३०२ ॥
रामोऽष्टाविंशतिं पुत्राज् जघान मगधेशितुः ।

तदुषा मागधो रामं पिपेष गदयाऽदयः ॥ ३०३ ॥
एकोनसप्ततिसुतान् संजहार हरिः क्रुधा ।

दधावे प्रतिविष्टुस्तद्विष्णोरेव जिघांसया ॥ ३०४ ॥
अत्रान्तरेऽरिष्टनेमिर्विजप्तेर्मातलेरथ । रथमारुद्ध निष्कोपो दधमौ शङ्खं सुरेशितुः । ३०५ ।
ब्रह्माण्डभाण्डविस्फोटस्तद्ध्वनाद् भुव्यशक्त्यत ।
जरासन्धो जरालीढं शैरः सैन्यं चकार सः ॥ ३०६ ॥

अभ्रामयद् रथं तस्माद् रक्षणायैव मातलिः ।

भगवानपि भूपानां धनुष्केत्वादि चाच्छिनत् ॥ ३०७ ॥

निरोधे परसैन्यस्य पार्श्वे प्राप्ते हि भूभूजः ।

तत्क्षणात् सकले सज्जे पाटवं यादवा ययुः ॥ ३०८ ॥

पाण्डुपुत्रैर्धीर्तराष्ट्रा अवशिष्टाः प्रशामिताः । मुसली पुनरुत्थाय जघान नैकशो नृपान् ॥ ३०९ ॥

युद्धयमानो जरासन्धः शराशर्यस्य सिस्फुटम् ।

वितन्वानः स्वतन्वाऽपि कृष्णेन व्यायुधीकृतः ॥ ३१० ॥

मन्त्राणामिव विद्यानां तन्त्राणां विफलत्वतः । चक्रं मुमोच स रुषा परुषाक्षरगीर्जरन् ॥ ३११ ॥

सुहृत्तदुरस्ताडं तुम्बेन विदधत् ततः । हरे: करे स्वरेखाङ्गचक्रमैत्यादिव स्थितम् ॥ ३१२ ॥

प्रतिमुक्तं तु तच्चक्रं गलनालं मृणालवत् । चिच्छेदाऽस्य प्रतिविष्णोस्तुर्यभूगामिनस्ततः ॥ ३१३ ॥

एष्यवृष्टिं व्यधुर्देवाः कृष्णस्योपरि हर्षतः ।

नवमोऽनवमो विष्णुर्जाति इत्यूचिरे चिरम् ॥ ३१४ ॥

अथारोधान्नेमिनाथोऽमुञ्चत् कृष्णारिपार्थिवान् ।

नत्वाऽर्हन्तं हरे: सर्वे बभूवुः सेवका भुवि ॥ ३१५ ॥

दन्वा मगधतुर्यांशं सहदेवं पितुः पदे । स्थापयित्वाचलज्जेतुं त्रिखण्डं भरतार्द्दजम् ॥ ३१६ ॥

महानेमिं सूर्यपुरे हिरण्यनाभसम्भवम् । कौशलायां रुक्मनाभं धरं च मधुरापुरे ॥ ३१७ ॥

वसुदेवोऽप्यगात् सैन्ये प्रद्युम्नशाम्बसंयुतः ।

सेचरान् स्ववशीकृत्य जितकाशी जनस्तुतः ॥ ३१८ ॥

जयसेनप्रमुखाणां प्रेतकार्यं व्यधाद्वरिः । सहदेवो जरासन्धं जलाञ्जलीरदाप्यत ॥ ३१९ ॥

आनन्दपुरमित्याख्यां शनिपल्लेहर्दिधौ । उदधार कोटिशिलां^१ महतीं सव्यपाणिना ॥ ३२० ॥

तां भुजाप्रे दधौ विष्णुराद्यो मूर्धिन द्वितीयकः ।

कण्ठे तृतीयस्तुर्यस्तूरःस्थले पञ्चमो हृदि ॥ ३२१ ॥

षष्ठः कद्यां पडधिकस्तूर्वीराजानु चाष्टमः ।

चतुरङ्गगुलमन्त्योऽवसर्पिण्यां निष्पत्तद् वलात् ॥ ३२२ ॥

१. कोटिशिलाप्रदेशपरि व्यक्ते परिशिष्टं हृदयताम् ।

प्रत्यावृत्त्य द्वारिकायामर्द्दचक्री महानृपैः । कृष्णोऽभिषिक्तो रामश्च बलदेवपदे तदा ॥३२३॥
पाण्डवान् कुरुदेशस्य राज्ये विष्णुन्र्यवीविशत् ।

बलदेवादयः पञ्च वीराः प्रसिद्धिमाप्नुवन् ॥ ३२४ ॥

दशाहीं दश दोषमन्त उग्रसेनादयो नृपाः ।

सहस्राः षोडश ख्याताः कुमाराणां त्रिकोटयः ॥ ३२५ ॥

षष्ठिसहस्राः शास्त्राद्याः वीरसेनादयो भटाः । एकविंशतिरत्युग्राः सहस्रा लक्ष्योधिनः ॥३२६॥
कन्ये द्वे द्वे च भूपानां परिणिन्ये जनार्दनः । रामस्याष्टौ सहस्राणि वभूतुमुङ्गलोचनाः ॥३२७॥
रामकृष्णौ तत्कुमारा रमन्ते वनितागणैः ।

कथं त्वं वत्स वीवाहं सोत्साहं नाऽनुमन्यसे ॥ ३२८ ॥

माता-पितृभ्यामित्युक्तः प्रत्युवाच ममोचिताम् ।

द्रक्ष्ये कन्यां तदा वक्ष्ये तेन वाचोऽप्यमोचि ताः ॥ ३२९ ॥

च्युत्वाऽपराजिताज्जीवो यशोमत्या महीपतेः ।

उग्रसेनस्य धारिण्याः पत्न्याः कुक्षाववातरत् ॥ ३३० ॥

राजीमती सुता नाम्ना ववृथे त्रीणुपैः समम् ।

क्रीडन् कुमारैः श्रीनेमिः प्राप कृष्णाऽस्युधालयम् ॥ ३३१ ॥

दध्मौ शश्वतं पाञ्चजन्यमजंजन्यत तदूधवनेः ।

अनेकशोऽजन्यवार्ताः मेदिनीक्रन्दनादिना ॥ ३३२ ॥

वाधीर्यं श्रवसो लोके शोकेऽस्तोकेतरे नरे ।

अश्वीये भयसम्भ्रान्तेदाम्नां त्रोटनमप्यभूत् ॥ ३३३ ॥

गर्जा गर्जारवैस्तर्जा विवर्जा वारिमोचनात् ।

शोचनायाऽभवन् हस्त्यारोहाणामपि दुर्दमाः ॥ ३३४ ॥

शूराः कूरा युथेऽभूवन् पेतुः शङ्खाणि शैलतः ।

सिन्धोर्वेलां विना वेलाजलैराप्लाविता मही ॥ ३३५ ॥

हरिस्तत्रैत्य स त्रस्यन् नेमिनं प्राह साहसी । मिथो बलपरीक्षां तत् कुर्वहे धुर्यधैर्यतः ॥३३६॥

प्रससार भुजां विष्णुस्तां नेमिद्रीगनामयत् । नेमेर्भुजा शैलमयस्तम्भरूपा हरेरभात् ॥३३७॥

१. गजबन्धभूः ।

बलाग्रे निगदन् विष्णुस्तद्वलाधिक्यमद्भुतम् ।

तेनैव स स्थिरीचक्रे प्राग् नमेरहतो गिरा ॥ ३३८ ॥

द्वाविंशस्तीर्थकुन्नेमिर्भावी विवाहकुञ्च सः ।

अभ्यर्थ्यमानोऽप्यस्माभिर्विवाहं नाभिमन्यते ॥ ३३९ ॥

वसन्ते जललीलायां गतः सान्तःपुरो हरिः । नेमिनं सार्द्धमादाय धारायन्त्रमथाविशत् ॥ ३४० ॥

स्नात्वा कृत्वा जलकीडां निर्ययौ विष्णुरम्भसः ।

संज्ञापयन् वधूनेमिः स्त्रीकार्यः स्वकरग्रहम् ॥ ३४१ ॥

हासैर्विलासैः कान्तानां वाक्प्रकाशैः सविभ्रमैः ।

नेमिः प्रतिवचो वक्तुमशक्तेमैनमादधे ॥ ३४२ ॥

स्त्रीकारे, परिहारे, च पक्षे तदुभयस्पृशि । राज्ये मेघकुमारस्य प्रथमं मौनधारणम् ॥ ३४३ ॥

द्वितीयं तु विहारस्य जमालेवर्मौनवत् ।

तृतीयं तु देवनृत्याद्यारम्भे पुरतोऽर्हतः ॥ ३४४ ॥

मानितः स्वामिना पाणिग्रह इत्युचुरङ्गनाः । ततः कृष्णोऽप्युग्रसेनं राजीमतीमयाच्चत ॥ ३४५ ॥

तेनाऽपि स्वीकृते लग्नदिनेऽलङ्कारभासुरः । नेमिराहृष्ट मत्तेभं ययौ विवाहमण्डपम् ॥ ३४६ ॥

मागधैर्गीर्यमानोऽयं वीज्यमानश्च चामरैः । धृतातपत्रश्चित्राणि दद्यमानश्च तत्करैः ॥ ३४७ ॥

अन्वीयमानः सौत्सेकैः समुद्रविजयादिभिः ।

अर्चितो रामकृष्णाभ्यां वीक्ष्यमाणो वधूजनैः ॥ ३४८ ॥ त्रिभिर्विशेषकं

उग्रसेननृपगृहमासनं वीक्ष्य तद्विवौ । न्युज्छनादौ रथारूढः शुश्राव करुणस्वरम् ॥ ३४९ ॥

गत्वा तत्र जिनोऽप्राक्षीत् साक्षी सकलरक्षणे ।

किमर्थमेते विश्रुता जीवा जीवातुवर्जिताः ॥ ३५० ॥

त्वद्विवाहेऽदनायेति श्रुत्वाऽमोचयदाशु तान् ।

स्वयं निवृत्याजगाम स्वात्रयं स दयाशयः ॥ ३५१ ॥

पित्रा मात्रा सगोत्रावैर्यमाणो विभूर्ययौ ।

पस्पन्दे दक्षिणं चक्षु राजीमत्यास्तदा शुचा ॥ ३५२ ॥

सख्योराख्यत किमेतस्मिन् क्षणे मेऽयं विपर्ययः ।

तावाहतुर्मङ्गलं ते भूयात् शान्तममङ्गलम् ॥ ३५३ ॥

सम्बोध्य सर्वान् पित्रादीन् जिघृकुर्दीक्षितक्रियाम् ।

विलपन्तीं प्रियां मुक्त्वारेभे दानं सर्वार्चिकम् ॥ ३५४ ॥

वर्षत्रिंशत्यतिक्रान्तौ पष्ठयां नभसि चोज्ज्वले । पञ्चमुष्टिकलोचेन नेमिर्वतमुपाददे ॥ ३५५ ॥
देवदूष्यं प्रभोः स्कन्धे निधायादाय तत्कचान् ।

क्षीराम्बुधौ निचिक्षेप शकः कृतमहोत्सवः ॥ ३५६ ॥

सार्द्धं भूपसहस्रेण दीक्षायां विजहार सः । वरदत्तद्विजगृहे चकार षष्ठपारणाम् ॥ ३५७ ॥
बुझुजे परमानन्दं च पञ्च दिव्यानि जङ्गिरे । धातिकर्मश्यायैव देवः सेवे व्रतक्रियाम् ॥ ३५८ ॥
श्रुत्वा विलापान्हन्तमुद्दिश्याऽथ जिनाग्रजः ।

राजीमतीं रथनेमिरैच्छत् तुच्छमतिः छलात् ॥ ३५९ ॥

विज्ञायाऽशयमेतस्य विज्ञायाऽवच्चसोरसः ।

न्यवारयद् वान्तभृत्क्रियायां मां त्वं किमीहसे ॥ ३६० ॥

चतुःपञ्चाशताऽहोभिः क्षोभिताशेषमोहनुत् ।

अभावस्यामाश्चिनस्य प्रभुः केवलबोधवान् ॥ ३६१ ॥

देवाः सेवावसरतश्चतुःपष्टिसुराधिपैः । चक्रः समवसरणं करणं सर्वसम्पदाम् ॥ ३६२ ॥

विंशधन्वशतोत्तुङ्गश्चैत्यवृक्षो जगद्गुरुरोः । तदधः पर्षदां स्थाने पेशला देशनाऽभवत् ॥ ३६३ ॥

पूर्वस्यामास्थित विभुः प्रतिरूपत्रयी पुनः । रेजे दिशासु तिसूषु प्रातिहायैर्विभूषिता ॥ ३६४ ॥

तद्वद्वापियतुं कृच्छ्रः कोटयो द्वादश दत्तवान् ।

विष्णुजिष्णुं पुरस्कृत्य तस्थौ नत्वा जिनेश्वरम् ॥ ३६५ ॥

निषीदतुः स्तुतिं कृत्वा तत्रेन्द्रोपेन्द्रयोः पुरः ।

देशनाऽदेशि देवेन धर्ममाश्रयतोत्तमम् ॥ ३६६ ॥

वरदत्तनृपः श्रुत्वा विरक्तो व्रतमग्रहीत् । पृष्ठः प्रभुर्माधवेन राजीमत्यनुरक्तताम् ॥ ३६७ ॥

धनस्य धनवत्याश्च भवादारभ्य नेमिना । अष्टावतारसम्बन्धो जगदे निगदे पदुः ॥ ३६८ ॥

सहैव वरदत्तेन द्वे सहस्रे महीधृजाम् । प्राव्रजेतां धनदेवधनदत्तौ स्ववान्धवौ ॥ ३६९ ॥

मन्त्री विमलबोधोऽपि च्युत्वाऽपराजिता तथः ।

भवेऽस्मिन्मध्ये भूपाला दीक्षिता नेमिनाऽर्हता ॥ ३७० ॥

भवत्वैभवत्वमापीय स्वीयं राजीमती सती ।

सञ्चातजातिस्मरणा नाम्नाऽभूद् यक्षिणी ब्रतात् ॥ ३७१ ॥

प्रभुः प्रवर्त्तिनीं चक्रे तां साध्वीभिरुपासिताम् ।

श्रावकत्वं दशाहीद्याः प्रधुम्नाद्याः प्रपेदिरे ॥ ३७२ ॥

शिवारोहिणीदेवक्यो रुक्मिण्याद्याश्च योषितः ।

जगृहुर्मुहुराधातुं श्रावकत्वं भवं शुचिम् ॥ ३७३ ॥

तत्तीर्थरक्षो यक्षोऽभूद् गोमेधो नरवाहनः । वीजपूरपूर्वुच्चकशाली दक्षिणदोखये ॥ ३७४ ॥

नकुलं शक्ति शूलं च दधानो वामपाणिषु ।

कृष्णाण्डी शासनसुरी स्वर्णभा सिंहवाहना ॥ ३७५ ॥

आप्रलुम्बीं नागपाशं विप्रती दक्षिणे करे ।

पुत्रं चाङ्गकुशमाधाय सद्ये कुशलकुद्धये ॥ ३७६ ॥

अस्मिकाऽपरनामाऽसौ सदा सञ्चिधिकारिणी ।

तीर्थस्य पारम्पर्येणाऽरिष्टनेमेरहर्निशम् ॥ ३७७ ॥

एकदा द्रीपदी जैनश्राद्धी नारदमागतम् । वीक्ष्यानादरमेवाधात् कुलिङ्गीति न तं नता ॥ ३७८ ॥

कोपात् स धातकीखण्डद्वीपे गत्वाऽभ्यदर्शयत् ।

तस्याः प्रशस्याऽवयवं चित्रं पद्माय भूम्भुजे ॥ ३७९ ॥

तेनाऽपहारिता देवप्रेषणेनाऽप्यजाग्रती । पुर्यामरकङ्कायां सा दध्यौ शीलरक्षणम् ॥ ३८० ॥

आचाम्लानि वितन्वन्ती तन्वङ्गी चिन्वती तपः ।

तस्थौ मौनमुपादाय नारदोऽज्ञापयच्च ताम् ॥ ३८१ ॥

हरिः पद्मभी रथैवधावाराध्य सुस्थितं सुरम् ।

प्राप्तस्तां नगरीं ग्रैषीत् सारथिं दूतवेषतः ॥ ३८२ ॥

पद्मोऽपि कोपितोऽभ्यागात् सम्परायचिकीर्षया ।

राजाऽद्य पद्मनाभो वा वयमित्युक्तिकारकाः ॥ ३८३ ॥

पाण्डवा आभिमुख्येन युध्यमाना महायुधैः । पराजिताः पश्चश्वैः पुनः कृष्णमुपाययुः ॥ ३८४ ॥

प्रथमं पद्मराजोक्तिच्छलात् तिष्ठत साम्प्रतम् ।

इत्युक्त्वा स्वयमुत्थाय हरियोदुं प्रचक्षते ॥ ३८५ ॥

शङ्खशार्ङ्गधनुदध्वर्णैस्त्रुटद्वलखलः क्षणात् । नंष्टाऽग्रहीद् दुर्गवलं नरसिंहोऽभवद्वरिः ॥३८६॥
कणाटपाटवं भित्त्वा यान्तं विचार्य माधवम् ।

स्त्रीवेषा द्रौपदी दासीभूयामुं प्राणमद्रिपुः ॥ ३८७ ॥
द्रौपदीं तत आदाय ववले वलवान्धवः । इतश्च तत्राऽर्हत्वास्ते मुनिसुव्रतसंज्ञया ॥ ३८८ ॥
कपिलो वासुदेवोऽर्हत्पुरस्थः पृष्ठवान् प्रभुम् ।

उत्पातः पातकेनाऽयं केन भूकम्पनादिना ॥ ३८९ ॥
प्रभुणोक्ते यथाजाते कपिलस्तं सिंसंजिषुः ।

प्राप्तोऽव्येस्तटमस्याद्देवं कृष्णः शङ्खध्वनाऽध्वना ॥ ३९० ॥
मिलितावेतदाश्रयं विष्णुः पुरो यथौ । उत्तीर्णाः पाण्डवा नावा गङ्गां भावानुवर्त्तिनः ॥ ३९१ ॥
स्थिता सुस्थितपृच्छायै छायैषा द्युसदां भदा ।

नावोऽनागमने विष्णुरतरत् तां च भीनवत् ॥ ३९२ ॥
रथाः कथावशेषास्तद् विहिता विष्णुना क्रुधा ।
लोहदण्डेन नगरं तत्राऽभूद् रथमर्दनम् ॥ ३९३ ॥
पाण्डवा विहिता रोषात् ततो निर्विषयास्त्वया ।

क्व यान्तीति जगौ कुन्ती हरिः प्रत्याह तामिति ॥ ३९४ ॥
तटे दक्षिणवाद्देवस्ते तिष्ठन्तु तव सूनवः । नगरीं पाण्डुमधुरां संनिवेश्य नवामपि ॥ ३९५ ॥
परीक्षितं पार्थपौत्रमभिमन्युतनूद्धवम् । न्यवेशयद् हास्तिनाख्यपुरराज्ये जनादनः ॥ ३९६ ॥
श्रीनेमिरायौ पुर्यां भद्रिलायां पडप्यहो । बुद्धा अनीकसेनाद्या जगृहुर्वतमर्हतः ॥ ३९७ ॥
द्वारिकायां गोचरे तान् देवकी प्रत्यलाभयत् ।

युगत्रयेण संप्राप्तान् सिंहकेसरमोदकैः ॥ ३९८ ॥
प्रभुः पृष्ठोऽनया नाथ किमेषां दर्शने स्तनौ ।
प्रसन्नतौ मम दृष्टिर्न किञ्चित् तृप्यति दृप्यति ॥ ३९९ ॥
जिनोऽप्याख्यत् सुता एते तवोपद्रवरक्षिताः ।
दैवेन पुण्यनैपुण्यात् प्राप्स्यन्त्येतद्भवे शिवम् ॥ ४०० ॥
हृतानि प्राप्तवे रत्नान्यतिलोभात् त्वया पुनः ।
दत्तमेकं सपत्न्यै तद्वोदनेनाद्रिचेतसा ॥ ४०१ ॥

विष्णुनाऽराधितो देवो नैगमेषी तदावदत् ।

भविष्यति सुतः किन्तु यतिर्मात्याप्तयौवनः ॥ ४०२ ॥

गजनाम्नाङ्गजो मात्रा लालितोऽवाप्तयौवनः ।

द्रुमस्य राज्ञस्तनयां परिणिन्ये प्रभावतीम् ॥ ४०३ ॥

सोमद्विजसुतोद्ग्राहं कृत्वा पत्नीयुगान्वितः ।

दीक्षां जग्राह वैराग्यात् इमशाने प्रतिमां दधौ ॥ ४०४ ॥

श्वसुरः स्वसुतादुःखात् तच्छीर्षेऽङ्गारपूरितम् ।

भाजनं प्रज्वलन्न्यास्थत् ततोऽत्रजद् गजः शिवम् ॥ ४०५ ॥

निर्वाणगमनात् तस्य हरिः प्रत्रच्छ घातकम् ।

यस्ते दर्शनतो वेगादूभिच्चमूहर्धना मरिष्यति ॥ ४०६ ॥

प्रातः पुरीप्रवेशे च सोमविप्रसृते खमुम् । रज्जुं बद्धवा यदोः पुर्यामत्रामयद्वरिः क्रुधा ॥ ४०७ ॥

तद् विलोक्य व्रतं प्राप्ता दशार्हा नव शूनवः ।

कृष्णस्थान्येऽपि यदवः शिवाम्बा सप्त ब्रान्धवाः ॥ ४०८ ॥

एकनाशानन्दकन्या धन्या अन्या यदुत्तियः ।

ब्रतिन्यो जङ्गिरे कृष्णः कन्योद्ग्राहं निषिद्धवान् ॥ ४०९ ॥

मर्वीः पुञ्चयो हरेः पत्न्यो वसुदेवस्य दीक्षिताः ।

स्थिता गेहे देवकी च रोहिणी मातरौ तथा ॥ ४१० ॥

गृहेऽपि भवदुःखानि राज्ञी कनकवत्यथ । संप्राप केवलज्ञानं घातिनां कर्मणां क्षयात् ॥ ४११ ॥

त्रिंशदिनानशनतः शिवं कनकवत्यगात् ।

सागरोऽणुव्रती कायोत्सर्गी दृष्टः इमशानभाक् ॥ ४१२ ॥

नभःसेनेन तच्छीर्षे निदधे सानलो घटः ।

ततः स्मृतनमस्कारः सागरः स्वर्गमागमत् ॥ ४१३ ॥

शकः कृष्णस्तुर्ति कुर्वन् न सेहे ध्युसदा तदा ।

सृतः श्वा दर्शितो मार्गे तद्वन्तास्तुष्टुवे हरिः ॥ ४१४ ॥

देवेन विष्णोस्तुरगोऽपज्ञहेऽविभ्यता बलैः ।

कृष्णोऽप्यन्तिकमायाते देवस्तमाह साहसात् ॥ ४१५ ॥

मां विजित्य गृहणाऽक्षं मदभीष्युधा हरे । रथाश्वेभस्थितो युद्धेरलङ्घकुरु पुताहवम्^१ ॥४१६॥
प्रोचे हरिनेयाऽक्षं त्वं न जेता नीचयुद्धतः ।

तुष्टो देवो ददौ भेरी नाऽस्या नादे प्रजारुजाः ॥ ४१७ ॥
तस्या आरक्षको द्रव्यलक्षेण शकलं ददौ । तत्पदे चन्दनादीनां खण्डानि निदधे जडः ॥४१८॥
वादितायामभूष्यां तु न नादो निर्ययौ मनाग् ।

ज्ञात्वा स्वरूपमारक्षं तं दूरे चक्रवान् हरिः ॥ ४१९ ॥
अन्यां भेरीं सुराल्लेभे पुरी नीरुक्त तदा रवात् । धन्वन्तरिवैतरणिवैद्यौ रोगस्य शामकौ ॥४२०॥
आद्योऽभव्यो जीवधातादिना चिकित्सको नृणाम् ।

भव्यजीवो द्वितीयस्तु भेषजं प्रासुकं जगौ ॥ ४२१ ॥
चिकित्सायां मुनीनां स स्वमर्थ्यौषधमाश्वदात् ।
धन्वन्तरियौ मृत्वा सप्तमीं नरकावनीम् ॥ ४२२ ॥
विन्ध्याद्रिभूवि चोत्पेदे कपिवैतरणिर्भिषक् ।

तेनाऽन्यदा पदा विद्वश्मणोऽदर्शि तद्वने ॥ ४२३ ॥
गिरेविंशत्यामानीय तथा संरोहणीमपि । औषधीभ्यां पटूचक्रे तमृष्टि स्वगिरा जगौ ॥४२४॥
द्वारिकायामभूवं प्राग् वैद्यो वैतरणिः सुधीः । पत्रे विलेखनादस्मान् मुनिर्धर्ममुपादिशत् ॥४२५॥
अह कृत्वा कपि: प्रायं सहस्रारे सुरोऽभवत् ।

ज्ञात्वाऽवधेः समागत्य नत्वा साधुं दिवं ययौ ॥ ४२६ ॥
एकदा विष्णुना पृष्ठः ग्रभो वर्षासु साधवः ।

कथं चलन्ति नान्यत्र कथयस्वाऽत्र कारणम् ॥ ४२७ ॥
वर्षासु श्वि सारस्यादवश्यं जीवसम्भवः । विहारे तद्विघातेन मुनित्वं शिथिलीभवेत् ॥४२८॥
एवं स्वामिगिरा विष्णुर्न गृहान्विर्ययौ बहिः । शयनैकादशी तस्मात् प्रथे पर्वं सर्वतः ॥४२९॥
वीरः शालापतिर्विष्णोविना दर्शनमश्नुते ।

कदापि नेति स द्वाःस्थनिषेधे बहिरस्थित ॥ ४३० ॥
वर्षाव्यतिक्रमे निर्यन् हरिस्तं कुशभैक्षत । ज्ञाते तत्कारणे लोकात् प्रपेदे तद्वमागमौ ॥४३१॥

१. पुताहवम् नीचयुद्धम् ।

जगाद सादरं नेमि नाथ दीक्षाक्षमो न हि ।

अहं तथापि दीक्षायां करिष्ये नियमान्महम् ॥ ४३२ ॥

वारयिष्ये न दीक्षोक्तां कन्यां नन्तुं समागताम् ।

अप्राक्षीत् किन्तु वो दास्यं स्वामित्वमथवेहितम् ॥ ४३३ ॥

स्वामित्वमिति कन्योक्तौ गृहणीत व्रतमित्यवक् ।

कथाचित् शिक्षिता दास्यमिष्टमित्यामृशद्वरः ॥ ४३४ ॥

वीरं कुविन्दमाहूयोऽपृच्छद् विष्णुस्त्वया कृतम् । यदुत्कर्षेण हर्षेण तन्निवेदय मत्पुरः ॥ ४३५ ॥

तेनोक्तं बदरीलीनः कुकलासो मया हतः । रथाङ्ककृतरेखायां पदा रुद्धं चलज्जलम् ॥ ४३६ ॥

वस्त्रामपात्रमध्यप्रविष्टा माक्षिका मया ।

निरुद्धा वामहस्तेन तन्मत्वा विष्णुस्त्वचिवान् ॥ ४३७ ॥

येन रक्तफणो नागो निवसन् बदरीवने ।

निजद्वने भूमिश्वेण वेमतिः क्षत्रियो ह्यम् ॥ ४३८ ॥

चक्रोत्खाता येन गङ्गा वहन्ती कलुषोदकम् ।

धारिता वामपादेन वेमतिः क्षत्रियो ह्यम् ॥ ४३९ ॥

येन घोषवती सेना वसन्ती कलशीपुरे । निरुद्धा वामहस्तेन वेमतिः क्षत्रियो ह्यम् ॥ ४४० ॥

इत्युक्त्वा वीरमाहूय कृष्णोऽदात् केतुमञ्जरीम् ।

कार्यं तव गृहे योग्यमनया कार्यतां भृशम् ॥ ४४१ ॥

विधीयमाने कार्यं चेत् करोत्यालस्यमेविका । शिक्षयेथास्तदा वाढं रक्षयेथा वधूमिव ॥ ४४२ ॥

तां गृहीत्वा ययौ गेहं तथा रक्षणशिक्षया ।

रुदंती मातरं प्राप्ता सा तयोक्तश्च माधवः ॥ ४४३ ॥

किमेतश्चाटकं राजपुण्या दर्शयसे प्रभो । अस्यै दास्यमिहेष्टं तदत्तं किं क्रियते मया ॥ ४४४ ॥

स्वामित्वमेव मे देहीत्युक्त्वा रञ्जितमानसः ।

प्राद्राजयमेविपाश्चे हरिः कृत्वोत्सवं सुताम् ॥ ४४५ ॥

अन्यदा सर्वसाधूनां द्वादशावर्त्तवन्दनम् ।

कृष्णो ददौ नृपास्त्वन्ये निर्विणा अवतस्थिरे ॥ ४४६ ॥

जिनत्वं क्षार्यिकं सम्यग्दर्शनं चाऽऽयुरप्यथः ।

सप्तम्या दलतः क्षिप्तं बद्धं तृतीयभूचितम् ॥ ४४७ ॥

दंडणो विष्णुतनयः परिणीतोप्यभून् मुनिः । परासरभवे पूर्वं कर्म बद्धं निकाचनात् ॥ ४४८ ॥
हालिकानां वृषभाणां समयेऽशनवारणात् । उदियाय यत्र याति स लेभे तत्र नाहतिम् ॥ ४४९ ॥
परलब्ध्या न भुञ्जेऽहमित्यभिग्रहमग्रहीत् ।

काले कियत्यपि गते नतः कृष्णेन दंडणः ॥ ४५० ॥

दद्वा श्रेष्ठी विशिष्टं तं मोदकैः प्रत्यलाभयत् ।

चूर्णीचकार तानन्यलब्ध्याप्तान् नेमिशासनात् ॥ ४५१ ॥

विमृश्नुन् दुरितं स्वीयं स्थणिडलस्थः स्थिराशयः ।

उत्पन्नकेवलज्ञानस्तस्थी केवलिसंसदि ॥ ४५२ ॥

रथनेमिः प्रभुत्राता आन्त्वा भिक्षां धनागमात् ।

दर्दीं विवेश तत्राऽगाद् राजीमत्यपि सार्यिका ॥ ४५३ ॥

प्रसारयन्ती वस्त्राणि धनविलन्नानि निर्भया ।

भारुजातेव सञ्जाता रताय प्रार्थयत् स ताम् ॥ ४५४ ॥

संवीय वासस्तं वीक्ष्य दक्षा राजी जगाविदम् ।

महानुभाव किमिदं वक्षि रक्ष स्वदीक्षणम् ॥ ४५५ ॥

अक्षता दक्षता मोक्षं नयतेऽधोगर्ति क्षता । पतन्ती स्त्री स्वयं चान्यं पातयत्येव भूतले ॥ ४५६ ॥

रजोमयी क्षमारूपा कठिनान्तर्मृदुर्बहिः । रेणुवन्नीरसा मुग्धा अस्यां स्निग्धत्वमेव न ॥ ४५७ ॥

पशुक्रियातो नश्यन्ति सुक्रिया विक्रियाप्रिया: ।

विप्रियं स्वं नरे न्यस्य कुरुते तं कलङ्कितम् ॥ ४५८ ॥

तया प्रबोधितो नेमेः शोधितो वत्सरावधि ।

छाग्रस्थयात् केवलीभूय रथनेमिः शिवंगमी ॥ ४५९ ॥

यः प्रशुं प्रणमेत् पूर्वं तस्मै दास्ये निजेहितम् ।

शास्त्रपालक्योरग्रे विष्णुर्वार्तामिमां जगौ ॥ ४६० ॥

रात्रौ शास्त्रो भक्ष्यजीवो ववन्दे देवमोक्षि ।

पालकोऽभव्यताऽप्राप्यः प्राप्तो नन्तुं प्रशुं निशि ॥ ४६१ ॥

प्रातः पृष्ठः प्रभुः प्राह भावतो शाम्बवन्दनम् ।

द्रव्यतो पालकस्येति शाम्बायादाद् हयं हरिः ॥ ४६२ ॥

उत्पन्नस्य विनाशः स्यादवद्यमिति चिन्तयन् ।

माधवो जिनमप्राक्षीद् द्वारिकानाशकारणम् ॥ ४६३ ॥

प्रभुराख्यत् शौरिपुरे पराशरस्तु तापसः । कैवल्यां रमणात् तस्य पुत्रो द्वैपायनोऽभवत् ॥ ४६४ ॥

ततो मध्यनिमित्तेन नाशोऽस्या भविता पुरः ।

जराकुमारस्ते हंता तौ श्रुत्वा वनमीयतुः ॥ ४६५ ॥

सथो न्यवारयन् मद्यं जहुस्तद्वरतोऽचले ।

कादम्बर्यां कन्दरायां सा स्वादुः स्वरसादभूत् ॥ ४६६ ॥

दीक्षां जिघृक्षुं सिद्धार्थं प्राह सीरी यदा तु मे ।

कष्टे सम्बोधदायी स्या अनुज्ञास्ये तदा व्रतम् ॥ ४६७ ॥

प्रतिपद्य तदप्येषः सिद्धार्थो व्रतसद्ग्रहात् ।

षष्ठ्यास्यन्ते तपस्तप्त्वा वैमानिकसुरोऽभवत् ॥ ४६८ ॥

कादम्बर्याः समानीतां स मानी तां पपी मुदा ।

सुस्वादूदकविभ्रान्त्या शाम्बः सह सुहृदगणैः ॥ ४६९ ॥

द्वैपायनप्रकोपाय ते जातास्ताडनादिभिः ।

लोष्टुभिः पादघातैश्च निदानमिति सोऽप्यधात् ॥ ४७० ॥

भूयासं द्वारकां दग्धुं समर्थस्तपसाऽमुना ।

निशम्य तद्रामकृष्णक्षामितो न त्वश्चाम्यत ॥ ४७१ ॥

विष्णुराधोषयत् पुर्यां कुर्यात् सर्वजनस्तपः । जिनार्चना सुरचना वचनातिशयस्तवम् ॥ ४७२ ॥

प्रधुम्नशाम्बनिषधोलमुकाद्याः शौरिस्त्रिवः ।

रुक्मिणीजाम्बवत्याद्याः स्त्रियोऽपि जगृहुर्व्रतम् ॥ ४७३ ॥

विष्णुमूर्चे प्रभुर्गन्ता तृतीये नरके त्वकम् ।

उद्धृत्य मर्त्यः स प्रान्ते मृत्वा वैमानिकः सुरः ॥ ४७४ ॥

च्युत्वा शतद्वारपुरे जितशत्रोः स्तुतो जिनः ।

द्वादशोऽममनामा त्वं भावी रामस्तवाऽग्रजः ॥ ४७५ ॥

ब्रह्मलोके सुरद्वच्युत्वा मत्योऽदेवस्ततः पुमान् ।

उत्सर्पिण्यां केशवस्त्वतीर्थे भोक्षमवाप्स्यति ॥ ४७६ ॥

विजहाराऽन्यतो नेमिस्तन्मत्वाऽवसरं कुधीः ।

द्वैपायनः पुरीं दग्धुं सपा एकादशाऽत्ययात् ॥ ४७७ ॥

जने प्रमत्ते चामाम्लकरणोऽप्यर्हदर्चने । प्रादुरासन् महोत्पाताः ववृद्धाता नृघातकाः ॥ ४७८ ॥

ब्रामाऽग्निकुमारोऽस्यां तं चाऽपद्यन् पुरीजनाः ।

रक्ताम्बरं रक्तकृष्णविलेपं स्वप्नमन्तरा ॥ ४७९ ॥

आपूर्यं पुर्यां काष्ठादि बाह्याश्र कुलकोटयः ।

षष्ठिर्द्वासप्ततिर्मध्यस्थिताः प्राज्वालयत् सुरः ॥ ४८० ॥

बसुदेवं देवकीं च रोहिणीं माधवो बलः । रथेऽध्यारोप्य मोहेन जग्मतुः पुरगोपुरे ॥ ४८१ ॥

देवेन स्तम्भिता अश्वा वृषभाश्वलनेऽक्षमाः । रथं स्वयं रामकृष्णो तमाचकर्षतुः पथि ॥ ४८२ ॥

तथापि देवकोपेन पन्त्या चानकदुन्दुभिः । प्रपद्याऽनशनं स्वर्गं यर्युद्दहनयोगतः ॥ ४८३ ॥

मार्गे वैरिकलेशहेतोऽलन्नं निर्ययत् रथात् ।

उद्दिश्य पाण्डवान् नेमि स्मरन्तौ सर्ववेदिनम् ॥ ४८४ ॥

कुञ्जवारकनामा यो रामपुत्रो गृहोद्धर्घगः ।

वदन् श्रीनेमिशिद्योऽहमिति नीतः सुरैः प्रभुम् ॥ ४८५ ॥

स व्रतं प्रतिपद्यैव विजहार प्रभोः सह ।

षण्मासीं नगरी दग्धा प्लाविताऽब्धेः पयोभरैः ॥ ४८६ ॥

कृष्णोऽध्वनि क्षुधात्मेऽगाद् बलः क्षेडाभिवादनम् ।

निर्णीय प्राविशत् काञ्चिन्नगरीं भोज्यहेतवे ॥ ४८७ ॥

गुप्तवेषोऽप्युपालश्च मुद्रया भोज्यसङ्ग्रहात् ।

लोकैः प्रज्ञापितो भूपो गोपुरे रोधमादधे ॥ ४८८ ॥

अच्छदन्तो धार्तराष्ट्रिः पूर्ववैराद् रणोन्मुखः ।

गजालानं समुन्मूल्यं सीरिणैव न्यषिद्यत ॥ ४८९ ॥

पाञ्चिना रटिमुदूधाश्च कृष्णेन सह भोजनम् ।

कृत्वा प्रचेलतुर्यामीं दिशमुद्दिश्य सत्त्वरम् ॥ ४९० ॥

हरेस्तुषायो रामेऽपि गते जलनिनीषया । पादं जानूपरि न्यस्य प्रसुप्ते पुरुषोऽस्मे ॥४९१॥
जारेयस्तत्र माजारभीमद्वक्ष मृगयां सृजन् ।

आययो मृगबुद्धया च पादाधः कृष्णमाहत ॥ ४९२ ॥

उत्थाय कृष्णस्तुष्णार्तः केनाऽहं निहतः क्रमे ।

इति पृष्ठो जरासृनुः स्पष्टीभूयाऽब्रवीदिति ॥ ४९३ ॥

अवनाय तव आतर्गान्तोऽहं मोहतो वनम् ।

बृथा प्रयासो जडे तद् द्वादशाऽदानि बान्धव ॥ ४९४ ॥

कुतस्तवागमोऽटद्यामकाण्डकाण्डताण्डवात् ।

तद्वधायाभवं तन्मेऽप्याभवं दुःखसम्भवः ॥ ४९५ ॥

कृष्णोऽपि भगवद्वाक्यं यथाजातं तथाऽवदत् ।

त्वं याहीतो न चेद् रामस्त्वद्वधाते प्रभविष्यति ॥ ४९६ ॥

अभिज्ञानाय मे पाहि कौस्तुभं याहि पाण्डवान् ।

यादवानां वीजमात्रं साम्प्रतं त्वयि तिष्ठते ॥ ४९७ ॥

इतोऽप्सर पादस्थं शरमादाय दूरतः । विपरीतैः पदैर्गच्छेनानुयायी यतो हली ॥ ४९८ ॥

संस्मरन् सनस्मकारं श्रीनेमिजिनमच्युतः । वदने वस्त्रमाच्छाद्य सुप्तः पुनरचिन्तयत् ॥ ४९९ ॥

धन्यः श्रीनेमिरन्येऽपि समुद्रविजयादयः ।

ग्रहुम्नाद्याः सुताः पूता लक्ष्मण्याद्या मृगीदशः ॥ ५०० ॥

अत्रान्तरे पादपीडावशादवशचेतसा । रौद्रध्यानमृदीयाय ध्यातवांस्तेन माधवः ॥ ५०१ ॥

द्वैपायनः कव पापिष्ठः पिष्टवान् यः कुलं मम ।

तं निहत्य विधास्येऽतः खण्डशो दिग्बलिं बलात् ॥ ५०२ ॥

समाः सहस्रं स्वं चायुः प्रपूर्य शौर्यवान् हरिः ।

तृतीयां नारकक्षोर्णीं प्राप तत् पापतापतः ॥ ५०३ ॥

अथाराभतरोर्नीचैः सुप्तं तं दीर्घनिद्रया । रामोऽजागरयद् बन्धो पयः पेयमिति ब्रुवन् ॥ ५०४ ॥

तमबुवाणं निश्चाणं प्राणहीनं विचारयन् । अतुच्छमूर्ढामापश्चो बलीयानप्यसौ हली ॥ ५०५ ॥

प्रभविष्णुर्न विष्णुं मेऽनुजं हन्तं सुरोऽप्यमुम् ।

अमुञ्चं द्रुतमेकान्ते स्वान्ते शोचामि चामितम् ॥ ५०६ ॥

उत्सिष्टोत्तिष्ठ सलिलं पातुं त्रातुं हि बान्धवम् ।

किमालापयसे नैवं दैवं किं कुपितं हि नः ॥ ५०७ ॥

तं प्रसादयितुं आन्त्या स्कन्धे संस्थाप्य पर्यटद् ।

षष्ठमास्यन्ते स सिद्धार्थः सुरोऽप्यागात् स्वरागतः ॥ ५०८ ॥

शैलावतरणाद् भग्नं रथं सन्धातुमुद्यतः । सुरो वार्द्धकिरुपेण संकर्षणस्तपूचिवान् ॥ ५०९ ॥

किं मूढं गूढविज्ञानाजर्जरं खण्डितं रथम् ।

संधास्यसि कथं सोऽवग् जीविष्यति मृतो यथा ॥ ५१० ॥

शिलासु पश्यन्या रोपं दग्धद्रुमनिषेचनम् ।

मृतगव्या मुखे दूर्वां सुरोऽदृष्टान्तयद् भृशम् ॥ ५११ ॥

रामो विरामं स्वप्रातुरातुरो जानुबोधितः ।

मत्वा तत्त्वात् तनुं काष्ठीं संचस्कार करालद्वक् ॥ ५१२ ॥

सिद्धार्थदेवः प्रकटीभूय सर्वं न्यवेदयत् । हरेर्मृत्युं च जारेयात् तद्रमं पाण्डवान्तिके ॥ ५१३ ॥

व्रतं गृहाणाऽर्हतपार्थं इत्युक्त्वान्तर्दधे सुरः ।

प्रैषि श्रीनेमिना विद्याधरर्षिस्तद्रवतेच्छया ॥ ५१४ ॥

ततो दीक्षामुपादाय तपस्तेपेऽतिदुस्तपम् ।

तुङ्गिकाचलमारुद्धि सिद्धार्थः सञ्चिधि व्यधात् ॥ ५१५ ॥

अन्यदा मासिकस्यान्ते यियासुर्नगरान्तरे । कूपदेशस्थया नार्या सुरूपो मुनिरीक्षितः ॥ ५१६ ॥

मुक्त्वा घटं बालकण्ठे व्यग्रा चिक्षेप दामनीम् ।

तद् वीक्ष्य न पुरे भिक्षा ग्राहेति नियमं दधौ ॥ ५१७ ॥

बोधयित्वा स्त्रियं रामश्रकाम बनमध्वना ।

कोऽयं कुतः समागत्य तपस्तप्यति दुष्करम् ॥ ५१८ ॥

इत्यज्जनवाग्योगाद् योगाद् रामर्षिसञ्चिधौ ।

राजा व्याजादुपद्रोतुं स नेमे विनयान्वितः ॥ ५१९ ॥

सिद्धार्थस्तर्जयन् कञ्चिद् दुर्जनं मत्सराजनम् । सिंहादीन् सेवकांशक्रे नरसिंहस्तो भुवि ॥ ५२० ॥

रामर्षिलव्यवान् रूपातिं तदेशे देशनारसात् ।

व्याघ्राद्याः प्रशमं प्रापुयोगसिद्धेर्बलं महत् ॥ ५२१ ॥

सारङ्गो रङ्गतः कश्चित् पूर्वसङ्कलितः स्वयम् ।
 जातजातिस्मृतिः साधोराहारस्थानभावुकः ॥ ५२२ ॥
 ग्रान्त्वा बने पान्थलोकान् पश्यन् सज्जीकृताशनान् ।
 मुनिं प्रज्ञापयन् पुच्छसंज्ञया तत्पुरोऽचलत् ॥ ५२३ ॥
 एकदा दास्तुं कश्चित् सिद्धान्बं प्रेक्ष्य तं मुनिम् ।
 तत्रानिनाय दाताऽपि हर्षाद् दातुं प्रचक्रमे ॥ ५२४ ॥
 धन्योऽयं विश्वमान्यो यः सिद्धान्बं मुनये ददौ ।
 अहं तिर्यक् मुनीन् दातुं सेवितुं वाऽक्षमः सदा ॥ ५२५ ॥
 त्रयोऽप्येवं ध्यानलीना अर्द्धचिछन्नमहीरुहः ।
 शास्त्रापातान् भृता जग्मुर्ब्रह्मलोकं च पञ्चमम् ॥ ५२६ ॥
 रामो वर्षशतं दीक्षामादाय प्राप्तवान् दिवम् ।
 दृतीयां नरकक्षमां स दायादस्नेहतो ययौ ॥ ५२७ ॥
 तं चाललाप रामोऽहं भोहं त्वयि बहुं वहन् ।
 ब्रह्मलोकादागतोऽस्मि सौरख्यं कर्तुं तवात्मनि ॥ ५२८ ॥
 वदनेवं तमुद्ग्रे नारकं पाणिना ततः । पतन्तमेवमद्राक्षीद् कणशः पारदादिवद् ॥ ५२९ ॥
 हरिस्तन्तस्नेहमालोक्य निःसन्देहं तमुज्जग्नौ ।
 कर्मशृङ्खलसम्बद्धो मोक्तुं न नरकं क्षमः ॥ ५३० ॥
 गत्वा भरतमध्ये तत्पूजां विस्तारयाऽधुना ।
 ततो हली समागत्य दर्शयामास साम्प्रतम् ॥ ५३१ ॥
 नीलपीताम्बरे मूर्च्छी विधाय रामकृष्णयोः ।
 पूजनीये ग्रतिगृहं यतः स्थुर्बहुलाः श्रियः ॥ ५३२ ॥
 शङ्खचक्रगदाधन्वधारी श्रीपरमेश्वरः । योऽर्चयेदीदशं देवं स प्राप्ता वैष्णवं पदम् ॥ ५३३ ॥
 प्रीणिता बहुधा लोका बलदेवेन ते तदा ।
 अभूवन् वैष्णवा विष्णोस्ततः प्रभृति सेवकाः ॥ ५३४ ॥
 जरासूनुर्यादवानां नाशं विष्णोश्च तान् पुनः ।
 पाण्डवान् कथयामास तेभ्यः कौस्तुभमार्पयत् ॥ ५३५ ॥

वत्सरावधिशोकेन प्रेतकार्याणि पाण्डवाः ।

चक्रिरे भवविस्तारादुद्विग्नास्ते वभूविरे ॥ ५३६ ॥

जिघृक्षून् व्रतसाग्राज्यं मत्वा नेमिजिनस्तदा । धर्मघोषं साधुपञ्चशत्या सह समादिशत् ॥ ५३७ ॥
राज्ये न्यस्य जरास्तुं द्रौपद्यादिसमन्विताः ।

व्रतमादाय विदधुस्तपः साधुजनोचितम् ॥ ५३८ ॥

कुन्ताग्रेणोऽमात्रं तद् ग्रहीष्यामीत्यभिग्रहम् ।

भीमशक्रे मासषट्कात् तस्याऽभूत् परिपूर्णता ॥ ५३९ ॥

निर्वाणसमयं ज्ञात्वा प्राप रैवतकं प्रभुः । पादपोपगमं धृत्वा मासिकाऽनशनं दधौ ॥ ५४० ॥

स षट्विंशत् पञ्चशत्या साधुभिः सह सर्ववित् ।

शुचिमाससिताष्टम्यां चित्रेन्द्रौ शिवमासदत् ॥ ५४१ ॥

तस्याऽतीयाय कौमारे त्रिशती शरदां ततः ।

छाद्वस्थये केवलित्वे च सप्तवर्षशती ययौ ॥ ५४२ ॥

सर्वं वर्षसहस्रायुरस्य राजीमती पुनः । चतुर्वर्षशती गेहे वत्सरं छब्दनि स्थिता ॥ ५४३ ॥

पञ्च वर्षशती तस्याः कैवल्ये व्यतिचक्रमे । शिवा-समुद्रविजयौ तुरीयां दिवमीयतुः ॥ ५४४ ॥

श्रीनमिस्वामिनिर्वाणात् पञ्चलक्षसमान्तरे । द्वार्विंशजिननिर्वाणकल्याणकमहोऽभवत् ॥ ५४५ ॥

श्रुत्वा कल्याणकं नेमेः पाण्डवाः पञ्च निर्वृताः ।

सिद्धाचलं समाख्या मासिकानशनादरात् ॥ ५४६ ॥

शैवेयचरितं शृण्वन् प्राप्नुयात् सर्वतः शिवम् ।

कल्याणकानि श्रेयांसि लभते दीर्घजीवितम् ॥ ५४७ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याम्भोधेर्विशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेघेन भृते सुधायाः कुम्भोपमेऽत्राऽष्टमपर्वं रेजे ॥ ५४८ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्टूपीयचरिते विनयविलासनाम्नि श्रीनेमिनाथचरितं रामकृष्णचरितसहितं
सम्पूर्णम् ॥ ग्रंथाप्र ५४८ ॥

श्रीब्रह्मदत्त—द्वादशचक्रिचरितम् ।

श्रीनेमितीर्थे ज्ञातत्वात् श्रुतोक्तोत्तमपुंस्त्वतः ।

त्रिष्ठिसंख्यासंपूर्त्यै ब्रह्मदत्तोऽपि कीर्त्यते ॥ १ ॥

साकेतपुर्या श्रीचन्द्रावतंसततनयो नयी । मुनिचन्द्रनृपो जम्बूद्वीपेऽन् भरतेऽन्ननि ॥ २ ॥

स च सागरचन्द्रवेणिरा तत्याज राजताम् ।

विजहार समं तेन सार्थाद् ब्रह्मो बनेऽभ्रमत् ॥ ३ ॥

तस्योपचर्या विदधे चतुर्भिर्बलवैर्वने । तेऽपि बुद्धा ब्रतं लात्वा तेपिरे दुष्करं तपः ॥ ४ ॥

चतुष्वर्षपि द्वौ श्रमणौ जुगुप्सां धार्मिकां हृदि ।

चक्रतुस्तेऽथ चत्वारो दिवं जग्मुस्तपोबलात् ॥ ५ ॥

च्युत्वा जुगुप्सकौ जातौ दास्यां शाष्ठिल्यवाङ्वात् ।

ब्राह्मणौ तरुणौ क्षेत्रे दण्टौ दुष्टाहिना मृतौ ॥ ६ ॥

कालिजरे मृगौ जातौ विद्याध व्याध एव तौ । मृतप्रक्षेपगङ्गायामायातौ हंसजन्मनि ॥ ७ ॥

तौ शाकुनिकजालान्तःपातेन तेन नाशितौ । वाराणस्यां भूतदत्तमातङ्गाधिष्ठेः सुतौ ॥ ८ ॥

चित्रो ज्येष्ठो लघुर्नाम्ना सम्भूतः स्निग्धमानसौ ।

सममाणौ कलापूर्णौ शङ्खस्तत्र नृपस्तदा ॥ ९ ॥

पुरोधा नमुचिस्तस्याऽपराधेऽस्य महीयसि । वधाय भूतदत्तायाऽप्यितस्तेनोदितः स तु ॥ १० ॥

रक्षामि त्वां यदा सून्वोः पाठं कारयसे रहः । प्रपन्नं तद्वचस्तेन जिज्ञीविषुपुरोधसा ॥ ११ ॥

पाठ्यस्तनयौ भूमिगृहस्थस्तस्य भार्यया ।

रेमे पितुस्तजिज्वर्धांसां मत्वा छात्रौ तमृचतुः ॥ १२ ॥

इतो यादीति सोऽनेशब्दिशि तदशिंताऽध्वना ।

हस्तिनापुरमायातं चक्री चक्रेऽथ मन्त्रिणम् ॥ १३ ॥

तौ मातङ्गसुतौ गीतनृत्यवाद्यकलापटू । नागराजागरीश्वाऽपि रागयोगाद् ररञ्जतुः ॥ १४ ॥

ततः कुलीनाः कौलीनं तयो राहे न्यवेदयन् ।

आभ्यामभेदतो लोकः शुचिरप्यशुचीकृतः ॥ १५ ॥

राजादेशाद् वहिः पुर्योस्तस्थतुः क्वापि पर्वणि ।

अनाज्ञातपदं प्राप्तौ कुद्वितौ यष्टिमुष्टिभिः ॥ १६ ॥

ततो विमृश्य स्वां जाति तित्यक्षू तां च इम्यया ।

साधूकत्या ब्रतमापन्नौ चक्रतुः परमं तपः ॥ १७ ॥

हस्तिनापुरमायातौ चित्रे तूपवने स्थिते । सम्भूतो गोचरे आम्यन् मासक्षणपारणे ॥ १८ ॥

दृष्टो नमुचिना दूराच्छङ्कितेन निजांहसा ।

पत्तीन् प्रयोज्य सम्भूतं यष्टथाद्यैस्तं स चार्दयत् ॥ १९ ॥

शान्तस्याऽपि मुनेरन्तःकोपानलसमुद्गवः । धूमभूमा पुरीभूमावुल्लासान्धकारकृत् ॥ २० ॥

पौरा भयात् ततस्तस्य शान्तये सामभाषणैः । प्रसादयितुमाजग्मुर्नमन्तो विनयादिना ॥ २१ ॥

चक्री सनत्कुमारोऽपि नमन् प्रशमकृद्गिरा । तमवोचन् महर्णे किमारेभेऽनुचितं त्वया ॥ २२ ॥

पुरे नद्यज्जीवदाहं कुरुषे कुरुषेरितः । तपस्तरोः पल्लवने लवने यतसे नु किम् ॥ २३ ॥

प्रसाद्य सद्यस्तं चक्री वक्रीभूतं तदर्दकम् । पुरेऽनर्थकरं जानन्नमुचिं वध्यमादिशत् ॥ २४ ॥

मुनेरेव गिराऽमुञ्चत् तं चक्रपाऽऽशु तत्पुरात् ।

स्त्रीरत्नवन्दने पादे तत्केशस्पर्शनात् पुनः ॥ २५ ॥

मुनिनिंदानमकरोदीद्वस्त्रीरत्नभोगभाक् । भूयासं तपसाऽनेन भाविजन्मनि तन्मनाः ॥ २६ ॥

चित्रः सम्भूतसन्तापादाप पापविशुद्धये । विहितानशनौ स्नेहात् सौधर्मस्वर्गमीयतुः ॥ २७ ॥

चित्रदच्युत्वा श्रेष्ठिपुत्रः पुरे पुरिमतालके ।

सम्भूतजीवः काम्पील्ये पुत्रः श्रीब्रह्मभूपतेः ॥ २८ ॥

मात्रा चुलन्या दद्वशे स्वप्नाश्चतुर्दशाऽवशा । गर्भेऽवतीर्णे सम्भूते विभूतेः फलमाददे ॥ २९ ॥

तत्तदिनकृतोत्साहाज्जातः सूनुस्तया पिता । ब्रह्मदत्ताभिधां तस्य प्रशस्यदिवसे व्यधात् ॥ ३० ॥

ब्रह्मभूपस्य मित्राणि चत्वारि स्निग्धचेतसा ।

न कदापि वियुज्यन्ते रज्यन्ते नित्यसङ्गमे ॥ ३१ ॥

कटकः काशिभूमीशो दीर्घश्च कौशलाधिपः । कणेरुदत्तो गजपूर्नार्थश्चम्पापतिः पुनः ॥ ३२ ॥

पुष्पचूलश्च पञ्चाऽपि क्रीडन्ते काननादिषु । भुज्जते स्वस्वसाप्राज्यं तिष्ठन्तश्चैकपुर्यपि ॥ ३३ ॥

विगमे द्वादशाब्दानां मृते पितरि राज्यभाक् ।

ब्रह्मदत्तस्तस्य रक्षाकरो दीर्घः सदा स्थितः ॥ ३४ ॥

पुनः पुना राजकार्यपृच्छायां गमनागमैः ।

चुलनी नलिनीवासीद् रागभाग् मदनोदयात् ॥ ३५ ॥

अनयोरनयोन्मादं तनयोऽपि विद्वयम् । स्पष्टीचक्रेऽत्र दृष्टान्तात् काकहसीरतादिना ॥ ३६ ॥
वर्णसङ्करसंयोगात् तत्तद्वधमदीदशत् । तत् पश्येत्थकितो दीर्घश्वलन्यै स्वगमं जग्मी ॥ ३७ ॥
विरहोदग्रदहनासहनाच्चुलनी ततः ।

नाथ ! त्वया न गन्तव्यं प्राणेभ्योऽप्यतिशायिना ॥ ३८ ॥

इत्युक्तो दीर्घराइचे स व्यसत्यपि वा मयि ।

त्वत्कौशल्यं न पश्यामि कौशल्यमिदमुत्थितम् ॥ ३९ ॥

हृच्छयोऽभृज्जराभीरुर्नृणामनीक्षणस्थले ।

स्थितो नेक्षेत वस्त्वन्यत् कामान्धः स्याज्जनस्ततः ॥ ४० ॥

स्मरान्धा चुलनी पुत्रजिधांसाकुलधी रहः । विवाहमहमारेभे पुष्पचूलसुतावृतेः ॥ ४१ ॥

कारथामास चावासममूर्दैर्गृदपूरुषैः । मत्वा ननु धनुर्मन्त्री दीर्घादेशाज्जहौ गृहम् ॥ ४२ ॥

प्रस्थितस्तीर्थसेवायै पुत्रं वरधनुं जग्मी । चुलन्या दुश्चरित्रादि दूरे मा भूः कुमारतः ॥ ४३ ॥

गङ्गासङ्गाद्वनुर्दीनमण्डये पान्थभोजनम् ।

कारथन् शुवि गुप्तां च सुरङ्गां सोऽप्यदापयत् ॥ ४४ ॥

ज्ञापितो धनुना पुष्पचूलस्तद्वृत्तमञ्जसा । मुमोच दासीं दुहितुर्भूषितां मणिभूषणैः ॥ ४५ ॥

कृते विवाहे जतुना संस्कृते ब्रह्मस्त्रपि । सुप्तो गृहे वरधनुर्दीवारिक इव स्थितः ॥ ४६ ॥

ज्ञालिते ज्वलने ब्रह्मदत्तो वरधनूक्तिः । पद्मत्याऽस्फोटय भूभागं निरगात् तत्सुरङ्गया ॥ ४७ ॥

सुरङ्गावदने पूर्वं धनुना स्थापितौ हयौ । पश्चाशदयोजनीं प्राप्तौ तद्वारोहेण तावपि ॥ ४८ ॥

अश्वयोर्मरणे पादचरणाज्जन्मतुः पथि । वनान्युपवनान्यद्रीन् लङ्घयन्तौ श्रमाश्रमौ ॥ ४९ ॥

ब्रह्मदत्तो रूपमधाद् ब्राह्मणस्य सुमुक्त्रभृत् । चूलामात्रधरो यस्माच्चोपलक्ष्येत केनचित् ॥ ५० ॥

पद्मवन्धेन पिदधे हृदि श्रीवत्सलाञ्छनम् ।

मन्त्रिस्वरपि तच्छात्रगात्रोऽभृत् स्नात्रकर्मणा ॥ ५१ ॥

क्वचिद् ग्रामे द्विजेनैतौ भोजितौ बहुमानतः ।

नैमित्तिकगिरा पुत्रीं ब्रह्मदत्ताय दत्तवान् ॥ ५२ ॥

मुक्त्वा चन्द्र्यमर्तीं तत्र पथि दीर्घभयाशया । उत्पथे ज्ञालितौ प्राप्तौ वटावटघनाटवीम् ॥ ५३ ॥

कुमारे तृष्णिते मन्त्रिपुत्रो वारिजिघृक्षया । ग्रामं गतो दीर्घचरै रुधे वध्यतामिति ॥ ५४ ॥
कव ब्रह्मदत्त इत्युक्तो वभाषे व्याघ्रभक्षितः ।

तत्स्थानं दर्शयेत्युक्तस्तान्निनाय स तद्वनम् ॥ ५५ ॥

मन्त्रिसूचेष्ट्या नष्टः कुमारस्तापसाश्रमम् । प्राप जापरतानेक्ष्य ववन्दे तैरथौच्यत ॥ ५६ ॥
कस्त्वं सत्त्वनिधेरेवं पृष्ठः स्पष्टमभाषत । ऊचे कुलपतिर्वत्स भ्रातरं विद्धि ते पितुः ॥ ५७ ॥
आत्रव्य सुस्थो भवतात् तव ताताल्लघोर्मम । मा मंस्था अन्यसदनं तिष्ठस्वेष्टं कुरुद्वह ॥ ५८ ॥
समयेऽथ समायाते शरदो ब्रह्मस्वर्वनम् । जगाम नागानुपदं गच्छन् सिन्धुरमैक्षत ॥ ५९ ॥
तं वशीकृत्य कलयाऽध्यारुद्धा ब्रह्मस्वर्नदीम् ।

उत्तीर्ण वीर्यवास्तस्माद् वंशजालीं व्यलोकत ॥ ६० ॥

तस्याच्छेदनतः शीर्षं पपात् भुवि पातकम् ।

हा मया विहितं धिङ्गमनागस्त्रद्विधातकम् ॥ ६१ ॥

पुराणनगरेऽपश्यत् प्रापादं सप्तभूमिकम् ।

आरुदः कामिनीमेकां स ददर्श शुचातुराम् ॥ ६२ ॥

काऽसि त्वमिति पृष्ठाऽसौ व्याचष्ट वृत्तमात्मनः ।

अङ्गराजपुष्पचूलस्याङ्गजा पुष्पवत्यहम् ॥ ६३ ॥

ब्रह्मदत्ताय दत्ताऽप्याजहे विद्याधरेण च । नाटयोन्मत्तेन विद्यायाः सिद्धयेऽत्रैव तिष्ठता ॥ ६४ ॥

कस्त्वं तयाऽपीति पृष्ठः प्रोचे पाञ्चालभूपतेः ।

ब्रह्मणस्तनयो ब्रह्मदत्तनाम्नाऽश्रमे स्थितः ॥ ६५ ॥

कृतब्रीडा नतापीडा पीडामुत्सृज्य पादयोः ।

लग्ना मग्ना रसाम्भोधी कुमारस्याऽश्रुपूर्णदक्ष ॥ ६६ ॥

लीलया तद्वधे प्रोक्ते कुमारेण विवाहिता ।

कामिन्या सह यामिन्या प्रहरात् सोऽत्यवाहयत् ॥ ६७ ॥

श्रुते स्त्रीणां रवे प्रातः पृष्ठा पुष्पवती जगौ ।

नाटयोन्मत्तस्य नाथैते भगिन्यावागते इह ॥ ६८ ॥

खण्डाविशाखानाम्ने मे रहस्तिष्ठाऽधुना ग्रभो ।

भावं विदित्वा त्वनयोराहुविष्यामि नायकम् ॥ ६९ ॥

रक्तां पताकां चलितां त्वमागच्छेविलोकयन् ।

तां श्वेतां तादशीं पद्मयन् ब्रजेरन्यत्र कामिते ॥ ७० ॥

श्वेतां दद्वा ततोऽचालीद् गच्छन् सायं सरो महत् ।

ददशे स्नानपानादि कृत्वा प्रैक्षत सुन्दरीम् ॥ ७१ ॥

सा तं प्रेक्षय स्मरं साक्षाज्ञाता स्मरमयी रसात् ।

प्राणान् स्मरमयौस्तस्मिन्न्यस्यन्तीव तथा व्यधात् ॥ ७२ ॥

राजपुत्री पदे गत्वा कुमारमहानहेतवे ।

प्रैषीन् मृगदशं साऽपि तं निन्ये मन्त्रिणो गृहम् ॥ ७३ ॥

मन्त्रिणा सत्कृतः स्नानभोजनाद्यैः स राजस्तः ।

नीतो राजगृहं राजाऽप्युत्थायाऽस्मै ददौ सुताम् ॥ ७४ ॥

श्रीकान्तयोक्तः सर्वोऽपि स्ववृत्तान्तः पिता मम ।

वसन्तपुरुरनाथोऽभूदरिभिर्विशितस्ततः ॥ ७५ ॥

इमां पह्लीं समास्थाय भिल्लान् समनुवर्त्तयन् ।

चकार चौर्यवृत्त्यैवाऽजीविकां ग्रामलुण्टनैः ॥ ७६ ॥

तत्सुताऽहं सतारुण्या तातादेशात् सरस्तटे ।

पद्मन्ती नित्यमस्थां त्वद्दर्शनाच्च वृतो मुदा ॥ ७७ ॥

एकदा चौरसार्थेन गतो ग्रामस्य लुण्टने । ब्रह्मस्तः ग्रणतोऽभ्येत्य ग्रणयाऽन्मन्त्रिस्तुना ॥ ७८ ॥

अन्योन्यकुशलोदन्तपृच्छया प्रीतमानसी ।

किञ्चिद् वरधनुः प्रोचे जातमात्मनि वाचिकम् ॥ ७९ ॥

त्वां संज्ञाप्य त्वयि गतेऽन्यत्रास्ये गुटिका मया ।

क्षिप्ता मृत इवैतस्थाः प्रभावादुज्जितो भट्टैः ॥ ८० ॥

निसर्गं गुटिकामास्यान्मया प्रैक्ष्येकतापसः ।

तेनोक्तां सकला वार्ता ज्ञापितं मातृरोधनम् ॥ ८१ ॥

दम्भात् कापालिकीभूय यद्यौ काम्पील्यपत्तनम् । आरक्षकेण साङ्कृत्यं कृतं मन्त्रादिपाठनैः ॥ ८२ ॥

तत्साहाय्यात् तत्र निशि गत्वाऽदां वीजपूरकम् ।

भावे सगुटिकं तस्याऽशनाज्ज्ञे मृतेव सा ॥ ८३ ॥

तस्या दाहाय पुरुषाः प्राप्तास्तानवचं छलात् ।

दाहोऽस्याः साम्प्रतं राङ्गो युष्माकं कुशलाय नो ॥ ८४ ॥

पृष्ठारक्षं समादाय तामेकान्ते जपादिना । प्रेषितो बलिदानाय सुहन्माता पट्टकृता ॥ ८५ ॥
ग्रामे कच्छाभिघे तातमित्रस्य देवशर्मणः ।

मुक्त्वाऽम्बां त्वामुपालव्युं अम्मस्त्वाममिलं त्विह ॥ ८६ ॥

केनाऽप्युक्तं दीर्घभटाः ग्रामे प्राप्ता जिघृक्षवः ।

नद्यतामिति सन्धार्याऽरण्यं शरण्यमीयतुः ॥ ८७ ॥

तत्रैक्षेतां कुकुटयोर्युद्धं लक्षपणान्वितम् ।

कुकुटं सागरस्याप्यभाङ्गीद् बुद्धिलकुकुटः ॥ ८८ ॥

विषण्णे सागरेऽथाऽस्त्रयत् सुधीर्विरधनुर्ननु ।

पश्यामि भग्नं चाभग्नं द्वयोः कपटपाटवात् ॥ ८९ ॥

कुकुटे बुद्धिलस्यान्ते सूचीरैक्षत पादयोः । छब्बं प्रपञ्चं लक्षाद्दौ बुद्धिलेन मनीषिणा ॥ ९० ॥

पुनर्युद्धे तयोः सूच्यभावाद् बुद्धिलकुकुटः । अभज्ञि सागरस्याशु कुकुटेन क्षणादपि ॥ ९१ ॥

मुदितः सागरो निन्ये तौ गृहं बुद्धिरच्छितः ।

आगत्य किङ्करो हारं कुमाराय समर्पयत् ॥ ९२ ॥

हारे बद्धं लेखमेक्ष्य ब्रह्मसूर्यमुदेतराम् ।

वत्साऽस्त्रया तापसी तावन् मूर्दिर्धनं चिक्षेप चाऽक्षतान् ॥ ९३ ॥

लेखस्योत्तरमादातुमागताऽस्मीति साऽवदत् ।

कन्या रत्नवती युद्धे मेषयोर्या त्वयेक्षिता ॥ ९४ ॥

स्वसा सागरदत्तस्य बुद्धिलस्याऽपि सा त्वयि । प्रैषीन् मा देहि तन्मे यद् युक्तमुत्तरमुत्तम ॥ ९५ ॥

विसृष्टा मन्त्रिपुत्रेण लेखं दत्त्वा रसात्मकम् । कुमारो मारदुर्वारतापमाप ततो दिनात् ॥ ९६ ॥

कौशाम्ब्यामपि दीर्घस्य पतयो नृपमाश्रिताः ।

तन्मत्वा सागरो भूमिगृहे जुगोप तावपि ॥ ९७ ॥

रात्रौ ग्रस्थायितौ कन्यां रथारुढां सहायुधाम् ।

प्रेक्षेतां साऽपि तद् पृष्ठा प्रोवाच स्वीयवार्त्तिकम् ॥ ९८ ॥

धनश्रेष्ठसुता भर्तुप्राप्तये यक्षमन्दिरे । स्थिता तमारराधाऽशु तुष्टोऽभाषिष्ठ मां प्रति ॥ ९९ ॥

भर्ता चक्री ब्रह्मदत्तः श्रीवत्सी मित्रसेवितः ।

आगन्ताऽत्रैव मा भैषीर्वालिके कुकुटाहवे ॥ १०० ॥

अधिष्ठाय रथं शीघ्रं गन्तव्यं मगधे पुरे । धनावहो मत्पितृव्यः प्रतिपत्ति विधास्यति ॥ १०१ ॥

रत्नवत्या वचश्चारु प्रपद्य रथमाश्रितौ । अन्तरा चौरयुद्धेन श्रान्तः सुष्वाप तद्रथे ॥ १०२ ॥

ग्रातर्मित्रमहृष्टैव प्रलपन् दुःखमावहन् ।

निषिद्धो रत्नवत्याऽस्थात् सश्वल्यः शोकशङ्कुना ॥ १०३ ॥

मगधस्यान्तिकर्ग्रामे ग्रामेशेन स सत्कृतः । शुद्धर्थं प्रेषितनरैः शरश्चानीयताऽध्वनः ॥ १०४ ॥

तत्र ग्रामेऽपतद्वाटी तामाटीकत राजस्तुः ।

ग्रामे लग्ना भयाद् भग्ना कुमारस्य वनं ययौ ॥ १०५ ॥

ग्रामण्यानुगतो राजगृहं प्रापत् स राजस्तुः ।

विशन् पुरं गवाक्षस्थे मृगाक्षयौ दृष्टवान् पुरः ॥ १०६ ॥

तयोरत्त्यादरात् प्रेमालापमालाऽपशोकधीः ।^१

पश्चच्छ के युवां कस्मादुपलक्षयतोऽत्र माम् ॥ १०७ ॥

ऊचतुश्चतुरे वाच्चां शिवमन्दिरनाम पूः ।

विद्याभृद् ज्वलनशिखो नृपो विद्युच्छिखा प्रिया ॥ १०८ ॥

तयोः पुञ्चयौ प्रिये खण्डाविशाखे बान्धवस्त्वया ।

नाटयोन्मत्तो हतो विद्यां साधयन् वंशजालके ॥ १०९ ॥

अष्टापदगिरि देवान् गच्छतो वीक्ष्य नौ पिता ।

आवाभ्यां सुहृदा चाग्निशिखेन गिरिमासदत् ॥ ११० ॥

तत्र रत्नमयीजैनप्रतिमा मानवर्णयोः । सहिताः पूजिताः स्नानविलेपनस्तवादिभिः ॥ १११ ॥

चारणश्रमणश्रैत्याद् बहिरेत्य तरोरधः ।

स्थितो नतस्तदावाभ्यां पृष्ठश्चाग्निशिखेन सः ॥ ११२ ॥

कोऽनयोर्भविता भर्ता सोऽप्याख्यद् भ्रातुमारकः ।

ताते विषणे द्यावाभ्यामूचेऽलं कृत्रिमैः सुखैः ॥ ११३ ॥

^१ अपगतशोकदुद्धिः ।

करिष्यामो भ्रातुरक्षां प्रसन्ने जनके पुनः ।

एकदा पुष्पवत्याख्यां नाटयोन्मत्तो व्यलोकत ॥ ११४ ॥

अपजहै ह्रियं मुक्त्वा तां तस्या दग्धसासहिः ।

विद्याप्रसक्तस्तं चाहन् भवानदमभवानपि ॥ ११५ ॥

पुष्पवत्या चालितायां पताकायां सितत्विषि ।

त्वं गतोऽन्यत्र पश्यन्त्यौ भ्रमतः स्म दिशोदिशम् ॥ ११६ ॥

वरयस्वाधुना द्यावां भावाँस्त्यक्त्वा पुरातनान् ।

इत्यापीय स पीयूषं वाग्रूपं ते उपायत ॥ ११७ ॥

यावच्च राज्यलाभो मे पुष्पवत्यन्तिके युवाम् ।

तिष्ठतामिति चाशास्य प्रेषिते ते गते ततः ॥ ११८ ॥

न तत् पुरं न सदनं न स लोको न चाश्रमः ।

यत्र रत्नवतीं मुक्त्वा प्रविष्टो ब्रह्मस्थः पुरे ॥ ११९ ॥

सर्वं तिरोहितं मत्वाऽन्वेष्टु रत्नवतीं यथौ ।

वने जनेऽभ्यागतेऽध्वन्यपृच्छु राजनन्दनः ॥ १२० ॥

क्वाऽपि दृष्टाऽस्ति कन्येकासोऽप्याख्यद् रुदती कनी ।

मया पितृच्यगेहे हो मुक्ताऽगात् तद्विरापि सः ॥ १२१ ॥

पितृच्यस्तां प्रशस्तेऽहि समं तेनोदवाहयत् । वाहस्वर्णविभूषादिदानपूर्वं महामहैः ॥ १२२ ॥

अन्यदा मृतकार्याणि कर्तुं वरधनो द्विजान् ।

आमन्त्र्य भोजयामास तत्राऽगान् मन्त्रिस्त्ररपि ॥ १२३ ॥

तुष्टस्तदृष्टिमात्रेण विशिष्याश्लिष्य राजस्थः । मित्रप्रवृत्तिं जिज्ञासुस्तेनैवाऽभिहितो हितः ॥ १२४ ॥

निद्राणे त्वयि रुद्धोऽहं चौरैर्घोरैरस्तायुधैः ।

शरेण निहतोऽप्यत्मं भूम्यां घनतणान्तरे ॥ १२५ ॥

ततो निशि सरस्तीत्वा गोपयन् पदमात्मनः ।

आमं आमं वहुग्रामपुरादीनत्र चागमम् ॥ १२६ ॥

मधूत्सवे समायातेऽन्यदा राज्ञो मतङ्गजः ।

भङ्गक्त्वाऽलानं जनस्थानं प्रत्यायाद् भयभीषणः ॥ १२७ ॥

जग्राह कन्यकामेकामशक्तां गमने भयात् ।

लोकोऽप्यपसार द्राक् कस्तत्र स्थातुमीहते ॥ १२८ ॥

हक्यामास मातङ्ग मातङ्गत्वं करोषि किम् । पीडयन् बालिकां ब्रीडां वहसे न महातनुः ॥ १२९ ॥

इत्युदित्वा कुमारोऽस्याऽभ्यागमं त्वां विहाय सः ।

विहायसा करं क्षिष्यन् ग्रहीतुं तमधावत ॥ १३० ॥

उत्प्लुत्य दन्तमध्यास्य कुम्भेऽध्यारुद्धा मुष्टिभिः ।

सम्प्राप्ताङ्कुशयोगेन वशीचक्रे स सिन्धुरम् ॥ १३१ ॥

तद्विक्रमं नृपो ज्ञात्वा ब्रह्मदत्ताय दत्तवान् ।

कन्यास्ताः परिणीयाऽसौ जरत्याऽप्युदितोऽन्यदा ॥ १३२ ॥

यथा मतङ्गजाद् वेगादङ्गजा रक्षरक्षिता । श्रीमतीत्याह मद्वक्त्रादुपायंस्त स तामपि ॥ १३३ ॥

सुबुद्धिमन्त्रिणः कन्यां धन्यां बहुमहैः सह ।

परिणिन्ये ततोऽन्येवुर्जग्मतुस्तौ च काशिकाम् ॥ १३४ ॥

कटकः कटकं सज्जीकृत्याऽभ्यागात् सुहृत्सुतम् ।

विवाहं पुत्रीं तदगृहं कणेरुदत्तमाहृत ॥ १३५ ॥

धनुर्मन्त्री बहून् भूपानानीयानुनये बुधः । सेवकान् भगदत्तादीन् विदधे पिदधे रिष्ठून् ॥ १३६ ॥

सेनानीः स वरधनुरनेकानीकिनीपतीन् ।

सममादाय पुरतोऽचालीत् तदनु राजस्तः ॥ १३७ ॥

दीर्घराजे दीर्घनिद्रां विधातुं ब्रह्मनन्दनः । काम्पील्यनगरपार्श्वे पटावासानदापयत् ॥ १३८ ॥

कुलनी कुलनीत्या च ह्रीणा तीव्रतं ललौ ।

पूर्णायाः सञ्चिह्नो क्षिप्त्वा कर्मणि शिवमाप च ॥ १३९ ॥

दीर्घजिह्व इवादीर्घमतिदीर्घो विनिर्ययौ । तेनाहवे ससन्नाहा भटा युयुधिरेऽपरे ॥ १४० ॥

किञ्चिद् बलमलं भिन्दन् दद्दशे ब्रह्मसुनुना ।

योद्धुं रोद्धुं रिष्ठून्यानाजग्मे च रणाङ्गणे ॥ १४१ ॥

प्रसरव्युतिविद्याभुच्करत्नमदात् तदा । तेन चिच्छेद दीर्घस्य कण्ठपीठमकुण्ठधीः ॥ १४२ ॥

जह्वे जयजयारावो द्वादशशक्भृत् त्वयम् । जयतादिति गीर्वाणाः पुष्पवृष्टिं वितेनिरे ॥ १४३ ॥

प्रविश्य काम्पील्यपुरं पूर्वोदृढा मृगेक्षणाः ।

आनायथत् कुरुमतीं स्तीरस्त्वं च व्यधान्मुदा ॥ १४४ ॥

उत्पन्ने क्रमतो रत्नसङ्गमे गमनं व्यधात् । षट्स्पण्डं भरतं जेतुं चक्रानुक्रान्तवर्त्मना ॥ १४५ ॥

प्राच्यां प्रगममगधमस्तकाङ्गारकादयः । दक्षिणायां बाणमुक्तवैदर्भनायिकादयः ॥ १४६ ॥

पश्चिमायामर्दुदायाकल्लावनायसादयः । उत्तरस्यां तु पाञ्चालकुरुजाङ्गलकौशलाः ॥ १४७ ॥

प्रत्यगात् पुरि काम्पील्ये तत्र द्वादशवार्षिकः । नृपैश्चक्रिमहश्चके देवानामपि चित्रकृत ॥ १४८ ॥

पूर्वमेको द्विजो देशभ्रमे मार्गस्य दर्शकः ।

उपकारीति तं प्राहगच्छेस्त्वं मयि राजनि ॥ १४९ ॥

राजाऽभृद् ब्रह्मदत्ताख्य इति श्रुत्वा स वाढवः ।

काम्पील्यमागतोऽप्यन्तःप्रवेष्टुं नाभवत् प्रभुः ॥ १५० ॥

चक्रिणो निर्गमे पुर्या जीर्णोपानध्वजं वहन् ।

राज्ञोपलक्षितो भुक्ति प्रार्थयद् भरतेऽखिले ॥ १५१ ॥

अदापयन्त्रयो भुक्ति दीनारं दक्षिणापदे ।

नृपालयात् समारभ्य भुज्जानो मुदितो द्विजः ॥ १५२ ॥

कदाचिदस्य दास्यैत्य प्रदत्तः पुष्पगेन्दुकः ।

तं दृष्टा मूर्च्छितश्चक्री सस्मार भवपञ्चकम् ॥ १५३ ॥

सङ्गत्यै सहजस्य प्राक् शोकाद्देन समस्यया । लोकानपाठयत् पूर्वभवानुभवनं निजम् ॥ १५४ ॥

दासौ मृगौ मरालौ च चाणडालौ त्रिदशौ ततः ।

यः पूरयेत् समस्यां मे तस्मै लक्षार्द्दोऽस्म्यतः ॥ १५५ ॥

पुरात् पुरिमतालाख्याच् चित्रजीवोऽप्युपाययौ ।

इभ्यपुत्रो व्रतीभूय जातजातिस्मृतिर्भ्रमन् ॥ १५६ ॥

आरथद्विकतः श्लोकशक्लश्वरणाऽजग्गौ ।

एषा नौ षष्ठिका जातिरन्योन्याभ्यां वियुक्तयोः ॥ १५७ ॥

पूर्णश्लोकश्चुतेरेवं दत्त्वाऽस्मै पारितोषिकम् । नन्तु मुर्नि गतश्चक्री वने गोपालदर्शिते ॥ १५८ ॥

धर्मलाभं मुनिर्दत्त्वा चकार धर्मदेशनाम् ।

राज्यस्त्वया जिता भूमेर्द्धिषोऽन्तस्थानं जयाऽधुना ॥ १५९ ॥

चक्री प्राह तपोमागाद् विरमस्व तपःफलम् ।

भुद्धक्षव भोगानहमिव भूयो भूया ब्रती क्रमात् ॥ १६० ॥
मुनिश्चकिणमप्यूचे ममाऽपि बहुलं धनम् ।

त्यक्त्वा तन्मोक्षसौख्यार्थी ज्ञानाद् यतिपथे यते ॥ १६१ ॥
त्वं निदानस्य संदानात् क्षीणपुण्यः परे भवे ।

भावी हि नरकं गामी स्वामी नृषु न तद् सुखी ॥ १६२ ॥
अप्रबुद्धं च तं हित्वा ययावन्यत्र स ब्रती । समेत्य केवलज्ञानं परमं पदमासदत् ॥ १६३ ॥
यवनप्रेषिताश्वेनाऽप्यहतश्चकिनायकः । पायितस्तुरगः प्राप्य सरःसलिलमुज्ज्वलम् ॥ १६४ ॥
पीत्वा पथः स्वयमयं निर्गतः स्वर्गिवज्जलात् ।

ददर्श नागकन्यां द्राक् प्रसक्तां गोनसाहिना ॥ १६५ ॥
विचार्य वर्णसाङ्कर्यं कशया तां दुराशयाम् ।

अपीडयत् क्रीडयैव मत्वा व्यन्तरजृम्भितम् ॥ १६६ ॥
गते चक्रिणि काम्पील्ये भर्तुरग्रे शशंस तत् ।

दृष्टा सुरूपां मां चक्री भोगमिच्छस्तिरस्कृतः ॥ १६७ ॥
कुधा रसात् कशायातानुमां स दुःखाकरोन्नृपः ।

श्रुत्वा चक्रिविधाताय नागराङ्ग गृहगो रहः ॥ १६८ ॥
राजाऽपि शयने नायोः पुरस्ताच्चित्रमुज्जगौ ।

शुश्राव नागः स्त्रीवाक्यादशाम्यत् क्रोधरोधतः ॥ १६९ ॥
तुष्टोऽभाषिष्ट नागोऽपि त्वयाकार्यं न्यवार्यत ।

तदादिश मया साध्यं जगदे चक्रिणाऽप्यदः ॥ १७० ॥
पारदारिकचौर्यापमृत्यूनां विषये मम ।

कदापि सम्भवो न स्यात् प्रतिपञ्चं तदाहिना ॥ १७१ ॥
नागः पुनरुवाचैवं परार्थकरणं त्विदम् । याचस्व किञ्चन स्वार्थं सर्वभाषाविदस्तु मे ॥ १७२ ॥
भवत्वेतत्परं कस्याऽप्याशस्यं न पुनस्त्वया ।

नागोप्यगादेवमुक्त्वा राज्ञासेदे निजास्पदम् ॥ १७३ ॥
गृहगोधं गृहगोधा जगाद् सादरं प्रिय ! । नृपाङ्गरागमानीहि येन पूर्येत दोहदम् ॥ १७४ ॥

जहास वासवो भूमेरिति श्रुत्वा तयोर्गिरम् ।

गृहगोधोऽवदत् कान्ते जीवितेच्छाऽस्ति मेऽधुना ॥ १७५ ॥
हासहेतुमपृच्छत् सा नाथ ! मे कथयाऽधुना ।

कथनाद् व्यथनं भावि प्रत्युक्ता चक्रिणाऽप्यसौ ॥ १७६ ॥
त्यक्ष्याम्यस्तुनकथने राझ्येत्युक्तोऽवदन्तृपः ।

मरिष्यसि त्वं यद्वा नो मन्मृत्युस्तु विनिश्चितः ॥ १७७ ॥
नाऽहं स्थास्ये प्रियमृतौ हास्ये हेतोर्नं गोपनम् ।

इत्याग्रहाकृपश्चित्यां इमशानेऽकारयज्जनैः ॥ १७८ ॥
यावद् याति चितापार्थे चक्री तावत् कुलामरी ।

छागस्य रूपं जर्षिण्या छागया च व्यकरोत् तदा ॥ १७९ ॥
छागी गर्भवती छागं जगादानय साम्प्रतम् । यवपूलकमेतस्मात् पूरये दोहदं निजम् ॥ १८० ॥
एते यवा गवाश्वेभपोषायैतान् हरच्छहम् । मार्ये तै रक्षकैस्तेन स्तेनमौनं समाश्रय ॥ १८१ ॥
इत्युक्ता छागिका नाथं प्रत्यूचे पश्य चक्रिराट् ।

जहाति जीवितं भार्याल्लन्देन त्वं जिजीविषुः ॥ १८२ ॥
छागोऽवद् मूर्खमुख्योऽयं मुमूर्खेहिनीगिरा ।

न तादशोऽहमित्युक्तिः श्रुता चक्रभूता स्वयम् ॥ १८३ ॥
प्रतिबुद्धदछागवाण्या ययौ चक्री निजं पुरम् । एवं शशास भरतं चक्री विषयमृढधीः ॥ १८४ ॥
षोडशोनां सप्तशती वर्षणामत्यवाहयत् । एकदा वाडवः पूर्वसङ्गतो नृपमूच्चिवान् ॥ १८५ ॥
यत् त्वया भुज्यते तन्मे देहि भोजनमुन्मनाः ।

निवारितोऽपि नो वेत्ति प्रपञ्चं चक्रिणाऽपि तत् ॥ १८६ ॥
तदाहारान्मदोन्मादाद् विप्रः स्वजनर्नीं सुताम् ।

जामि स्तुपामगणयन् रेमे ताभिः सुतैः समम् ॥ १८७ ॥
स राजा वैरमादध्रे गोपेन कृतसौहृदः । राजो दृशौ गोलिकया ततश्चापातयत् पथि ॥ १८८ ॥
अजापालो भट्टैर्द्वस्तं विप्रं सागसं जगौ । सकुटुम्बं जघानैतं ब्रह्महा ब्रह्मस्त्रभूत् ॥ १८९ ॥
द्विजनेत्रैः स्थालमेकं सातिरेकक्रुधा ज्वलन् ।

पुरो निधाय पर्सर्श पाणिना मुदमुद्दहन् ॥ १९० ॥

द्विजाखिबुद्धयाऽमृदनात् स श्लेष्मातकफलान्यपि ।

तस्यैवं कुर्वतः पापं शरत्षोडशकं ययौ ॥ १९१ ॥

अष्टाविंशतिवर्षाणि कौमारे मण्डलित्रियम् ।

पट् पञ्चाशत् समाजम्: पोडशाब्दाश्व दिग्जये ॥ १९२ ॥

पद्मशती शरदां चक्रिभावेऽस्य विषयैषिणः ।

सोऽन्ते कुरुमतीं ध्यायन् संपतमं नरकं ययौ ॥ १९३ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीये चरिते ब्रह्मदत्तद्वादशचक्रिणः प्रबन्धः सम्पूर्णः । ग्रं. १९३

श्रीपार्श्वचरितम् ।

श्रीनाथेयप्रभूयात् सतां कल्याणसम्पदे ।

मिषान्नखानां लेखानाभिन्द्रा यस्यांह्रिसेवकाः ॥ १ ॥

अथ क्रमागतं चक्रिशकचक्रार्चितप्रभोः । श्रीमत्पार्श्वहितो वक्ष्ये चरितं दुरितापहम् ॥ २ ॥

व्याख्यातमपि विख्यातं पूर्वाचार्यैरपूर्ववत् ।

हर्षोत्कर्षाय भव्यानां भूयाद् भूयोऽप्यदस्ततः ॥ ३ ॥

अस्ति स्वस्तिपदं लोके जम्बूद्वीपेऽत्र भारतम् । क्षेत्रं प्रभारतं नाम्ना धाम्ना पूर्णमनारतम् ॥ ४ ॥

कृतप्रसादप्रासादध्वजच्छायहृतातपम् । जाडयहारि विहारान्तर्धूपोत्क्षेपणदीपकैः ॥ ५ ॥

जिनचैत्याचेनार्पवं सुर्पर्गणनिर्मितैः । गीतनाटकवादित्रैः पवित्रितदिग्ङ्ञणम् ॥ ६ ॥

धनकोटिधरेभ्यानां सभ्यानां गृहकेतनैः । सपक्षं स्वःपुरं साक्षात् पक्षेन्नुभिवोत्सुकम् ॥ ७ ॥

नगरं नगरम्यश्रीप्राकारपरिभूषितम् । पोतनं नाम सद्वस्तुवास्तवस्तवनोचितम् ॥ ८ ॥

राजा तत्रारविन्दोऽस्ति संयुक्तः प्रबलैर्दलैः । अरविन्द इव श्रीणां निवासः प्रसरद्यशः ॥ ९ ॥

धारिणीति प्रिया तस्य श्रिया शच्यनुसारिणी ।

राज्ये शान्तिककर्माऽपि विश्वभूतिः पुरोहितः ॥ १० ॥

अनुद्वरा शीलधुरा पुरातनसतीसमा । तत्कान्ता कमठः पुत्रो मरुभूतिस्तथाऽनयोः ॥ ११ ॥

कमठस्य वधूर्नाम्ना वरुणासीत् सुलक्षणा । वसुन्धरा मरुभूतेः क्षमयाऽसौ वसुन्धरा ॥ १२ ॥

अथ श्रीविश्वभूतिस्तु कमठे न्यस्य सदिने । गृहभारधुरं प्राप्ताऽनशनः सुगुरोर्मुखात् ॥ १३ ॥

श्राद्धः स्मरन्मस्कारं स्वः सौधर्ममवाप सः । अनुद्धराऽपि तपसा दुर्द्वेरण व्यपद्धत ॥१४॥
परेतकार्यं निर्माय विशोकौ आतरौ क्रमात् ।

राजकार्योद्यते चाद्ये परस्तस्याऽनुगोऽभवत् ॥ १५ ॥

अन्यदा तत्पुरेऽभ्यागाद् हरिश्चन्द्रमुनीश्वरः ।

आतरौ तच्छ्रुतेस्तुष्टौ सोत्साहं जग्मतुर्वने ॥ १६ ॥

तं नत्वा सदसा साकं यथास्थानं निविद्यते ।

शुश्रुवाते धर्मकथां तथ्यां पथ्यां च देहिनाम् ॥ १७ ॥

पापव्यापारमुत्सृज्य भव्याः सव्यासमाहृतः ।

धर्मो विधेयः श्रेयश्चेदिष्यते नित्यमात्मनि ॥ १८ ॥

रागत्यागी द्वेषवेषाद् दूरे शूरस्तपोबले । सर्वेषामभयं दाता देवस्त्राता भवार्णवात् ॥ १९ ॥

गुरुः सुरतरुः सेव्यो भन्यैर्मौक्षिक्यिष्यासुभिः ।

अर्हदाख्यातधर्मस्य विधेः ख्यातः प्रशान्तधीः ॥ २० ॥

सिद्धान्तशास्त्रं श्रोतव्यमिति तच्चत्रयी स्मृता । देवशुद्धेऽर्जनिलाभो गुरुशुद्धेस्तु दर्शनम् ॥२१॥

चारित्रं धर्मसंशुद्धेरिति रत्नत्रये सता । कार्यो यत्नः सम्प्रधार्य महोदयपुरायनम् ॥ २२ ॥

ज्ञानाद् धैर्यं ततः स्थैर्यं दर्शनादेव सेवनम् ।

सम्यग्गुरोः पुरो मार्गलाभाच्चरणतः शिवम् ॥ २३ ॥

ऊद्धर्वाऽधीलोकयोरन्तर्मानुष्यस्थानमिष्यते ।

सिद्धस्थानप्रभाणं तत् नराचारायणः शिवः ॥ २४ ॥

यदुक्तं परमतेऽपि—

जीवः शिवः शिवो जीवो नान्तरं शिवजीवयोः ।

कर्मबद्धो भवेऽजीवः कर्ममुक्तो भवेऽन्तिवः ॥ २५ ॥

रागद्वेषविनिरुक्तः प्रमाणं न्यायनिर्णये । सत्या तदुक्तिस्तान्मुक्तो देवः सेव्यो मुमुक्षुभिः ॥२६॥

यतः—

मुमुक्षवो धोररूपान् हित्वा भूतपतीनथ । नारायणकलां शान्तां भजन्ते हनसूयवः ॥२७॥

गुरुभिंकृत्वा चारी शान्तो ज्ञानक्रियाश्रमः । श्रमणः क्रमणः पूर्वाचार्याचरितवर्त्मनि ॥ २८ ॥

पोतस्तरति यत् श्वेतपटानुगमनाऽजलम् । तथा भवाम्बुधिः शुद्धगुरोस्तीर्णेत वीर्यतः ॥ २९ ॥
न्याये तिष्ठन् यथा शिष्टः सदस्यैः स प्रशस्यते ।

तथा दक्षैर्मौक्षिकार्गपक्षकारी प्रतीक्ष्यते ॥ ३० ॥
ललिताङ्गकुमारस्य निर्दर्शनमिह स्मृतम् ।

तदन्यत्वे तु तद्भूत्यः सज्जनोऽपि विचार्यताम् ॥ ३१ ॥

अत्र ललिताङ्गकथा—

निशम्य सम्यगुत्कर्णे मरुभूतिर्गुरोर्गिरिः । धर्मकर्मणि निष्ठातः समभूतिर्मलाशयः ॥ ३२ ॥
हठान्मानप्रधानत्वात् कमठः शंठतामठः । न तत्याज व्याजभावं शाम्बरीशब्ररीवशः ॥ ३३ ॥
कदाचिन् मदनालीढां जातरीढां स्वकां ततः ।

चकमे कमठः कान्तां मरुभूतेर्वसुन्धराम् ॥ ३४ ॥

अनयोरनयोपेतं कार्यं निश्चित्य साऽवदत् । वरुणाऽप्यरुणा क्रोधादबोधान्मरुभूतये ॥ ३५ ॥
सोऽपि तच्चिर्णयायास्थाद् वर्णीभूय गृहान्तरे ।

कमठानुज्ञया रात्रौ मिषाद् वेषविशेषतः ॥ ३६ ॥

क्रोधानुरोधाद् भूमत्रे दुश्चरित्रं तयोरहः । व्यथया कथयामास वरुणां साक्षिकीं सृजन् ॥ ३७ ॥
तलारक्षं समादिक्षद् भूपस्तन्निग्रहाप्रही ।

अग्रहीत् सोऽपि कमठं वद्ध्वा निन्ये विडम्बनाम् ॥ ३८ ॥

द्विजस्याऽवध्यतां मत्वा तं पुरान्निरवासयत् ।

तमोमलिने विषिने लीनो दीनमना निशि ॥ ३९ ॥

अन्तःसन्तापभाक् प्राप श्रेष्ठं तापसाश्रमम् । तपस्तेषै शिवाख्यानतापसादाप्तदीक्षणः ॥ ४० ॥

तादशं भ्रातरि ज्येष्ठेऽनिष्टं कष्टं विचारयन् ।

स्वं निनिन्द यथा हा मां येनेदं दुष्कृतं कृतम् ॥ ४१ ॥

कियत्यपि गते काले तं च क्षमयितुं पुनः । नृपं पृष्ठा तरुवने मरुभूतिर्ययौ रहः ॥ ४२ ॥

पततः पादयोस्तस्य क्षामणायै क्रुधारुणः । मस्तके न्यस्तवानेकां शिलां तन्मृत्युहेतवे ॥ ४३ ॥

मृत्वाऽभवत् करी विन्ध्यशैले जात्याऽपि भद्रकः । मरुभूतिर्लङ्सतत्र यूथनाथः करेणुमिः ॥ ४४ ॥

वरुणाऽप्यस्य यूथान्तःकरेणुरभवत् प्रिया । तया समं स्वैरमसौ रमते स्म स्मरातुरः ॥ ४५ ॥

इतः पोतननाथस्याऽन्यदा च शरदागमे । पश्यतो जलदासारं क्षणवीक्षितभङ्गगुरम् ॥ ४६ ॥

संसारासारताभावात् वैराग्यरसमीयुषः ।

सथो जातोऽवधिस्तेन न्यस्तः स्वीयपदेऽङ्गजः ॥ ४७ ॥

समन्तभद्राचार्याणां पार्श्वे व्रतमुपाददे । विजहे सोऽरविन्दपिः पुनानः पृथिवीतलम् ॥४८॥

नानाभिग्रहवान् सार्थे सागरदत्तनायके । चचालाऽष्टापदे देवानरविन्दोऽभिवादितुम् ॥४९॥

प्रद्वने सागरदत्तस्य क यास्यथेत्यवङ्ग मुनिः ।

ऋषभो भगवानर्हन् पूज्यः श्रीशक्रचक्रिणाम् ॥ ५० ॥

निर्वृतोऽष्टापदगिरौ तत्र तत्सुतचक्रिणा ।

भरतेनाकारि चैत्यं तत्त्वन्तुं यामि साम्प्रतम् ॥ ५१ ॥

यतः परमते भागवते—

अष्टटमे मरुदेव्यां तु नाभेजात उरुक्रमः । दर्शयन् वर्त्म धीराणां सर्वाश्रमनमस्तुतः ॥५२॥

तत्रैवाऽग्रे—

नाभेरसावृष्टभ आस सुदेविष्टनुर्थो वै चचार समद्ग जडयोगचर्याम् ।

यत् पारदस्यमृष्यः पदमामनंति स्वस्थः प्रशान्तकिरणः परिमुक्तसङ्गः ॥ ५३ ॥

अर्हद्विम्बं रवेदिम्बविव जाडयं तमस्तथा । हरतेऽहरतेजस्त्वं ^१निशो नाशयदुद्गवेत् । ५४ ।

देवार्चनं च सदानं यो न कुर्यादनार्यधीः ।

स्वं स पुण्यस्य नैपुण्यं प्राक्कुरुं कुन्तति ध्रुवम् ॥ ५५ ॥

अत्र वणिजोर्निर्दर्शनम्—

श्रुत्वा सागरदत्तोऽभूत् मुनिवाक्यादुपासकः ।

उवास सार्थो यत्रास्ते मरुभूर्तिर्गजो वने ॥ ५६ ॥

सार्थ दृष्ट्वा क्रुधा धाववरविन्दमुनीक्षणात् ।

प्रशान्तः स करी साधोर्मिरा स्वां जातिमस्मरत् ॥ ५७ ॥

करेणुर्बरुणा तद्वदस्मार्पित् प्राक्कनं भवम् ।

ततद्गुरुदितं शृण्वन् श्रावकोऽभूत् स चेभराइ ॥ ५८ ॥

स्वरांशुतप्तपानीयपानं शुष्कदलादिभुक् । कुर्वन् पष्ठादष्टमादेस्तप्ता स विरतो रतात् ॥५९॥

१. अहः दिनं निशो रात्रेः अतेजस्त्वं अप्रकाशं नाशयन् उद्गवेत् ।

कमठोऽपि शठः सर्वैस्तापसैः पापसेवधिः ।
 निन्द्यमानोऽजनि बने मृत्वाऽसौ कुकुटोरगः ॥ ६० ॥
 ग्रासुकाम्भः पिबन् दृष्टो दृष्टेन तेन सः ।
 कुम्भे ज्ञात्वा विषावेगं प्रपञ्चोऽनशनं करी ॥ ६१ ॥
 तस्मिन् मनागपि द्वेषमना नैष शमाश्रमः ।
 मृत्वा देवोऽभवत् सप्तदशाङ्ग्यायुः स्वरष्टमे^१ ॥ ६२ ॥
 सुरैर्जयज्येत्याशीःप्रकाशीकृतपुण्यधीः ।
 स्तूयमानस्तदुक्त्या स स्नात्वा सिद्धालये ययौ ॥ ६३ ॥
 प्रतिमादर्शनात् तुष्टः स्पष्टमानर्च ताः समाः ।
 स्तम्भे माणवके दृष्टास्ततोऽस्थाहित्यभोगभाक् ॥ ६४ ॥
 वरुणा करिणी साऽपि तपः कृत्वा द्वितीयके ।
 विपद्याऽसीत् सुरी कल्पे भासुरीकृतदिव्यमुखा ॥ ६५ ॥
 अनिच्छन्तीमन्यदेवं सपृहयन्तीं द्विपाधिपम् । सहस्रारमुपानिन्ये देवो देवीं क्रमेण ताम् ॥ ६६ ॥
 पूर्वस्नेहादसन्देहात् तीर्थे नन्दीश्वरादिके । तथा सहार्चनैर्नृत्यैः पुरस्ताद् व्रतिनामपि ॥ ६७ ॥
 चिचाय पुण्यप्रागुण्यं प्रावीण्यादेव दैवतम् ।
 कुकुटाहिस्तु मृत्वाऽसीक्षारकः पञ्चमावनौ ॥ ६८ ॥
 तस्यायुरव्ययः सप्तदशाऽसन् दुर्दशाजुषः ।
 अहो वैरस्य वैरस्य दुर्भैरस्य यद् भुजिः ॥ ६९ ॥
 इति श्रीलघुत्रिष्ठटीये भगवत्पार्थनाथचरित्रे भवत्रयवर्णननामा प्रथमो विश्रामः ॥
 प्राग्विदेहे श्रिया गेहे सस्नेहे मरुतामपि ।
 सुकच्छविजये स्वच्छे वैतादये तिलकापुरी ॥ ७० ॥
 तस्या विद्युद्विर्भूपः स्वरूपजितवासवः ।
 वद्याः सर्वा दिशो येन कृताः स्वसुकृतान्वयात् ॥ ७१ ॥

१. स्वरष्टमे अष्टमदेवलोके ।

पुर्या नाम्नाऽतिचातुर्यान्माधुर्यादपि भोगभूः ।

तिलकाऽबलिका पत्नी सपत्नीव शचीद्युतेः ॥ ७२ ॥
हस्ती स्वस्तीभवद्वाम्नामनायः समवातरत् ।

तस्याः कुशो दिवद्वच्युत्वा समयेऽसूत सा सुतम् ॥ ७३ ॥
कृता किरणवेगाख्या राजा प्रज्ञालबालके ।

विवाहितः क्रमात् पश्चावत्या तारुण्यभागयम् ॥ ७४ ॥
समये जरसोऽन्येद्युर्बिंदुदगतिस्वगेश्वरः । परलोकस्य संसिद्धै पुरो न्यस्याङ्गजं जग्मौ ॥ ७५ ॥
विद्याऽनवद्या बालत्वे सभ्यैरभ्यस्यते पुनः । तारुण्ये पुण्यसंपत्तिर्मुनिवृत्तिस्तु वार्द्धके ॥ ७६ ॥
अंगः इत्यक्षरन्यासान्मातृकायां च सूच्यते ।

जाते भारक्षमे स्वाग्रये पाश्चात्यस्तं त्यजेदिति ॥ ७७ ॥
[इति श्रुत्वा] तच्चमार्गं श्रुतसागरसन्निधौ ।

विद्युद्रितिरुपादत्त व्रतमाहृतमुत्तमम् ॥ ७८ ॥
राजा किरणवेगोऽपि नीर्ति कृत्वाऽप्यनीर्तिकृत् । त्रिवर्गं साधयामास परस्परमवाधनात् ॥ ७९ ॥
पुत्रः किरणतेजाश्च पश्चावत्यास्तनूद्द्ववः । अभवत् प्राप्तसद्विद्यः क्रमेणाऽतुलविक्रमः ॥ ८० ॥
सूरिः सुरगुरुः ख्यात्या साक्षात् सुरतरुवने ।

महर्षिः समवासार्षीत् नृपोऽकार्षीच तन्महम् ॥ ८१ ॥
गुरुणा करुणाभाजा निव्याजा धर्मदेशना ।

प्रारेभि भूभुजाऽश्रावि सा सुधा मधुरा रसात् ॥ ८२ ॥
देवैर्नृदेवैः सेवैककामैः पूज्यो जने यतिः ।

धेयः सश्रेयसो भावः प्रभावोऽस्य महान् भुवि ॥ ८३ ॥
धर्मः पञ्चवतात्माऽयं प्रोक्तस्त्यक्तांजनैर्जिनैः । वन्द्या सहदैराद्या तत्रापि प्राणीनां दया ॥ ८४ ॥

ग्रन्थान्तरेऽपि—

यो दद्यात् काञ्चनं मेरुं कृत्सनां चैव वसुन्धराम् ।

एकस्य जीवितं दद्यान्नं च तुल्यं युधिष्ठिर ! ॥ ८५ ॥
मातृवत् परदारांश्च परद्रव्याणि लोष्ठवत् ।

आत्मवत् सर्वभूतानि यः पद्यति स पद्यति ॥ ८६ ॥

सर्वत्र वेदमन्त्रेषु प्रथमः प्रणवध्वनिः । प्रकृतिस्तस्य सर्वात्मरक्षणार्थाद् विचक्षणा ॥ ८७ ॥
भीमः श्रीमत्सु सीमावत् सुसीमः सोमवत् सदा ।

यथा लभे धर्मलाभादाभां राज्यादिकां पुरा ॥ ८८ ॥

सद्भूतिपुरमस्याऽभूत कमलाकरसङ्गतम् । हरिवाहननामाऽस्य प्रजानां गोपिता पिता ॥ ८९ ॥
भीमस्य माता विख्याता मालती मालतीव सा ।

सामोदा सुमनोरम्या नम्या कान्त्या सुरीगणैः ॥ ९० ॥

स्वप्ने दृष्टेन हरिणा हरिणा क्षमासुतोऽजनि ।

सिद्धविद्यः प्रपद्याशु तारुण्यं पुण्यभाग् वभौ ॥ ९१ ॥

अभिनन्दननामानमानम्य ध्वमापतिर्यतिम् । सुधर्माणमिवादत्त गृहिधर्म गुरोर्गिरा ॥ ९२ ॥

धर्माद् विजयसम्प्राप्तिरित्यवेत्य दयादरात् ।

निरागः प्राणिहिंसायास्त्यागं रागादशिश्रियत् ॥ ९३ ॥

सौभाग्यभाग्यवान् भीमो गुणिनामग्रणीरयम् ।

लङ्घवा जयं सविजयं प्रपन्नो यः कृपाश्रयम् ॥ ९४ ॥

विनयी वाल्यतः पित्रोः प्रणयी धर्मकर्मणि । न कद्ददः केलियोगे सत्सदां सदयोदयः ॥ ९५ ॥

अस्त्याख्यानप्रसिद्धोऽसौं कृती नाहंकृतिस्थिरः ।

गुणवानपि नो चापरागः प्रकृतिबन्धुरः ॥ ९६ ॥

औदार्यधैर्यचारुर्यवाङ्माधुर्यादिसद्गुणैः ।

गुण्यः पुण्यवतामादौ पुण्यग्रावीष्यवृत्तिः ॥ ९७ ॥

गुरुणा तरुणाकृत्या भीमश्चेत्युपबृंहितः । हि तेन सहितो नृणां जगाम निजधाम सः ॥ ९८ ॥

भीमः श्रीमतिमान्मान्यः कोऽपि नाऽन्यः समोऽमुना ।

मुनाविव नवेऽप्यस्मिन् धर्मरागो वयस्यणि ॥ ९९ ॥

कोऽपि कापालिकोऽन्येद्युर्भीमं निस्सीमसाहसम् ।

निभन्न्य मन्त्रसंसिद्धौ साधकं वनमीयिवान् ॥ १०० ॥

कापालिकस्थलं गत्वोज्जयन्तमिव हुन्नतम् ।

राजपुत्रं जिधांसुः स शिखावधाय सोदयमः ॥ १०१ ॥

तन्मिथिकृते भूपभुवा वैतालरूपिणः । छलितुं छलिनो घैर्यादारुक्षत् सोऽस्य मस्तकम् ॥ १०२ ॥

भीमसिंहः सिंह इव तावद्योगी तमस्वरे ।

चिक्षेप निपतन् भीमो यक्षिण्याऽपि धृतः करे ॥ १०३ ॥
निनाय स्वं पदं चैव वदन्ती तं सुधोज्जवलम् ।

नन्तु गताऽष्टापदेऽहं धृतस्त्वं वलमानया ॥ १०४ ॥
त्वं प्रियः प्रीतिमाधाय रथं स्मरशरादिताम् ।

चुक्षुभे न मनाग् भीमो भावयन् भवभावनाम् ॥ १०५ ॥
प्रवृत्तिः सुकरा नीचैर्नीरस्येव शरीरिणः । निष्ठुर्तिर्दुष्करा उयोतिर्धरस्योषणरुचेरिव ॥ १०६ ॥
इति तद्वचसा बुद्धा तममंस्त महागुरुम् ।

तावत् श्रोत्राध्वनि स्पष्टध्वनिः प्राप्तश्च वायजः ॥ १०७ ॥
शैले विन्ध्ये रैवतके श्रिया मुनिवराः स्थिताः ।

चतुर्मासीमुषोष्यैव नृत्यन्ति तत्पुरः सुराः ॥ १०८ ॥
इति देवीगिरा भीमोऽप्युत्थाय नतये गतः ।

स्थितः सदसि तत्रैकां भुजामैश्चिष्ट विस्तृताम् ॥ १०९ ॥
व्योम्नोऽवतीर्य सा भीमस्यासि लात्वा नभस्यगात् ।

साहसादरुरोहैतामुत्प्लुत्य नृपस्वरभीः ॥ ११० ॥
कालिकाभयनं प्राप्ता साऽद्राक्षीत् तत्र भूपभूः । कापालिकं तमेवैकनरमस्तकमेदिनम् ॥ १११ ॥
आर्हतं शरणं मेऽस्तु भीमस्तत्सेवकोऽथवा ।

इति वाचं निशम्यैव कुद्धो भीमस्स भीमवद् ॥ ११२ ॥
पापिनाऽनेन मन्मत्रं हन्यते मतिसागरः । तदेनं मोचयाम्यस्मादुपायेनाऽस्य निश्रहात् ॥ ११३ ॥
बलाच्चिपात्य तं भूमौ कुमारः स्फारविक्रमः ।

हन्ति कापालिकं तावत् कालिकोवाच तं प्रति ॥ ११४ ॥
मा धातयैनं मद्भक्तं पौरुषेण रुषोजिज्ञतः । तुष्टा वरं वृणीष्वाशु कुमारोऽपि ततोऽवदत् ॥ ११५ ॥
जीवहिंसां त्यजातस्त्वं श्वभ्रयाताऽसि किं पुरः ।

इत्युक्त्या कालिकाऽबुद्ध दयाधर्मसुपाश्रयत् ॥ ११६ ॥
मतिसागरसङ्केन हृष्टो भीमोऽप्युवाच तम् ।
पाश्चात्यं राज्यवृत्तान्तं सुहृत् कथय सम्प्रति ॥ ११७ ॥

तेनावाचि यथाजातं रक्षितं त्वत्कुटम्बकम् । कुलदेवतयाऽभ्येत्य त्वदागमकथा कृता । ११८ ।
कुलदेव्या वचः श्रुत्वा तत्संवादाय कानने । अहं शकुनमद्राक्षं दुग्धाचेष्टास्वरादिना । ११९ ।
तावदनेन निन्येऽहं कालिकार्चनकर्मणे ।

पुण्यात् त्वत्सङ्गमो जब्बेऽनश्चे घन इवाऽद्भूतः ॥ १२० ॥
कालिका पालिका जन्तोस्तथा कापालिकोऽप्ययम् ।
अनुकम्पापरश्चके तदा भीमेन धीमता ॥ १२१ ॥
करिरूपेण^१ यक्षेण नीतो हेमपुरेऽन्यदा । पादाक्रान्तनरं तत्राद्राक्षीत् सिंहं नृनाथसः ॥ १२२ ॥
बलात् तं मोचयन् भीमो रक्षसाऽवाचि यत्पुरा ।

अहं चण्डाभिधः सोऽयं राजा हेमरथोऽभवत् ॥ १२३ ॥
विनाऽपराधं निहतोऽनेन रक्षोऽभवं पुरम् ।

मया शून्यं कृतं क्रोधाद् वसतु त्वत्प्रसादतः ॥ १२४ ॥
अत्रान्तरे चारणर्षिस्तत्राऽगाद् वन्दितोऽमुना ।

कुमारवचसाऽमोचि वैरं सर्वं हि रक्षसा ॥ १२५ ॥
इत्थ गर्जन् गजोऽगात् क्षुब्धा तदर्शनात् सभा ।
तां स्थिरीकृत्य मातङ्गं सान्त्वयामास भूपभूः ॥ १२६ ॥
अयं हैमरथः पौत्रो मयाऽरक्षि स राक्षसः । भीमस्यानयनादत्र व्यन्तरोऽहं गजाङ्गभृत् । १२७ ।
व्यराधि प्राभवे जैनं सम्यक्त्वमीद्वशस्ततः ।

पुनरारोप्यतां तच्च^२ येन स्यामग्रतः सुखी ॥ १२८ ॥
दिनानि कतिचित् तस्यौ धर्मदातेति सत्कृतेः ।

भीमो धीमतिमुख्योऽयं गुरुभक्तिविधानतः ॥ १२९ ॥
काली व्यालीं समारुद्ध कापालिकसमन्विता ।
भीमं प्रस्थापयामास वित्रादिप्रहिता हिता ॥ १३० ॥
तदैव दैवात् सेवायै कमलाक्षाऽपि यक्षिणी ।
मिलिता भक्तिभाग् भीमे प्रतस्थे स निंजं पुरम् ॥ १३१ ॥

^१ करी तदूपो यक्षः । ^२ तच्च सम्यक्त्वम् ।

यक्षेण रक्षसा काल्या यक्षिण्या समहोत्सवम् ।

नीतः कुमारोऽप्युद्याने समित्रशैत्यमार्चिचत् ॥ १३२ ॥

सङ्गत्य पित्रा पुत्रोऽयमभिपित्रो निजे पदे ।

जिनश्वासनशोभाकृद् दीक्षयाऽऽप्य पदं शिवम् ॥ १३३ ॥

धर्मं कर्ता कारयिता प्राप्नोति बहुसम्पदः ।

यशस्यं तस्य संस्मार्यं साम्प्रतं नाम साम्प्रतम् ॥ १३४ ॥

मुक्त्याहितमनाः शुद्धस्थिरधीर्गुरुभक्तिभाक् । हस्तिरूपसुरासेव्यो भीमो विजयतां जने ॥ १३५ ॥

॥ इति भीमकथा ॥

हिंसावचोऽपि चन्द्रायाः पुत्रस्य वातिदुःखदम् । वसुराजे मृषाद्वाक्यं चौर्यचर्या महावले ॥ १३६ ॥

तुर्यवते सुन्दराख्यः भूमिजातेनिर्दर्शनम् । परिग्रहप्रमाणे च धनसारवणिकथा ॥ १३७ ॥

पात्रदाने कुबेरं च निदर्ढ्य विरते मुनौ । हृष्टः किरणवेगस्तं प्रशशंस महामुनिम् ॥ १३८ ॥

विरक्तात्मा निजं धाम जगाम काममुन्मनाः ।

संन्यस्य तनये राज्यं स्वयं दीक्षामुपाश्रयत् ॥ १३९ ॥

गीतार्थीभूय देशेषु विहरन् जनधोधनः । नभश्वारी जिनान्नन्तुं पुष्करदीपमभ्यगात् ॥ १४० ॥

शाश्वतार्हतविम्बानि नत्वा वैताह्यपार्श्वंगे ।

हैमशैले प्रतिमया स तस्थौ स्वस्थमानसः ॥ १४१ ॥

कुकुकुटाहिनरकतः संजडे भीषणोरगः । दृष्टा किरणवेगं तं चुकोप तद्वने अमन् ॥ १४२ ॥

ददंश बहुषु स्थानेष्वयं मात्सर्यदुर्दशः । ऋषिर्दृष्यावयं मेऽभूत् सहायः कर्मभेदने ॥ १४३ ॥

क्षमयित्वाऽखिलान् जीवान् नमस्कारं स्मरन् सुधीः ।

द्वार्चिशत्यर्णवायुः स सुरोऽभूदच्युते दिवे ॥ १४४ ॥

स्थानं जम्बूद्रुमावर्त्ताख्यानं विमानमस्य तत् ।

सोऽप्यहिर्दग्धवान् वह्नौ यथौ धूमप्रभावनीम् ॥ १४५ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्ठीये भगवत्पार्श्वचरिते तुर्यपञ्चमभवर्णनम् ॥

जम्बूद्रीपान्तरे प्रत्यग्निदेहे विजये वरे ।

सुगन्धिनाम्ना नगरी गरीयः श्रीशुभद्ररा ॥ १४६ ॥

वज्रवीर्यः शौर्यशाली नृपतिः स्वःपतिः श्रिया ।
 प्रिया लक्ष्मीवती सम्यग्बोधस्येव शुचि क्रिया ॥ १४७ ॥
 जीवः किरणवेगस्य तस्याः कुर्खिं प्रपेदिवान् ।
 जातस्य जनकोऽप्यस्य वज्रनाभाऽभिधां दधौ ॥ १४८ ॥
 बंगदेशे चन्द्रकान्तकन्यां श्रीविजयाह्याम् ।
 लावण्यपुण्यतारुण्ये व्यवहृत् जनकाङ्गया ॥ १४९ ॥
 कदाचिन् मातुलसुतः कुबेरस्तमुपाश्रितः ।
 नास्तिकः श्रीकुमारस्यास्तिक्यशङ्कामचीकरत् ॥ १५० ॥
 आत्माऽयं देवंदेहः स्याबान्यो मान्यः खपुष्पवत् ।
 तस्यैव सुखसन्तत्यां यत्यं मत्या पवित्रितैः ॥ १५१ ॥
 आकर्ष्य दुर्वचस्तस्य तृष्णीकृत्वा क्षितीशस्थः ।
 लोकचन्द्रंगुरोः पार्श्वे तं निनाय वनान्तरम् ॥ १५२ ॥
 जीवो जगति दुष्कर्मा वम्भ्रमीति श्रमीभवन् ।
 विन्दन् वहनि दुःखानि जरा-मरणधारणैः ॥ १५३ ॥
 वेदान्तिनोदिता माया वासना बौद्धशासने ।
 साङ्घर्ख्यैः प्रकृतिरित्युक्ता योगैरदृष्टसंज्ञिता ॥ १५४ ॥
 अवद्धयं तत्पारवश्याद् देहे सेहे महाव्यथाम् ।
 देही गेहीव तत्स्नेही पातसञ्जातपातकात् ॥ १५५ ॥
 दधत् कुबेरो वैरस्यं नास्त्यात्माऽतीन्द्रियत्वतः ।
 प्रामाण्यमेकमध्यक्षे नानुभानादि संविदि ॥ १५६ ॥
 तपस्यायां स्पष्टं कष्टं तस्या इष्टं सुखं कुतः ।
 कटुबीजात् फलं मृष्टं न विमृष्टं विचक्षणैः ॥ १५७ ॥
 श्रुत्वाऽस्याऽताच्चिकीं वाचमूचेऽनूचानवासवः ।
 नास्त्यात्मेति कृते पक्षे साधनेऽतीन्द्रियत्वके ॥ १५८ ॥
 व्यभिचारपिशाचस्य चारो बुद्धौ मनस्यपि ।
 अथेदं मानसाध्यक्षं तर्हात्माऽपि तदाश्रयः ॥ १५९ ॥

गवाक्षवच्चक्षुरादिरक्षवर्गस्तदीक्षकः । मध्यस्थपुंवदास्थेयः स्थैर्ये श्रेयः प्रसाधकः ॥ १६० ॥
तनुर्भस्ता तनुःशासन्यासस्तत्राक्षणोचरः ।

तत्प्रेरकं विना मत्यं नाऽयं न्यायस्स चात्मनि ॥ १६१ ॥
यज्ञानाभ्युदयः पञ्चभूतेभ्यो लभ्यते त्वया ।

किं न वक्ति यथाशक्ति व्यक्तिः प्राग्वनृणां तनोः ॥ १६२ ॥
श्वासाभावादिति ब्रूषे तदात्मा श्वास एव सः ।
रोगादाधिक्यतस्तस्याशङ्कयो ज्ञाने महोदयः ॥ १६३ ॥

यद्वा पवननाशेन जायन्ते तत्र जन्तवः ।
तेषां श्वासस्थिराभ्यासात् किं न प्राग्वन्मृते वचः ॥ १६४ ॥
धरायां मातरीवाऽमी जायन्ते शाखिनः समे ।

वर्द्धन्ते हन्त शिशुवन्मियन्ते समयामयात् ॥ १६५ ॥
भूतानां समुदायेन चैतन्यं जन्यते यदि ।
प्रत्येकाद् व्यतिरेकोऽस्य सभ्यैर्भ्येत किं न सः ॥ १६६ ॥
यथा रेणुकणे तैलमसत् तस्याश्रये तथा । एवं भूम्यादिजीवानामपि सिद्धिर्जिनैः स्मृता ॥ १६७ ॥
दुःखिनः सुखिनः केऽपि निर्द्धनाः सधना अपि ।

मूर्खाः केचन विद्वांसः सुरूपाः केऽपि कुर्णितः ॥ १६८ ॥
धर्माधर्मफलं चैवं जीवोऽध्यक्षस्तदाश्रयः ।
गुणवान् स सदा सेव्यस्त्याज्यो दूराद् गुणोज्जितः ॥ १६९ ॥
विनयश्च विवेकश्च सच्चं सज्जनसङ्गतिः ।

गुणाः सुखाय लोकेऽपि केऽपि लोकोत्तरास्त्वलम् ॥ १७० ॥
विनयाद् विक्रमोऽद्याऽपि गीयते वाङ्मयादिषु । परकायप्रवेशात्यविद्यया निरवद्यया ॥ १७१ ॥
तत्कथा चैवम्—

अवन्त्यामेकदा भूषो विक्रमोऽपृच्छदास्तिकान् ।
विद्याऽनवद्या का नास्ति मत्पुर्यां सा निवेदताम् ॥ १७२ ॥
कोऽपि वैदेशिकः प्राह परकायप्रवेशिनी ।
कवाऽस्तीति पृच्छया सिद्धेश्वरे सा श्रीगिरी नरे ॥ १७३ ॥

तमारराध तत्रैत्य विक्रमो विनयी नयी । यथावसरसेवाभिस्तस्य सोऽभूद् वशंवदः ॥१७४॥
एकस्तत्र सूत्रकण्ठः पूर्वं विद्यार्थमाश्रितः ।

परं प्रकृत्या फुटिलो विनयोऽप्यस्य नोज्जवलः ॥ १७५ ॥

विक्रमाय क्रमानुष्टस्तमुवाच विदांवरः । वत्स किं सततं सेवां कुरुषे पुरुषेश्वर ॥ १७६ ॥
निर्बन्धे स्वाशये प्रोक्ते विद्यां दातुपथोत्सुकम् ।

गुरुमूर्चे पूर्वमस्मै दत्त्वा महां प्रदेयातः ॥ १७७ ॥

अयोग्योऽयमिति वदन् ददौ भूपाग्रहाद् गुरुः ।

विद्यामस्मै ततो राङ्गे विसर्ज गुरुश्च तौ ॥ १७८ ॥
साधयित्वाऽस्य तां पश्चात् स्वयं संसाध्य वा ययौ ।

अवन्त्यां तु पङ्गहस्तिमरणे तां परीक्षितुम् ॥ १७९ ॥

भूषो गजे प्रविवेश स्वां तनुं रक्षितुं द्विजम् ।

नियुज्य सोऽपि दुष्टात्मा भूपाङ्गे प्राविशच्छलात् ॥ १८० ॥

राजक्रियामजानानश्चकितप्रायचेतनः । सिंहासने स्थितः सर्वैः सामन्ताधैर्नेतः स्तुतः ॥१८१॥
अनभिज्ञानसन्धानाद् राज्या सम्भ्रान्तचेतसा ।

अप्रवेश्यः कुतो दास्या कपटात् तन्वपाटवात् ॥ १८२ ॥

विदेशादागतो राजा विलक्ष इव लक्ष्यते ।

इति हस्तिपक्षोक्त्या सिंहोऽमैस्त निजं जडम् ॥ १८३ ॥

मा पापो मामिहारुक्षत् पृष्ठे कुत्रिमभूपतिः । ध्यायक्षेवं राजकरी बलाद् वनमुपेयिवान् ॥१८४॥
वटाधः श्रान्तदेहोऽस्थाद् गजाङ्गमोक्षतः शुकम् ।

मृतं दृष्ट्वाऽविशत् तस्य देहं सन्देहर्वर्जितः ॥ १८५ ॥

व्याधमारुद्यच्छुकः^१ शौकमाहत्य शोकं मा गमः ।

तदवन्त्यां पुर्यवन्त्यां मां नयन् लप्स्यसे धनम् ॥ १८६ ॥

तेन नीतश्वत्वरादौ पठन् कीरो यथेष्मितम् । धनमस्मै दापयित्वा ययौ चेटीकराम्बुजे ॥१८७॥

१ तनौ शरीरे मम सुखं नास्तीति । २ शौकं शुकसमूहम् ।

ईशाक्षिङ्वालया दग्धः कामः संजीवितः क्षणात् ।

ईक्षणादेव तद्गतिः शक्तैर्व्यक्तैर्विधीयते ॥ १८८ ॥

इति चातुर्यमाधुर्याद् दासी राज्ञीजनान्तिकम् ।

तं निनाय च कान्ध्यादेरुक्त्या तां सोऽप्यरञ्जयत् ॥ १८९ ॥

दिवि वामभुजस्थत्वाद् भारोद्वाराय विक्रमः ।

प्रतिमानमिव क्षोणीं धत्ते दक्षिणबाहुना ॥ १९० ॥

सा हसित्वाऽह कीर त्वमियतेदं ब्रवीषि यत् ।

धरैश्वर्य विना नारीभारः क्रष्टुं न शक्यते ॥ १९१ ॥

छंदः पाठे पुरः कोऽर्णः किं बीजं विनयाश्रये ।

कार्यार्थि कीदृशं कार्यं भृत्यस्येशा प्रशस्यते ॥ १९२ ॥

भणने मध्यगः कः स्यात् परोक्षाप्रत्यये पुरः । कमेण क्रमणे चान्त्यश्वरणे करणे तथा ॥ १९३ ॥

पदवान्नभिषिक्तो यो वर्णातीतोऽपि वर्णवान् ।

न जाड्यस्तुः समुद्रोऽपि वावदूको न मूकवत् ॥ १९४ ॥ लेखः

^१अगजात्यन्तकृत् सिंहः स मात्राधिककष्टभित् ।

उत्सूत्रचारी ससूत्रः ततः पाञ्चालिका भवेत् ॥ १९५ ॥ सूत्रधारः ।

आर्योऽपि गुरुणा सेव्या लघुनाऽपि गणे स्थिता ।

जघने चपला काचित् मुखे वा चपलाऽपरा ॥ १९६ ॥ आर्यो

परस्परमिति प्रश्नोत्तरदानादिना दिने । कीरेण रञ्जिता राज्ञी दूरे तं नामुचत् क्षणम् ॥ १९७ ॥

कमलावत्यपि शुक्रं जीवनं वा मृतिस्त्वया ।

दैवं करोति चेदिष्टुं सुखाय मम चेत्यवक् ॥ १९८ ॥

देव्या पृष्ठो धर्मतत्त्वमवादीदार्हितं मतम् । परोपकारः पुण्याय पापाय परपीडनम् ॥ १९९ ॥

नास्त्यहिंसासमो धर्मो न सन्तोषसमं त्रतम् ।

न सत्यसदृशं शौचं शीलतुल्यं न मण्डनम् ॥ २०० ॥

सत्यं शौचं तपः शौचं शौचमिन्द्रियनिग्रहः ।

सर्वभूतदया शौचं जलशौचं च पञ्चमम् ॥ २०१ ॥

१. अगाः वृक्षाः तेषां जातेः अन्तकृत् । २. पाञ्चालिका पुत्तलिका ।

नाशौचमपि धर्मः स्यात् न शौचमपि केवलम् ।

तुलादण्ड इव श्रेयो माध्यस्थयं व्यवहारतः ॥ २०२ ॥

सिद्धान्तपाठेऽस्वाध्यायदिवसः शौचचिन्तनात् ।

शौचप्रधानाः स्थविरा इत्यागमगिरः स्फुटाः ॥ २०३ ॥

वस्त्रादिधावनात् स्नानात् भूषणात् कामविष्टवः ।

तच्छीललीलारक्षयै मुनेरशौचमिष्यते ॥ २०४ ॥

स्नानं मनोमलत्यागो दानं त्वभयदक्षिणा ।

ज्ञानं तत्त्वार्थसम्बोधो ध्यानं निर्विषयं मनः ॥ २०५ ॥

न्यायधर्मस्थितो जीवो राजलोकेऽपि पूज्यते ।

वध्योऽन्यायी चौरमुख्यो धर्माधर्मफलं त्यदः ॥ २०६ ॥

अथैकदा भूपशुको राज्ञीभावजिघृक्षया । निर्जीवगृहगोधाहृगे प्राविक्षत् तच्छरीरमुक्त् ॥ २०७ ॥

राज्ञी शुक्तं मृतं ज्ञात्वा विललाप भृशं शुचा ।

तदहृगेन समं दर्शयुं सज्जां तां शुश्रुवान् द्विजः ॥ २०८ ॥

हा मेऽनया विना राज्यं शून्यं निष्कमलं वृथा ।

इत्याकुलः कीरतनी विवेश द्विजभूपतिः ॥ २०९ ॥

विक्रमः समयं मत्वा गृहगोधावपुस्त्यजन् ।

स्वाहृगे प्रविष्टः शुशुभे प्रोद्यन्निव दिवाकरः ॥ २१० ॥

अभिज्ञानादिसन्धानाद् भूपस्वरूपदर्शनात् । राजद्राजोचिताऽचाराजहर्ष कमलावती ॥ २११ ॥

द्विजकीरो निजं निन्दन् राजा प्रोत्साहितः पुनः ।

खेदं मा कुरु भूयास्त्वं सुखी गच्छ यथेच्छया ॥ २१२ ॥

नेयं विद्या विना जीवं सम्भवेत् विनयादते । विनयादा गुणा न स्युर्गुणिनं चेतनं विना ॥ २१३ ॥

विनये विक्रमकथां विवेके सुमतेस्तथा । सत्त्वे हरिश्नदवृत्तिः सत्सहृगे च प्रभाकरः ॥ २१४ ॥

इति श्रीगुरुयोगेन कुवेरोऽपि प्रपन्नवान् । जीवं धर्मं च संशुद्धं बुद्धः श्रद्धासमृद्धिवान् ॥ २१५ ॥

वज्रबीर्यं सुतं न्यस्य स्वराज्ये व्रतचारिणि । वज्रनाभः प्रभुर्भूमेः पालनं चक्रवाँश्चिरम् ॥ २१६ ॥

विजयाकुक्षिसम्भूतस्तनयोऽस्य प्रशस्यधीः ।

चक्रायुध इति ख्यातः सज्जातस्तात्भक्तिभाक् ॥ २१७ ॥

अन्यदा सम्पदां योगं नियोगमिव चञ्चलम् । भावयन् भवकान्तारमुत्तिर्षुरभूद् व्रती ॥२१८॥
विहरन् विजये नाम्ना सुकच्छे जग्निमवान् मुनिः ।

चरेश्वारणवद् व्योम्ना धाम्ना स्नातरविग्रहः ॥ २१९ ॥

सर्पजीवोऽपि नरकान्निर्गतो दुर्गतोपमः । तत्रैव दैवयोगेनाऽवतीर्णे ज्वलनाचले ॥ २२० ॥
कुरङ्गनाम्ना भिलानां तल्लजो वल्लिवेष्टनः । शरेण पूर्ववैरेण वज्रनाभं निजद्विनवान् ॥२२१॥
मध्यग्रैवेयके मृत्वा ललिताङ्गः सुरोऽजनि ।

भिलोऽप्यापूर्य सौवायुः सप्तमीं भुवमासदत् ॥ २२२ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्टीये भगवत्पार्श्वचरिते षष्ठसप्तमभववर्णनम् ॥

जम्बूदीपे प्राग्भूविदेहे पुरन्दरपुरोपमम् । रम्यं सुरपुरं नाम धामभिः स्वचिजित्वरम् ॥२२३॥
वज्रभृत्तेजसा वज्रबाहुस्तत्र धराधवः । इयामीकृतारिलोकोऽपि यशोधवलितावनिः ॥२२४॥
प्रिया सुदर्शना तस्य दर्शनादपि चिचहृत् । तत्कुक्षी वज्रनाभप्राङ्मुरः समवतीर्णवान् ॥२२५॥
चक्रभृजजन्मसंस्कृचिस्वप्नान् चतुर्दशाद्भुतान् ।

ददर्शीपचसन्वा सा सन्त्वाशातुष्टमानसा ॥ २२६ ॥

सुवर्णबाहुनामाऽस्याः क्रमेणाऽजनि चात्मजः ।

प्रवर्द्धमानः स्पदिर्षुः समृद्धिरसशोषणः ॥ २२७ ॥

पुण्यतारुण्यलावण्यनैपुण्ये जाग्रति ध्रुवम् । पुत्रे राज्यभरन्यासात् प्रवत्राज स राजधः ॥२२८॥
सुवर्णबाहुभूपालोऽन्यदा वाहनसाधने । वक्षिश्कावशाथेनापहवो वनमीयिवान् ॥ २२९ ॥
पाययित्वा पयः पूर्वं हयं पीतपयाः स्वयम् । अपद्यद्वनमेकत्र चन्दनैर्जितनन्दनम् ॥२३०॥
मुनीन् पद्यस्तत्र भूपः सन्तुष्टः स्पष्टचेतसा ।

नमतस्तस्य ताँश्वक्षुर्दक्षिणं स्फुरितं पुरः ॥ २३१ ॥

तत्रैकां कन्यकां धन्यां पद्यन् स्वमप्यमन्यत ।

पुण्यपूर्णं तूर्णमीद्वक्त्रं कन्यारत्नं मयैक्षि यत् ॥ २३२ ॥

तद्वृत्तान्तं ज्ञातुभार्यदमुष्याः सख्यशालिनीम् ।

के युवां वा कुतः प्राप्ते तपोवनं उपस्थिनाम् ॥ २३३ ॥

आचर्यौ तनया राजन्नेषा रत्नपुरोशितुः । विद्याधरेन्द्रस्य रत्नावलीकुक्षिसमुद्गवा ॥२३४॥

नाम्ना पद्माऽपरा पद्मा साक्षाद्वन्मुपेयुषी । मृते पितरि पुत्राणां मिथो भवति तद्रणे ॥२३५॥
रत्नावली भयादेनां लात्वा स्वभ्रातुराश्रमे ।

गालवस्यागताऽन्येयुजैनर्षिवन्दितोऽनया ॥ २३६ ॥
इमामुद्दिश्य स मुनिः पृष्ठोऽवादीत् प्रसन्नदृक् ।

पत्नीयं भाविनी स्वर्णबाहोश्च भाविचक्रिणः ॥ २३७ ॥
गतः कुलपतिस्साधोविंनयादनुगामुकः । साम्प्रतं स समेष्यत्यालापे ह्यैवं तयोदिते ॥२३८॥
सोऽप्यागतो नतो राज्ञा पश्येयं मे स्वसुः सुता ।

तवैव योग्या तत्पाणिग्रहोऽस्याः क्रियतां त्वया ॥ २३९ ॥
इष्टं वैद्योपदिष्टं चेत्यादिशंस्तामुदूढवान् ।

तदा पश्चोत्तरः पद्माभ्राताऽप्यागाद् विमातुजः ॥ २४० ॥
तस्याऽत्याग्रहतः क्षमापः सुवधूको यथौ पुनः ।

प्राप्य वैताढ्यशैलेन्द्रं निन्ये श्रेणीद्वयं वशम् ॥ २४१ ॥
सेचराणां कर्नीचूबीः परिणीय महोत्सवैः ।

कियन्त्कालमिह स्थित्वा प्रत्यगान्नगरे निजे ॥ २४२ ॥
चतुर्दशाऽपि रत्नानि प्रादुरासन् शुभोदयात् ।

चक्रदण्डछत्रचर्मासिर्मणिः काकिणिस्तथा ॥ २४३ ॥
गजाश्वगृहसेनानीपुरोधः स्थपतिक्षियः ।

विहितोऽष्टाहिकां यावदुत्सवोऽपि च चक्रिणा ॥ २४४ ॥
चक्रे प्रचलिते पूर्वं पूर्वस्यां मागधं सुरम् । वशीचक्रे पूर्वचक्रेश्वरवद् विक्रमकमात् ॥ २४५ ॥
षट्खण्डपृथ्वीमित्येवं जित्वा यातो निजे पुरे ।

अभिषिक्तः सुरैर्भूपैर्द्वादशाब्दिकतन्महे ॥ २४६ ॥
चक्रवर्तिश्रिया स्वर्णबाहुः कतिपयैर्दिनैः । भुक्तभीगोऽर्हतः पाश्च शुश्राव श्रावकौचितीम् ॥ २४७ ॥

देवान् सेवापरान् पदयन् जिनस्याऽग्रे विभावयन् ।
क्वाऽपीदशा दृष्टचरा इति सस्मार तद्वम् ॥ २४८ ॥

जातजातिस्मृतिर्विभ्यद्भवदुःखात् स चक्रिरात् ।
पुत्रं पदेऽभिषिच्याऽर्हतपाश्च दीक्षामुपाददे ॥ २४९ ॥

तत्राऽभीयुदिक्कुमार्योऽप्यष्टाधोलोकतः पुरा ।

भोगंकरा भोगवती सुभोगाद्याः सहानुगाः ॥ २६६ ॥

नत्वाऽहन्तं तदम्बां च चक्रः संवर्तमारुतम् ।

येन योजनमात्रा भूः शुद्धा स्याद् दोषशोषणात् ॥ २६७ ॥

अष्टोद्धर्घलोकादीयुस्ता दिक्कुमार्यो महोत्सवे ।

मेघंकरा मेघवती सुमेघाद्याः युताः सुरैः ॥ २६८ ॥

विकुर्व्य मेघं सिक्त्वोर्वीं पुष्पवृष्टिपुरस्सरम् ।

स्वौचित्यदिशमुद्दिश्य गायन्त्यस्तस्थुरुत्सवे ॥ २६९ ॥

इत्यादिर्दिक्कुमारीणां विधिरागममध्यगः ।

सर्वः सुर्पर्वभिः सार्द्धं वेद्योऽनवद्यबुद्धिभिः ॥ २७० ॥

मेरुं नीत्वा प्रभुं सर्वेऽप्यच्युतेन्द्रादवः स्वयम् ।

अभ्यपिञ्चन् भक्तिसक्ताः क्षीरनीरनिधे रसैः ॥ २७१ ॥

ईशानेन्द्रः स्वाङ्गमध्येऽस्नापयजिजननायकम् । चतुर्वृषभरूपैश्च शक्रोऽस्नपयदम्बुभिः ॥ २७२ ॥

आसात्रिकं भ्रामयित्वा कृत्वा मङ्गलदीपकम् ।

पुरोऽष्टमङ्गलीं न्यस्य तुष्टस्तुष्टाव भावतः ॥ २७३ ॥

जय त्वं जयलक्ष्मीश त्रिलोकीं रञ्जयांशुभिः ।

दुष्कर्म भज्जयाऽसक्तभवत्यासक्ततनूभृताम् ॥ २७४ ॥

अङ्गगुष्टेऽमृतमाधाय विमुच्याऽम्बान्तिके प्रभुम् ।

आदिश्याऽप्सरसो धात्रीर्हरिनन्दीश्वरे ययो ॥ २७५ ॥

अश्वसेननुपः प्रातः पुरशङ्कारणादिकम् । गीतवादित्रनृत्याद्यैर्विंधेऽधिकमुत्सवम् ॥ २७६ ॥

पार्श्वे प्रसर्पत्सर्पस्य स्वप्ने मातुः समीक्षणात् । पार्श्वनामादधे पित्रा वृद्धे भगवानपि ॥ २७७ ॥

अङ्गे स्पष्टतमाष्टाग्रसहस्रलक्षणोदयः । नवहस्ततमुर्भूत्वा सन्त्ववानाप यौवनम् ॥ २७८ ॥

सहजातिशयैर्युक्तः शक्रोऽवार्यातिवीर्यवान् ।

आनन्दं नन्दयामास सकलेऽपि महीतले ॥ २७९ ॥

एकदा कथिदागत्य कुशस्थलपुरान्बरः । राज्ञे विज्ञपयामास नरवर्मनृपस्थितिम् ॥ २८० ॥

तत्राऽभीयुदिंकुमार्योऽप्यषट्टाधोलोकतः पुरा ।

भोगवती सुभोगाद्याः सहानुगाः ॥ २६६ ॥

नत्वाऽहन्तं तदम्बां च चक्रः संवर्तमालुतम् ।

येन योजनमात्रा भूः शुद्धा स्याद् दोषशोषणात् ॥ २६७ ॥

अष्टोद्धर्वलोकादीयुस्ता दिकुमार्यो महोत्सवे ।

मेघंकरा मेघवती सुमेधाद्याः युताः सुरैः ॥ २६८ ॥

विकुर्व्य मेघं सिक्त्वोर्वै पुष्पवृष्टिपुरस्सरम् ।

स्वौचित्यदिशमुद्दिश्य गायन्त्यस्तस्थुरुत्सवे ॥ २६९ ॥

इत्यादिर्दिक्कुमारीणां विधिरागममध्यगः ।

सर्वः सुर्पर्वभिः सार्द्धं वेद्योऽनवद्यबुद्धिभिः ॥ २७० ॥

मेरु नीत्वा प्रभुं सर्वेऽप्यच्युतेन्द्रादयः स्वयम् ।

अभ्यषिञ्चन् भक्तिसक्ताः क्षीरनीरनिधे रसैः ॥ २७१ ॥

ईशानेन्द्रः स्वाङ्गमध्येऽस्नापयजिजननायकम् । चतुर्वृषभस्त्रैश्च शक्रोऽस्नपयदम्बुभिः ॥ २७२ ॥

आरात्रिकं आमयित्वा कृत्वा मङ्गलदीपकम् ।

पुरोऽष्टमङ्गलीं न्यस्य तुष्टस्तुष्टाव भावतः ॥ २७३ ॥

जय त्वं जयलक्ष्मीश्च त्रिलोकीं रक्षयांशुभिः ।

दुष्कर्मं भज्जयाऽसक्तभवत्यासक्ततन्मृताम् ॥ २७४ ॥

अङ्गुष्ठेऽसृतमाधाय विमुच्याऽस्वान्तिके प्रश्नम् ।

आदिश्याऽप्यसरसो धात्रीहर्वर्णन्दीश्वरे यथौ ॥ २७५ ॥

अश्वसेननृपः प्रातः पुरशङ्गारणादिकम् । गीतवादित्रनृत्याद्यैर्विदधेऽधिकमुत्सवम् ॥ २७६ ॥

पार्श्वे प्रसर्तसर्पस्य स्वप्ने मातुः समीक्षणात् । पार्धनामादधे पित्रा वृष्टे भगवानपि ॥ २७७ ॥

अङ्गे स्पष्टतमाष्टाग्रसहस्रलक्षणोदयः । नवहस्ततनुभूत्वा सन्त्वानाप यौवनम् ॥ २७८ ॥

सहजातिशयैर्युक्तः शक्तोऽवार्यातिकीर्यवान् ।

आनन्दं नन्दयामास सकलेऽपि महीतले ॥ २७९ ॥

एकदा कश्चिदागत्य कुशस्थलपुरान्नरः । राज्ञे विज्ञपयामास नरवर्मनृपस्थितिम् ॥ २८० ॥

राजस्वाजन्मतः शुद्धो नयी च विनयी जयी ।

त्वयीह भक्तिभाग् राजा नरवर्मा स्वशर्मणे ॥ २८१ ॥

यतिब्रतमुषादित्सुर्दत्त्वा दानं यथोचितम् ।

चैत्यवैयाकृत्यकृत्यान्युचित्याचिन्त्यबोधवान् ॥ २८२ ॥

त्यक्त्वा राज्यमथादत् दीक्षां श्रीजैनसद्गुरोः ।

प्रसेनजित् तत्त्वनयः शास्ति स्वस्तिकरः प्रजाम् ॥ २८३ ॥ त्रिभिर्विशेषकम्
तत्कन्या सद्गुणीर्धन्या सप्रभाऽस्ति प्रभावती ।

अस्या दम्भात् किन्तु रम्भाऽवतरद् भुवि रूपभाक् ॥ २८४ ॥

गता साऽन्येद्युरुद्यानजिनगेहे सखीवृता । अभ्यर्च्य प्रतिमा जैनीरश्चणोद् गीतमद्भुतम् ॥ २८५ ॥
गीयमानं किन्नरीभिः श्रीपार्षाऽर्हद्गुणोदयम् ।

तद्विषयपरभागेन सुभगाऽजनि तन्मयी ॥ २८६ ॥

मुक्तालङ्कारवसनाहारां तां वीक्ष्य भूपतिः ।

स्वयंवरां पार्श्वपार्श्वं सुमुक्षुर्यावताऽभवत् ॥ २८७ ॥

ज्ञात्वा तद्वृत्तमज्ञत्वात् यवनः पवनोद्धृतः । अस्याद् बलमादाय कुशस्थलपुरं छलात् ॥ २८८ ॥
मां स ग्रैषीद् भवद्वृप्त्यै साम्प्रतं साम्प्रतं विभीः ।

कार्यं पूर्वेमधुर्यं नाऽवधार्यं तदन्यथा ॥ २८९ ॥

आकर्ण्य कर्णसावर्ण्य दधानो वीर्यधैर्यवान् ।

अश्वसेनः स्वसेनां द्राक् प्रशुणीकृतवान् कृती ॥ २९० ॥

तन्मत्वा प्रावदत् पार्श्वकुमारः स्फारसारवान् ।

तात मा मादिश दिशं तां जित्वा करवै सुखम् ॥ २९१ ॥

तदादिक्षत् सर्वदिक्षु जित्वरं त्वरया प्रभुम् ।

चचालाऽनेकभूपालैः साकं देवोऽपि सोत्सवम् ॥ २९२ ॥

गजैव्रैजैस्तुरङ्गाणां प्रयाणे रेणुरुन्थितः । दिशोऽन्धकारयँश्क्रे इयामलानरिसैनिकान् ॥ २९३ ॥

प्रससार प्रतापाक्तेजस्तदैजयन् रिपून् । कवलीकृत्य तद्वीर्यं दिशोऽपि धवलीकृताः ॥ २९४ ॥

स्थित्वा कुशस्थलोद्याने पटावासेषु भूरिषु ।

तमुद्दिश्य मुमोच द्राक् दूतं सन्देशपेशलम् ॥ २९५ ॥

मम प्रभुः शान्तिकान्तस्त्वामाह यवनाऽधुना ।

याहि पाहि निजं देशं मुक्त्वा रोधात् कुशस्थलम् ॥ २९६ ॥

पुराधीशोऽश्वसेनं मे पितृपादं समाश्रितः ।

आगन्तारस्त्वमी वाक्यर्मदीयैश्च ग्रतीक्षिताः ॥ २९७ ॥

तत्र गत्वेति दूतोक्तेर्भूतवत् कददः सदः ।

रणाय प्रेरयन् मन्त्री तत्कार्यात् तमवारयत् ॥ २९८ ॥

अत्रान्तरे शकरथेऽवतीर्णे मातलिनमन् । भगवन्तं जगौ देव कार्यमाज्ञापय प्रभो ॥ २९९ ॥

रिपीशकै दर्ने वक्त्रे महोत्पाताश्च जडिरे ।

विद्युत्पातस्तथा वातः प्रतिकूलस्त्रिशलवत् ॥ ३०० ॥

पद्महस्तिमृतेः पद्मतुरङ्गपदभङ्गतः । इतोऽपसरणं श्रेयो रणस्यावसरो न ते ॥ ३०१ ॥

स्कन्धे कुठारमादाय विभ्यत्सभ्यजनैः समम् ।

समङ्गलं पादपदं ननामैष प्रभोस्ततः ॥ ३०२ ॥

जडे जयजयारावः सम्प्राप्ते भृत्यतां रिपौ ।

पुरि प्रसेनजिद्भूपे हृष्टे दुष्टे भये गते ॥ ३०३ ॥

जितकाशी ततश्चाशीः प्रपद्य प्रकृतेः प्रभुः । वाराणसीं ससीमानमानन्दयदयं जिनः ॥ ३०४ ॥

पिताऽपि वन्दितो भक्त्या मात्राऽभिनन्दितः सुतः ।

पित्रोर्गुरोर्विनयवान् भगवानपि किं परः ॥ ३०५ ॥

इत्थ सिंहजीवोऽपि तिर्यग्योनौ भ्रमन् भृशम् ।

उद्धृत्य नरकात् क्वाऽपि जातो रोरद्विजाङ्गजः ॥ ३०६ ॥

तज्जन्मना मातृपितृवान्धवादिकुलश्ये ! रङ्गोऽयमिति पूर्लोकैः सञ्जीवित इतस्ततः ॥ ३०७ ॥

पद्मयन्निभ्यान् भूरि भूरि सालङ्कारान् महौजसः ।

किमेतद् विश्वैषम्यमेको दुःखी परः सुखी ॥ ३०८ ॥

यौवने चिन्तयन्नेवं दैवं हेतुं विद्यंस्तपः ।

प्रयेदे कठनामाऽतोऽज्ञानव्यासात् पुरो गुरोः ॥ ३०९ ॥

कन्दभूलफलप्राशी पञ्चाग्नितपसा भूवि । वभ्रामाऽयं कतिपयैस्तापसैः परिवारितः ॥ ३१० ॥

स्वीकाराय प्रभावत्या: प्रभुरभ्यर्थितस्तदा । प्रसेनजिद्भूपतिना नाऽनुमेने विरक्तधीः ॥३११॥
तन्मत्वा निष्प्रभा राजा प्रभावती स्तुता पुनः ।

प्रोत्साहिता मृष्टवाचा तस्थौ स्वस्थौकसि स्वयम् ॥ ३१२ ॥

इति श्रीलघुविष्णुये श्रीपार्थभगवच्चरिते दिग्बिजयवर्णनम् ॥ श्रीः ॥

अथ पार्थप्रभोः सार्द्धमागतः श्रीप्रसेनजित् । अश्वसेननृपस्याऽग्रे प्राञ्जलिर्जगदेऽप्यदः ॥३१३॥
स्वयंवरां मत्तनुजां सानुरागां सुते तत्र ।

दीयमानामपि मया नैच्छत् पार्थो विरक्तधीः ॥ ३१४ ॥
प्रसीदानुगृहाणाऽस्मान् साम्प्रतं चेति तद्विरा ।

राजाऽपि पार्थसम्बोधात् तं सम्बन्धिनमादधात् ॥ ३१५ ॥
सुमुहूर्ते तयोरासीत् पाणिग्रहमहो महान् । देवैः सेवैकसंसक्तैश्चमत्कारेण वीक्षितः ॥३१६॥
तथा सह वनक्रीडां जलक्रीडां सृजन् जिनः ।

'वनमालिनमाजिञ्ये रममाणं श्रिया समम् ॥ ३१७ ॥
अन्यदा स्वगवाक्षस्थः काशिं राशिं स तेजसाम् ।
पश्यँछोकानालुलोके गत्वरान् सोत्सवं वने ॥ ३१८ ॥
मत्वा पञ्चाभिननिरतं कठं तापससेवितम् । लोकं तत्रमनोद्युक्तं कौतुकात् स्वयमप्यगात् ॥३१९॥
ग्राप्तं कष्टं तत्र काष्टे दद्यमानं महोरगम् ।

दद्वाऽग्निकुण्डे व्याचष्ट धिगज्ञानतपोऽप्यदः ॥ ३२० ॥
दयां विना तपःसिद्धि भोहेन यः समीहते ।

स जीवनाशां धरते मूढबुद्धिर्विषाशनात् ॥ ३२१ ॥
कठोऽप्याह निशम्यैतद् राजपुत्र भवाद्शाः ।
दशा परीक्षितुं योग्या हयादीन् न तपःक्रियाम् ॥ ३२२ ॥
प्रभुणा कुण्डतः काष्टमानार्याच्छिद्य यत्नतः ।
अहिर्बहिःकृतः स्पृष्टस्तापाक्रान्तो जनेक्षितः ॥ ३२३ ॥
परीक्षितं प्रभोऽर्जीनं निन्दामाप स तापसः । नमस्कारश्रुतेः सर्पे मृत्वाऽभूद्धरणोरगः ॥३२४॥

१. वनमालिनं कुण्डम् ।

कठोऽतिहठवांस्तप्त्वा तपोऽगादासुरं भवम् ।

मेवमाली नभोमार्गविहिताम्बुद्दुस्तमाः ॥ ३२५ ॥

उद्यानमध्यगे जैनविहारेऽन्येयुरागमत् । विभुविभूत्या तत्राहंतप्रतिमाः प्रणनाम सः ॥ ३२६ ॥
श्रीनेमिजिनजन्यादिचरितं परितः स्फुरत् ।

भित्ती चित्रितमुद्दीक्ष्य भगवानित्यचिन्तयत् ॥ ३२७ ॥

विवेकः श्रीनेमिनाम्नः सातिरेको वयःस्थितौ ।

अल्पीयस्यामनल्पोऽभूद् यतस्तत्याज राजताम् ॥ ३२८ ॥

ध्यात्वेति ब्रतबुद्धयाऽर्हस्तारेभे दानमुत्तमम् ।

सांवत्सरिकमुद्दिश्याऽर्थिनो यादच्छिकार्णणात् ॥ ३२९ ॥

लोकान्तिकसुराः सर्वेऽप्येत्य सारस्वतादयः ।

समयं कथयामासुर्वतस्याचारचञ्चवः ॥ ३३० ॥

हिरण्यकोटिमेकां च लक्षानष्टावदाजिजनः ।

सुर्योदयात् प्रतिदिनं मोदितास्तेन मार्गणाः ॥ ३३१ ॥

अष्टाशीतिस्वर्णकोटशोऽशीतिप्रमितलक्षयुक्त् । कोटीशतत्रयं वर्षावधिदानादभूद् विभोः ॥ ३३२ ॥

अच्युतेन्द्रादयः सर्वेऽपीन्द्रा देवाश्रुविधाः ।

दीक्षाकल्याणकेऽभ्येयुः स्वस्वभूत्या समाहिताः ॥ ३३३ ॥

अभिषिद्य प्रभुं तीर्थाम्भोभिः शोभितभूषणैः ।

सत्कृत्य नृत्यगीताद्यरालिप्य हरिचन्दनैः ॥ ३३४ ॥

विशालां शिविकां स्वामिषूतां भूतां सुराऽसुरैः ।

नरा उत्पाटयामासुर्यावत् तावत् प्रमोदतः ॥ ३३५ ॥

शक्रेशानाधिष्ठौ वाहां दधतुश्रोपरिस्थिताम् ।

अधःस्थितां तां च बलिश्वरेन्द्रस्तदोहिवान् ॥ ३३६ ॥

जगत्क्रयेऽपि तन्मासीदाश्र्वयं प्रेक्षणादिकम् ।

जिने दीक्षां प्रपेदाने तदा नाऽभूद् भुवस्तले ॥ ३३७ ॥

शक्रेण निहितं स्कन्धे देवदूष्यं दधत् प्रभुः ।

दीक्षां जग्राह पोषस्य कृष्णैकादशिकादिने ॥ ३३८ ॥

विशाखाभेदष्टमतपा लोचं च पञ्चमुष्टिकम् ।

चक्रे सिद्धान्नमस्तुत्य प्रतिमेष्ठणदक्षिणः ॥ ३३९ ॥

मनःपर्यवान् देवो विजहार महीतले । राजपुत्रत्रिशत्यार्हन् समात्तव्रतया समम् ॥ ३४० ॥

पारणा परमान्नेन जडे कोपकटाह्ये । धनेन कारिता तत्र पञ्च दिव्यानि जडिरे ॥ ३४१ ॥

अन्यदा कलिनामाद्रेस्तडागे कुण्डमण्डते ।

आसन्नदेशे प्रतिमां गृहीत्वा तस्थिवान् विशुः ॥ ३४२ ॥

महीधरः करी तत्र पश्यन् जिनमिहाप्तवान् ।

जातिस्मृतिं विस्मयतः किं किं न स्याच्छुभं जिनात् ॥ ३४३ ॥

हेमलाख्योऽहमभवं प्राप्तवे वामनांगवान् ।

दास्यं कुर्वन् जने हास्ये निर्गतो दुर्गतो गृहात् ॥ ३४४ ॥

सुप्रतिष्ठेन मित्रेण नीतो गुर्वन्तिकेऽन्यदा । श्रावकत्रतमादत्त योगायोग्यतया गुरोः ॥ ३४५ ॥

वामनीं स्वतन् निन्दनिन्द्वन्द्वन्द्वं महत् स हि ।

मृत्वार्तध्यानसन्धानात् करी जातो न मत्सरी ॥ ३४६ ॥

विचार्य कार्यमुचितं पद्मैः पूजां पदद्वये । त्रिः प्रदक्षिणयन् पार्श्वे सेवे देवं मतङ्गजः ॥ ३४७ ॥

चम्पाभूपः क्रमाद् वार्ता तां निशम्य निनंसया ।

करकण्डुर्जिनं नत्वा भुक्तदेवेऽन्यदा गते ॥ ३४८ ॥

नवहस्तां प्रभोमूर्तिं विधायानर्च नित्यशः ।

चैत्यौचत्यात् तीर्थमेतत् कलिकुण्डाख्ययाऽभवत् ॥ ३४९ ॥

हस्ती मृत्वाऽभवत् तत्र व्यन्तरस्तीर्थभक्तिमान् ।

प्रभुरायात् शिवापुर्यां वने कौशाम्बनामनि ॥ ३५० ॥

प्रतिमायां प्रभुं दृष्ट्वा ग्रीष्मेऽकांतपसेविनम् ।

भक्तिकृद्वरणेन्द्रोऽपि फणाच्छ्रुत्रं न्यधात् प्रभोः ॥ ३५१ ॥

तेनाऽसीचगरीसंज्ञाऽप्यहिच्छ्रेति विश्रुता ।

प्राप्तं राजपुरं नाथमीश्वरोऽप्यनमन् नुपः ॥ ३५२ ॥

जातजातिस्मृतिर्द्वा मन्त्रपृष्ठो नृपो जगौ ।

प्राप्तवेऽहं द्विजो दत्तः कुष्टी लोकेऽवहीलितः ॥ ३५३ ॥

जलेऽपतन्त्रसौ विद्याधरविचक्षणाऽग्रहीत् । गृहिशर्म ययौ चैत्येऽन्यदा दृष्टा मुनीनिह ॥३५४॥
दूरान्नमनतो लाभो मलरोगवतां नृणाम् ।

तान् समादिशतस्तं चाऽपृच्छत् कोऽपि जनस्तदा ॥ ३५५ ॥
क्षाऽयं गन्ता शातनाद्रिति प्रश्ने मुनिर्जगौ ।

भावी राजपुरे तिर्यङ्क कुकुटः सोऽशृणोददः ॥ ३५६ ॥
रुदन्नाथासितः खेदं मा मृढ कुरु साम्प्रतम् ।
मुनौ दृष्टे कुकुटस्त्वं जातजातिस्मृतिः पुनः ॥ ३५७ ॥
अत्रैव भावी नृपतिः पार्श्वाद् बोधिमुपेष्यसि ।

इति साधुगिरा दत्तो मुमुदे कुष्टवानपि ॥ ३५८ ॥
कुकुटस्य भवं भुक्त्वा सोऽहमीश्वरभूपतिः । प्रभुदर्शनतः प्राप जातिस्मरणमप्यतः ॥३५९॥
चैत्यमुच्चैस्तरं तत्र कारयित्वा महोत्सवात् ।

विम्बं निवेशयामास तत्तीर्थं कुकुटेश्वरम् ॥ ३६० ॥
स्थितः प्रतिमया स्वामी तापसाश्रमसन्निधौ । न्यग्रोधाधशोपकूपं मेघमाली तदा ययौ ॥३६१॥
व्याघ्रमातङ्गभल्लकचित्रकोरगवृश्चिकैः । उपदुद्राव नाश्चुभ्यत् तथापि भुवनप्रभुः ॥ ३६२ ॥
मेघवृष्टिं तदा चक्रे यथा नासापदे जलम् । प्राप तावदिहाभ्यागात् देवीभिर्धरणोरगः ॥३६३॥
तज्जितस्तेन हस्तेन सदण्डेन सुराधमः । भगवच्चरणौ गृहन् रक्ष रक्ष जिनेश माम् ॥३६४॥
क्षमयित्वा वदचेवं स देवः स्थानमीयिवान् ।

कृतसङ्गीतकः स्तुत्वा नत्वाऽगाद्वरणोऽप्यतः ॥ ३६५ ॥
काशि प्रापस्य धातक्यास्तलेऽष्टमतपोबले । पूर्वाह्ने केवलज्ञानं चतुर्थ्यामसिते मधौ ॥३६६॥
वायुदेवा भूमिमेकयोजनं समशोधयन् । मेघदेवा भुवं गन्धजलैरसनपयँस्ततः ॥ ३६७ ॥
व्यन्तराः स्वर्गमणिभिर्बन्धुः पीठमुन्नतम् ।
अघोवृन्तानि पुष्पाणि ववृषुर्जानुमात्रतः ॥ ३६८ ॥
त्रीन् शालान् विद्युदेवाः रत्नरूप्यनिर्मितान् ।
वैमानिकज्योतिषिकभवनेशा अनुक्रमात् ॥ ३६९ ॥
ऐशान्यां तु द्वितीयस्य वप्रस्यान्तरमाश्रितम् ।
देवच्छन्दं विभोस्तत्र विश्रामार्थं व्यधुः सुराः ॥ ३७० ॥

सप्तविंशतिधन्वोच्चैत्यदुर्द्यन्तरैः कृतः । सिंहासनं रत्नपीठं छत्रवित्यमप्यथ ॥ ३७१ ॥
तैरेव विहितं सर्वं यक्षीं चामरधारकौ । स्वर्णम्बुजे धर्मचक्रं निदधुर्द्यन्तरामराः ॥ ३७२ ॥
चैत्यद्रोः प्रभुरागत्य प्रादक्षिण्येन सोत्सवम् ।

तीर्थं नत्वा पूर्वमुखस्तस्थौ सिंहासनोपरि ॥ ३७३ ॥
दिक्षु विम्बानि तिसृष्टु तादशानि विचक्रिरे ।

व्यन्तरास्तेषु जिनवत् प्रभावोऽभूत् समीपतः ॥ ३७४ ॥
पश्चाद् भामण्डलं चाग्रे रेजे रत्नमयो ध्वजः ।

दुन्दुभिर्दिवि दध्वाना ध्वानमावेदयन् शिवे ॥ ३७५ ॥
आग्नेयां साधवो देवयः श्रमण्योऽप्यथ नैर्क्रते ।

भवनव्यन्तरज्योतिर्देव्यस्तिसः स्थिर्ति व्यधुः ॥ ३७६ ॥
तासामीशाङ्क वायव्यां वैमानिकाः सुरा नराः ।

नार्यस्तिष्ठन्ति चैशान्यामिति द्वादशं पर्षदाः ॥ ३७७ ॥
अन्तराले द्वितीयस्य वत्रस्य तिर्यगासनम् ।

वाहनानि तृतीयस्य स्युद्दितीयस्य चान्तरे ॥ ३७८ ॥
श्रुत्वाऽश्वसेनभूपालो दत्त्वाऽस्मै पारितोषिकम् ।

प्रियास्तुषायुतस्तत्राययौ बहुमहामहैः ॥ ३७९ ॥
शुश्राव देशनां धर्म्यां नवतत्त्वपुरस्सराम् । दानशीलतपोभावद्वदोदाहरणान्विताम् ॥ ३८० ॥
दाने दयान्तर्भावैः स्यात् शीले ब्रह्मविधेस्तथा ।

महच्चाणुव्रतं सर्वं प्रत्याख्यानं तपोऽन्तरे ॥ ३८१ ॥
भावनायां देवगुर्वोः भक्तिः शास्त्रश्रुतिस्तथा ।

साधर्मिकाणां वात्सल्यं सङ्घयात्रार्चनादिकम् ॥ ३८२ ॥
ज्ञाने विवेकः स व्याख्या पूर्वसिद्धागमश्रुतेः । दर्शने प्रतिमापूजा प्रतिष्ठादिर्महोत्सवः ॥ ३८३ ॥
दीक्षा श्राद्धविधिः सर्वः प्रायश्चित्तैषणादिकम् ।

चरणं मोक्षमाग्नेऽयं मोक्षो ज्ञानक्रियाश्रयात् ॥ ३८४ ॥
ज्ञानवान् ज्ञानदानेन नैर्मल्यं दर्शनात् दृशोः ।

चरणात् साध्यसंसिद्धिः ज्ञानं स्याद्वनमित्रवत् ॥ ३८५ ॥

धनमित्रकथा ज्ञाने व्रते च रोहिणीकथा ।

स्याद् वसन्तकथा जीवाऽभयदाने प्रसिद्धिभाक् ॥ ३८६ ॥

अब्रदाने सुन्दरस्य चरितं तत्कथान्तरे । चान्द्रीकथा भानुकथा मयूरग्राहकस्य च ॥ ३८७ ॥

वानरस्य कथाऽत्रैव ततः कन्याकथाऽपरा । शीले मदनरेखायाइचरितं दुरितं हरत् ॥ ३८८ ॥

आतङ्गसहने वृत्तं सनत्कुमारचक्रिणः । व्रतभङ्गे महापश्चकथाऽत्रान्तःकथा पुनः ॥ ३८९ ॥

पुण्डरीककण्डरीककथा पष्टाङ्गसङ्गता । प्रोक्ता भगवता सर्वा राजा चित्ते विनिश्चिता ॥ ३९० ॥

अश्वसेननृपो नत्वा हस्तसेनाहृयं सुतम् ।

राज्ये निवेदय वैराग्याद् व्रतमादत्त सत्त्वाः ॥ ३९१ ॥

वामादेवी प्रभावत्या समं प्रवद्य सद्गतिम् ।

प्राप्ता प्राप्त्यति मोक्षं च विदेहे भवसम्भवात् ॥ ३९२ ॥

स्वरसेनाश्वसेनोऽपि राजर्षिस्तीव्रयोगतः ।

लुप्तकर्माऽनन्तशर्मा धर्मादासीत् शिवं गमी ॥ ३९३ ॥

प्रभोर्गणधरा आसन् आर्यदत्तार्यधौषकौ ।

वशिष्ठोऽथ ब्रह्मनामा सोमः श्रीधरसंज्ञितः ॥ ३९४ ॥

वारिषेणो भद्रयशा जयो विजय इत्यमी । दशाऽपि सदशा गुण्यपुण्यनैपुण्यशालिनः ॥ ३९५ ॥

इति श्रीलघुत्रिष्णुष्टीये भगवत्पार्श्वचरिते केवलवर्णनम् ॥ श्रीः

आर्यदत्तो गणधरो जिने भक्तेः फलं पुरः । सुरासुरनरेन्द्राणां सदस्येवमुपादिशत् ॥ ३९६ ॥

आह्नाप्रधानं यद् ज्ञानं श्रद्धा सम्यक्त्वमुच्यते ।

वैयावृत्यं च विनय इत्याद्याः भक्तिर्ययाः ॥ ३९७ ॥

नमस्कारं पुरस्कृत्य क्षमाश्रमणपूर्वकः ।

आवश्यकादिप्रारम्भस्तद्भक्तिः प्रथमा व्रतात् ॥ ३९८ ॥

भक्त्या स्यात् तीर्थकृद् बन्धो भङ्गे नैकाशनादिके ।

गुरुभ्युत्थानजाकारात् पुनर्महत्तरादिकात् ॥ ३९९ ॥

भैषज्यादिकृते वर्षास्वपि साधुर्विहारकृत् ।

ज्ञानार्थं दर्शनार्थं च क्रोशविंशतिकावधिः ॥ ४०० ॥

हुणोदवृत्त्यै साधुसङ्गे सुभद्रा शीलशालिनी । वीरार्थमाधाकर्माऽपि सृजती रेवती यथा ॥ ४०१ ॥

देवायुर्बन्धकृज्ञाता प्रत्येकभवसाधनात् । स्पष्टमेतत् पञ्चमाङ्गे दानव्यक्तिश्च भक्तिः ॥४०२॥

भक्तेः स्याद् गुरुशूश्रूषा भूषाऽसौ परमा मुनेः ।

वासो गुरुकुले तस्मान्निवासः शिवसम्पदाम् ॥ ४०३ ॥

ब्राह्म्यालिपेनमस्कारो नमोवत् परमेष्ठिनाम् ।

गुणवत् कीर्तनं भक्तिर्भक्तिः स्याद् गुरुवन्दनात् ॥ ४०४ ॥

प्रभावना भक्तिरूपा भावना भक्तिसाधनम् । चारणर्वेस्तीर्थयात्रा भक्तिरेव गरीयसी ॥४०५॥

शमिनां भक्तिरुदिष्टा निर्जराकारणं महत् ।

आद्वस्य किं पुनर्वीच्यं साधोः कीटकशोधिवत् ॥ ४०६ ॥

विधाय विधिना पूजामार्हतीं श्रावकोऽर्हति । मानुष्यं सफलं कर्तुं दानशीलत्रतोद्यमैः ॥४०७॥

एकधा जिनपूजोक्ता धर्मः कार्यस्तदाज्ञया ।

द्वेधाऽपि सा द्रव्यभावभेदाद् द्रव्येऽपि सा द्विधा ॥ ४०८ ॥

अङ्गपूजाऽग्रपूजा च गन्धपुष्पादिनादिमा ।

परा नैवेद्यनृत्याद्यैस्तिधा पुष्पाक्षतस्तवैः ॥ ४०९ ॥

नैवेद्यकुसुमस्तोत्रप्रतिपत्त्यादिभेदतः । चतुद्वा पञ्चधा सप्तदशधा सैकविंशधा ॥ ४१० ॥

त्रिषु पर्यवसानेन बहुत्वस्य त्रिधाऽर्चना । विधेया सुमनोभिः साऽक्षतैः स्तोत्रैरनुचरैः ॥४११॥

सुमनोऽर्चा सुमनसां सुमनोभवदायिका ।

वीरसेनकुमारस्येव स्याद् वद्या यथाश्रियः ॥ ४१२ ॥

पुष्पाचार्यां वीरसेनकथाऽक्षतार्चने पुनः । शुकराजकथा वेदा वृहतश्चरिताद् विभोः ॥४१३॥

भावरूपस्तवाचार्यां वनराजकथामथ । प्रथयामि स्वामिवृत्तपुण्यप्रज्ञापनादिह ॥४१४॥

भरतेऽत्रैव नगरं नगरं गद्गृहान्वितम् । क्षितिप्रतिष्ठितं नाम महासूदायसूदनम् ॥ ४१५ ॥

तत्राऽभूद् युद्धकौशल्यात् कौशल्यादिनिसूदनः ।

शल्यारिवद्वर्मकर्मा सुस्थितः साहसी नृपः ॥ ४१६ ॥

तत्राऽगान्तरगरे दुर्गं दुर्गतः कुलपुत्रकः । भिक्षार्थी तत्पुराध्यक्षदानदक्षदिवक्षया ॥ ४१७ ॥

उदारेषु च दारेषु सत्सु सत्सु भ्रमन्नयम् ।

प्रतिसादान्तरायेण नापद् भिक्षां स्वपापतः ॥ ४१८ ॥

परे वराकाः शाकान्नपाकादयास्तान्निरीक्ष्य सः ।
 स्वं निन्दन् निःस्वभालीढं पुरादुपवने गतः ॥ ४१९ ॥
 तत्राऽद्राक्षीन् मुनिमेकं नत्वा प्राक्षीच्च तद्विधिम् ।
 गुरुणा करुणावेशादुपादेशि च धर्मधीः ॥ ४२० ॥
 देवदृष्टिस्तुतिपाठैः भवेत् सुखी भवे भवे ।
 तथैव साधुवचनात् सोऽप्याख्यत् त्वमुपादिश ॥ ४२१ ॥
 को देवः सेवया यस्य सुखमाप्नोति सेवकः ।
 मुनिरुचे जैनचैत्ये स्तुत्वाऽर्हतप्रतिमां नम ॥ ४२२ ॥
 सदैवं कुर्वतस्तस्य भिक्षाऽपि सुलभाभवत् ।
 एकदा निर्विवेकस्य तस्य चित्तं चलाचलम् ॥ ४२३ ॥
 किमनेन नमस्कारमात्रेण मम सङ्गमः ।
 धनस्य भावी तत्थण्णतः परावृत्तं मनः पुनः ॥ ४२४ ॥
 हा किमेतन्मयाऽध्यायि मनःशुद्धयाऽपि यन्नतेः ।
 जिनस्य नश्यत्यापत्तिः संपत्तिः पतिवत् पुरः ॥ ४२५ ॥
 एवं मनः स्थिरीचक्रे पूर्णायुः समयेऽप्ययम् ।
 राज्येच्छुः सुस्थितं दृष्ट्वा तत्त्विमुर्तिमाप्तवान् ॥ ४२६ ॥
 तत्र प्रकृत्या सोमः श्रीकेशबोऽस्ति पुरोहितः ।
 तस्य मान्यं वणिककुल्या स्त्री तत्त्वनुः स जातवान् ॥ ४२७ ॥
 स्त्री सा ख्यातिमतिक्रान्ता लक्ष्म्या कुलदशाच्छ्रिता ।
 भाण्डागारिसुतारूपांगणं मध्येन केसरी ॥ ४२८ ॥
 तज्जन्मनि शिरो धुन्वन् राज्ञा पृष्टः पुरोहितः ।
 तेनोचे ते राज्यरक्षोभाव्ययं भव्यवेलया ॥ ४२९ ॥
 अपूर्वन्यायमालोच्य ध्यायैस्तद् धातिपातकम् ।
 तद्वधाय समादिक्षद्राजा चण्डाख्यकिङ्करम् ॥ ४३० ॥
 यः सदा हितकर्त्ताऽस्य कार्यं तद्वद्वनं मया । वनदेवी देवरक्षादक्षास्यास्तु महावला ॥ ४३१ ॥

तस्याश्वरणशरणं कृत्वा तद्द्वनेऽमुचत् । तं बालं करुणापूर्णस्तत्राऽयाद् वनपालकः ॥४३२॥
अपुत्रस्याऽशु मे पुत्रो वनदेव्या प्रसादितः ।

पत्न्यै दत्त्वा तस्य जन्मोत्सवं चक्रे सवत्सलः ॥ ४३३ ॥
वनराज इति स्वीर्यैर्दत्तनामाऽप्यवीवृधत् ।

अन्यदा तं समादाय पुष्पलावी नतो नृपम् ॥ ४३४ ॥
पुरोधाः प्राग्वदाचर्खयौ तच्चमत्कृतचेतसा ।

अनयास्तनयाश्वैनं मदीया घनन्तु मा वृथा ॥ ४३५ ॥
हन्तुं तदाशामूलं तच्चण्डमाकार्यं पृष्टवान् । सत्यं ब्रूहि भयं नैहि बालः क्षतोऽक्षतोऽथवा ॥४३६॥
सत्यवाचं विमुच्यैतं भीमसेनाख्यमादिशत् ।

जिधांसुमेनं हन्यास्त्वं भमादेशाद् वनान्तरे ॥ ४३७ ॥
वनाद् बालं गृहीत्वाऽयं गच्छन्नश्वेन सत्वरम् ।
भणितोऽनेन बालेन तात यासि क्व साम्प्रतम् ॥ ४३८ ॥
राज्ञः शिष्टोक्तिः किञ्चिद् दुष्टचेता अपि क्षणात् ।
तथैव रक्षणोपायं व्यमङ्गत मृदु तद्विरा ॥ ४३९ ॥
नाऽस्य बालस्य भीतिः स्याद् यक्षः प्रत्यक्ष एव वै ।

तदस्य शरणे मुक्त्वा यामि यामिकवदगृहम् ॥ ४४० ॥
यक्षोत्सङ्गे तं निवेद्य ययौ भीमः स्वमन्दिरे ।

तस्य तुन्दं स्पृशन् सैष मोदकं तात देहि मे ॥ ४४१ ॥
इत्थं बालगिरा तुष्टो यक्षोऽदान् मोदकं वरम् ।

इतश्च केशवोऽप्यागात् सार्थवाहीभवन् स्वयम् ॥ ४४२ ॥
गता मे वृषभा एष्यन्त्यत्र तेषु प्रसादतः ।
करिष्यामि त्वदीयाचार्यं यक्षसाक्षान्महोत्सवैः ॥ ४४३ ॥

आगतेषु स्वतो गोषु पूजार्थं चैत्यमागतः ।
तुष्यस्तं बालमादाय चचाल स्वालयं प्रति ॥ ४४४ ॥
पाठितः शास्त्रसन्दोहं दधानः सकलाः कलाः ।
जातः षोडशवर्षोऽयं ज्ञातः पित्रा मनाग् न सः ॥ ४४५ ॥

क्षितिप्रतिष्ठितेऽभ्यगात् पिता पुत्रेण संयुतः ।

नृपस्य मीलने प्राग्वत् पुरोधा अभ्यधान्नृपम् ॥ ४४६ ॥

पश्येस्तं भूपतिः प्रोचे कोऽयं रूपपुरन्दरः ।

पित्राऽवाचि सुतोऽयं मे सोऽस्त्वासेचनको हि नः ॥ ४४७ ॥

आनन्दयामि त्वां नन्दनन्दनस्याऽभिनन्दनात् ।

इत्युक्ते भूभुजाऽभाणीद् वनराजं स केशवः ॥ ४४८ ॥

पुत्र राजवचोऽलङ्घ्यं निर्जीवोऽहं त्वया विना ।

दिनानि कानिचित् तिष्ठाऽप्यथृतिं मा कृथा वृथा ॥ ४४९ ॥

तं समाश्वास्य देशस्य नरेशः स्वाभिनं व्यधात् ।

नरेशवत् केशवोऽपि बहु प्रेषयते धनम् ॥ ४५० ॥

राजा कञ्चन सामन्तं निग्रहीतुं निजात्मजम् ।

प्रेषितं नरसिंहाख्यं श्रुत्वाऽशक्तं महीधवः ॥ ४५१ ॥

वनराजं तदालेखात् तत्कार्याय न्ययोजयत् ।

सैन्यद्वयसमावेशाद् देशाद् दुर्गादिषु व्रजन् ॥ ४५२ ॥

वनराजेन जगृहे जह्ने जयजयारवः । तेजोऽने जनमे^१ तस्य राज्ञाऽपि मुमुदेतराम् ॥ ४५३ ॥

अथाऽस्य तेजः संसोदुमक्षमः स हि राजस्तुः ।

लेखद्वाराऽपराधांशाऽज्ञापयद् भूभुजे तदा ॥ ४५४ ॥

प्रत्यादिष्टं विषं देहि मा सन्देहि किमप्यहो ।

एवं लेखं दूतहस्ते दत्त्वा ग्रैषीत् तकं नृपः ॥ ४५५ ॥

दूतं यक्षालये सुप्तं मत्त्वा लेखान्तरे तथा ।

वर्णालीं च विषा देयेत्यालिलेख विष्ययात् ॥ ४५६ ॥

लेखमुन्मुद्रय तान् वर्णान् दद्वा स्वां च विषां ततः ।

वनराजं समुद्दिश्य स्वसारं पर्यणाययत् ॥ ४५७ ॥

तच्छत्वाऽन्तः कृथा भूमास्तयोरागममादिशत् ।

सैन्ये ग्राप्ते पुरं प्रोचे वनराजं रहःस्थितम् ॥ ४५८ ॥

१ अनेजनं निष्कम्पम् ।

देव्याः पूजाकृते याहि रात्रौ सोपस्करः परम् ।
 एकाकी विधिरेष प्राक् प्रतिज्ञातो जयाय ते ॥ ४५९ ॥
 तं तथा प्रस्थितं दृष्टा नरसिंहो गवाक्षतः ।
 उत्तीर्ण तत् ततो लात्वा सर्वं निशि जगाम सः ॥ ४६० ॥
 देव्या गृहान्तरे मार्गे नृपादिष्टैर्नैर्हतः ।
 नरसिंहस्ततो भूपो निशम्याऽशोचयद् भृशम् ॥ ४६१ ॥
 जामातुर्वनराजस्याऽभिषेकं स विवेकहृत् । राज्ये विधाय सुगुरोर्विजहे व्रतसंग्रही ॥ ४६२ ॥
 राजाऽपि वनराजः स राज विषयान्वितः ।
 एकदा नन्दनमुनिं पग्रच्छ ग्रामबं निजम् ॥ ४६३ ॥
 मुनिसुचे कुले पुत्रो जिनस्य प्रणतिस्तुतीः ।
 नित्यं नियमतः चक्रे तत्फलं राज्यलाभकृत ॥ ४६४ ॥
 स्वयं जातिस्मरणभाक् तदुक्त्या जिनधर्मधीः ।
 कारयामास धरणीं जिनचैत्यमर्थीं जयी ॥ ४६५ ॥
 अन्ते व्रतमुपादाय क्षिप्तदुष्टाष्टकर्मकः । क्रमात् परं पदं लेखे जराजन्मादिवर्जितम् ॥ ४६६ ॥
 इत्यादिदेव्य गणी साधुमणिर्गुणी शमाग्रणीः ।
 विजहार जनः सर्वः प्रणम्य स्थानमासदत् ॥ ४६७ ॥
 पार्श्वनामा तीर्थरक्षादक्षः इयामशतुष्करः ।
 यक्षः फणिफणच्छत्रो गजाऽस्यः कूर्मवाहनः ॥ ४६८ ॥
 नकुलं भोगिनं वामकरयोः परयोः पुनः । बीजपूर्णं च भुजगं दधानः सेवते जिनम् ॥ ४६९ ॥
 सुरी पद्मावती पद्मा पुष्णती छञ्चना विना ।
 स्वर्णवर्णा भक्तिपूर्णा वाहोऽस्याः कुकुटोरगः ॥ ४७० ॥
 पद्मपाशौ दक्षिणाभ्यां तत्पराभ्यां फलाङ्कुशौ ।
 पाणिभ्यां विभ्रती जह्ने पार्श्वशासनदेवता ॥ ४७१ ॥
 भगवानपि हेमाब्जपदन्यासेन सञ्चरन् । धर्मचक्रे पुरो याति चचालाऽथाऽचलातले ॥ ४७२ ॥
 स्पष्टाष्टमङ्गलश्रीकं नष्टाष्टमङ्गलग्रहम् । शिष्टाष्टमगुणं बुद्धेरष्टमं वाच्यमुद्धरेत् ॥ ४७३ ॥
 सगरस्य कथा जैनप्रतिष्ठायां ततः कथा । शिवसुन्दरसोमाख्यजयानां शमिनां पुनः ॥ ४७४ ॥

कदा नो भविता मोक्ष इति प्रश्ने विभुजंगौ ।

अस्मिन्नेव भवे तेन ज्ञात्वा लिङ्गमिमेऽमुचन् ॥ ४७५ ॥
ग्राप्तेषु तेषु निर्वाणं प्रवृत्तं वौद्धशासनम् ।

चत्वारोऽन्तिष्ठदः पार्श्वप्रभोस्ते ध्वस्तकल्पयाः ॥ ४७६ ॥
नागपुर्यां चन्धुदत्तः सुतो धनपतेर्धनी ।

तत्कथान्तः कथादेशि श्रीगुप्तस्याऽपि शम्भूना ॥ ४७७ ॥
प्रभस्येव सुधर्मस्य कार्ये तर्कः सुदुर्लभः । वृद्धापुत्रागमप्रश्न इहोदाहरणं स्फुटम् ॥ ४७८ ॥
प्रव्रज्य प्रभुपादान्ते तपः कृत्वाऽतिदुष्करम् । केवलज्ञानमासाद्य सद्यः शिवपदं ययौ ॥ ४७९ ॥
एवं पोडशसाहस्री यतीनामभवत् प्रभोः ।

अष्टात्रिंशत् सहस्री तु श्रमणीनां गुणाग्रणीः ॥ ४८० ॥
लक्ष्मेकं श्रावकाणां चतुष्पष्ठिटसहस्रयुक्त ।

त्रिलक्षी श्राविकाणां च सहस्राः सप्तसप्ततिः ॥ ४८१ ॥
शतत्रयी सपञ्चाशत् स्याच्चतुर्दशपूर्विणाम् ।

चतुर्दशशतान्यत्राऽवधिज्ञानितपस्विनाम् ॥ ४८२ ॥
मनोज्ञानां सप्तशती सार्दू केवलशालिनाम् । सहस्रं वैक्रियकृतां तदेकशतसङ्गतम् ॥ ४८३ ॥
वादिनां पदशुती जहे परिवारोऽयमार्हतः ।

सान्त्विकस्तान्त्विको मत्वा संमेतादिं ययौ जिनः ॥ ४८४ ॥
त्रयस्त्रिंशत् मुनियुतस्तत्रारुद्ध जगद्विशुः । प्रपञ्चानश्ननः प्रापदपापः सिद्धिसम्पदम् ॥ ४८५ ॥
श्रावणस्य सिताऽष्टम्यामाश्रवावासवाः समे ।

समेत्य मोक्षकल्याणं विद्युर्मधुराशयाः ॥ ४८६ ॥
रत्नस्तूपं विधायाऽद्रौ सुधर्मायां विनिन्यिरे ।

दंष्ट्रा जिनस्य तत्पूजाश्रकुः शक्रादयः स्वयम् ॥ ४८७ ॥
श्रीपार्श्वनाथस्य दशावतारा गणेशिनां तस्य दशावताराः ।

तदध्यायिनां स्युखिदशावताराः मनुष्यभावे सुदशावताराः ॥ ४८८ ॥
उत्पत्तिरीशः शिवपूर्वपुर्यां कैवल्यलब्धिः शिवपूर्वपुर्याम् ।

नित्या स्थितिः श्रीशिवपूर्वपुर्यां पूज्या तनुस्तच्छिवपूर्वपुर्याम् ॥ ४८९ ॥

अभ्यस्य सम्यक् चरितं समस्य कल्पद्रुमस्येष्टविधौ समस्य ।

श्रीपार्थभास्वतस्मरणं व्यधायि तेनाऽस्तु तत्सन्धिरेव नित्यम् ॥ ४९० ॥
आयुः साष्टशतं समाः अवगमाः सर्वे समागीष्पते-

रैश्वर्यं शुचिरस्य धीससकमलासिद्धिः करस्थायिनी ।
न व्याधिने कथा नवाप्यरिकथा बाधा न साधारणा ।

भूयाद् भूरिसुखं नृपादपि कृपालक्ष्मीर्थशोमङ्गलम् ॥ ४९१ ॥
श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याम्भोधिर्विशोधेरिव शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेधेन भृते सुधायाः कुम्भोपमेऽभूम्भवम् सुपर्व ॥ ४९२ ॥

इति श्रीलघुत्रिषष्टीये पार्श्वभगवच्चरिते विनयविलासेऽष्टमसर्गोऽद्वारः सम्पूर्णः ॥ श्रीः ।
ग्र. ४९२ श्लोकः ।

श्रीवर्द्मानमहावीरचरितम् ।

अथ श्रीवर्द्मानस्य वर्द्मानस्य तेजसा । श्रीवर्द्मानादेशेन वृत्तं प्रस्तूयतेऽधुना ॥ १ ॥
जम्बूपलक्षिते द्वीपेऽन्तरीपे लवणाम्बुधेः । क्षेत्रं नेत्रमिवाऽवन्याः पवित्रं भरताह्वयम् ॥ २ ॥
महावग्रान्वयाद् वीरविजये विजयाश्रये । प्रत्यग् विदेहेषु पुरी जयन्ती सुमनःप्रिया ॥ ३ ॥
यत्राऽस्ति नगरी कश्चित् पूर्यस्या न गरीयसी ।

यद्वग्रोनगरीत्यैव रम्या सा नगरी न किम् ? ॥ ४ ॥
जयन्ती दिव्यनाम्नैव जयन्ती रक्षसां पुरीम् ।

जलधौ कलधौतात्मा साऽवशिष्टा ह्रियाऽविशत् ॥ ५ ॥
सुधावद् वसुधा यस्यां स्वादुस्तद्विद्वधाश्रिता । तद्वारापनयान्मन्ये धौरुच्छैव नभःस्वता ॥ ६ ॥
पराक्रमभयाद् यस्य शक्रः संक्रन्दनोऽन्वहय् ।

जनार्दन इव श्रीमान् राजाऽस्यां शत्रुमर्दनः ॥ ७ ॥
राजा व्याजात् परोऽमुष्याश्रके वक्रं निजं न सः ।
न पूर्णमण्डलैर्थर्यचित्रं तश्चिकलङ्किते ॥ ८ ॥

भृत्यः कृत्यविधौ नृत्यन् ग्रामणीषु दिवामणिः ।

नयसारो यथार्थाह्वः सवने^१ स वने ययौ ॥ ९ ॥

सार्थाद् वियुक्ताः श्रमणाः श्रमणात् क्रमणार्दिताः ।

अनेनसानेन भोज्यैर्विनः प्रतिलाभिताः ॥ १० ॥

सोपस्कारं नमस्कारं स्पष्टाऽष्टाष्टाष्टिवर्णिनम् ।

तेभ्यः ग्राप्य ससम्यक्त्वोऽसौ सौधर्मसुरोऽभवत् ॥ ११ ॥

ततश्चयुत्वाऽत्र भरते भरतेशस्य नन्दनः । मरीचिर्वीचिमुत्सृज्य भवाऽव्यैर्वतमाददे ॥ १२ ॥

पूर्वमुग्निविहारेणाऽवसन्नीभूय सञ्चधीः । दुर्लिङ्गमाश्रयद् दण्डत्रयमुत्सूत्रनिर्भयः ॥ १३ ॥

विना लोचं द्विधा शौचं स्नाने पाने च पाथसा ।

कुर्वाणः ग्राणसौख्यायाऽग्रहीदप्रासुकं पयः ॥ १४ ॥

सकषायत्वबोधय कषायवसनः शिखी ।

शिखी वाणुव्रतीत्येव धिया नृत्यमसाधयत् ॥ १५ ॥

अन्यदा भरतोऽपुच्छद् भगवन्तमिहादिमम् ।

कोऽप्यस्यां भरते भावी सभायां तीर्थकृत्प्रभो । ॥ १६ ॥

प्रभूरप्याह पुत्रस्ते मरीचिशरमो जिनः । भविष्यति महावीरः श्रुत्वेत्युत्तरिष्ठवान् नृपः ॥ १७ ॥

आद्योऽर्द्धचक्री भरते चक्री विदेहसम्पदे ।

भावी गुरुर्वीरनामा पश्चिमोऽपश्चिमोऽहृताम् ॥ १८ ॥

नन्तरं तद्वचः श्रुत्वा कुर्वन् जातिमदं तदा । ववन्ध नीचैर्गोत्रिं तत् कर्मभोग्यं भवोदधौ ॥ १९ ॥

भाविनाऽस्यैव शिष्येण कपिलेन यदोदितम् ।

प्रबोध्य दीयते शिष्यस्तत् किं धर्मोऽत्र नास्ति वः ॥ २० ॥

ततो मरीचिरप्यूचे धर्मोऽस्त्यत्रापि तत्र च ।

वाचानया कोटि कोटि प्रमिताद्विष्ठर्भवोऽभवत् ॥ २१ ॥

उत्स्त्रं चेतसाऽप्येतदनालोच्य स पञ्चमम् ।

स्वर्गं लेखे दशाऽध्यायुर्मरीचिः कपिलोऽपि सः ॥ २२ ॥

^१ सवने सजले । २ अनेनसा पापरहितेन ।

कौशिकः पूर्वलक्षाशीत्यायुखिदण्डशासनी ।

भूत्वा पापदभवान् आन्त्वा स्थूणायां पुष्पमित्रवाक् ॥ २३ ॥

द्वासप्ततिपूर्वलक्षीं जीवित्वाऽद्य दिवं ययौ ।

मध्यस्थितिः सुरश्चयुत्वाऽग्न्युद्योतश्चैत्यभागभूत् ॥ २४ ॥

पूर्वलक्षचतुःषष्ठि स्वायुर्मरीचिरादधत् । त्रिदण्डयैशानमगमन् मध्यमायुः सुरः पुरः ॥ २५ ॥

च्युत्वा स मन्दिरे जडेऽग्निभूतिः पूर्वलक्षकाः ।

चतुःषष्ठिः प्रपूर्यायुस्तृतीयदिवि देवता ॥ २६ ॥

ततश्चयुतः स कौशाम्ब्यां भारद्वाजो द्विजोऽभवत् ।

पूर्वाणां स चतुश्चत्वारिंशलक्षेषु जीवितः ॥ २७ ॥

तुर्यस्वर्गे सुरो भूत्वा भवं आन्त्वा द्विजोऽजनि ।

चतुर्लिंशत् पूर्वलक्षायुष्कः स्थावरसंज्ञया ॥ २८ ॥

ब्रह्मलोके मध्यमायुः सुरो भूत्वा बहून् भवान् ।

आमं आमं तिर्यगादौ सेहे दुःखानि भूरिशः ॥ २९ ॥

ततो राजगृहे जन्म जगुहे भूभुजोऽनुजात् । विशाखभूतेर्थारिण्यां विश्वभूतिः स प्रथे ॥ ३० ॥

पुष्पवाटीरमणतो राङ्गश्छलविमर्शनात् । व्रतमादाय तपसो निदानमकरेष्टदिति ॥ ३१ ॥

प्रपूर्य कोटिर्थायुरनालोक्य मृतस्ततः । विश्वभूतिर्महाशुक्रे देवो भूत्वाऽद्वचक्यभूत् ॥ ३२ ॥

त्रिष्टुपः संज्ञया तस्याऽग्रजो चलो बलोऽभवत् ।

नरकः सप्तमाऽवन्यां त्रिष्टुपोऽभून् महांहसा ॥ ३३ ॥

विष्णुजीवस्तदुद्वृतः केसरी सोऽप्यतो मृतः । तुर्यावन्यां च नरकस्ततो बहुभवअमः ॥ ३४ ॥

नरोद्दद्वे पुण्यकर्मानुगुणयाच्चक्रवर्च्यभूत् ।

राजधान्यां स मूकायां विदेहेष्वपरा दिशि ॥ ३५ ॥

श्रीधनंजयधारिण्योस्तनयोऽस्तानयो जयी ।

प्रियमित्रस्वमित्रच्छत् चित्रकृत् त्रिदिवौकसाम् ॥ ३६ ॥

पोद्विलाचार्यमासाद्य सद्वस्तदेशनारसात् । प्रव्रज्य तेषे सुतपो वर्षकोटि ततः परम् ॥ ३७ ॥

पूर्वलक्षचतुरशीत्याऽयुषाऽनशनादगात् । शुक्रस्वर्गे स सर्वार्थविमाने त्रिदशोत्तमः ॥ ३८ ॥

छत्राग्रपुर्यां च्युत्वाऽतो भद्रायां जितशत्रुः । उद्भूत्रनन्दनो नाम गुणग्रामविभूषितः ॥ ३९ ॥

जितशत्रौ ब्रतं प्राप्ते ननन्द नन्दनः क्रमात् । साम्राज्येन चतुर्विंशत्यब्दलक्षावधिश्रिया ॥४०॥
विरक्तः पोद्विलाचार्याद् दीक्षामादाय निर्मदः ।

मासोपवासी सोऽभ्यासी गुरुणां व्यहरद् भ्रुवि ॥ ४१ ॥
दुःसाधमपि निर्बाधं धर्मं वर्मेव संदधे । विंशतिस्थानतपसा तीर्थकृत् कर्म निर्ममे ॥४२॥
विधिनाऽराधनां कृत्वा द्विमास्यनशनादरात् । पञ्चविंशत्यब्दलक्षी पूर्णायुर्मरणं गतः ॥४३॥
प्राणते दशमस्वर्गे नाम्ना पुष्टोत्तरे सुरः । विमानेऽवातरच्चान्तर्मुहूर्ताद्यौवनोन्मुखः ॥४४॥
सामानिकसुराः सर्वेऽभिदधाना जयध्वनिम् । प्राञ्जलीभूय तत्रेयुर्जगदुर्जगदुत्सवम् ॥ ४५ ॥
जाताभिषेको निन्येऽयमलङ्कारसभां सुरैः । सालङ्कारः साङ्करागो व्यवसायसभां यथौ ॥४६॥
वाचनात् पुस्तकस्याऽपि न्यस्य तद्दृहदशौचकृत् । सिद्धायतनमभ्येत्य पूजोपकरणान्वितः ॥४७॥
शतमष्टोत्तरं चाहृतप्रतिमानामपूजयत् । काव्यैरष्टोत्तरशतप्रमितैस्तुष्टुवे सुरः ॥४८॥ युग्मं ॥
विमाने पञ्च-सदसां प्रतिमा षष्ठिरहताम् । सिद्धायतनविंशत्यग्रशतप्रतिमान्विता ॥४९॥
साशीतिशतकं चाहृतप्रतिमानां तदाच्चितम् ।

आभोगविषयाहारोऽप्यस्य जडेऽन्तरा यदा ॥ ५० ॥
विंशत्यब्दसहस्रैस्तत्पूजां कृत्वा मनोबलात् । आजहे जिनकल्याणकादौ धर्मं चकार सः ॥५१॥
विंशत्यद्विधमितायुष्को प्रान्तेऽधिकतरघुतिः ।

च्युत्वा ब्राह्मणकुण्डाख्येऽवतार द्विजान्वये ॥ ५२ ॥
भूमान्वयभदत्तोऽत्र द्विजराजः कलाधरः ।
जनानां नयनानन्दी बन्दी यं स्तौति नित्यशः ॥ ५३ ॥
दक्षजातिप्रणयभाक् करैः सौम्यैः प्रजावजान् ।

प्रीणाति कौमुदं पुष्टण् लक्षणः श्रेष्ठलक्षणा ॥ ५४ ॥
कोडालसकुलस्यास्य रोहिणीव सुधारुचेः ।
विपुला रोहिणी देवानन्दाऽनन्दाय भामिनी ॥ ५५ ॥
अस्या वदनसौन्दर्यसोदर्याम्भोजधोरणी । मित्रं विज्ञाप्य विज्ञाप्याऽवर्द्धयत् तेजसाऽज्जसा ॥५६॥
पद्मिन्या न्याययमेवैतचालीकमुखसम्पदः । न चेत् सुवृत्तता क्वेन्दोरलीकस्थितिशालिनः ॥५७॥
तस्या: कुक्षाववातारीत् शुचिषष्ठीतिथौ शुचेः । नन्दनश्चनन्दनक्षेवाऽनेन सा भूमसौरभा ॥५८॥
ल. त्रि ३९

आदर्शं इव तच्चते स्वापे स्वप्नाश्चतुर्दशं । अवतेर्मेसुभित्तावृद्धर्वस्था वासवा इव ॥५९॥
सौधर्मेऽसौ धर्मसुचिर्ददर्शाऽवधिना हरिः । अहतोऽस्पष्टमाकारं गर्भस्थस्य ननाम सः ॥६०॥
शक्तस्तवेन वन्दित्वाऽभ्युत्थाय द्रव्यतो हरिः ।

भावतस्तदगुणध्यानात् परामर्शं चेतसा ॥ ६१ ॥
उच्चैर्गोत्रभुवो देवाः सेवाही द्युसदां सदा ।
लोकार्थ्यवशादेष व्यत्ययोऽजनि साम्प्रतम् ॥ ६२ ॥
तज्जीतमेतदिन्द्राणां पारम्पर्यादुपागतम् । गर्भापहरणं कुर्यां चातुर्याद् देवमोचनात् ॥६३॥
गर्भसंहरणं शैवमतेऽपि सम्मतं यतः । संकर्षणं इति ख्यातिर्जीता रामस्य विश्रुता ॥६४॥
आहूय देवं पत्नीनामग्रिमं नैगमेषिणम् । सम्प्रेष्य कारयामास गर्भसंहरणक्रियाम् ॥६५॥
पुरे क्षत्रियकुण्डाख्ये सिद्धार्थनृपतेः ख्यियाः ।

त्रिशलायाश्चारुकुक्षी न्यधाद् देवो जिनेश्वरम् ॥ ६६ ॥
तथा स्वप्नाहृता द्वष्टा हृष्टाऽथ त्रिशला परम् ।
गजो वृषो हरिः साभिषेका श्रीः स्त्रक् शशी रविः ॥ ६७ ॥
ध्वजः पूर्णधटः पश्चसरश्च सरितां पतिः । विमानं रत्ननिचयः प्रास्तधूमो धनञ्जयः ॥६८॥
स्वप्नानिमान् सा ददर्श सिद्धार्थोऽप्यवगम्य तान् ।

द्विजन्मोक्तफलान् मत्वा जहृषुः सकलाः प्रजाः ॥ ६९ ॥
रत्नस्वर्णरूप्यवासोवृष्टयस्तुष्टये नृणाम् । विदधुर्मधुरा देवाः सिद्धार्थपार्थिवौकसि ॥७०॥
धनधान्यादिभिर्वृद्धं जज्ञे ज्ञातकुलं तदा । प्रभौ गर्भस्थिते नाम वर्द्धमानेति निश्चितम् ॥७१॥
मम स्फुरणतो मातुर्दुःखं माऽभृदिति प्रभुः ।

पस्पन्दे न ततोऽमँस्त स्तोकं शोकं तदाम्बिका ॥ ७२ ॥
अवधिज्ञानतो मत्वा ज्ञानत्रयमयो जिनः ।
पादाङ्गगुष्ठस्पष्टचारात् प्रीणयामास मातरम् ॥ ७३ ॥
पित्रोद्युगमने धार्यं व्रतमभ्यग्रहीदिति ।
निश्चिकाय स्फुरत्कायः सन्निकायः श्रियामयम् ॥ ७४ ॥
मृगेङ्गसारेऽर्कविदोः प्रभादौ द्युसदां गुरोः ।
कर्कोदये विधौ कन्यां तुलायामरुणात्मजे ॥ ७५ ॥

वृषे शुक्रे व्यये केतौ राहौ मिथुनवर्त्तिनि ।

चेत्रशुभलत्रयोदद्यां त्रिशलाऽसूत सा सुतम् ॥ ७६ ॥
दिक्कुमार्योऽभ्युपेत्याऽत्र पट्टपञ्चाशद् यथाविधि ।

चकिरे सूतिकर्मणि माणिक्योत्तेजनादिवत् ॥ ७७ ॥
नीत्वा मेरुं प्रभुं शक्रः स्वोत्सङ्गे विनिधाय तम् ।

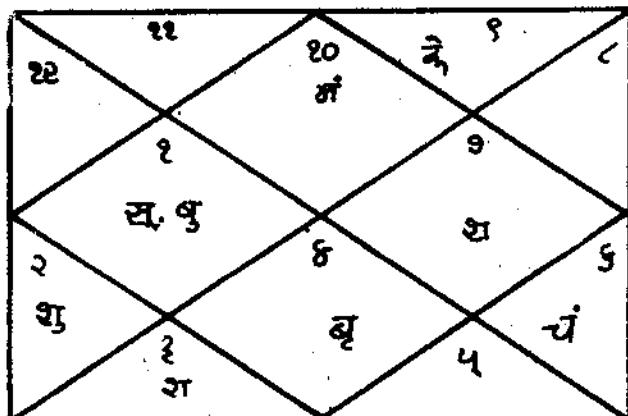
चतुःपष्ठिसुरेन्द्राणां सङ्गमेऽचिन्तयद् हरिः ॥ ७८ ॥
इयन्तं वारिसंभारं कथं स्वामी सहिष्यते ।

मत्वाशयं वामपादाद्दगुष्टात् सोऽचीचलद्गिरिम् ॥ ७९ ॥
मेरौ चलति सर्वेऽपि कुलाचलाश्वलाचलाः । अचलामूलचूलाग्रं चकम्पे च ग्रकम्पनैः ॥ ८० ॥
वास्तोषपतिशुक्रोपाऽशु प्रयुक्ताऽवधिवोधतः ।

मत्वा लीलायितं जैनं क्षामयामास वासवः ॥ ८१ ॥
अर्चितेऽस्मैखिपष्टीन्द्रैरभिषक्ते हरिः स्वयम् ।

ऐशानवासवोत्सङ्गे न्यस्य देवं समर्चयत् ॥ ८२ ॥
कृत्वाऽरात्रिकमङ्गल्यदीपादीन् नवयकान्यकृत् ।

तुष्टुवे सुष्टु वेलायामनैषीदुपमातृकम् ॥ ८३ ॥

श्री वर्धमान जिनलय अज्ञ कुण्डली

प्रतिमां विहितां पूर्वं मातुः पार्श्वेऽपहृत्य ताम् ।

निधायोच्छीर्षके क्षीमं कुण्डले मण्डले त्विषाम् ॥ ८४ ॥

श्रीदामगेन्दुकं पौर्णं धृत्वा पार्श्वे प्रभोर्ययौ ।

शकः स्वमाश्रयं श्रेयो जिनकल्याणकोन्मनाः ॥ ८५ ॥ युग्मम् ॥

पूर्ववद् विहिता वृष्टिः स्वर्णरूप्यमणीमयी । देवैर्नृपोऽपि बहुधा व्यधाज्ञन्मयहोत्सवम् ॥ ८६ ॥

शतं सहस्रं लक्षं वाऽव्ययीकृत्य जिनार्चनम् ।

चक्रे श्रीपार्श्वनाथस्योपासकत्वात् सभक्तिः ॥ ८७ ॥

चन्द्रप्रभार्हतोऽङ्गस्थं तथा पद्मप्रभाऽर्हतः । चन्द्रं सूर्यं दर्शयन्तौ पितरौ हर्षमापतुः ॥ ८८ ॥

सम्भोज्य स्वजनान् भूमान् नानाभोज्यैर्यथाविधिम् ।

सन्मान्य वस्त्रालङ्करैर्वर्द्धमानाऽभिधामधात् ॥ ८९ ॥

तं वज्रर्षभनाराच्चदेहं गेहं च संविदाम् । विदन् वज्री महावीराऽपरनामाऽप्यचीकरत् ॥ ९० ॥

अष्टवर्षेण विभुना रममाणेन बालकैः । सर्परूपेणाऽमलक्यां दूरमुल्लालितः सुरः ॥ ९१ ॥

पुनः कुमाररूपेण स्कन्धमारोप्य वर्द्धितुम् ।

लग्नं सुरं विभुः शीर्षे निहृत्य वामनं व्यधात् ॥ ९२ ॥

अन्यैरूपद्रवैः सिंहव्यालवैतालकादिभिः । अक्षुड्यमन्तिथं सत्त्वानां जिनं तुष्टाव देवता ॥ ९३ ॥

पाठायानीयत निजैर्देवः स हरिणा दधे ।

अध्यापकासनेऽप्राक्षीत् शब्दपारायणं च सः ॥ ९४ ॥

इन्द्रप्रश्नादुत्तराच जैनाच्छब्दानुशासनम् । जडे जैनेन्द्रनाम्नैव तदादि वादिनां ग्रियम् ॥ ९५ ॥

राजा समरवीरः स्वां यशोदां मन्त्रिभिः समम् ।

पुत्रीं वीरविवाहाय प्रेषीत् शेषीकृताहितः ॥ ९६ ॥

मुख्यं संसारवैमुख्यं वर्द्धमानस्य मन्त्रिभिः ।

विमृश्याऽवद्यकार्यार्थं पृष्ठः सिद्धार्थपार्थिवः ॥ ९७ ॥

त्रिशला प्रेषिता तेन वर्द्धमानं करग्रहे । सोत्साहं कुरु बालोऽयं मातृवात्सल्यभागिति ॥ ९८ ॥

वीक्ष्य मातरमायान्तीमभ्युत्तस्थौ जगद्विभुः । रत्नसिंहासने चोच्चैरासयित्वेत्युवाच च ॥ ९९ ॥

मातरादिद्यतां कार्यं यदर्थं वः समागमः ।

तयाऽप्यूचे मन्त्रिणोऽमी यशोदोपयमार्थिनः ॥ १०० ॥

कदाऽप्युलंडिता मद्वाक न त्वया सान्तवय ब्रह्मन् ।

त्वद्वेऽन्यं यशोदाऽपि न वृणोति शृणोति वा ॥ १०१ ॥

एवं पित्रोनिवन्धेन तां प्रभुः परिणीतवान् ।

अनासक्त्या सुखं सेवे पुञ्चभूतं प्रियदर्शना ॥ १०२ ॥

पित्रोः समाधिना कल्पेऽच्युते समुद्गवे सति ।

अष्टाविंशतिष्ठैऽपि प्रभुर्भावयतिर्बभौ ॥ १०३ ॥

ग्रासुकाञ्चयानभोजी ब्रह्मचारी विशुद्धधीः । विलेपनस्नानवर्जमार्जयत् तपसां धनम् ॥ १०४ ॥

स्वयं ज्ञातेऽप्यवधिनाऽवसरे व्रतसाधने ।

लोकान्तिकसुरैरेत्य ज्ञापितेऽभूत तदोन्तुकः ॥ १०५ ॥

दत्त्वा च वार्षिकं दानं चतुःषष्ठीन्द्रसङ्गमे । चन्द्रप्रभारत्यशिविकामारुद्धोपवनं ययौ ॥ १०६ ॥

तत्याज राजचिह्नानि पञ्चमुष्टिकलोचकृत् । प्रवव्राज प्रभुर्मार्गं इयामायां दशमीतिथौ ॥ १०७ ॥

कृतसिद्धनमस्कारः प्राप्तप्रष्टुतपाः प्रभुः । मनःपर्ययमप्याप ज्ञानं चारित्रचारि च ॥ १०८ ॥

नन्दिवर्द्धनमापृच्छय विहारे च हरिर्जग्नी ।

स्वामिैस्त्वत्सेवकीभूय वैयावृत्यं करोम्यहम् ॥ १०९ ॥

स्वाम्याह शक्रं नैवं स्यात् केवलं सुरसञ्चिष्ठेः । स्वयलेनैव सकलज्ञानं मोहन्यपोहतः ॥ ११० ॥

तथाऽपि शक्रः सिद्धार्थं व्यन्तरं चादिशत् तदा ।

मातृष्वस्त्रेयमम्बन्धात् स तस्थौ स्वामिनोऽन्तिके ॥ १११ ॥

भृङ्गा विलेपनामोदाकृष्टाश्रकुरुपद्रवम् । तथा गन्धपुटीयाङ्गां पौँसं स्नैणं चकार च ॥ ११२ ॥

अब्रुवाणे जगस्त्राणे केऽप्युपद्रवमादधुः । प्रातिकूल्यानुकूल्याभ्यामुपसर्गाश्च जज्ञिरे ॥ ११३ ॥

मुहूर्चेष्वे दिवसे कर्मारग्राममाभवान् । स्थितः स्वामी प्रतिमया गोपकोपस्तदा निश्चि ॥ ११४ ॥

न्यवारयत् तमुत्पातं प्रथमं शक्रविक्रमः । प्रातश्च पष्टुतपसः पारणा बहुलौकसि ॥ ११५ ॥

गृहिपत्रे पायसेन विहिता स्वामिना तदा ।

प्रादुरासन् पञ्चदिव्यान्यस्य गेहेऽद्भुतोदयात् ॥ ११६ ॥

जाते प्रभाते मोराकसञ्चिवेशे प्रभुर्ययौ । प्राज्यदूदूर्यतकार्त्यतापसाश्रमधारिणि ॥ ११७ ॥

पितुर्मित्रं कुलपतिस्तत्र प्रभुमुपस्थितः ।

पूर्वाभ्यासात् स्वामिनाऽपि तस्मिन् बाहुः प्रसारितः ॥ ११८ ॥

तस्य प्रार्थनया स्वामी तत्रैकां रात्रिमावस्तु ।

स्थेयं वर्षीस्विहेत्यूचे प्रस्थितं स पुनः प्रभुः ॥ ११९ ॥

नीरागोऽप्युपरोधेन प्रतिश्रुत्याऽन्यतो यथौ ।

अष्टौ मासान् विहृत्याऽथ तत्र वर्षार्थमागमत् ॥ १२० ॥

कुलप्रत्यर्पिते वर्षास्तस्थौ स्वामी नृणौकसि ।

गावो बहिस्तृणानाप्त्या वर्षारम्भे क्षुधातुराः ॥ १२१ ॥

अधावन् खादितुं वेगात् तापसानां तुणौटजान् ।

निष्कृपास्तापसास्तास्तेऽताडयन् यष्टिभिर्भूशम् ॥ १२२ ॥

ताडितास्ताश्चरवादुस्ताः श्रीवीरालङ्कृतोटजम् ।

स्थितः प्रतिमया स्वामी नाश्रतीस्ता न्यषेधयत् ॥ १२३ ॥

उटजस्वामिना रावा चक्रे कुलपतेः पुरः ।

प्रभुं सोऽप्यवद्ग्रीढं रक्षन्ति न वयोऽपि किम् ॥ १२४ ॥

अग्रीतिर्मयि सत्येषा तन्न स्थातुमिहोचितम् ।

विचिन्त्येति प्रभुः पञ्चाभिग्रहानग्रहीदिमान् ॥ १२५ ॥

नाऽप्रातिमद् गृहे वासः, स्थेयं प्रतिमया मया ।

न गेहि विनयः कार्यैः, मौनैः, पाणौ च भोजनम् ॥ १२६ ॥

शुचिराका चतुर्मास्याः अर्द्धमासादनंतरम् ।

प्रावृष्ट्यथाऽस्थिकग्रामं जगाम त्रिजगद्गुरुः ॥ १२७ ॥

नाम्नाऽप्यं वर्द्धमानोऽभूद् ग्रामस्तत्र धनो वणिक ।

शकटानां पञ्चशत्याऽऽगत्य नद्यन्तरेऽविशत् ॥ १२८ ॥

रजसा भारवाहुत्याच्छकटान् वोद्गमक्षमाः ।

अन्ये तत्त्वैकवृषभः पारं निन्येऽखिलाँश्च तान् ॥ १२९ ॥

त्रुटितस्तद्वादुक्षा गन्तुमग्रे पद्मने सः । तज्जीवनार्थं च धनं दत्त्वा ग्राम्ये धनोऽचलत् ॥ १३० ॥

भक्षितं तद्वनं ग्राम्यैर्न कृता स्मारणास्य च ।

रौद्रध्यानान्मृत्युमाप्य वृषभो यक्षराडभूत् ॥ १३१ ॥

तेन मारिः कृता ग्रामे तदस्थिनिकरैः पुरम् ।

अस्थिग्रामेति विख्यातं शूलपाणिः स यक्षराद् ॥ १३२ ॥

तत् प्रबोधाय तच्चैत्ये स्थितं प्रतिमया निशि । उपदुद्राव श्रीवीरं सर्वेभव्याघरुग्भयैः ॥ १३३ ॥

मनागर्हन्न विमनाभ यथान्तोऽप्यभूत तदा । प्रतिबुद्धः क्षामणकं शूलपाणिर्व्यर्थत्वं सः ॥ १३४ ॥

ज्ञात्वाऽहन्तं च सिद्धार्थवचसा नाटकं व्यधात् ।

मुहूर्तमात्रं निद्रायां दशस्वप्ना इमेऽभवन् ॥ १३५ ॥

पिशाचो निहतस्तालः, कोकिलो ध्वलच्छविः ।

स एव चित्ररूपेण, दाम्नी, गोवर्गसेवनम् ॥ १३६ ॥

विवृधालङ्कृतं पद्मसरं सर्विणश्च सागरः ।

स्त्र्योदयोन्नैः, परीतो मानुषोत्तरभूधरः ॥ १३७ ॥

आरुढोऽहं सुवर्णाद्रि, मेवं प्रातः समागते । उत्पलं पुरतस्तुत्य जने विस्मितमानसे ॥ १३८ ॥

अप्राक्षीदुत्पलो देवं स्वप्ना दृष्टास्त्वया दश ।

फलमेषां मोहजयोः ध्यानं ध्वलमाप्यसि॒ ॥ १३९ ॥

द्वादशाङ्गप्रकाशश्च, सङ्घश्चतुर्विधस्तवॄ । संसारार्णवनिस्तारः, केवलज्ञानलम्भनम् ॥ १४० ॥

त्रैलोक्ये ते यशस्तेजः, स्थितिर्वप्रत्रयोच्चकैः ।

त्वत्प्रभावादहं जाने न दामद्वितीयफलम् ॥ १४१ ॥

इत्युत्पलवचःप्रान्ते प्रभुः प्राह प्रवक्ष्यते । धर्मो द्वेधा महदणुवत्भेदादिहोत्पल ! ॥ १४२ ॥

एष प्रथमवर्षतुः पूर्णो देवे सवाससि । पितुर्मित्रं सोमभृदोऽप्रार्थयज्जिननायकम् ॥ १४३ ॥

नास्ति पार्श्वं वस्तु किञ्चिदित्युक्त्वाऽर्द्धं स्ववाससः ।

दत्तं तस्मै तुननवायं प्रेक्ष्य तत् सोऽप्यदर्शयत् ॥ १४४ ॥

तेनोचे याहि तत्पृष्ठे शेषमर्द्धं पतिष्यति ।

तदाऽऽदाय त्वया धार्यं संधास्ये तद्वयं मिथः ॥ १४५ ॥

दीनारलक्षं विक्रीयार्द्दमर्द्दं च त्वया मया । ग्राहां विभज्येति ततः सोमो वश्राम तत्कृते ॥ १४६ ॥

सुवर्णवालुकातीरे पपात वाततोऽशतः । तदर्द्दं वाससो नीतं सोमेन तत्क्षणात् पुनः ॥ १४७ ॥

अचेलस्तत्परं वीरो गङ्गातीरेऽचलत् तदा । तत्पदाद्वक्तव्यचक्रादि पुष्पो लक्षणमैक्षत ॥ १४८ ॥

प्रतिमायां स्थितं नार्थं दृष्टा पुष्टो निमित्तवित् ।

पुस्तकं प्रक्षिपन्नीरे स शक्रेण समाहितः ॥ १४९ ॥

मोराके प्रतिमालीने ग्रभौ कथयति स्म सः ।

सिद्धार्थोऽनागतातीतभावान् पूजाकृतेऽर्हतः ॥ १५० ॥

द्विष्टेनाऽच्छन्दकेनाऽपि तृणं छेत्स्यति नेति वा ।

प्रश्ने सिद्धार्थवचने छेत्स्यत्यतः स चाकुपत् ॥ १५१ ॥

छेदोद्यतेऽस्मिन्बद्यगुलिका छिन्नाश्रौरोऽयमित्यवक् ।

जनैः पृष्ठोऽथ सिद्धार्थस्तानुवाच निशम्यताम् ॥ १५२ ॥

वर्तुलं वीरधोषस्य पात्रं कर्मकृतो हृतम् ।

खर्ज्याः स्थापितमधोलोकैर्निष्काशितं तु तत् ॥ १५३ ॥

द्वितीयचौर्यमेतस्य य इन्द्रशर्मणो हुडः । व्यापाद्य भक्षितोऽस्थीनि तानीक्षन्तां बद्यंधः ॥ १५४ ॥

तृतीयमपवादं तु भार्योऽस्यैव प्रवक्ष्यति ।

जनैः पृष्ठा ग्राह भोक्ता स्वस्य विहाय माम् ॥ १५५ ॥

ततः श्वेताम्बिकामार्गं कनकाच्च खलाश्रमे । सर्पप्रबोधाय जिनो जगाम ग्राम्यवारितः ॥ १५६ ॥

प्रामभवे क्षपकः कश्चित् पारणार्थं ब्रजन् पथि ।

तत्पादाहतमण्डूक्याः स्मारणां शुल्को जगौ ॥ १५७ ॥

कुधा धावैस्तश्चिह्नत्यै स्तम्भास्फालनतो मृतः ।

ज्योतिर्देवेषु चोत्पद्य च्युतोऽतस्तापसोऽभवत् ॥ १५८ ॥

कदाचिद् धनपुष्टादिग्राहि बालेषु पृष्टतः । धावब्रवटपाते स्वपर्शुना भुजगोऽभवत् ॥ १५९ ॥

प्रतिमास्थं प्रसुं पद्धयन् कुधा श्यर्याभिलोकनात् ।

विषज्वालां मुमोच द्राक् तद्वैफल्येऽदशत् पदे ॥ १६० ॥

धवलासूगूविनिर्याते विस्मिताय जिनोऽवदत् ।

चण्डकौशिक ! बुद्धयस्वेत्युक्त्यायं जातिमस्मरत् ॥ १६१ ॥

ततः प्रबुद्धः स्वविले न्यस्तास्योऽनशनी शनैः ।

पीडथमानः कीटिकाभिः सेहे देहे कणी व्यथाम् ॥ १६२ ॥

सहस्रारे यथौ पक्षप्रान्तेऽर्हदृध्यानधारणात् । यथाबुत्तरवाचालनगर्यामर्यमार्चितः ॥ १६३ ॥

नागसेनः पायसेन मुनीशं प्रत्यलाभयत् । प्रदेशीमहिमां चक्रे श्वेताम्बरां परमेशितुः ॥१६४॥
अन्तराऽगाम्नदी गङ्गा सिद्धदत्तोऽत्र नाविकः । आरोहयामास देवं नावं नावं शुभं वहन् ॥१६५॥
धूकस्य वाशितं श्रुत्वा क्षेमिलः शकुनं विदन् ।

विघ्नोऽत्रास्ति परं स्वस्ति भाव्यं भव्यमुनेः स्थितेः ॥ १६६ ॥

गाढरोषात् सुदाढोऽपि नागकुमार आगमत् । जीवः पूर्वभवं पूर्वविष्णुध्वस्तहरेश्वरन् ॥१६७॥
वातोत्सर्पणताक्षुभ्यज्जलकछोलवर्द्धनैः । क्रियमाणस्य देवेनोपसर्गस्य भियाऽभवत् ॥१६८॥
तां पराचक्रतुर्देवौ नाम्ना शम्बलकम्बलौ । नाम्नौ तदानीमुत्पन्नौ विहाय वृषभोद्भवम् ॥१६९॥
मथुरायां जिनदासो वणिक् तस्याऽस्ति गेहिनी ।

साधुदासी शुभा द्वाभ्यां व्रतद्वादशिका दधे ॥ १७० ॥

चतुष्पदस्य नियमात् क्रीयमाणधृतादिना ।

विधीयमाने निर्वाहे जाताऽभीरीखियाः सखी ॥ १७१ ॥

तस्याः पुत्रविवाहे यद् युज्यते वस्त्रभूषणम् ।

वितीर्ण श्रेष्ठिना तेनोत्सवोऽप्यभूददूषणम् ॥ १७२ ॥

ततस्त्रिवर्षकौ वस्त्रौ वात्सल्यादुपदीकृतौ । शम्बलः कम्बलश्चेति नाम्ना प्रवरलक्षणौ ॥१७३॥

अनिच्छयाऽपि चाभीरी मुक्त्वा तौ स्वगृहं गता ।

धर्मार्थिना श्रेष्ठिनाऽपि क्रियते सारणा तयोः ॥ १७४ ॥

अष्टम्यां च चतुर्दश्यां श्रेष्ठिनो हुपवासतः ।

तौ शान्तौ भद्रकौ जातौ श्रुत्वा पुस्तकवाचनाम् ॥ १७५ ॥

यदोपवासो भवति श्रेष्ठिनस्तावपि ध्रुवम् । न घासग्रासमश्रीतः पिवतः प्रासुकं जलम् ॥१७६॥

एकदा चोपवासस्य दिने स्वानसि योजनात् ।

आमणाद् वेगतः स्थिन्नौ वीक्षितौ श्रेष्ठिना वृष्णौ ॥ १७७ ॥

कारिताऽनशनौ मृत्वा जातौ नागकुमारकौ ।

गृहीत्वैकेन नावं चान्येन सो निर्जितः सुरः ॥ १७८ ॥

१. स्वानसि स्वशकटे ।

ल. त्रि. ४०

नालन्दायां राजगृहे मासक्षपणवान् जिनः । शालायां तन्तुवायस्य तस्थावेकत्र कोणके ॥१७९।
पारणायां पञ्चदिव्यमहिमानं निभालयन् ।

कोऽपि मंखात् सुभद्रायां जातो मङ्गलिराययौ ॥ १८० ॥

बहुलद्विजगोशालाजातत्वात् स तथाह्ययः । स्वामिनः पार्श्वमासेवे लब्धं दैवेन भैक्षकृत् ॥१८१।
आद्याऽहतः पारणाऽभूद् विजयश्रेष्ठिनो गृहे ।

द्वितीयानन्दसदने खाद्यकैराज्यमिश्रितैः ॥ १८२ ॥

तृतीयमासक्षपणे सुनन्दगृहिणा प्रभुः । सर्वकामगुणाख्येनाऽहारेण प्रत्यलाभ्यत ॥१८३॥
एकदा भगवान् पृष्ठो गोशालेन किमाप्स्यते ।

भिक्षायामिति सिद्धार्थः संक्रान्तः स प्रभौ जगी ॥ १८४ ॥

धान्याम्लकोद्वक्तुं लप्स्यसे कूटरूपकम् । तदेव अमताऽनेन प्राप्तं नियतियोगतः ॥१८५॥
यद् भावितस्तु तदुपस्थायीति नियतिर्दृढम् ।

गोशालेन जगृहे द्वितीया प्रावृद्धित्यमात् ॥ १८६ ॥

तुर्यं पारणमीशस्य कोल्लाके बहुलौकसि ।

गोशालोऽप्याययौ पञ्चदिव्यश्रवणतः क्षणात् ॥ १८७ ॥

ततः स्वर्णखलं स्वामी चचालाध्वनि पायसम् ।

पञ्चयमानं गोपलोकैर्गोशालः प्रेक्ष्य चाब्रवीत् ॥ १८८ ॥

क्षुधितः पायसं पीत्वा यास्यामि स्वामिसन्निधौ ।

सिद्धार्थः प्राह तद्द्वं भ्रुत्वा सा रक्षिताप्युखा ॥ १८९ ॥

भूरितन्दुलनिःक्षेपात् स्फुटिता स्थालिका पुनः । जग्राह नियतिं मांखिर्बालणग्रामसङ्गमे ॥१९०।

स्वपाटकप्रविष्टोऽहन् नन्देन ग्रतिलाभितः ।

उपनन्देन गोशालोऽप्यभोजि कुत्सितान्नतः ॥ १९१ ॥

मद्भर्माचार्यतपसा दद्यतामस्य मन्दिरम् ।

मा स्वामिनामग्रहणाद् वन्ध्यः शापोऽपि भूदिति ॥ १९२ ॥

तत्रस्थव्यन्तराः सञ्चाऽधाक्षुर्मक्षुर्णोघवत् ।

तपोऽहतां सत्यमेव स्फुरिता वाक् तदाश्रयात् ॥ १९३ ॥

तृतीया सा चतुर्मासी चम्पायां चरमार्हतः । तत्र द्विमासया वणिजो गृहे पारणमध्यभूत । १९४।
कोलाकसन्निवेशे च द्वितीया पारणा प्रभोः ।

प्रतिमायां शून्यग्रहे दास्या रेमेड्र सिंहकः ॥ १९५ ॥
हसन् मांखिर्हतोऽनेन चपेटाभिर्गते गृहे ।

तस्मिन्नाह स्म वो दृष्टौ स्वामिन् किमसुना हतः ॥ १९६ ॥
सिद्धार्थः प्राह मा कार्षीश्वापलं पुनरीद्वशम् ।

स्वामी पात्रालकं ग्राप्तस्कन्दान्मांखिश्वेषटिकाम् ॥ १९७ ॥
कुमारसन्निवेशोऽर्हन् प्रतिमामदधान्निशि । मध्यासक्तकुलालस्य मुनिचन्द्रो गृहेऽवसत् । १९८।
भिक्षार्थी मांखलिः पार्श्वशिष्यान् दर्दश संयतान् ।

विचित्रवस्त्रान् पात्रादिधारिणस्तानुवाच सः ॥ १९९ ॥
के यूर्यं का धृता गच्छ सामाचारीति ते जगुः ।
श्रीपार्श्वशिष्याः स्मस्त्वं तु कः कीदृग् वा गुरुस्तव ॥ २०० ॥
इत्थादि वादिनि पुनः साधौ मांखिरदाढ्छपम् ।

उपाश्रयो वो दग्धोऽस्तु मद्गुरोस्तपसाऽमुना ॥ २०१ ॥
नेयं भीर्न इति प्रोक्तं तैः कथं नेषुसद् भयम् ।
सिद्धार्थोऽप्यवदन् मूढ ! यतस्तेऽपि तपस्विनः ॥ २०२ ॥
निशायां मुनिचन्द्रस्तु चौरबुद्धया हतो मुनिः ।
मत्तेन कुम्भकारेण जाताऽवधिर्यौ दिवम् ॥ २०३ ॥
गोशालोऽप्यभ्यधादेष दद्यते तदुपाश्रयः । अवोचत स सिद्धार्थो मा मंस्था मूढ तादशम् । २०४।
द्विरिदिंवंगतस्तस्य महिम्नि विबुधागमात् ।

प्रकाशोऽयं न जज्वाल स्थानं न व्यालभीरपि ॥ २०५ ॥
चोराके प्रभुरायातः कायोन्त्सर्ग स्थितो निशि ।
पृष्ठः प्राहस्त्रैमैनाऽजगृहे मांखिना समम् ॥ २०६ ॥
सोमा जयन्ती श्रीपार्श्वशिष्ये ताभ्यां निवारितः ।
उपसर्गः पृष्ठचम्पादेवोऽगात् तुर्यवार्षिके ॥ २०७ ॥
चतुर्मासीतपस्तत्र कृत्वा कयंगले ययौ । प्रतिमास्थे प्रभौ मांखिर्जहास स्थविराऽधनान् । २०८।

तेस्ताऽप्यित्वा सुमुचे श्रावस्त्यां प्रभुरागमत् ।

सिद्धार्थोक्तमहामांसाहारत्यागाय सोऽप्यगात् ॥ २०९ ॥

वणिग्नेहेषु तत्रत्यपितुदत्तस्य भार्यया । निद्वा मृतापत्यमांसं क्षीरेण पायसीकृतम् ॥ २१० ॥
नैमित्तिकगिरा सर्वं तथैव विधिना धृतम् । गोशालाय प्रदत्तं तद् गृहमप्यन्यथा कृतम् ॥ २११ ॥
सिद्धार्थवचनान्मत्वा तद्वृत्तं मंखसूरपि । गृहाप्राप्तेस्तं प्रदेशं ददाह सकलं क्रुधा ॥ २१२ ॥
जिनो हरिद्रिकग्रामे हरिद्रिस्य तरोरधः । कायोत्सर्गीं तत्र पदौ दग्धौ सार्थकृताग्निना ॥ २१३ ॥
नङ्गलायां कृष्णगेहे प्रतिमास्थे जिने पुनः । मंखसूर्वालभयकृत् तदपित्राद्यैश्च ताङ्गितः ॥ २१४ ॥
आवर्त्ते बलदेवस्य गृहे मांसिं भयङ्गरम् । उपेक्षयेषुः प्रभौ किञ्चिदुपद्रोतुं धना जनाः ॥ २१५ ॥
उत्पाद्य लाङ्गलं सीरिमूर्तिरेव न्यवारयत् । ददाह मण्डयं मार्गे मंखसूर्वैजनेक्षकः ॥ २१६ ॥
कलम्बुकगतः स्वामी मेघेनोपद्रूतो मनाक् ।

आत्रा तदत्रासमाधाय क्षामितः कालहस्तिना ॥ २१७ ॥

कर्मणां निर्जरां कर्तुं लाटनीवृतमाट च । सेहे महोपसर्गांश्चाऽवहेलनादिना जनात् ॥ २१८ ॥
स्तेनावसी^१ समुत्पाटय धावमानौ प्रशुं प्रति । निहतौ वज्रिणा नन्तुमागतेन सुरैः सह ॥ २१९ ॥
चातुर्मास्येन तपसा पञ्चमीं प्रावृषं प्रशुः । भद्रिकायामतिकम्य कदलिग्राममासदत् ॥ २२० ॥
ततस्तं चालकग्रामे नन्दिषेणो मुनीश्वरः । आरक्षस्तुनाऽधानि दिवं प्राप्तावधिर्ययौ ॥ २२१ ॥
कृपिकाग्रामसञ्चातोपसर्गो वारितोऽर्हतः । प्रगल्भाविजयाभ्यां च पृथग्भूतश्च मङ्गलः ॥ २२२ ॥
पथि गच्छन् पञ्चशतस्तेनान्तःपतितो निशि । वाहितस्तैर्षष्ठभवत् पृष्ठे प्राजनिकार्पणैः ॥ २२३ ॥
वैशाल्यां भगवांल्लोहकारशालास्थितो निशि ।

अमङ्गलधिया हन्तुमिष्टस्तेनास्ति यावता ॥ २२४ ॥

शक्रस्तस्यैव खडगेन जघान ततोऽग्रगः । विमेलयक्षो वीरस्य महिमानं वितेनिवान् ॥ २२५ ॥
शालिशीर्षं माघमासे त्रिपृष्ठेनाऽपमानिता ।

अन्तःपुरी सुरीभूता व्यन्तरी सौपसर्गयत् ॥ २२६ ॥

जटासु जलमाधाय शीतवाते प्रसर्पति । कारं कारं महोत्पातं शान्ता चक्रे स्तुतिं प्रभोः ॥ २२७ ॥
लोकावधिरिहोत्पेदे पष्ठेन परमेष्ठिनः । षष्ठीं प्रावृषमध्येत्य भद्रिकायामजीगमत् ॥ २२८ ॥

१. स्तेनावसी स्तेनौ असी ।

विचित्राभिग्रहो देवश्चातुर्मास्यं तपः पुरात् ।

बहिः पारयति स्मायं मिलितो मङ्गलिः पुनः ॥ २२९ ॥

ऋतुबद्धे मगधायां विजहारानुपद्रवः । सप्तमीं प्रावृषं पुर्यालंभिकायां व्यतीतवान् ॥ २३० ॥

विशालपुरिमतालशकटोद्यानमध्यगः । ईशानेन्द्रगिरा वीरो वगगुरश्रेष्ठिनाऽर्चितः ॥ २३१ ॥

श्रीमल्लिजीर्णप्रतिमा तदनु प्रणतार्चिता । नवीनं कारितं चैत्यं प्रभुः पुन्नागपुर्यगात् ॥ २३२ ॥

मार्गेऽत्र दन्तुरवधूरहासेन मङ्गखलिः । कुद्ययित्वा वंशजाल्यां प्रक्षिसो मोचितोऽहता ॥ २३३ ॥

राजगृहेऽष्टमीं वर्षामिकरोच्चतुरः पुनः । मासाँस्तताप नवमीं वर्षामनियतां व्यधात् ॥ २३४ ॥

मासद्ये वज्रभूमौ विहारेण तदाऽभवत् । षाण्मासिकं तपः पूर्णं कर्मणां तूर्णचूर्णकृत् ॥ २३५ ॥

सिद्धार्थपुरतः कूर्मग्रामान्तः पथि गच्छतः । प्रभोस्तिलस्तम्बपृच्छानिष्पत्तिर्दिव्यवृष्टिः ॥ २३६ ॥

वैद्ययानतपस्तेजोदाहान् मङ्गलिरक्षणम् ।

शीतलेश्याद्वाच चक्रे रक्षादक्षा हि सज्जनाः ॥ २३७ ॥

आवस्त्यां साध्यामास तेजोलेश्यां स मङ्गलिः ।

निमित्तशात्तपाठेन क्रमाजातखिकालवित् ॥ २३८ ॥

आवस्त्यां दशमं वर्षारात्रं चक्रेऽनितमो जिनः ।

आनन्दो वाणिजग्रामे प्राह केवलसम्पदम् ॥ २३९ ॥

इतः सभागतः शकः प्रशश्नस जिनं ततः ।

सङ्गमो विशतेर्मेयानुपसर्गान् विनिर्ममे ॥ २४० ॥

अनेषणा च षण्मासान् देवस्तथाऽप्यकम्पनः ।

वत्सपाल्या स्थविरया क्षीरेण प्रतिलाभितः ॥ २४१ ॥

सूर्यचन्द्रमसोनित्यं विम्बावतरणे पुरि । कौशाम्ब्यां शकराजोऽप्यनमद्राजगृहे पुरे ॥ २४२ ॥

एकादशी चतुर्मासी वैशाल्यामर्हतोऽजनि । सुसुमारपुरे जडे चमरोत्पातसम्भवः ॥ २४३ ॥

महेन्द्रेण क्षत्रियेणोपसर्गा विहिता हितात् ।

सनत्कुमारोऽवारयत् तान् प्रियपृच्छार्थमागतः ॥ २४४ ॥

कौशाम्ब्यां पोषवहुलप्रतिपद्यहता दधे । अभिग्रहोऽतिदुष्पूरः शूरेणव रिपुग्रहः ॥ २४५ ॥

कुल्माषान् द्रव्यतः सूर्यकोणस्थान् क्षेत्रतः परम् ।

देहल्या मध्यमे पादेऽपरपादे बहिःस्थिते ॥ २४६ ॥

कालानिवृत्तौ भिक्षुणां भावतो राजपुत्रिका ।

दासत्वमासा रुदती मुण्डिता निगडान्विता ॥ २४७ ॥

साष्टमा यदि दत्ते मे पारणा स्यात् तदा मम ।

इत्थभिग्रहवानर्हन् कौशाम्ब्यामाययौ क्रमात् ॥ २४८ ॥

दधिवाहनधारिण्योस्तस्यां वसुमती सुता । धनेन रक्षिता दास्ये मूलया निगडे धृता ॥ २४९ ॥

क्षुत्क्षामा मुण्डिता साश्रुः साष्टमा माषदानतः ।

षष्ठमास्या पञ्चदिवसोनया तमप्यपूरयत् ॥ २५० ॥

सिद्धार्थेन हतो बालवणिग् देवं जिघांसुकः ।

चम्पायां स्वामिदत्तशालायां तस्थिवान् जिनः ॥ २५१ ॥

पूर्णभद्रमणिभद्रौ तनुतः प्रभुसेवनम् ।

वीक्ष्यात्मा कोऽस्ति तत्पृष्ठे योऽहमित्यूचिवान् जिनः ॥ २५२ ॥

एनगोपेन रुष्टेन प्रक्षिप्ते कर्णयोः प्रभोः ।

शलाके कण्टकयुते प्राक्षश्यापालदेहिना ॥ २५३ ॥

सिद्धार्थवणिजा वैद्यखरकेन च यत्नतः । निःशल्ये विहिते वीरे ज्ञे स्वर्गासिरेतयोः ॥ २५४ ॥

स्वल्पोपसर्गः शीतस्य कटपूतनया कृतः । मध्यमः कालचक्रस्य कर्णशस्योदृष्टीं महान् ॥ २५५ ॥

चातुर्मास्यतयोऽस्यासीनवशश्च द्विमासिकम् ।

षट्कृत्वो द्वादश तथा मासिकान्यपि जह्निरे ॥ २५६ ॥

द्वासप्तिः पाक्षिकानि एकं पाण्मासिकं तपः । त्रिमासिकद्वयं सार्द्धमासद्वितयकं तथा ॥ २५७ ॥

द्विःसार्द्धमासिकं भद्रप्रतिमा सर्वतः परा । महाभद्रप्रतिमा च चतुरष्टदशद्विकम् ॥ २५८ ॥

सैकोनत्रिशद् द्विशती षष्ठानामर्हतस्तपः । नित्यभक्तं न कदापि जघन्यं षष्ठभक्तिकम् ॥ २५९ ॥

सर्वं चतुर्विधाहारप्रत्याख्यानं जिनेशितुः । दिवसत्रिशती सैकोनपञ्चाशत् तु पारणा ॥ २६० ॥

वर्षद्वादशकं मासाः षट्पक्षसहितार्हतः । छावस्थ्यमभवन् निद्रासमयोऽन्तर्मुहूर्तकम् ॥ २६१ ॥

राधशुक्लदशम्यां भे हस्तोत्तरे विघो स्थिते ।

केवलज्ञानमुत्पेदे क्षित्याऽवरणकर्मणाम् ॥ २६२ ॥

लोकाश्र्यभवाद् भावाद् देशनायां न कोऽप्यभूत् ।

यः सृजेद् भावनां धर्मे सम्यक्त्वाणुव्रतादिषु ॥ २६३ ॥

श्रीअपापामहापुर्या॑ श्रीवीरः समवासरत् । देवदानवमन्त्यानां पर्षदो द्वादशाऽमिलन् । २६४ ।
चतुःसहस्री विप्राणां चतुःशत्याऽधिका क्रतौ ।

तस्यामेकादशाश्रण्यः इन्द्रभूत्यादयः समे ॥ २६५ ॥
एषां संशय एकैको जीवोऽन्योऽस्ति न वाऽऽदिमे, ।
जीवाद् भिन्नं कर्म न वा, तज्जीवस्तच्छरीरकम् ॥ २६६ ॥
एकं ब्रह्मैव सर्वत्र पृथग् भूतेष्वसम्भवः ।

पुमान् पुंस्त्वं ख्रियः स्त्रीत्वं लभन्ते नान्यथा भवम् ॥ २६७ ॥
कर्मणां बन्धनं मोक्षोऽरूपित्वादस्ति नास्ति वा, ।

देवाः सन्ति न वा, नीचैर्नारकाः सन्त्यभी न वा, ॥ २६८ ॥
पुण्यं पापं चास्ति नो वा, परलोके गतिर्न वा, ।

निर्वाणे शाश्वतं सुखं जीवस्याऽस्ति न वेत्यभी, ॥ २६९ ॥
दकारत्रयविजजीवो युक्त्या तन्वाश्च भोगतः ।

एवं जीवप्रसिद्धैवाऽजीवसिद्धिर्विपक्षतः ॥ २७० ॥
स्वापे शरीराचेष्टायां स्वप्नाजीवस्य भिन्नताः ।

शुभाशुभारोग्यरोगभेदाद् ब्रह्मणि नैकताः ॥ २७१ ॥
एकत्राऽपि भवे बाल्यवयोवार्द्धकदर्शनात् ।

बलभेदालिङ्गभेदः साधनीयोऽन्यजन्मनिः ॥ २७२ ॥
बुद्धेनीरूपता स्पष्टा गुणे द्रव्याश्रयाद् भ्रुवम् ।

तां बुद्धिं कुरुते मयं सद्योऽवैशाश्चभृत् कुतः ॥ २७३ ॥
सूर्योदयोऽपि प्रत्यक्षा देवा न मानवा नवाः ।

दुःखान्यनुभवन् वक्ति नारकोऽस्मीति यद् वचः ॥ २७४ ॥
उपमानविधावत्रोपमेयप्रतिपादनात् । उपमाया भवेत् क्राऽपि मुख्योऽर्थं इति साधनात् । २७५ ।
सन्त्येव नारका यद्वा धर्माद् देवा अधर्मतः ।

नारकाः परमां पीडां सहन्ते हन्त नित्यशः ॥ २७६ ॥
दानादिपुण्यमध्यक्षं हिंसादिपातकं तथा । सुखासुखे राज्ञो विनयाऽविनयादितः ॥ २७७ ॥
स्वलोको नरलोकश्चेत् परौ स्वर्णारकौ तदा । स्वत्वं परत्वानुबद्धं भवेद् विषयभेदतः ॥ २७८ ॥

जन्यस्य सुखदुःखादेरत्यन्ताभावतो भवेत् ।

निर्बाणं दीपदृष्टान्ताज्ञेयाऽन्यत्रोत्तराणि च ॥ २७९ ॥

ईयुः समवसरणे ते चैकादश वाडवाः । पूर्वोक्तोत्तरदानेनार्हतः सर्वे पराजिताः ॥ २८० ॥

प्रब्रज्यां जगृहुजैर्नीं सह छात्रास्तदा समे । इन्द्रेणानीयत स्थालश्वन्दनादिप्रसूरितः ॥ २८१ ॥

मुष्टित्रयेण वासस्य क्षेपं चक्रे जिनः स्वयम् । त्रिपदीधारणादेकादशाऽभूवन् गणेश्वराः ॥ २८२ ॥

स्वामी कृतगणेशैकादशकः श्रेणिकेन सः । पृष्ठः प्राह भवे पूर्वे सुमङ्गलनृपोऽभवः ॥ २८३ ॥

जितशत्रुसुतोऽन्येद्युस्तेनाहस्यत मन्त्रसूः ।

कुरुपः सेनको नाम्ना कृतं तेनोष्ट्रिकात्पः ॥ २८४ ॥

पारणार्थं प्रार्थितोऽयं तापसो मासिकव्रती । सुमङ्गलेन रोगात्याविस्मृतः पारणादिने ॥ २८५ ॥

वानमन्तरदेवोऽभूत्तिदानात्तापसः कुधा । राजाऽपि तामेव गतिं प्राप्तिस्तत्प्रशंसया ॥ २८६ ॥

इतो राजगृहे नागवणिजः सुलसा प्रिया । सा श्रावकत्वाच्छक्रेण वर्णिता सुरपर्षदि ॥ २८७ ॥

परीक्षिता साधुरूपसुरेण तैलमार्गणात् । अनुतापात् सुरस्तुष्टो द्वात्रिंशद् गुटिका ददौ ॥ २८८ ॥

तासां प्रसादादनया प्रस्तावस्तत् प्रमाः सुताः ।

जीवितादेव सान्निध्यात् श्रेणिकस्यानुजीविनः ॥ २८९ ॥

पूर्वं देशान्तरेऽनेन नन्दा भद्रात्मजा पुनः ।

ब्यूढा स्वयं स्थितो राज्ये पित्रा दत्ते परीक्षया ॥ २९० ॥

नन्दापुत्रोऽभयाख्यानः परीक्ष्य सचिवः कृतः ।

तेन बुद्धथा चेष्टणा स्त्री श्रेणिकेन विवाहिता ॥ २९१ ॥

सुरज्ञायां सौलसेया द्वात्रिंशद् युद्धतो मृताः । तद्वैराग्येण सुज्येष्टा प्रात्राजीत् सुव्रतान्तिके ॥ २९२ ॥

चेष्टणायां कोणिकोऽभूजीवः सेनकयोगिनः ।

धारिण्यां तनयो मेघो गजस्वप्नादजायत ॥ २९३ ॥

इतश्चेभ्यद्विजाद् भोजयं प्राप्यादानमुनये वणिग् ।

भृत्योऽभवन्नन्दिष्णो द्विजः सेचनकद्विषः ॥ २९४ ॥

वशीभूतो नन्दिष्णाज्ञातिस्मरणवान् गजः ।

जिनागमेऽन्यदा लेखे सम्यक्त्वं श्रेणिको नृणः ॥ २९५ ॥

श्राद्धधर्मी सोऽभयोऽभून्मेघो दीक्षामुपाददे ।

नन्दिष्येणः प्रवत्राज वार्यमाणोऽपि नाकिभिः ॥ २९६ ॥

धर्मलाभं वदन् वेद्यागिरा भग्नव्रतः स्थितः ।

मेघोऽपि रात्रौ विमनाः प्राग्भवस्मरणात् स्थिरः ॥ २९७ ॥

एकदा चेल्लणा वीरं नत्वा मार्गस्थितं स्थिरम् । मुनिं शीतसहं रात्रौ सस्मार कुपितो नृपः ॥ २९८ ॥

स्वाम्यादेशात् कोपशमेऽभयं प्राह ददाह किम् ।

अन्तःपुरं नेति वाचा तुष्टस्तुष्टाव चाऽभयम् ॥ २९९ ॥

एकस्तम्भं गृहं देवथके तदवृक्षरक्षणे । सर्वतुकफलं चाधाद् वनमाराधितः सुरः ॥ ३०० ॥

विद्यया तत्फलग्राही चाणडालोऽज्ञायि वार्त्या ।

तस्माद् विद्यां नृपो लेखे सिंहासने निवेद्य तम् ॥ ३०१ ॥

दुर्गन्धां पतितां कन्यां दृष्टा प्रच्छ तद्भवान् ।

शालिग्रामे धनमित्रपुत्री धनवती द्यसौ ॥ ३०२ ॥

साधुमालिन्यनिन्दायां दुर्गन्धा तव कामिनी ।

भूत्वा त्वामश्ववत् पृष्ठेऽधिरोहणं रमिष्यते ॥ ३०३ ॥

आभीर्या वर्द्धिता वाल्ये तारुण्ये रूपभाग् भृशम् ।

मुद्राया वसने बन्धात् श्रेणिकस्तामुवाह च ॥ ३०४ ॥

तया जितो नृपश्चाश्चीभूय पृष्ठे बभार ताम् ।

हस्तस्तयोक्तः किमिति पृष्ठोऽभाषिष्ट तां कथाम् ॥ ३०५ ॥

सा ह्रिया भगवत्पार्श्वे दीक्षां लेखे तदाऽगमत् । आर्द्देशाद्विपुराद्विनामा मुनिर्वरः ॥ ३०६ ॥

सा प्रबुद्धोऽभयमैत्या प्रेषिताजिनविम्बतः । स प्राग्भवे तृतीयेऽतः कुटम्बी मगधेऽभवत् ॥ ३०७ ॥

सामायिकोऽस्य स्त्री बन्धुमती द्वावपि दीक्षिती ।

श्रमणीं तां पतिर्द्वाऽन्यदाऽसीज्जागरस्मरः ॥ ३०८ ॥

तया प्रपञ्चेऽनश्चने पत्याऽप्यनशनं कृतम् । देवत्वमाप्याद्रिनामा श्रीमती बन्धुमत्यभूत् ॥ ३०९ ॥

उद्दिष्याभयमागच्छन् वसन्तपुरचैत्यगः । श्रीमत्या पतिर्बुद्ध्यांहिग्रहणेन वृतस्तदा ॥ ३१० ॥

गृही द्वादशवर्षान्ते पुत्रस्य तन्तुवेष्टनात् । पुनर्द्वादशवत्सर्या व्रतपर्यायमाश्रयत् ॥ ३११ ॥

मार्गे स्वभूत्यसामन्तशतपञ्चकदीक्षणात् । नन्तु वीरं राजगृहे गीतार्थीभूय चागतः ॥३१२॥
मङ्गलिर्नियतिं न्यस्यन् पौरुषं विनिवर्तयन् ।

स्वैरं निवृत्तिवृत्तिभ्यां क्रियापक्षाश्रयाजिजतः ॥ ३१३ ॥

साधुर्नियत्या चौरोऽपि तयैव हन्यते कथम् । एवमीश्वरकर्तृत्वेऽप्येतदेव निर्दर्शनम् ॥३१४॥
हस्तितापसबद्धोऽपि हस्ती निगडभेदतः । नत्वाऽऽर्द्धकं मुनिं लोके लोकमाने वनं यथौ ॥३१५॥
ब्राह्मणात् कुण्डनगरे वर्द्धमाने समीयुषि । अगादषभद्रोऽपि देवानन्दादिसंयुतः ॥३१६॥
देवानन्दां स्तन्यभरं क्षरन्तीं दीक्ष्य गौतमः ।

अष्टच्छत् कारणं प्रोचे विभुर्मे जननी त्विति ॥ ३१७ ॥

देशनामार्हतीं श्रुत्वा लात्वा दीक्षां तपोबलात् । केवलज्ञानमासाद्य दम्पती शिवमीयतुः ॥३१८॥
ग्रभौ क्षत्रियकुण्डस्थे जमालिर्भगिनीसुतः । जामाता चाऽर्हतगिरा विरज्य व्रतमग्रहीत् ॥३१९॥
स्वपुत्री स्त्रीसहस्रेण श्रमणी प्रियदर्शना । चन्दनानुगता चक्रे तपः पष्ठाष्टमादिकम् ॥ ३२० ॥
अननुज्ञातवान् देशे जमालिर्विहरन् भुवि ।

अनास्तीर्णं संस्तरन्तं आस्तीर्णमिति चाश्रितः ॥ ३२१ ॥

क्रियमाणं कृतमिति मिथ्येति भगवद्वचः । मन्यमानः स्वसंसारं वर्द्धयामास मन्दधीः ॥३२२॥
प्रारब्धे वस्तुकरणे किं करोषीति पृच्छल्या । घटं करोमीति गिरा क्रियमाणं कृतं स्फुटम् ॥३२३॥
बोधितुं भगवत्पुत्रीं कम्बलेऽङ्गारपातनात् ।

दर्शोऽयमिति चाऽचर्त्यौ सा दङ्कस्तां न्यवारयत् ॥ ३२४ ॥

दह्यमानो दग्ध इति प्रमाणं वाक्यमर्हतः ।

भवन्मतेऽन्यथोदिते स्यान्मिथ्यादुष्कृतागमः ॥ ३२५ ॥

अनालोच्य जमालिः स लान्तके किल्बिषी सुरः ।

त्रयोदश सागरायुश्युत्वा भवान् ब्रमिष्यति ॥ ३२६ ॥

साकेते गुह्यकः सम्यग् हन्ति चित्रकरं रुषा । सुरप्रियो न चेलोकं मारयेदिति निश्चयः ॥३२७॥

नष्टे चित्रकरे भीत्या शेषं रक्षितवान् नृपः ।

एकदा स्थविराद्धनोः पत्न्यां वारः समाययौ ॥ ३२८ ॥

कौशाम्ब्या आगतश्चित्रदारकः शौचपूर्वकम् ।

तं यश्च चित्रयामास तुष्टस्स च वरं ददौ ॥ ३२९ ॥

दृष्टेऽशमात्रे तादृप्यं चित्रणीयमिति त्वया ।

मृगावत्या ऊरुतिलचित्रं दृष्टा नृपो जगौ ॥ ३३० ॥
वध्योऽयमिति लोकेन वरोक्त्या रक्षितस्य च ।

अङ्गुष्ठच्छेदमादिक्षत् क्रुद्धश्चित्रकरस्ततः ॥ ३३१ ॥
गत्वाऽवन्त्यां मृगावत्या रूपात् प्रद्योतमोहनात् ।

आगते सबले तस्मिन् शतानीको न्यपद्यत ॥ ३३२ ॥
शीलात्मजादिरक्षार्थं वप्रकृत्यमिषात् समाः ।

अतिचक्राम चकमे जिनागमं मृगावती ॥ ३३३ ॥
समागमे सभामध्ये प्रद्योतानुज्ञया ज्ञया । जगृहे व्रतमार्यायाश्वन्दनायाः पदे स्थितम् ॥ ३३४ ॥

अत्र या सा सेति विभोर्वाचं श्रुत्वाऽथ गौतमः ।
अप्राक्षीत् सा केति विभुः ग्रोचे चम्पापुरी पुरा ॥ ३३५ ॥

स्त्रीलम्पटः स्वर्णकारः कन्यापञ्चशर्तीं धनैः ।
परिणिन्ये परं वारं विनाऽन्याऽऽनलङ्घकुता ॥ ३३६ ॥
भुक्तर्थं स्वजनं कश्चिच्च निनाय गृहे निजे । स्वयं नायादन्यगृहेऽपीष्यालुः स्त्रीषु रक्षणे ॥ ३३७ ॥
कदापि देवादन्यत्र गतेऽस्मिन् स्नातभूषिताः ।

ता दृष्टाऽताडयच्चैकां मृता साऽन्याभिरीक्षिता ॥ ३३८ ॥
दर्पणैस्तं प्रजहृस्ता लज्जया ज्वलिताः सह ।

पञ्चैकोनशतान्यासन् चौराः पल्लीनिवासिनः ॥ ३३९ ॥
प्राङ्गमारिता स्त्री तिर्यक्षु आन्त्वा विप्रसुतोऽभवत् ।

प्राक् कलादस्तद्भगिनी जडे भ्राता रक्ष ताम् ॥ ३४० ॥
तस्या योनिस्पर्शकारी तत्पितृभ्यां निजीकसः ।

निर्वासितस्तत्र पल्लयां गतः प्राप्तवयाश्च सा ॥ ३४१ ॥
चौरैर्नीता भुज्यमाना तैर्दयाहृदयाश्रयात् ।

अन्यस्त्री संगृहीता तां कूपपाताज्जघान सा ॥ ३४२ ॥
विप्रेण भगवान् पृष्ठस्तत्कामातिशयं विदन् ।

या सा सा सेति वचनाद् दीक्षां जग्राह स द्विजः ॥ ३४३ ॥

अष्टावङ्गारवत्याद्या प्रद्योतस्य प्रियास्तदा । मृगावत्या समं दीक्षां जगृहुस्तत्कथाश्रुतेः ॥३४४॥
आनन्दाद्या दश श्राद्धा विहारेऽन्त्यजिनेशितुः ।

विधिना धर्ममाराध्य सौधर्मदिवमाश्रिताः ॥ ३४५ ॥
सूर्योचन्द्रमसौ मौलविभानस्थौ समीयतुः ।

नन्तु जिनेन्द्रं तत्कान्त्या मृगा तत्रैव तस्थुषी ॥ ३४६ ॥
चन्दनोपाश्रये गत्वा क्षामयामास तन्मृगा ।
द्वयोः कैवल्यमुत्पेदे मिथोऽपराधशान्तितः ॥ ३४७ ॥

चन्द्रसूर्योगमनवत् दशाश्र्याणि जड्जिरे । पञ्चमाङ्गादितस्तेषां प्रबन्धः प्रतिबुध्यताम् ॥३४८॥
सुदंष्ट्रदेवजीवोऽभूत् तदा हालिकमानवः । तत्प्रबोधाय भगवान् प्रेषीद् गौतममेकदा ॥३४९॥
बोधितः प्राप्तचारित्रः पुनः श्रीवीरदर्शनाद् । त्यक्तवतो हली जातः पूर्ववैरविधेर्बलात् ॥३५०॥
प्रसन्नचन्द्रः श्रीवीराङ्गुर्म निशम्य स व्रती ।

कायोत्सर्गे स्थितो मार्गे सुमुखेन स्तुतः सुधीः ॥ ३५१ ॥
दुर्मुखस्य गिरा कुद्दोऽवध्नान्वरकयोऽन्यताम् ।

शीषे लुञ्चनतः प्रत्यावृत्त्य केवलभागभूत् ॥ ३५२ ॥
अन्यदा देवता विद्युन्माली वन्दितुमागतः तं । दृष्टा श्रेणिकं प्राह सप्तमेऽहन्येष केवली ॥३५३॥
भगवद्वचनाद् राजा पप्रच्छ किमयं सुरः । केवली भविता स्वामी जगाद् च्यवनादतः ॥३५४॥
त्वत्पुरे क्रिषभदत्तसुतो जम्बूर्भविष्यति । अपश्चिमः केवलीति तेजस्त्वस्य तपोबलात् ॥३५५॥
अत्रान्तरे गलत्कुष्ठी निजपूर्यरसेन सः । आनन्दं चरणो जैनो प्रियस्वेत्याह तत्क्षुते ॥३५६॥
श्रेणिकस्य क्षुते जीवेत्यभयस्य क्षुते पुनः ।

जीवाऽथवा प्रियस्वेति कालसौकरिकक्षुते ॥ ३५७ ॥
मा जीव मा मृथाश्रेति क्रुधाऽरुरुत् सदेतकम् ।

राजा खमुत्पपतैष देवोऽयं कथितोऽहंता ॥ ३५८ ॥

कौशाम्ब्यां सेहुको विप्रः शतानीकनृपार्चितः ।

प्रत्येकभोजनाल्लज्जदक्षिणालक्षतो धनी ॥ ३५९ ॥

एकत्र शुक्त्वाऽन्यत्राऽपि वामं वामं पुनर्भुजिम् ।

कुर्वाणो दक्षिणालोभात् कुष्ठी जड्जे नृपोज्जितः ॥ ३६० ॥

पुत्रादैः पृथगारक्षि क्रोधाच्छां च कुष्ठिनम् ।

स्वस्पर्शच्छागयोगेनाऽन्येऽपि जाताश्च कुष्ठिनः ॥ ३६१ ॥

स्वयं तीर्थे ब्रजन् क्राऽपि भाग्यात् पीतपया हृदे ।

नीरुगागाद् द्वारपालो द्वारे तस्थौ च सुस्थितः ॥ ३६२ ॥

विषब्रह्मस्तुष्या नीरध्यानाऽजज्ञे स दर्दुरः । आगच्छृङ् वन्दितं मां स तवाश्वसुरतो मृतः ॥ ३६३ ॥

भक्तिभावनयाऽस्माकं दर्दुराङ्कः सुरोऽजनि ।

विनाऽनुष्ठानमेकैव भक्तिः फलति निश्चिता ॥ ३६४ ॥

त्वद्वर्णनायामिन्द्रस्य परीक्षायै तथाऽर्चनम् । वचनं च क्षुते जाते प्रतीक्षर्थविवेचनात् ॥ ३६५ ॥

दर्शितः साधुरुपेण कैर्वन्तः श्रमणी पुनः । गर्भिणी रक्षिता गेहे तुष्टो हारमदात् सुरः ॥ ३६६ ॥

राजा हारश्चेल्लणायै ददे च गोलकद्वयम् । सुनन्दायै दीयमानं तया प्रस्फोटितं रुषा ॥ ३६७ ॥

एकस्मात् कुण्डलयुगं क्षौमयुग्मं ततः परात् ।

निःसृतं तत् समादाय नन्दानन्दं विवेद सा ॥ ३६८ ॥

नाथ ! कीदृग्गतिर्मेऽत्र भाविनीत्यनुयोजने ।

जिनेनोचे नारकत्वं प्राघ्वद्धं दृढकर्मतः ॥ ३६९ ॥

तश्चिर्वृत्तौ कोऽप्युपायो निर्देश्यः प्रभुरप्यवक् ।

दते चेत् कपिलादानं हिंसामुक् कालस्तकरः ॥ ३७० ॥

पृष्ठचम्पागते वीरे नन्तुं सालनृपोऽभ्यगात् । महाशालभ्रातृयुक्तः प्रबुद्धो व्रतसम्मुखः ॥ ३७१ ॥

गागलि पिठरात् सुनुं यशोमत्याः स्वसुर्नृपः ।

राज्येऽभिषिच्य जगृहे व्रतं तीव्रतपोऽतपत् ॥ ३७२ ॥

कालान्तरे पुरस्कृत्य गौतमं स्वपुरे गतौ । मुनी सालमहासालौ जाता गौतमदेशना ॥ ३७३ ॥

प्रबोधाद् गागलिर्मातापितृभ्यां सह संयतः ।

चचाल चम्पामापनं वीरं नन्तुं स गौतमः ॥ ३७४ ॥

पञ्चानां पञ्चमं ज्ञानं जंज्ञे वर्तमनि गच्छताम् ।

जिनोक्त्या गौतमोऽज्ञासीत् कैवल्याशातनां जहौ ॥ ३७५ ॥

योऽष्टापदे जिनाँलुभ्या प्रणमेत् तद्वचे भवेत् ।

नियमात् केवलज्ञानीत्यतोऽगाद् गौतमो गिरिम् ॥ ३७६ ॥

तत्र चैत्ये जिनाभ्रत्वाऽस्ति नै वाहिस्तरोस्तले ।

गौतमे खेचरा देवाः सुश्रुवुर्गुरुदेशनाम् ॥ ३७७ ॥

रात्रौ वैश्रमणं तत्र पुष्टिरीकनिर्दर्शनात् । कण्ठरीकेन सहितात् तं गुरुः प्रत्यवृत्तुधत् ॥ ३७८ ॥
त्रिभिर्युक्ता पञ्चदशशती तापसयोगिनाम् ।

दीक्षिता परमाञ्जेन पारणाऽस्यास्तु कारिता ॥ ३७९ ॥

सर्वे केवलिनो जाता विस्मितो गौतमो हृदि ।

मदीक्षिते केवलित्वं मयि किं तन्न जायते ॥ ३८० ॥

श्रमणोपासकस्तत्राययावम्बड़संज्ञितः । छत्री त्रिदण्डभृद् वीरभक्तोऽणुव्रतधारकः ॥ ३८१ ॥
देशनान्ते प्रभुं नत्वा यावद् राजगृहं प्रति ।

अम्बडः प्राचलत् तावदित्यूचे विभुना स्वयम् ॥ ३८२ ॥

तत्र नागप्रिया नाम्ना सुलसाऽतुलसाम्यधीः ।

वाचा मधुरया पृच्छेः प्रवृत्तिमस्मदाज्ञया ॥ ३८३ ॥

सोऽपि राजगृहे गत्वा कृत्वा वेषान्तरं पुनः ।

भिक्षामयाचत प्रीत्या सा नादाद् वेषविभ्रमात् ॥ ३८४ ॥

गोपुरेषु चतुर्षेषु ब्रह्माविष्णुहर्ताम् । कुर्वन् रूपाङ्गम्बरादि तस्थौ वैक्रियलक्षितः ॥ ३८५ ॥

तत्र लोके गतेऽप्येषा सम्यग्दर्शननिश्चला ।

न गता सुलसा तेन सत्या सम्भावनाऽहर्ताम् ॥ ३८६ ॥

निदशङ्कः सुलसागेहेऽप्यगात् स चाम्बडस्तया ।

सत्कृतो ज्ञातसाधम्यीत् प्रशंसस्तां यथौ पदम् ॥ ३८७ ॥

दशार्णदेशे भगवद्विहारे देशनायकः । यथा केनाऽपि पूर्वं नो ववन्दे वन्द्यते तथा ॥ ३८८ ॥

एवं ध्यात्वा पुरद्वारतोरणाऽपणभूषणैः । सान्तःपुरपरीवारो निर्ययी नगराद् वहिः ॥ ३८९ ॥

गजाश्वसेना रजसाञ्जसा रविकरावृतैः । त्रपयेव दिशो द्रष्टुं क्षमा रत्नप्रतिग्रहैः ॥ ३९० ॥

सर्वद्वयी जिनमानम्य नृपेऽहत्पुरतः स्थिते ।

शक्रस्तन्मानभङ्गाय दिक्ष्यलक्ष्मया तदाऽगमत् ॥ ३९१ ॥

अष्टदन्तं श्वेतगजमारुदः सप्तधा बलैः । जलकान्तविमानान्तवौपीसङ्गीतकैर्यनैः ॥ ३९२ ॥

कमलेषु विवुद्धेषु प्रत्यञ्जं प्रेक्षणोदये । इन्द्रोऽभिनवनेष्यथोऽप्सरसो नर्तयन् मुदा ॥ ३९३ ॥

चमत्कारं स्वयं चान्ये देवा अपि यथा युः ।

तया महद्धर्था श्रीवीरं ननाम त्रिदशाधिपः ॥ ३९४ ॥ त्रिभिर्विशेषकम् ॥
दशार्णनृपतिस्ताद्यग्वैभवात् सर्वं गर्वमुक् ।

स्वस्पद्धिनं हरिं चान्तर्द्धिषो जेतुं ब्रतं ललौ ॥ ३९५ ॥
कर्मदूमूलानीव द्रागुच्चखान कचानयम् । क्षामितो हरिणा नत्वा मनुष्यभवशंसिना ॥ ३९६ ॥
शालिग्रामे छिक्कवंशा धन्या खी सङ्गमः सुतः ।

वत्सचारणवृत्त्यैवाऽकरोदाजीविकां निजाम् ॥ ३९७ ॥
कदाचित्पायसं लोकगृहे वीक्ष्य स्वमातरम् ।
ययाचे तत् ततोऽरोदीत् धन्याऽन्याः सुश्रुतुः त्रियः ॥ ३९८ ॥
ददुस्तं प्रातिवेशिन्यः सम्भूय पायसोदयम् ।

सङ्गमो भोजनायाऽस्थात् तदाऽगान् मासिकब्रती ॥ ३९९ ॥
प्रवृद्धभावो बालोऽपि सर्वं तस्मै वितीर्णवान् ।
बुधुजे त्रिसिर्पर्यन्तं शेषं मात्रा प्रवेषितम् ॥ ४०० ॥
मृत्वा राजगृहे भद्राश्रेष्ठिन्यां समवातरत् । गोभद्रश्रेष्ठिनः सूनुर्दानधर्मनिदानतः ॥ ४०१ ॥
क्रमाद् वृद्धः स तारुण्ये कन्या द्वात्रिंशतं रसात् ।

परिणिन्येऽथ गोभद्रो दीक्षया स्वः समाप्तदत् ॥ ४०२ ॥
दिव्यालङ्कारवसनाङ्करागादि सुरो ददौ । भद्रा कार्याणि सर्वाण्यसाधयत् पुत्रशर्मणे ॥ ४०३ ॥
कम्बलोदेशतः प्राप्तं स्वगृहे श्रेणिकं सुतः ।

पण्यं मन्त्वाऽस्मिवकां प्रोचे यथेच्छं त्रियतामदः ॥ ४०४ ॥
मात्रोक्तं वत्सराजायं प्रभुस्त्वद्विष्टकौतुकी ।
आगतस्तं प्रणमनात् प्रीणया प्रणयोन्मुखः ॥ ४०५ ॥
क्रीडान्तरायात् पीडावन् मन्यमानः स तद्विष्म ।
चक्रे मातृगिरा किन्तु मनस्युद्गमाश्रयत् ॥ ४०६ ॥
धर्मधोषमुनेर्धर्मं श्रुत्वा नारीः क्रमात् त्वजन् ।
भगिनीपतिना धन्यनाम्ना प्रोत्साहितो गिरा ॥ ४०७ ॥
द्वावपि व्रतमादाय जिनपाशें तपो भृशम् । तन्वानौ प्रभुमापृच्छ्य गोचर्यां जग्मतुः पथि ॥ ४०८ ॥

भद्रागृहे गतावेतौ न केनाऽप्युपलक्षितौ । कृशश्चामलदेहत्वात् प्रत्यावृत्तौ चतुःपथे ॥४०९॥
धन्यया वीक्षितौ दध्ना स्नेहेन प्रतिलाभितौ ।

शालिमातुः पारणा वामित्युक्तौ संशयं गतौ ॥ ४१० ॥
जिनेन प्रारभवे माता त्वदीयाऽसाविति ध्रुवम् ।
प्रोक्तौ संशयमुन्मुच्य प्रपन्नाऽनशनौ ततः ॥ ४११ ॥
जनन्या नमने वाचि प्रार्थनायां मनागपि ।

न क्षुब्धौ हृदि सर्वार्थसिद्धिं प्रापतुराशु तौ ॥ ४१२ ॥
इतो राजगृहे लोहखरस्य तनयोऽभवत् । रौहिणेयश्चैरमुख्यो मुषितं तेन तत् पुरम् ॥ ४१३ ॥
पित्रोक्तोऽयं वत्स वीरवाक्यं धार्य न कुत्रचित् ।

एकदाऽनेन देवानां लक्षणं धारितं जिनात् ॥ ४१४ ॥
यतः—अणमिसनयणा मणकज्जसाहणा पुष्पदामअमिलाणा ।
चउरंगुलेण भूमिं न छिवंति सुरा जिणा विंति ॥ ४१५ ॥
अन्यदाऽस्य ग्रहे मध्यपाने व्याकुलितस्य च । शश्यायां शयने निद्राविरामे प्राहुरङ्गनाः ॥ ४१६ ॥
स्वामिन् ! जयजयेत्युच्चैः किं कृतं सुकृतं पुरा ।

यदस्यां दिवि सम्मूतोऽस्माकं भोक्ता यथासुखम् ॥ ४१७ ॥
विमृश्य तेन प्रत्यूचे जैनवाक्यावधारणात् ।
न तल्लक्षणलेशोऽत्र व्यपदेशो हि कश्चन ॥ ४१८ ॥
स्थियः पद्मयां भूस्पृशोऽमूर्शलाचलदशो भृशम् ।

म्लानमाल्यास्ततो नैष स्वर्गो वर्गो न नाकिनाम् ॥ ४१९ ॥
जिनार्चा तीर्थयात्रा च वात्सल्यं सङ्घचारिणाम् ।

सदा कृतं च मिथ्यात्वं प्रत्याख्यातं त्रिधा मया ॥ ४२० ॥
इत्यादि रौहिणेयोक्त्या मुक्तोऽयं हृद्यचिन्तयत् ।

अनिच्छया धृतं वाक्यं सुखाय समजायत ॥ ४२१ ॥
तन्मे पितुर्मृषा वाणी तां त्यन्त्वाऽहंद्वचोऽनुगः ।
भविष्यामीति निश्चित्य लोकेभ्यस्तद्वनान्यदात् ॥ ४२२ ॥
प्रवत्राज राजकृतैर्महैस्तेषे महत् तपः । पण्मास्यन्तं चतुर्थादि ययौ सोऽनशनाद् दिवम् ॥ ४२३ ॥

गुप्तवृत्त्याऽन्यदा चण्डग्रदोतं चरमानवात् ।

आयियासुं निशम्याशु पूर्वमेवाभयोऽभ्यधात् ॥ ४२४ ॥

स्थले सैन्यनिवेशस्य पटावासेषु भूमुजाम् ।

धनन्यासेन भिन्नन्त्वात् प्रदोतो ववले स्वतः ॥ ४२५ ॥

नश्यतः सर्वसैन्यस्य रथाश्वेभधनादिकम् । शीर्धं राजगृहेशेन जगृहे जयशालिना ॥ ४२६ ॥

रुषा श्राद्धीमिषात् पण्याङ्गना मुक्ताऽभयग्रहे । तास्तपोभिर्जपैः पूजाविधानैर्मौहमादधुः ॥ ४२७ ॥

भोजनान्तश्चन्द्रहासमदिरार्चिवशोऽभयः । प्रतियोजनमश्चानामारोहैः प्रापितो नृपम् ॥ ४२८ ॥

धर्मन्याजात् समानीतं स मानी तं विलोक्य ताम् ।

धिक्कुत्थ प्राक्षिपत् काष्टपञ्चरेऽभयमन्त्रिणम् ॥ ४२९ ॥

एकदा भूगुक्त्तस्थैर्लोकैः शम्बलके विषम् ।

क्षिप्तं दूतोऽपि भुज्ञानो वारितः शकुनैरिति ॥ ४३० ॥

लोहजङ्घस्तु तद्वृत्तं प्रदोताय न्यवेदयत् ।

पृष्ठस्तेनाऽभयः प्रोचे द्रव्ययोगेऽहिसम्भवम् ॥ ४३१ ॥

नोद्याटयं शम्बलस्थानं तन्मोचयं विजने वने ।

दग्धविषा हि दृशा नो चेद् धक्ष्यत्युद्याटको नरः ॥ ४३२ ॥

बुद्धयाऽभयस्य दूतोऽयं रक्षितो लोहजंधकः ।

अवन्तीशः प्रसद्याऽवग् विना मोक्षं वरं वृणु ॥ ४३३ ॥

कोशोऽस्तु भे वर इति प्रदोतं प्राह चाऽभयः । अथांगारवती पुत्री प्रदोतस्य प्रिया भृशम् ॥ ४३४ ॥

नाम्ना वासवदत्ता सा तस्याः कलागुरुः कुतः ।

आनेय इति भूपेन पृष्टोऽवोचत् ततोऽभयः ॥ ४३५ ॥

ईद्ग् नृपोऽस्त्युदयनो गजग्राही स गीततः ।

कूटहस्तिभिषाद्ध्वा स द्यानेयस्त्वया भट्टैः ॥ ४३६ ॥

कारितः कूटकरटीकिलिज्जैः पदुबुद्धिभिः ।

खादन् पयः पिवन् गर्जन् चलन् मध्यस्थपूरुषैः ॥ ४३७ ॥

वने अमन्तं तं नारं कोशाम्बीशो निशम्य सः ।

प्रारेभे तत् पुरो गीतं स्थितस्तत्कूकुञ्जरः ॥ ४३८ ॥

चटन् चरटवत् तस्य करटे मध्यगैर्भटैः । बद्धबोज्यिन्यामानिन्ये प्रद्योतः प्राह तं पुनः ॥ ४३९ ॥

एकदृग् मम पुत्रीयं रहःपाठ्या कलाः कलाः ।

राजपुत्रा न जानन्ति यथा काणदृशं परे ॥ ४४० ॥

प्रतिपत्ते च तत्पाठे बुदायनमहीभुजा । सुताऽप्युक्ता गुरुः कुष्ठी नेशणीयस्त्वयाऽङ्गजे ॥ ४४१ ॥

एवं प्रवृत्ते तत्कार्येऽन्यदा कन्या तमीक्षितुम् ।

यपाठ मनसा शून्या वत्सेशस्तामतर्जयत् ॥ ४४२ ॥

काणे किं कुरुषे शाखभङ्गं रङ्गं भजाऽधुना ।

कुष्ठिन् दुष्टं किमाख्यासि तयाऽप्युक्तस्तदा गुरुः ॥ ४४३ ॥

एवमालापतोऽन्योन्यं दिवक्षु तौ पटान्तरम् । विनीय योग्यरूपेक्षापश्चान् मोदमुपेयतुः ॥ ४४४ ॥

जातस्तयो प्रसङ्गश्च ज्ञातः काश्चनमालया । उद्धन्धनो नलगिरिः कदाचित् पौरभीतये ॥ ४४५ ॥

बन्धोपायेऽभयः पृष्ठो जगाबुदायनो नृपः ।

एतत्पुरो गायति चेद् वद्यः स्यात् कुञ्जरस्तदा ॥ ४४६ ॥

तथा कृत्वा करी बद्धस्तदादाद् भूपर्तिर्वरम् ।

न्यासीचक्रेऽभयः प्राग्वत् प्रद्योतः कानने ययौ ॥ ४४७ ॥

तदा सरसगीतादिप्रारम्भेऽगादुदायनः । लात्वा वासवदत्तां तां करेणूपरि संस्थितः ॥ ४४८ ॥

चतस्रो मूत्रघटिकाः करेणोः पार्श्योर्धृता । प्राप्तेऽनलगिरावेकां वभञ्ज घटिकां पुरः ॥ ४४९ ॥

तद्विलम्बे स कोशाम्बीं प्राप क्षेमादुदायनः ।

पौरा मांगल्यमातेनुः शूराः क्रूरा रणे रणे ॥ ४५० ॥

कोपारोपाद्योधलोपं पद्यन्बद्यन्निजं जनम् ।

विमृद्धय कुरु सन्धानं निधानं कीर्तितेजसोः ॥ ४५१ ॥

तदा बुचुर्मन्त्रिणोऽपि कस्मैचिदीयते कन्ति । स्वयंवरायामेतस्यां कार्यः कोपो न भूमृता ॥ ४५२ ॥

इति मन्त्रिगिरा बुद्धः प्रशान्तस्तमुदायनम् । जामातारं बहुमंस्त वस्त्रालङ्कारदानतः ॥ ४५३ ॥

लग्ने प्रदीपनेऽवन्त्यामभयोक्त्या तदग्रिमे ।

गृहे शुद्धीकृत्य दीप्ते प्रशान्तं तत् प्रदीपनम् ॥ ४५४ ॥

तृतीयेऽपि वरे न्यस्ते पुरे चाशिवमुत्थितम् ।

पृष्ठोऽभयस्तु तच्छान्त्यै जगादैवं तदोचरम् ॥ ४५५ ॥

आयान्तु सर्वाः सद्भूषाः देव्यस्तत्र भिया दशा ।

त्वां या जयति सा ज्ञाप्या ममोपद्रवशान्तये ॥ ४५६ ॥

राजा सर्वा जिता दृष्ट्या क्याऽपि न जितो नृपः ।

जितेऽथ शिवया राजि चक्रे भूतार्चनं शिवा ॥ ४५७ ॥

यद् यद् भूतं शिवारुषेणोत्तिष्ठत्यथवाऽश्यते ।

तस्य तस्य मुखे देव्या क्षेप्यः कूरबलिः स्वयम् ॥ ४५८ ॥

तथैव शिवया चक्रे प्रशान्तं चाऽशिवं पुरः । वरदाने कृते तुर्येऽभयेनाऽयाचि भूपतिः ॥ ४५९ ॥

स्थितो नलगिरौ मेहीभूते त्वयि शिवांकगः । अहं विशाम्यग्निभीरुरथ दारुकुतां चिताम् ॥ ४६० ॥

वरं दातुमशक्तः स प्रदोतोऽजलिनाऽभयम् । विसर्ज वदन्नेवं स राजगृहमभ्यगात् ॥ ४६१ ॥

कियत्यपि गते काले रूपवद् युवतिद्वयम् ।

गणिकां च सहादायाऽभयोऽप्युज्जयिनीं ययौ ॥ ४६२ ॥

प्रदोतो राजमार्गे ते स्त्रियौ व्यालोक्य मृदधीः ।

रन्तुमिच्छन् तदाह्नाने दूतिकां प्राहिणोन्निशि ॥ ४६३ ॥

ताभ्यां पराकृता दूती तदेवं सप्तमेऽहनि । प्रोचे दूती स्वयं राजाऽभ्येतु भावीह सङ्गमः ॥ ४६४ ॥

एकः स्वभृत्यः प्रदोतनामा चक्रेऽभयेन सः ।

रथेऽध्यारोप्य वैद्यस्य सदनेऽनीयताऽन्वहम् ॥ ४६५ ॥

सप्तमे दिवसे प्राप्तो निशि प्रदोतभूपतिः । बद्धवाऽभयभट्टैर्निन्ये शीघ्रं राजगृहेऽवदन् ॥ ४६६ ॥

भृत्यो रराट प्रदोतोऽहं बद्धो वणिजाऽमुना ।

नीयते क्षाऽपि तन्मोक्षः कार्यः शूरेण केनचित् ॥ ४६७ ॥

लोकैर्जातिं स भूतार्तो नीयमानो रटत्यदः ।

इति व्याहारिका नासीत् तं वीक्ष्य श्रेणिकोऽवदत् ॥ ४६८ ॥

हन्तव्योऽयमिति प्रोक्तेऽभयोऽवादीन् चोचितम् ।

सन्मान्याऽतिथिवन्नेयो जयेनोऽजयिनीं पुरीम् ॥ ४६९ ॥

एकदा श्रीसुधर्माख्यसमीपे काष्ठभारिकः । श्रामण्यमाददे लोकैर्हसितो निन्दितो भृशम् ॥ ४७० ॥

प्रस्थातुकामे गणभृद्वरेऽभयकुमारकः । पृष्ठा हेतुं चैकदिनं रक्ष गणधारिणम् ॥ ४७१ ॥
द्वितीयदिवसे कोटित्रियं निष्काद्य कोशतः । अवदल्लोकमाहूय गृह्णात्येतत् स मानवः ॥४७२॥
यस्त्यजेज्जल-वह्नि-स्त्रीरित्युक्त्या कोऽपि नाऽददे ।

तदस्तु वस्तुतो योग्यं तस्येदं काष्ठभारिणः ॥ ४७३ ॥

तमाहूयाऽग्रहेणास्य प्रशश्नं स जनस्तदा । एवं धर्मेऽभयोऽकार्षीत् पदे पदे प्रभावनाम् ॥४७४॥
आगते भगवद्वीरे प्रव्रज्योदायनं नृपम् । गत्वा नत्वाऽभयो मन्त्री स्तोतुमेवं प्रचक्रमे ॥४७५॥
सत्त्वस्यैकान्तनित्यत्वे कृतनाशाकृतागमौ । स्यातामेकान्तनाशोऽपि कृतनाशाकृतागमौ ॥४७६॥
इत्यादिकस्तुतिप्रान्ते राजर्षिः कोऽन्तिमः प्रभो ॥

भावीत्यपृच्छदभयः जिनस्तूदायिनं जगौ ॥ ४७७ ॥

सिन्धुसौवीरदेशोऽस्ति तत्र वीतभयं पुरम् ।

तस्योदायनभूजानिर्मानिन्यस्य प्रभावती ॥ ४७८ ॥

मरीचिनार्कोऽभीचिश्च तनयो भागिनेयकः ।

नृपस्य केशिनामाऽसीद् राशीभृदगुणाश्रयः ॥ ४७९ ॥

इतश्च चम्पानगरे स्वर्णकूदधनवानभूत् । नाम्ना कुमारनन्दीति वधूपञ्चशतीपतिः ॥ ४८० ॥

हासा-प्रहासाऽभिधाने व्यन्तयौं तत्पतिश्रयुतः ।

मोहितः स्वर्णकृत् ताभ्यां पञ्चशैलागमं प्रति ॥ ४८१ ॥

स्वप्रमाणस्वर्णदानान्नावमारोह्य नीरधी । नीयमानः स्थविरेण पुरो वटमैक्षत ॥ ४८२ ॥

त्वमेनमवलम्बेथा आवर्ते वहनं पुनः । भङ्गमाप्स्यति यामिन्यां भारुण्डा वटशायिनः ॥४८३॥

एकोदराः पृथग्ग्रीवा अन्योन्यफलकाङ्गिणः ।

भारुण्डपक्षिणः ख्यातास्त्रिपदा मर्त्यभाषिणः ॥ ४८४ ॥

तन्मध्यमपदे स्वाङ्गं बधनीय बाहुसङ्घग्रहात् ।

ते पञ्चशैलं नेष्यन्ति प्रातः स्वभक्ष्यलिप्सया ॥ ४८५ ॥

इत्युक्त्वा स्थविरे याते तेन चक्रे तथाविधिः ।

प्राप्तः क्रमाद् यत्र हासाप्रहासे मन्दिरे स्थिते ॥ ४८६ ॥

ताभ्यामुक्तस्तव तन्वा सङ्गो नो न भवेदतः । वह्नावह्नाय दग्धवा स्वं पञ्चशैलग्रभुर्भव ॥४८७॥

नीतस्ताभ्यां यथास्थानं नागिलश्रावकेण स ।

वार्यमाणोऽपि चेङ्गिन्या मृत्युमाप्य सुरोऽजनि ॥ ४८८ ॥
नागिलः श्रावकत्वेन प्रान्ते मृत्वा समाधिना ।

द्वार्विशत्यर्णवायुष्कः सुरः स्वर्गोऽच्युतेऽभवत् ॥ ४८९ ॥
नन्दीश्वरे सुरपुरस्तयोर्गानं प्रवर्तते । मुच्यमानोऽपि पठहस्तद्वले लग्नवान् स्वतः ॥ ४९० ॥
नन्दीश्वरस्तं जिहानस्ताभ्यामेव प्रबोधितः । पठहं वादयन्नग्रे देवानां स ययौ तदा ॥ ४९१ ॥
स्वं प्रज्ञाप्य नागिलेन तद्युर्णिजिहासया । देवादिदेवप्रतिमां कायोत्सर्गामचीकरत् ॥ ४९२ ॥
येन केनाऽपि धर्मेण तपोव्रताऽपरिग्रहैः ।

मिथ्यात्वात् न शिवं गच्छेत् सम्यक्त्वात् विम्बजात्तरेत् ॥ ४९३ ॥
तपोमुख्याः कायवचःशुद्धिं कुरुस्तनूभृताम् ।

मनःशुद्धिस्तु सम्यक्त्वात् तज्जैनप्रतिमेश्वणात् ॥ ४९४ ॥
विज्ञेयो मुद्रया साधुरसाधुर्वा चिरस्थया । तेनोपकरणं साधोराज्ञातं रूप्यकादिवत् ॥ ४९५ ॥
चैत्यं धर्मस्य भवनमापणश्वाश्रमो मुनेः । तदव्यापारं पौषधादिर्मलं तत् प्रतिमार्हताम् ॥ ४९६ ॥
जिनार्चकारकाणां न कुजन्म कुगर्तिनं च ।

न दारिद्र्यं न दौर्भाग्यं न चान्यदपि कुत्सितम् ॥ ४९७ ॥
विद्युन्माली सगोशीर्षचन्दनप्रतिमां ग्रभोः ।

साऽलङ्घारां विधायाऽतो न्यधाचन्दनसम्पुटे ॥ ४९८ ॥
निवार्य बहनोत्पातं दत्त्वा तां वणिजे सुरः ।
प्रापयत् सिन्धुसौवीरे श्रीवीतभयपत्तनम् ॥ ४९९ ॥

नानादेवभक्तलोकैः स्वस्वेष्टस्मृतिपूर्वकम् ।

उद्याद्यमाना मञ्जूषा विसंधते स्म नो मनाक् ॥ ५०० ॥
सम्पूज्य तां जिनाह्नानस्मरणेन प्रभावती । राज्ञी प्रोद्याटथामास पूजयामास तां गृहे ॥ ५०१ ॥
नृपेणाऽन्येद्युरचार्यां प्रभावत्या हि नर्तने । शिरो विना वर्षुद्वृष्टं राजाऽतो व्यमनायत ॥ ५०२ ॥
दास्यानीतं श्वेतवस्त्रं पूजार्थं तत् प्रभावती ।

रक्तं दृष्टा रुषा दासीमवधीत् सा मृताऽचिरात् ॥ ५०३ ॥

राज्यानुशयमाधाय दीक्षा राजस्तदार्थिता ।

स्मृतौ मे सन्निधि कुर्या इत्युक्त्या साऽग्रहीद व्रतम् ॥ ५०४ ॥

मृत्वाऽनशनयोगेन सौधर्मे सा सुरोऽजनि ।

प्रतिमां तां देवदत्ता कुञ्जादासी सदार्चयत् ॥ ५०५ ॥

अन्यदा नृपत्रोधार्थं देवस्तापससूपभाक् । स्वादुपुष्पफलाहारैर्नैपं निन्ये वनान्तरम् ॥ ५०६ ॥

क्रोधान्धैरस्त्रम्य धावद्विस्तज्जघांसया ।

ताडथमानो न नाशाय जैनानां शरणं ययौ ॥ ५०७ ॥

ततः शुद्धान् देवगुरुधर्मानाराधयन्नृपः । साक्षाद्भूय सुरः स्वर्गं जगामोदामधामभाक् ॥ ५०८ ॥

गान्धारः आवको यात्रां कुर्वैस्तत्राययौ रुजा ।

पीडितश्रोपचरितः कुञ्जया देवदत्तया ॥ ५०९ ॥

प्रियमाणेन गुटिकास्तस्यै तेन समर्पिताः ।

तत्प्रभावाऽभिधापूर्वं तद्भुक्त्या सा सुरूपभाक् ॥ ५१० ॥

सुवर्णगुलिकेत्यस्याः प्रशस्या ख्यातिरप्यभूत् ।

चिन्तितश्चण्डप्रद्योतः पतिर्मेस्त्वति चैतया ॥ ५११ ॥

प्रभावाद् गुटिकायास्तु तद्रूपे देववर्णिते ।

आरुद्धाऽनिलवेगेभं सोऽप्यागात् तजिज्वृक्षया ॥ ५१२ ॥

तयोक्तमेतत्प्रतिमाप्रतिविम्बमिहानय । तदत्र मुक्त्वा तत्रैमि गृहीत्वा प्रतिमामिमाम् ॥ ५१३ ॥

प्रत्यागत्य स चावन्त्यां श्रीखण्डाखण्डदारुणा ।

देवाधिदेवप्रतिमां नव्यां भव्यामकारयत् ॥ ५१४ ॥

प्रत्यतिष्ठिपदेनां च कपिलः केवलीस्वयम् । प्रद्योतस्तामुपादाय ययौ वीतभयं पुरम् ॥ ५१५ ॥

पुरातनप्रतिमायाः स्थाने तां न्यस्य सत्वरम् ।

दास्या सह प्राक्प्रतिमां लात्वाऽवन्त्यां स चागमत् ॥ ५१६ ॥

वणिजा विदिशा पुर्या भायलेनाऽर्चनाय सा ।

प्रतिमा स्वगृहे निन्ये राजा च कुञ्जयाऽपिता ॥ ५१७ ॥

तत्राऽन्यदा शम्बलाख्यः सुरः कम्बलसंयुतः ।

दृष्टः पृष्ठो भायलेन जग्मौ नागकुमारताम् ॥ ५१८ ॥

अद्वीर्चितां तां प्रतिमा मुक्त्वा देवालयस्थिताः ।

शाश्वतीः प्रतिमा नन्तुं भायलो भवने गतः ॥ ५१९ ॥
धरणे मिलिते तत्र भायलोऽभाषतोरगम् ।

प्रसिद्धिर्मम नाम्नः स्यात् तथा कुरु 'पुरुषभ ॥ ५२० ॥
प्रदोतः पुरमत्रैव त्वन्नाम्ना वासयिष्यति ।

कृताद्वप्रतिमापूजोऽत्राऽगास्तस्य फलं त्विदम् ॥ ५२१ ॥
गुप्तैव मिथ्यादाग्निः सा प्रतिमा पूजयिष्यते ।

आदित्यो भायलस्वामीत्याख्यायाकृतितो बहिः ॥ ५२२ ॥
भायलः स्वाश्रयं प्राप नामाभ्यां दर्शिताऽध्वना ।

राजाऽप्युदायनो दासीं नष्टं प्रतिमयाऽन्विताम् ॥ ५२३ ॥
विज्ञायाऽनिलवेगेभपादैः प्रदोतमागतम् ।

तमभ्यषेणयन् मार्गे जलार्थं सुरमस्मरत् ॥ ५२४ ॥ युग्मं ॥
त्रिपुष्करसरःपूर्त्या सैनिका मुदमादधुः । जीयमाने रणेऽगृह्णात् प्रदोतं चाऽप्युदायनः ॥ ५२५ ॥

सम्प्राप्य दिव्यप्रतिमां नत्वा नेतुं प्रचक्रमे ।

न चचालाऽचल इव प्रतिमाऽतः पुरान् मनाक् ॥ ५२६ ॥

प्रत्यावृत्त्योदायनस्य प्राप्ता पर्युषणाऽध्वनि । मिथः क्षामण्या देशं प्रदोताय ददौ जयी ॥ ५२७ ॥

पद्मबन्धं च सौवर्णं निदधे लिप्यदृष्टये । पुरं दशपुरं जडे स्कन्धावारस्थले तदा ॥ ५२८ ॥

प्रदोतो मूलविम्बस्याऽचार्यै दशपुरं ददौ । विदिशायां देवकीयं पुरमाशु न्यवेशयत् ॥ ५२९ ॥

विद्युन्मालिकृताचार्यै दशग्रामसहस्रिका । राजा दत्ता शासनेऽपि तीर्थं तत् प्रथितं ततः ॥ ५३० ॥

प्रभावती देवगिरा विम्बं वीतभये स्थितम् ।

भक्त्या संपूजयामास नृपोऽप्युदायनः सदा ॥ ५३१ ॥

ब्रह्मर्षिणा केवलिना कपिलेन महात्मना । श्वेताम्बरेण प्रतिमा महोत्सवैः प्रतिष्ठिता ॥ ५३२ ॥

अन्यदा पौषधे राजा ध्यातोऽपि चरमो जिनः ।

आयाति चेद् वीतभयं प्रब्रजेयं तदन्तिके ॥ ५३३ ॥

प्रातः स भगवान् तत्र नगरे समवासरत् ।

नत्वा दत्त्वा केशिने स्वं राज्यं राजा दधे व्रतम् ॥ ५३४ ॥
उत्पेदेऽकालप्रान्तान्नाहाराद् व्याधिर्महाँस्तनी ।

गोष्ठेषु विहरन् वैद्यवच्चसा दधि चाहरत् ॥ ५३५ ॥
आगन्तुकं वीतभये निशम्योदायनं नृपः । केशी सामन्तमन्त्यादैः प्रेरितो द्वेषमावहत् ॥ ५३६ ॥
सविषं दधि गोपाल्या दापितं तेन केशिना । प्रभावती सुरो हृत्वा प्रीत्या तं प्रत्युवाच च ॥ ५३७ ॥
अधुना दधि न ग्राह्यं साहार्यं क्रियते मया । विषापहारमेवं स चक्रे त्रिक्षिदशो मुदा ॥ ५३८ ॥
देवप्रमादेऽथाऽहार्षीद् दधि रोगोपशान्तये ।

मत्वा विषं चाऽनशने स्थितस्त्रिशहिनी मुनिः ॥ ५३९ ॥
उत्पन्नकेवलज्ञानो विषय सिद्धिमाश्रयत् । ततः परं कोऽपि भूपश्चारित्रं न प्रपञ्चवान् ॥ ५४० ॥
देवकोपाद् वीतभयं पुरमाच्छादि रेणुना । एकं शश्यातरं कुम्भकारं रक्षिष्यतेऽमरः ॥ ५४१ ॥
तदोदायनभूपस्य सुतोऽभीचिस्तु कूणिकम् । मातृस्वसेयमाश्रित्य आद्धर्ममणालयत् ॥ ५४२ ॥
प्रान्ते संलेखनां कृत्वा पितृवैरधिया मृतः ।

असुरोऽभूत् स पल्यायुर्विदेहं प्राप्य सेत्स्यति ॥ ५४३ ॥
बीरनिर्वाणतो वर्षशतपोडशके गते । नवषष्टियुते भावी नृपः कुमारपालकः ॥ ५४४ ॥
स वज्रशाखामुख्याच्च श्रीहेमचन्द्रसूरितः । आहं धर्ममासाद्य कर्त्ताॽहर्चलासनोन्नतिम् ॥ ५४५ ॥
प्रतिमां रजसा छां राजाऽविष्कारयिष्यति ।

आनयिष्यति सोत्साहं पुरेऽणहिलपाटके ॥ ५४६ ॥
अथाऽभयकुमारोऽपि प्राव्राजीत् पितुराज्या ।

कूणिकः श्रेणिकं काष्ठपञ्चरे वैरतोऽक्षिपत् ॥ ५४७ ॥
चेलुणा पिण्डिकामेकां सङ्गोप्य वेणिवन्धने ।

कुलमाषाणां ददेच्छन्नं तयाऽजीवत् स भूपतिः ॥ ५४८ ॥
कूणिकस्य सुतो जह्ने नाम्नोदायीति शैशवे ।

एकदा यूत्रितं स्थाले भोजनस्याङ्गामिना ॥ ५४९ ॥
दूरे कृत्वा कियद् भोज्यं तच्छेषभोजनात् ग्रसः ।

कूणिकेनोदिता काऽपि स्ननोः स्नेहो न चेद्वशः ॥ ५५० ॥

तयोचे कुंटेनाऽयमङ्गुलस्तेऽपि चर्वितः ।

पक्षस्तन्पूयमापीय पिताऽपि कृतवान् सुखम् ॥ ५५१ ॥

ततः प्राग्वैरसंपूर्तेः स्नेहान्निगडविच्छिदे ।

लोहदण्डमुपादायाऽगच्छन् दृष्टोऽथ कूणिकः ॥ ५५२ ॥

श्रेणिकेन तदाऽधायि विष्ण तालपुटं सुखे ।

मृत्वाऽगात् सोऽपि नरके प्रथमे नियतायुषा ॥ ५५३ ॥

कूणिकोऽस्तोकशोकेन म्रियमाणश्च मन्त्रिभिः ।

जीर्णपत्राक्षरव्याजाद् राजाऽरक्षि तदीक्षणात् ॥ ५५४ ॥

दत्तं पिण्डादि पुत्रेण मृतोऽपि लभते पिता ।

इत्यालेख्य जीर्णपत्रं सुवः प्रोत्साय दर्शितम् ॥ ५५५ ॥

राजा स्वयं ददौ पिण्डं पितुर्विरहशान्तये । प्रवृत्तं तत् पिण्डदानं जने तदादि सर्वतः ॥ ५५६ ॥

श्रेणिकस्यासनं शश्यां पद्यता शोकशङ्कुना ।

विद्वेन तत्र न स्थातुं शेके कूणिकभूमुजा ॥ ५५७ ॥

नवीना नगरी चम्पा स्वसुखार्थं निवेशिता ।

कालान्तरे स वैशालीं बभञ्ज रणधारणात् ॥ ५५८ ॥

जितकाशी कूणिकोऽपि चम्पायां श्रीजिनागमे ।

महान्तमुत्सवं चक्रे स चोक्तश्चौपयातिके ॥ ५५९ ॥

पप्रच्छ देशनाश्रान्ते नाथ यः कामभोगयोः ।

विरराम न तस्य स्यात् कीदृशी भूमुजो गतिः ॥ ५६० ॥

स्वाम्याह तद्गतिर्नूनं सप्तम्यां नरकावनौ ।

गतिमें भाविनी केति यृष्टः षष्ठ्यामवक् प्रश्नः ॥ ५६१ ॥

ततश्चक्यभिमानी सः कल्पयित्वा चतुर्दश । रत्नानि भरतं जेतुं तमिस्ताद्वारमाश्रयत् ॥ ५६२ ॥

कपाटपाटनाय द्रागुद्यच्छन् भस्मसातकृतः । कृतमालसुरेणाऽशु नरकं षष्ठमासदत् ॥ ५६३ ॥

उदायी राज्यमासाद्य जैनधर्मोन्नर्ति दधौ । सालङ्कारां जैनैत्यैर्महीं चक्रे दिवस्पृशम् ॥ ५६४ ॥

दानैर्निर्दानैः सौख्यानां तपसा जपसाधनात् ।

उन्मीलच्छीलीलाभिर्भावना भावनाटनात् ॥ ५६५ ॥

पुण्यन् पुण्यं सनैपुण्यं शशासाऽभ्युदयी भुवम् ।

कृतसेवैर्भूरिदेवैरुदयी चोदयी बभौ ॥ ५६६ ॥

वीरस्य तीर्थरक्षोऽभूद् यक्षो मातङ्गसंब्रया । गजारुदो मातुलिङ्गी वामेन कुलभृत् परे ॥ ५६७ ॥

सिद्धायिका मिहयाना स मातुलिङ्गवल्लकी । वामे परत्राभयदपुस्तके दधती सुरी ॥ ५६८ ॥

सातिरेका द्वादशाब्दी छागस्थ्ये केवले पुनः । देशोन्त्रिशद् वर्षाणि व्यतीयुथरमार्हतः ॥ ५६९ ॥

वर्द्धमानपुरे नाम्ना वर्षारात्रक्रियाऽदिमा ।

चम्पां च पृष्ठिचम्पां च निश्चित्य तिष्ठ एव ताः ॥ ५७० ॥

द्वादशैताश्च वैशाल्यां वाणिज्यग्रामसन्धिधौ ॥ राजगृहस्य नालन्दनिश्रया ताश्चतुर्दशः ॥ ५७१ ॥

षड्वर्षारात्रा मिथिलानिश्रयाः ॥ भद्रिकापुरे ।

तदद्यन्ते त्वेक आलभ्यामेकस्त्वनियताश्रये ॥ ५७२ ॥

आवस्त्यामेक एवायं वर्षारात्रोऽभवद्विभोः ॥ १ ॥

अपापायां मध्यमायां वर्षारात्रस्त्वपश्चिमः ॥ ५७३ ॥

हस्तिपालनृपास्थाने चित्रलेखकशालिनि । कार्तिकस्य त्रयोदश्यां तस्थी सह सुरासुरैः ॥ ५७४ ॥

स्वामिना देशनादिष्टा षोडशप्रहरावधिः । देवर्शमप्रबोधाय प्रेषितो गौतमोऽग्रिमः ॥ ५७५ ॥

षष्ठे स्वयं चाऽद्वितीयः पञ्चपञ्चाशदुदिशन् ।

पुण्यस्याध्ययनान्येवं तावन्तयेव फलान्ययिः ॥ ५७६ ॥

सर्वार्थसिद्धे नाम्नैव मुहूर्ते योगवर्जितः । शैलेशीकरणे स्थित्वा पर्यङ्गासनमाप सः ॥ ५७७ ॥

मारुदेवमध्ययनं श्रावयित्वाऽथ तीर्थकृत् । चिकिर्षुमौनमिन्द्रेण पृष्ठो भस्मग्रहागमात् ॥ ५७८ ॥

नाथाऽस्य मुखवैफल्यं कुरु जीवितरक्षणात् । प्रत्यूचेऽर्हचिन्द्र शक्यं सन्धातुं नायुरहता ॥ ५७९ ॥

त्रिशत्तमो भस्मराश्रित्रहाऽष्टाशीतिकांतरे । प्राप्तः स जन्मभं जैनं पैत्र्यै समर्पिचारवत् ॥ ५८० ॥

तदवद्यं भाविनीयं तीर्थवाधेति निर्दिशन् ।

ऊर्जस्य दर्शे शैलेश्याः प्रान्ते देहं जहौ प्रभुः ॥ ५८१ ॥

अस्पृशद्वितीयोगेन प्रदेशं समयं परम् ।

अस्पृशन् सिद्धिमूर्द्धन्याः शिवं लेभेऽव्ययं पदम् ॥ ५८२ ॥

प्रातरागच्छतस्तीर्थनाथनिर्वाणकश्रुतेः । वीतरागदशा जडेऽपीन्द्रभूतेमनस्यतः ॥ ५८३ ॥

तत्क्षणात् केवलज्ञानसूर्यः सूर्योदयक्षणे । उदियाय तमोजाडये हरन् कल्याणकृदभुवि ॥ ५८४ ॥

अहङ्कारोऽपि बोधाय रागोऽपि गुरुभक्तये ।

विषादः केवलायाऽभूच्चित्रं श्रीगौतमप्रभोः ॥ ५८५ ॥

बृत्वा द्वादशवर्षाणि कैवल्ये स्वायुषः क्षये ।

सुधर्मणे गणं दत्त्वा गौतमोऽगान् महोदयम् ॥ ५८६ ॥

श्रीहेमचन्द्रोदितजैनवाक्याभ्योधेर्विशेषे शुद्धबोधे ।

उद्धृत्य मेघेन भृते सुधायाः कुम्भोपमेऽभूद् दशमं सुपर्व ॥ ५८७ ॥

इति श्री लघुत्रिष्णिये श्री वर्धमानचरितं सम्पूर्णम् । ग्रं. श्लोकाः ५८७ ।

प्रशस्तिः

सुधर्मस्वामिनः पद्मस्थितौ विशतिवत्सराः ।

कैवल्ये चाऽष्टवर्षाणि भुक्त्वा सिद्धिं जगाम सः ॥ १ ॥

जम्बूर्जङ्गद्वीपभानुः स्वामी सिद्धो जिनादनु । वत्सराणां चतुःषष्ठ्या तत्पद्मे प्रभवः प्रभुः ॥ २ ॥

शश्यम्भवोऽयशोभद्रः५ सम्भूतिविजयस्तथा । भद्रवाहुः षष्ठपद्मे स्थूलभद्रश्च सप्तमः ॥ ३ ॥

महागिरिश्वार्यपूर्वः सुहस्ती चाषट्मे पदे । नवमः सुस्थितोऽप्यन्यो गणी सुप्रतिबद्धकः ॥ ४ ॥

इन्द्रदिन्नस्ततो दिनः११ श्रीसिंहगिरित्यतः ।

वज्रस्वामी१३ वज्रसेनः१४ चन्द्रः सामन्तभद्रकः१६ ॥ ५ ॥

बृंददेवस्ततः प्रद्योतनोऽतो१८ मानदेववाक१९ ।

मानतुङ्गो२० वीरस्वरि२१ जयदेवो गणाग्रणीः२२ ॥ ६ ॥

देवानन्दो२३ विक्रमश्च२४ नरसिंहः२५ समुद्रकः२६ ।

मानदेवोऽ२७पि विबुधप्रभो२८ नन्दो जयादिमः२९ ॥ ७ ॥

रविप्रभो३० यशोदेवः३१ प्रद्युम्नो३२ मानदेववाक३३ ।

तत्पद्मे विमलचन्द्र३४ उद्योतनश्च तत्पदे३५ ॥ ८ ॥

श्रीसर्वदेवः३६ श्रीदेवः३७ सर्वदेवः पुनर्गणी३८ ।

यशोभद्रो३९ नेमिचन्द्रो मुनिचन्द्रो मुनीश्वरः४० ॥ ९ ॥

तत्पद्मे४१जितदेवोऽभूत४१ ततो विजयसिंहवाक् ।

सोमप्रभो मणिरत्नो मच्छपी द्वौ बभूवतुः ॥ १० ॥

जगच्चन्द्रस्तपाह्नानः श्रीदेवेन्द्रस्ततः परम् ४५ ।

धर्मघोषः ४६ सोमपूर्वप्रभः ४७ तिलकवाक् ४८ ततः ॥ ११ ॥

देवसुन्दर ४९ इत्यस्मात् गणभृत् सोमसुन्दरः ५० ।

मुनिसुन्दरसूरिश्च ५१ रत्नशेखर ५२ इत्थतः ॥ १२ ॥

श्रीलक्ष्मीसागरगणी ५३ सुमतेः साधु सूरिराट् ५४ ।

श्री हेमविमल ५५ स्तस्मात् आनन्दविमलः प्रभुः ५६ ॥ १३ ॥

सूरिविजयदानाख्यः ५७ श्रीहीरविजयः प्रभुः । प्रभावकः श्रीयवनराजाऽकबरब्रोधकः ५८ ॥ १४ ॥

श्रीमान् विजयसेनो ५९ इस्मात् सूरिविजयदेववाक् ६० ।

महातपास्ततः शस्तः सूरिः श्रीविजयप्रभः ६१ ॥ १५ ॥

तत्पट्टोदयशैलमौलिकमलाऽलङ्कारभट्टारकः श्रीमान् श्रीविजयादिरत्नभगवान् उद्भूतपूतप्रभः ।

भूतः श्रीपुरुहूतसंसदि सदाऽप्याहूतदिव्याप्सरः

श्रेण्या पुण्यवरेण्यसद्गुणगणैः प्रस्तू यमानः स्तुतौ ॥ १६ ॥

तद्राज्ये जयशालिनि जडे श्रीमद्गुरोः कृपाविजयात् ।

श्रीविजयप्रभस्त्ररेवाप्तवाच्कपदः स मुनिः ॥ १७ ॥

श्रीमेघविजयनामा विनयविलासं लघुत्रिपष्ठीयम् ।

चक्रे कोष्ठागारिकवनराजाभ्यर्थनायोगात् ॥ १८ ॥

तद्गुरुपरम्परा चैवम्—

रेजे राजाधिराजोऽकबरयवनाधीश्वरः पातिसाहि-

र्यस्तं स्वस्तिप्रशस्त्या वचनरचनयाऽबूद्धुधद्वर्ममार्गम् ।

श्रीसूरिर्भूरिकीर्तिः अमणगणतपाह्नानभूपस्वरूपः ।

श्रीमान् श्रीहीरपूर्वो विजयपदधरः श्रीधराभ्यर्चनीयः ॥ १९ ॥

कनकविजयनामा वाचकः ग्रौदधामाऽप्यभवदिह विनेयः श्रेयसामेकपात्रम् ।

तदनु विशदशीलः शीलनामा कवीन्दुवितयमपि तदन्तेवासिनां प्रादुरास ॥ २० ॥

कमलविजयनामाद्यो द्वितीयश्च सिद्धविजय इति तृतीयश्चारित्रपूर्वः ।

प्रशस्तसमयसिन्धुः सिन्धुरस्तार्किकेषु समजनि जनितश्रीर्वाचकोऽस्मिन् गणेऽपि ॥ २१ ॥

श्रीकृपाविजयनामकवीन्द्राः सान्द्रचान्द्रमहसो यशसा ते ।

तद्विनेयनयवाग् विनयाद्यो निर्ममे जिनपवित्रचरितम् ॥ २२ ॥

महोपाध्यायश्रीमन्मेघविजयविरचितं लघुत्रिषष्ठिशलाकापुरुषचरितं सम्पूर्णम् ।

परिशिष्ट

कोटिशिला क्यां आवी ?

त्रिषष्ठिभां वासुदेव-प्रतिवासुदेवना चरित्रोभां वारंवार कोटिशिलानी वात आवे छे तेथी जिज्ञासा ज्ञाने उे आ प्रदेश वर्तमानमां क्यां आव्यो ?

प्राचीन अथ विविधतीर्थकल्प (कर्ता-श्रीजिनप्रभसूरजी)भां आ स्थणतुं वर्षुन भयो छे. ते संदर्भ अहुं कोटिशिलातीर्थकल्पःनी प्राकृत गाथाच्यो द्वारा आप्यो छे.

हाल ते स्थण क्यां आ०युं तेवी जिज्ञासामां अग्न मासिक वर्ष ४२ अंक ७-१२मां लेख ज्ञेयो. तेभां आ कोटिशिलाना स्थणने निर्देश कर्यो छे. ते लेख ज्ञेतां वाचकने आनाथी संतोष थथो अवी आशा छे. —संपादक]

आचार्यजिनप्रभसूरिरचितविविधतीर्थकल्पान्तर्गत—

४१. कोटिशिलातीर्थकल्पः ।

नमिअ जिणे उवजीविअ वकाइ पुब्बपुरिससीहाण ।

कोडिसिलाए कप्प जिणपहसूरी पयासइ ॥ १ ॥

इह भरहखितमज्ज्ञे तित्थं मगहासु अतिथ कोडिसिला ।

अज्ज वि जं पूङ्जज्जइ चारण-सुर-असुर-जवलेहि ॥ २ ॥

भरहद्वासिणीहि अहिट्ठयादेवयाहि जा सययं ।

जोअणमेगं पिहुला जोअणमेगं च उस्सेहो ॥ ३ ॥

तिक्खंडपुहविपइणो निअं परिक्खंति बाहुबलमखिला ।

उप्पाडिअ जं हरिणो सुरनरखयराण पच्चक्खं ॥ ४ ॥

पढमेण कया छसं बोएणं पाविआ सिरं जाव । तइएणं गीवाए तओ चउत्थेण बच्छथले ॥५॥

उअरंतं पञ्चमएण तह य छट्ठेण कडियडं नीआ ।

ऊरूपज्जंतं सत्तमेण उप्पाडिआ हरिणा ॥ ६ ॥

जाणूसु अट्ठमेणं नीआ चउरंगुलं तु भूमीओ । उद्धरिआ चरमेण कन्हेण वामबाहाए ॥७॥

अवसप्तिणिकालवसा कमेण हायंति माणवबलाइ ।
 तित्थयराणं तु बलं सव्वेसि होइ इगरूवं ॥ ८ ॥
 उप्पाडेउ तीरइ जं बलवंतीए सुहडकोडोए ।
 तेणेसा कोडिसिला इक्कलेणावि हरिणा उ ॥ ९ ॥
 चक्काउहोत्ति नामेण संतिनाहस्स गणहरो पढमो ।
 काऊण अणसणविहि कोडिसिलाए सिवं पत्तो ॥ १० ॥
 सिरिसंतिनाहतित्थे संखिज्जाओ मुणीण कोडीओ ।
 इत्थेव य सिद्धाओ एवं सिरिकुंथुतित्थे वि ॥ ११ ॥
 अरजिणवरतित्थंमि वि बारससिद्धाओ समणकोडीओ ।
 छक्कोडीओ रिसीण सिद्धाओ मछिजिणतित्थे ॥ १२ ॥
 मुणिसुब्बयजिणतित्थे सिद्धाओ तिन्नि साहुकोडीओ ।
 इक्का कोडी सिद्धा नमिजिणतित्थेऽणगाराण ॥ १३ ॥
 अन्ने वि अणेगे तत्थ महरिसी सासर्य पयं पत्ता ।
 इह कोडिसिलातित्थं विक्खायं पुहविवलयंमि ॥ १४ ॥
 पुब्वायरिएहि च इत्थ सविसेसं कि पि भणियं । तं जहा—
 जोअणपिहुला यामा दसब्रपब्बयसमीवि कोडिसिला ।
 जिणछक्कतित्थसिद्धा तत्थ अणेगाउ मुणिकोडी ॥ १५ ॥
 पढमं संतिगणहरो चक्काउहोऽणेगसाहुपरिअरिओ ।
 बस्तीसजुगेहि तओ सिद्धा संखिज्जमुणिकोडी ॥ १६ ॥
 संखिज्जा मुणिकोडी अडवीसजुगेहि कुंथुनाहस्स ।
 अरजिणचउबीसजुगा बारसकोडीओ सिद्धाओ ॥ १७ ॥
 मछिस्स वि बीसजुगा छकोडि मुणिसुब्बयस्स कोडितिगं ।
 नमितित्थे इगकोडी सिद्धा तेणेस कोडिसिला ॥ १८ ॥
 छत्ते सिरंमि गीवा वच्छे उअरे कडीइ उरूसु ।
 जाणू कहमवि जाणू नीया सा वासुदेवेण ॥ १९ ॥
 इअ कोडिसिलातित्थं तिहुअणजणजणिअनिब्बुआवत्थं ।
 सुरनरखेअरमहिअं भवियाणं कुणउ कल्लाणं ॥ २० ॥
 ॥ इति श्रीकोटिशिलातीर्थकल्पः ॥

‘श्रमण’ मासिकान्तर्गत लेख —

कोटिशिला तीर्थका भौगोलिक अभिज्ञान

—डॉ० कस्तूरचन्द्र जैन

जैन दर्शन और तत्त्वज्ञानकी भक्तिपरक अभिव्यक्ति निर्वाणक्षेत्रकी पूजा-परम्परामें दिखाई देती है। निर्वाणक्षेत्र के स्थल हैं, जहाँसे तीर्थकरों और सिद्धोंको निर्वाण प्राप्त हुआ है। इन्हें हम सिद्धक्षेत्र भी कहते हैं। ये सिद्धक्षेत्र ही जैन परम्पराके वास्तविक तीर्थ हैं। अष्टापद, अम्पापुरी, उर्जयन्त, पावापुरी और सम्मेतशिखर—ये पाँच स्थान चौदीस तीर्थकरोंके निर्वाण-स्थल हैं तथा आर्यखण्डके अगणित सिद्धोंकी सिद्ध भूमियोंका अन्तर्भुव “कोटिशिला”में होता है। कोटिशिला केवल एक प्रतीक सत्ता है अथवा अन्य सिद्धक्षेत्रोंकी भाँति उसकी अपनी कोई भौगोलिक पहचान है—यह प्रश्न शताव्दियोंसे अब तक अनुच्छित ही रहा है।

“अभिधानराजेन्द्र”में गंगा, सिन्धु, बैताढय आदि शाश्वत पदार्थोंकी तरह कोटिशिलाको शाश्वत कहा गया है। भरतक्षेत्रमें हिमालयसे निकलकर गङ्गा और सिन्धु नदियाँ, पूर्व और पश्चिममें समुद्रकी ओर बहती हैं। मध्यमें बैताढय, विजयार्थ अथवा विन्ध्य पर्वत है। गंगा, सिन्धु और विन्ध्यके द्वारा भरतक्षेत्रके छह खण्ड हो गये हैं। दुष्मा-सुष्मा नामक चौथे कालमें, भरतक्षेत्रमें ६२ शलाकापुरुष हुए, जिनमें २४ तीर्थकर, १२ चक्रवर्ती, ९ बलदेव, ९ वासुदेव और ९ प्रतिवासुदेव समिलित हैं। सोलहवें तीर्थङ्कर शान्तिनाथसे लेकर इक्कीसवें तीर्थङ्कर नमिनाथ तक छह तीर्थङ्करोंके तीर्थकालमें करोड़ों मुनि कोटिशिलासे मुक्त हुए हैं। त्रिपृष्ठ आदि नव वासुदेव क्रमशः श्रेयांस, वासुपूज्य, विमल, अनन्त, धर्म, अर, मल्ल, मुनिसुवत और नेमिनाथके तीर्थकालमें हुए थे और उन सबने अपने बाहुबलकी परीक्षाके लिये कोटिशिलाको ऊपर उठानेका उपक्रम किया था। अन्तिम नारायण कृष्णने कोटिशिलाको भूमिसे चार अंगुल तक ऊपर उठाया था।

पुराणेतिहासमें कोटिशिला भरतक्षेत्रके मध्यमें उसी प्रकार परिकल्पित है, जैसे जग्मूद्रीपके मध्यमें मेरुकी रचना मानी गई है। मन्दार पर मेरुकी भाँति बैताढय पर कोटिशिला सुशोभित है। जैसे ऋषभशैल चक्रवर्तीयोंका मान-मर्दन करता है, वैसे ही कोटिशिला अर्धचक्री वासुदेवोंकी शक्तिका निकष बनती है। मेरु, ऋषभ और बैताढय ही जैन भक्ति-साधना और वास्तुविधानके प्रारम्भिक आश्रय स्थल रहे हैं, जहाँ गुफारूपी

* अध्यक्ष, हिन्दी विभाग, शासकीय तिलक महाविद्यालय कटनी, (म० प्र०)

अकृत्रिम वैत्यालय अनन्त कालसे विद्यमान है। वैताढथके सिद्धकूट पर द्विव्य जिनभवनोंका आयाम एक कोश माना गया है और इसलिये द्विव्य जिनसदनके रूपमें शाश्वत कोटिशिलाका विस्तार एक कोश अथवा एक योजन ही परिकलिप्त है।

उपर्युक्त विवरणसे यह तो स्पष्ट है कि कोटिशिलाकी भौगोलिक अवधारणा पर अति प्राचीनकालसे विद्वास चला आ रहा है। प्राकृत निर्वाणकाण्डके अनुसार कोटिशिला कलिंगदेशमें अवस्थित है, जबकि विविधतीर्थकल्पका लेखक मगधमें इसकी संदेहपूर्ण उपस्थितिका संकेत देता है। ऐसा प्रतीत होता है कि सोलहवेंसे इक्कीसवें तीर्थङ्करोंके जन्म स्थान मगधसेव्रसे सम्बद्ध होनेके कारण कोटिशिलाकी परिकल्पना मगधमें कर ली गई। इसी प्रकार नवनारायणोंके कथानकने कोटिशिलाको कलिंग देशमें प्रतिष्ठित किया, क्योंकि प्रथम नारायण त्रिपृष्ठका सम्बन्ध पोदनपुर (कलिंग)से था। प्राचीन सन्दर्भमें मगध और कलिंग गतिशील देशवाचक संज्ञायें रही हैं और इनके आधार पर आज किसी निश्चित स्थानको कोटिशिलाकी संज्ञा नहीं दी जा सकती। सच तो यह है कि शाश्वत कोटिशिला अनन्त नामरूपोंमें अवतरित होती रही है और सिद्धक्षेत्रोंकी परवर्ती विकासपरम्पराने अब उसके भौगोलिक अस्तित्व पर ही प्रश्नचिह्न लगा दिया है।

प्रश्न यह है कि कोटिशिलातीर्थ क्या सचमुच विलिप्त हो चुका है? उत्तर है— नहीं। अनादि लोक परम्परा उसे आज तक कोटि पहाड़के रूपमें जीवित रखे हुए हैं। कोटि पहाड़ पर अवस्थित ‘सिद्धगुफा’ “टाठीबेर” नामक स्थल आज भी बुन्देलखण्डमें जनजनकी श्रद्धाका आश्रय बने हुए हैं और ये भग्न शाश्वत कोटिशिलाके वास्तविक उत्तराधिकारी हैं। भौगोलिक मानचित्र पर “कोटिपहाड़” ७९°१' पूर्वी और २४°३५' उत्तरी भू-रेखाओं पर अवस्थित है। वर्तमान बड़ागाँवसे प्रारम्भ होकर उत्तरकी ओर भदौरा तक लगभग ४ कि. मी.की यह पर्वत शृंखला समुद्र सतहसे १३१३ फीट ऊँची है। बड़ागाँवके दक्षिणमें यह पर्वत शृंखला दशार्ण नदीके मुहाने तक जाकर विलुप्त हो जाती है। कोटि पहाड़ पर अनेक प्राचीन जैन मन्दिर गुफायें, चरणचिह्न और पुरावशेष सुरक्षित हैं, जो अनायास ही उसे कोटितीर्थ घोषित करते हैं। आज यह तीर्थ “बड़ागाँव सिद्धक्षेत्र” के रूपमें पुनर्प्रतिष्ठित हो रहा है। प्राचीन जैन तीर्थोंके मानचित्र पर इसके उत्तर-पूर्वमें सजुराहो, उत्तर-पश्चिममें अहार और चन्देरी, दक्षिण-पूर्वमें रेशंदीगिरि तथा कुण्डलपुर और दक्षिण-पश्चिममें विदिशा तथा ग्यारसपुर तीर्थक्षेत्र अवस्थित हैं।

“कोटिशिलातीर्थकल्प”में आचार्य जिनप्रभस्त्रिने अपने पूर्ववर्ती आचार्योंके इस मतको उद्धृत किया है कि कोटिशिला “दसन्नपञ्चव्य समीवि” अर्थात् दशार्ण पर्वतके

निकट स्थित है। दशार्ण पर्वतसे पूर्वाचार्योंका आशय दशार्ण नदीके निकट अवस्थित “कोटिपहाड़” पर्वतमालासे रहा है, जो आकारकी दृष्टिसे “जोअणपिहुला” अर्थात् एक योजन विस्तार रखती है। दशार्ण नदी, भोपालके विरमऊ पहाड़ोंसे निकलकर दीकमगढ़, छतरपुर जिलोंकी सीमारेखा बनाती हुई, झाँसी जिलेके चन्द्रवारी गाँधके निकट बेतवामें गिर जाती है। इस नदीके दक्षिणमें विन्ध्याचलकी भाँडेर श्रेणियाँ तथा पर्वमें पन्ना पर्वत-श्रेणियाँ हैं। नदीके पश्चिमी भागमें—दक्षिणसे उत्तरकी ओर अनेक छोटे-छोटे स्वतन्त्र एकान्तिक पहाड़ हैं, जिनकी एक अन्तरङ्ग शृङ्खला मदनपुरसे अहार क्षेत्र तक चली गई है। किसी अन्य नामके अभावमें, इस पर्वत श्रेणीको ही पूर्वाचार्योंने दशार्ण पर्वत कहा है, ठीक वैसे ही जैसे महाभारतकालमें “दशार्ण” के आधार पर इस क्षेत्र की एक संज्ञा हमें दशार्ण प्राप्त होती है। इसी दशार्ण पर्वत-श्रेणी अथवा “कोटिपहाड़” पर प्राचीन कोटिशिला अवस्थित रही होगी।

कोटिपहाड़से कोटिशिलाके समीकरणके कतिपय अवान्तर प्रमाण हमें उपलब्ध होते हैं। आदिपुराणमें चक्रवर्णी भरतकी सेनाओं द्वारा तैरश्चिक, वैद्यर्य और कूटाद्रिका उल्लंघन कर परियात्र देशको प्राप्त करनेका उल्लेख है। दशार्णके पर्वतीय क्षेत्रकी “परियात्र” संज्ञा हमें मध्ययुगमें प्राप्त होती है पश्चनन्दिका वारानगर इसी परियात्रदेशमें अवस्थित था। वारानगरको वर्तमान बड़ागाँवसे समीकृत किया गया है। परियात्र अथवा दशार्णके इसी पर्वतीय क्षेत्रको आदिपुराणकारने कूटाद्रि कहा है, जो आज भी कूटाद्रि अथवा कोटि पहाड़के नामसे विख्यात है। बोधप्राभुतकी दीकामें आचार्य श्रुतसागरने द्रोणीगिरि-कुम्भूगिरिके निकट “कोटिशिलागिरि”का उल्लेख किया है तथा ‘तीर्थाटन-चन्द्रिका’में यह स्थान ‘सिद्धाद्रिकूटक’ कहा गया है। द्रोणीगिरि निःसन्देह वर्तमान द्रोणगिरि सिद्धक्षेत्र है, जो कोटि पहाड़ अथवा कोटिशिलागिरिके निकट अवस्थित है। संस्कृत निर्धाणभक्तिके आचार्यने ‘विन्ध्ये’पद द्वारा इन तीर्थोंकी वन्दना की है। आचार्य मदनकीर्तिने कहा है कि विन्ध्य पर्वतके बे इन्द्रपूजित जिनभवन आज भी सम्यग्दृष्टिजनोंको प्रत्यक्षकी भाँति प्रतिभासित होते हैं।

अंततः कोटि पहाड़ पर ‘टाठीबेर’की गरिमापूर्ण उपस्थितिका रहस्योदयाटन आवश्यक है। ‘टाठी’ शब्द बुन्देलीमें पात्र या वर्तनका पर्याय है तथा ‘बेर’ संज्ञा एक शृङ्ख तथा उसके पात्र विशेषको सूचित करती है। लोकव्युत्पत्तिके अनुसार ‘टाठीबेर’ वह स्थल है जहाँ पात्र अथवा वर्तनरूपी पात्र देनेवाला वृक्ष अवस्थित है। आज इस स्थल पर एक भग्न बावड़ी है, जिसके सम्बन्धमें यह लोकविश्वास जीवित है कि विचाहादिके समय वह अपने भक्तोंको मनवाँछित वर्तन या भाजन उपलब्ध कराती है। इसीलिये स्थानीय परम्परामें ल. त्रि. ४४

उसे आज 'थाली बावडी' कहते हैं। कहा नहीं जा सकता कि 'बेर' बृक्षने कब अपनी सम्मान रक्षाके लिये इस पर्वतीय बावडीका बाना धारणकर लिया, किन्तु जम्बूलीषपणासीढ़े साक्ष्य पर कल्पबृक्ष-युक्त पर्वतकी धारणासे अवश्य हम अवगत होते हैं। इन कल्पबृक्षोंकी एक श्रेणी 'भाजनांग' कही गई है, जो याचकको मनवाँछित भाजन प्रदान करती थी। 'टाठीबेर' क्या 'भाजनांग कल्पबृक्ष'का बुनेली अवशेष नहीं है? भाजनफलदाता बृक्षको पौराणिक शब्दावलीमें 'भाजनांग कल्पबृक्ष'की ही संशा दी जा सकती है। कोटिपहाड़ पर टाठीबेरकी उपस्थितिका शालीय अर्थ है कोटिशिला पर कल्पबृक्षकी उपस्थिति। आवार्य जिनप्रभस्त्रिने कदाचित् इसीलिये महातीर्थ कोटिशिलाको शाश्वत सिद्धिक्षेत्रकी गरिमासे विभूषित किया था।

कोटिशिलानुं स्वृत्प

उत्सेध आंगुलनिधन (७ उत्सेध आंगुले एक मध्यज्व थाय छे; अने ७ मध्यज्वे पा हाथ थाय छे) एक योजन लांधी, एक योजन पहेली, एक योजन ऊंची, कोटिशिला नामना शिला छे, ते शिला अस्तक्षेत्रे मध्यण्डे मगधदेशे हशाण्डे पर्वत सभीचे, कोटिशिलाना नामथी असिङ्ग थई रहेली छे।

ते कोटिशिला उपर श्री शान्तिनाथ भगवान्हि ७ तीर्थं करेना अनेक कोटी मुनिवरे भुक्तिमां गच्छेला छे। ते नीचे अमाण्डे छे:—

१. शान्तिनाथ भगवान्हना यडायुङ्ग नामना प्रथम गण्डर अनेक साधुगण्डना परिवार साथे सिद्धिपदने पामेला छे। लारभाड ३२ पाटपरंपरा सुधी संभ्याती कोटीचो मुनिवरे, ते कोटिशिलाना उपर भेक्षे गच्छेला छे।

२. श्री कुंचुनाथ भगवान्हना तीर्थं संभंधी, २८ परंपरा सुधी, संभ्याता कोटी मुनिवरे ते कोटिशिला उपर भेक्षे गच्छेला छे।

३. श्री अरनाथ भगवान्हना तीर्थं संभंधी, २४ पाट परंपरा सुधी १२ कोटी मुनिवरे ते कोटिशिला पर भुक्ति गच्छेला छे।

४. श्री भद्रिनाथ भगवान्हना तीर्थं संभंधी, २० पाटपरंपरा सुधी ६ कोटी मुनिवरे ते कोटिशिला पर भेक्षे गच्छेला छे।

५. श्री मुनिसुमतस्वामी भगवान्हना तीर्थं संभंधी, ३ कोटि मुनिवरे ते कोटिशिला पर भुक्ति गच्छेला छे।

६. श्री नमिनाथ भगवान्हना तीर्थं संभंधी, १ कोटि मुनिवरे ते शिला पर भुक्ति गच्छेला छे।

થીન પણ ધણા સુનિબયો તે શિલાના ઉપર મોઝો જવાથી તેનું નામ કોટિશિલા પડ્યું છે.

તે શિલાને આ હું ડાવસર્ફિણી કાળમાં, ઉત્પન્ન થચેલા નવ વાસુદેવે અનુકૂમે ઉપાહેલી હતી.

૧. ત્રિપૃષ્ઠ વાસુદેવે તે શિલાને ડાઢે હાથે ઉપાડી મસ્તકના ઉપર છત્રના પેઠે ધારણું કરી હતી.

૨. દ્વિપૃષ્ઠ વાસુદેવે, તે જ પ્રમાણે મસ્તક સુધી ઉપાડી હતી.

૩. સ્વયંભૂ વાસુદેવે, ડાક સુધી જાંચી કરી હતી.

૪. પુરુષોત્તમ વાસુદેવે, છતી સુધી જાંચી કરી હતી.

૫. પુરુષસિંહ વાસુદેવે, પેટ સુધી જાંચી કરી હતી.

૬. પુરુષવર સુંડરીકે, કર્મર સુધી જાંચી કરી હતી.

૭. દાત વાસુદેવે, સાથળ સુધી જાંચી કરી હતી.

૮. લક્ષ્મણ વાસુદેવે, ઢીંચણું સુધી જાંચી કરી હતી.

૯. કૃષ્ણ વાસુદેવે ઢીંચણુથી ચાર આંગળ નીચી જાંચી કરી હતી.

આ કોટિશિલા જંખૂકીપમાં ૩૪, ધાતકીમાં ૬૮, પુષ્કરાર્ધમાં ૬૮ મળી કુલ અઢી કીપમાં ૧૭૦ કોટિશિલા છે. (—વિવિધ વિષય વિચારમાળામાંથી સાલાર)

यतः— नाणं च दंसणं चेव चरितं च तदो तहा ।
एस मग्गो त्ति पण्णतो जिणेहि वरदंसीहि ॥ ३४ ॥

दशप्रकाराऽपि दीक्षा क्षमाऽर्जवादिभेदतः ।

क्षमा क्रोधपरित्यागो मायानाशस्तदार्जवम् ॥ ३५ ॥

मार्दवं मानराहित्यं मुक्तिलोभपरिक्षयः । तपः प्राक् कर्मनाशाय दयावृत्तिश्च संयमः ॥ ३६ ॥

सतां हितं यद् वचनं सत्यं चाऽलीकवर्जनात् ।

नालीकवृत्तौ पद्मस्य दृष्टेवि श्रीनिवासता ॥ ३७ ॥

शौचं संयमसंशुद्धिर्ज्ञानादेरविराधनात् । आशाननाथां का शर्माऽशा तनाविति सद्विरः ॥ ३८ ॥

विरुद्धदेशो काले वाऽध्ययनेऽशुचिवर्षमणि ।

न स्वाध्यायो विधातव्य इति स्थानाङ्गवाक्यपदुः ॥ ३९ ॥

नातिशौचं द्विजस्येव नाशौचं म्लेच्छलोकवत् ।

तुलान्यायेन साध्यस्थयात् शौचं द्रव्याच्च भावतः ॥ ४० ॥

आकिञ्चन्यममूर्छासौ ब्रह्म स्त्रीसङ्गवर्जनम् । युक्तेरावर्जनमतः संवरो भगवन् मतः ॥ ४१ ॥

लात्वा पुरुषसिंहोऽथ दीक्षां सुरेः प्रपालयन् । तीर्थकुब्रामक कर्म वचन्ध कतिचित् पदैः ॥ ४२ ॥

विशतिस्थानतपसा तथाऽन्यैश्च तपोभरैः ।

प्रान्तेऽनशनभाग् देवो वैजयन्तविमानगः ॥ ४३ ॥

जम्बूदीपेऽत्र भरते विनीतायां नृपोऽभवत् । मेघनामा मङ्गलाऽस्य श्रियाऽभ्युदितमङ्गला ॥ ४४ ॥

जीवः पुरुषसिंहस्य च्युत्वाऽनुचरतः पुनः । कुक्षाववातरत् तस्यां मन्दार इव तदिवि ॥ ४५ ॥

नमःशुक्लद्वितीयस्यां मधाचन्द्रेऽवतीर्णवान् ।

ततः सा शुशुभे रत्नधरेव मणिधारणात् ॥ ४६ ॥

तदा विवदमाने द्वे ख्यायौ सुव्यवहारिणः । स्तनंधयधनार्थेन मेघराजमुपेयतुः ॥ ४७ ॥

राज्ञोचे पदुराङ्गी मे करिष्यत्यनयोर्नयम् ।

मातैव माता' बालस्याऽनालस्याद् यातु तत्पुरः ॥ ४८ ॥

शुतोऽयमौरसो मेऽस्ति श्रीतिरीतिविवर्दितः ।

पराऽप्याह निरुत्साहा साहाय्यात् पुण्यसत्यजात् ॥ ४९ ॥

